

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

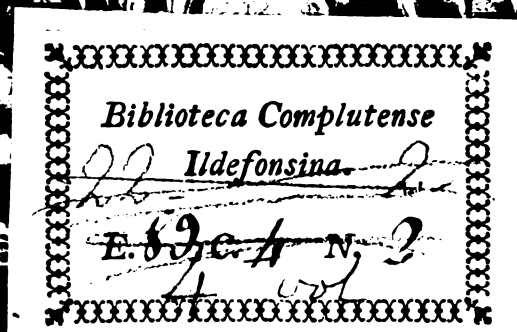
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~22~~

141-2° - 6

265

~~125-12~~

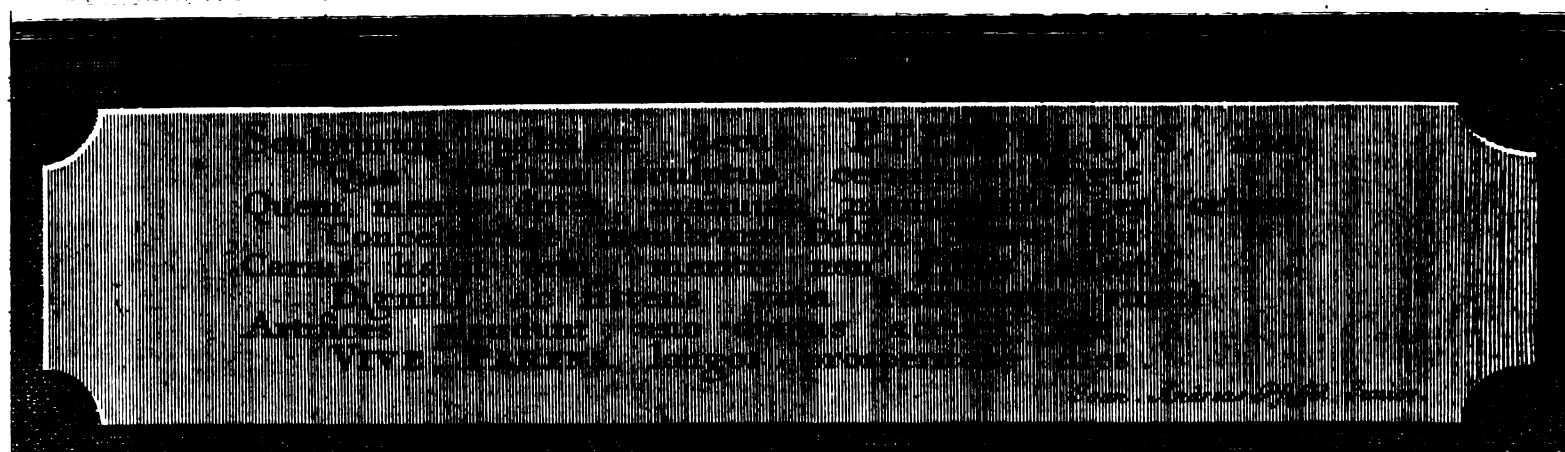

PHILIPPA
SACRA
IOHANNIS IACOBI
SCHEVCHERI
in Lyceo Hgurno Prof.
LEOPOLDINO
Anglice

Georg. de Martes pinxit.

Ioan. Georg. Pütz sculp.

PHYSICA SACRA

IOHANNIS JACOBI
SCHEVCHZERI,

Medicinæ Doctoris, & Math. in Lyceo Tigurino Prof.
Academiæ Imperialis Nat. Curiosor. LEOPOLDINO-
CAROLINÆ Adjuncti, Socc. Regg. Anglicæ
ac Prussicæ Membri.

ICONIBVS ÆNEIS

illustrata

procurante & sumtus suppeditante

JOHANNES ANDREA PFEFFEL,
Augustano, SACRÆ CÆSAREÆ MAJESTATIS
Chalcographo aulico.

TOMVS I.

Completens Tabulas CCXXV.

AVGVSTÆ VINDELICORVM & VLMÆ,
M DCC XXXI.

PRÆFATIO
&
INTRODVCTIO
ad
PHYSICAM SACRAM.

Ræfationum, ut Librorum, non eadem est ratio, non idem scopus: sunt qui illis, veluti hederis suspensis vina, commendant labores suos: Sunt, qui informant, qui excusant, præjudicia tollunt; pauci, qui infirmitates atque defectus propalant, pluri, qui tegunt. Animus mihi est, primo ultimoque excepto, ad usum trahere hæc omnia, & ante omnia exponere instituti occasionem, & modum, quo usus sum in eo exequendo.

Accidit, ut ante Lustra aliquot pro Themate Lectionum Physico-Mathematicarum, quas humeris meis imposuerant Amplissimi Gymnasii nostri Curatores, Textus Sacræ Scripturæ enodandos ad Philosophiæ modernæ normam fusciperem. Addiderat animum, quòd obseruauerim Commentatores ut plurimum hæerere in Philologiæ Sacræ Cortice, alios fracto putamine nucleos quærere mysticos, multos ea, quæ spectant ad Philosophiam naturalem, vel tractare obiter, vel non ad gustum, vel peruersè. Ab-

(a)

ster-

P R Æ F A T I O.

sterrere equidem debuerat infinitus penè Commentatorum in Libros Sacros numerus, qui vel Pietate ducti, vel sciendi informandique cupiditate moti, omnia exhaustisse videntur, sed calcar addiderat sponte currenti innumerus Obsectorum numerus, Scripturæ pariter atque Naturæ Abyssus immensus, Perspectiua rerum in infinitum protensa, imò vel unius rei infinitè varians pro oculi situ ratio, ut omninò persuadere mihi potuerim, superesse fortè aliquid, si non deesse, quod explanandis his illisue Textibus aliquam posset accendere seu lucem seu luculam. Tentavi vadam, & per multorum annorum decursum absolui pensum, quod mihi proposueram. Lectionibus aderant ex omni ciuium ordine, docti, indocti, Viri etiam ætate & authoritate graues, pauci, quos vel digitis numerasses, Studiosi. Reuelationis sanctitatem sociaui pro viribus Naturæ pulchritudini. Ducebat & me, & Auditores admiratio operum diuinorum ad admirationem ipsius Creatoris ut potentissimi, ita sapientissimi, & optimi, imo & cultum. Persuasus quippe fui dudum, quod vel ex aliis meis Operibus constare potest abundè, inuenta Physica, Mathematica, Medica minimè aspicienda esse oculo vel merè curioso, vel profano, sed applicanda esse ad Praxin, ad deuotæ Pietatis exercitium, sanctificandas esse ideas, alimentum esse dandum non Intellectui soli, sed & Voluntati, & Cordi.

Penso finito mihi potius laborasse, & curiositati meæ satisfecisse videbar, quàm Auditoribus. Ut ne cogitauerim quidem de *Physica Sacra* edenda unquam, multò adhuc minus de eadem Iconibus illustranda. Subnatæ postmodum cogitationes, ut una nascitur ex alia, de Iconibus jungendis Textui, de eodem reformando, corrigendo, augendo. Audacem iuuat Fortuna. Tractavi manibus, lustraui oculis, Iconum Biblicarum Opera varia, videbam multa & potiora vel merè esse Historica, vel ad Pictorum Sculptorumue genium efficta, malè conformata, sinistrè expressa, neque inter tot labores, quibus singulis suum linquo pretium, offendi, qui Naturam ipsam sifteret Creatori decentem, Creaturis ipsis, quarum in Sacro Codice mentio fit, adæquatam. E re itaque fore iudicaui, & ad DEI, optimi maximique Creatoris Gloriam, meamque & aliorum Salutem tendere, si manum

P R Æ F A T I O.

num admouerem operi, eique nondum tentato hætenus, non Spicilegio, non proin præjudicaturō Operibus hætenus editis. Non immisi falcem in alienam, sed agelli proprii messē, jure præuentionis gaudens.

Haud absterruit multorum ex iis, qui sibi solis jus in Scripturam Sacram commentandi arrogant, mos limis oculis aspiciendi, si non atro carbone notandi, quicquid offendunt noui. Non me latebat, Nouitatem circa Articulos Fidei odium parere, sed & mereri, sed non circa Speculationes Philosophicas, nisi tendant ad infirmādos Fidei Articulos, vel peruertendos mores, quo tamen casu non merentur dici philosophicæ. Esse veritatēs mystērias in Sacro Codice reuelatas similes quodammodo fructui illi vetito Paradisi, cui inscriptum: *Noli me tangere*; sed problematicas alias, nominatim philosophicas, æquiparandas fructibus aliis, iisque innumeris reliquarum Arborum Paradisiacarum, quas licuerat & decerpere & gustare. Reuelationem haud excludere Rationem; ancillæ huic non prohibere Scripturam inquisitionem veritatis, etiam in Sacris reuelatæ, sed injungere: dona, quæ nobis concessit optimus DEUS, dum φιλαλήθειαν impressit cordibus nostris, haud impendi melius, quàm si excolimus Facultates Mentis, ἀναζωπυρῶντες scintillas ei residuas, admirandorum Creationis & Prouidentiae operum contemplatores assidui: fundari ita Religionem Naturalem, collustrari reuelatam. Tendere hujusmodi speculationes ad varios usus Societatis humanæ, ut bona alia communicatiua. Abusum, si quis forte ab his illisue fuerit tentatus, non tollere legitimum usum, ut veritati præjudicio haud est Mendacium, Pietati Impietas. Stimuli loco, imo præcepti, fuit aureum illud Diui Gentium Apostoli Rom. I. 20. τὰ ἀόρατα τῷ ΘΕΟΥ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε αἰδίου αὐτῶν δυνάμις καὶ Θεότης. Rescire cupio ab iis, qui pro posse suo Rationis lumen vel suffocant, vel extinguunt, oculos in præsentia tot magnificorum DEI operum claudunt, Theologiam Naturalem flocci pendunt, num etiam iis opera Creationis manifestent potentiam & gloriam Creatoris?

Fuere, quod fateor lubens, ante me magni Viri, qui in hac ipsa defudarunt Palæstra, imô in hac illaue materia mihi ipsi fuere

P R Æ F A T I O.

Δάδ' ἔχοι, suppeditantes subsidia huic ipsi operi, quod publicæ haud inuideo luci, publicæ submitto Censuræ. Constabit id ex Scriptorum amplo, quem subjungam, Catalogo, quibus singulis suam haud inuideo laudem, imo largior facilis. Valet apud me illud magni *Lipsii* ad *Cap. I. Lib. I. Monitor. Politic. Lapidēs & Ligna ab aliis accipio, ædificiū tamen extructio & forma tota nostra. Architectus ego sum, sed materiam variè undique conduxī. Nec Aranearum sanè textus ideò melior, quia ex se fila gignunt. Nec noster vilior, quia ex alienis libamus ut Apes.* Eum præstolor à Lectore quouis charitatis affectum, ut non mihi imputet plagii, à quo sum alienissimus, crimen, si fortè offendat hanc illamue explanationem conformem huic illiue Authori, si fortè eum haud nominauero. Exscripsisse quidem vel integras paginas, vel periodos, non citatis Scriptoribus haud memini, suam nemini inuidens laudem. Monitum id volo Lectorem speciatim intuitu *Bochartiani Hierozoici*, in quo Eruditionis profundæ & diffusissimæ pelago frequentes me fecisse nauigationes fateor lubens.

Arduum, fateor, suscepi opus, ob incredibilem rerum & conceptuum varietatem errori obnoxium haud uni. Si quos commisi, ut erroneum nihil à me alienum confiteor, condonabit eos facile beneuolus Lector, & condonabo ego censuram, dummodo certiora quis proferet, quinimo grates habebō maximas, si quis, vel hoc ipso incitatus meo labore orbi erudito sistat meliorem, magisque exasciatum. Tentauī, quod potui, & passim offendi fyrtes ferme ineuitabiles, adeò profundum materiæ abyssum, quem bolide ingenii mei explorare haud potui.

Opus elaborauī eā circumspectione, ut id absque scrupulo legere possent omnes Christianæ Religionis Sectæ, imo & qui extra Christianismi pomœria viuunt. A controuersis, quæ Christianicolas in partes distinguunt, & tantum non dilacerant, abstinui, quia mei non sunt fori, & ne haberet quisquam conquerendi anam. Mysteria Fidei linquo Theologis, sectans ea, quæ Intellectus lumini haud sunt imperuia.

Discessi, quod haud inficias eo, passim à priscae Ecclesiæ Patribus, ubi vel ἀγεωμετρήτως vel ἀφιλοσόφως cespitare vidi, neque celauī

P R Æ F A T I O.

laui errorum fontem, quòd res naturales Rationi subiectas secundum literam non ex ea disciplina, ad quam jure pertinent, declarauerint. Applico illis, vel & modernis Sacri Codicis Interpretibus, sed Philosophiæ sanioris osoribus, quod *Verulamius de Augm. Scient. Lib. ult.* *Istiusmodi homines non assequuntur, quod volunt. Neque enim honorem, ut putant, Scripturis deferunt, sed easdem potius deprimunt & polluunt.* Nolo autem quidpiam hac animaduersione detractum sit vel Pietati, vel Eruditioni, vel Famæ Virorum, quos tanquam columnas suspexit omnis æui Orbis Christianus. Neque ipsis illis inuitis, si viuerent etiamnum, fieret opinionum problematicarum & philosophicarum ad sanioris philosophiæ normam reductio.

A literalis sensu haud recedo, sed voces in natiuo suo significato Historiæ Naturali applico, quem in finem à Philologis mutuò peto genuinam Vocum Hebraicarum, Chaldaicarum, Arabicarum, Græcarum, ideam, ab Itineratoribus, Historiæ Naturalis Scriptoribus, Geographis, Botanicis, Zoologis, Mineralogis Regionum Orientalium indolem, Incolarum constitutionem, Plantas, Animalia, Mineralia. Plurimum autem me debere fateor Prænobilis *Francisci à Mesgnien Meninzki* SS. Sepulchri Equitis Hierosolymitani, Sac. Cæs. Maj. Consiliarii, ac Linguarum Orientalium Interpretis primarii *Lexico Orientali polyglotto*, ex quo haud absque magno labore, vel hunc in usum *Physicæ Sacræ* excerpti nomina rerum naturalium hodiernum Turcis, Arabibus, Persis, Gentibus aliis Orientalibus usitata, & quæ huic scopo applicare haud potui, in alios *Lexici* inprimis *Animalium & Fossilium* usus, quæ paro, reseruo.

Icones parare jussi, quas suppeditat ipsa Natura, quas quidem haurire poteram ex Libraria supellectili, ex Museo proprio, Pinacothecis Europæ celebrioribus, Nob. *Joh. Henrici Linkii*, Lipsiensis, Amici conjunctissimi, qui Serpentum suorum nitidissimas picturas mecum beneuolè communicauit. Sicubi errauero ipse, corriget Tabulas beneuolus Lector, & studium hoc ipsum ad altiorem euehet, me congratulante, gradum. Tabulas autem ipsas delineauit, delineatque adhuc, me dirigente, Amicus optimus *Melchior Füesslinus*, qui propriis suis inuentionibus, in Arte

(b)

To-

P R Æ F A T I O.

Topiaria Magister exercitatus, illas condecorat, nominis sui insignes promeritus laudes. Tabulas autem ipsas æreas parant, & nominum suorum famam, Artisque suæ Gloriam perennitati consecrant Chalcographi peritissimi, quorum seriem, patriam, vitam Catalogo Scriptorum inuenies subnexam.

Lectorem beneuolum nescire nec volo, nec possum, me quidem Authore exaratum esse utrumque Textum, Latinum, atque Germanicum, priorem mansisse illibatum, talem, qualis prodiit volante, ut inter negotia alia benè multa fieri solet, calamo, sed, ne quempiam absterret Heluetica Dialectus, à qua nos totos liberare vix possumus, vernaculum fuisse correctum, mutatum, imo transformatum in Romano-Germanici Imperii Idioma, passim quoque exegezin ipsam ampliata, à Viro plurimùm Reuerendo M. *Joh. Martino Millero*, Ulmensi, Verbi Diuini Præcone in Oppido Leipheim dignissimo, pientissimo, quod quia effectui dedit felicissimo, Nationique Germanicæ gratissimo successu, Viro, ut de Ecclesia & Re Literaria publica aliàs, ita de hoc Opere sacro, meritissimo, publicum hoc testimonium debeo, & exhibeo, publicas gratulor laudes, & mea qualiacunque simul officia obfigno, quæ ipsa ea & iustissima Encomia accumulant Carmina, quibus materiam Textumque exornare voluit omnia, quæ vel sola ab ipso solo confecta, Pietatis & Artis succo plena, optimi Viri ebucinant laudes. Natus Vir hic amicissimus Leipheimi ad Danubium d. 11. Sept. 1691. Patre M. *Joh. Petro Miller*, tunc ibidem Diacono, nunc Ecclesiæ Cathedralis Ulmensis Ministro, & Reipublicæ Eleemosynario, cui Viro plurimùm Reuerendo pro Filii laboribus publicas me debere grates gratus profiteor, Matre *Anna Catharina*, Pronepti D. *Jacobi Heilbrunneri* ex Linea paterna. Receptus in supremam Classsem Gymnasii Ulmensis A. 1704. Studiosus Philosophiæ 1706. Cuius Academiæ Jenensis 1708. Magisterii laureâ decoratus 1712. Disputatione habitâ Ulmæ, Præsides Clar. *Johanne Frickio*, S. Theol. Prof. de *Fide Constantini M.* 1713. salutauit Academias, Wittebergensem 1714. Lipsiensem 1715. redux domum 1716. ad officium sacrum promotus 1718. ad Ecclesiæ Leipheimensis Diaconatum 1719. ad ejusdem Pastoraturn, quo nunc summa laude defungitur, 1727.

Primo

PRÆFATIO.

Primo loco nominanda fuisset Augusta Vindelicorum, Respublica inde à Romanorum temporibus Artium Scientiarumque culturâ celebratissima. Fouet hæc alma Literarum Artificumque Nutrix Nob. *Johannem Andream Pfeffelium*, Virum præstantissimum, qui ipse ob singularem Artis suæ peritiam Sacræ Cæsareæ Majestatis Chalcographi titulum promeruit jam dudum, & maximâ laude gerit. Suscepit is pro sua erga Sacras Literas Pietate, erga Literatos, ipsamque, quâ excellit, Artem affectu totius operis curam & sumtus, digessit & dispensauit ita inter Chalcographos Tabulas, variâ rerum multitudine sese commendantes, ut singulis dederit ea elaboranda, in quibus præcellit, sua, qui excellunt in Re Topiaria, Historia, Hominum, Brutorum, Plantarum figuris, suum denique illi, qui donum habent addendi Ornamenta, ad plerarumque Tabularum margines conspiciunda, omnia non uni, singulis sua, ut sic prodiret opus chalcographicum omnibus suis numeris absolutum.

In Editione Germanica stant Parallelæ Versiones, Mag i *Lutheri*, & *Tigurina*, in Latina *Tigurina* iterum & *Vulgata*, ne quid vel in Frontispicio compareat, quod cuipiam ex potioribus Christianæ Religionis Sectis offendiculo esse queat. In tractatione autem ipsa, semoto partium omnium studio, attendi ubique ad Textum originalem, Hebraicum Veteris, & Græcum Noui Testamenti, ne Puncto quidem mutato, ut non haberent, quo offenderentur vel rigidissimi Formulæ Consensus defensores. De *Tigurina Latina* id unicum præmonendum mihi est, elaboratam esse à Viris doctrinâ & pietate excellentibus, magnique habitam ab ipsis Romano-Catholicis. Testimonium en! & judicium luculentum, exceptione omni majus *Jacobi Augusti Thuani*, Præsidis Parisini, Viri omni laude majoris, quod extat *Histor. L. XXXV. p. 714. Obiit ex Peste, ubi profitebatur, Theodorus Bibliander, Vir multijugæ eruditionis, valde senex, cui in munere successus est Joh. Guilielmus Stuckius. Nouæ autem Bibliorum Editioni A. 1543. Tiguri publicatæ, quam Leo Juda inchoauerat, & moriens ut opus persequeretur, collegis in fidem religiosè adactis transcripserat, ultimam manum imposuit Bibliander, Conradi Pellicani, & Petri Cholini Tugiensis, Græcæ Linguae peritissimi, operâ adjutus, quam translationem biennio post in*
(b) 2 *sua*

P R Æ F A T I O.

sua Editione ad veterem adjecit Robertus Stephanus, suppressa eorum, qui in illa laborarunt, mentione: & Hispani Theologi diu post recognitionem, per Guilhelmum Rouillium denuo Lugduni excudendam curauerunt. Quod eò commemorandum duxi, ut Versionis tanti apud nos & Hispanos ipsos factæ origo cognosceretur, & insigne documentum extaret, quid utilitatis ex Aduersariorum Libris & industria, si semotis odiis charitatem & equitatem induamus, ad DEI Gloriam capi possit. Qui plura desiderat, legat Johannis Jacobi Huldrici Vindicias pro Bibliorum Translatione Tigurina aduersus Jacobi Gretseri, Monachi & Societatis Jesuitico Ingolstadiani, Admonitionem nouiter ad externos proteruâ criminatione emissam. Tiguri, Typ. Joh. Rod. Wolphii, 1616. 4.

De sequenti proximè Scriptorum *Physicæ Sacræ* inseruentium Catalogo id præmemorare necesse habeo, me illos quidem inde à sat longo tempore conquisiuisse, sed nec legisse omnes, nec vidisse, & eorum duntaxat adjecisse Biographias, quæ ad meam peruenerunt Notitiam, easque non nimium diffusas, ne quis defectum passim obuium adscribat ulli vel Authorum vel Operum despectui. Ampla proin nascetur Lectori cuilibet occasio addendi insuper, quæ deficiunt. Addere quoque potuissem iudicium de his illius Scriptis proprium, sed supersedere malui, & liberam cuique linquere sentiendi benè vel malè ut Consuetudinem, ita Libertatem.

CATA-

CATALOGUS AUCTORUM

eorumque Scriptorum in hoc Opere commemoratorum.

GUILIELMUS ADER

DE *Ægrotis Evangelicis* Tolosæ 1620. 8. Extat in Tomo IX. Criticorum sacr.

CHRISTIANUS ADRICHOMIUS, aliàs
CHRISTIANUS CRUCIS,

natus Delphis in Belgio 1533. obiit Colonia 1585.
19. Jun. scripsit præter alia
Theatrum Terræ Sanctæ.

LEO ALLATIUS.

Natione Chius. Juvenis Romam venerat, & successu
adeò felici studiis humanioribus se applicuit, ut
gratiam promeruerit summorum Pontificum, Gre-
gorii XV. Urbani VIII. Innocentii X. Alexandri VII.
quorum primus illum in Germaniam ablegaverat,
ut Heidelbergensem Bibliothecam Romam abduce-
ret, postremus Bibliothecæ Vaticanæ præfecit.
Obiit, postquam in Patria Chio diversa fundavit
Collegia 1667. Anno ætatis 83. Extat eo Authore
De Engastrimytho Syntagma. In Tract. Biblicor.
sive Criticor. sacror. T. VI. p. 331.

PETRUS ALLIX.

Theologus Anglus, Thesaurarius Ecclesiæ Salisbu-
riensis, antehac Præco Divini Verbi Charentonen-
sis. Revocato Nannetenſi Edicto è Gallia exul
1685. in Angliam transfretavit. Obiit 1717. senex.
Diatriba de Anno & Mense Natali Jesu Christi Lond.
1712. Mem. de Trevoux. 1715. p. 1298.

GEORGIUS ALTMANN, Zoffinganus.

De Gallicinio à Petro in Ædibus Pontificis audito. In
Biblioth. Brem. Cl. V. Fasc. III. p. 451.
Ad Locum Act. XVI, 14. de Lydia Thyatirensi Ob-
servationes. In Bibl. Brem. Cl. V. Fasc. IV. p. 670.

ANASTASIUS, Sinaita.

Presbyter & Monachus Palæstinus in Monte Sina
apud Nicephorum XVII. 29. & in Martyrologio
Romano 21. Apr. idem habetur cum Anastasio, qui
ab A. 561. Episcopus Theopolitanus sive Antioche-
nus fuit, A. 570. affectus 23. annorum exilio, resti-
tutus A. 593. diem obiit 599. sed posterior hic est
tempore, Μωσῆς νέος à Græcis recentioribus dictus,
quia refert narrata sibi ab Alexandrinis, quæ gesta
sunt post tempora Eulogii Papæ Alexandrini, qui
A. C. 608. obiit, & meminit Johannis Patriarchæ
Alexandrini, qui Patriarchatum tenuit ab A. 677.
ad 686. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 34. p. 312.

Ἐἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγωγὴν τῆς ἑξαμέρου κτίσεως
λόγοι β. *Anagogicarum contemplationum in Hexameron*
Libri XII. Ex his solus ultimus Græcè editus est
Lond. 1682. 4. cum versione Andreæ Dacerii. Prio-
res XI. Latine extant in Bibl. Patrum Appendice
Paris 1579. & in aliis Editionibus.

Περὶ τοῦ κατ' εἰκόνα, *De Homine ad Imaginem DEI con-*
ditio. Græcè & Latine prodiit cura Joh. Tarini Paris
1618. 4. cum Frontonis Ducæi versione Ingolstad.
1596. inter Gregorii Nysseni opera.

ANONYMI

H. J. F. T.

Conjectura de ⲙⲓⲣⲓⲛⲓ *ad illustranda Loca* Es. XIII,
21. & XXXIV, 14. Extat in Bibl. Bremens. Class.
VIII. p. 305.

L. B. J. M.

Σπερδογλοῖος *de Coma Dialogus.* Extat in Biblioth.
Hist. Philol. Fascic. IX. p. 369.

De שִׁשְׁתִּי שְׁנֵי שָׁנִים *seu vulpibus Simsonis* Jud. XV,
4. 5. *conjectura.* Extat in Biblioth. Bremens. Class.
VIII. p. 802.

*Der Tempel Salomonis nach allen seinen Vorböfen,
Mauern, Thoren, Hallen, heiligen Gefäßen, Brandopfer-*
Altar, Ehernen Meer, gülden Leuchtern, Schaubrodt-
Tischen, Räuch-Altar, Lade des Bundes, Cherubinen und
Stifts-Hütte Mosis, mit ibrem Zubebör, nebst allen und
jeden in folgender Beschreibung und beygefüigten Kupferstücken
enthaltenen Theilen desselben, in einem eigentlichen modell
und materiellen Fürstellung, in dem Waysenbause zu Glaucha
an Halle, zu erläuterung sehr vieler oerter der Heiligen
Schrift A. MDCCXVII. aufgerichtet. Halle in verleg-
ung des Waysenhauses 1718. 4.

*A Description of the Tabernacle, wherein its Form,
construction, and all its Parts: Its Curtains, Tapestries,
coverings, Vails and Hangings: as also the Ark of the Co-*
venant, and the chiefest Holy Vessels. viz the Altar of the
Incense, Golden Candlestick, Table of the Shew-Bread-
Altar, Altar of Burnt-Offering, and the Laver of Brass,
are Shortly and plainly described. Illustrated and adorned
with Cuts. London. 1724. 4.

*The Temple of Solomon, with all its Porches, walls,
Gates, Halls, Chambers, Holy Vessels, the Altar of Burnt-*
Offering, the Molten Sea, Golden Candlesticks, shew-
Bread Tables, Altar of Incense, the Ark of the Covenant,
with the Mercy-Seat, the Cherubims &c. As also the
Tabernacle of Moses, with all its Appartenances according
to the severall Parts thereof: contained in the following
Description and annexed Copper-Cuts: Erected in a proper
Model and material Representation London. 1725. 4.

Meditatio de abusu Scripturæ Sacræ in assignandis
Phænomenorum naturalium causis. Biblioth. Brem. Cl. V.
Fascic. V. p. 877.

N. F. D.

Epistola de Mari Aneo Salomonis, adnexa Eduardi
Bernardi de Mensuris & Ponderibus antiquis Libris. Oxon.
1688. 8.

Moses vindicatus sive Asserta Historiæ Creationis Mundi
aliarumque, quales à Mose narrantur, Veritas. Adversus
Cl. V. T. Burnetii S. T. D. Archaeologias Philosophicas.
Amstelod. ap. Georg. Gallet 1694. 12.

Three Physiological Discourses, concerning 1. the pri-
mitive Chaos and Creation of the world. 2. the general De-
luge, its causes and effects. 3. the Dissolution of the world,
and future conflagration. 1693. 8.

(c)

M. B.

CATALOGUS AUCTORUM.

M. B. M. F. C. J.

Offenbarung Göttlicher Mayestat, darinnen angezeigt wird, wie GOTT der HERR anfänglich sich allen seinen Geschöpfen mit Worten und Werken geoffenbahret, und wie er alle seine Werck, derselben Art, Eigenschaft, Krafft und Wirkung in kurze Schrift artlich verfaßt, und solches alles dem ersten Menschen, den er selbst nach seinem Bildnus geschaffen, überreicht, welches dann biß daher gelangt ist. Von Joh. Wolff Däschken im Hanawischen Buchladen 1619. 4.

APION

Malè Appius apud Rufinum. Scriptit in Hexaemeron, testibus Eusebio atque Hieronymo. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 1. inter Scriptores deperditos.

MICHAEL ARNOLDUS

De Miraculo ad Siloab. Joh. V, 1-9. Præf. D. Joh. Frischmuth. Jen. 1663. 4.

JOH. GUILIELMUS BAIER. S. Theol.

D. & Prof. Altorffinus.

De Sapphiro Scripturæ Sacræ occasione Jobi XXVIII, 6. Resp. Sebast. Jac. Jungendres. Norib. Altorff. 1705. 4.

Disp. de Behemoth & Leviathan h. e. de Elephantæ & Balæna.

Trias Questionum ad Diluvii sacram Historiam pertinentium. Pro Inaug. Typ. Magni Dan. Mejer Altorff. 1710. 4.

Fossilia Diluvii universalis Monumenta. Resp. Georg. Christoph. Eichler Norimbergensi. Altorff. 1712. 4. Lit. Magni Dan. Meyer.

Hoc Argumentum prosequi volebat, ni Mors intercessisset.

Diff. Math. ad Exod. XIV. de Questione, antequam Transitus Israelitarum per Mare Rubrum fuerit ordinarius Refluxus seu detumescencia. Resp. Joh. Jacobo Bajero, fratre, ibid. 1713. 4.

Leonardi Christophori Sturmii verständlichen Erklärung der Stellen aus dem Ersten Buch Moses præfationem scriptit moderato Theologo dignam. 1719.

Diff. de Cæcitate Pauli ad Act. IX. XXII. XXVI. Resp. Joh. Höfler. Beringersdorffio - Norico Altorff. Typ. Magni Danielis Meyeri 1725. 4.

Diff. de Excidio Sodome. Resp. Joh. Jacobo Bajero, Fratre.

JOHANNES JACOBUS BAJER,

Præcedentis Frater. Patria Jenensis. Natus Patre Job. Guiljelmo Bajero, Norimbergensi, S. Theol. Prof. Matre Anna Catharina, filia Johannis Musei celeberrimi pariter Theologi, & Annæ Margarethæ Forstere A. 1677. d. 14. Jun. A teneris annis Studio Medico, & quod eò ducit, Naturali Historico operam navavit, Præceptoribus usus celeberrimis Academiæ Jenensis Professoribus, Treunero, Hambergero, Wolffio, Schelhammero, Wedelio, Slevogtio, Crausio; Halæ autem Hoffmanno, Stablio. Speciminibus variis Eruditionis planè singularis editis A. 1699. profectus Hamburgum, Lubecam, Kilonium, Slesvicum, Fridrichstadium, Tœnnigam, Wismariam, Suerinum, Rostochium, Rigam. Hinc trajectis Sinubus, Curonico & Codano, Dantiscum, per Regiomontum; inde per Marchiam Brandenburgicam Berolinum, Wittebergam, Halam. Postquam Gradum Doctorem Jenæ 1700. assumpsit habita Inaugurali de Capillis, invisit loca inferioris Saxonie, Clausthalium, Zellerfeldam, Goselariam. Brunsvigam, Guelferbytum, Helmestadium, Magdeburgum. In Collegium Medicorum Norimbergensium receptus nupsit filie Job. Casp. Bachmejeri Duc. Wirtenberg. Weiling. Consiliarii & Secretarii, & Barbare Sabina Herpferie, ex qua octo deinceps suscepit liberos, quorum quatuor infantes decesserant. Ex reliquis Filia Susanna Maria in ma-

trimonium collocata M. Sigismundo Jacobo Apino Phil. Prof. Altera Filia Anna Catharina. Primus filiorum Ferdinandus Jacobus. Alter Herois patris noxa. Norimbergæ dum Artem Medicam felici successu profitebatur, nomine Circuli Franconici Ordinum Medicum agens castrensem Pleuritide infectus, Phthisin vel Hecticam febrem metuens Ratisbonam concessit, pedem ibi fixurus; sed mox ad Professionem Medicam vacantem ex obitu D. Apini vocabant Illustres Academiæ Altorffinæ Curatores A. 1703. In qua nova Statione A. 1704. primas Lectiones publicas instituerat de Rebus Medicis, quæ in Sacro Codice Novi Fœderis commemorantur, qui Labor utilis simul atque curiosus, ad rem meam præsentem plurimum faciens genuit Specimina doctissima infra recensenda. Societati Imperiali Naturæ Curiosorum, cujus nunc Illustris est Præses, dignissimus χαρισάτης Lucæ Schröckii successor, adscriptus Eugentini nomine. Post obitum D. Brunonis Theoreticæ seu Institutionum Medicinæ cura ipsi fuit demandata, & discedente Onoldum D. Jo. Maur. Hoffmanno prima Cathedra, Therapeutica Medicinæ pars, cum Chymia & Botanica. Amissa conjuge prima, quacum in 19. usque annum vixerat, alteram Thori sociam elegit Sopham Magdalenam Schœneriam Norimbergensem. Plura de vita sua & Scriptis ipse Illustris Præses in Biographia Professorum Medicinæ, qui in Academia Altorffina unquam vixerunt 1728. edita.

Animadversionum Physico-Medicarum in quædam Loca Novi Fœderis D. N. J. C. Specimen primum. Resp. Ferdin. Jacobo Bajero Altorffino. Altorff. Lit. Magni Danielis Meyeri. 1728. 4.

secundum Resp. Christoph. Maximil. Cnopff Hersbrucco - Norico. Ibid. 1728. 4.

THOMAS BARTHOLINUS

Fulgens Arctoi, & universi Orbis Literati Sidus. Patre natus Casparo, Medico, Philosopho, & S. Theol. Prof. Regio, matre Anna Finckia D. Thomæ Finckii filia d. 20. Oct. 1616. Hafniæ. Ex Præceptoribus fuit D. Paulus Moth, duorum Daniæ Regum Archiater. In Academia Regia Philologiæ, Philosophiæ, & Theologiæ Sacræ solers transegit. In Arte autem Medica jactis fundamentis A. 1637. cum fratre Bartholo Bartholino Prof. post Regio Lugdunum Batavorum concessit, ubi Præceptoribus usus in Medicina Vorstio, Waleo, Falcoburgo, in Philologia Salmasio, Heinsio, Vossio, Golio, Boxhornio. Lugduno relicto Galliam petiit, ibique biennium, inprimis Parisiis & Monspeliis consumpsit; Hinc in Italiam transiit, ubi eum per triennium retinuerunt Patavinæ Musæ, Anatomie, Botanice, & Practicæ Medicinæ totum additum sub Sylvatico, Sala, Veslingio. Visis reliquis Italiæ urbibus Romæ innotuit Puteano, Holstenio, Servio, Neapoli Severino, Schipano. In Sicilia Castello, ubi lautam obtulit Cathedram Resp. Messanenensis. Viso Ætna, & Syracusanorum reliquiis Melitam accessit. Resalutato Patavio per Helvetios Basileam perrexit, ubi diribitore Job. Casparo Baubino A. 1645. Laureâ Doctorali fuit insignitus. Hinc per Galliam, Belgium & Germaniam A. 1646. in Patriam properavit, ubi 1647. post Longomontani decessum oblata ipsi cathedra, cui accessit, in Aulam evocato Simone Pauli, Anatomica Professio, quâ Spartâ per 13. annorum decursum defunctus detexit præter alia Lacteum Thoracis Ductum in Homine, & Lymphatica vasa. A. 1649. uxorem elegit Elisam consulis Christophori Johannis filiam unigenam, ex qua 5. filiorum & 4. filiarum Pater factus. Filii fuere: Casparus Med. & Anat. Prof. Regius; Christophorus Math. Prof. Regius, Regique à Secretis; Thomas Historiæ Patriæ & Polit. Prof. Johannes & Albertus. Filix, Anna Margaretha fatis virgo functa, Margaretha, Christiano Muller. Dn. de Katterup. maritata:

CATALOGUS AUCTORUM.

cata, Anna Margaretba, & Elifa Catharina. A. 1654. *Olaio Wormio* in Professione & Magistratu Academico successit, A. 1656. obeunte Avo materno, *Thoma Hackio*, Facultatis Medicæ Senior & Decanus factus. Variis laboribus publicis & literariis fractus A. 1661. onerum Academicorum vacationem impetravit à Rege, Professoris honorarii titulo adjuncto, in otio negotioso, empto prædio *Hagested*, cedro dignissimis operibus operam navavit. A. 1670. à Friderico III. in Aulam translatus Archiater, quam gratiam eodem anno successor Christianus V. stipendii accessione auxit. Quo ipso anno, deflagante sede sua Tusculana, insignem Bibliothecæ & rarissimorum Manuscriptorum jacturam infracto animo tulit, parique fortitudine A. 1675. mortem Conjugis. Hoc anno supremo Regio Tribunali adoptatus. A. 1678. secundas iniit nuptias cum *Magdalena Rhode*, quacum per biennium vixit. A. 1680. Augusto Mense difficultas quædam urinæ in tantum invaluit, ut post diem 3. Nov. summa accesserit virium imbecillitas, cum Appetitu prostrato. Urina cruenta calculi rodentis indicium dedit. Subsecuta tandem lethalis urinæ suppressio d. 30. Nov. die tandem 4. Dec. vir immortalis vitam piè & placidè exiit. De ejus vita plura lege in *Job. Baggeri*, Regiæ Academiæ Prorektoris, *Programmate in obitum Tb. Bartholini; Wilb. Wormii Oratione fœnebris habita* A. 1681. *Oligeri Jacobei Memoria maximi hujus Daniæ Æsculapii.*

De Latere CHRISTI aperto Dissertatio. Accedunt Cl. Salmasii & aliorum de Cruce Epistolæ. Lugd. Bat. Typ. Joh. Maire. 1646. 8.

De Cruce CHRISTI Hypomnemata IV. 1. de Sedili medio. 2. de vino Myrrbato. 3. de Corona Spinea. 4. de Sodore sanguineo. Hafn. apud M. Marzam. 1651. 8. Extant revisa cum Lipsii & aliorum Tractatibus de Cruce. Amst. 1671. 12.

De Morbis Biblicis Miscellanea Medica. Hafn. 1671. 8. Francof. ap. Dan. Pauli. 1692. 8. quæ Editio est tertia. Extant & in Crenii Diff. Hist. Crit. Phil. Fasc. IV. p. 417.

Paralytici N. T. Medico & Philologico Commentario illustrati. Hafn. 1653. 4. Basil. 1662. 8. procurante Georgio Segero. Inseti iidem Fasciculo V. opusculorum, quæ ad Historiam & Philologiam Sacram spectant. Roterod. 1695. Lips. ap. Joh. Christian. Wohlfart. 1685. 8. Cren. Diff. Hist. Crit. Philol. Fasc. IV. p. 309.

S. BASILIUS

Magnus, ὁ μέγας τῆς ἀληθείας διδάσκαλος Zachariæ Mytilenæo, καυχῆμα τῆς ἐκκλησίας Athanasio, ὁ ἅγιος τῆς οὐκαμένης Φωστὲρ Gennadio dictus, natus Neocæsareæ, quæ ante Mazaca, in Pontica Cappadociæ Regione circa A. C. 316. Parentibus Basilio & Emmelia, Avia Macrina: Frater Gregorii Nysseni major natu, Naucrati Monachi, Petri Episcopi Sebasteni, & Macrinæ Sororis. In Ecclesia Cæsareensi Lectoris, Diaconi & Presbyteri muneribus functus Monasticam vitam prætulit; In Ponti igitur solitudines secessit, ibi Gregorii Nazianzeni suavissima consuetudine usus. Defuncto A. C. 370. Episcopo Eusebio successit. Obiit A. C. 379. Cal. Januar. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 19. p. 60.

Ἐκ τὴν ἑξαήμερον, in Hexaemerum Homiliæ IX. ex quibus pleraque ad verbum expressit Ambrosius Libris VI. Latinam Eustathii versionem edidit Nic. Faber. Extat ea in Bibliotheca Patrum Paris. 1654. Tomo I. & in Basilii ipsius Editionibus. Versio Latina Johannis Argyropuli extat in Basilii operibus A. 1565. f. Bas. recognita à Godfrido Tilmanno; Jani Cornarii in Editione Basilii. 1552. f. Victorini Strigelii Lips. 1566. 8.

Ἐκ τὸν Παράδεισον. De Paradiso. Homilia XXIX. ad Gen. II, 8. verterunt Cornarius, & Franc. Combesius T. 1. p. 525.

JOH. CHRIST. BAUER, Mœlbis - Misnicus.

Formatio Avium è Terra, ad Gen. II, 19. Resp. Salomone Hermanno, Otterwisch-Misnico. Lips. Lit. Hæredum Brandenburger. 1706. 4.

THEOPH. SIGEFRIIDUS BAYER.

De Eclipsi Sinica Liber singularis, Sinarum de Eclipsi Solis, quæ CHRISTO in crucem aëro facta esse creditur, judicium examinans. Regiom. 1718. 4.

JOH. BEAUMONT, junior.

Considerations on a Book, entitled the Theory of the Earth. 1693. 4.

BEDA cognomine VENERABILIS Sacerdos Anglus, sui ævi eruditissimus. Natus A. 672. Girwici in districtu Durhamensi. Septennis puer prima Scientiarum rudimenta jecit in Cœnobiiis D. Petri Weremuthensi & D. Pauli Girwicensi. Anno ætatis 19. factus Diaconus, 30. Sacerdos. A. 701. Romam à Sergio vocatus ad dirimendas in Religione lites, sed in Monasterio manere maluit, & insudare literis. Obiit A. 735. die 26. Maji, ætatis 63. Alii annum emortualem volunt 729. 31. 32. 36. 62. 66. 76. Sepultus in Cœnobio Girwicensi, ossibus Durhamum translatis. Extant

In Hexaemeron Liber.

De Situ Hierusalem & Locorum Sanctorum Liber.

De Templo Salomonis Liber.

Opera impressa 1545. 1563. Basileæ. 1612. Coloniz

MICHAEL BECK

Ulmenis V. D. M. & Prof. Theol.

Diff. de uva magna Cananea. Resp. Simone Gros. Jen. 1679. 4.

SIGISMUNDUS BEERMANN

Pastor ad SS. Trinit. Ædem. Wolfenb.

Dissertatio Epistolica, in qua clarissimi viri Dni. Hermannii von der Hardt, Academiæ Juliz senioris, Præpositi Marieberg. Programma de rebus Jone placide disquisitioni subjicitur. Wolfenbüttelæ. ap. Gothofr. Freytag 1719. 8.

EDUARDUS BERNARDUS

Anglus natus 1638. Londini studiorum fundamenta jecit, & Oxonii in Collegio S. Joh. Baptistæ perfecit, ibi A. 1667. Procurator Academiæ creatus. Lugdunum Batavorum adiit, codices orientales MSS. imprimis Apollonii Pergæi Conicarum Sectionum Libros V. VI. & VII. in Arabico codice perlustraturus. Oxonium redux à Christoph. Wrenno Cathedræ Mathematicæ admotus, mox præbendam à Collegio S. Johannis obtinuit in Surreja Provincia, factusque Capellanus Episcopi Bathensis. Redux ad Cathedram Mathematicam immortalus Libris edendis 1696. 12. Jan. Anno ætatis 59.

De Mensuris & Ponderibus antiquis Libri tres. Editio altera, purior, & duplo locupletior. Oxon. e Theatro Sheldon. 1688. 8.

JOH. CHRISTIANUS BIEL, Brunsvicensis.

De Purpura Lydia, ad illustrandum Locum Act. XVI, 14. Dissertatio in Biblioth. Brem. Class. II. Fascic. III. p. 409.

JANUS BIRCHERODIUS

Birckerödæ in Zeelandia prope Fridricoburgum natus 1623. Patre Synonymo ibidem Ecclesiaste. 1635. ad Herloviense Gymnasium missus, 1640. Hafniam, 1646. Lugdunum Batavorum, ubi audivit *Salmasium*, *Heinsium*, *Boxbornium*, alios, 1648. per Belgium inferius in Galliam profectus. 1651. promotus ad Rectoratum Slageliensem. Novo itinere suscepto in Belgium, Galliam, Germaniam, Helvetiam, domum rediit 1657. Vocatus Hafniam 1658. ad Professionem Philosophiæ. 1660. ad Græcam. 1668. ad Theologicam, in qua facultate Doctor creatus 1675. obiit 1686.

Anti-Burnetius Hafn. 1688.

Sacrarum Antiquitatum de ortu Mundi vestigia in Hesiodo aliisque Poetis Græcis.

(c) 2

SAMU-

CATALOGUS AUCTORUM.

SAMUEL BOCHART

V. D. M. Cadomenſis, patriâ Rothomagenſis, Nobili Stemmata ortus. Pater enim *Renatus Bochart Champigni-Menillet* V. D. M. Rothomagenſis fuit abnepos *Johannis Bocharti*, Conſilarii Parlamenti Pariſienſis A. 1490. Nepos *Johannis*, qui coram Francisco I. cauſam Sanctiſſionis Pragmaticæ acriter defendit, filius *Stephani*, & *Eſſberæ du Moulin*, *Petri Molinæ*, Miniſtri pientiffimi Charentonienſis, filiz. Quibus Parentibus natus A. 1599. Præcocitas ingenii conſtat ex Carminibus 44. quæ compoſuit in laudem *Thomæ Dempſteri* anno ætatis 13. & publicavit A. 1612. ſub quo ſtudiorum fundamenta jecit. Philoſophiæ operam dedit Sedani, ubi Theſes defendit 1615. & alias Salmurii Præſide *Camerone*. Hunc ſecutus Londinum. A. 1621. fuit Lugduni Batavorum, ubi Arabicæ Linguæ ſeſe applicuit præceptore *Erpenio*. In Gallia ad Miniſterium admiſſus A. 1628. d. 24. Sept. diſputans m. Sept. ejusdem Anni cum Patre Miſſionario in Caſtello Cadomenſi, præſentibus utriusque Religionis viris, lauream reportavit. A Regina Sueciæ vocatus eò proſectus eſt comite *Huetio* A. 1652. Obiit Cadomi 16. Maji 1667. Apoplecticus in converſatione erudita: Vir, qui Eruditioni profundiffimæ junxit modeſtiâ ſingularem, animique tranquillitatem. Scripta ejus in manus venerunt Dn. *de Colleville*, Nepotis ex filia unica, nupta Dn. *de Colleville*, ex Familia *de Sueur*.

Phaleg & *Canaan* ſeu *Geographia Sacra*. Cadomi 1646. f. *Hierozoicon*, ſive bipertitum opus de Animalibus S. Scripturæ, cujus Pars prior Libris IV. de Animalibus in genere, & de Quadrupedibus viviparis & oviparis; Pars poſterior Libris VI. de Avibus, Serpentibus, Inſectis, Aquaticis & fabuloſis Animalibus agit. Cum Indice ſeptuplici 1. Locorum S. Scripturæ. 2. Authorum, qui citantur. 3. Vocum Hebr. Chald. Syriac. Samaritanæ & Æthiopici Sermonis. 4. Vocum Arabicarum. 5. Græcarum. 6. Romanarum, quæ paſſim explicantur. 7. Rerum. Editio III. ex recenſione *Joh. Leusden*, Lugd. Bat. apud Corn. Boutſteyn & Jordan. Luchtmans. Traj. ad Rhen. apud Guil. van de Water 1692. fol. Prodiit Editio I. Londini 1663. ap. *Joh. Martyri* & *Jac. Alleſtris*, innumeris mendis propter abſentiam Authoris inquinata. II. Francofurti 1675. in qua David Clodius ſe aliquot millia Typorum vitia expunxiſſe teſtatur, præter illa, quæ in numerum Erratorum erant ab ipſo Bocharto relata, & calci Editionis Londinenſis in utroque Tomo annexa. Epitome operis prodiit Franequeræ 1690. Authore Vecſeo, Hungaro.

Colletanea de Paradiso Terreſtri, Plantis & Lapidibus pretioſis. MSC.

LAURENTIUS DAVID BOLLHAGEN

Stargardienſis S. Theol. Baccal. Eccleſiæ Julinenſis Paſtor, ſynodique Præpoſitus ſubſtitutus.

Diſſ. Inaug. de Templo Judæorum tertio. Præf. D. Jo. Frid. Mayero, S. Th. P. &c. Gryphisw. 1707. recuſa 1717. Ibidem.

C. J. BOMBLE Eccleſiaſtes Batavodurenſis.

Analysis, nec non Chronotaxis Apocalypſtica ad mentem Cl. viri C. Vitringa in ſuo Commentario Apocalypſtico Editionis ſecundæ, Amſt. 1721. 4.

JOHANNES BRAUNIUS

Palatinus, Lutræ Cæſareæ natus 1628. Patre Conſule orbatus ſeptimo ætatis anno, direptâ à Cæſareis urbe, Metas venit, hinc Lugdunum Batavorum, Mercaturæ dicatus, ſed ſuaſu *Conſtantini L'Empereur* & *Cocceji* ad Studia rediit, & ſeptennio Academica clauſit. In Gallia aliquandiu ſubſtitit Lutetiæ & Salmurii. A. 1650. iter inſtituit per Germaniam & Helvetiam, à Gallica Synodo poſtea vocatus in Seelandiam, & ad Delphos 1661. Gallicus præco Neomagiensſis, ubi matrimonium iniiit, occupatâ

à Gallis urbe, multa paſſus, & magna pecuniæ ſumma mulctatus. Obtinuit 1680. Groningæ Cathedram Profeſſionis Theologiæ, & Linguæ Hebrææ, Univerſitati ſimul à ſacris concionibus. Ibi 1708. m. Dec. obiit.

Vestiſtus Sacerdotum Hebræorum, ſive *Commentarius ampliffimus in Exodi XXVIII. ac XXIX. & Levit. XVI. aliaque Loca S. Scripturæ quamplurima. Libri II.* Amſtelod. ap. Jansſonio - Waesbergios, Dan. Elſevirium, viduam J. à Someren & Henr. & Theod. Boom. 1680. 4.

BUDAS

Scriptit de LXX. *Hebdomadibus Danielis* & *χρονολογία* perduxit uſque ad Annum C. 202. Euseb. VI. 7. Hieron. c. 52. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 1. inter Scriptores deperditos.

THOMAS BURNET

Theologus Anglus, Carthuſianæ Ædi præpoſitus. Obiit 7. Sept. 1715. ſenex.

Telluris Theoria ſacra, originem & mutationes generales orbis noſtri, quas aut jam ſubiit, aut olim ſubiturus eſt, complectens. Accedunt Archæologie Philoſophicæ, ſive Doctrina antiqua de rerum originibus. Amſtelod. ap. *Joh. Wolters*. 1694. 4.

Quarta Editio prodiit Londini 2. voll. in 8. cum triplici Mantiffa Auctoris 1719.

Reſponſio ad objectiones Erasmii Warren.

CASPARUS BUSSING

V. D. apud Hamburgenſes Min. Math. P.

De ſitu Telluris Paraſiſiacæ & Chiliaſticæ Burnetiano ad Eclipticam recto, quem T. Burnetius in ſua Theoria Sacra Telluris propoſuit, Diſſertatio Mathematica, qua ſimul Obliquitas Eclipticæ à priori demonſtratur. Hamburg. 1695. 4. Typ. Zieglerianis.

JOHANNES BUTEO de BOTEON

Charpejenſis prope Valentiam Delphinatus, ubi in ordinem Monachorum S. Antonii Viennenſis receptus. Ex nobili Germanorum Stemmata natum Thuanus voluit. Delphinatu in Annis 1561. 1562. 1563. per Bella inſteſtina vaſtato Romanſium confugit, ubi 1564. ætatis anno 75. ex mœrore obiſſe dicitur: vel, ut *Chorierus* vult, 1560. in Cœnobio S. Antonii.

De Arca Noë, cujus formæ capacitatique fuerit. Inter opera ejus Geometrica. Lugd. 1554. 4.

ABRAHAMUS CALOVIUS

Theologus ex Lutheranis percelebris, natus 1612. 16. Apr. Morungæ in Pruſſia, Patre *Petro*. Studia inter varios Fortunæ jaçtus proſecutus Thorunii, Præceptoribus *Graſero*, *Meuſero*, *Schallero*, *Gerbaro*, Morungæ ſub *Paulo Riccio*, Regiomonti ſub *Mauritio*, *Crufio*, *Hoppio*, aliis, ubi adoptatus à *Joachimo Heſſio*. Roſtochii A. 1637. ad dignitates Doctores & Regiomonti ad Profeſſionem Theologiæ extraordinariam promotus, Dantiſci 1643. in Reçtoratu Gymnaſii *Johanni Botſacco* ſuffectus, & cathedræ Eccleſiaſticæ ſimul admotus. A. 1645. colloquio interfuit Thoruniens. A. 1650. vocatus Wittembergam Profeſſor Theologiæ, ubi Paſtor primarius & Superintendens generalis obiit 20. Februar. 1686. ætatis anno 74.

Diſcuſſio infallibilitatis novæ Chronologiæ Biblicæ Chr. Ravii Mantiffæ loco Chronico Biblico ſubjunçta, cum & Auctario ſimilis argumenti de Epocha LXX. Hebdomadam Danielis publicata. Præmiſſa eſt Ejusdem *προς φωνησις* ad Sacrarum Literarum Cultores de variis Scaligeri & aliorum in Chronologia ſacra ab unico infallibili S. Scripturæ Canone divaricationibus, & in eundem ἀμαρτημασι, ac Chronici ſacri emendationis neceſſitate & utilitate, nec non Epiſtola Raviana ad Authorem data. Witteb. 1670. 4.

CANDIDUS

In *Hexameron* ſcriptit, teſte Eusebio V. 27. & Hiero-

CATALOGUS AUCTORUM.

Hieronymo c. 48. ac primus quidem, si Nicephoro credimus. Sed præter Philonem Judæum hoc jam fecerat Justinus Martyr. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 1. inter Scriptores deperditos.

JACOBUS CAPELLUS

Epocharum illustrium Θεματισμοί, cum explicatione selectiorum aliquot difficilium Scripturæ Locorum. Extant in Biblioth. Hist. Philolog. Fascic. VIII. p. 377.

De Templo Hierosolymitano.

JOH. SAMUEL CARL

M. D. Archiater Isenburgerensis.

Dietetica sacra, Die Zucht des Leibes, zur Heiligung der Seelen beförderlich: aus richtigen Naturgründen, jedoch aller Göttlichen Ordnung gantz gemäß, vorgestellt - - Dietetica particularis 1. Diet-Ordnung aus H. Schrift. 2. der Heiligen. 3. der Philosophen. 4. der Höfe. 5. der Armen. Inter Opuscula Medicinæ moralis, quæ prodierunt Büdingæ bey Joh. Fr. Regelein. 1726. 8.

JOH. BENEDICTUS CARPZOVIVS

Celebris Lutheranæ Ecclesiæ Theologus, Patre *Θεοφύλακτος καὶ ὁμοφύλακτος* natus Lipsiæ 24. Apr. 1639. ubi Præceptores habuit Müllerum, Rivinum, Rappoltum, Frankensteinium, Thomasium, Jenæ 1655. Christianum Cbeninitium, Frischmuthum, Bosium, Argentorati Bæclerum, Dannhauerum, Johannem & Sebastianum Schmidios. In itinere per Germaniam innotuit Tubingæ Wagnero, Ulmæ Zeilero, Ratisbonæ Ursino, Norimbergæ Dillberio, Altorffii Hackspanio, Heidelbergæ Hottingero, Basileæ Buxtorffio. Lipsiam redux studia sua Theologica perfecit sub Hülsemanno, Kromajero, Gejero, Scherzero, A. 1662. 1668. 1671. concionator in D. Nicolai Templo, 1674. Archidiaconus, 1679. Pastor Ecclesiæ D. Thomæ. Concredidit Academia 1665. Professionem Moraliū, 1668. Linguarum Orientalium, 1684. Professionem Theologicam. Obiit 23. Apr. 1699.

Ad Nummos cornutum Mosē exhibentes schediasma. Resp. Paulo Starckio, Varisco. Lipsi. Typ. Joh. Bauer. 1659. 4.

CHRISTOPH. CELLARIUS.

Natus Smalcaldiæ 1638. Academiam Jenensem, adiit 1656. ubi septennii spatio ita profecit, ut in Gymnasio Weissenfelsensi ei fuerit oblata Professio Linguae Sanctæ & Moraliū, vocatus hinc Rector Weimariam, hinc Zeizam, & Merseburgum. Tandem ad Professionem Historiæ & Eloquentiæ in Academia Hallensi, ubi Director Collegii politicorum Literarum factus. Obiit 1707.

Diff. de Magis ex Oriente stella Duce Betlehemum professis. Resp. Georgio Beiche Stasfortensi Magdeb. Halæ Lit. Christiani Henckel. 1704. 4.

OLAUS CELSIUS.

S. Th. D. Lingg. Or. P. Upsalienfis.

A. 1722. Exercitationes tres de Palma edere cœpit, quarum I. de illius præstantia ac nobilitate agit. II. Locum Gen. X, 27. III. Gen. XIV, 7. explicat. Sequentur quatuordecim alia Capita, in quibus agatur de Palmis Elim. Exod. XV, 27. Tabernaculorum Lev. XXIII. & Terræ sanctæ, Deborah Jud. IV, 5. Baal Thamar Jud. XX, 33. Palmarum figuris in Templo, de locis Ps. XCII, 13. Cant. VII, 7. Jer. X, 5. Cant. VII, 8. Apoc. VII, 9. de oppido Thamar. Ezech. XLVII, 19. de Palmis CHRISTO prælatis, deque iis Locis SS. ubi Interpretes Palmam verterunt, quamquam in Textu nullum ejus vestigium appareat. Bibl. Brem. Cl. VI. p. 748.

Promittit

Dissertationes de Olea, Vite, Ficu, atque Moro, & Spinarum speciebus, quæ in Sacris Scripturis commemorantur. ibid.

ROBERT St. CLAIR.

The Abyssinian Philosophy confuted, or Telluris Theoria neiber sacred, nor agreeable to reason. Lond. 1697. 12.

GABRIEL CLAUDERUS

D. Medicus Ducalis Saxonicus.

Methodus balsamandi corpora Humana aliaque majora sine evisceratione & sectione huc usque solita. Ubi non modò de condituris veterum Ægyptiorum, Arabum, Ebræorum, ac in specie Corporis CHRISTI, ut & Modernorum diversa proponuntur: sed etiam modus subjungitur, quomodo Cadavera integra sine exenteratione possint condiri. Adnexa item est Methodus parandi varias Essentias atque Spiritus chymicos extemporaneæ, sine igne aut destillatione. Jenæ ap. Joh. Bielke. 1679. 4.

DANIEL CLAUER, Dresdensis.

Diff. Chronologica Prior de Forma Anni Hebræorum Patriarchali. Præf. D. Henr. Klausning Witemberg. Lit. Gerdesianis 1716. 4.

- - - *posterior de Forma Anni Hebræorum Mosaico-Propbetica.* Resp. Joh. Godofr. Schlegelio. Ib. 1716. 4. GEORG PHILIPPUS CLEMEN. Smalcalda Hassus.

Diff. Inaug. Med. de Balsamo Evangelico Samaritano. Præf. D. Joh. Frid. Depre P. Erfordiæ Typ. Groschianis 1723. 4.

HERMANNUS GIDEON CLEMENS, Groninganus.

De Mari Aeneo Salomonis, ejusque Mysterio. ad Loca 1. Reg. VII, 23-26. & 1. Chron. IV, 2-6. Præf. D. Lampe S. Th. D. Groning. 1723. 4.

JOHANNES CLERICUS

Diff. de Statua Salis, Commentariis in Genesin adnexa.

ADAM CLOSTERBAUR, Augustanus.

Hydrographia cum commentatione Nautica, maxime ex Hebræis Græcisque sacrarum Scripturarum Fontibus deducta. Præf. D. Balthaf. Scheidio S. Th. D. Gr. atque Or. LL. P. Argentorati Typ. Josæ Stædelii 1664. 4.

JOH. HENRICUS COCCEJUS.

Accuratior inquisitio Templi Ezechielis. Amst. 1692. 4.

BERNARDUS CONNOR.

Med. D. è Reg. soc. Lond. & Reg. Coll. Med.

Evangelium Medici, seu Medicina Mystica, de suspensis Naturæ Legibus, sive de Miraculis, reliquisque év τοῖς βιβλίοις memoratis, quæ Medicæ indagini subjici possunt. Ubi perpensis prius Corporis naturâ, sano & morboſo Corporis humani statu, nec non Motus Legibus, rerum status super naturam, præcipuè qui Corpus humanum & Animam spectant, juxta Medicinæ principia explicantur. Amstelod. ap. Joh. Wolters. 1699. 8.

HERMANNUS CONRINGIUS

Natus 1606. d. 9. Nov. Nordæ, Frisiorum urbe, Patre Hermanno, Ecclesiæ ibidem Antistite, avo Johanne, ob Religionem ex Transilvania profugo: Matre Galatea Copina, cujus noster fuit proles nona. Quinto ætatis anno Peste correptus in malignam scabiem incidit, quæ ipsum ita vexavit, ut ante sextum annum Ludum literarium adire haud potuerit. Anno 1620. Academiam Juliam salutavit, heio per biennium commoratus. A. 1625. Lugdunum, ubi & Theologiæ & Medicinæ operam dedit. A. 1632. publicam in Academia Julia Spartam obtinuit. A. 1636. Doctor Medicinæ renuntiatus, eodem anno Johannis Stuckii J. C. Filiam secundò genitam Annam Mariam matrimonio sibi junxit, quo durante per 40. annos & 7. menses 11. Liberos pater factus, Libris, Liberis & opibus auctus. Permutavit Naturalis Philosophiæ Professionem cum Medica. In Patriam accersitus A. 1649. ab Illma Principe Rege Archiatri & Consilarii intimi munere ornatus. A. 1650. à Christina Regina in Sueciam amplissimis conditionibus evocatus iter eò ingressus est, & Holmiæ post trimestre opulentissimis donis & Consilarii ac Archiatri Regii dignitate affectus reversus. Promiserat ei Regina annum 1600. Thalerorum salarium. Sed Serenissimi Duces Brun-

(d)

CATALOGUS AUCTORUM.

Brunsvic. & Luneb. salario aucto, & oblata civilis Prudentiæ Professione eum retinuerunt. A. 1652. ad Ducatus Bremensis Archivum inspiciendum & ordinandum adhibitus, & in Frisiam de rebus summis vocatus. A. 1651. homagium à nonnullis Frisiis nomine Principis viduæ recepit. A Carolo Gustavo Sueciæ Rege in Holsatiam accersitus Consiliarius & Archiater 1500. Joachimicorum annuo salario promisso creatus, ea conditione, ut si in Sueciam cum Familia se transferre vellet, alterum tantum quotannis enumeraretur. A. 1660. à Serenissimo Augusto Duce Brunsvicensi & Luneburgensi in Consiliarium numerum adoptatus. A. 1664. à Ludovico Galliæ Rege annum 1000. Librarum stipendium recepit, & ad initia belli cum Belgis suscepti servavit. A. 1667. ad examinandas Controversias inter Electorem Coloniensem & urbem Coloniam vocatus inde amplissimis muneribus rediit. A. 1669. Regis Daniæ Consiliarius status factus. Obiit vir Juris Naturalis, Gentium, Publici, Philosophiæ Theoreticæ & Practicæ peritissimus, Philologus, Orator, Poeta, Historicus, Medicus, Theologus, A. 1681. d. 12. Dec.

Paradoxa de Nummis Hebræorum. Extant in Crenii Dissert. Hist. Crit. Philol. Fascic. II. p. 41.

De Initio Anni Sabbathici & tempore Messis Ebræorum commentariolus. Ibid. p. 302.

DAVID CONSTANT.

Natus Laufannæ 15. Mart. 1638. in Ministrorum ordinem receptus 1660. vocatus mox ad Ecclesiam Cappetanam à Barone de Dhona. Ad Rectoratum Scholæ Patriæ A. 1674. ad Professionem Linguæ Græcæ & Ethicæ 1684. ad Professionem Theologiæ 1702.

L'Arc en ciel, ou Sermon sur les paroles de la Genèse IX, 13. 1713. 8.

Transitus per Mare Rubrum. Genev. 1690. 4.

Dissertationes de uxore Lotbi, Rubo Moysi & Serpente æneo. 1693. 4.

Discours sur le Figuier maudit. 1700. 8.

JOHANNES CRAIG.

Theologiæ Christianæ Principia Mathematica. Lond. Typ. Joh. Darby. Imp. Timoth. Child. 1699. 4.

RICHARDUS CUMBERLAND

Episcopus Petroburgensis, natus Londini 1632. Studiis in Schola Paulina & Cantabrigiæ absolutis, Bridgmanni Capellanus factus. Post Pastor Bramtonensis, quam stationem commutavit cum Stamfordiensi in Provincia Lincolnensi. Ex mœrore ob res sub Jacobo II. turbatas in gravem incidit morbum, dignus, qui à Guiljelmo ad Regium solium evecto ad-moveretur Episcopatu Petroburgensi. Pro sua Diœcesi adeo vigilans, ut anno ætatis 80. eam visitaverit. Triennio post omni nisu addiscendæ Linguæ Copticæ incubuit. Obiit Apoplecticus 1719. ætatis anno 87.

De Mensuris & ponderibus Ebræorum Liber.

Origines antiquissimæ MSC.

JOH. ANDREAS DANZIUS.

Diff. de curatione CHRISTI sabbatica. Jen. 1699. 4.

ARNOLDUS BACHIMIUS DENSTONIUS,
Cosmosophus.

Pansophia enchiretica, seu Philosophia universalis experimentalis, in Academia Moysi primum per VI. prima Capita Libri primi Geneseos tradita, demum per Ignem examinata & probata 1682.

ANTONIUS DEUSINGIUS.

Orientalium Linguarum, inprimis Arabicæ, quam in Golii ædibus didicit, callentissimus. Natus Meursæ 1612. Patre Job. Ottone Deusingio in Militia Belgica vexillifero. Accepto in Academia Lugdunensi Doctoris Medicinæ titulo Groningæ 1638. Matheseos Prof. fuit denominatus. Hinc 1639. Har-

dervicum secessit ad Professionem Physicæ & Mathematicos, ac functionem Poliatri. A. 1647. iterum Groningæ Medicus Provincialis, simulque Philosophiæ & Medicinæ Professor, tandemque 1652. Ill. Comitibus Nassoviæ, Wilhelmi Friderici, Frisiæ Gubernatoris, Medicus Aulicus constitutus. Obiit Groningæ 1666. ætatis 54.

Diff. de Mandragoræ Pomis pro Doudaim vulgò habitis. in Fascic. Diff. select. Groning. Typ. Joh. Colleni. 1660. 12.

HERMANNUS DEUSINGIUS.

Natus 1654. pridie idus Martii Patre Antonio Med. Prof. in Academia Groning - Omlandica, Matre Magdalena Modesta Scheidmann, Hermanni Scheidmanni J. C. in suprema Imperii Romani Camera judiciali Assessoris filia, matrona pientissima. In infantia ex aquis, miraculo fere, à patre forte accurrente extractus. Studiorum suorum fundamenta jecit sub Christophoro Wittichio, Joachimo Borgeio, Upmeyer, Tobia Andrea. In Jure Lauream Doctoralem anno ætatis 22. accepit brabeuta Wesselo Bertlingio. A. 1677. Ab ordinibus Groningæ A. 1682. electus Professor Juris & Græcæ Linguæ, quam Spartam, solis Prælectionibus jam ante concessis contentus, non acceptavit. Perlustravit hinc Belgium & Germaniam. Groningam redux Philosophiam Juris mirâ μεταμορφώσεως convertit in Demonstrationem Allegoriæ Historicæ Veteris & Novi Testamenti, & occasione trium Dissertationum de Mystério SS. Triados, quam ut Allegoriæ Historiarum S. trigeminæ fontem considerabat, omnium odium idque acerbissimum in se contraxit, ut sacris ei fuerit interdictum, quanquam sine ulla aut erroris commonstratione, aut demonstratione veritatis. Postquam Aquisgranensibus Aquis fuit usus, ad perpetuam fere Cephalalgiam dissipandam, secessit Drentiam tanquam in Pathmum, ubi Ill. Cœvordix & Drentiæ satrapa, Baro de Pallant, odium Theologicum detestatus, Deusingium iterum ad sacram σύναξιν invitari ac recipi jussit, præsentem Synodo. Inde Groningam rediens à Ministris Ecclesiæ Gallicanæ fraternè receptus est. Obiit 3. Jan. 1722. Bibl. Brem. Cl. V. p. 925. Ex ipsis Deusingii Literis haud longè à die emortuali exaratis excerptæ hæc Clariss. Collector, sequens Judicium addens p. 936. *Si cui fortè videbitur in illo studiorum genere (Allegorico-Biblico) modum transisse, id tamen fatebuntur omnes, tantam in eo fuisse ἐν ταῖς γράφαις δύναμιν, quanta in sui ordinis Viris nunquam, in Theologis inventa est rarissimè.*

De numero Nominis Bestiæ 666. Biblioth. Brem. Cl. I. Fascic. I. p. 155.

Exegesis Psalmi XIX. in Bibl. Brem. Cl. II. Fasc. V. p. 773.

Commentarius mysticus in Decalogum & explicatio Mystica tum Historiæ de Muliere Hemorrhoißæ, & filia Jairi, tum Parabole de Epulone divite & Lazaro mendico. Leovardiæ 1700.

Mysterium ἐξαμύερα Creationis. MSC.

Commentarius Mystico Propheticus in omnes CHRISTI Parabolas, nec non in Parabolam Jothami, cum Allegoria Gideonis & Abimelech. II. Vol. MSC.

Commentarius Mystico-Propheticus in omnia CHRISTI miracula. MSC.

SALOMON DEYLING.

Pastor & Superintendens Pegaviensis.

De Die JESU CHRISTI emortuali. In Miscell. Lipf. Tom. II. Lipsiæ ap. Hæred. Lanckisianos. 1716. 8.

JOH. DAVID DIETERICUS.

S. Theol. Candid. ordin. Philosophici in Academia Wittembergeni Assessor.

Jobum non esse Scepticum adversus Observatorem Halensem. Resp. Joh. Lud. Gause. Wittemb. Typ. viduæ Gerdesiæ. 1726. 4.

DIT.

CATALOGUS AUCTORUM.

DITTON.

Discourse concerning the Resurrection of JESUS CHRIST. Lond. 1713.

JOHANNES DOPPERT. Rector Lycei Sneeberg. *De CHRISTO per Serpentem aneum præfigurato.* In Misc. Lips. T. I. apud Hæredes Lanckisianos. 1716. 8.

ANTONIUS van DRIESSEN Ecclesiastes Rheno-Trajectinus & Groninganus.

Responsiones ad viri Nob. & Eruditissimi D. Hermannii Deulingii J. U. D. dubium motum circa Chronotaxin Apocalypticam, nec non rationes aliquot Regnum millenarium &c. sollicitantes. Traj. ad Rhen. 1717. 4.

Over alle de wonderwerken van JESUS, welker Letteren kortelyk word geopen, en t' bewys voor JESUS Godheyd en Messias scap aangedrongen, zynde voornamentlyk de verborgene zin zedig nagespoort volgens gewisse Uitleg-Regelen, en die aanleyding, die de Heyland zeloe geeft, waartoe alle de omstandigheden, en t' verband met de voorige of volgende geschiedenis in aamerking komen, en word ook tel kens aangewezen, dat diergelyke verbandelingen op zuivere Godorucht uitloopen. Waar agter bygevoegt syn de Parabel-Reden der wyze en dwaaze maagden en de intreeds rede in de Academie-kerk von Groningen. &c. Utrecht 1717. 4.

Bedenkingen over de Openbaaringe des Apostel Joannis, waarby gevoegt syn de twyfelingen en tegenverpingen door de Heeren Deusing en Hartman vortgebracht, en de antwoorden op deselve. Groning. 1718. 4.

Diff. 1. de mysterio sextidui & Sabbathi in Historia Creationis. 3. De Sabbatho primo. 4. De Juvenca ruse litera & mysterio &c. in Fasciculo Exercitationum, qui prodiit Gron. 1720. 4.

Meditationes in Libri Geneseos IX. priora Capita & cap. XI, v. 1-10. Quibus sensus literalis aperitur, Historie Sacre Divinitas adferitur, & sensus Mysticos investigatur. Groningæ 1721. 8.

MELCHIOR DURINGER

Historiæ Ecclesiasticæ & Chronologiæ Prof. Bernensis, Literatis & piis & infelicibus annumerandus. Natus 1647. m. Apr. promotus ad Sacrum Ministerium 1667. ad Professiones memoratas 1701. Hypochondriacus, cœlebs, solitarius, beneficus, qui quod ex sustentatione habuit reliquum distribuit pauperibus. Flagrans incendio ipsis Kal. Jan. 1723. ex tertia contignatione lapsus hora post finit vitam, postquam sanguinis aliquid ex dextra Aure & ore effluxerat, ætatis Anno 76. Posuit ei Amicus Epitaphium sequens:

Mausoleum hoc, quod aspicias Viator
Non ex candido Marmore, sed ex Candore
ipso sibi erexit

MELCHIOR DURINGER
V. D. M. & Ling. Sanct. nec non Histor.
Ecclesiast.

in Gymnasio Bernensi Prof. Extraord.
Si de moribus ejus quæris, quidquid candida Virtus

Mortalibus concedere potest,
habet,

Morum probitate, Pietate, Castitate, ubique
que charissimus.

Si de Eruditione, quidquid difficile Artes
habent, quod absconditum temporum
periodi,

quod arduum Orientis Linguae continet,

Indefesso labore & pertinacia sibi explanavit.

In fausto tandem obitu, non sine
maximo bonorum desiderio,
Gravissimo lapsu, violentiores flammæ
tertio cœnaculo evitaturus,
concussus decessit Kal. Jan.

CIO DCC XXIII.

Postquam per Annos LXXVI. DEO

Patriæ, Musasque amantioribus

Studiosis feliciter, sibi autem

sæpius infelicitè vixisset.

Chronologia, in qua recensetur temporum series inde à condito Mundo usque ad hæc nostra tempora. Basil. Typ. Jac. Werenfelsii. 1701. 4.

Reflexiones Historico-Chronologicæ in Loca S. Scripturæ 1. Petr. I, 10. 11. 12. Job. II, 20. Act. VII, & XIII. Resp. Joh. Jac. Erhardo. Bernæ, Typ. Nic. Em. Haller & Societat. 1711. 4.

DAVID EBERSBACH

De Miraculo ad Siloab. Job. V, 1-9. Præf. Joh. Oleario. Lips. 1714. 4.

JOH. GOTHOFREDUS ECKHARD

Uratislavienfis.

De ספרות חמור חוריקי vulgo vom Eselsbegräbnis ad Jerem. XXII, 19. aliaque Loca illustranda. Præf. M. Mauritio Castens. Lips. Lit. Imman. Titii. 1716. 4.

CHRISTIANUS am ENDE

Lœsnitio-Schönburgicus.

Diff. Inaug. Med. de Medicina CHRISTI divina & miraculosa. Præf. D. Mich. Alberti Med. P. Halæ. Magdeb. Typ. Joh. Christiani Hendel. 1725. 4.

S. EPIPHANIUS.

Palæstinus Eleutheropolitanus, Linguarum Hebraicæ, Syriacæ, Ægyptiacæ, Græcæ, & ex parte Latinæ peritus, factus Episcopus Constantiæ (quæ antea Salamis) in Insula Cypro ab A. C. 367. ubi tanta Sanctitatis laude vixit, ut ante A. C. 647. Epiphanius nomine Templum jam à Cypriis consecratum fuisse constet ex Anastasii Sinaitæ Quæst. 94. Obiit in itinere proximus vel etiam major centenario A. C. 403. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 11. p. 414.

Inter ejus opera extant

Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, Liber de ponderibus & Mensuris.

De duodecim Gemmis, quæ erant in Veste Aaronis Liber Græcus & Latinus. Jola Hierotarantino Interprete cum Corollario Conradi Gelsneri. Extat in Ejusdem *De omni rerum fossilium genere.* Tiguri ap. Jac. Gelsnerum 1568. 8. Extat quoque in *Matthiæ Hilleri Libro de duodecim Gemmis in Pectorali summi Pontificis.* Tubing. 1698. 4. & in Syntagmatis ejus Hermeneuticis 1711. 4.

MICHAEL ERNESTUS ETTMÜLLER.

Med. D. Anat. & Chirurg. Prof in Acad. Lips.

An Planta venenata ante Lapsum Protoplastorum extiterint? Acad. Nat. Cur. Ephem. Cent. VII. App. p. 209.

EUSEBIUS.

Pamphili Martyris non filius, vel sororis filius, nec servus, sed amicus, frater vel consobrinus Eusebii Nicomediensis, Cæsareæ Palæstinæ Episcopus ab A. C. 315. ad 339. vel 340. quo diem obiit septuagenario major. Vir Constantino Imp. charus, quem genere etiam longius contingebat, sua ætate eruditissimus, Basilii de Spiritu S. c. 29. judicio διὰ τὴν λυπερίαν ἀξίωσις, Nicephori Gregoræ L. XIX. Hist. p. 592. τῶν τότε λογίων πρῶτος. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 4. p. 30.

Inter inedita extant apud Fabric. p. 104.

Fragmentum de Mensuris & Ponderibus. MSS. Isaaci Vossii n. 179.

De Morte Herodis. MS. in Bibl. Basiliensi.

EUSTATHIUS.

Antiochenus dictus, ex Side Pamphyliæ, Confessor, & Fidei Catholicæ adversus Arianos assertor egregius, Episcopus Berrhoensis in Syria Synodo Nicenæ A. C. 325. interfuit, ab eadem Episcopus Antiochenus constitutus in locum Paulini. Postea variis per Arianos petitis calumniis in Synodo Antiochena ab Episcopatu depositus circa A. 328. in Exilio

(d) 2

Traja-

CATALOGUS AUCTORUM.

Trajanopoli in Thracia diem obiit circa A. 360.
Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 21. p. 166.

Κατὰ Ὁριγένης διαγωνισκός (an διαγωνισκός) εἰς τὸ
τῆς ἐγγαστριμύθου θεώρημα, de Engastrimytho 1. Sam.
XXVIII. Disputatio adversus Origenem. Vertit &
vulgavit Allatius Lugd. 1629. 4. Recusa in criticis
sacris Anglic. Tomo VIII. & in Tomo XXVII.
Bibl. Patr. Lugd. 1677.

EUSTATHIUS

Quidam, non Antiochenus.

Ἑρμηνεύματα, Commentarius in Hexaemeron, five
Chronicus Liber potius, incipiens ab Hexaemeri
expositione, & usque ad tempora Judicium produ-
cens Historiam Sacram. Labbeus in Biblioth. MSS.
Librorum p. 77. extendit ad Alexandri M. tempora,
sed hoc Auctarium lucem non vidit, neque Latina
versio Joh. Marianæ. Editus Græcè & Latine cum
Versione Leonis Allatii Lugd. 1629. 4. Latine in
Bibl. Patrum. Lugd. 1677. v. Fabric. Bibl. Græc.
L. V. c. 21. p. 169.

CONRADUS FRIDERICUS FEUERLIN.

Noriberg.

Diff. Inaug. Philos. de Miraculis. Præf. Joh. Henr.
Müller Phys. & Math. P. Altorff. Typ. Jod. Guil.
Kohles. 1714. 4.

SIGISMUNDUS ANDREAS FLACHS.

Tentamen Philologico - Theologicum de Casu Stellæ
in fine Mundi, ad Matth. XXIV, 29. Marc. XIII, 25.
Præf. D. Joh. Cypriano S. Th. D. & P. Lips. Lit. Sche-
dianis 1718. 4.

WOLFGANGUS FRANZIUS

S. Theol. Prof. Wittenbergensis, in Arce ibidem
Præpositus. Natus Plauæ in Voigtlandia 1564.
Studiorum stamina posuit Francofurti ad Oderam.
Wittenbergæ creatus Professor Historiarum &
Doctor Theologiæ 1598. Superintendens Kember-
genensis 1601. Revocatus Wittenbergam ad Theolo-
gicam Professionem & Præposituram 1605. Apoplexiâ
correptus 1620. & iteratâ vice 1628. qua obiit.

Historia Animalium sacra, in qua plerorumque Anima-
lium præcipuæ proprietates ad usum ἐκονολογικὸν breviter
accommodantur, cum Commentariis seu Supplementis Obser-
vationum ex recentiori Historia Naturali Similitudinum,
Emblematum, Hieroglyphicorum ad usum Oratorie tum
civilis tum Ecclesiasticæ Opera Joh. Cypriani S. Th. Doct.
& Prof. publici ordinarii in Academia Lipsiensis.
Accedunt Indices omnium generum necessarii, & inter eos
Hodegus Homileticus in gratiam Ministrorum verbi & Theol.
Studioforum. Francof. & Lips. ap. Godofr. Leschium
1712. Antiores Editiones prostant Witteb. 1624.
8. 1653. 4. Amstelod. 1643. 12. ap. Joh. Janssonium.

ALB. FRIDERICUS FREYER

Weissenb. Francus.

Diff. Philologico - Mathematica de Mari aeneo Templi
Salomonei; oder von dem ehernen Meer im Tem-
pel Salomonis; continens XV. Observationes. Resp.
Joh. Paulo Haasio, Wachstena-Pappenhemio. Jenæ
Lit. Wertherianis. 1715. 4.

II. Sistens Maris Aenei figuram & ratio-
nem Diametri ad Perimetrum. Resp. eodem 1715. 4.

YVO GAVKES. M. D.

De Diluvio Diff. Physico - Geometrico - Theologica. In
Biblioth. Brem. Class. IV. Fasc. V. p. 798.

Dissertatio Physica de Herode à vermibus exeso, more
Mathematico elaborata ad Act. XII, 23. In Bibl. Brem.
Cl. V. Fasc. VI. p. 959.

Dissertatio Physica de Miraculis, more Mathematico ela-
borata, & Exemplis è Sacra Scriptura depromptis illucidata
& confirmata. Biblioth. Brem. Cl. III. p. 581.

DANIEL GERDES.

De tempore Messis Hebræorum disquisitio, & modesta
ad Celeberrimi D. Joh. Meyeri, Harderovicensis Academiæ
Professoris, animadversiones Responso Ultraj. 1720. 4.

JUSTUS MARTINUS GLÆSENER.

De Euro Palestinae nocivo Exercitatio. In Bibl. Brem.
Cl. VII. p. 637.

De Dracone, insigni Regum Egyptiacorum ad illu-
strandum Ezech. XXIX. XXX. XXXI. XXXII. capp.
Diatribæ. Ibid. p. 976.

ANDREAS GOLDMAYER.

Computus Creationis Astronomicus, d. i. Astronomischer
Calculus und kurtze Beschreibung der wahren Zeit der Er-
schaffung Adams und Evæ, benebst deroelben Leben, Wan-
del und Todes Fellen, mit angehengter Vergleichung des ur-
alten Albanischen und Numanischen Calenders mit dem Julia-
nischen. Nurnb. 1647. 4.

GEORG. LUDOVICUS GOLDNER,

Gerenfis Gymnasii Rector.

De Agno Paschali duas inter vespersas tractando. In Misc.
Lips. T. II. Lips. apud Hæred. Lanckisianos 1716. 8.

CAESO GRAMMIUS. Ph. & M. D. P. Græc. Ling.
Aque supra cœlestes à multis hætenus Doctoribus supra
cælum fidereum locatæ legitime sedi restitute. Resp. Casp.
Schrodero, Bremenfi. Kiloni Typ. Joach. Reimann.
1666. 4.

Questiones Physicæ metamorphosin, qua uxor Loti in
statuam Salinam est conversa, explicantes. Resp. Corn.
Janfenio, Tënninga-Holsato. Kil. Typ. Joach. Rei-
mann 1669. 4. recusæ.

Le GRAND,

Prieur de Neuville-les-Dames & de Preveffin.

Dissertationes nonnullas adjecit au Voyage Hi-
storique d'Abissinie du P. Jerome Lobo, de la Com-
pagnie de Jesus. Sexta p. 257. gerit: De la Mer
Rouge, & de la Navigation des Flottes de Salomon.
Opus integrum est impressum Parisiis & Hagæ Co-
mitum apud P. Gosse & J. Neaulme 1728. 4.

Septimæ Dissertationis p. 266. Titulus: De la
Reine de Saba.

ZACHARIAS GRAPIUS.

Diff. que examinat placita quedam Scripti recentissimi
sub Titulo Geologiæ Quest. VIII. §. III. Rostoch. 1700.
1709.

GREGORIUS NYSSENUS.

Basilii M. Frater, minor ætate, at ingenio & do-
ctrina propemodum par, unde ob Eruditionem
ἐλλογιστάτος & πάσης παιδείας ἀνάπλευς Suidæ, ob
styli amœnitatem perspicuitatemque γλυκύλατος,
λαμπρὸς & ῥόδων ὡσὶν ἀποσάζων, Casaubono, ob au-
thoritatem, quam in Ecclesia meritis suis obtinuit
ὁ τῶν πατέρων πατὴρ, & ὁ τῶν Νυσσαίων Φωστὴρ, ἀνὴρ
μετὰ τὸν ἀδελφὸν δευτέρου ἔντε λόγοις & τρόποις appella-
tur. Ex Lectore Rhetoris functus munere annos
natus circiter 40. à Basilio fratre ordinatus est Nysoæ
in Cappadocia Episcopus circa initium A. C. 372.
Deinde Arianorum odium expertus sede sua motus,
neque nisi Imp. Valente A. 378. mortuo restitutus
est a Gratiano. Interfuit Concilio Oecumenico se-
cundo Constantinopolitano A. 381. atque alteri ibi-
dem celebrato 394. De obitu nihil certi constat.
Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 20. p. 143.

Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς ἑξαμέρας. Explicatio Apolo-
getica in Hexaemeron, ad Petrum, Sebastenum Epi-
scopum fratrem. Interprete Laurentio Sifanio ex-
tat in Latina operum Nysseni Editione Basl. 1562.
fol. Petri Francisci Zini Veronenfis versio Venet.
1553. 1574. 8. servata in Græco-Latinis Editio-
nibus.

Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου, de opificio Hominis Liber
ad eundem Petrum fratrem. τῷχος θαυμάσιον appel-
lat Suidas. Versio Dionysii Exigui extat in Latina
operum Editione Basl. 1562. f. Prodiit & Colonizæ
1537. 1551. 1573. Parisi. 1677. 8. in Analectis Joh.
Mabillonii. Interprete Leunclavio Batil. 1567. 8. ex
off. Joh. Oporini.

In verba Gen. I, 26. faciamus Hominem ad imaginem
& simi-

CATALOGUS AUCTORUM.

et similitudinem nostram, *Homilie due*. Interprete Petro Francisco Zino; extant in Græco Latinis Editionibus Venet. 1553. & 1574. 8.

Ad Theodosium Episcopum Epistola, de Engastrimbo, extat cum versione Frontonis Ducæi. Ingolstadt. 1596. 8.

JACOBUS GRONOVIVS.

Daventriæ natus 1645. Patre Johanne Friderico Gronovio, quocum Lugdunum concessit, in Literis humanioribus & Jure eruditus, hinc in Angliam transfretavit, ubi perlustratis Bibliothecis Oxoniensi & Cantabrigiensi innotuit Pocockio, Pearsonio, Merico Casaubono, aliis. Viceſimo ætatis anno oblata ei Professio Daventriæ, quam recusavit, alias Terras visitaturus. Sequenti anno cum Legato Fœderatorum Belgii Ordinum Paats in Hispaniam concessit & Italiam. Ubi interventu Cardinalis Medicæi & Magliabechii Chimentello suffectus Professor Pisanus Norisii factus collega. Biennio post per Venetias, Patavium, in Germaniam profectus. A. 1679. ad Professionem Lugduno-Batavam vocatus, cui accessit A. 1702. Geographi munus. Obiit 1716. ex mœre ob præmaturum filii natu minimæ mortem. Filios reliquit binos, Doctores Medicinæ & Juris. Acres habuit controversias cum Fellerio, Perizonio, Isaaco Vossio, Fabretto, Clerico, Küstero, aliis.

Exercitationes Academicæ de perniciæ & casu Judæ ræ apodictæ, habitæ Autumno A. 1682. Lugd. Bat. apud Dan. à Gaesbeck. 1683. 4.

STANISLAUS GRSEPSIVS.

De multiplici Siclo & Talento Hebraico, item de mensuris Hebraicis tam aridorum, quam liquidorum. Præmissa est Epitome de Ponderibus & Mensuris, quæ apud profanos leguntur Auctores, ex Budeo potissimum desumpta. Extat in Crenii Diff. Hist. Crit. Philol. Fascic. II. p. 302.

NICOLAUS GUIBERTVS.

Lotharingus Med. D.

Affertio de Murrbinis, seu de iis, quæ murrhino nomine exprimuntur, adversus quosdam de iis minus rectè differentes, opusculum, in quo multa memorabilia de Myrrha, potionibus, arguentis, & vasibus myrrhinis, potione vini myrrinati, nec non & Aceti CHRISTO Salvatore nostro porrecta, ac aliis non paucis reconditis adferuntur, plurimum errores deteguntur, multa Scriptorum loca tum corrupta restituntur, tum obscura declarantur. Francof. 1597. 8.

GEORG. HENRICUS HAEBERLIN.

S. Th. D. P. & Superintendens.

Fasciculus Myrrhæ ex Cant. I, 13. representatus. Resp. Joh. Wilh. Baumann. Lendſidelio - Franco Tubing. Typ. Mart. Rommeji. 1690. 4.

BENEDICTVS HAHN.

Diff. de Spectro Endoreo. Præf. Jo. Ernesto Gerhardo Jen. 1722.

JOHANNES ab HAMM.

Exercitationes Philologicæ sacræ de Ara interiore ejusque Myſterio. Herbornæ Typ. Joh. Nic. Andreæ. 1715. 8.

JAC. ALBERTVS HANSELMANN.

Michelbaco - Hohenloicus è Francis.

De Magis stella duce Betlehemum profectis. Præf. Joh. Hermann von Elſwich Ord. Philof. Ass. Wittenb. Typ. Sam. Creusig. 1716. 4.

HERMANNVS van der HARDT.

Philof. Prof. in Academia Helmſtadienſi, opuscula sua junctim publicæ exponere luci decreverat, titulo *Enigmatum præſci Orbis*. Sed ob insertum Tractatum de Jona in Carcharia, ab Aulis prohibitum 100. Imperialium mulctâ fuit punitus, & Exemplaria omnia fisco tradita. Morem non tantum gessit Author, sed & collectaneorum suorum volumina VIII. in fol. igne absumſit, & aliquid cineris cum VIII. Thecis ad Aulam miſit. *Bibl. Brem. Cl. VII. 74.*

De Monumento uxoris Lotbi in Ephem. Philolog. Disc. IV.

JOH. CHRIST. HARENBERG.

Miraculum duplex ad Siloab. Joh. V, 1-9. in *Biblioth. Brem. Cl. VII. p. 82.*

Schediasma pro indaganda Aquæ ex Siloam hauriæ antiquitate, ex illustrato Loco Es. XXX, 29. *ibid. p. 105.*

De vento in Meridie noxio ad illustrandum Ps. XCI, 6. *observatio. ibid. p. 630.*

De modo eruendi Aurum atque Argentum in Arabia & Æthiopia, descriptio Jobi XXVIII, 1-11. Extat in *Bibl. Brem. Class. VIII. p. 93.*

De vocibus אֶרֶכְכָּן, דֶּרֶכְכָּח, דֶּרֶכְכָּן *ad illustranda Loca* 1. Paral. XXIX, 7. Esdr. II, 69. Neh. VII, 70. 71. 72. *Observatio. Extat ibid. p. 623.*

Ros Hermonis descendens in montes Sionis ex Psalm. CXXXIII, 3. Extat *ibid. p. 970.*

JACOBUS HASAEVS

Juris utriusque D. Philosophiæ moralis in Gymnasio Bremensi Prof. obiit Anno vitæ 32. d. 17. Jun. 1721. annuntiante præcoccem hanc mortem optimo Fratrem in *Bibl. Brem. Class. V. p. 386.*

De computatione Mensium Paulini Itineris, quod Hierosolymis Romam suscepit: Ad illustrationem Act. XXVII. & XXVIII. *Dissertatio. In Biblioth. Brem. Cl. I. Fasc. I. p. 17.*

De תְּרִיכָה *quas Classis Salomonis & Hiram attulisse legitur* 1. Reg. X, 22. & 2. Chron. IX, 21. *Dissert. in Bibl. Brem. Cl. II. Fasc. III. p. 468.*

De צִלְצֵל קִינִי & צִלְצֵל דְּרָמִי *ad illustrationem* Job. XL, 31. & Es. XVIII, 1. *Diff. in Bibl. Brem. Cl. V. Fasc. IV. p. 563.*

De Judaica Terræ Depopulationibus per Gazam, Arbe, Jelek & Chafil. ad Vaticinii Joelis I, 4. II, 25. illustrationem, Græcæque Alexandrinorum Interpretum versionis patrocinium Dissertatio. In Bibl. Brem. Cl. VII. p. 773.

THEODORUS HASAEVS

De Leviathan Jobi & Ceto Jone Disquisitio. Bremæ sumt. Joh. Andreæ Grimm. Typ. Herm. Brauer. 1723. 8.

GOTTHARDUS HEIDEGGER.

Natus Tiguri 1666. 4. Aug. in Alumnato educatus, inde ab A. 1681. S. Ministerio admotus, 1687. Pastor fuit S. Margarethæ in Valle Rheguscæ electus d. 22. Aug. Rorbacensis 1697. post Inspector Alumnorum, in quo officio demortuus, post Hæmorrhoidum fluxum, tandem Hydropicus, A. 1711. vir ob Ingenii singularem sagacitatem & profundam Eruditionem meliori fato, & longiori vita dignus.

Recreationes sacræ. Tiguri 1711. 8. in quarum Parte Posteriore comparent *Oratio Publica de Naziræis* V. T. *Prælectiones publicæ* V. de Raptu & Scolope Pauli. *Prælectiones* IV. de Creatura Gemente. Imp. Joh. Finsleri.

JOHANNES HENRICUS HEIDEGGERVS

Theologus Tigurinus, ex Reformatis Celeberrimus, omni meâ susceptori ex Sacro Baptismatis fonte debitâ laude major. Natus 1. Jul. 1633. Patre Hartmanno Heideggero, Ecclesiæ Ursivillanæ Pastore, Matre Magdalena Wagnera, orbatus illo 1643. hac 1647. Ad externos communi Ecclesiæ Præsidum consilio missus adiit A. 1654. Marpurgum, hospitio, mensa, & institutione Johannis Crocii usus. Heidelbergam pertractus à Job. Henrico Hottingero, Theol. & Lingg. Orientalium Prof. Celeberrimo, amicitiam nunquam intermortuam contraxit cum Ludovico Fabricio, Prof. extraordinarius Linguae Hebraicæ factus, in consuetudinem Johannis Freinsheimii admissus, Hottingero in Collegio Sapientiae regendo adjunctus, A. 1659. Steinfurtum ad Professionem Theologicam & Hist. Eccles. vocatus, propterea Gradu Doctorali, Brabeuta Hottingero, ornatus. A. 1660. in Patriam reversus nuptias celebrat cum Elisabetha de Duno. A. 1661. cursorio Itinere in Belgium suscepto innotuit

(c)

Peri-

CATALOGUS AUCTORUM.

Perizonio, Gronovio, Grævio, Coccejo, Comenio. A. 1665. dissipata ob Bellum Scholæ Steinfurtenſi valedicit, in Patriam redux Professionem Ethicæ Chriſtianæ ſuſcipit. A. 1667. Hottingero in Professione Theologica Tigurina ſuſſectus A. 1676. Lugdunum Bavorum in locum *Job. Cocceji* ad Professionem Theologicam vocatus, Patriæ Scholæ, intercedente Ampl. Magiſtratu ſervire maluit. A. 1671. jacturam filia *Magdalene* quartum annum agentis patitur. A. 1681. Groningam Friſiorum ad Professionem Theologicam vocatur. A. 1693. graviſſimo luctu ob improvifam filia unicæ *Elifabethæ* mortem penè oppreſſus. Animam tandem Creatori ſuo & ſervatori reddidit 18. Jan. 1698. varia Fortunæ adverſæ ludibria paſſus. Binos reliquit Filios, *Johannem Jacobum* & - - - *Philippum* Med. D. qui Lütetiz Pariſiorum A. 1730. obiit.

חִתּוֹנֵי אֶרֶץ ſive de Hiſtoria Sacra Patriarcharum Exercitationes ſelectæ. Tomi II. Amſtelod. 1657. 1671. Ultraj. 1683. Tiguri. 1729. ubi ordine XIV. agit de Longevitate Patriarcharum. XVII. de Arca Noë.

In Tomo I. Diff. ſelectarum agit IV. de Paſchate emortuali CHRISTI X. de Pſeudo-Samuele à Pythoniſſa in Endor evocato.

In Tomo III. Diff. VII. de vitulo Abaronis. VIII. de Pœna Moſcholatriæ & reconciliatione Populi. XV. de Ficu à CHRISTO maledicta.

In Tomo IV. Diff. IV. de Miraculis in genere; VI. de Miraculis Eccleſiæ Evangelicæ Prior & Poſterior.

PH. HEINSIUS.

In Gymnaſio Reformatorum Halæ Saxonum P.

De cauſa adductorum Adamo Animantium. De Ara Moſis exteriori. De Anei diametro maris. De Azazelis appellatione. Extant, præter alia, quæ extra inſtitutum ſunt noſtrum, in Collectione variorum ſcriptorum hujusque tribus Fasciculis. Halæ Magdeb. ex off. Rengerina. 1717. 8.

CHRISTOPHORUS HELVIG

Med. D. Prof. Gryphiswaldenſis.

- - - Specimen Pharmacologiæ ſacræ de Antimonio, Cicuta & Piſce Magno Tobie ſeu Siluro, ex tribus Naturæ Regnis deſumptum. Reſp. Erich Gottlieb von Seelen, Kedingenſi. Gryphiswald. Typ. Dan. Benj. Starckii. 1708. 4.

- - - Promiſit Mineralogiam }
Phytologiam } ſacram
Zoologiam }

ANDREAS HELVIGIUS.

Prodromus Chronologicus, ſeu duæ Diſſertationes 1. de vulgaris Æræ Chriſtianæ veritate. 2. de Feſto Job. V. fueritne Paſcha, & quot numeranda ſint Miniſterii CHRISTI Paſchata. Roſtoch. 1634. 4.

HERBERT, Epicoſpus Herefordienſis.

Some Animadverſions upon a Book intituled, the Theory of the Earth. 1685. 8.

JOHANNES HERBINIUS, Bicina Sileſius.

Diſſertationes de admirandis Mundi Cataractis ſupra- & ſubterraneis, earumque Principio, Elementorum circulatione, ubi eadem occaſione Aëſtus Maris reſlui vera ac genuina cauſa aſſeritur, nec non terreſtri ac primigenio Paradifo locus ſiſtusque verus in Paleſtina reſtituitur, in Tabula Chorographica oſtenditur, & contra Vtropios, Indianos, Meſopotamios aliosque aſſeritur. Amſtelod. ap. Jansſonio - Wæſbergios 1678. 4.

CHRIST. AUG. HEUMANN.

Diff. de Fato Uxoris Lotbi. 1706.

MATTHÆUS HILLER

Wirtemberg. Ducis Conſiliarius & Abbas Regiofontanus.

Hierophyticon ſive Commentarius in Loca Scripturæ Sacræ, quæ Plantarum faciunt mentionem, diſtinctus in duas Partes, quarum Prior de Arboribus, Poſterior de Herbis dicta complectitur. Accedit Prefatio Salomonis Pfifferi,

Profeſſoris Bebenbuſani, continens B. Auctoris Vitam, merita & Libros tam editos, quam MSSos. Trajecti ad Rhenum Typ. Jac. Brœdelet. 1725. 4.

Traſtatus de Gemmis in Peſtorali ſummi Sacerdotis Hebræorum.

Queſtionum Hebræicarum de Plantis in Scriptura S. memoratis Decas I. & II. 1716.

JOH. WILHELM HILLIGER.

Bileamus, ejusque Afina loquens, Ex Num. XXII, 21-33. Reſp. Joh. Krücken, Hamburg. Wittemb. Typ. Chriſtiani Schröter 1702. 4.

PAULUS CHRIST. HILSCHER.

SS. Theol. Baccal. & Paſtor Palæo Dresdenſis.

De τριγώνῳ, τετραγώνῳ, πενταγώνῳ, & εξαγώνῳ myſtico in Articulo de SS. Trinitate & CHRISTO. In Miſc. Lipſ. Tom. II. Lipſ. ap. Hæred. Lanckſianos 1716. 8.

S. HIPPOLYTUS

Doct̃or Eccleſiæ γλυκύτατος & ἐννεύστατος, dulciſſimus ac perſpicuus maximè Chryſoſt. Homil. de Pſeudo-prophet. T. VI. p. 401. diſcipulus S. Irenæi. Por-tus Romani, celebris in Arabia Emporii, Epicoſpatum geſſiſſe Stephani le Moyne conjectura eſt, qui Arabem natione fuiſſe contendit, & ultra Alexandri Severi tempus ad Philippi Arabis uſque, qui A. C. 244. regnare cœpit, Imperium ætatem produxiſſe. Martyrium Aquis, ut ajunt, merſi celebrant Martyrologia 22. Aug.

Εἰς τὴν ἐργασίαν. De Saule & Pythoniſſa. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 1. p. 203. 209. Inter Scripta perſepta.

Εἰς τὰ μετὰ τὴν ἐξαήμερον. Euseb. VI. 22. Inter perſepta.

JOH. ESAIAS HOECHSTETTER

Weiffenburgo-Noricus.

Diſp. Inaug. qua Aquas ſupra cœleſtes Gen. 1, 6. 7. nihil aliud quam Aquas Planetarum eſſe demonſtratur. Præſ. Geörgio Paulo Rœtenbeccio Log. ac Polit. P. Altdorff. Lit. Henr. Meyer. 1707. 4.

SAMUEL CHRISTOPH. HOLLMANN

Ordin. Philoſ. Affeff. & Prof.

Diſp. Philoſoph. Prior de obligatione Aſtronomi Chriſtiani erga Scripturam S. Reſp. Joh. Phil. Groſs Thurma Miſn. 1725. 4. Vitenberg. Lit. vid. Gerdeſiæ.

Commentatio Philoſoph. de Miraculis & genuinis eorumdem Criteriis, aliorumque quorundam de iisdem ſententiis. 1728.

HOOPER.

Bathonienſium & Wallenſium Epicoſpus.

An enquiry into the ſtate of the antient Meaſures, the Attik, the Roman, and eſpecially the Iſberwiſh. with an Appendix concerning our old Engliſh Money and Meaſures of content. Lond. 1721. 8.

JOANNES HOPKINSON, Anglus.

Synopſis Paradifi, ſive Paradifi deſcriptio, ex variis diverſarum tum Linguarum tum Ætatum Scriptoribus deſumpta, cum Chorographica ejusdem Tabula. Extat in Crenii Diff. Hiſt. Crit. Philol. Fascie. II. p. 1.

SAMUEL HORTINUS

Bernenſis. Samuelis Hortini Paſtoris Oberwilani Filius.

Diff. Philoſ. Theol. de Miraculis. Præſ. D. Samuele Scheurer. S. Th. Prof. Bern. Typ. Ill. Reip. 1728.

HOSIUS

Cordubenſis ultra 60. Annos Epicoſpus, cum pluribus Synodis Catholicis interuiſſet, Nicænæ verò A. 323. & Sardicenſi A. 347. etiam præuiſſet, poſtea prævalentibus ſub Conſtantino Arianis ad horam ceſſit. Diſceſſit è vita major centenatio A. C. 361.

De interpretatione Veſtium ſacerdotalium, quæ ſunt in Veteri Teſtamento, opus egregio ſenſu & ingenio elaboratum. Iſidorus Hiſp. de Scriptoribus Eccleſ. c. 1. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 24. p. 399.

JOHAN-

CATALOGUS AUCTORUM.

JOHANNES JACOBUS HOTTINGERUS.

Natus 1652. ineunte Decembri, Parentibus *Johanne Henrico Hottingero*, Lingg. Orient. Hist. Ecclesiast. & Logicæ Prof. Publico in Lyceo Tigurino, Matre *Anna Huldricb*, *Henrici Huldrici*, Diaconi ad Spiritum S. Filia unica. Primitias studiorum posuit Heidelbergæ, quo optimus Pater 1655. ab Electore *Carolo Ludovico* ad Professionem Theologicam & Inspectoratum Collegii Sapientiæ fuit vocatus. Redeunte Patre Tigurum, declarato Professore Theologiæ 1661. Filius heic quoque studiorum suorum cursum fuit profectus, 1670. mense Augusto, comite *Antonio Klinglero*, inivit Basileam, 1671. Cantones Catholico-Romanos, Basileæ inde à mense Augusto 1672. ad 5. Dec. 1673. hospitio Antistitis *Luce Gernleri* usus & informatione *Rodolphi Wetstenii* & *Job. Zuingeri*; 1673. proposuerat sibi adire Academiam Marpurgensem, sed obbellicos tumultus Germaniæ tunc fatales consilium mutare & Basileam iterum adire consultius duxit. Hinc 1675. mense Febr. socio *Godofredo Ursino*, Dantiscano (qui Lutetiam profecturus Genevam inter & Lugdunum aquis fuerat suffocatus) Genevam tendit, ubi innotuit *Philippo Mestrezatio*, *Ludovico Tronchino*, *Franc. Tiarretino*, *Franc. Burlamachio*, *Benedicto Calandrino*, *Reinbarto Vitriario*. Inde Tigurum redux 12. Jan. 1676. rationem reddidit studiorum, Martio sequente in Ordinem V. D. Ministrorum receptus. 1677. ad Stallikonensem Ecclesiam vocatus, matrimonium inivit cum *Elisabetha Lavatera*, *Johannis Lavateri*, Prof. Philos. & *Elisabethæ Oerie* filia: hæc ipsi peperit aliquot proles, ex quibus supersunt *Johannes Jacobus*, Ecclesiæ Cathedralis Diaconus, *Anna Elisabetha*, *Job. Jacobi Gesneri*, Examinatoris & Prætoris Conjux, & *Job. Henricus*, Mercatorii Ordinis & Capitaneus. A. 1686. 1. Jun. promotus Stallikonensis Pastor ad plebanatum Ecclesiæ Cathedralis Tigurinæ, 1698. ad Professionem Theologicam; d. 1. Mart. 1721. orbatus charissima consorte, & 20. Maji 1701. Filio *Johanne*, d. 14. Aug. 1729. sinistri Oculi affectu paralytico tactus, inde tamen adeo feliciter, quæ DEI est gratia, liberatus, ut ineunte A. 1730. Lectionibus Disputationibusque publicis & studiis privatis vacare potuerit. *Johanni Henrico Heideggero*, Professori Theologiæ, suffectus, quâ statione adhuc per DEI gratiam summa cum laude defungitur.

Exercit. Theol. de Miraculis JESU CHRISTI Resp. Henr. Murero, Jac. Dæniker, Jac. Cellario, Casp. Grimm, Jona Kunzlin Vitod. Petro Glaron & Leonh. Luchlinger. Tig. Typ. Dav. Gefsner. 1713. 4.

Exercitationis Theol. de Miraculis JESU CHRISTI Pars posterior, seu Sectio IV. quæ porismatica est, Miraculorum CHRISTI veritatem, Antichristianorum falsitatem & vanitatem astruens. Resp. Jac. Hagenbuchio, Henr. Wirzio, Petro Collero, Lud. Breitingero, Joh. Meistero, Josepho Gygero, Casp. Sulzbergero. Ib. 1716. 4.

Πίστας Dissertationum Biblico-Chronologicarum, quæ tum ex Indicibus temporis adventui Messie assignati, præcipue in LXX. Hebdomadibus Danielis, tum ex SS. Evangelistarum de Johanne, CHRISTO & Paulo Historia, JESUM & in plenitudine temporis natum, & CHRISTUM esse adversus Judæos demonstratur, & Sacri etiam Codicis sinceritas passim defenditur. Accedit Appendix triplex: 1. de Samaritanis primis, eorumque in Syriam deportatione, 2. de novis ex Assyria missis Samariæ incolis, 3. de XII. Tribuum dispersione, Traj. ad Rhen. 1723. 8. Præfationem de Chronologia Sacra ejusque Scripturibus præmiserit Frid. Adolphus Lampe, SS. Th. D. & Acad. Trajectinæ Prof.

SOLOMON HOTTINGERUS

Magni *Johannis Henrici* Filius, in Schola Tigurina Physices Professor, & capituli Thuricensis Canonicus, vir multis nominibus, Pietate, Eruditione, Expe-

rientiâ mihi, discipulo, colendissimus. Med. D. renunciatus d. 19. Mart. 1672. Basileæ, Diribitore *Johanne Rodolfo Burcardo*. Obiit 1713.

Βροντολογία Physico-Sacra, seu Dissertatio de Fulmine, bujus Naturam in genere secundum suas causas & affectiones proponens. Resp. quatuor Philos. candidatis. Tigur. 1698. 4. Typ. Bodomer.

- - - *Specialis, potiora Fulminis Adjuncta, Fulgur, Tonitru & Idum fulmineum ἐκδικῶς sistens.* Respp. septem Philos. Candidatis, ibid. 1700. 4.

Specimen Physiologiæ Sacre. Respp. Huldr. Weker & Henr. Kölliker. Tig. Typ. Bodmer. 1704. 4.

Physica Generalis & Specialis juxta Creationis Historiam ex Gen. cap. I. κατ' ἐπιτομὴν proposita. Resp. Joh. Jac. Grobio. Tig. Typ. Gefsner. 1706. 4.

- - - *Biographia Physico-Sacra, seu Diff. de vita, bujus natura, essentia, intervallis seu ætatibus, cum primis etiam de incommotis Senii, juxta illustrem Locum Eccles. XII, 3-8. tandem de opposita vitæ Morte.* Respp. Felice Wyssio, Joh. Rod. Eberhardo, Joh. Casp. Ringgolino, Dieth. Meyero, Joh. Jac. à Birch, Casp. Fueslino, Huldr. Wyssio, Casp. Schinzio, Joh. Rod. Seholzer. Tig. Typ. Gefsner. 1706. 4.

Liber Nature ex Psalmo XIX, 1-7. propositus. Respp. Joh. Casp. Sprynglin, Joh. Henr. Dentzler. ib. Typ. Dav. Gefsner. 1711. 4.

JOHANNES CONRADUS HOTTINGERUS.

Johannis Conradi, Pharmacopœi expertissimi, Filius, Magni *Job. Henrici* Nepos V. D. M. Höngganus, in qua statione obiit.

ברכת בית אשד seu Dissertatio Philolog. de Piscina Bethesda, ad Locum *Job. V, 2. 3. 4.* Præf. D. Joh. Bapt. Ottio, Past. Zolliconensi & Linguae S. Prof. Tigur. Typ. Gefsner. 1705. 4.

PETRUS DANIEL HUETIUS.

Commentatio de Navigationibus Salomonis.

Tractatus de situ Paradisi. Paris. 1691.

HENRICUS HULSIUS.

Natus Cronenburgi in Ducatu Montano, Patre *Antonio*, Hilda-Montano, Ecclesiæ Cronenburganæ per annos XI. Elverfeldanæ per annos XXIX. Ministro, Matre *Margaretha Steinberg*, *Petri Steinbergii*, Pastoris Medmanniani, filia, 10. Oct. 1654. Prima studiorum fundamenta posuit in Ludo literario Elverfeldano. A. 1667. Duisburgum missus, heic inprimis profecit ad mentem Cartesii & Cocceji, informatione usus *Jo. Herm. Hugenspotbii*. A. 1673. concessit Marpurgum. Hinc abiit Lugdunum Batavorum, Harderovicum, ubi Laureâ Doctorali decoratus d. 6. Jul. 1679. Promotore *Samuele à Dieft*, S. Th. D. A. 1681. vel 1682. commissa ei fuit Cathedra Theologica in Academia Teutoburgensi ad Rhenum. Cælebs vixit ad diem 10. Aug. 1705. quo nuptus *Anna Maria Webrd*, *Caspari Webrd*, cauponis Amstelodamensis, filia, quæ Xantippes personam egisse dicitur. Ea liberatus d. 12. Sept. 1720. adscivit sibi d. 24. Aug. 1721. pro Thori socia *Gertruden van Eiken* annorum 16. adolescentulam, quam, famulam suam prius, omnium bonorum ex asse heredem constituit. Obiit IV. Kal. Apr. 1723. æt. 69. Biblioth. Brem. Class. VII. p. 897.

Commentarius in Israelis prisca prerogativas ac bona sub V. T. Dissert. XV. inclusus, quem ad illustrandum sequuntur materiæ affines XVII. sectionibus res V. T. nobiliores complexæ. Lugd. Bat. 1713. 4. Inter alias Diff. invenias sequentes; de *Hirco Azazel*: de *Coma Simsonis*; de *Immolatione Isaaci*: de *Femore Jacobi percussio & claudicante*: de *LXX. septimanis Danielis*: de *purgatione Lepre*, menstrui & impuri ex mortuo.

JOACHIMUS CHRISTIANUS JEHRING.

Diff. de Regione Tarschisch. Extat in Biblioth. Brem. Cl. VIII. p. 78.

CATALOGUS AUCTORUM.

CHRISTOPHORUS IMMIG.

Berechnungs vergleicht zweyer in H. Göttlicher Schrift, nemlich Gen. XLVI, 27. und Aß. VII, 14. streitig anscheinender Oerter, da die, in dem ersten, ehemals mit dem Ertzvater Jacob nach Ägypten gekommene und ordentlich gezeblte 70. Seelen in dem andern mit 5. personen überstiegen werden, worüber sich unterschiedliche Theologi, Philosophi und Critici von Zeit zu Zeiten zwar bemühet, dessen reinen Calculum aber keiner, wie jetzo beschreiben, getroffen und herausgebracht haben. Dresd. 1722. 4.

JOHANNES

Alexandrinus, Christianus à multitudine Scriptorum, miraque contentione laboris PHILOPONUS dictus, GRAMMATICUS etiam, quoniam fortasse Grammaticam Alexandria publice docuit. Auctor Sectæ Trinitarum, in Concilio Constantinopolitano A. 681. condemnatus. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 37. p. 358.

Τὸν εἰς τὴν Μωσαϊκῆς κοσμογονίας ἐξηγητικῶν λόγοις ζ. Commentarium in Mosaicam Mundi creationem Libri VII. ad Sergium Constantinopolitanum Patriarcham. Prodiit Græcè & Latine cum Versione Balth. Corderii, Viennæ 1630. 4.

Disputatio de Paschate, ὅτι τῇ τρεῖςκαιδεκάτῃ τῆς Σελήνης πρὸ μιᾶς τῆς νομικῆς πάχας τὸ μυσικὸν τῆς κυρίας γέγονε δειπνον, καὶ ὡς ἔ τὸν αἶνον τότε μετὰ τῶν μαθητῶν ἔφαγεν ὁ ΧΡΙΣΤΟΣ, decima tertia Luna, pridie Legalis Paschæ, mysticam Domini cœnam contigisse, neque CHRISTUM tunc cum discipulis Agnum comedisse. Libris in Hexaemeron Græcè & Latine à Corderio subjectum legitur. Sub titulo Joannis Damasceni de Azymis extat in Cod. MS. Biblioth. Coislinianæ, teste Montfaucono.

JOHANNES LEMOVICENSIS.

Morale somnium Pharaonis. Ex MSC. eruit Joh. Christoph. Wagenfeilius, & Hydraspidi suæ adnexuit. Altorff. Imp. Joh. Hofmanni. Lit. Henrici Meyeri. 1690. 4.

CHRISTIANUS JOHRENIUS.

De Morbis Biblicis Novi Testamenti. Francof. ad Viadrum. 1704. 4.

JOLA. Hiero-Tarantinus v. Epiphanius.

HIERONYMUS JORDANUS, Brunsvicensis, Medicus & Physicus Gœttingensis.

Περὶ τῆς Θείας, sive de eo, quod Divinum est, aut supernaturale in Morbis humani corporis ejusque curatione. Francof. 1651. 4.

JULIUS POLLUX

Christianus Scriptor, diversus à Julio Polluce, Naukratite Ægyptio, Onomastici Authore. Fabric. Bibl. Græc. L. IV. c. 33. p. 491.

Historia Physica in Hexaemeron.

ULRICUS JUNIUS.

Errorum Astrologorum circa Thema CHRISTI genetliacum. Lips. 1701. 4.

S. JUSTINUS MARTYR

Samaritanus, Neapoli Syriæ Palæstinæ, sive Sichemoriundus, Prisci Filius, Bacchi nepos, natus videtur A. C. 89. In omni disciplina Philosophorum versatus, Stoicum primò, mox Peripateticum, deinde Pythagoricum, ac denique Platonicum audivit. Hinc per Senis cujusdam (Polycarpi forte) sermones accensus cupiditate CHRISTI doctrinæ pernoctandæ totum se illi dedit, & Christiana Dogmata ore & scripto adversus Judæos Ethnicosque defendit, tandem à Crescente, Philosopho Cynico, delatus sanguine suo confirmavit, Martyrium passus, Præfecto Urbis Junio Rustico, Anno ætatis 74. CHRISTI 163. tertio M. Aurelii Antonini & L. Veri. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 1. p. 51.

Inter deperdita ejus extant

Ἐπομνήματα εἰς ἑξαήμερον. E quibus Loca servavit Anastasius L. VII. in Hexaem.

BERNHARDUS PETRUS KARLIUS,

Pastor Efenfis.

Consideratio Responsum Clar. Driessenii, Theologi Groningani, ad dubia circa Chronotaxim Apocalypticam & Regnum Christi millenarium (Apoc. XX.) quasi adhudum expectandum, ipsi à Nob. doctissimoque Viro Hermanno Deusingio, U. J. D. Clar. & Theologiæ Prophetice cultore pereximio, nuper mota. In Bibl. Brem. Class. II. Fascic. VI. p. 961.

Diatribæ de Miraculo Solis vel Umbra decem lineis per gradus, quos jam descenderat in Sciaterico Abasi, retrogressi, quo Ezechia lethaliter decumbenti promissa sanitatis restitutio, viteque in annos XV. prorogatio confirmata legitur, 2. Reg. XX. 2. Paralip. XXXII. & Esai. XXXVIII. cum Mantissa de Miraculo Solis & Lune à Josua consistere jussorum, Jos. X. In Bibl. Brem. Cl. IV. Fasc. IV. p. 635.

Nova de Hirco ἀποπομπαίῳ, emissario, conjectura ad Levit. XVI. coll. Hebr. XIII, 13. In Bibl. Brem. Cl. VI. Fasc. II. p. 225.

JOH. KEILL A. M. Col. Ball. Ox.

An Examination of Dr. Burnets Theory of the Earth, together with some Remarks on Mr. Whistons new Theory of the Earth. Oxford at the Theater. 1698. 8.

FRID. ERNESTUS KETTNER,

S. Th. D. Dioceseos Quedlinburgensis Superintendens, consistorii Assessor, ad Ædem D. Benedicti Pastor primarius & Gymnasii Inspector.

De Horis Passionis JESU. In Misc. Lips. T. IV. Lips. ap. Hæredes Lanckisianos. 1717. 8.

CHRISTFR. KIRCH.

Brevis Disquisitio de Eclipsi Solis, quæ à Sinensibus Anno 7. Quæcunque notata est. In Misc. Berolin. contin. L. p. 133.

ATHANASIIUS KIRCHER

Soc. Jes. Fuldenfis patriâ. Docebat Würzburgi in Franconia, non magni æstimatus tum propter modicam staturam, tum propter oculorum debilitatem. A. 1631. occasione irruptionis Suevicæ in Galliam transit, commoratus aliquandiu in Collegio Jesuitarum Avenionensi. Hinc Romam tendit, magnamque sibi scriptis suis & experimentis laudem comparavit.

Arca Noë in tres Libros digesta: quorum 1. de rebus, quæ ante Diluvium, 2. de iis, quæ ipso Diluvio ejusque duratione, 3. de iis, quæ post Diluvium à Noë gesta sunt. Quæ omnia nova methodo, nec non summa argumentorum varietate explicantur & demonstrantur. Amstel. 1675. f.

Turris Babel sive Archontologia, qua 1. priscorum post Diluvium hominum vitæ, mores, rerumque gestarum magnitudo, 2. Turris Fabrica, Civitatumque extructio, confusio Linguarum & inde Gentium transmigrations cum principum inde enatorum Idiomatum Historia multiplici eruditione describuntur & explicantur. Amst. 1679. f.

GEORGIUS CASPARUS KIRCHMAIER.

Eloquentiæ Prof. Wittenbergenfis, natus 1635. Uffenheimii in Ducatu Anspachenfi Franconia, Patre Georgio Abele, Præatore urbis Ducalis. Wittenbergam missus 1655. audivit ibi Job. Sperlingium & Augustum Buchnerum, factus ibi Oratoriæ Prof. 1661. Phosphori nomine claruit Phosphori inventor, in Academia Naturæ Curiosorum. Magnæ laudis vir vel ex commercio familiari cum Bullialdo, Hevelio, Bæclero, Comringio, Magliabechio, præcipuis suæ ætatis viris. Brevi ante mortem suscepto in Belgium itinere innotuit Gronovio, Gravio, Witsio. Obiit autem A. 1700.

De Basilisco, Unicornu, Phœnice, Bebeoth, Leviathan, Dracone, Araneo, Tarantula, & Ave Paradisi Dissertationes aliquot. Editio altera locupletior. Wittenb. imp. Hæredum Joh. Berger. Typ. Mich. Meyer. 1669. 8. Anterior Editio adnexa est Sperlingii Zoologiæ, Lips. Imp. Joh. Bergeri 1661. 8.

SIGIS-

CATALOGUS AUCTORUM.

SIGISMUNDUS KISSLING. Oetinga - Suevus. *Labor Solis laborante Sole Justitie.* Præf. M. Joh. Andrea Schmidt Fac. Philos. Adj. Jen. Lit. Joh. Jac. Bauhofer. 1683. 4.

KNIBBE.

De Wonderwerken van Moses verklaart en beweert tegens het bedendags ongelove 1718. 4.

HIERONYMUS KROMAYER.

Spicilegia Math. sacr.

De Miraculis tam veris quàm falsis, seu Divinis & Diabolicis probè dijudicandis, Lips. 1610. 4.

ELIAS KUCHLER.

Dissertatio de Problemate, Verene an Autumno Mundus sit conditus? Gorlicii 1613. 4. ap. Joh. Rhamba.

JOH. GEORGIUS KUENZLIN, Vitoduranus.

Κοσμοφιλία sive Dissertatio brevis Philosophica de Mundi interitu. Præf. D. Joh. Lavatero Philos. P. Tig. Typ. Dav. Gelsner. 1674. 4.

FRIDER. ADOLPHUS LAMPE

S. Th. D. & in Acad. Ultrajectina Prof.

Theologia Hieroglyphica specimen primum de Cedro. Resp. Joh. Jac. Wolphio, Tigurino, Traj. ad Rhen. ap. Guil. van de Water. 1724. 4.

Spicilegium ad Psalmum XIX. In Biblioth. Brem. Cl. II. Fasc. V. p. 827.

PETRUS LANCASTER

Pastor Bowdonensis in Chester.

A Chronological Essay on the ninth Chapter of the Book of Daniel &c. London. ap. Will. & Joh. Innis. 1725. 4.

JOH. MICHAEL LANGIUS.

Diff. Botanico-Theolog. de Herba Borith, cujus Jeremiah cap. II, 22. & Malachias cap. III, 2. mentionem faciunt. Altdorf. 1705. 4.

JACOBUS LANSBERG. Med. D.

Apologia pro Commentationibus Philippi Lansbergii in Motum Terræ diurnum & annum, adversus Libertum Fromondum, Theologum Lovaniensem, & Joh. Baptistam Marinum, Doct. Med. & Parisiis Math. P. Regium. Middelburgi ap. Zach. Romanum 1633. 4.

PHILIPPUS LANSBERG.

Chronologie Sacra Libri III. In quibus Annorum Mundi series ab orbe condito ad eversa per Romanos Hierosolyma, nova methodo atque infallibili aperiendi ostenditur. Middelburgi ap. viduam & Hæredes Simonis Moulertii 1625. 4.

JOH. HENRICUS LAVATERUS

Tigurinus Med. D. Henrici Filius, obiit 1696.

Κοσμογονία sive Dissertatio de origine Mundi. Præf. D. Joh. Lavatero, Philos. P. Tig. Typ. Dav. Gelsneri 1674. 4.

JOHANNES JACOBUS LAVATER

Helvetio - Tigurinus. Natus d. 30. Oct. 1657. Parentibus Johanne Lavatero, Philosophiæ Professore Celeberrimo, Capituli Thuricensis Canonico, & Elisabetha Deria, abnepos Ludovici Lavateri, Ecclesiæ Tigurinae Pastoris primarii. A. 1677. d. 30. Maji ad S. Ministerium ordinatus, 1684. designatur Professor Catecheseos in Collegio Humanitatis, 1695. additur ei Professio Ethices in Collegio Carolino. Biennio post 1697. utramque illam Professionem commutavit cum Professione Artium Logico-Rhetoricarum in Collegio Humanitatis, quod munus 13. continuo annos sustinuit, 1710. d. 8. Sept. Professor Theologiæ in Collegio Carolino creatus, clarissimi Viri Joh. Casp. Wolfii successor, 1725. d. 24. Maji, viribus jam ab aliquo tempore paulatim imminutis, placidâ morte obiit. Conjugem inde ab A. 1687. habuit Annam, Johannis Schaufelbergeri, Tribuni Plebis, ac bis Ædilis, filiam, ex qua novem Liberos superstites reliquit.

Disp. Theolog. de contemplatione operum Naturæ secundam S. Scripturæ manuductionem. Resp. Andrea

Zimmermanno. Assum. Joh. Jac. Lavatero. Tig. Typ. Dav. Gelsneri. 1713. 4.

Disp. de Providentia DEI operativa in Creaturis intelligentibus, ante & post illarum à Deo desertionem, sine sibi ipsa in Creatione proposito nunquam excidente. Ib. 1714. 4.

JOHANNES JACOBUS LAVATERUS.

Johanne Jacobo, Theologo præfato, Patre natus 1694. Ministrorum V. D. ordini adscriptus 2. Oct. 1714. Post, Annis 1718. 1719. 1720. 1723. Professoris Extraordinarii munere in Schola Patria functus per Ferias æstivas Prælectionibus publicis memorabiliores Historias in Sacro Codice reperiundas præcipuè de Regibus rebusve Tyriorum, Ægyptiorum, Assyriorum, Babyloniorum, Persarum, Syro-Macedonum, tandemque de Romanis in Syria Præsidibus, Judææque Procuratoribus, collatis profanorum Scriptorum de iisdem rebus testimoniis partim illustravit, partim confirmavit, compluribus Prophetarum vaticiniis huc pertinentibus eadem opera subinde enarratis. 1724. Professio vicaria Linguae Hebrææ in Collegio Humanitatis, eademque ordinaria 1725. d. 24. Maji ipsi decernitur, quam auspiciatus est Oratione solenni de Principiis Religionis & Theologiæ Judaicæ.

LEVINUS LEMNIUS.

Natus in Zirickzee Seelandiæ 1505. Laurea Doctorali in Medicina ornatus, mortuâ uxore, vitam elegit Ecclesiasticam, obiitque A. 1568. Canonicus. Filius Wilhelmus Erici XIV. Sueciæ Regis Archiater, dejecto hoc è folio Regio, & bonorum & vitæ fecit jacturam.

Herbarum atque Arborum, quæ in Bibliis passim obvia sunt, & ex quibus sacri Vates similitudines desumunt, ac collationes rebus accommodant, dilucida explicatio: in qua narratione singula loca explanantur, quibus Propheta observata stirpium natura conciones suas illustrant, divinaque oracula fulciunt. Antuerpiæ apud Guil. Simonem 1566. 8.

Similitudinum ac Parabolarum, quæ in Bibliis ex Herbis atque Arboribus desumuntur, dilucida explicatio. Antwerp. 1569. 8. ap. Guil. Simonem. Erford. 1581. 8. ap. Esai. Mechler. 1584. ap. eund.

Similitudinum ac Parabolarum - - Accedunt Franc. Ruci de Gemmis aliquot, iis præsertim, quarum Johannes in Apocalypsi meminit; de aliis quoque, quarum usus hoc ævo apud omnes percrebuit, Libri II. Levini Lemni de Astrologia Liber I. Francof. 1591. 12. ap. Joh. Wechelium & Petrum Vischerum.

JOHN LENG

D. D. Rector of Bedington and chapelain in ordinary to his Majesty.

The natural obligations to believe the principales of Religion and divine Revelation in XVI. Sermons, preached in the Church of S. Mary le Brouw London in the Years 1717. and 1718. at the Lecture founded by the honourable Robert Boyle Esquire. London. 1719.

JACOBUS JEHUDA LEO, vel LEONITIUS.

Genere Hispanus, transtulit se post Middelburgum in Seelandia, vir plurimarum Linguarum peritus, qui aliquot annorum spatio insudavit Templo Hierosolymitano in Typo minori ex vetustissimis Monumentis extruendo.

De Templo Hierosolymitano, tam priori, quod edificavit Salomo Rex, quàm posteriori, quod devastavit Vespasianus, Libri IV. Jussu & auspiciis Ser. Principis Dn. Augusti, Ducis Brunsvicensium ac Lunenburgensium ex Ebreo Latine recensiti à Joh. Sauberto. Accesserunt Editioni huic variæ figuræ ex Ebreorum monumentis desumptæ, & accurate incisæ. Helmæstadii ap. Jac. Müller 1665. 4. Elaboravit Author hunc Librum primum Hispanicè, & Hebræâ Linguâ edidit Amstelod. 1650. apud Levi Marcum. Hanc Editionem præcessit Gallica Amstelod. ap. Joh. Frider. Stam. 1643. seq. titulo:

CATALOGUS AUCTORUM.

Portrait du Temple de Salomon, dans lequel se décrit brièvement la constitution de la fabrique du Temple, & de tous les vases & utensils d'iceluy: dont le modele se trouve apres le mesme Auteur comme chacun peut voir. Composé par Jacob Juda Leon Hebreu, habitant de Middelbourg en la Province de Zelande, l'An de la creation du Monde 5403.

JOHANNES LIGHTFOOT,
In Cantabrigiensi Academia D. Theologiae, & Aulæ Catharinianæ præfectus, vir Linguarum orientalium peritissimus. Natus Stockæ ad Drentam Fluvium in Comitatu Staffordiensi 1602. Missus 1617. in Collegium CHRISTI, quod Cantabrigiæ est. In Comitatu Darbiensi juventuti informandæ admotus. Prima Rabbinicæ Literaturæ fundamenta jecit apud Equitem Rowlandum. Ab itineribus in exteris Terras avocaverat eum vocatio ad Pastorum Stonensem in Comitatu Staffordiæ. Tandem Ministris Ecclesiæ Westmonasteriensis admotus. Et sub finem Anni 1643. ad Pastorum Mundonensem in Comitatu Hertfordiensi vocatus. In qua statione obiit 1675. Canonicus Eliensis. Laurea Doctorali in Theologia decoratus fuit 1652. Vicecancellarius Universitatis Cantabrigiensis. 1655. Commertium fovit cum Celeberrimis suæ ætatis viris *Buxtorfio, Briano Waltono, Casello, Pocockio, Samuele Petito, Polo*, aliis.

De Templo Salomonis post captivitatem, imprimis quo se habuerit modo in diebus Servatoris nostri, nec non de servitio Templi, ejus vasis, utensilibus, aliisque eadem h. e. CHRISTI tempestate. Anglicè Lond. 1650.

MARTINUS LIPENIUS
Gymnasii Hallensis Conrector.
Navigatio Solomonis Ophirica illustrata. Witteb. imp. Andr. Hartmanni. 1660. 12.

MICHAEL FRIDERICUS LOCHNER
de Hummelstein,
Norimbergensis Sacræ Cæs. Maj. Archiater, ejusque Personæ Imperialis Medicus, S. R. I. Nobilis, Comes Palatinus, Acad. Leop. Carol. Nat. Curios. Director, Collegii Medici Norimbergensis Senior, Amicus, dum viveret, mihi conjunctissimus. Natus Furthi in Agro Noricorum, vel Norico, pridie Kal. Mart. A. 1662. Patre Carolo Friderico, Loci Pastore vigilantissimo, matre Sabina Majera, Joh. Jacobi Majeri, natione Helvetii, Mercatoris Norimbergensis Filia. Puer sexennis Norimbergam missus, materno amore à vidua Pùbleria educatus, in Egidiano Gymnasio instructus, aded sub Johanne Seinsheimero profecit, ut duodecennis tersam scriberet orationem Latinam, & versus funderet Latinos atque Græcos. Hinc curæ traditus Jacobi Hieronymi Lochneri, Patru, qui Vismarii Consistorii Regii Assessor, in Templo Nicolai præco, dein in Ducatibus Bremensi ac Verdensi Consistorii, quod Stadæ est, Assessor, Bremæ Antistes fuit. Vismarii Præceptores habuit Urbanum Lebmannum & Michaellem Freundium; Rostochii Augustum Varenium, ubi suadente Jacobo Stockmanno Medicinæ nomen dedit, quam studio Theologiæ junxit. Hafniam hinc tendens innotuit Olao Borrichio, Casparo Bartholino, Oligero Jacobeo; Kilonii Morbosio, Christiano Kortboldo, Joh. Danieli Majori, Joh. Nicolao Pecblino. A. 1679. Iter ad Belgas suscepit, 1680. Domum redux Altorffium adiit, Præceptoribus usus Mauritio Hoffmanno, Jacobo Pancratio Brunone, Johanne Mauritio Hoffmanno, Joh. Christoph. Sturmio. Hinc per Helvetiam Galliam petiit. Lutetiæ amicitia junctus Joanni Zellerio Tubingensi postea Professore, frequens cum du Verneyo, Buffierio, Petito, Baudotio. A. 1683. per Aurelianum, Blesam, Turonium, Salmurium concessit Richelium Linguae Gallicæ causa, Salmurii amicitiam contraxit cum Joh. Casp. Eisenschmidio, Matheseos postea in Academia Argentoratensi Professore. In Britanniam transfretaturus per tres

quatuorve hebdomadas in mari jactatus tandem apulit, sed mox iter relegit in Belgium. Lugduni innotuit Theodoro à Craanen, Paulo Hermannò, Luce Schachtio, Nuckio: Amstelodami Ruyschio. A. 1684. Trajectum, Coloniam Agrippinæ, alias urbes pertransiens domum remigrabat, & Altorffii pro Gradu disputavit. Hinc Comite Job. Georgio Volcamero Italianam petiit, Patavii quidem innotuit Carolo Patino, Dominico de Marchettis, Antonio Molinetto, Felici Abbati Viali. 1685. Altorffii Laurea ornatus brabeuta Joh. Maur. Hoffmanno. Norimbergam hinc rediens Praxin Medicam felicissimo exercuit successu, ab egenis benefici Doctoris nomen promeritus, 1712. Collegii Medici Senior Nosodochii curam in se suscepit, quam A. 1719. Genero suo tradidit. Ephemeridum Naturæ curiosorum Director constitutus id imprimis egit, ut nonnisi exasciata comparerent; ut suæ quæque lucubrationes lucernam olebant. Matrimonium contraxit cum Anna Maria Joannis Vierzigmanni civis Norimbergensis filia 1686. Ex quo nati Joannes Fridericus, Ursula Dorothea, Sabina Felicitas, Anna Maria, Johannes Henricus, & Catharina Dorothea. E quibus tres in infantia Spiritum DEO reddiderunt. Johannes Henricus ad Parentum Spem & bonorum solatium lætè surgens anno ætatis 19. 1715. è vivis exemptus. Quo anno Anna Maria nupta Christophoro Ludovico Gækelio, Medico Badensi, Wolfsteiniensi & Norimbergensi. Sabinam Felicitatem idem morbus, qui Variolarum titulo venit, & fratrem abstulit, consumpsit. Obit noster febris inflammatoria acutissima die 15. Oct. 1720. anno ætatis 58. Vitam viri χαριστική fusiùs exposuit Erhardus Reusch, insertam Epbem. Germ. Cent. IX. & X. App. p. 571.

Nerium sive Rhododaphne Veterum & Recentiorum, qua Nerei & Nereidum Mythologia, Amyci Laurus, Saccharum Al-baschar, & Ventus ac Planta Balsamur aliaque explicantur, ac diversis Sacræ Scripturæ locis Lux affunditur. Accedit Dafne Constantiniana. Norimbergæ ap. hæredes Joh. Hoffmanni 1716. 4.

CASPARUS LOESCHER.
De Behemoth. Lips. 1664. 4.
JOH. JUSTUS LOSIUS, Hildesienfis.
Philosophia Jobi Arabica. Præf. D. Joh. Henrico Majo, Theol. P. Giesl. 1707.

JOHANNES LUNDIUS
V. D. M Tunderanus in Ducatu Sleswicensi.
Die alten Jüdischen Heilighümer, Gottesdienste und Gewohnheiten, für Augen gestellt in einer ausführlichen Beschreibung des ganzen Levitischen Priesterthums, und fünf unterschiedenen Büchern. Es handelt deren
I. Von der Stifts-Hütten, dero Verfertigung, Geräthen, Versegung, so wohl in der Wüsten, als im Lande Canaan: und wo sie endlich geblieben.
II. Von dem Tempel, so wohl dem ersten, als dem andern, von dessen Erbauung, Gestalt, Pracht, Geräthen, 2c. und zweymaliger Verstorung.
III. Von den Hohen- und andern Priestern, deren Kleidern, Salbung, Amte, und allen Verrichtungen bey der Stifts-Hütte und Tempel.
IV. Von den Leviten, deren Ursprung und Aemtern, zur Zeit der Stifts-Hütte und des Tempels, auch was sie mit den Priestern im Amte gemein gehabt: wie auch von beyder Einkünften und Verpflegung.
V. Von dem täglichen Gottesdienst der alten Hebræer in und außer der Stifts-Hütte und Tempel: Dero Wochen, Monat, und Jahr, Festen. Samt einem Vorbericht Henrici Muhlii SS. Th. D. und PP. Hochfürstl. Hollstein-Gottorfischen General-Superintendenten, Ober-Hof-Predigern, Kirchen-Rath und Probst. Hamburg bey Gottfried Linderndel. Rudolstadt bey Heinrich Urban 1704. fol.

THOMAS LYDIAT
Natus Okerton in Provincia Oxoniensi patre Chri-

CATALOGUS AUCTORUM.

Christophoro Mercatore Londinensi 1572. Studia sua absolvit in Gymnasio Winchestriensi & Academia Oxoniensi. Factus principis Henrici Cosmographus, mortuo hoc innotuit Archiepiscopo Usserio, quo cum in Hiberniam profectus per biennium vixit in Collegio Dublinensi. Inde redux Pastoratui Oker-tonensi admotus, aliquando in carcerem conjectus pro cognato obfes, & solvendo impar, sed inde auxilio Laudi, Usserii, aliorum, Johanne Seldeno excepto, qui quidpiam conferre recusaverat, liberatus. Durante bello intestino Regi fidelis multa corpore bonisque passus in extremam paupertatem conjectus obiit Okerton 3. Apr. 1646. Vir in chronologicis, judice Usserio, supra Josephum Scaligerum doctus.

Prælectio Astronomica de Natura Cæli & conditionibus Elementorum, tum autem de causis præcipuorum motuum cæli & stellarum. Item disquisitio Physiologica de origine Pontium perennium frigidorum & calidorum, eaque occasione de ortu & causis plerorumque omnium subterraneorum, atque etiam Aëstus & salsedinis Maris, nec non Diluvii universalis. Quibus duabus commentatiunculis adumbratur constitutio Universi, ita ut receptæ à multis bodie Philosophorum Peripateticorum opiniones de quinta Cæli essentia immutabili, & de Elementorum proportionibus situque refutentur, naturalis autem Historia Sacrarum Literarum de Aqua supercælesti atque Igne subterraneo juxta genuinam antiquitus receptam earum sententiam confirmetur. Lond. Typ. Joh. Bill. 1605. 8.

HIERONYMUS MAGIUS, Anglariensis J. C.
De Gigantibus. Extat in Biblioth. Hist. Philolog. Fascic. VIII. p. 457.

MAILLET. Canonicus Trecentis.
De Architectura Templi Solomonici.

Rabbi MOSES MAIMONIDES vel **R. MOSCHE BEN MAIMON.**
Judæus ex doctissimis, vixit sub initium Seculi XIII. Cordubæ in Hispania natus. Ob maturos & felices in Studiis sub informatione paterna vel R. Joseph progressus contraxit sibi æmulum invidiam, quam effugiturus in Ægyptum trajecit, inde quoque *Moses Ægyptiacus* dictus. Docuit Alexandriæ, Damasci, magni habitus à Soldano Ægypti, quem ille à gravi liberaverat morbo. Vir Linguarum, Hebraicæ, Arabicæ, Chaldaicæ, Turcicæ, Medicæ, Græcæ peritissimus, Medicinæ quoque, Philosophiæ & Matheos callentissimus, in Theologia & Jurisprudentia Judaica versatissimus, à Talmudicis Fabulis alienus. Philosophiæ principia hauserat ex Arabum & Aristotelis Scriptis, suspectus propterea Judæis. Occasione Libri *More Nevachim* à Rabbitorum Triga, *Solomone* Monspeliensi, *Jona & Davide*, Hæreticorum numero fuit adscriptus, qui ipsi tamen ab aliis Rabbiniis ἀποσπάργῳ facti. Ex Ægypto migrasse dicitur in Palæstinam, & heic obiisse septuagenarius, in Galilæa superiori sepultus.

Tractatus de Domo electa, seu de figura & forma Edificii Templi, Interprete Ludovico de Compiègne de Veil. Extat in Biblioth. Hist. Philolog. Fascic. VI. p. 1.

De Apparatu Templi, Instrumentis atque ministris ejus. Ibid. p. 84.

De ratione adeundi Templi. Ibid. p. 161.

De rebus Altari interdictis. Ibid. p. 228.

De ratione sacrificiorum faciendorum. Ibid. p. 282.

De sacrificiis jugibus & extraordinariis. Ib. p. 425.

De sacris temeratis. Ead. Fascic. VII. p. 503.

De ratione faciendi rem divinam die solenni Expiationum. Ib. p. 651.

De sacrorum abusu. Ib. p. 696.

De Jejunio. Interprete Lud. de Compiègne. Ibid. p. 759.

De solennitate Expiationum. Ib. p. 819.

De solennitate Paschatis. Ib. p. 837.

JOHANNES DANIEL MAJOR
Uratislaviæ natus 6. Aug. 1634. Patre *Elia Majore*, Gymnasii Patrii Elisabethani Rectore, qui à Ferdinando III. Imp. Nobilitatis Insignibus investitus decessit octogenario major, Matre *Maria, Danielis Strosii*, civis Uratislaviensis, Filia. A. 1654. ad Academiam Wittebergensem missus profecit sub *Job. Sperlingio*, *Victore Schneidero*, *Marco Banzero*. Exacto triennio Magisterii Gradum adeptus, Decano *Andrea Sennerto*. Lipsiam se contulit A. 1658. usus heic inprimis informatione *Job. Michaelis*. Hinc peragrata Germania Italiam petiit 1659. Patavii Antiquitatem inprimis & bonas Literas excoluit sub *Carolo Offredi*, Medicinam sub *Francisco Bonardo*, *Prospero Todefcchio*, *Hieron. Frigimelica*, *Petro de Marchettis*, Gradu Doctorali decoratus ibi A. 1660. Promotore *Ermingildo Pera*. Hinc lustratis locis celebrioribus per Austriam rediit in Patriam, & d. 21. Maji 1661. nuptias Wittebergæ celebravit cum *Margaretha Dorothea*, *Andrea Sennerti* filia, quæ partu difficili filiolarum *Johanne Dorotheæ* d. 16. Oct. 1662. obiit. Vocatus Servestam ad munus Physici civitatis, ut & Medici Castrensis Spartam in Exercitu Ser. Electoris Saxonici, recusavit hæc omnia, & eligere maluit Provinciam Medici in curanda Peste ordinarii, quam Hamburgenses offerebant. Apud Moscos aditus ei ad Fortunam lautiolem patuit oblata apud Czarum Archiatri dignitate, quam declinare satius duxit. A. 1665. acceptavit Professionem Medicinæ Theoreticæ in Academia Kiloniensi. Ad vota secunda transiens nupsit *Margarethæ Elisabethæ*, *Hermanni Pincieri* J. C. & Episcopalis Capituli Lubecensis Canonici senioris Filia, ex qua duæ filia cum filio Patri supervixere. A. 1667. à Ser. Principe *Augusto Friderico*, electo Episcopo Lubecensi, in Archiatrum electus. A. 1671. à Ser. Vidua Servestæ Anhaltinorum desideratus pro Archiatro munus hocce recusavit, ut & aliud splendidum Hafniæ oblatum. A. 1683. *Cimbrici operis* gratia iter suscepit in Daniam & Sueciam, totâ fere Cimbrica Chersoneso lustratâ, Hafniæ à Danorum Monarcha, & Holmiæ à Carolo XI. Sueciæ Rege, multis beneficiis affectus. Heic d. 23. Jul. Febre acuta correptus, superveniente Ictero, & pertinacissima alvi constipatione ita fuit debilitatus, ut d. 23. Aug. obierit, paulò ante mortem Assessor Tribunalium Pomeraniæ à Rege declaratus.

Summaria Medicina Biblica, duobus Voluminibus tradenda, Tabula. Kilon. ap. Joach. Reumann. 1672. f.
De optima temperie, vivacitatis Patriarcharum ante Diluvium causa.

JOHANNES HENRICUS MAJUS.
Natus 1653. d. 5. Febr. Pforzhemii in Marchionatu Bada-Durlacensi, Patre *Johanne Georgio* V. D. M. in urbe Patria, Matre *Margaretha Dorothea Uziniæ*. Anno ætatis undecimo Durlacum missus cum fratre natu majore *Jo. Burchardo*, postea Gymnasii Durlacensis Professore, & Hist. ac Eloq. Doctore Kiloniensi. Præceptoribus usus *Job. Fechtio*, *Flekhamero*, *Jo. Gerbardo Arnoldo*. A. 1671. Wittebergam profectus pendeat ab ore *Schurtzschii*, *Stolbergii*, *Abr. Calovii*, *Jo. Georgii Grenii*, *Jo. Meisneri*. In Sueciam tendens Hamburgi incidit in *Esdræ Edzardum*, & Hafniæ Ministri cujusdam aulici liberos erudiendos suscepit. Hamburgum redux ædibus exceptus Edzardianis trium filiorum studia per biennium est moderatus. Lipsiæ postea Linguas docuit Orientales, & Wittebergæ Calovii unicum filium in Literatura Orientali perpolivit. Argentoratum profectus audivit *Seb. Schmidium* & *Balth. Bebelium*. Heic à concionibus aulicis fuit Ser. Principi Palatino-Veldentiano *Leopoldo Ludovico*, anno autem exacto à Ser. Marchione Bada-Durlacensi Præco Sacrorum ad S. Stephani Templum, & Linguae Sanctæ Prof.

(f) 2

Dar-

CATALOGUS AUCTORUM.

Durlaci est constitutus. Matrimonium contraxit cum *Sabina Helena*, Ill. *Michaelis Praunii* J. C. & Consiliarii Aulici filia, cum qua liberos 4. genuit, è quibus supervixere Patri *Maria Helena*, *Wilhelmo Balthasari Wagnero* V. D. M. Crumstadenfi nupta, & *Jo. Henricus Majus*, Prof. Antiq. Literaturæ Græcæ & Lingg. Orient. in Ludoviciana. Vocatus est Gießam A. 1689. ad Professionem Academicam in Sanctioribus Linguis, fuitque ei demandata supremi Aulicorum sacrorum Antistitis dignitas. Muneribus hisce sic acquievit, ut Generalis Superintendentis in Frisia Orientali spartam, consiliarii item Ecclesiastici & Præpositi Berolinensis, nec non Theologi primarii & Procancellarii Academiæ Kiloniensis dignitates oblatas recusaverit. Mortua prima conjuge A. 1702. duxit *Annam Claram Hoffmanniam*, *Antonii Raumburgeri* J. U. Lic. & Grammatei Francofurtensis viduam, ex qua liberos 4. suscepit, qui cum matre A. 1716. extincta omnes ipsum morte præcesserunt. A. 1717. tertiam conjugem elegit *Sophiam Margaretam*, *Job. Christophori Holzhausii*, Ecclesiastæ Francofurtensis, filiam. Prægressa Inflammatione Renum, ruptaque vomica obiit Dom. XIII. post Trinitatis 1719. anno ætatis 66½. *Bibl. Brem. Cl. V. p. 298.*

Animalium in Sacro cumprimis Codice memoratorum Historia. Durlaci 1685. 8.

JOHANNES MARCK.

Dispp. tres de Diluvii universalis modo. Lugd. Bat. *Exercit. de cessatura contentione Spiritus DEI, & de 120. Annis Hominis ante Diluvium statutis à DEO.*

BENJAMIN MARSHALL,

M. A. Rector Nauntonenſis in Comitatu Glouceſtriensſi.

A chronological Treatise upon the seventy weeks of Daniel. with Chronological Tables suited to the whole. Lond. by S. and S. Knapton. 1728.

Three Letters in farther vindication of the late Bishop Lloyds Hypothesis of Daniel's Prophecy of the seventy weeks. One to the Rev. M. Lancaster, vicar of Bowdon in Cheshire. In Answer to his Remarks on the said Hypothesis. Another to Mr. Whiston, occasioned by his latter Hypothesis of the said weeks. The third to the Author of the Scheme of literal Prophecy consider'd. Wherein are examined and refuted the said Author's preferences for referring this Prophecy of the weeks to the person and times of Antiochus Epiphanes: And it is proved, that the said Prophecy in its literal sense is applicable wholly and only to the Messiah of the Christians, and the times of their Messiah. Ibid.

JOH. BALTHASAR MATHESIUS.

Siebenlehnenſis Misnicus.

Disp. Physica, qua in transitu Israelitarum per Mare Erythræum non fuisse Fluxum & refluxum Maris demonstratur. Resp. Erh. Lindner, Röchlic. Mln. Lips. Lit. Joh. Godofr. Richter. 1688. 4.

JOH. FRIDERICUS MAYER

Theol. D. & P. Alumnorum Elect. Ephorus, Templi omnium Sanctorum Præpositus substitutus.

Diff. de Peccatis & Pœnis Brutorum ad Gen. IX, 5. Resp. M. Christiano Andrea Sibero. Witteb. 1686. recusa ibidem Lit. Joh. Godofr. Meyeri 1717. 4.

CONRAD MEL,

SS. Theol. D. Inspector Hersfeldensis.

Der Tabernakel, oder gründliche Beschreibung der Stifts-Hütte, sampt allen ihren Theilen, und heiligem Geräthe, als Bundes-Lade, Goldenen Altar, Leuchter, Tisch der Schaubrod, kupfernem Wasch-Faß, und Brandopfers-Altar. Wie auch Schriftmäßige Untersuchung der hohen Geheimnisse und herrlichen Fürbilder, wie darinnen CHRISTUS und die Kirche des Neuen Testaments seye abgebildet worden. Und also eine Erklärung über Exod. XXV. XXVI. XXVII. XXX. XXXVI. XXXVII. XXXVIII. und XL. und viele dunkele Schrift-Oerter, ausgefertigt

mit Kupfern. Franckfurt und Leipzig bey Joh. Bertram Kramer. 1711. 4.

Dissertatio de Mari Aëneo. Resp. Joh. Gordon, Regiom. 1702. recusa in Antiquario sacro, Hersfeldæ 1718. 4.

De Lapide Puch ad Es. LIV, 11. Schediasma. Extat in *Bibl. Bremens. Class. VIII. p. 791.*

JOHANNES de MEY, Ecclesiastes Medioburgensis.

Sacra Physiologia sive Expositio Locorum Sacre Scripturæ, in quibus agitur de Rebus naturalibus. Editio tertia auctior. Medioburgi Zeland. ap. Jac. Fierens. 1661. 4.

JOHANNES MEYER, Harderwic. P.

Oratio de origine hujus Universi, habita Harderwici ad d. XII. Jun. cum Fasces Academicos deponeret. Harderw. 1720. 4.

GOTTLOB ANDREAS MEYER.

De Sycomoro, quam Zachæus, Publicanorum Magister ascenderat. Ex Luc. XIX, 1-4. Lips. 1694. 4.

JOH. FRIDERICUS MICKELIUS,

Rector Darmstad.

Diff. Inaug. De Manna triplici ex Scriptura & Naturæ Libro, occasione Apoc. II, 17. Præf. D. Joh. Henr. Majo Th. P. Gieß. 1706.

GOTHFREDUS MIECKISCH,

Sagano-Silesius.

Diff. Inaug. Med. sistens Exercitationem circa Medicinam in S. Scriptura fundatam. Præf. D. Hieron. Ludolff, P. Erford. 1726. 4.

ADAM ERDMANN MIRUS, Gymn.

Zittav. Conrektor.

Kurze Fragen aus der Arithmetica Sacra, worinnen denen Liebhabern derer Biblischen Historien durch gründliche Erklärung des Calculi Sacri und allerhand merckwürdiger Antiquiteten ein sonderliches Licht gegeben wird. Görlitz bey Jac. Rohrlachen. 1709. 12.

JOH. LUDOVICUS MOEGLING.

Palingenesia seu Resurrectio Plantarum, ejusque ad Resurrectionem corporum nostrorum applicatio. Tubing. 1683. 4.

DANIEL GUILIELMUS MOLLERUS

Natus Presburgi in Hungaria d. 26. Maji 1642. Patre Ottone, Brunſuicensi Aurifabro, Matre Rebecca Berghammerin, Linzensi Austria. Peste in Patria grassante tranſtulit se Trenchinum in Bohemia, & Nagiamagaram in Hungaria Linguas addiscendi ergo: postea rudimenta bonarum Artium & Philosophiæ jecit in Gymnasio Poseniensis. A. 1661. per Austriam, Moraviam, Bohemiam, & Saxoniam perrexit Lipsiam, mox Wittebergam, Quenſtedti per aliquot menses convictor. Inde cum Legatione Saxonica venit Hafniam; Wittebergam redux Studia absolvit, Præceptoribus Kirchmajero, Backio, Walthero, aliis. Hinc profectus in Belgium & Angliam, post per Silesiam, Poloniam, Prussiam A. 1666. venit Argentoratum, ubi Præceptores audivit Schmidium, Bebelium, Brechtium, Scheidum, ipse etiam Collegia habuit Logica, Metaphysica, Oratoria, Poetica, & Chiromantica. Aliquandiu Colmaræ in Alsatia Ephorus fuit trium filiorum Moggii, Prætoris & Protoscholarchæ. Alchymix quoque studuit sub manuſductione Petri du Pont per tres menses. Hinc Helvetiâ totâ fere peragrata rediit Argentoratum, postea per Galliam, Sabaudiam, Italiam appulſit Romam, ubi 1667. interfuit coronationi Clementis IX. Româ profectus Neapolim. Romam redux ad Pontificem ipsum interventu Ernesti Cardinalis & Landgravii Hassiæ admissus. Inde per Venetias, Tridentum, Augustam, Ulmam, Monacum, Ingolſtadium, Ratisbonam rediit Posenium m. Nov. 1670. Peragrata Hungariâ promotus ad Subconrektoratum in Gymnasio patrio. Ingruente persecutione à civitate

CATALOGUS AUCTORUM.

tate Posonienſi ad Aulam Imperatoris deputatus. Viennâ per Moraviam, Bohemiam, Palatinatum ſuperiorem venit Norimbergam. Francofurtum *Speneri* gratiâ exſpatiatuſ, ejuſque commendatione ad concionatoris aulici Birkenfeldenſis munuſ vocatuſ, quam ſtationem recuſavit, quia caſtra ſimul ſequi debuiffet. Norimbergam reduci A. 1674. m. Nov. demandata ipſi Profeſſio Hiſtoriarum & Metaphyſices, quam prætulit vocationi alii ad Conrectoratum Brigenſem in Sileſia, & ſpei ſuccedendî ad Reſtoratum. A. 1675. in matrimonium duxit *Annam Sibyllam Brauniam*, quæ obiit 15. Aug. 1691. & m. Oct. 1692. vota ſecunda celebravit cum erudita *Helena Sibylla*, Magni *Joh. Chriſtophori Wagenſeili* filia. Nuptiali Feſto ipſe interfui. Vir fuit multivarie Eruditionis, copioſiſſimæ lecturæ, & vivum & Pietatiſ & Ingenuitatiſ Exemplum. Ultima fata accerſivit doloroſa valde Stranguria, quam ſecuta humorum colliquatio, ætuſ internuſ, Tabes, poſt Tabem Mors. d. 25. Febr. 1712.

Hiſtoria Magorum CHRISTUM adorantium. Reſp. *Joh. Chriſtoph. Mayr.* Noriberg. Altorff. Typ. *Henr. Meyer.* 1688. 4.

Diff. de Moſe Philoſopho. Reſp. *Georgio Jacobo Schwindel* Noribergenſi. Altorff. 1707. 4.

Oratio de confuſione Linguarum Babylonica, habita *Wittebergæ.*

FRANCISCUS MONCÆJUS. Fridevallianuſ.

Apparitionum divinarum duarum, Ejus quæ de Rubo, & proxime, quæ in Ægyptum revertenti in diverſorio Moſi facta, Hiſtoria accuratiſſimè conſiderata & explicata. Operuſ majoriſ dudum in lucem enitentiſ, brevique (1699.) erupturi ſpecimen, quod de Apparitionibuſ diviniſ Inſcriptione & argumento eſt futurum. Extat in Biblioth. Hiſt. Philolog. Faſcic. IX. p. 257.

STEPHANUS MORINUS

Præco verbi Divini & Prof. Amſtelodamenſiſ, natuſ Cadomi in Normandia 1615. ibidem & Sedani ſtudioſorum jecit fundamenta. A concionibuſ fuit Cadomo, & Bocharti vicariuſ. Propter Religionem exul in Belgium profeſtuſ 1685. Amſtelodami Gallicæ Eccleſiæ Paſtor & Orientalium Lingg. Profeſſor factuſ, obiit 5. Maji 1700.

Diff. de Horis ſalviſicæ Paſſionis JESU CHRISTI DOMINI noſtri. Lugd. Bat. 1686. 4.

Deſcriptio Paradifi ad mentem Bocharti.

HADRIANUS MORLANDUS.

De Paradifo. In Parte I. Differt. Miſc. Traj. ad Rhen. 1706.

HENRICUS MÜLLERUS

Natuſ Lubecæ 1631. Roſtochii fundamenta jecit in Orientali Literatura & Philoſophia. Hinc Gryphwaldiam adiit 1647. heic per trienniuſ commoratuſ. Lipſiæ *Carpzovii*, *Hülſemanni* & *Gejeri* informatione uſuſ, *Wittenbergæ Calovii* & *Meisneri.* Roſtochium 1653. redux Archidiaconuſ ad S. Mariam factuſ, & ſexennio poſt Græcæ Linguae Profeſſor. 1660. Helmſtadii Laureâ Doctorali ornatuſ, vocatuſ 1662. ad Superintendentiſ & Paſtoratuſ S. Mariæ Hamburgi dignitatem, & mox ad Theologiæ Profeſſionem. Recuſatiſ diverſiſ aliis vocationibuſ acceptavit tandem 1671. Superintendentiſ Lubecenſiſ dignitatem, ubi quadriennio poſt vitam finiit.

Hiſtoria Paſſionis, crucifixionis & Sepulture Domini noſtri JESU CHRISTI, Notiſ Theologico-Hiſtorico-Criticis illuſtrata.

ANDREAS MÜLLERUS

Cognomento Greiffenhagiſ, celebriſ Philologuſ, ubi 1630. natuſ. Anno ætatiſ 16. carmina ſcripſit Hebraica, Græca & Latina. Studiis Roſtochii, Gryphwaldiæ & *Wittenbergæ* peractiſ, vocatuſ ad Reſtoratum Regiomontanuſ: poſt ad Paſtoratuſ

Treptovienuſem. Quo dereliſto, ſuaſu *Waltoni* & *Caſtelli*, Londinuſ profeſtuſ, ubi viroſ hoſce in opere Biblico & Lexico Pentaglotto per decenniuſ adjuvit. Applicationiſ proſuſ ſingulariſ ad labores hoc fuit ſpecimen, quod ſolennem Caroli II. introituſ ne adſpexerit quidem ex ſua fenestra. In Germaniam redux Paſtoratuſ obtinuit Bernovienuſem in Marchia media, tandem Præpoſituram Beroliniſem. A. 1667. Huic ipſi Stationi ſponte reſignans 1685. d. 11. Febr. Stetinuſ profeſtuſ, ut totuſ quantum ſe Linguiſ Orientalibuſ, Sinenſiſ cumprimiſ, dicaret. In morbuſ valde dolorificuſ conjeſtuſ delirans potiſſima ſua MSS. quæ inter forte fuit *Claviſ Sinica* Vulcano conſecravit. Obiit 1694. 26. Oct. & Typographiam ſuam Sinenſem Bibliothecæ Beroliniſi in gratam beneficiorum memoriâ donavit.

De Eclipſi Paſſionali Diſquiſitio.

JOHANNES MÜLLER, Noribergenſiſ.

Elifeuſ ad Muſiceſ ſonum Propbeta 2. Reg. III, 15. Præf. *D. Joh. Andrea Schmidio* Abbate Mariævallenſi S. Theol. D. P. Helmſtad. Typ. *Georg. Wölfg. Hammii.* 1715. 4.

NICOLAUS MÜLLER, Med. ac Math. P.

Judeorum Annuſ Lunæ ſolaris & Turc-Arabum Annuſ meræ Lunariſ. Recenſ uterque è ſuiſ ſontibuſ deductuſ, & cum Anno Romano ſacili methodo connexuſ. Groning. Typ. *Joh. Saffii.* 1630. f.

ANDREAS HERMANN MÜNTER,

Oſterroda Hannoveranuſ.

Diſp. de Tranſitu Iſraelitarum per Jordanem. Præf. *D. Joh. Georg. Abicht.* P. Lipſ. Lit. Brandenburger. 1712. 4.

JOHANNES MUSAEUS.

De Stupore Dentium ex guſtu Omphaciſ alieno.

JOH. GEORGIUS NEBELIUS,

Paſtor Palæobuſecanuſ.

Sciagraphia Philoſophiæ Abrami. Præf. *D. Joh. Henr. Majo* Theol. Gieſſenſi. Gieſſ. 1707.

CASPARUS NEVMANN.

Bigæ difficultatum Phyſicoſacrarum de Gemmiſ Urim & Thummiſ dictiſ, & de cibo Samariæ obſeſſæ. Uratiſl. 1707.

NICEPHORUS GREGORAS,

Byzantinuſ, Palamitarum ſtrenuſ Adverſariuſ, in Synodo Conſtantinopolitana A. 1351. à Calliſto Patriarcha cum cæteriſ Acyndini ſectatoribuſ damnatuſ, in Monaſterio conſenuit, obiitque poſt A. C. 1359. Fabric. *Bibl. Græc. L. V. c. 5. p. 300.* Inter ejuſ Scripta extant

De Meſſura Arce Noæ. Ex Origene. In Cod. Barrocc. 48. 19.

Ad Logothetam de Magno Piſce, & aliis Animantibuſ. Poſſevin. in Apparatu ſacro.

PAULUS HENRICUS NICOLAI.

De Symmetria Mariſ Ænei Salomonis ad vindicandû ab ἀνισομετρίᾳ Locuſ 1. Reg. VII, 23. Reſp. *Joh. Henr. Stüntzel.* Wittemberg. 1717. 4.

BERNHARDUS NIEUWENTYT,

M. D. Conſul urbiſ Parmeredenſiſ in Hollandia Boreali.

Het recht gebruyk der Wereld beſchouwingen, ter overtuſginge van ongoddifiſten en Ongelooſvigen. Amſt. 1717. 4.

A. NORRELIUS. Suecuſ.

Schediaſma de Avibuſ Sacriſ Arbeh, Chagab, Solam & Chargol, Levit. XI, 21. 22. In Biblioth. Brem. Claſſ. III. p. 36.

JOHANNES OLDERMANN.

Differt. de Ophir & Tarſiſ. Helmſtad. 1714. 4.

CONRADUS OLDIUS.

Diff. de domicilio, viſitu & amiſtu Johanniſ. Extat in Crenii Faſcic. V. Exercit. Philolog. Hiſtoric.

CATALOGUS AUCTORUM.

ORIGENES

Alexandrinus, Philosophiæ atque humanioris omnis Literaturæ callentissimus. Natus circa A. C. 185. Commodi 6. Patre Leonida, qui Martyrium subiit A. C. 202. Cum à duodevigesimo ætatis anno sæculares & sacras Literas in Patria exposuisset, Grammaticæ disciplinæ Professione se abdicavit, atque Clementi Alexandrino Præceptoris suo in munere Catechetæ, sive ministri κατηχησέων publici successit, donec circa A. C. 231. ætatis 46. per invidiam Episcopi Demetrii Alexandria expulsus, aliquo tempore deinde versatus est Cæsareæ, ubi circa A. C. 228. ordinatus Presbyter ab illius Regionis Episcopis Alexandro & Theodisto fuerat. Antiochiam circa A. C. 218. vocavit eum Julia Mammæa, Alexandri Severi mater, ab eo edoceri cupiens, à quo tempore Philippo etiam Arabi ejusque conjugii Severæ per litteras innotuit. Interim sub Maximino & maxime sub Decio urgente persecutione multis modis vexatus, inque varia loca profugere coactus denique obiit Tyri A. C. 253. ætatis 70. paulò ante Galli & Volusiani obitum. Vir, Athanasio iudice apud Socrat. VI. 13. Hist. Θαυμαστός & Φιλοπονυτάτος, unde & Adamantius, Philoponus, Chalcenterus, συντάκτης, συντακτῆριον, cluet. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. I. p. 213.

Inter Origenis opera extant

Homilia in 1. Reg. XXVIII. de Engastrimytho. Prodiit cum Versione Leonis Allatii ad calcem Eustathii in Hexaemeron Lugd. 1629. 4. Recusa in Criticis sacris Lond 1660. f. Tomo VIII.

Hebraicorum Nominum S. Scripturæ & Mensurarum interpretatio. Hanc cum Hieronymi & propria sua Versione primus Græcè vulgavit Joh. Martianæus T. II. Oper. Hieronymi, Paris. 1699. f. vid. Fabric. p. 223.

JOHANNES BAPTISTA OTTIUS.

V. D. M. Archidiaconus Tigurinus, quâ statione adhuc summâ laude defungitur.

Epistola de Numis quibusdam Samaritanis ad Exc. virum Adrianum Relandum, cum hujus Responso: adnexa reperitur Relandi Dissertationi de Inscriptione Nummorum quorundam Samaritanorum. Amstel. ap. Franc. Halma. 1702. 8.

OTTO FRIDERICUS OTTO,

Tennstad. Thuring.

Examen & refutatio sententiæ cujusdam Anonymi Angli de Sede Inferni in Sole querenda. Præf. D. Joh. Casp. Haferung S. Th. D. P. Vitemberg. Lit. Gerdesian. 1716. 4.

GERARDUS OUTHOVIUS,

V. D. M. in Ecclesia Embdana.

Dissertatio in Locum Marc. IV, 39. coll. Matth. VII, 27. & Luc. VIII, 24. in qua Divinitas seu potentia CHRISTI Sospitatoris nostri divina ac mirabilis ex miraculosa ejus Maris & Ventorum sedatione demonstratur. In Biblioth. Brem. Cl. I. Fasc. II. p. 60.

JOHANNES D'OUTREIN

V. D. M. in Ecclesia Amstelodamensi

De Tabernakel van Moses in synen oorspronk, bouwkunde, Vaten, Cieraad, Voorbeelden, gebruyckt, en in geestelycke beduidenissen beschout. Amst. 1715. 8.

Clarissimi hujus viri opera omnia recensentur in Biblioth. Brem. Class. I. Fasc. II. p. 181.

Diff. Historico-Theol. de Piscina Bethesda. Joh. V, 1-4. In Biblioth. Brem. Cl. I. Fasc. V. p. 597.

PHILIPPUS OUZEEL.

Med. & Theol. D. hujusque Professor Francofurtanus propter Oderam. Natus Dantisci 1671. 7. Oct. Patre Michaeli Ouseel, Matre Esthera van Huysteen. Volutatus à præcoci Patris, Patruisque obitu per varias manus Bremam concessit, opera usus Alerfii, Schwelingii, Hasei, hinc 1691. Groningam, Frane-

queram, Leidam, ubique viris eruditiss familiariter usus. A. 1697. in Angliam transfretavit, 1698. domum reversus, 1706. denuò Belgium petiit, d. 18. Jul. 1709. Doctor Medicinæ creatus, 1711. Germanorum Ecclesiæ Leidensi præfectus Pastor, 1717. Francofurtum vocatus ad Professoris Theologiæ & Pastoris Reformati Provinciam. Matrimonium inivit 1719. cum Anna Christina Ringia. Obiit absque prole post sudores diutinos Asthmaticus, Hecticus, mictu quoque cruento vexatus 16. Apr. 1724. Bibl. Brem. Cl. VIII. p. 900.

Diff. Inaug. de Lepra Cutis Hebræorum. Franeq. 1709.

JOH. PASCHIUS. Raceburgo - Saxo.

Diff. Astronomica de Eclipsi, quæ die Passionis Dominice accidit. Resp. Joh. Herm. Hoffmeister Hanno- vera - Saxone Wittebergæ. Typ. Joh. Borckardi. 1683. 4.

CHRISTIANUS FRANCISCUS PAULLINI.

De Morbo Jobi difficillimo. Helmstad. 1685. 4. Extat & in Thes. Diff. Biblic. Amstelod. T. I.

PELLETIER.

Dissert. sur l'Arche de Noe. Rouen 1700. 12. chez J. B. Besongne.

JOHANNES PELSÖCZI, Hungarus.

Diff. Historico-Philologico-Theologica tremendum vindicte Divina monumentum in perennem memoriam Ananie & Saphire, Act. V, 1-12. miraculose erectum exhibentis Pars I. Præf. D. Petro van Mastricht. Traj. ad Rhen. 1699. 4. *Pars II.* Præf. D. Melch. Leydecker, Ibid.

GEORG PEMSEL, Henffenfelda - Noricus.

Oleum exilarans faciem, è Psalmo CIV, 15. Præf. Joh. Guiliel. Bajer Philos. Nat. & Math. P. Altorff. Typ. Henr. Meyer. 1706. 4.

JACOBUS PERIZONIUS

Proprio & vernaculo Idiome Voorbroek, quæ familia Schutorffii in Comitatu Bentheimensi natales suos habet. Avi frater Johannes primus Perizonii nomen assumpsit. Ipse noster natus in oppido Damm Groninganz Provinciæ 26. Oct. 1651. Patre Antonio, Rectore primùm Dammenfi, post. Theol. Prof. Daventriensi. Humanioribus literis sese inprimis dicavit Lugduni Batavorum sub Rykio, Daventriæ prius informatione Gisberti Cuperi, & Trajecti Jo. Georgii Greuii informatione usus. Delphis, ubi privatim docebat, 1680. Franequeram ad Professionem Eloquentiæ & Historiæ vocatus, inde 1693. Lugdunum Batavorum ad Professionem Historiæ, Eloquentiæ & Linguz Græcæ, ubi obiit 6. Apr. 1715. Per testamentum Academiæ legavit summam 20000. florenorum, Manuscriptos item suos Codices & Libros.

Dissertatio de Morte Jude ex verbo ἀπάργασθαι, in qua explicantur & conciliantur Loca Matth. XXVII, 5. & Lucæ Act. I, 18. ac vindicantur, quæ ad Eliani Var. Hist. V. 8. erant notata. Lugd. Bat. ap. Joh. du Vivio & Isaacum Severinum. 1702. 8.

TOBIAS PFANNER.

De charismatibus sive donis miraculosis antiquæ Ecclesiæ. Francof. 1680. 12.

PHILO

Judæus, Patria Alexandrinus, ἀνὴρ τὰ πάντα ἑνδοξος Joseph. Antiq. XVIII. 10. è nobili ac sacerdotali Familia, Alexandri Lyfimachi Alabarchæ Alexandrini, h. e. Scripturæ ac Vetiægalium Magistri, frater. Ætate provectus circa A. C. 40. caput Legationis fuit popularium suorum nomine ad Cajum Imp. Cum secunda vice venisset ad Claudium Imp. Romæ locutum fuisse cum Petro Apostolo ejusque habuisse amicitias scribit post Eusebium Hieron. in Catalogo c. II. Sed Petrum ante Claudii fata Romam venisse incredibile videtur Basnagio. Annal. T. I. p. 499. Fabric. Biblioth. Græc. L. IV. c. 4. p. 104.

CATALOGUS AUCTORUM.

Περὶ τῆς Μοῦσας κοσμοποιίας. *De Mundi opificio*, sive in *Hexaemeron* p. 1. Edit. Paris. 1552. f.

Περὶ Γγάντων. *De Gigantibus*. ad Gen. VI, 1. p. 284.

Περὶ γεωργίας Νῶε. *De Agricultura Noe*. Liber I. ad Gen. IX, 20. p. 187.

Περὶ Φυτῶν Νῶε sive περὶ γεωργίας Liber 2. *De Plantatione vineæ à Noë facta*. p. 214.

Περὶ συγχύσεως διαλέκτων. *De confusione Linguarum* ad Gen. XI, 1. p. 319.

Περὶ τῆς σκηνῆς. *De Tabernaculo*. Intercidit.

Περὶ ζώων τῶν ἐκ θυσιᾶς, καὶ τίνων τῶν θυσιῶν τὰ ἔδω. *De Animalibus idoneis sacrificio, deque victimarum generibus*. p. 835.

HENRICUS PIPPING.

De Saulo per Muscam curato.

De potu puniendis ante mortis supplicium, & patienti CHRISTO ante crucifixionem porrecto; Resp. Imman. Tögel. Lips. 1688.

GEORGIUS PISIDES.

Pisides à Patria dictus, Magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanae Diaconus, Chartophylax atque Referendarius, quem nonnulli malè confundunt cum Georgio, qui sub seculi noni extremum ex Chartophylace Constantinopolitano factus est Archiepiscopus Nicomediensis. Pisides circa A. C. 630. floruit.

Ἐξήμερον ἡ κοσμοποιία. *De Mundi opificio Carmen jambicum versibus* 1880. Hoc opus sub falso Cyrilli Alexandrini nomine editum Græcè Romæ 1590. 8. hoc titulo: τὰ ἐν ἀγίοις πατέρος ἡμῶν Κυρίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας περὶ ζώων ιδιότητος καὶ φυτῶν διὰ σίχων ἱαμβίων. Sed vero Georgii Pisidæ nomine jam ante edidit Federicus Morellus Paris. 1585. 4. quæ Editio recusa Heidelbergæ apud Commelinum 1596. 8. Extat etiam in corpore Poetarum Græcorum Geneva 1614. f. & in Appendice Biblioth. Patrum Bigneana Paris. 1624. f. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 16. p. 691.

HIERONYMUS PRADUS

Baeza - Hispanus, Societati Jesu adscriptus 1572. obiit Romæ 1592. In Patria & Cordubæ Theologiam docuit. Explanationes autem suas in Ezechielem absolvit Job. Baptista Villalpandus S. J.

In Ezechielem Explanationes & Apparatus Urbis ac Templi, commentarius & Imaginibus illustratus. Opus tribus Tomis distinctum.

Tom. I. Romæ Typ. Aloysii Zannetti. 1596. f.

Tom. II. *de Postrema Ezechielis Visione Joannis Baptistæ Villalpandi, in qua Templi ejusque vasorum forma tum Commentarius, tum eneis quamplurimis descriptionibus exprimitur*. Romæ Typis Illefonti Ciacconii excudit Carolus Vullietus. 1604. f.

Tom. III. *Apparatus Urbis ac Templi Hierosolymitani* Pars I. & II. Ibid. apud eosd. 1604. f.

OTTO PHILIPPUS PRAUN,

Campidonensis Rever. Principis & Urbis Archiater.

Phyfico-Anatomica Analysis Capitis XII. Ecclesiasticis, quo viva Senii Mortisque imago delineatur, & inventis novis Anatomicis illustratur. MSC. communicatum ab Exc. Authore. Quo pro Physica Sacra adornanda sum usus.

ABRAHAMUS PUNGELER,

Marcoduro - Juliacensis, Theologus Herbornensis. Natus 31. Maji 1679. S. Ministerio admissus 31. Mart. 1700. S. Theologiæ D. renuntiatus 31. Maji 1701. vocatus ad Professionem Philosophicam in Academia Herbornensi 27. Febr. 1703. ad Extraordinariam Theologiæ Professionem 1705. ad Ordinariam 28. Apr. 1706. ad primariam, quam Cauffenianam dicunt, ut & Historiæ Ecclesiasticæ 1709. Bibl. Brem. Cl. V. p. 165.

Dissertationes tres in Historiam Creationis. Franeq. 1701. 4.

CASPARUS QUESTEL,

J. C. Ser. Ducis Holsatiæ Aulæ & Consistorii Ploë-nensis Consiliarius.

Historische Anzeig von dem hohen Alter, &c. Ploën. 1703.

JOHANN NICOLAUS QUISTORP.

Programma, quo ad pias de salutaribus in DOMINUM nostrum & Regem unicum JESUM CHRISTUM, grumos sanguinis sudantem, aspectu meditationes suos cives Academicos excitat.

PAULUS RABE,

Græc. Ling. P. in Acad. Regiomont.

Exercit. Philol. de Amicu Johannis Baptistæ ad Matth. III, 4. Marc. I, 6. Resp. Christoph. Conr. Falk. Regiomonti, Typ. Reusner. 4. 1693.

Exercit. Philol. de victu Johannis Baptistæ ex Matth. III, 4. Marc. I, 6. Resp. Dan. Dressler. Fisch. Prufs. Typ. iisd. 1694. 4.

JO. CHRISTIANUS RABE,

Ph. & Med. D.

De πνεύματι ἀσθενείας, seu Anima Morborum. Qua scholas suas Medicas ac Philosophicas indicat.

JOHANNES RAJUS

Ex præstantissimis, qui in præterito vixere seculo, Historiæ Naturalis, Regni speciatim Vegetabilis & Animalis, Scriptoribus. Natione Anglus. Cantabrigiæ studia sua perfecit, & Gradus Academicos assumpsit, Characterem quoque Ministerii, sed quod non conformaret sese ritibus Ecclesiæ Episcopalis, ab officiis sacris exclusus. Comitibus Francisco Willoughby & Philippo Skippon in Italiam aliasque Regiones Europæ profectus, ubique Historiæ Naturalis observantissimus, obiit 1705. vel 1706.

Three Physico-Theological Discourses concerning. 1. The primitive chaos the Creation of the world. 2. The general Deluge its causes and effects. 3. The dissolution of the world, and future conflagration. Lond. 1693. 8. 1697. 8. 1713. 8. auctior Germ. Hamburg. 1698. 8.

L'existence & la Sagesse de DIEU, manifestées dans les oeuvres de la Creation. Ultraj. 1714. 8. ex Anglico.

De S. RAMBERT.

Nouveaux Essays Explication Physique du premier Chapitre de la Genèse. Utrecht. chez Guill. Brœdelet. 1713. 8.

CHRISTIANUS RAVIUS.

Excussio ineptæ discussionis Abr. Calovii super verissima temporum canonica ratione, h. e. infallibilitate Chronologiae Biblicæ superiori anno Chilonii editæ nunc Berlini vindicatæ. Colon. Brandenb. 1671. f. ap. Geo. Schultz.

De adventuali plenitudine temporis J. C. in carnem à priori deducta ex Historia Anni Diluvialis. Francof. ad Oder. 1673. 4.

ADAMUS RECHENBERG.

Exercit. de Adagio CHRISTI Matth. XXIV. 28. Lips. 1696. 4.

HADRIANUS RELANDUS.

Natus 1676. 7. Jul. Ripæ in Hollandia septentrionali, Patre Johanne ibidem Pastore, eum Alcmariam & Amstelodamum secutus, heic sub Francio, de Bie, Surenhusio, ita profecit, ut anno ætatis 14. adierit Academiam Trajectinam, ubi, jactis prius Hebraicis & Rabbinicis fundamentis, sub Henrico Sykio Arabicam didicit Linguam. Lugdunum concessit 1696. Lingam inde vocatus ad Professionem Philosophiæ & Linguarum Orientalium, quam recusavit. A Comite Portlandiæ pro Ephoro filii assumptus. Philosophiæ Professor Harderwici declaratus 1699. & mox Linguarum Orientalium Professor in Academia Trajectina, promovente Rege Angliæ, ubi recusatis Vocationibus Franequerana & Lugduno-Batavâ obiit 1718. 5. Febr. variolis, filium post se relinquens, & binas filias.

Palestina ex Monumentis Veteribus illustrata Tomi II.

(g) 2

Tra-

CATALOGUS AUCTORUM.

Trajecti Batav. ap. Guil. Brœdelet. 1714. 4. Norimb. 1716.

Palestina opgebeldert of de Gelegenbeyd van het Joodsche Land uyt de Gedenkschryften der Ouden getrokken en op vaster gronden alsvoorheen aengetoont en bewesen door den Heer Adr. Reland &c. Utrecht. 1719. 8.

Dissertationes quatuor de Nummis quibusdam veterum Hebræorum, qui ab inscriptarum Literarum forma Samaritani appellantur, cum Tabulis Aeri inscriptis. Traj. ad Rhen. ap. Guil. Brœdelet. 1706. 8.

Dissertationum Miscellanearum Pars prima. 1. De situ Paradisi terrestris. 2. De Mari Rubro. 3. De Monte Garizim. 4. De Ophir. 5. De Diis Cabiris. 6. De veteri Lingua Jndica. Ibid. 1706. 8.

SAMUEL REYHER,

Antecessor primarius, Codicis ac Math. Prof. in Academia Kiloniensi, Consiliarius Saxo-Gothanus, natus 19. Apr. 1635. Schleusingæ in Comitatu Hennebergico, Patre Andrea, Rectore Scholarum, Schleusingensis, Lüneburgensis & Gothanæ. Lipsiæ 1654. audivit Jacobum Thomasi, Philippum Müllerum, Amadeum Eckholtum. Studiorum patronus fuit Andreas Winckler, Senator & Mercator, qui cum Itineris Belgici fecit socium. Lugduni Batavorum audivit Jacobum Golium, Nicolaum Goldmannum, Franc. de Schooten. Redux Gotham informando Principi admotus lubricine iterum tactus proficiendi in Belgium, Rintelæ mansit, prohibente ulteriores passus Peste. Inde Kilonium vocatus ad Professionem Matheseos 1665. ad Professionem Juris extraordinariam 1673. ad Institutionum ordinariam 1683. ad Codicis Professionem 1692. obiit 22. Nov. 1714.

Mathesis Mosaica, sive Loca Pentateuchi Mathematica Mathematicè explicata, cum Appendice aliorum S. Scripturæ locorum Mathematicorum. Kilix Lit. Joach. Reumanni. 1679. 4.

Diff. Juridico-Historica de Crucifixi Jesu titulis, puniendorum superditionibus, nec non exaltationis Hora. Lipsi. ap. Joh. Sebast. Richel. 1697. 4.

Mathesis Biblica I. Mosaica. II. Hagiographico-Prophetica. III. Evangelico-Apostolica. Oder: Biblische Weisheit, welche aus den fünf Büchern Moses, denen übrigen H. und Prophetischen Büchern Altes Testaments, und denen Evangelischen und Apostolischen Schrifften Neues Testaments gesammelt, darinnen vieler in Heil. Schrift dunkeler Oerter deutliche, und durch Mathematische Wissenschaften bewährte Erklärung, nebst etlicher im Alten Testament befindlicher Vorbilder Auslegung, und durch selbige des Neuen Testaments Befestigung, vorgestellt wird. Lüneburg bey Joh. Georg. Lipper. 1712. fol. Opus affectum, non effectum.

FRANCISCUS de RIBERA

Soc. Jesu Hispanus, in Academia Salmanticensi edoctus & Doctor. In ordinem receptus 1570. anno ætatis 33. Obiit in memorata modo Universitate 1591. æt. 54.

De Templo Hierosolymitano, Antwerp. 1602. Quem nihili æstimat Saubertus Præf. ad Jac. Jehudæ Leonis Tractatum.

AUGUSTUS QUIRINUS RIVINUS

Med. D. Therapeut. & Botan. Prof. Lipsiensis, Collegii Maj. Principum collegiatus & Senior, Vir de Universa Re Medica, inprimis Botanica meritissimus. Natus Lipsiæ 9. Dec. 1652. Patre Andrea, Poeseos, postea Physiologiæ Prof. Academiæ Decemviro, Matre Catharina Elisabetha, Tilemanni Olearii, Halæ ad D. Ulrici Archidiaconi, filia. Avus paternus fuit Andreas Bachmann, Senator Halensis, in juventute contra Turcam & Hispanum in Hungaria atque Belgio Miles fortissimus, cujus nomen Pater nostri pro Seculi more cum Rivini nomine commutavit. Avia paterna Dorothea Krebsia, Jeremie de

Compascuis vidua. Patre erepto d. 4. Apr. 1656. Rivinus noster studiorum fundamenta jecit sub Jac. Thomasio, Christi. Frid. Franckenstein, Joach. Feller, Valentino Alberti, Adamo Rechenberg, aliis, Philosophiæ Magister Decano Johanne Ittigio declaratus 1671. 15. Jan. In Studio Medico dehinc Præceptoribus usus Mich. Ettmüllero, Gothofredo Welschbio, Johanne Bobnio. In Academia Julia, suasu Hermannii Conringii Lauream Doctoralem accepit 1676. 15. Oct. Hinc in Academiam Patriam reversus 1677. Jura & locum Doctoris Medicinæ Lipsiensis sibi vindicavit, 1688. d. 9. Jul. in Facultatem Medicam receptus, 1691. d. 31. Mart. Physiologiæ docendæ munus publicum, & d. 20. Apr. Inspectio Horti Medici ipsi fuit demandata, 1701. d. 12. Febr. Pathologiæ Prof. & Senior Facultatis Medicæ constitutus. Accessit 13. Febr. tum collegiati in Collegio Princ. maj. tum Academiæ Decemviri die 23. Apr. dignitas, & 1719. d. 13. Dec. Therapeutices munus publicum & Ordinis Decanatus. Quadruplex inivit matrimonium, 1. 1677. 22. Oct. cum Catharina Sophia Langia, quæ 14. Dec. 1678. mater facta est Johanne Catharina, quatrduo post mortem Matris, quæ in diem 20. Dec. incidebat, iterum denatæ. 2. 1681. 6. Sept. cum Anna Sophia Pinkeria, ex qua A. 1682. 12. Maji vidit filiam, Christinam Sophiam, præmaturo partu natam, vix triduum superantem, quam d. 11. Jun. puerpura infecuta est. 3. 1685. 15. Sept. cum Johanna Margaretha Kublewein, quæ d. 19. Jun. 1686. peperit Johannam Elisabetham, sed vix elapso anno viduum ipsum reliquit d. 14. Sept. filiola etiam brevi post d. 1. Jan. 1687. extincta. 4. 1690. 25. Febr. cum Catharina Elisabetha Winkler, ex qua d. 11. Nov. suscepit Johannam Catharinam, 1710. 19. Jul. Rudolpho Ludovico Langguth, Ser. Regis Poloniæ & Elect. Sax. Commissario Aulico nuptam, ex qua nepotes vidit tres, neptim unam, sed patre & matre orbos. Post Filiam peperit Winkleria duos Filios, Johannem Augustum 1691. d. 18. Dec. Augustum 1693. d. 27. Jan. sed 19. Mart. denatum. Mœstus post tot infaustos casus, & viribus attritus, in provecta sua ætate calculo vesicæ & Renum vexatus, accedente Pleuride exquisita, vivere desit 1723. 30. Dec. ætatis 72. d. 3. Jan. 1724. sine pompa funebri, uti mandaverat, Cœmeterio Paulino illatus, ab Academia tamen Programmate publico cohonestatus. Secutus eum non diu post paternarum virtutum ex asse hæres filius superstes Johannes Augustus M. D. quippe 1725. d. 10. Maji defunctus, ut non vivat Augustus Quirinus, nisi in Nepotibus & Ingenii fœtibus.

Vom wahren Alter so wohl der Welt, als auch unsers Heylandes, wie solches aus genauer übereinstimmung der Sternkunst mit der so wol geist- als weltlichen Historie deutlich erwiesen. Leipzig bey Philipp Wilhelm Stock. 1721. 4.

DIONYSIUS ANDREAS ROELL,

Franequera-Frisius, in Schola Daventriensi Prof.

Diff. Theolog. Inaug. de Imagine DEI in Homine, 1717. 4.

ROESER.

De morte Jude proditoris.

MICHAEL ROTHARDUS.

Samuel redivivus. In Tract. Biblicor. sive Criticorum Sacrorum T. VI. p. 310. Edit. Francof.

OLAUS RUDBECK,

Upsaliensis, Olai filius, Johannis, Dioceseos Arosiensis Episcopi, Nepos.

Ichthyologia Biblica Pars I. de Ave Selau, cujus mentio fit Num. XI, 31. in qua contra Bochartum & Ludolfum, non Avem aliquam plumatam, nec Locustam fuisse, sed potius quoddam Piscis genus, manifestis demonstratur argumentis, addita brevi Hebræam inter & antiquam Gothicam Linguam Analogia. Upsal. 1705. 4.

Ichthyo-

CATALOGUS AUCTORUM.

Ichthyologie Biblica Pars altera de Borith Fullonum, quod non herbam aliquam, multo minus smegma vel saponem fuisse, sed Purpuram ex Jer. II, 22. & Mal. III, 2. per plurimis iisque non levibus evincitur argumentis & rationibus. Upsal. 1722. 4.

JOH. GEORG. RUDIGER
Pædagogii Giffensis Præceptor.

Specimen Philosophiæ Mosaicæ thesibus quibusdam subitatis comprehensum. Præf. D. Joh. Henr. Majo Theol. P. Giff. 1707.

FRANCISCUS RUEUS, Medicus Insulanus.

De Gemmis aliquot, iis præsertim, quarum D. Joannes in Apocalypsi meminit, & aliis, quarum usus hodie apud omnes percrebruit, Libri duo: Theologis non minus utiles quam Philosophis. Extant in Conradi Gelsneri libro de omni Fossilium genere. Tiguri ap. Jac. Gelsnerum 1568. 8.

CLAUDIUS SALMASIUS,
Philologus & Criticus ex celebratissimis 1588. in Burgundia natus, Patre Benigno, Domino de Saurmaise le Duc, qui pagus est in Alexiensi Tractu, Consiliario Parlamenti Diviodunensis, Matre Reformatâ. Ingenium præcox, quod anno ætatis 10. carmina fudit Latina & Græca. Studiis Lutetiæ & Heidelbergæ perfectis Lugdunum Batavorum vocatus, ut Scaligero Professor honorarius succederet. In Galliam profecto obtulerat Cardinalis Richelii pensionem, si quidem in Regno maneret, & ejus vitam scriberet. Vocatus & ad Reginam Sueciæ Holmiæ mansit per integram ætatem. Redux in Belgium Aquis Spadanis usurus, obiit ibi biduo post adventum 3. Sept. 1652. Odium eruditi orbis in se contraxerat, quod neminem fere passus fuerit se superiorem, & maximis in Re Literaria viris, Lipsio, Scaligero, Heinsio, Sirmondo, Spanhemio, Grotio, Blondello, Amiraldo, Bocharto haud pepercerit.

De Cruce CHRISTI &c. v. Bartholinus.

JOH. CASPARUS SANTOROCCHIUS,
Acad. Marburg. Prof.

Cogitata quedam de stupendo Linguarum miraculo, quod Act. II. mirabilem in modum accidit, ubi sub forma Dissertationis Academicæ accuratius disquiritur, an & quomodo soli Apostoli in τῷ συμπληροῦσαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς dona diversarum Linguarum acceperint? Marb. Cattor. 1718. 8.

JOHANNES SAUBERTUS, Helmstad. Prof.

Gründlicher Bericht über die neulichst zu Hannover ausgegangene Deutsche Dollmetschung des Tractats Jacobi Jehude Leonis von dem Tempel Salomonis, wie auch wider die in ermeldter Translation begangene Unwahrheiten. Helmstadt. bey Jacob Müllern 1665. 8. v. Leo.

HENRICUS SCHARBAU,
Ecclesiast. Lubecensis ad Templum Arcis.

De Plantis ab voce πνῶς comprehensis, & respirantibus. Adillustrationem loci. Act. XVII, 25. In Misc. Lipf. T. V. Lipf. apud Hæredes Lanckisianos 1717. 8.

SAMUEL SCHELGUIG.

De Miraculo ad Siloab. Joh. V, 1 - 9. Diff. II. Gedan 1681. 4.

Exercit. Philol. Theolog. de Statua Salaria ex Gen. XIX. Resp. Joh. Laur. Fischer. Gedan. 1680.

JOH. GEORGIUS SCHELHORN,
Memmingensis.

De צלצל Job. XL, 26. observatio. In Bibl. Brem. Class. IV. Fascic. III. p. 572.

JOH. JACOBUS SCHEUCHZER
Physicæ hujus Sacræ Author, natus IV. Non. Aug. 1672. Patre Johanne Jacobo, qui secundo ultra quadragesimum ætatis suæ anno oneri Archiateratus succumbens Febre petechiali è vivis ereptus maximum sui desiderium apud bonos quosvis, præsertim vi-

duam Matrem, filios filiasque, post se reliquit, matre Barbara Fesia, quæ per DEI Gratiam adhuc superstes annum agit septuagesimum septimum, Johannis Fesii V. D. M. & Scholæ Carolinæ Moderatoris filia. Studiorum fundamenta jeci sub Præceptoribus optimis Rodolpho Hospitalero, Henrico Nözlino, Rodolpho Hospiniano, Jacobo Huldrico, & Avo materno. Professoribus Rodolpho Hofmeistero seniore, Jacobo Lavatero, Henrico Hottingero, Henrico Frisio in Collegio, quod vocamus, Humanitatis; in superiori verò Johanne Henrico Heideggero, Johanne Casparo Wolphio, Johanne Lavatero, Job. Henrico Suicero, Rodolpho Ottio, Henrico Lavatero, Johanne Herrlibergero, & quem præ aliis nominare opportuisset, Salomone Hottingero; quibus addo me ipsum, qui pleraque mea studia ἀντιδιδακτος tractavi. D. 9. Apr. 1692. ad externos discessurus, comitibus Jacobo Cramero post Linguarum Orient. & S. Theol. Prof. in Lyceo Herbornensi, & Jacobo Reutlingero, nunc Capituli Thuricensis Canonico, Altorffium adii, usus heic Præceptoribus & Fautoribus Wagensilio, Mauritio Hoffmanno Patre & Filio, Pancratio Brunone, Jo. Christophoro Sturmio, Julio mense 1693. Altorffinæ Academicæ valedicens in Belgium profectus in Ultrajectina Academia informatione usus Jacobi Vallan & Johannis Munnicks, Laureâ Doctorali ibi decoratus d. 26. Jan. 1694. Promotore Vallanio. Belgio perlustrato per Frisiam, Hamburgum, Terras Brandenburgicas, Saxoniam superiorem & inferiorem, Bohemiam, Bavariam, Franconiam in Patriam redii, eodemque hoc Anno primum Iter Alpinum Helveticum perfeci. A. 1695. denuò Norimbergam & Altorffium petii, in studiis Mathematicis majores facturus progressus sub Sturmio & Eimmarto. Inde in Patriam redux, inter Poliatros receptus cum spe successionis ad Professionem Matheseos ab Amplissimo Magistratu facta. Matrimonio autem mihi d. 9. Nov. 1697. junxi conjugem dilectissimam Susannam Vogel, Caspari Vogelii, Ducentumviri, & Margarethæ Ottiæ filiam, ex qua supersunt tres filii, Johannes Jacobus, sub Fœderati Belgii ordinibus stipendia militaria merens, Johannes, V. D. M. Suamendingensis, & David, qui Chalcographicæ Arti nomen dedit. Filii quarti Johannis Caspari, qui A. 1729. Londini obiit, in ædibus III. Baronetti Hans Sloane, Mecænatis optimi, & quem ipsa Resp. Literaria luget, non sine doloris sensu recorder. Plura de me ipso, ne in proprias ire laudes videar, non addo, ea duntaxat recensurus specimina laborum, quæ ad rem spectant præsentem.

Jobi Physica sacra, oder Hiobs Naturwissenschaft, verglichen mit der heutigen. Zürich. 1721. 4.

Herbarium Diluvianum. Editio secunda duplo auctior priori. Lugd. Batav. sumtibus Petri van der Aa. 1723. fol. Prior autem propriis meis sumtibus prodit Tiguri. 1709. Typis Gelsner.

Piscium Querelæ & vindiciæ. Tig. Typ. Gelsner. 1708. 4.

Oratio de Matheseos usu in Theologia. Tig. imp. Joh. Finsleri, Typis Hardmejerianis. 1711. 4.

Museum Diluvianum. Typ. Bodmer. Tiguri. 1716. 8.

Oratio de Miraculis Passionis CHRISTI. MSC.

Physicæ sacre specimen de Locustis. Respp. Joh. Henrico Maagio & Joh. Jac. Cellario. Tig. Typ. Heidegg. & Rahn. 1724. 4.

Homo Diluvii testis & βασιλειος Respp. 13. Philosphiæ Candidatis. Tig. Typ. Henr. Byrgklini. 1726. 4.

Specimen Operis Biblico-Physici ad Exod. XX, 1-7. Respp. Franc. Kauffmann, & Joh. Casp. Hessio. Typ. iisd. 1727. 4.

(h)

PHI-

CATALOGUS AUCTORUM.

PHILIPPUS CASIMIRUS SCHLOSSER,
Weilburgo. Nassovius.
*Exercit. Philolog. de Serpente Seductore non naturali
sed solo Diabolo. ad Gen. III, 1 - 15.* Præf. M. Joh.
Reinhardo Rus. Fac. Philos. Adj. Jenæ Typ. Pauli
Ehrich. 1712. 4.

JOH. ANDREAS SCHMIDT. P.
Sciatericum Achas, & in eo Miraculum. Resp. Jo-
sepho Heissio, Memmingensi.

Collapsi Hierichuntis Muri. Resp. Joh. Christoph.
Oleario. Extant in variorum Philosophicorum
Decade. Jenæ sumt. Tobiaë Ohrling. 1691. 4.

*Thema CHRISTI natalitium à nonnullis impiè & ab-
surdè erectum.* Jen. 1683. 4.

Diff. de curatione Morborum per oleum sanctum. Jen. 1695.

JOH. HENRICUS SCHULINUS,
Brixentadio - Onoldinus, Phil. M.

Diff. Philol. de Elia Corvorum Alumno. Resp. Joh.
Frid. Schmidt Linda - Onoldino. Altorff Noric.
Typ. Jod. Guil. Kohlesii. 1718. 4.

CHRIST. GOTTLIEB SCHWARTZ,
Prof. Altorff. Mor. Orator. & Poet. Comes Palatin.

Disp. II. de Morte Abitophelis. ex 2. Sam. XVII, 23.
Resp. Wolf. Casp. Gerhardo, Rauffa Silesio. Wit-
tenb. 1704. 4.

JOH. GEORG. SEIDEL.
*Diff. de Saulo illuminato per triduum oculorum lumine
destituto, ex Act. IX.* Jen. 1702.

JOH. JACOBUS SEIFERHELD.
*Vindiciæ Philologicæ Loci Judic. XV, 15. de Maxilla
Asini, in quibus iniqua observatoris Hallensis ψευδαπηνεία
refutatur & B. Lutheri Versio defenditur.* Tubing. Lit.
Jobi Franckii 1716. 4.

JOH. PHILIPPUS SESEMANN. Numburg.
*Dissert. de Cultris Saxeis in circumcissione à Josua denuo
instituta usurpatis.* Jos. V, 2. Præf. D. Joh. Georg.
Abicht. P. Lips. Lit. Brandenburger. 1712. 4.

SEVERIANUS
Gabalorum in Syria Episcopus, Johannis Chryso-
stomi amicus primùm, mox æmulus & inimicus.
Obiit Theodosii junioris, quem sacro Baptismo
tinxerat, temporibus, post A. C. 408. Fabric. Bibl.
Græc. L. V. c. 34. p. 267.

Ex Homiliis XIV. in Genesin VI. Græcè edidit
ἐς κοσμοποιίαν de Mundi Creatione, Henricus Savilius
inter S. Chrysostomi Scripta T. VII. p. 587. Græcè
& Latine Franc. Combefis in Auctario Bibl. Patrum
T. I. p. 211. Paris. 1672. f.

JOHANNES SIMON
Fac. Philos. Adj. Scholæ Rector.

*Diversicolor Ovium Fœtus operâ Jacobi Patriarchæ
productus in causis suis naturalibus consideratus.* Resp. Joh.
Ernesto Weber, Dresda - Misnico. Witteb. Lit.
Matth. Henckel. 1675. 4.

CHRISTIANUS FRIDERICUS SINNER
Lipsiensis, Pastor Weisbacensis.

De Nuditate primorum Parentum, ad Gen. II, 25. Extat
in Misc. Lips. T. I. Lips. ap. Hæred. Lanckf. 1716. 8.

JUSTUS SOEFFING.
Historia de Creatione Mundi cum Notis Chronol. Theolog.
Rudolfst. 1667. 4.

CHRISTOPH SONNTAG
S. Th. D. & Prof. in Acad. Altorffina.

Natus Weidæ in Voigtlandia 1654. Jenæ declaratus
Magister 1674. Ephorus eodem anno præfectus
filiis Comitum de Ronou & Biberstein: biennio post
Pastor Oppurgensis, 1685. Superintendens Schleu-
singensis, 1690. Professor Theologiæ & Antistes
in Academia Altorffina, Jenæ prius Doctoris titulo
decoratus. Græcè inprimis doctissimus, quam Lin-
guam Altorffii quoque docuerat, Græcè quoque
perorantem audiavi. Obiit 1717,

Diff. de Lignis Sittim.

GODOFREDUS SPROTТА.
Diff. de Patriarcharum Longevitate. Lips. 1668.

JOHANNES STENGEL, Ulma - Suevus.
De Junipero Biblica ad illustranda tria Scripturæ Loca.
1. Reg. XIX, 4. 5. Job. XXX, 4. Ps. CXX, 4. Ob-
serv. in Bibl. Brem. Cl. VII. p. 856.

CHRISTIANUS von STÖCKEN
Episcopi Lubecensis Ecclesiasticus aulicus & Super-
intendens.

Disp. Inaug. de Virga Aharonis florida. Præf. Chri-
stiano Kortholt. S. Th. D. & P. Witteberg. 1685.

JOH. MAURITIUS STOHR.
Poma Sodomitica ad illustr. Sap. X, 7. Lips. 1695. 4.

ÆGIDIUS STRAUCHIUS,
SS. Theol. Lic. Math. P. Theologus & Mathemati-
cus, natus Wittenbergæ 21. Febr. 1632. Patre
Johanne, J. C. quo vix septennis fuit orbatus. Lipsiæ
humanioribus, Linguis Orientalibus & Philosophiæ
operam dedit, etiam Theologiæ. Sub finem 1650.
Wittebergam redux Artium Magister creatus, 28.
Apr. 1651. biennio post Philosophicæ Facultatis Ad-
junctus, & per 16. annos Assessor, 1656. Prof. Hist.
extraordinarius, 1657. Theologiæ Licentiatus,
1659. Prof. Mathematicarum inferiorum, 1662. 13.
Oct. Doctor Theologiæ renuntiatus, 1664. Prof.
Historiarum, 1666. Theologiæ Facultatis Assessor.
Vocatus Stetinum ad Rectoratum, Eperias ad
Professoratum superiorem. Dantiscum 1669. ad
Rectoratum, Theologiæ Professionem, & Pasto-
ratum, cui vocationi 1670. votum dedit. Sed
moverunt difficultates lites, quas acriter fovebat
cum Catholicis & Reformatis, ut Hamburgensem
vocationem seligere maluerit, postea oblatam Theo-
logicam Professionem in Academia Gryphiswal-
densi; quam dum aggredi in animo habuerat, in
itinere ab Electore Brandenburgico arrestatus Cü-
strini, inde verò liberatus intercedentibus Regibus
Sueciæ, Poloniæ, & Hamburgensibus Dantiscum
petiit, ubi remissus egit circa Controversias, &
vitam finiit. 1682.

*De Computo sacro LXX. Hebdomadum Danielis Differ-
tatio Historico-Chronologica.* Resp. Petro Gödtkens,
Hamburgensi. Witteb. 1660. Extat in Diff. Hist.
Crit. Philolog. Fasciculo I. p. 393.

De Natali Mundi. Witteb. 1652. 4.

De Tempore Diluvii. Witteb. 1653. 4.

*De Anno Nativitatis Abrahami, vocationis ejusdem,
& CCCCXXX. Annis mansionis Israelitarum in Ægypto,
ex Exod. XII, 40.* Witteb. 1653. 4.

*De Παράλογος σωτηρίας & quod eidem immediatè suc-
cessit, Passonis ac Mortis CHRISTI tempore.* Witteb.
1653. 4.

De Natali Immanuelis. 1654. 4.

De etate Mundi. Witteb. 1662. 4.

LEONH. CHRISTOPH. STURM,
Johannis Christophori Filius.

*Sciagraphia Templi Hierosolymitani ex ipsis SS. Litera-
rum Fontibus, præsertim ex visione Ezechielis ultima, Ar-
chitectonice quidem, ita tamen concinnata, ut eam Archi-
tectura ignari quoque legere possint, hinc inde etiam modicis
in Villalpandum animadversionibus & figuris æri incisis illu-
strata.* Lips. Typ. Joh. Wilh. Krüger 1694. 4. Huic
Scripto opponitur

*Epicrisis Epistolica ad Amicum in Argentoratensium Aca-
demia degentem Tubingâ transmissa de Sciagraphia Templi
Hierosolymitani paucis ante hebdomadis Architectonice ex
ipsis SS. Literarum præsertim ex Visione Ezechielis ultima
delineata.* Argentorati 4.

*Mathesis ad Sacre Scripturæ Interpretationem applicatæ
Specimen, quo Mare Æneum, sive Fons saliens Salomonis
Colosseus, ope Arithmeticæ, Geometriæ, Stereometriæ,
Architecturæ civilis, Mechanicæ, Geographiæ, Artiumque
Hydrau-*

CATALOGUS AUCTORUM.

Hydralica, Sculptoria & Fusoria ita explicatur, ut non solum in opus denuo perfectè deduci posset, verùm etiam

1. *Dubia vexatissima de eo mota demonstratione genuina cernuntur.*

2. *Alia hæcenus silentio suppressa profituantur, solideque solvantur.*

3. *Varie Auctorum sententiæ metodo electiva & modesta Epicurii partim conciliantur, partim removeantur.*

4. *Judaicæ Antiquitatis rudera, alia in luce collocantur, alia detegantur.*

5. *Cum Philologia tum Matheſis novis observationibus augentur.*

6. *Prærogativæ Salomonice præ omni aliorum Regum magnificentia asseratur.*

7. *Denique Typica Maris Aenei significatio certius determinetur.*

Omnia verò figuris Aere affabre incisis illustrentur.
Norimb. sumptib. Auctoris ap. Joh. Leonh. Buggel.
1710. 8.

THEODORUS

Mopſvestenus, parentibus illustribus & opulentis natus Antiochiæ, frater Polychronii, Apameensis Episcopi, Johannis Chrysostomi amicus familiaris, hujus exemplo Monasticam vitam amplexus admodum juvenis circa A. 369. in Episcopatu Mopſvestiæ civitatis in Cilicia successit Olympio circa A. 394. defunctus A. 429.

In Hexameron sive ἐρμηνείαν τῆς κτίσεως commentarium septem τόμοις distributum memorat Photius Cod. 38. Fabric. Bibl. Græc. L. V. c. 33. p. 153. 159.

THYMUS.

Dissertatio de Labro Aeneo.

MICHAEL CHRISTIANUS TIEROFF.

Disp. de Statua Salis. Jen. 1657. 4.

SALOMON van TILL,

Natus 1644. Wesopi, quod oppidum duabus leucis ab Amstelodamo distat. Studiorum fundamenta jecit Almarizæ & Trajecti, sub *Burmanno*, *Voëtio*, aliis; Lugduni Batavorum sub *Heydano* & *Coccejo*. Anno ætatis 21. vocatus ad Pastoratum Oppidi in Belgio septentrionali, Ripæ postea, Medemblici, & Dordraci Pastor, & heic Professor Historiarum & Philologiæ Sacræ, 1702. creatus Prof. Theologiæ in Academia Lugduno-Batava, ubi obiit 31. Octob. an. 1713.

Diff. de Situ Paradisi, Malachie illustrato subjuncta. Lugd. Bat. 1701.

Commentarius de Tabernaculo Moſis. - - *Zoologia sacra.*

M. AUGUSTUS TITTELIUS.

De Camelo per foramen acus transeunte, in Matth. XIX, 24. In Misc. Lipf. T. V. Lipſiæ ap. Hæredes Lanckianos. 1717. 8.

JOHANNES TOLANDUS,

Filius naturalis Sacerdotis Romano-Catholici, infelici ſidere natus 1671. in Hybernia, & in Catholica Religione educatus. Anno ætatis 15. legit Authores Græcos & Latinos, Livium imprimis. An. æt. 16. transiit ad Non-Conformistas. Studiorum fundamenta jecit in Gymnasio Red-Castlensi prope Londondery, inde 1687. adiit Academiam Glascoviensem, postea Edinburgensem, ubi Magisterii titulum 1690. adsumsit. Hinc transiit in Angliam & Belgium, informatione *FridERICI Spanhemii* usus. A. 1695. in Angliam redux Christianæ Religionis fundamenta suffodere tentavit, & in publica conversatione, & comestationibus, quibus addictus erat, ludibrio habere, sectæ Tolandisticæ, publicis Parlamentorum Edictis proscriptæ, Author. Rebus circa Religionem sinistrè euntibus, in Republicanorum castra transiit, & Miltoni Scripta edidit, postea etiam Harringtoni. 1702. Hannoveram transiit, Berolinum, & in Belgium. Obit 21. Mart. 1722.

Hodegus, una ex quatuor Dissertationibus Tetradymi, qua probare vult, columnam Nubis & Ignis fuisse ignem portatilem, nihil miraculosi. Lond. 1720. contra quem prodit.

Hodegus confuted in a plain demonstration, that the Pillar of a Cloud and Fire was not a Fire of human preparation, but the most miraculous presence of God. Lond. 1721. 8.

Titulus Anglicus Tolandianæ Dissertationis est: *Hodegus, or the Pillar of Cloud and Fire, that guided the Israelitis in the Wildness, not miracolous, but as faithfully related in Exodus athin equally practised by other Nations, and in those places not bnely usefull, but necessary.*

LUCAS TOZZI.

Questiones Physicæ ex Sacris Literis depromptæ.

ABDIAS TREW,

Physices & Math. Prof. Altorffinus. Natus Onolsbaci 1597. Magisterii Gradum assumsit Wittebergæ 1621. post Diaconus Merckelbacensis, Rector Scholæ Onolsbacensis, qua statione ob numerosam prolem 21. liberorum pater derelicta, obtinuit 1636. Professionem Matheseos in Academia Altorffina, 1650. Physicæ. Obit 1669.

Examen Theologico-Philosophicum Hyperſophiæ Anti-Biblicæ eorum, qui 1. negant Aquas supercælestes Moſaicas ut, ante hodiernos quosdam Philosophos, fecit, & propugnare studuit Matthias Flacius. 2. Diluvium Univerſale particulare faciunt, ut facit Isaacus Voſſius. 3. Motum Solis & reliquorum Siderum Terræ tribuunt, ut post Nic. Copernicum plerique faciunt hodiernorum Astronomorum. Norib. 1667. 4. ap. Joh. Phil. Miltenberger.

ADAMUS TRIBBECHOVIUS

Lubecæ natus 11. Aug. 1641. Patre *Justo*, Collega Gymnasii Lubecensis, Matre *Anna*, *Adami Helmsii*, Ministerii Lubecensis Senioris, filia. Academiam Rostochienſem adiit 1659. Hinc Wittenbergenſem, Lipsienſem, Helmſtadienſem, ubi profecit sub *Calixto*, *Balth. Cellario*, *Comringio*, *Schradero*. Vocationes recusavit ad Conrektoratum Lubecenſem, Rectoratum Wormatiensē, A. 1662. comite *Davidis Gloximi* Consulis Lubecensis filio unico Giffam profectus, ubi obtinuit largum stipendium Schabbelianum. 1664. Kilonium vocatus ad Professionem extraordinariam Moralium, & eodem anno ad ordinariam Historiarum, 1672. ad Consiliarii Ecclesiastici Gothani, & 1677. ad Generalis Superintendentis ibidem dignitatem. Malo Hypochondriaco per plures annos vexatus obiit 17. Aug. 1687. Matrimonio junctus 1675. cum *Sophia Elisabetha*, *Thomæ de Aussen*, Inspectoris Ducalis filia, ex qua aliquot liberorum pater factus.

Veritas Creationis Mundi, prout à Moſe descripta est, ostensa in Traditionibus Gentium ac vetustissimis Antiquitatis profana monumentis ad convincendos Atheos. Resp. Bartholdo Johanne Brammero. Kilon. 1668. Extat in *Diff. Hist. Crit. Philolog. Fascic. I. p. 227.*

LAUR. BENEDICTUS TRIBEL, Gothanus.

Disp. Philol. de Magis post Jesum in Templo representatum advenientibus. Resp. Georgio Frid. Schmidt, Gothano. Jenæ Typ. Pauli Ehrich. 1715. 4.

CHRISTIAN GOTTLIEB TROPANEGER.

Diff. de Dietetica Sacræ Scripturæ Medicina. Præf. D. Frid. Hoffmanno. Halæ 1718.

JOHANNES TSEETSI, Hungarus.

Aphorismi in quibus Antiquitates Veterum Hebræorum brevissimè exhibentur, in usum Scholasticæ Juventutis editi. Bernæ Typ. Ill. Reip. 1726. 8.

EDUARDUS TYSON M. D.

De Pygmeis, Satyris, Cynocephalis & Sphingibus, commentatio ad illustranda loca Jes. XII, 21. XXXIV, 14. Versionem Latinam adornavit *Augustus Tittelius*, Hannoveranus.

JOHANNES FOI VAILLANT. Pater.

Dissertation sur l'Année de JESUS CHRIST decouverte
(h) 2

CATALOGUS AUCTORUM.

verte par les Medailles antiques. Memoires de Litterature de l'Acad. Roy. des Inscriptions. Tom. IV. p. 181.

LUCILIUS, aliàs JULIUS CAESAR VANINI, Taurozeno Neapolitanus, famosus Atheus.

Apologia pro Mosaica & Christiana Lege adversus Physicos, Astronomos & Politicos. Citatur in ejusdem *Amphisbeatro*. p. 38.

GEORG. VECHNER, Natus Freystadii in Silesia 1590. Patre Georgio, Loci Ecclesiaste. Francofurti 1618. Laureâ Doctorali in Theologia ornatus, obtinuit Professionem in Gymnasio Beuthensi Silesiæ inferioris. 1646. Pastor Ecclesiæ Brigenfis, ut & Superintendens vicinarum, atque Director Gymnasii. Obiit sub finem Anni 1647.

Tractatus de Palo Pauli. 1678.

PAULUS VERMEHREN, Lubecensis.

Disp. Theolog. De Lapide septem oculorum pro expiandis peccatis ad Zach. III, 9. Præf. D. Joh. Schmidio S. Th. D. & P. Lipf. Typ. Imman. Titii. 1716. 4.

PETRUS VERNANTES. V. D. M. Anglus.

Unvorgreifliche Erweisung, daß des Copernici Lehrsätze der Heiligen Schrift nicht zuwider seyn; verteutschet von J. B. S. Franckfurt. 1684. 4.

RICHARDUS de S. VICTORE. Vixit circa A. 1140.

De Templo Salomonis.

JOH. BAPTISTA VILLALPANDUS, Soc. Jesu, Cordubensis Hispanus, conscripsit 1596. Commentarium in 22. postrema Ezechielis Capita, Pradi, quem vide, in opere magnifico Collega & Successor. Obiit 1608. ætatis anno 56. v. Pradus.

CAMPEGIUS VITRINGA Pater. Natus 16. Maji 1659. Leovardiæ Frisiorum, Patre Horatio, Curia Frisiorum supremæ Secretario seu secundo Graphiario, postea Fratris Martini successore in Scabinatu Leovardiensi, Matre Albertina de Haen. Juvenis Annorum 16. Textum utriusque Testamenti Originalem ad aperturam interpretatus 1675. ad Academiam Franequeranam missus, profecit ibi sub Job. Terentio, Nic. Blancardo, Job. Marckio, Wüfio, Lugduni sub Frid. Spanhemio Filio, Christoph. Wütichio, Stephano le Moynes, Ant. Hulzio, ubi Gradu Doctoratus in Theologia decoratus, Promotore Hulzio 9. Jul. 1679. Domi inter S. Ministerii Candidatos adscriptus 1680. Ad Professionem Linguarum Orientalium. 19. Augusti 1680. In matrimonium adscivit Autumno 1681. *Wilhelminam van Hell*, Simonis Hellii, Ecclesiastæ Harlemensis, Filiam, quæ 5. liberorum, Simonis, duorum Horatorum, Campegii, Johanne Margarethæ Mater extitit, ex quibus Filius Campegius, SS. Theol. D. vivo Patri in Professione Theologica adjunctus. Ad Groninganam Cathedram Pater d. 18. Jul. 1682. vocatus, ad Historiæ Sacræ Professionem 6. Maji 1693. 22. Aug. 1698. Wüfii constitutus successor, d. 31. Martii 1722. Apoplexia forti correptus obiit anno ætatis 63. *Bibl. Brem.* Cl. VI. p. 735.

De Lucta Jacobi cum Angelo ad Gen. XXXII, 24-32. *Diff. Theologica prima* in *Bibl. Brem.* Cl. I. Fasc. VI. p. 773.

- - - *Diff. II.* in *Bibl. Brem.* Cl. II. Fasc. I. p. 5. *Diff. de Serpente veteratore.* Franeq. *Introductio ad verum sensum Templi Ezechielis.* Belg. Franeq. 1687. 8.

Vera interpretatio Templi Ezechielis contra J. H. Coccejum defensa. Harlem. 1693. 8.

Hypotyposis Historiæ & Chronologiæ sacre à Mundo condito ad Seculum à nato CHRISTO. *Accedit Typus Doctrinæ Propheticae.* Franeq. 1708. 8.

JOH. DANIEL UNSELT, Gedanensis. *Disp. Philologico - Physica ad Illustrem Locum Gen. I, 2.*

de Chao Mundi. Præf. M. Christiano Bernhardo Bücher. Fac. Philos. Adj. Vitemberg. Typ. viduæ Gerdesianæ.

JOHANNES VORSTIUS.

Exercitationes

De Temporibus, quibus Medi ac Babylonii ab Assyriis defecerunt.

De LXX. Annis captivitatis Hebræorum, & vastitatis Hierosolymitanæ.

De tempore, quo Templum Hierosolymitanum instauratum fuit.

De LXX. hebdomadibus annorum, de quibus Angelus apud Daniele cap. IX. prædixit.

Extant in Crenii *Diff. Hist. Crit. Philol.* Fasc. III. p. 693. seqq.

De Paradiso. Extat in Fascic. IV. p. 306.

JOH. HENRICUS URSINUS, Ecclesiæ Ratisbonensis Superintendens. Natus Spiræ 1608. Patre Johanne, Notario publico & Procuratore, Matre Anna Maria Luzigia. Missus 1626. ad Academiam Argentoratensem, Patria Urbe A. 1632. ab Hispanis occupatâ exul varias perpeffus calamitates Moguntii primus Gymnasii Lutherani Rector constitutus, 1633. Wingartæ Pastor. 1634. Spiræ Conrector. 1635. Pastor Augustinianus. 1643. Pastor ordinarius in S. Georgii Templo, eodem anno vocatus Ratisbonam ad Superintendentis dignitatem, qua ad vitæ usque finalem annum 1666. fuit defunctus.

Arboretum Biblicum, in quo Arbores & Frutices passim in S. Literis occurrentes notis Philologicis, Philosophicis, Theologicis exponuntur & illustrantur. Norimberg. sumt. Joh. Tauber. Typ. Christoph. Gerhardi. 1663. 8.

Continuatio Historiæ Plantarum Biblicæ, sive 1. de sacra Phytologia. 2. Herbarius sacer. 3. Hortus aromaticus cum sylva Theologiæ symbolice, recusa Ibid. 1665. 8.

ALMONIUS UTINES. *De Æternitate Mundi modestissima expositio.* *Biblioth. Brem.* Clafs. VIII. p. 1028.

CHRISTIANUS WAGNER. *Animadversiones in Thomæ Burnetii Theoriam Telluris sacram.* Lipf. 1683. 4.

CHRISTIANUS WARLIZIUS. *De Morbis Biblicis è prava Dieta animique affectu pravo resultantibus.* Witteb. 1714. 8.

WARNECCIUS. *Diff. de suspendio Jude.* Præf. D. Götzio. ERASMUS WARREN, Rector Worlingtonensis in Provincia Suffolk. *Geologia, or a discourse concerning the Earth before the Deluge.* 1690. 4.

MATTHIAS WASMUTH, Natus Kilonii 29. Jun. 1625. Patre Georgio. In Academia Wittenbergenfi audivit Buchnerum, Scharfium, Sperlingium, Sennertum, Calovium, Meissnerum. In Belgio Golium, Coccejum, Gentium. Basileæ Buxtorfium. In Patriam redux Professor Logices Rostochii electus, & fundatâ A. 1665. Kiloniensi Academia ibi Professor Orientalium Linguarum, & 1675. S. Theologiæ. Operi Astronomico in LXX. Hebdomadas Danielis immortalus 18. Nov. 1688.

Epistola de Anni Diluvialis, ejusque dierum in S. Scriptura expressorum, Mathematica demonstratione, è novis Tabulis ipsius Cælestibus omnium totius Mundi Annorum simul demonstrativis: velut Experimentum & Prodromus operis ipsius Astronomico-Chronologici. Inserta Reyheri Mathesi Mosaicæ. p. 98-124.

GEORGIUS WOLFGANGUS WEDELIUS, Med. D. & Professor in Academia Jenensi celeberrimus: solitâ suâ & solidâ Eruditione enucleavit varia Physicæ sacre Themata, quæ offendes in *Centuria Exercitationum Medico - Philologicarum Sacrarum & profanarum, quæ varias Lectiones, Experimenta & Com-*

CATALOGUS AUCTORUM.

Commentarios Curiosos exhibet. Jen. sumt. Joh. Bielkii 1701. 4.

Nimirum in Decade I. & II.

De Morte Jude proditoris.

De Vulnere sub quinta.

De Saule energumeno.

In Decade III.

De Latere CHRISTI aperto.

De sudore CHRISTI cruento.

De Morbis Senum Salomonæis.

In Decade IV.

De Unguento Nardino.

De Morbo Hiobi.

De Pane quotidiano.

In Decade V.

De Epispasmo Judæorum.

De Paralyfi torquente.

De Sinapi Scripturæ.

De Sale infuso.

De Balsamatione corporum in genere.

De Balsamatione corporis CHRISTI.

In Decade VI.

De Contractura Dæmoniaca.

De Physiologia Excidii Sodomorum & statuæ Salis.

De vini dulcis plenis.

In Decade VII.

De Hyssopo in genere.

- - - *Herba sacra.*

- - - *Myssica.*

De Morbo Hiskie.

De paxillo Carnis.

In Decade VIII.

De מִלְחָמָה seu Ligno Aloes.

De Febri magna.

De decimatione olerum.

In Decade IX.

De Mose Chémico.

De Morbo Nabalis.

De Corona CHRISTI spinea.

De Vino modico.

In Decade X.

De Lilio agri.

De Jaspide Scripturæ.

DAVID WENDELER.

De Miraculo ad Siloab. Joh. V, 1-9. Witteb. 1676. 4.

GUILIELMUS WHISTON,

Antehac Prof. Math. in Acad. Cantabrigiensi.

Astronomical Principles of Religion, natural and revealed. In nine parts &c. Together with a Preface of the Temper of Mind necessary for the discovery of divine Truth: and of the degree of Evidence, that ought to be expected in divine matters. Lond. 1717. 8.

JOHANNES WICHMANN.

Chronologia sacra II. comprehensa Libris cum Auctario II. Decadum illustriorum Questionum Chronologicarum. Rostoch. 1662. 4.

JOH. FRID. WICHMANSHAUSEN.

Disp. de Maledictionibus Diei. Vitemb. 1712.

JOH. BERNHARDUS WIDEBURGIUS, Math. P. ordin. & Ducalium Alumnorum Inspector in Academia Jenensi.

Matheseos Biblicæ Specimen primum, exhibens explicationes Locorum Mathematicorum, quæ in Genesi occurrunt. Jen. Imp. Franc. Bortoletti. 1727. 4.

- - - *secundum, exhibens explicationes Locorum Mathematicorum, quæ in quatuor posterioribus Pentateuchi Libris occurrunt.* Ib. 1727.

- - - *tertium, exhibens explicationes Locorum Mathematicorum, quæ in Libris Josue, Ruth, Samuelis & Regum occurrunt.* Ib. 1728. 4.

HERMANNUS WJTSIUS. S. Theol. Prof. Theologus insignis, doctus & moderatus. Natus 12. Febr. 1636. Enkhuse in Frisia occidentali, Patre

Nicolao, Consule. Principia Linguarum, Philosophiæ ac Theologiæ hausit ab Avunculo Petro Gerhardi, ultiores profectus debet Academiis, Trajectinæ, Lugdunensi, Groninganz; nucleum inprimis Christianismi interioris acceptum referebat Justo van den Bogaert. Receptus A. 1656. in Ministrorum ordinem, vocatus ætatis suæ anno 21. ad Pastoratum Westwoudensem, Leowardiensem, assumit 1675. Theologicam Professionem in Academia Franekerana, Doctor prius renunciatus. A. 1680. similem vocationem in Trajectina. Comitem se dedit 1685. Legationi Belgicæ ad Regem Jacobum II. quâ occasione Archiepiscopo & aliis viris illustribus innotuit A. 1698. vocatus ad Theologicam Professionem in Academia Lugduno-Batava eò secessit, ubi obiit 22. Oct. 1708. ætatis anno 73.

Miscellaneorum Sacrorum Libri IV. Quibus de Prophetia & Prophetia, de Tabernaculi Levitici Mysteriis, de collatione Sacerdotii Aaronis & Christi, de Synedriis Hebræorum, de IV. Bestiis Danielis, de cultu Molochi, de Seculo hoc & futuro, de sensu Epistolarum Apocalypticarum, de Schismate Donatistarum diligenter & prolixè differtur. Additæ sunt Tabule aliquot, quibus Tabernaculum cum suo apparatu, & Pontifex, & Synedrium, affabrè delineata sunt. Editio secunda aucta. Amstelod. ap. Joh. Wolters. 1695. 4.

Diff. de Seditione & Exitio Coræ. in Meletem. Leidens. p. 249-273.

JOHANNES WITTY.

Essay towards a vindication of the Mosaiik History of the Creation of the World, in several Letters. Lond. 1705. 8.

JOHANNES WOODWARD,

Med. D. in Collegio Greshamensi Professor.

An Essay towards a Natural History of the Earth and Terrestrial Bodies, especially Minerals, as also of the Sea, Rivers and Springs, with an Account of the universal Deluge, and of the effects, that it had upon the Earth. The second Edition. London. printed by T. W. for Richard Wilkin. 1702. 8. Prodiit prima Londini. 1695. 8. Tertia London for A. Bettesworth and W. Taylor. &c. 1723. 8.

Latine, me interprete totius Libri,

Specimen Geographiæ Physicæ, quo agitur de Terra & corporibus terrestribus, speciatim Mineralibus, nec non Mari, Fluminibus & Pontibus. Accedit Diluvii universalis, effectuumque ejus in Terra descriptio. Tiguri Typ. Davidis Gelsneri. 1704. 8.

Naturalis Historia Telluris illustrata & aucta. Cum defensione contra Eliam Camerarium M. P. Tubingensem. Lond. 1714. 8.

Promissa.

Collectanea & observationes de Mosaiica Mundi conditi relatione. Ex cujus verbis Tobu vabhobu Gen. I, 2. non rectè intellectis nata sunt veterum Græcorum & Romanorum commenta de Chao. Cujus tamen ne minimum quidem apud Mosem extat vestigium. De Abyssu quoque, de Tartaro, Erebo & Hade veterum.

Collectanea de primis Gentium post Diluvium Colonis, migrationibus & sedibus.

Materials and Collections for a Discourse, concerning the state of Mankind in the first Ages after the Deluge with a collation of the Manners, Customs, opinions and Traditions, the Arts and Instruments, of all the most antients Nations: in order to the discovery of the origin of Nations; but more particularly of the Americans, Negroes and Indians.

Of the Wisdom of the antient Egyptians: a Discourse concerning their Arts, their Sciences, their Learning and their Religion, with occasional Reflections upon the state of Learning antiently among the Jecos, and some other Nations.

(i)

THO.

CATALOGUS ARTIFICUM.

THOMAS WOOLSTON, Collegii Sid-
nejenſis, quod Cantabrigiæ eſt, Membrum.

*A Diſcourſe on the Miracles of our Saviour, in view
of the preſent Controverſy between Infidels and Apoſtates.*
London printed for the Author. 1727. Mälæ no-
tæ Liber, veritatem miraculorum ſuffodiens.

JOH. JACOBUS ZIMMERMANN.

*Scriptura S. Copernizans ſeu potius Aſtronomia Coper-
nico-Scripturaria bipartita, d. i. ein gantz neu- und ſehr
curieuſer Aſtronomiſcher Beweisſthum des Coperniſchen
Welt-Gebäudes aus Heil. Schrift, &c. Hamburg. 1706.
8.*

Coronidis loco

proſtet

Catalogus

Peritiſſimorum Artificum,

Quotquot Operi huic Biblico in adornandis Tabulis
æneis operam ſuam commodarunt.

Editor & Director

eſt laudatus jam antea

DN. JOHANNES ANDREAS PFEFFELIUS,
SACRÆ CÆSARÆ MAJESTATIS Chal-
cographus Aulicus.

EDitus ipſe in lucem A. O. R. 1674. 5. Kal. Jun.
Biſchoffingæ, in ditione Sereniſſ. Marchionis
Badena-Durlacenſis; Pater ipſi exitit Reue-
rendus admodum loci iſtius Paſtor, Mater
Helena Boeklinia, anno proxime ſequenti fatiſ de-
functæ; Sedis juxta & muneris extorrem fecerant
funecta Belli discrimina optimum Parentem, quo
factum ut a. 1676. Johannes Andreas noſter Augu-
ſtam Vindelicorum translatus fuerit, quæ ipſum ex-
tollens benigna mater, ſolidis hinc Chalcographiæ
fundamentis imbuir adolescentem, tanto ſucceſſu,
ut a. 1697. idoneus fatiſ videretur, qui Viennam
adiret, artiſque ſuæ ſpecimina in Illuſtriſſimo hoc
Summi Imperantiſ domicilio proderet; Seceſſit
equidem aliquandiu in Patriam, eo animo, ut Pari-
ſios inuiſeret; mutavit tamen propoſitum ex ru-
more, qui de Auguſtiſſimis Rom. Imperatoriſ JO-
SEPHI I. Nuptialibus Sacriſ, Viennæ celebran-

dis ad aures ipſius peruenerat, quò cum fuiſſet de-
latus, cepit conſilium perpetuo ibidem commoran-
di, confirmatus Summa Chriſtianorum Monarchæ
gratia, quæ inter Chalcographos Aulicos noſtrum
recipere dignabatur. Secus autem contigit reſ, fa-
to quodam ſuperueniente ſupremo, ut Auguſtam
ſuam a. 1711. repeteret, ciuiumque numero in ea
adſcriptus in tori ſociam ſibi adſciſceret lectiſſimam
Virginem *Magdalenam Leſeriam*, ex qua tres ſuſci-
piens propagines, *Johannem Andream*, ſua jam veſti-
gia acriter prementem, amat adhuc ſuperſtitem.
Primo hoc ſuo conſortio a. 1716. ſolutus in conju-
galia rediit vota a. 1717. cum Virgine pariter flo-
rentiſſima *Maria Catharina Auracheria*, quæ trium fi-
liarum juxta & quinque filiorum reddidit paren-
tem, horum tamen poſtremum teneros inter com-
plexus unicè fouet.

Piſtoris Experientiſſimi

Munere ſingulas delineando tabulas feliciter fungitur,

DN. JOHANNES MELCHIOR FUESLINUS,
Tigurinus.

PROgnatus eſt apud noſ a. 1677. Perſtreuuo Cen-
turiſ, *Johanne Caſparo*, & *Magdalena Stuzia*; Ar-
tiſ limina poſuit in patria, 1690. ſub auſpiciis Maye-
rianis, quæ Berolini celeberrimo dirigente Bleſen-

dorſo, effigiatore, ad perfectionem uſque perpoli-
uit. Redux in Patriam factus matrimonio ſibi jun-
xit *Annam Weſſeniam*, quacum felice 12. liberorum
genitrice unica tantum filia, *Anna Barbara*, delectatur.

Tabula-

CATALOGUS ARTIFICUM.

Tabularum Ornamenta adpinxit

Magno ingenio & dexteritate, ipsumque Frontispicium delineavit

DN. JOHANNES DANIEL PREISSLERUS,
Noribergæ agens.

Danielis, Artis ejusdem Magistri filius posthumus, fatus & natus Dresdæ a. 1666. fundamentis rite jactis Romam profectus est, per octennium integrum ibidem persequendo peritiæ culmina pertigit; inde Noricorum metropolin salutans gradum stetit,

plurima scientiæ haud vulgaris monumenta exarscians inclaruit adeo, ut dignus haberetur, quem Illustris Noribergensium Magistratus nobili Pictorum Academiæ præficeret Directorem.

Autoris Effigiem

In

Phyficæ Sacræ

limine conspiciendam æri inscripsit

DN. TOBIAS LAUBIUS,
Civis Augustanus,

Quemque Augusta dedit a. 1685.

Chalcographos arte sua clarissimos, Tabulas nostras mira solertia exsculpen-tes, juxta Alphabeti ordinem dispositos accipe sequentes:

DN. JOH. AUGUSTUS CORVINUS, Augustæ Vindelicorum, natus Lipsiæ A. 1682.

DN. CAROLUS REMSHART, Augustæ, natus Augustæ 17. Jun. 1678.

DN. JOH. ADAMUS DELSENBACH, Noribergæ, natus Norib. 9. Dec. 1687.

DN. DAVID SCHEUCHZER, Autoris filius, natus Tiguri 22. Febr. 1704.

DN. JAC. ANDREAS FRIDRICH, Augustæ, natus Norib. 19. Febr. 1684.

DN. BALTH. SIGMUND SETLEZKI, Augustæ, natus Augustæ 28. Jun. 1695.

DN. PHIL. GOTTFR. HARDER, Augustæ, natus August. 2. Febr. 1710.

DN. HIERONYMUS SPERLING, Augustæ, natus Augustæ - 1695.

DN. GEORG. DANIEL HEUMANN, Noribergæ, natus Norib. 23. Sept. 1691.

DN. CATHARINA SPERLINGIN, nata HECKLIN, Conjux, nata Augustæ - 1699.

DN. GEORG. DAVID NESSENTHALER, Augustæ, natus Augustæ - 1695.

DN. JOHANNES STRIDBECK, natus Francofurti 31. Maji 1707.

DN. JOH. ANDREAS PFEFFEL, junior, natus Augustæ - 1715.

DN. JACOBUS GOTTLIEB THELOT, Augustæ, natus Augustæ 24. Jun. 1708.

DN. JOH. GEORG. PINZ, Noribergæ, natus Noribergæ - 1697.

DN. MARTINUS TYROFF, Noribergæ, natus Noribergæ - 1705.

DN. JOH. BALTHAS. PROBST, Augustæ, natus Augustæ 30. Nov. 1689.

DN. JACOBUS WANGNER, Augustæ, natus Augustæ 15. Jan. 1705.

Titulos subscripsit Tabulis ab hisce paratis

DN. JOH. CHRISTOPHORVS STEINBERGER, Augustæ, natus Augustæ 11. Maji 1709.

Textum denique utrumque magna cura ex instructissima sua Typographia suppeditat

DN. CHRISTIANUS ULRICUS WAGNER, Ulmæ Sueuorum, natus ibidem 21. Martii 1686.

❧ (O) ❧

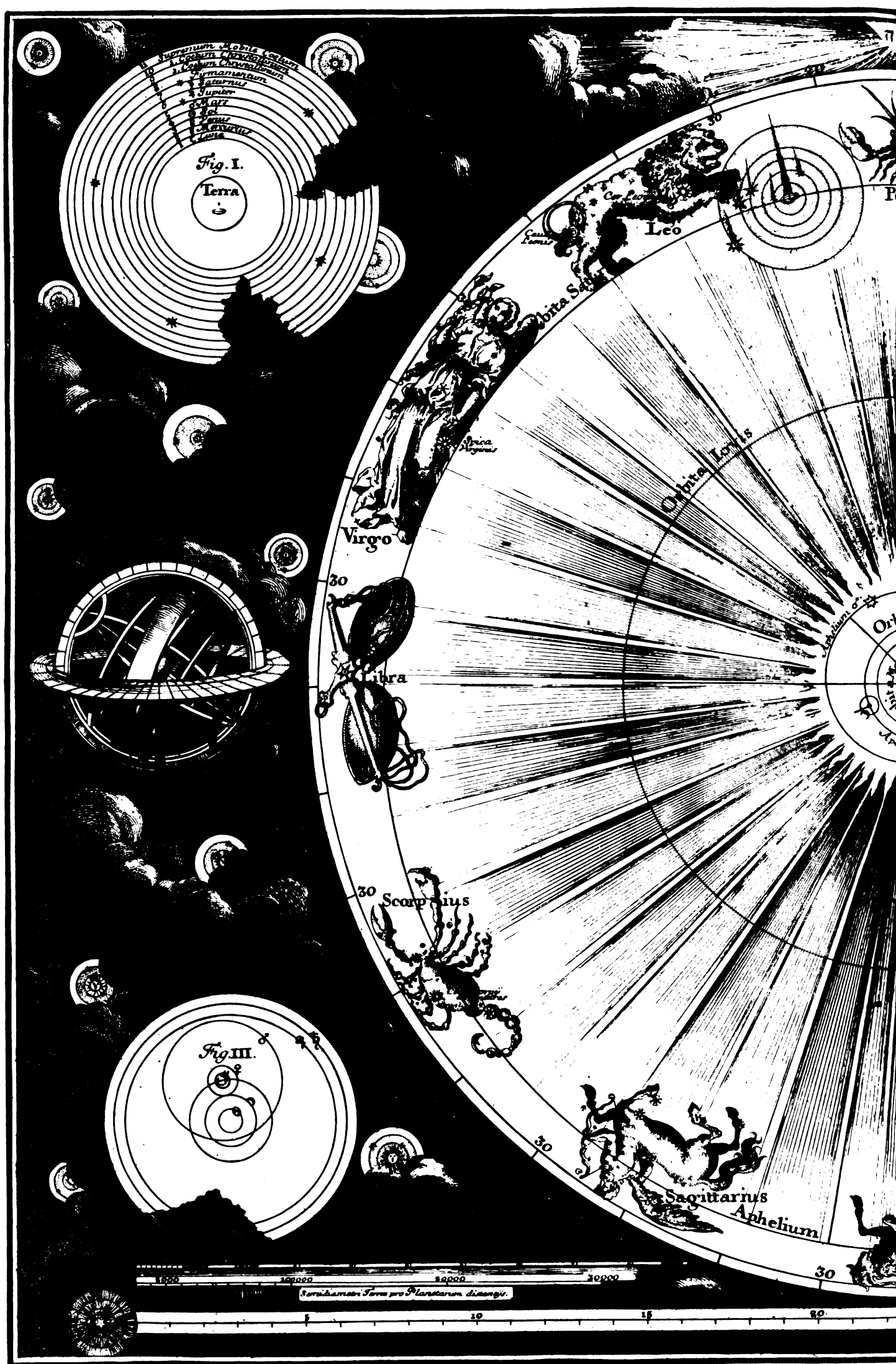
In
PHYSICAM SACRAM
GABRIELIS SEIGNEUX
Viri Consularis Laufannensis
Epigramma.

DE la Physique augmenter la beauté
Quoy que si fort en beauté elle abonde;
C'est ce que fit l'Autheur de ce Traité
Qui l'eut rendu fameux par tout le Monde
Si cet Autheur déjà ne l'eut été.

Pour attirer l'Amour aussi bien que la Foy
Aux sublimes beautés de nôtre sainte Loy
SCHEUCHZER leur prete icy la voix de la Nature;
Et son sçavoir guidant un habile pinçeau
Il sçait par une route aussi neuve que sure
Pour les divins Ecrits donner un gout nouveau.

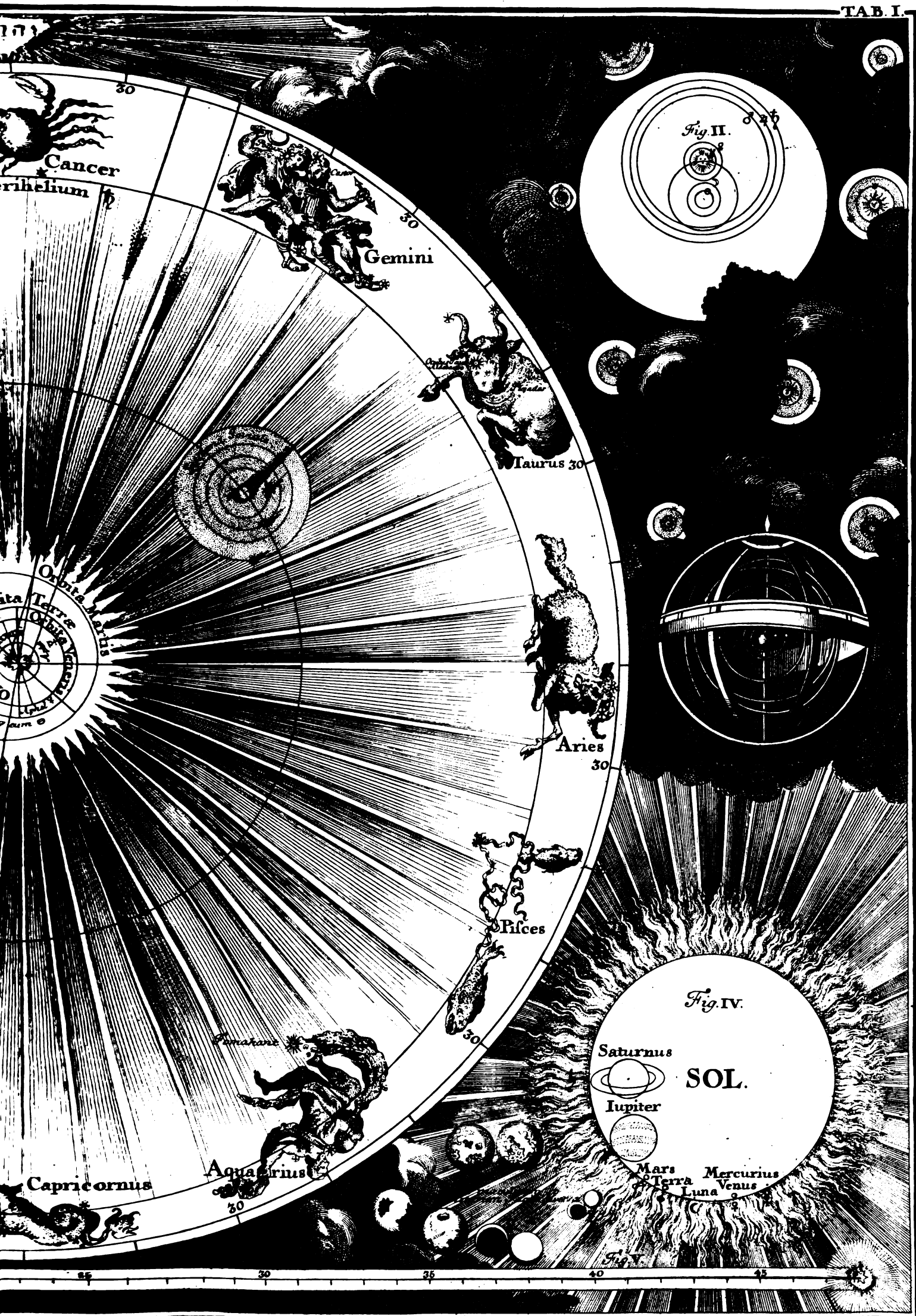
Α καὶ Ω.

GENESIS Cap.I.v.1.
Creatio Universi.

Id. Melchior Euflinius delin.

I. Buch Mosi Cap. I. v. 1.
 Erschaffung der ganzen Welt.

I. A. Friedrich sculp.

A καὶ Ω.

TABVLA I.

Genes. Cap. I. vers. 1.

In principio creavit DEVS Cœlum & Terram.

In principio creavit DEVS Cœlum & Terram.

Inuitat nos Mundi nascentis Historicus ad cognitionem Dei, *Mundi*, & *Nostris*, qui triplex est & palmarius, omnis *Philosophia*, speciatim *Naturalis*, usus.

DEVS Creator, *Mundus* Creatura, *Homo* μικρόκοσμος, Mundi contemplator, DEI adorator : DOMINI, qui extendit cœlos, fundat Terram, & Spiritum Hominis in medio ejus fingit : Vel : extendentis cœlum, & fundantis terram, fingentis spiritum hominis in eo. Zach. XII, 1.

בראשית *Bereschith*, in principio, fulminis velut ictu prostrernit ridicula *Aristotelis* & *Sectariorum* de *Mundi Æternitate* somnia, & DEI adferit actuosissimam *Æternitatem*. Fuit certe : & ab æterno, qui in Temporis principio Mundum ex immensis Nihili Abyssi produxit.

Mundum aliquando, & ex *Nihilo* ortum præter Scripturam Sacram Natura ipsa docet, sed Annum, Diem, Mensem, Ordinem, solus DEI de proximo *Arbiter*, ut *Mosen Tertullianus* vocat. Diuino Vate opus fuit, qui aperiret absconditos de rerum originibus *Thesauros*.

Principium aperit *Moses*, progressum ad nostra usque tempora monstrat *Astrorum* im-

mutabili ac perenni motu nixa *Chronologia* omnis, tum *Sacra*, tum *profana*.

Creator est DEVS Triunus, עליון Elohim, Dii, Ens æternum, independens, perfectissime viuens, liberrime agens, absolute dominans, summum, simplicissimum, spirituale, immutabile, unum & unicum, omniscium, omnipotens, sapientissimum, optimum, veracissimum, sanctissimum, sibi ipsi sufficientissimum, infinitum, immensum, incomprehensibile, felicissimum. Quibus verbis summas infiniti Entis proprietates complectitur Sturm. Theosoph. Cap. 3.

ברא Creavit Ens hoc omniperspectum ad gloriam suam, siue, produxit ex *Nihilo* hoc Uniuersum, quod proin non prodiit ex *Essentia* DEI, neque se producere poterat ipsum, utpote Ens materiale, purè putè passium : neque causam productricem agnoscit Naturam, Gentilium Idolum, nisi cum Barbaris Naturam intelligas *Naturantem*. Cadit ita *Spinozismus* DEVM Mundo statuens coessentialem : cadit *Epicureismus* cum Atomorum suarum fortuito concursu, DEVM ipsum liberrimum Ens, Fato alligans. Æterno quis præscripserit tempus ? Sapientissimo quis ordinem ? Omnipotenti quis suppeditauit vires ? Quis humeris saxa conuexit ? Quis congestit impensas ?

A

Quis

Quis laboranti DEO suam operam ministravit ?
Ambros. de fide resurrect.

Est idem Deus, qui omnipotenter *creat*, sapientissime *ordinat* ac disponit, optimeque *conseruat*. Hæc omnia vult vox *אֱלֹהִים*, Græcorum *κτίστης*, *κτίσις*, generatim omnem productionem, non duntaxat Creationem ex nihilo. Non sane *creauit* DEVS Cete ex nihilo Gen. I. 21. Non Hominem, non Substantias duntaxat, sed & Accidentia voce *κτίσις* comprehendit Diuus Gentium Apostolus Rom. VIII, 38. 39. videatur subtilis noster Gotth. Heidegger in Creatura gemente p. 164.

Creatio est productio ex Nihilo; infinitæ potentiae opus, quia inter Nihil & Aliquid infinita est distantia: Nihili infinita licet multiplicatio, non dat unitatem, nedum numerum. Heic non opus fuit, nisi unico Voluntatis Diuinæ nutu. Vis scire, quam breui? Dixit & fecit, Ambros.

- - Rerumque creans per nomina formas
Cum fierent, VOX semen erat.

Arat.

I campi del nulla, fecondi dell'uniuerso, col solo seminaruisci del diuin Verbo. Bartoli Ricreat. del Sauio L. I. c. 3.

Deus ante creationem, & post, semper idem.
Immutabilis:

Ipse sibi ante omnia erat Mundus, & Locus, & Omnia. Tertull. contr. Prax. C. I. Intellectui suo puro & infinito obversabantur omnes rerum futurarum Ideæ. Nec τὸ Ἐσσε & Fieri impediēbat, nisi Voluntas. Non minus fuit omnipotens ante Mundum creatum, quam post: non ditior, si Mundi Dominus: non iustus magis, si punit, nec melior, si donat.

Cæli & Terræ nomine veniunt vel Principia generalia Uniuersi, tam actiua, quam passiuia: incuba, ut quidam loqui amant, seu superiora, & succuba seu inferiora, subtiliora, subtilissima, crassiora, crassissima: Vel potius in genere omne Uniuersum, Corpora omnia, Lucida, Pellucida, & Opaca: ea in specie, quæ Globum Terr-aqu-aereum attinent. Ita sane commodissime per *πάντα* illam *κτίσιν* Rom. VIII, 22. laudatus supra *Heideggerus* intelligit Terræ Systema seu Vorticem. Quo arctiori sensu sæpe sumitur Mundus in sacris Joh. I, 10. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτὸ ἐγένετο. Καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Matth. XXVI, 13. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς τὴν κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον τῷ κόσμῳ. Marc. XVI, 15. πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἀπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Quibus locis clarum est, Terræ Globum, eumque habitatum debere intelligi.

Num hæc omnia fuerint producta ex *Chao*, materia vel informi prorsus, vel confusanea;

vel ex Nihilo in omni sua perfectione prodierint particulæ saltem Elementares: vel in omni sua, quod mihi potius videtur, pulchritudine, Terrâ excepta, Mundus, dijudicandum iis linquo, qui me acutius cernunt. Habeat sibi magnus Philosophiæ Restaurator *Cartesius* modum, quo triplex Elementum fuerit fabricatum, Globuli & Vortices tornati, vana potius Imaginatione nixum, quam solida demonstratione. Mihi hæc Mysteria introspicere non datum.

Pariter definire nolo, quo Anni tempore Mundus fuerit conditus? incertum hoc admodum est, si ad Clima respicias Paradisiacum: si in Terram totam oculos conjicias, facilius resolues quæstionem: dixeris, omni: nam uno eodemque tempore in superficie Terræ reperias Ver, Æstatem, Autumnum & Hyemem. Probabile utique est, solem, vel Terram, locata primitus fuisse in interfectione Eclipticæ & Æquatoris, quæ Vere contigit & Autumno. Pro Vere militant Ambrosius Hexæm. L. I. C. 4. Theodoret. in Exod. Qu. 27. Wasmuthus apud Reyher. Math. Mos. p. 98. & 110. qui Æram Mundi inchoat à Feria Solis, velut primo die primi Mensis Nisan, nostri tunc Maji, sole existente in principio Arietis: militat & vernans omnium rerum vigor. Pro Autumno stat Vegetabilium *αὐμνῆ*; initium Anni à Mense Septembri apud vetustissimos Ægyptios: apud Hebræos initium Anni ciuile à mense Thisri, & præter *σκηνοπηγίαν* seu Tabernaculorum Festum diuersa alia. Suum cuique in re admodum dubia stet arbitrium.

Creauit proin DEVS Triunus, id est ex immensis illis negativè - Nihili campis produxit, & sapientissime, in principio Temporis, ordinauit *Cælum & Terram*, non Solis duntaxat Vorticem, sed omnia Sidera, tum Fixa, tum Planetica, cum interjectis Cælorum spatiis immensis: Hexaemero pro specialiori Terræ elaboratione reseruato. Digna *διανόμησις*, Vorticis imprimis Solaris, cujus Homunciones nos fumus incolæ, quæ Iconum Biblicarum faciat frontispicium: & illa quidem *Copernici*, his quidem temporibus ad certitudinem Mathematicam redacta, in cujus Grauitatis Centro *Sol*, certa ab hoc jubare splendidissimo distantia, quæ constanter est Radix Cubica ex Quadrato Revolutionis, Planetæ, nimirum *Mercurius*, *Venus*, *Terra*, cum Satellite suo *Luna*, *Mars*, *Jupiter* cum suis quatuor Satellitibus, *Saturnus* cum Annulo & Satellitibus quinque. Quem Solis Vorticem salutant aliquando *Cometæ*. Unum horum exempli loco sisto, qui comparuit A. 1680. Extra eundem Vorticem sunt *Stellæ fixæ*, tanquam totidem soles, in *Constellationes* suas diuisæ.

Pro-

Proximior Vorticis nostri Solaris conspectus
ex Observationibus modernis.

Soliditates tum Solis tum Planetarum in
Milliaribus Cubicis.

Solis	-	-	-	3645252928246960.
Jouis	-	-	-	26783213673192.
Saturni	-	-	-	8995649140400.
Veneris	-	-	-	6151366863.
Terræ	-	-	-	2662560000.
Martis	-	-	-	355815367.
Mercurii	-	-	-	149300419.

Vnde constat, esse Solem majorem

Joue	-	-	-	131.	} vicibus.
Saturno	-	-	-	405.	
Venere	-	-	-	592754.	
Terra	-	-	-	1369078.	
Marte	-	-	-	10244509.	
Mercurio	-	-	-	24415557.	

Distantiæ Planetarum à Sole in Terræ Diame-
tris mediæ, ex de la Hire.

Mercurii	-	-	-	-	3880.
Veneris	-	-	-	-	7231.
Terræ	-	-	-	-	10000.
Martis	-	-	-	-	15231.
Jouis	-	-	-	-	52090.
Saturni	-	-	-	-	951114.

Periodi Planetarum primariorum circa
Solem.

	Anni.	Dies.	hor.	min.
Mercurii	-	87.	-	23. - 13.
Veneris	-	224.	-	18.
Terræ	-	365.	-	5. - 31.
Martis	I.	321.	-	23. - 31.
Jouis	II.	317.	-	24. - 59.
Saturni	29.	174.	-	4. - 58.

Periodi Satellitum

Lunæ, quæ minor est Terra 47. vicibus,
cujusue distantia media 30. diametrorum Ter-
ræ:

	D.	h.	'	"
In mense periodico	27.	-	7.	- 43. - 7.
- Synodico	29.	-	12.	- 44. - 3.
Mercurii Jovialis	I.	-	18.	- 28. - 35.
Veneris Jovialis	3.	-	13.	- 13. - 52.
Jouis Jovialis	7.	-	3.	- 59. - 40.
Saturni Jovialis	16.	-	19.	- 6.
Saturnalis primi	I.	-	21.	- 19.
- secundi	2.	-	17.	- 41.
- tertii	4.	-	13.	- 47.
- quarti	15.	-	22.	- 41.
- quinti	79.	-	7.	- 54.

Systemata Mundi alia, Ptolemaicum FIG. I,
& Tyconicum FIG. II. vel hiulca sua structu-
ra inualiditatem suam monstrant, licet prius
simplicitate sua & sensibus, hoc conciliandi
intentione se commendent. Illud pro Centro
agnoscit Terram, & concentricos ordine sistit
Orbes Lunæ, Mercurii, Veneris, Solis, Mar-
tis, Jouis, Saturni, Fixarum denique. Hoc
duplex statuit in eodem Vortice Centrum,
Terræ pro Luna & Sole, Solis pro Planetis re-
liquis. His jungitur FIG. III. Systema inter
Tyconicum & Copernicanum medium, quod
circa Terram tanquam Centrum locat Lunam,
Solem, Jouem & Saturnum; circa Solem vero
ducit Mercurium, Venerem & Martem, proin
Monarchiam Vorticis bipartitur, quam Soli
foli concedit Copernicus, Terræ Ptolemæus.

FIG. IV. sistit Proportiones Corporum Pla-
neticorum respectu Solis: ex quo Schemate
constat, Punctuli rationem habere Terram no-
stram vel ad solum Solem, nedum ad hujus
Vorticem. Cui Figuræ sunt junctæ Phases &
formæ, quibus per Tubos aspiciuntur Pla-
netæ.

FIG. V. proportionem Systematis Solaris ad
distantiam Syrii in 481. Semi-diametris Vorti-
cis Solaris: quod mire facit ad ampliandam
Creatoris Gloriam, si consideremus, ex Hu-
genii calculo, Globum tormento explosum, si
eadem semper pergeret velocitate finitis de-
mum 691600. annis ad Sirium fore peruen-
turum.

FIG. VI. & VII. exhibent Circulos, Lineas,
Puncta, in quæ Mundi Sphæram dispescunt
Astronomi, tum Ptolemaici tum Copernicani.

Pro facilitando Schematis Solaris siue Plane-
tici conceptu, notandum, assumisse me ex
Tabulis la Hireanis Distantias à Sole medias
supra expositas.

Aphelia pro Imo Januarii 1730.

	°	'	"	♂.
Saturni	29.	54.	11.	♂.
Jouis	11.	2.	51.	♂.
Martis	1.	7.	33.	♂.
Terræ	8.	37.	13.	♂.
Veneris	7.	37.	50.	♂.
Mercurii	13.	51.	25.	♂.

Eccentricitates.

Saturni	-	-	-	5426.
Jouis	-	-	-	2600.
Martis	-	-	-	1415.
Terræ	-	-	-	179.
Veneris	-	-	-	50.
Mercurii	-	-	-	805.

A 2

TAB.

TAB. II.

Genes. Cap. I. vers. 2.

Terra autem erat inanis & vacua,
& tenebrae erant super faciem
abyssi: & Spiritus Domini fere-
batur super aquas.

Terra autem inculta erat & vacua,
Tenebraeque super Abyssum, &
Spiritus DEI motabat super
aquas.

Cœli immensis Spatiis vix tactis, pro-
pius & protinus tendit Sacer
Historicus ad Terram, Humani
Generis & Animantium habita-
culum, Geographis Exemplar si-
stens, ut Urbis Topographiam daturi ge-
neralem duntaxat & Regni & Regionis, in
qua sita sit, descriptionem præmittant. Ne-
mo heic quærat artificam totius Mundi in
suas partes integrales, essentielles, proportio-
natas diuisionem. *Ea est*, verba sunt *Heideg-
geri Prælect. IV. de Creat. gemente, hujus distri-
butionis in Cælum & Terram indoles, quæ est*
*Deut. XXVIII, 5. in Canistrum tuum & reli-
qua tua, (börrea tua & reliquias tuas), aut quæ*
Socraticæ, in ea quæ sciat, & ea quæ nesciat:
aut quæ Liuianæ, in ea quæ domi forisue agun-
tur: *aut cujusdam Chorographi Atheniensis, ini-
quissime & stultissime sane irrisi*, in agrum Atti-
cum & reliquam Terram. *Nempe, quid cor-
datius esse posset, quid ad recte dicendum docen-
dumue accommodatius, quam opponere, aut, si
quis mauult, juxta ponere minutias immensitati-
bus, nihilum suum τῷ ὅλῳ, Toti.*

Terra inculta erat ac vacua, Tenebraeque su-
per Abyssum γῆ ἀέρας καὶ ἀνατασσυάσας, invisibi-
lis & impræparata LXX. תְּוֹהוּ וְתוֹהוּ unde forsan
Phœnicum Dii Theuth & Bau, de quibus Sel-
den. in Diis Syris, & Egyptiorum Theuth seu
Tbouth, Deorum antiquissimus, & omnium
rerum auctor, de quo *Laëtant*. Instit. L. I. c.
6. forsan & Titan; de quo *Irenæus* L. V.
Horn. Hist. Philos. L. II. c. II. Obtinuit Ter-
ra hæc Chaotica, nondum elaborata, non-
dum in Aquam, Aerem, Montes, Valles,
Campos, Maria diuisa, confusanea massa, At-
mosphæra, si cum *Chauero* Geol. c. I. & p. 61.
loqui ames *Cometica* varia apud varias vetu-
tissimas Gentes, harumque Scriptores, no-
mina. Pertinent namque tum Phœnicum
Mor seu תְּוֹהוּ. Orphei & Stoicorum *Ouum*,
Hesiodi *Tartarus*, Hippocratis *Orcus*, Demo-
criti *Atomi*, Aristophanis *Erebus*, *Abyssus*, Py-
thagoræ & Platoniorum ὠκύ, aliorum ὠκύ,
Limus, & vulgatissimum *Chaos*, Antiquis Fe-
sto teste *Cobum*, quod forte ipsum *Tobu* seu
Bobu pro radice agnoscit. Jungunt Cartesii
Affecclæ conceptum sui *Extensi*, Cœli & Ter-
ræ ex. v. I. seu materiæ, ex qua cœlum &
Terra postmodum facta sint. Qui ipse con-

ceptus fuit *Augustini de Gen. Hæc materies,*
quæ consequenti operatione DEI in rerum for-
mas distinguitur, appellata est Terra inuisibilis &
incomposita, & profunditas luce carens, quæ
appellata est superius nomine Cœli & Terræ.
Idem contra *Manich. L. I. c. 7. Hæc nomina*
omnia, siue Cælum & Terra, siue Terra in-visi-
bilis & incomposita, & Abyssus cum Tenebris,
siue Aqua, super quam ferebatur Spiritus, no-
mina sunt informis materiæ.

Potest commodè hoc תְּוֹהוּ וְתוֹהוּ ita concipi,
ut fuerit præalta corpusculorum varii gene-
ris, aqueorum, Aereorum, Terrestrium con-
fusè volitantium Shpæra ἁλὲς ζωφώδης καὶ πνευ-
ματώδης πνοὴ ἁέρος ζωφώδης, ut egregiè loqui
amant veteres. Hinc *Tenebræ super Abyssum*,
nucleus densissimus simul ac grauissimus, den-
sissimis tenebris obvolutus; & quæ, quæso,
penetrauerint radii Solis, licet pleno fulgore
splendentis, Atmosphæram 50. vel plura, imo
forfan 50000. milliarum altam, quorum aciem
retundit vel tenuis Nubes? Vidisses forte in
Chaotico hoc statu cum *Cluero* & *Whistone*
Cometam, vel inconditum Planetam, denso
vaporum agmine cinctum: vel terram pri-
mæuam cum renouata post diluuiam Inun-
dationem collaturus, nucleum Terræ intimum
Aqua undique circumfusum, & insuper Atmos-
phæra densissimâ tecum. Fauet huic ideæ
Psalm. CIV. aliis CV. 5. 6. *Terram fundauit*
sis basibus, ut sempiternis temporibus non mo-
ueant. Abyssum occultauit quasi vestimento, ut
supra montes stent Aquæ: Qui fundasti terram
super stabilitatem suam: non inclinabitur in se-
culum Seculi. Abyssus sicut vestimentum ami-
ctus ejus, super montes stabunt aquæ. Arridet
Anglorum Chaos, Atmosphæra Cometica,
vel quod in rerum natura inueniant adhuc,
quod Chaos illud primæuum Terræ præsen-
tet. Videatur imprimis hanc in rem *Whiston.*
Theor. Tell. L. II.

Ἀφιδόσοφος, imo impius planè est conceptus,
quem de Chao habet *Dippelius*, *Christiani De-*
mocriti nomine cognitus, DEVM corporeum
ac diuisibilem fingens in ὁδὸν suo ad Tenebras
potius quam Lucem, *im Wegweiser zum ver-*
lorenen Licht und Recht, ubi sequentia legas.
Die beyderley Essentien, Patris, quem ignem
vocat, & Filii, quem Lucem, nachdeme Sie
in der Schöpfung aus dem Wesen GOTTES
in

GENESIS Cap. I. v. 2.
Opus primæ Diei.

I. Buch Mosıs Cap. I. v. 2.
Erstes Tagwerk.

I. G. Pinz sculp.

in die Schiedlichkeit getreten, haben hernach in ihrer Combination, so subtil und Geistlich sie sonst in ihrer Wurzel an sich selbst sind, alsobald eine körperliche coagulation, doch in durchsichtiger und helleuchtender Lichts - klarheit überkommen. Et quæ alia ibidem de Luce ex Tenebris emergente habet tenebrosissima, congrua cum iis quæ Platonius quidam *Pseudo-Trismegistus* profert in *Pimandro*, indigna prorsus, quæ huc afferantur reperiunda in operibus *Marfilii Ficini* p. 1437. Eo releganda quo pertinent *φιλοσόφου* & *αθεολόγου* Sutoris *Jacobi Böhm*i delira de materiæ ex DEI essentia productione somnia, qui palmarius est & capitalis error spinosissimi *Spinozæ*. Saniora sunt longe & philosophica magis, quæ de Chao tradit *Ovidius* L. I. Met.

Ante mare & Terras, & quod tegit omnia
cælum,
Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos, rudis indigestaque
moles,
Nec quicquam nisi pondus iners congestaque
eodem
Non bene junctarum discordia semina re-
rum.

Quæ descriptio, si Deum præsupponamus, Creatorem & motorem, Mosaicæ nostræ quam optimè quadrat.

Non enim unquam prodiisset terræ habitabilis facies, si *Spiritus DEI* non motasset super aquas, nisi Diuina virtus omnia & mouisset, & ordinasset. Causa efficiens materiæ, Motus & Legum motus eadem est, ut potentissima, ita sapientissima. Leges hasce *תורה*, statuta, ordinem qui scrutatur, in sacra-ria DEI intrat, DEVM & cognoscit & colit.

Per *רוח ה' Spiritum Dei* non intelligimus ventum vehementem, quem voluere *Onkelos* Chaldaeus R. *Maimonides*, *Abenesra*, *Theodoretus*, *Tertullianus*, *Episcopus*, *Hobbesius*, *Simonius*, ex varia intentione alii: non Ignem elementarem, quem *F. Valesius* *Sacr. Philos.* p. 28. non Solem, Terram & Aquam radiis suis exiccantem cum *Jo. Alba* Hispano apud *Hackspan.* Not. bibl. p. 32. non Angelos cum Cardinale *Cajetano*, non Helenam illam, quæ *Animæ mundi* nomine comparet apud *Comenium*, *Crellium*, *Fluddium*, *Democritum Christianum*, alios Chymicæ addictos: non *Magneticam vim*, qua ad commune Centrum gravitatis tendunt corpora mundi totalia & circa proprium axem se convertunt, quæ *Leonb. Christ. Sturmii* est sententia in *verständlicher Erklärung der Stell. H. Schrift* p. 10. Sed Spiritum ipsius DEI, tertiam Sacro Sanctæ Trinitatis personam Chaos infinita virtute fouentem & foecundantem; *Spiritum*, qui renouat

Terræ faciem Psal. CIV. (CV.) 30. *Unfelt de Chao mundi* p. 39.

Terræ origines & formationem hoc versiculo describit Moses, non Vorticis totius Solaris, nedum Vniuersi. Nemo, opinor, finxerit Chaoticam Terræ massam ad Sphæram Jouis, vel Saturni, extensam, nedum ad Fixas, Horum Siderum non meminit Scriptor sacer, sed solius Terræ punctuli; Facta describit *τὴ κόσμος ἀρχαία*, *prisci Mundi* 2. Pet. II, 5. qui periiit diluuiio inducitur: ejus Mundi, qui seruatur igni in diem judicii, & perditionis impiorum *Hominum*, 2. Pet. III. 7. Sane de Terræ Chao manifeste loquitur Moses, non de Chao Vniuersi.

Affulget hinc lux enodandæ quæstioni, an propter Terricolas solos conditus sit Mundus? De Mundo terreo res est plana: De vniuerso non item: Totum universum quantum quantum nostrum gratiâ, mortalium homunculo- rum factum esse, est insulsiſſima cogitatio: quippe quæ rerum omnium ordinem per- uertit, atque ima summis confundit, præstantissimas rerum immortalium species infirmis subijcit, atque maximum universum exiguæ ejusdem particulæ. Nonne pudet, asserere, supremos Cælos, quos ne aspeximus quidem, & absentissimas Stellas, quas ne cogitatione attingimus, constitutos & ordinatos esse nostri causâ? Mundi præterea intellectualis innumeros ordines mentium, sc. & Angelorum, ut nobis inseruirent, productos fingere idem est, ac si quis dixerit, Leones & Aquilas natos esse propter Muscas, & Ranunculos, Burnet. Theor. Tell. p. m., 123. Aliud illustre Testimonium adduco ex Ill. Sam. Köleserii de Keres - eer Auraria Romano - Dacica p. 3. Magnifica nimis est ambitio, omnia propter hominem, & pro homine condita esse & facta, turgida philautiæ opinione sibi blandiri. Ecquid enim, infinita coelestium corporum systemata? quid vorticose Fixarum moles? quid Mundi Planetarii ad Hominem? quid silens Terræ cortice tecta subterraneorum panspermia? quid in imis recondita, ornatissima, nisi quod lumine destituta, Aulæ subterraneæ Architectura? Quid, licet in oculos cadat, in sensus irrumpat, pedibus manibusque tractari queat, non attendentes obuia, iuuant, nisi attentio, sedula inuestigatio, ac justo labore parta, condecens applicatio, usum evincat, ecquid punctulum eccentricum tantæ peripheriæ radios in se terminari arrogat? Planeticolæ si sunt, ut apud nonnullos conjecturæ locus est, quid iis manet reliqui? Speciem usus omnium creaturarum ad Terram applicatiui habebant Geophili, qui Terram locabant in totius Vniuersi centro, sed nunc innumera videre, imensæ molis, imensæ distantiae Sidera, demum postremis his Seculis maximam partem detecta. Solem vastissimum corpus in tanta a nobis distantia, quum

B

pro

pro Terra suffecisset Igneus globus 50000es. minor & minus distans a nobis, & tamen Terram nostram scopum creationis unicum statuere, est sane Rationi non adeo congruum. Notatu digna vetustissimorum & Gentilium Philosophorum omnium rerum *ortum ex Aqua* deducendum traditio, quæ Mosaicæ narrationi, forte non rite intellectæ, originem suam debet. Cicerone teste *de Nat. Deorum* L. I. c. 10. *Thales Milesius, qui primus de talibus rebus quæsiuit, Aquam dixit esse initium rerum, DEVM autem eam Mentem, quæ ex Aqua cuncta fingeret.* Ad quæ verba ita *Minut. Felix* cap. 19. *Ebo, altior & sublimior Aquæ & Spiritus ratio, quam ut ab Homine potuerit inueniri à DEO tradita. Vides Philosophi principalis, nobiscum penitus opinionem consonare.* Latissime si ullum aliud, hoc certe dogma, quod à Judæis ad Gentes transiisse videtur, peruagatum est orbem. Fouere hanc opinionem maximi Viri, *Anaxagoras, Pythagoras, imo & Brachmanes* Indi, ut videre est apud *Strabonem* L. XV. *Ἀρχαὶ δὲ τῶν μὲν συμπάντων ἑτέροις τῆς δὲ κοσμοποιίας τὸ ὕδωρ.* Audiamus & sua lingua *Aristotelem* *Metaphys.* L. I. cap. 3. ubi rationem reddit Stygis Fluuii in Juramenti formulam recepti: *Ἀλλὰ θαλῆς μὲν ὁ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς φιλοσοφίας, ὕδωρ φησὶν εἶναι (τὴν ἀρχὴν πάντων) εἰσὶ δὲ τινες ὁ καὶ τὰς παμπάλαιας, καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως, καὶ πρώτας θεολογήσαντας, ἄτως οἰοῦνται, περὶ τῆς φύσεως διαλαβεῖν. Ὀρεσανόν τε γὰρ καὶ τηβὺν ἐποίησαν τῆς γενέσεως πατέρας, καὶ τὴν ὅμοιον τῶν θεῶν ὕδωρ τὴν καλεσμένην ὑπαντῶν Στύγα τῶν θεῶν ποιητῶν.* His jungi possunt *Stoici* quidam, & ex Recentioribus *Helmontiani*: annecti tandem in eorum fauorem Apostoli Testimonium 2. *Petr.* III. 5. *γῆ ἐξ ὕδατος συνεσῶσα τῷ τῷ Θεῷ λόγῳ.* Quæ verba ita reddiderunt versiones, *das Erdreich, welches aus dem Wasser, und durch das Wasser bestanden ist, durch GOTTES Wort.* Hypothesi à tam multis receptæ, quæ ex Aqua omnium rerum Origines deducit, fauere imprimis videntur observationes circa vegetabilia institutæ, quæ ex Aqua nutriri videmus & crescere; sed & *ψεύδος* hic latere, nutrimentum Plantarum deberi non Elemento Aquæ quā tali, sed materiæ terrestri in eo latitanti, inuictis argumentis conuincit *Woodwardus* in sua de *Vegetatione* Dissertatione doctissimā. Telluris ex Aqua, tanquam materia primæua productionem probare contendit *Smedenborgh Misc. Obs.* p. 43. ex rotunditate, quæ præsupponat pressionem horizontalem; ex originaria mollitie omnium corporum terrestrium, præsertim materiæ crustalis, cujus strata ortum sub oceano duxerint, & oceani amplitudine, quæ adhuc maximam telluris partem occupat: ex Diluuiio: ex primæua materia elementari & fluida.

Scopulos euitare possumus, si Aquæ Elementum non in abstracto, sed in concreto, si Aquam Mosis concipimus partibus variis im-

prægnatam, imò si *Aquæ* nomine hic, latiori adhuc significato veniat omne *fluidum*. Sic erit ipsa Aer Aqua subtilior. Sic non soli pisces natant in Aqua, sed & volant in ea Aues. Ipse Æther fluidissimus ac subtilissimus, Aquæ & Aeri interspersus excludi nequit. Ipsi *Cæli* *οὐρανὸς* quasi dicas *ὤψ* & *ὠδὴ* Ignis sunt & *Aqua*, licet præ subtilitate tantum non assimilentur vacuo. Est ipse Ignis fluidus. Forsan & in termino Aquæ luserunt ante memorati *ιδεόφιλοι*. Hoc sane sensu inueniet *Thales* suam *Aquam*, *Heraclitus* suum *Ignem*, *Epicurus* & *Democritus* suas *Atomos*, imò & *Aristoteles* suum *subiectum commune*, ex quo omnia fiunt: *Cartesiani* suum *Extensum* in minutias diuisum, modo maneamus intra Vorticem Terræ.

Creatio molis indigestæ, qualis fuit Chaos, non repugnat perfectioni operum diuinorum. Placuit τῷ Ἀυτοκράτορι καὶ παντοκράτορι successiue, non in instanti, Terræ Globum formare: Dependebat à liberrimo DEI arbitrio, perfectissimè elaboratum sistere in momento. Ex complemento operis æstimandum ut omne, ita hoc Diuinum Artificium. Voluit DEVS monstrari Autor non molis duntaxat, sed & ordinis, qui in omni generatione successiua adhuc in dies Creatorem ostendit. *DEVS molem indigestam condidit, quia placuit ipsi nobis specimen dare methodi à nobis obseruande, ut ab imperfectioribus ad perfectiora laudabili nisu progredieremur. Ut omnia feramus soli DEO accepta, initium, progressum, & ultimum etiam apicem tam* κτίσεως *quam* γενέσεως *corporalis & spiritualis. Ut agnoscamus nihil tam esse deforme, cui sapientissimus Opifex aliam, quando & ubi voluerit non possit induere faciem, ut reuerentia Numinis illius excitetur, cujus potentia omnia redire possunt* *והוה וכו' in vastitatem & solitudinem.* Verba sunt τῷ πάντι *Hottingeri Hist. Creat.* p. 37.

Sibi tandem & deliriis suis relinquimus, qui *Tenebras supra Abyssum* pro mala absolute substantia habent, & omnium in Mundo malorum causa, & duo principia coæterna statuunt, Bonum unum, alterum Malum. *Zoroastrem*, qui aliqui eundem cum *Chamo* Noachi filio dicunt, alii cum *Epiphanio*, *Nimrodo* coæuum, qui duas a primordio causas statuit, Patrem lucem, Matrem caliginem. *Persas* cum suo *Oromasde* & *Arimanio*, quorum ille Deus ex purissima luce natus, omnis boni fons, hic è caligine ortus naturæ degenerantis autor. *Ægyptios*, qui præter tres deos, *Isidem*, *Osiridem* & *Orum*, bonos, *Samaelem* coluerunt tenebrarum Principem. *Pythagoram*, quem tenebras instar mali genii coluisse testatur. *Porphyr. Vit. Pyth. Basilidianos*, qui Sec. II. duplicem Substantiam æternam statuunt *Lucem* & *Tenebras*. *Manichæos*, quorum hic ipse fuit palmarius error. Imò nec Tenebras absolute malas dici posse pertendimus siue priuatiue sumantur pro absentia lucis existentis, siue negatiue, ubi lucis præexistentia non supponitur. conf. *Unfelt. Diff.* cit. p. 33.

TAB. III.

Genes. I. vers. 3. 4. 5.

Dixitque DEVS : Fiat lux. Et facta est lux.

Et vidit DEVS lucem quod esset bona : & diuisit lucem à tenebris.

Appellavitque lucem diem , & tenebras noctem : factumque est vespere & mane dies unus.

Vita Creaturarum absque Luce Mors, pulchritudo inconspicua. Ἀρχὴ τῆς ποιήσεως φῶς ἐστίν, ἐπειδὴ τὰ κοσμημένα τὸ φῶς φανεροῦν. Theophil. ad Autol. L. II. DEVS Lux inaccessa, per Lucem se suaque manifestat.

Ipse DEVS omnium rerum ex Nihilo Creator, cujus *Spiritus motabat super Aquas* v. 2. Chaoticum Terræ statum in habitaculum commodum mutaturus, summâ eadem & potentia & libertate *dixit* per CHRISTVM λόγον Joh. I. I. vocans ea, quæ non sunt, *Fiat Lux & facta est Lux.*

Conjectare omnino licet, ante fuisse in Mundo Lucem, Solis & Fixarum, quam opus hoc primi Diei fuit effectui datum, sed penetrare non poterant fluidum densum Chaoticum radii. Nunc ab aereis & aqueis partibus, harumque complexu liberantur terreæ vi Legum à DEO Mundo illatarum præcipitatæ versus Centrum. Nunc *fit Lux*, quando operari, fluida pellucida transire incipit.

Non proin necesse est, statuere Lucem à Solari diuersam, Terræ circumfusam, vel per totum Mundum ex æquo diffusam sequentibus demum diebus in globos coactam; vel pro luce generalem cum *Ramberto* in I. Cap. Gen. p. 69. &c. formare ordinis, motus & affricationis in materiam introductæ conceptum, vel cum *Leonb. Christoph. Sturmio* in *verständlicher Erklärung H. Schrift* p. I. 2. inductum vortici Solari magnetismum & motum.

Τὸ μετέωρον Longino aliisque haud disputo. Est hæc quidem Mosis relatio simplex & historica, sed simul sublimis: sublimis, si rem spectemus, sublimis, si exprimendi modum, μεταφυσικῶς cuncta, quæ DEI sunt, respectu nostri.

Luce creata DEVS: *Lux* ipse æterna, non indiget. Sed Planeticulis a Luce calor & illuminatio. Hi à Luce promanantes effectus Mundo dant & vitam & ornatum. Hinc Lucis increatæ, Lucem creantis erga Terricolas, & summa quidem *Bonitas*.

Imo vero considerari meretur æqua & proportionata *Lucis* in singulos planetas disparti-

Dixitque DEVS, fiat Lux, & facta est Lux.

Viditque DEVS Lucem, quod bona esset, & diuisit DEVS inter Lucem & Tenebras.

Appellauitque DEVS lucem Diem, & Tenebras appellauit Noctem, fuitque vespera & mane Dies unus.

tio, cujus ipsa Terra nostra luculentissimus est testis. Chaos, de quo hætenus, seu Cometicum, seu planeticum, si propius fuisset admotum vel Soli, vel sideri alii fulgenti, liquata fuissent solida, dissipata fluida, induissetque Terra nostra eminus conspecta prunæ vel ferri candentis faciem, non globi duntaxat illuminati: longius si fuisset remota à stella quapiam fixa, qualis est Sol, congelatas vidisses Aquas omnes, tam superas, quam inferas, rigore indurata cuncta, nullum ver usquam, nullos æstatis honores: fuissent Animata non - animata, statuæ rigentes.

Vidit proin DEVS Lucem, quod bona esset, imo ante præuidit, quam fuit bona: & quia bonitatem atque utilitatem Lucis fouentis & calefacientis prævidit, dedit effectui. *His verbis non ostenditur, eluxisse DEO insolitum bonum, sed placuisse perfectum.* Augustin. de Gen. contr. Manichæos. c. 48. Videmus & nos, si oculos aperimus, bonam esse lucem, & si rationis dictamen sequimur, sapientiam pariter ac potentiam & bonitatem Creatoris agnoscimus simul, & pie veneramur.

Sic omnia, quæ DEVS fecit, facit & facturum est, bona, bona κατ' ἐξοχὴν, ut ipse bonus est, optima sunt; Bonus motus & Leges motus quas *stabilivit, ut æternum perstent, ac Legem præscripsit, quam transgredi nequeunt*, Ps. CXLVIII. 6. *Omnia mensura, numero, pondereque temperata*, Sap. XI. 22. *Omnia in mensura & numero, & pondere disposuisti.*

Sed nec Terræ nostræ Globo, nec Planeticis aliis, profuisset non interrupta Lucis & caloris præsentia. Agitati nimium viventium Creaturarum succi exhalassent, flacciditate exaruiscent Plantæ, & ægrius longe tulissent homines Lucem perpetuam, quam ferre possunt torridæ incolæ, Dies plurium quam 12. horarum, Dies mensium vel annorum.

Sua proin merentur encomia *Tenebræ*, Lucis absentia. Opposita juxta se posita elucescunt magis. Dant tenebræ morituris vegetabilibus & Animalibus vitam, defatigatis quietem.

quietem. Hinc est quod *di-viserit DEVS inter Lucem & Tenebras.*

Sed & hæc Lucis ac Tenebrarum variatio, Lucis in Tenebras immersio, si bona, utilis, proficua, pulchra suos habet certos limites, gradus, mensuram, proportionem, ordinem.

Tenebris si careremus Noctis, nulla foret contemplatio siderum, noctu fulgentium: nullus extra vorticem Solis prospectus. *Universa Astronomia*, verba sunt maximi trium Imperatorum Astronomi *Kepleri*, *luminum obscuracionibus innititur, adeo, ut hæ tenebræ sint Astronomorum oculi, hi defectus doctrinæ sint abundantia, hi næui mentes mortalium pretiosissimis picturis illustrent.* O eximium & omnibus gentibus commendabile argumentum, de Umbræ laudibus!

Vicissitudo sistitur Lucis ac Tenebrarum v. 5. siue juxta propriam Scriptoris sacri interpretationem, *Diei ac Noctis; Appellavit DEVS lucem Diem, & Tenebras appellavit Noctem.* Insigne Bonitatis ac Sapientiæ diuinæ argumentum.

Decreuerat Creator Ter Optimus Maximus Diem & Noctem in Terricolarum, & forte etiam planeticolarum commodum: *Diem* quidem & *Noctem* in certa mensura, ac justo ordine, convenienti nempe iis, qui gratissima hac vicissitudine essent fruituri. Diem plenum non immergendum subito in spississimas Tenebras, nec *Tenebras* mutandas unico momento in Diem. Mutationem hanc longè magis sustulisset Terra quam lucem fert, qui è tenebroso carcere protrahitur in dias luminis auras. Gradatim oriri debuit *Dies*, sensim & veluti sine sensu ingruere *Nox*. Hinc *Crepusculorum* institutum, & usus refractione radiorum fundatus.

Non Asia solum, Protoplastorum patria, gaudere debebat beneficio *Diei ac Noctis*, sed incallescere per *Diei* decursum, & Tenebris refici tota Terra. Prospexit sapientissima DEI bonitas Creaturis viuentibus creatis in Hexaemero & nascituris posthac per universum Terræ orbem.

Hinc scopo non satisfacisset Solis motus, vel Terræ potius per Æquatorem. Ita vix Provinciæ sub-Tropicales habitari potuissent, sub-Æquatorentibus ardore perpetuo deustis, sub-Polaribus gelidissima & constanti Hieme pressis. Approximare debebat Sol nunc Arctico Polo, nunc Ant-arctico, ut vita frui possent totius Terræ viuentia. Dedit id effectui sapientissimus Conditor motu per Eclipticam ordinato: Unde *Dierum & Noctium* distinctio tum in unoquoque Terræ loco, tum in una Provincia respectuè ad aliam.

Provinciis sub-æquatorealibus si Dies foret plurium quam 12. horarum, æstu marcescerent omnia, sub-polaribus, si pauciorum, imo,

si non plurium hebdomadarum ac Mensium, frigore perirent cuncta.

Mutatio hæc successiva *Lucis & Tenebrarum, Dierum ac Noctium* præsupponit vel motum Terræ diurnum seu centralem, ut una Terræ Provincia post aliam Soli obuerti possit, vel motum Solis circa Terram immotam. Assatur caro igne circa veru lato, vel hoc gyro. Eò duntaxat redit vexatissima Quæstio, quid Rationi sit magis consonum?

Problematica valde est *ἐξαστία*, quam *ἐξασμύζειν* substituit *Cluverus* in *Geologia*. Improporcionata ipsi videtur *Diei* ordinarii sive *νυχθημέρας* longitudini productio Animalium. Combinatio separationis Aquarum à Terra cum productione omnium vegetabilium. Terræ gyratio centralis, si, quod probandum est, ante Lapsum nulla fuit Lucis cum Tenebris alternatio omnino confecit Annum, non Diem ordinarium. Negari nequit in sacris Literis Annos pro Diebus, Dies pro Annis usurpari indiscriminatim. Exempla prostant Gen. IV. 3. Num. XIV. 34. Ezech. IV. 5. 6. Dan. XII. 11. Apoc. XI. 3. XII. 6. Præterea Creationis *Ἀνάμνησιν* celebratam nouimus non duntaxat die sed quoque Anno septimo, imò & septies septimo, Sabbathicis Leuit. XXV. 3. 8. Inficiabitur nemo, incongruam esse ordinariam explicationem τῇ *ἐξασμύζειν* qua punctulo Terræ, Planetæ uni ex minimis assignari solent quatuor Dies integri, & unicus Soli, Lunæ ac Stellis. Fuerunt sane & olim, qui, quales fuerint Dies in Hexaemero determinare vix voluere. *Qui Dies cujusmodi sint, aut perdifficile nobis, aut etiam impossibile, cogitare, quanto magis dicere.* *Augustin. L. II. de Civ. Dei. c. 6.* Certissimum interim hoc est, potuisse τὸν παντοκράτορα, si voluisset, unico momento sistere universi mundi διακόσμησιν: Certissimum pariter, dependisse a Creatoris nutu & arbitrio vel *ἐξασμύζειν*, vel *ἐξαστίαν*. Tutissimum, receptæ insistere *Dierum* Hypothesi.

Vespera & mane proponuntur ut integrantes naturalis *Diei* partes, quæ totam conficiunt. Hinc totum *νυχθημέρον* Dan. VIII. 14. vocatur Ebræis ערב בקר *vespera - mane* Bochart. Hieroz. P. I. L. II. c. 3. p. 84. Nos diceremus *Abend und Morgen*, *Morgen* sumentes pro integro Die craftino, quamdiu Sol illucescit Horizonti, distinctiue à *Morgen*, quod matutinum duntaxat tempus Helueticis significat.

Fundantur hoc versiculo *Dies* tum antiqui *Judeorum*, tum moderni *Italorum*, qui ab una *vespera* sese protendunt ad alteram: *Romanis, Ægyptiis, Astronomis* & nobis ipsis, progredientibus à *μασσοσυκτίῳ* ad alterum: *Babyloniis & Græcis* ab ortu Solis ad ortum. Non pendebat à Judæorum arbitrio Festa aliter celebrare, quam juxta primi *Diei* institutionem. En mandatum Legislatoris summi expressum! Leuit. XXIII. 32. *Sabbatum quietis sit vobis, adstringetisque animas vestras in*
nono

GENESIS cap. I. v. 3. 4. 5.
Opus primæ Diei.

I. Buch Mosıs Cap. I. v. 3. 4. 5.
Erstes Tagwerck.

I. G. Pinx sculp.

nono mensis sub vesperam, a vespera in vesperam quiescentis in Sabbatho vestro, vel: Sabbathum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis septimi, a vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra.

Mythicis nimis sapit, quod extra controuersiam ponit Cl. Leonb. Christ. Sturm. in seiner verständlichen Erklärung der Stellen H. Schrift p. 2. Hexameron typum esse Hexachiliasm, seu durationis Mundi per 6000. An-

nos, Creationem τῆς ἀποκαταστάσεως, Fata illius Fatorum Ecclesiæ. Rejicit magnus Theologus Altorffinus D. Jo. Guil. Bajerus in præfatione ad præmemoratum Librum, hanc conjecturam, sed tamen, quæ ejus est modestia, Sturmium propterea non hæretificat. *Er hält die Sach selbst für eine bloße, doch an sich selbst unstrüßliche Muthmassung und Mystische Accommodation, auf welche nicht sicher zu bauen ist.*

T A B. IV.

Genes. I. vers. 6. 7. 8.

Et dixit DEVS, fiat expansio in medio Aquarum, & diuidat inter Aquas & Aquas.

Et fecit DEVS expansionem istam & diuisit inter Aquas sub expansione, & inter Aquas supra Expansionem, & fiebat ita.

Appellauitque DEVS expansionem Cælum, & fuit Vespera & Mane Dies secundus.

Dixit quoque DEVS: Fiat firmamentum in medio Aquarum, & diuidat aquas ab aquis.

Et fecit DEVS firmamentum, diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentum. Et factum est ita.

Vocauitque DEVS firmamentum, cælum & factum est vespere & mane dies secundus.

H Esternæ Diei opus erat prima Solis circa Terram reuolutio, vel potius Terræ prima gyratio centralis, & secuta inde diuisio Diei ac Noctis, per consequens & aliquis Vorticis Terrei, vel Globi Terr-aqu-aerei collustratio. Hodie purificari magis pergit Atmosphæra, demittunt se magna copia partes aqueæ versùs & in ipsam Terræ superficiem, & annulum formant aqueum toti Terræ circumfusum: Hinc quæ suspensæ manserunt, formabant Nubes: Sic serenescibat Aer, & opus hujus Diei nuncupari potest Atmosphærae, Terram circumdantis depuratio, siue serenescencia.

Hoc modo si rem, ut posuimus, concipiamus erit τὸ ὕψις στεγνόν, Firmamentum, Expansio C D. Aer diuidens aquas inferiores Terræ Globo circumfluas, ab Aquis superioribus, Nubibus E. opus Divinæ potentiae & utilissimum, & pulcherrimum, & productioni vitæque mox secuturæ Plantarum & Animalium apprime necessarium: Opus unius Diei, quo certa Aquarum portio destinata fuit alueis in superficie Terræ exaratis, vel potius exarandis, certa Nubibus, quæ si colligantur, Aer medius inter eam & Terram dici potest veluti interuallum, inter-sepimentum, si ex æquo per Atmosphæram serenascende cœlo dispergantur, expansum continens, imo continens simul &

diuidens innumeras Aquæ bullulas, ut singulæ natæ possint.

Non prorsus displicet Ramberti in Cap. I. Gen. p. 99. &c. quem fuse explicat, conceptus, quo ὕψις accipit pro Vorticum extrema peripheria, siue circumuallationis linea, unum distingue ab alio Terræ, Jouis, Saturni, singulos hosce, & ab invicem & à vortice Solis, Vorticem Solis à Vorticibus stellarum fixarum, Vortices tandem Fixarum ab inuicem, modo pro Geologiæ nostræ applicatiua explanatione maneamus intra vorticis terrei limites. Sic erit ὕψις Mosaicum extrema Vorticis Terræ linea, Aquæ supra-cœlestes fluidum hunc Vorticem ambiens, Aquæ infra-cœlestes Atmosphæra integra, Terræ ad Lunam usque expansæ, & specialius adhuc tum Nubes, tum Maria, Lacus, Flumina cum Aquis Abyssi: Vitellum hoc Terra, A B, quamdiu circumfusum ei manet albumen Aqua B C. Atmosphæra, clausum insuper membrana siue cortice C D. linea Vorticis extima, manebit ouum Terra, integrum, errabundum instar Cometæ, si limites firmamenti fierint sublatis, vel cum cœlis ambientibus confusi.

Transformatur ita facili nisu inepta illa & rudis Orbium Glacialium vel crystallinorum Hypothesis veteribus recepta in Vorticum extremæ fluiditatis subtilissimas peripherias, Aquæ tum supra, tum infra cœlos crassiores in fluida tenuiora.

C

TAB.

TAB. V.

NIl fere nunc sub Sole noui. Suas habent ut personæ, res, actiones, ita & opiniones, vicissitudines, itus & reditus, fata, applausus, finistras approbationes. Et sæpe, quod præ vetustate hiulcum est atque lacerum, nouo indumento sese commendat. Per antiquam *de orbibus solidis, crystallinis, aquas cælestes* præsentantibus opinionem noua veluti veste donat Cl. Leonh. Cbr. Sturmius *verstendl. Erkl. H. Schrift* p. 14. Sed ex siderio cœlo, supra quod fuerant euectæ, nobis adducit propius, nouum, siquidem orbi Literato placeat, cudens Systema, dignum quod hacce sistatur Tabula, dignum aliorum iudicio & attentione. Quo Terræ primæuæ nouam prorsus dat faciem, radios Solis dispergendo, eosque versus polares regiones refringendo, mitigat zonæ torridæ æstus, toti Terræ æqualem fermè & moderatum inducit calorem, imò perpetuum ver, longæuitatis primorum hominum causam. Sit A. Terra, B. Aer, C. cortex aquarum Superiorum, Terræ in certa distantia circumfusorum, fornicis ad instar, vel corticis, quod cingit ouum S I. Sa. S3. &c. radii Solis directè incidentes, ex quibus soli S I. sine refractione Terram vibrant, reliqui omnes juxta Leges opticas, quia transeunt per medium densius C. ad perpendicularum a b. refringuntur ad c. à c. autem transeuntes in medium rarius B. à perpendiculo refracti c d. od. deflectunt magis & magis versus polos D. E. Unde constat, aqueo illo orbe in Diluuiio fracto, atque in Terram effuso, solam restare Refractionem ad perpendicularum, radiorum nempe transeuntium ex fluido aereo tenuiori in densius, maiorem sic induci terris sub. Æquatorialibus æstus, majus circumpolaribus frigus, & tamen Nubes, maria illa volitantia, in aere suspensas aquarum illarum primitiarum superiorum vices gerere.

Ad faciliorem Systematis, non mei, intellectum sistit

Fig. I. Radium A B. transeuntem ex medio tenuiori, Aere, in densius, Aquam, quæ refractione ad perpendicularum D. E. dat radium B. C.

Fig. II. Radium A. B. transeuntem ex medio densiori, Aqua, in Aerem, medium tenuius, refractione tendentem ad C.

F. F. Sistit orbem crystallinum, qualem prima antiquitas euexit supra sydera.

Indicat expansi aerei, vel etiam totius Vorticis terrei intra limites certos conclusi reiterata v. 7. descriptio, & fluidi aquei ab aqueo, Aquarum inferiorum a superioribus, Marium, Lacuum à Nubibus, vel Vorticis Terrei à fluido æthereo superiori distinctio, summam &

utilitatem, & necessitatem operis hujus secundæ diei, abs quo Globus Terr-aqueus subsistere non potuisset.

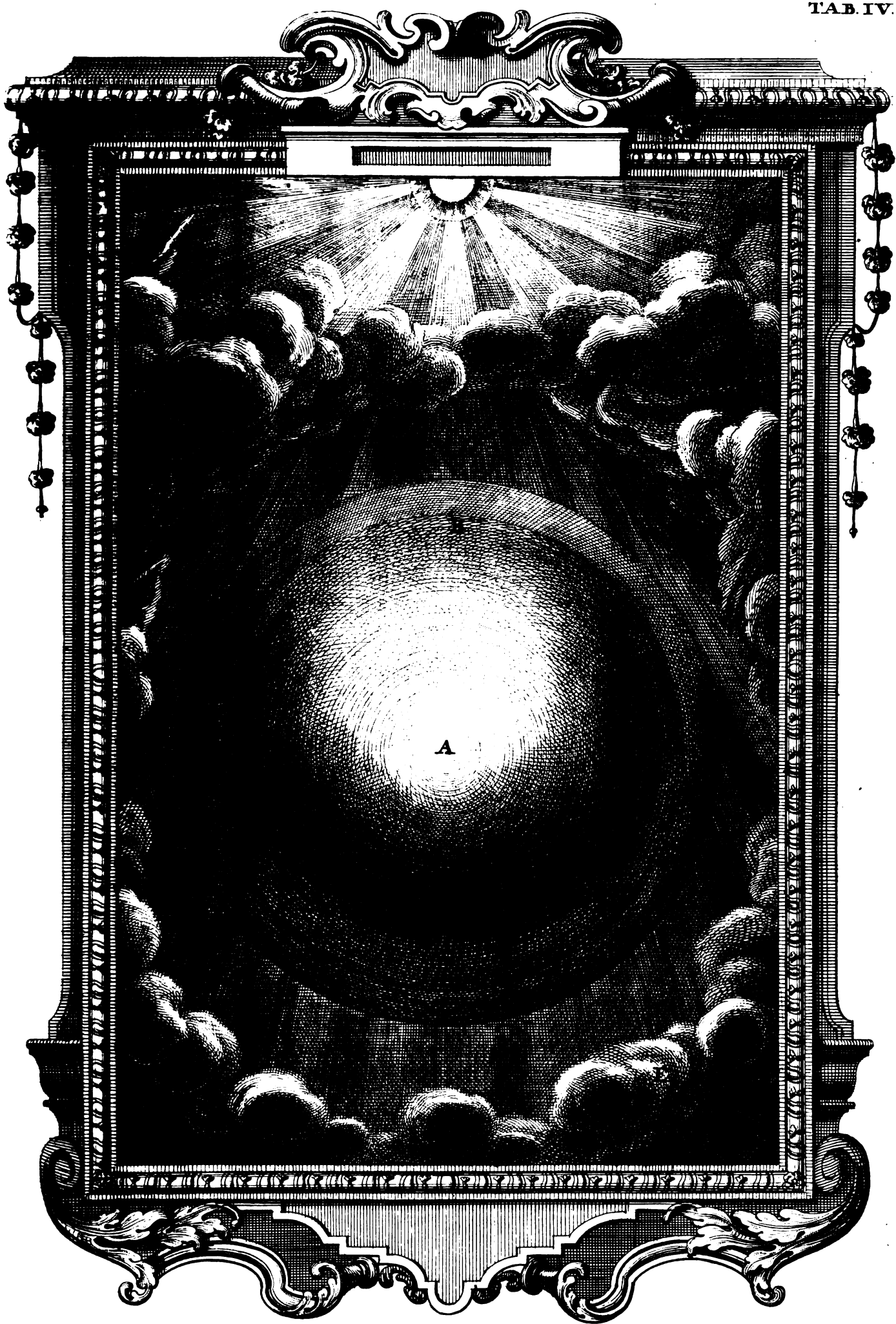
In sensu generali si fluidum Vorticis Terrei non foret certis suis limitibus clausum, erraret, quod supra innui, Terra Cometæ ad instar vagabunda, vel juxta tangentem curuæ ejiceretur, qua datâ Porta, extra Vorticem Solis. Æquilibrio opus fuit inter Vortices, & pressione mutua vel attractione adæquata, quæ corpora singula ex totalibus retinent in suo situ.

In sensu speciali ad Aerem restricto, si hic vel non ambiret Terram, vel non depuratus, viuere non possent Plantæ, Animalia, Homines: Altior si foret Atmosphæra, quam reuera est, vel demissior, premeretur ibi Terra nimis, hic minus quam par est: eadem, quæ altitudinis, ratio est aliarum Elementi aerei proprietatum: Gravitationis, Elasticitatis, Densitatis, Raritatis: Opus fuit exquisito pondere & mensura: opus non casus fortuiti, sed Creatoris sapientissimi, ad certos fines omnia dirigentis, & potentissimo nutu exequentis. Cujus perfectio pateceret adhuc magis, si descenderemus ad singularum particellarum aerearum, seu spirulæ sint, seu plumulæ, figuram, magnitudinem, pondus aliasque proprietates, Ideæ Creatoris & usui respondent.

Par ratio est proportionis inter Aquas supra-cœlestes & infra-cœlestes, quarum præcisa quantitas & pondus à diuina Sapientia sunt definita.

De hac veritate certissimi sumus, & a priori & a posteriori. Est fluidum Vorticis Terræ integri proportionatum, fluido circumfuso Solaris & Planetarum, sed quoque in Vortice ipso Terræ Fluidum Aqueum in Aere natans, tum Aeri ipsi, tum Mari, & Lacubus, Nubes, Aquæ Supra-cœlestes, si & densiores forent, & majores, & numerosiores careret globus, quem inhabitamus, sufficienti & luce Solis & calore: caderent nimii imbres, copiosior Nix, densior majorque grando, intumescerent nimis, quam par est Fontes, Riui; exundarent Lacus & Flumina, inundaretur orbis: quod si è contrario forent & rariores, tenuiores, & quantitate numeroque minores, deficeret necessaria pluuiæ, Nix, frequentiores Plantas perderent Pruinae, incretaret nunc frigus, nunc calor, exiccarentur Fontes ac Riui, decretarent Flumina: Si suspensi immobili loco, priuarentur loca perpendiculariter eis non subiecta multifariis usibus, aliis interea multa patientibus incommoda, tum à continua umbra, tum ab effusis procellis, tum à continuo Solis æstu.

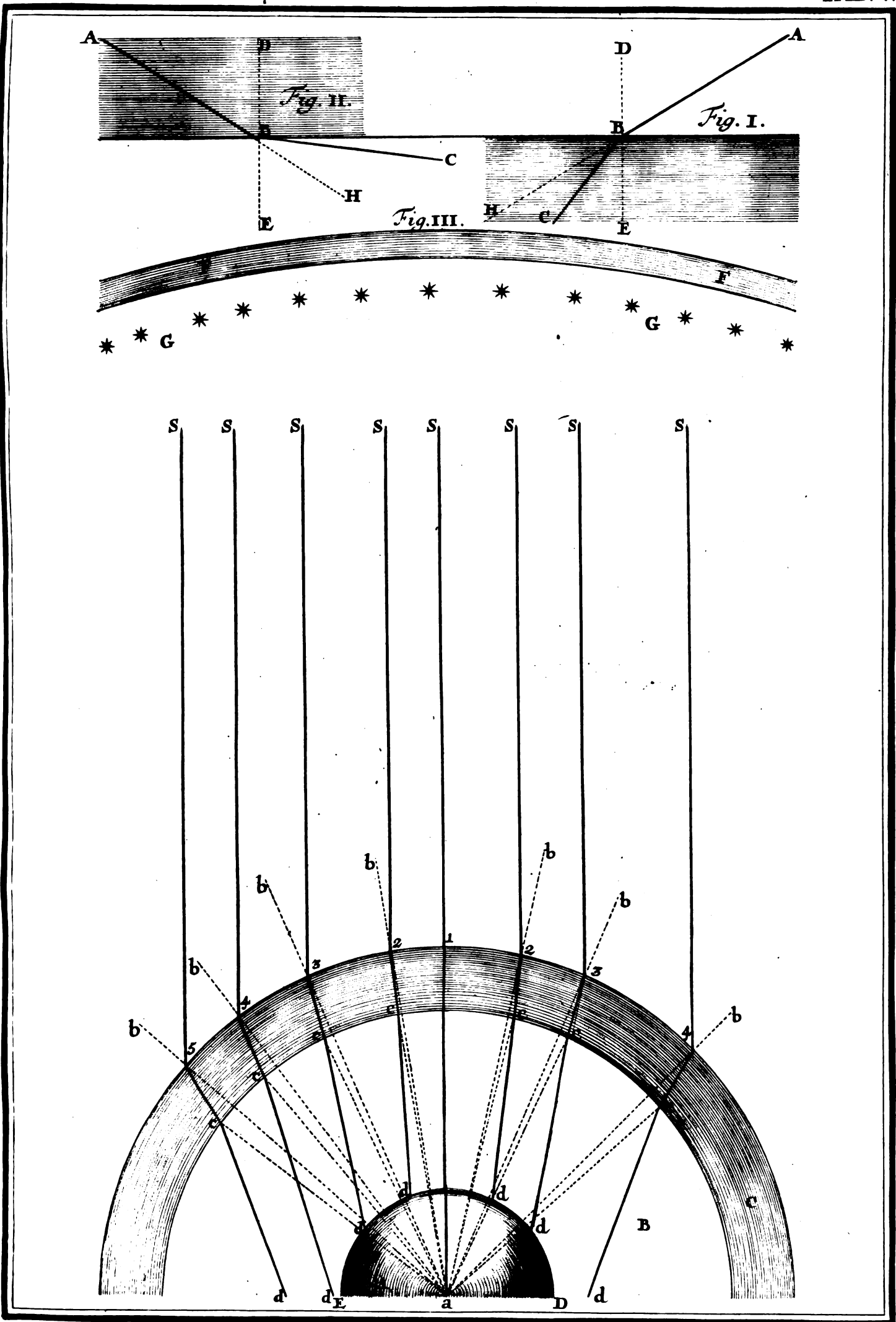
Con-

GENESIS Cap. I. v. 6. 7. 8.
Opus secundæ Diei.

I. Buch Mos. Cap. I. v. 6. 7. 8.
Zweytes Tagwerck.

I. G. Pinz sculp.

GENESIS Cap.I.v.6.7.8.
Opus secundæ Diei.

I. Buch Mosys Cap.I.v.6.7.8.
Sventes Dagwerck.

I. A. Friderick sculp

Genes. Cap.I. vers. 9.10. TAB. VI. VII. II

Conueniebat Terræ, ut mobiles essent Nubes, hinc *Ventorum* insignis usus, quorum vehiculo à Mari & Montibus deuehantur ad omnes Terræ habitatæ provincias, Pagos, Campos, Sylvas. Qui Venti hic quoque in considerationem veniunt, quia sunt Aer flu-
guans, & excellentissimum pro vita Creaturarum, commercio Hominum, Nauigationis medium.

A supremis & medioximis Aquis supra-cœlestibus descendentibus ad imas noua occurrit & sufficiens DEI sapientissimam bonitatem plenis buccis decantandi ratio: Nonne enim, si extensi magis forent, vel contracti limites maris, si sapor magis minusue falsus, si fluidum hoc quietum magis, vel turbulentum multa & varia nascerentur Terricolis incommoda? de quibus alibi. Par ratio est æquilibrium Fontium ac Fluminum.

Bonitatem DEI tandem deprædicant eæ ex Aquis infra-cœlestibus quæ particulis mineralibus sunt foetæ, Thermæ, Balnea, Acidulæ, Aquæ falsæ, Sulphuræ, vitæ Hominum tum conseruandæ, tum restituendæ multis modis proficiuæ

Est v.8. Obvia vox Coeli *οὐρανὸς πολύσημος*. v. I.

sumitur communiter pro expanso omnium fluidissimo, Fixis & Planetis interjecto: Heic, & innumeris aliis S. Scripturæ locis pro Atmosphæra imprimis inferiori, Nubium & Meteororum Theatro magnifico; *Appellauit ipse DEVS Expansionem Cælum*. Exclamant Pyrgopolynices illi magno promissores oris hiatu, Babelis primi fundatores Gen. XI. 4. *Agite, edificemus nobis ciuitatem & Turrim, cuius caput (pertingat) ad Cælum usque, faciamusque nobis nomen*. Aliis: *Venite, faciamus nobis ciuitatem, & turrim cuius culmen pertingat ad cælum, & celebremus nomen nostrum*. Deut. IX. mentio fit *ciuitatum magnarum & munitarum in cælum usque*. Matth. XXIV. 30. *νεφελὼν τὴ ἀρανῶ, Nubium cæli*, Cap. VIII. 20. *πετεριῶν τὴ ἀρανῶ, Avium cæli*. Extendit autem se hoc Cælum Nubium, Avium, Urbium muris cinctarum vix aliquot milliari-
bus supra Terram, nedum ultra Lunam ad Planetas, nedum ad Fixas. Est &, quod communi loquendi usu Cælum audit, Cyaneo colore oculis gratum, aliud nihil quam Aer. Decipiuntur, qui spatium hoc volunt Fixis & Planetis interjectum. Et tamen cum Scriptura loquimur, quoties Aerem Cælum vocamus.

TAB. VI. VII.

Genes. I. vers. 9.10.

Et dixit DEVS, Congregentur Aquæ sub Cœlis in unum locum, ut appareat Continens, fiebatque sic.

Et appellauit DEVS Continentem Terram, collectionem vero Aquarum appellauit Maria.

Dixit vero DEVS: Congregentur Aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum unum, & appareat arida. Et factum est ita.

Et vocauit DEVS aridam, terram, congregationesque aquarum appellauit maria.

Sic descenditur ad Globum Terr-aqueum, à diuisione Aquarum superiorum, & inferiorum, ad separationem harum à Terra arida; Tectus quippe à circumfluis Aquis Globus habitabilis reddi debebat hoc *Tertiæ Diei* opere: ab Aquarum complexu liberari, & tamen earundem irrigatione frui. Hæc ratio congregationis Aquarum in *Maria*, *Flumina*, *Lacus*, *Fontes*. Ut id daretur effectui, debebat Globus in strata quidem diuisus, sed undique æqualis, Aquis circumfluus, qualem sistit inferius Hemisphærium Tab. VII. quæ sectionem Terræ exhibet Orthographicam, reddi inæqualis, strata heic eleuari, alibi depressa manere, ut exhibet Hemisphærium superius Tab. VII.

Mechanicæ Leges omnes heic minimè suffenæ. Opus fuerat vi Diuinæ, imo unico DEI nutu. In penetralia huius Mysterii, omni Philosophia superioris, ducit nos *Θεόπνευστος* Psaltes Psal. CIV. 5 - 9. *Terram fundauit suis basibus, ut sempiternis temporibus non moueant. Qui fundasti Terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in seculum seculi*. Subsidentia partium grauissimarum versus Centrum, locatione Terræ in Centrum sui Vorticis circumductione ejusdem in Ecliptica pressione Corporum totalium reciproca, & grauatione partialium. *Abyssum* Aquarum Terræ circumfluarum, *occultauit quasi vestimento, ut supra montes stent Aquæ*. *Quæ fugiunt ab increpatione Tua, & à sono Tonitruui tui præcipientes feruntur*.
C 2 *Ascen-*

Ascendantque Montes & in Valles descendunt ad eum locum, quem eis fundasti. Terminumque praeititisti, quem transgredi nequeunt, ne iterum Terram operiant. Vel: Abyssus sicut vestimentum amictus ejus: super montes stabunt aquae. Ab increpatione tua fugient: à voce tonitruum Tui formidabunt. Ascendant montes & descendunt campi in locum, quem fundasti eis. Terminum posuisti quem non transgredientur, neque conuertentur operire terram.

Num ascensus hic Montium, vallium descensus, siue Stratorum eleuatio & ruptura contigerint Terræ motu, vel Ignis vi? meum non est anquirere. Sufficiebat Voluntatis Diuinæ nutus. Stratis autem ita eleuatis non potuerunt non Aquæ ab eleuatoribus locis defluere ad depressiora, imo & in caua subterranea influere.

Sta heic, Θεόφιλε, & adora DEI αὐτὸ γυναικῶντος vestigia, exquisitissimam eleuationis ad depressionem, prominentium partium ad cauas, aridorum ad aqueas proportionem: mirare summam in confusione συμμίσχραν, in ruinis Ordinem, Architecturæ Diuinæ, quem Decompositum dixeris: Considera Aquarum marinarum inexhaustum promptuarium, sed Terræ conditioni præcise adaptatum: immensos Aquarum cumulos quouis momento per innumera maximorum etiam Fluminum ostia in Mare influos, sed hoc non reciproco talionis jure Terram inundans; attende, tantundem

præcise tum à Ventis auferri, tum in Terræ meatibus abscondi, quantum influit. Limites constitutos & Fluido & Arido. Constantem Aquarum per Viscera & superficiem, imo & Aera circulationem. Maria ante Diluuium in primo orbe extitisse, & sacer hic textus docet, & innumeræ primæ Terræ, pristinorum Marium Reliquiæ, Piscium Marinorum, ipsarum quoque Balænarum Dentes, Spinæ, Spondyli, Crustacea, Testacea.

Subministrat Vox DEI ut v. 6. omnipotenter creans, ita v. 10. sapientissimè informans, Physico *Terram & Aquam, Solidum & Fluidum*, bina principia generalia; Geographo diuisionem in *Geographiam* strictè sic dictam, & *Hydrographiam*.

In Orthographica Terræ sectione Tab. VII. videre licet

ABC. Statum Globi Terraquei ante diem tertium.

ADC. Statum ejusdem die tertio & post, strata nempe hinc inde eleuata, alibi depressa.

EEE. Apices altissimorum Montium.

FFF. Summitates minorum.

EG. Terræ decliuitatem à summis Montibus ad Littora Maris.

LLL. Maria.

HHH. Insulas.

K. Caua subterranea.

TAB. VIII.

Genes. I. vers. II. 12. 13.

Et dixit DEVS, Progerminet Terra germen herbam feminificantem semen; lignum frugiferum ferens fructum juxta speciem suam, cujus semen sit in semetipso super Terram, & fiebat ita.

Et protulit Terra germen herbam feminificantem semen, lignum frugiferum ferens fructum juxta speciem suam, cujus semen sit in semet ipso secundum speciem suam. Et vidit DEVS, quod esset bonum.

Facta est vespera & mane Dies tertius.

Et ait: Germinet Terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum, juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super Terram. Et factum est ita.

Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unum quodque semen secundum speciem suam, & vidit DEVS, quod esset bonum.

Et factum est vespere & mane dies tertius.

Hoc

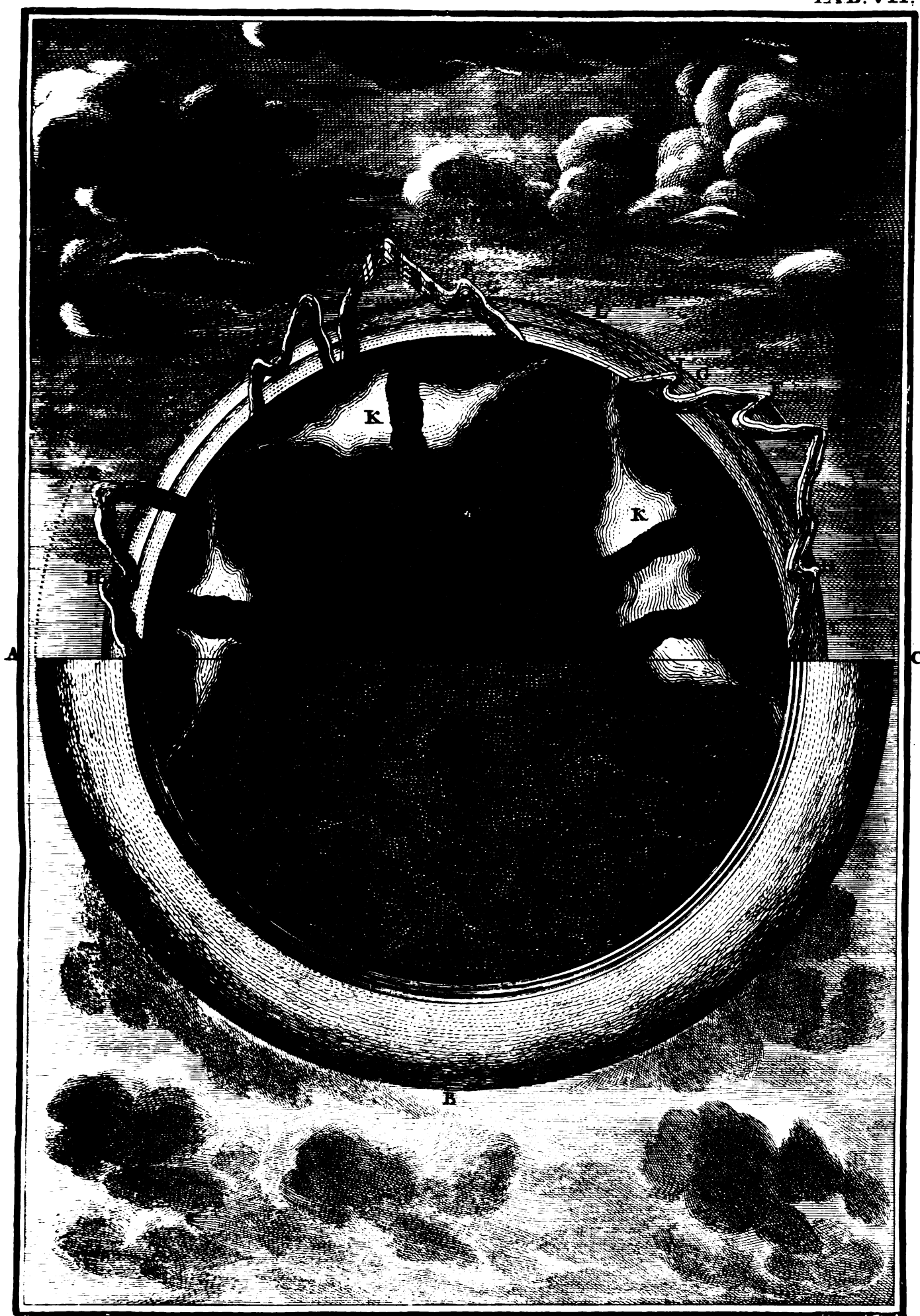

GENESIS Cap. I. v. 9. 10.
Opus tertiæ Diei.

I. Buch Mosıs Cap. I. v. 9. 10.
Drittes Tagwerck.

I. A. Corvinus sculp

GENESIS Cap. I. v. 9. 10.
Opus tertiæ Diei.

I. Buch Moses Cap. I. v. 9. 10.
Drittes Tagwerk.

I. G. Rinz sculp.

GENESIS Cap. I. v. 11. 12. 13.
Opus tertiæ Diei.

I. Buch Moses Cap. I. v. 11. 12. 13.
Drittes Tagwerck.

I.A. Corvinus sculp.

TAB. IX.

Genes. Cap. I. vers. 11. 12. 13.

Jucundum simul erit & utile *Florum* pulcherrimam varietatem sistere, scitu tantò necessariam magis, quia unica hæc Tabula characteres exhibet, ad quos omnes prope, quotquot in rerum natura occurrunt, Plantæ reduci & possunt & debent, *Tournefortium* sequor ejusque Classēs.

I. Herbæ & suffrutices flore monopetalo campaniformi.

Eoque vel simpliciter campaniformi A. vel campaniformi tubulato B. vel campaniformi patenti C. vel globofo D. Ad hanc Classē pertinent Malua, Cucurbita, Campanula.

II. Plantæ flore monopetalo infundibuliformi E. Hypocrateriformi F. rotato G. Huc pertinent Nicotiana, Auricula Urſi, Borrago.

III. Plantæ floribus monopetalis anomalis, auritis vel cucullatis H. tubulatis in lingulam desinentibus. I. tubulatis personatis K. Arum, Digitalis, Euphrasia.

IV. Plantæ flore monopetalo labiato L. Salvia, Mentha, Melissa, Rosmarinus.

V. Plantæ floribus Polypetalis cruciformibus M. cochlearia, Bursa Pastoris, Brassica.

VI. Plantæ floribus polypetalis rosaceis N. Papaver, Flos Passionis, Pæonia.

VII. Plantæ floribus rosaceis umbellatis. O. Fœniculum, Angelica, Caminum.

VIII. Plantæ floribus polypetalis caryophyllæis. P. Caryophyllus.

IX. Plantæ floribus Liliaceis. Q. Tulipa, Hyacinthus, Corona Imperialis.

X. Plantæ floribus Polypetalis papilionaceis R. Faba, Pisum, Vicia.

XI. Plantæ floribus polypetalis anomalis. S. Napellus, Balsamina, Viola, Consolida, Regalis.

XII. Plantæ floribus flosculosis T. Carduus, Cyanus, Scabiosa.

XIII. Plantæ floribus semi-flosculosis U. Cichorium, Scorzonera.

XIV. Plantæ floribus radiatis W. Jacobæa, Doronicum, Bellis.

XV. Plantæ floribus apetalis seu stamineis X. frumentum, Secale Hordeum, Avena, Gramen, Arundo.

XVI. Plantæ, quæ Floribus carent, & semine donantur, epiphyllispermæ dictæ Y. Filix, Polypodium, Ruta muraria.

XVII. Plantæ, quarum Flores & Fructus conspicui desiderantur. Spongiæ, Musci, Corallina Z.

XVIII. Arbores & Frutices floribus apetalis; Buxus, Fraxinus, cujus sistitur Flos. lit. a.

XIX. Arbores & Frutices floribus apetalis amentaceis. Nux Juglans, Fagus, Castanea; cujus sistitur Julius & fructus b.

XX. Arbores & Frutices floribus monopetalis. Jasminus, Ulmus, Sambucus, cujus exhibetur Flos & Fructus c.

XXI. Arbores & Frutices floribus rosaceis Tilia, Berberis, Amygdalus, Rosa, cujus præsentatur Flos lit. d.

XXII. Arbores & Frutices floribus papilionaceis. Genista, Anagyris, cujus ostenditur flos & fructus lit. e.

TAB. X.

Genes. I. vers. 14. 15.

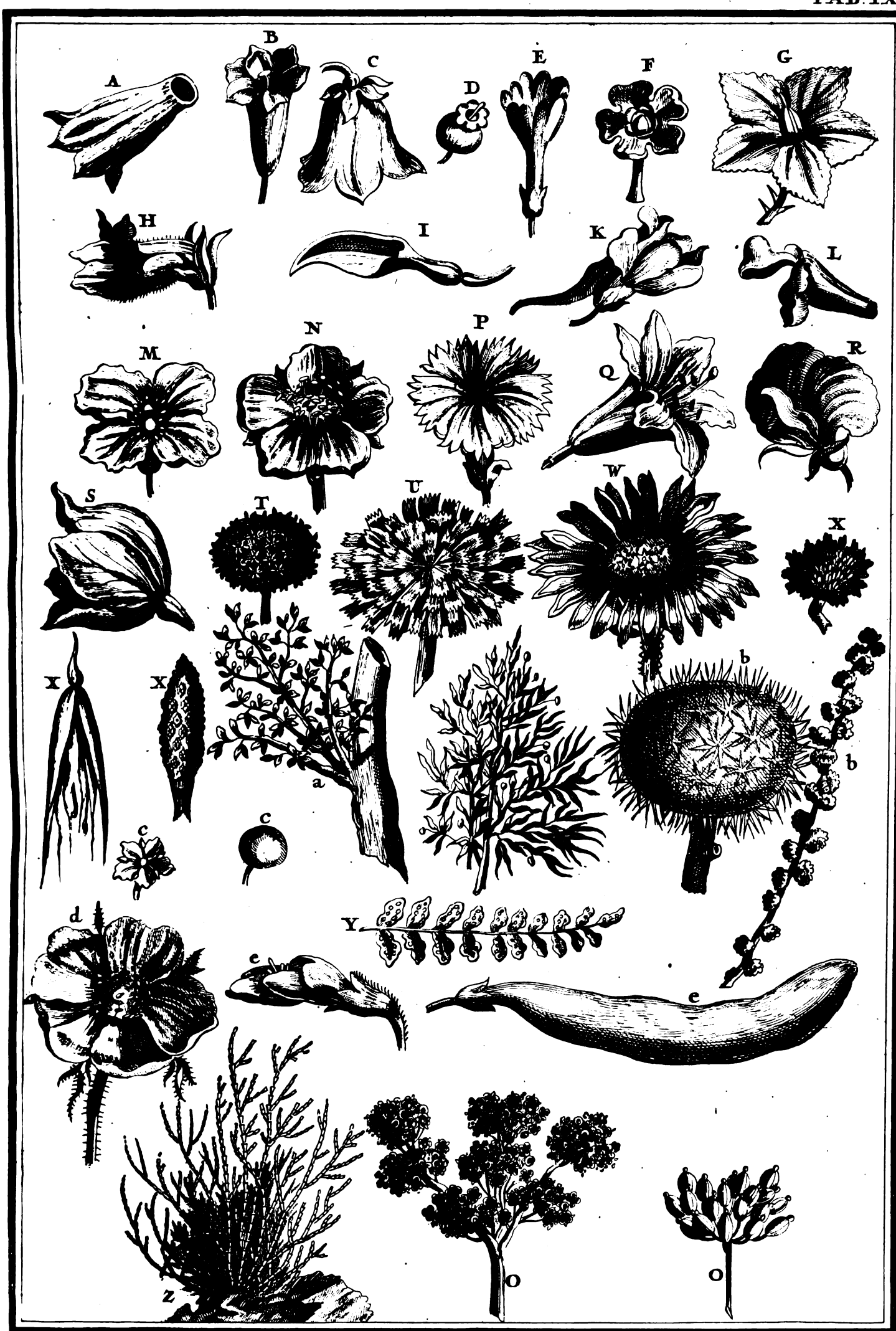
Dixitque DEVS, fiant Luminaria in expansione cœlorum, ut distinguant inter Diem & Noctem, sintque in Signa, & statuta Tempora, in Dies & Annos.

Et sint in Luminaria in expansione Cœlorum, ut Lumen præbeant super Terram, fiebatque ita.

Dixit autem DEVS: Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem: & sint in signa ac tempora, & dies & annos.

Ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Et factum est ita.

Nunc

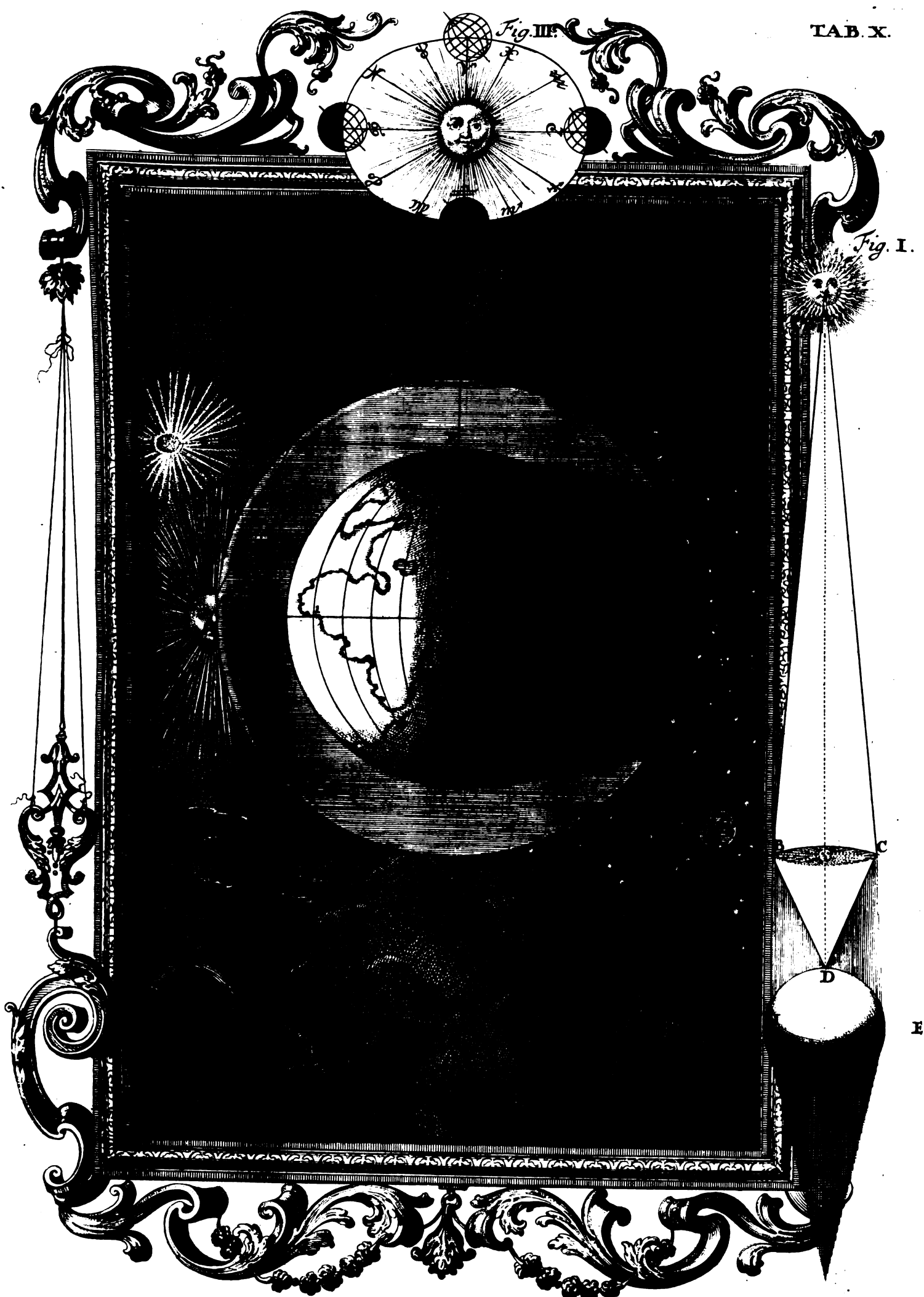

GENESIS cap.I.v.11.12.13.
Opus tertia Diei.

I. Buch Mosys cap.I.p.11.12.13.
Drittes Tagwerk.

I. A. Corrinus scul.

GENESIS Cap. I. v. 14. 15.
Opus quartæ Diei.

I. Buch Mos. Cap. I. v. 14. 15.
Viertes Tagwerk.

100

Nunc aperitur magnificum Mundi Theatrum. Fulgentissima Sidera, tum Fixa, tum Erratica, initio jam creata, Aere magis depurato, redduntur conspicua. Nunc Sol incipit esse Terræ Sol, nunc lux ejus & calor in usum cedit Terræ. Seruit immensi Vorticis Monarcha pulvisculo. Quarto Die comparet Sol materialis, Millennio quarto Sol Justitiæ. Notum, Sidera una esse aliis, immensis quidem spatiis altiora, Parallaxi fidissimo teste. Quomodo igitur, inquires, *facta sunt in expansione cælorum*? Aere? Quid si narrationi Mosaicæ parallelum sistamus systema *Empedoclis de duplici Sole, Igne primigenio* in Centro Vorticis magni, & hujus Ignis *resplendentia*, quæ representatur in nostra Atmosphæra? Extitit sane *in principio* v. 1. Hic Terræ fuit præsentatus, & veluti in expanso aereo effigiatus finito die tertio. Renouavit sane antiquissimam hanc. de sole ideam insignis Astronomus & Sculptor *Job. Christoph. Eimmartus in Ichthyographia noua Contemplat. de Sole*. Fuerit Atmosphæra *וַאֲרֶצֶת* hæcenus in Chaotico magis statu, similis vitro crudo, nondum polituram nactus, nunc erit conferenda cum lente polita. Sit Fig. I. HDG. Terra, EBCF. Atmosphæra. A B C. Conus radiorum à Sole incidentium in Atmosphæram. B C. basis Coni inuersi BDC. cujus apex est D. spectatoris oculus. Hoc si ita sit, tot erunt, uti in Iride & Halone, Soles, quot oculi, Nubem amplectimur pro Junone, Solis imaginem pro Sole. Et sumus, vel natamus cum Terra nostra in parte ipsius Solis. Lucem foeneratur huic sententiæ Sol Septentrionalibus inocciduus, infra Horizontem demersus, illis tamen conspicuus, nempe subsidio refracti radii AC. ex C. in F. juxta Fig. II. Judicent de hoc Systemate meretriciores alii.

Quicquid sit, sistuntur hæc *לְמִנְיָתָם Luminaria*, luce vel propria vel aliena gaudentia, Sol, Luna, Planetæ, Fixæ, quatenus inseruiunt Terriculis, imo & si qui sunt, Planeticulis, quorum *Dies, Noctes, Signa, Tempora*, videsis in *Hugenii Cosmotheoro*. Sistuntur Corpora non *αὐτοκίνητα*, in esse, fieri, lucere, moueri, signare, dependentia à DEO, Judæis primum, sed & aliis mortalibus, ne turpi Apostasia deflecerent à Creatore ad Creaturas, à vero DEI cultu ad Heliolatram, vel Selenolatram, ad exemplum Cainitarum, quos Astra adorasse probat Cel. *Heidegger. Hist. Patr. Exerc. VIII. Tb. 4 ex Maimonide*. Alios posterioris æui *ἀστρολάτραι* silentio prætereo.

Diem & Noctem, ingentia DEI beneficia, alterat gyratio centralis Terræ, quæ si nulla foret, gauderet Solis luce & calore unicum duntaxat Terræ Hemisphærium, imò nimio æstu torrerentur hujusdempleræque Prouinciæ, altero profundis & perpetuis tenebris immer-

so, continuo rigentē gelu: si tardior, velociorue, foret rursus incongrua, *νυχθημερον*, ibi plurium hicpauciorum, quam 24. horarum.

Sunt & *Anni*, ad annuam Terræ in fluidissima orbita circumvolutionem, imo ad exquisitissimam Diuinæ Sapientiæ normam emensurati. Pone, insulse Mome, circulum hunc absolui sex Mensium spatio! Sic forent Anni tempora duplo breuiora, corripere nos ante gelida Hyems, quam fruges possent maturari. Pone motum tardiozem, tempora habebis Anni productiora, longiorem Æstatem, quæ exiccaret omnia, unicam intra biennium messem, integri Anni Hyemem, qua constringerentur omnia.

Fundantur *כְּמִצְרֵי* *Tempora* scil. *Anni*, Axi Terræ non perpendiculariter iniistente Eclipticæ plano, sed inclinato ad 23½. grad. Tollè hanc inclinationem, miserrimam habebis Terræ conditionem, non, quam somniabant alii, Paradisiacam felicitatem. Actum erit de omnibus Septentrionis populis, quibus Sol nunquam accedet propius, quam nunc fit Vere & Autumno, dum aliæ Prouinciæ, constanti Æquinoctio torrerentur nimio æstu; Pone axem in inclinatione sua continuo variantem, obtinebis statum infelicissimum omnium, saltus ex dirissima Januarii Hyeme, quam experiuntur Groenlandi, ad æstum Æthiopibus vix tolerabilem. Exhibet hunc situm & motum annum Terræ, simulque quatuor Anni Tempora Fig. III. ubi Terra existente in *☊* Sol conspicitur in *♊*. & vernum tempus describit motu suo per *♈*. *♉*. & *♊*. Sequitur Æstas motu Solis per *♋*. *♌*. *♍*. *♎*. Autumnus per *♏*. *♐*. *♑*. Hyems denique per *♒*. *♓*. *♈*.

Aliud Diuinæ Bonitatis *κρίτηριον* dant *Dies* iterato nominati *יָמִים* nempe *Dierum Longitudines*, qui paribus cum temporibus Anni passibus ambulant.

Ex his omnibus clarè patet, data esse Luminaria cœli in Signa *לְמִנְיָתָם* in *τεμερίγια* Potentiæ Sapientiæ, Bonitatis Diuinæ; Tempestatum, Anni, Dierum, Noctium, Mensium, variorum Naturæ *Φαινόμενων*, Eclipsium Solarium, Lunarum, Jovialium, Tempestatum, Ventorum, Æstus Maris, Plagarum Mundi, Navigationum, Longitudinum. Ut non opus habeamus huc accersere Signa ex Aspectibus Astrorum petita, prognosticari, quod *ἀστρομάντιαι* faciunt, mutationes Regnorum, Principatuum, Rerumpublicarum vices, mortem & vitam Principum, fata priuatorum, Pacem, Bella.

Non sunt Luminaria data duntaxat in Signa, sed & in *Luminaria* *לְמִנְיָתָם* Emphatice vocat, Ezech. XXXII. 8. *לְמִנְיָתָם* *Luminaria Lucis*. Quæ sibi luxerunt hæcenus, illucet nunc Terræ. Dominus, Sol, fit Seruus, & tamen Monarcha manet.

Sensu magis proprio *Luna* dici potest esse in *expansione cælorum*, quam *Sol*.

TAB. XI.

Genes. I. vers. 16. 17. 18. 19.

Et fecit DEVS duo magna Lumina-
ria, Luminare (videlicet) majus,
quod dominaretur interdiu, &
Luminare minus, quod domina-
retur noctu, tum etiam stellas.

Posuitque DEVS in expansione Cœ-
lorum, ut lucem præberent su-
per Terram.

Et ut dominarentur die ac nocte,
distinguerentque inter Lucem ac
Tenebras, viditque DEVS,
quod esset bonum.

Et fuit vespera & mane dies quar-
tus.

Fecitque DEVS duo luminaria ma-
gna, luminare majus, ut præef-
set diei: & luminare minus, ut
præesset nocti: & stellas.

Et posuit eas in firmamento cœli, ut
lucerent super terram.

Et præessent diei ac nocti, & divi-
derent lucem ac tenebras. Et
vidit DEVS, quod esset bo-
num.

Et factum est vespere ac mane dies
quartus.

Fecit DEVS, id est perfecit, quod *fe-
cerat* jam ante. Perfectum mutatur
in plusquamperfectum, quo Lin-
gua Ebræa caret. Partitur Lucis Mo-
narchiam, propriam & *Diei* domi-
nium tradit *Soli*, mutuatiui & dominium
Noctis Lunæ. Imo vero *Sol* Monarcha ma-
net, *Lunâ* Vice-Rege.

Est *Solis* ad *Terram* proportio ut 1369078.
ad 1. *Lunæ* ad *Terram* ut 1. ad 47. *Lunæ*
proin ad *Solem* ut 1. ad 64346676. Et tamen
Lunæ hic pulvisculus in parallelismo locatur
cum Oceano illo igneo. *Luminare* cluet *ma-
gnum*, licet *minus*. Usus nempe respectu est *Sol*
magnus, & *Luna* magna, magna quoque in
apparentia, nobis Terricolis. Sic magni erunt
Jouicolis quatuor, Saturnicolis quinque Satel-
lites, nobis vix nisi per Tellestropia conspicui.
Sic, vides, Textum saluum, Astronomiam sal-
uam. Ut non opus sit heic illo, ad captum
vulgi, effugio, quod tantopere reformidant
multi Theologi, defensum à *Job. Wilkins*, Ce-
striensi Episcopo & aliis.

Insinuat quartæ diei operum iterata præsen-
tatio insignem, qui ad Terricolas redundat, ex

luminaribus usum. Carere possemus Auibus,
Piscibus, Insectis, aliis forte Animantibus, sed
non Luce, non calore, non Dierum ac No-
ctium, Lucis ac Tenebrarum vicissitudine.

Fig. I. repræsentat *Solem* & in eo *maculam*,
uti conspici hæ solent per Tubos.

Fig. II. *Lunam*, uti ejus facies sese obuertit
Terræ, distincta in partes lucidiores & macu-
las.

Fig. III. *Phases Lunæ* respectu *Terræ* T.
nempe in a. *Plenihunium*; in b. *Lunam* decre-
scientem; in c. *Quadraturam*, in d. *Novilu-
nium*, in e. *Lunam* crescentem; in f. *Quadra-
turam*.

Fig. IV. sistit *Systema Eclipsos Solaris*, ejus-
que totalis, respectu nempe incolarum jacen-
tium in climate inter a. & b. Eclipsatur autem
Sol, si *Luna* L. media transit inter *Solem* &
Terram T. adeoque Terricolis Lucis usuram
intercipit.

Fig. V. Schema exhibet *Eclipsos Lunaris*,
ejusque etiam totalis, quæ oritur, si *Luna* L.
transit per umbram *Terræ* conicam T a. eique
plane immergitur, in b. est penumbra.

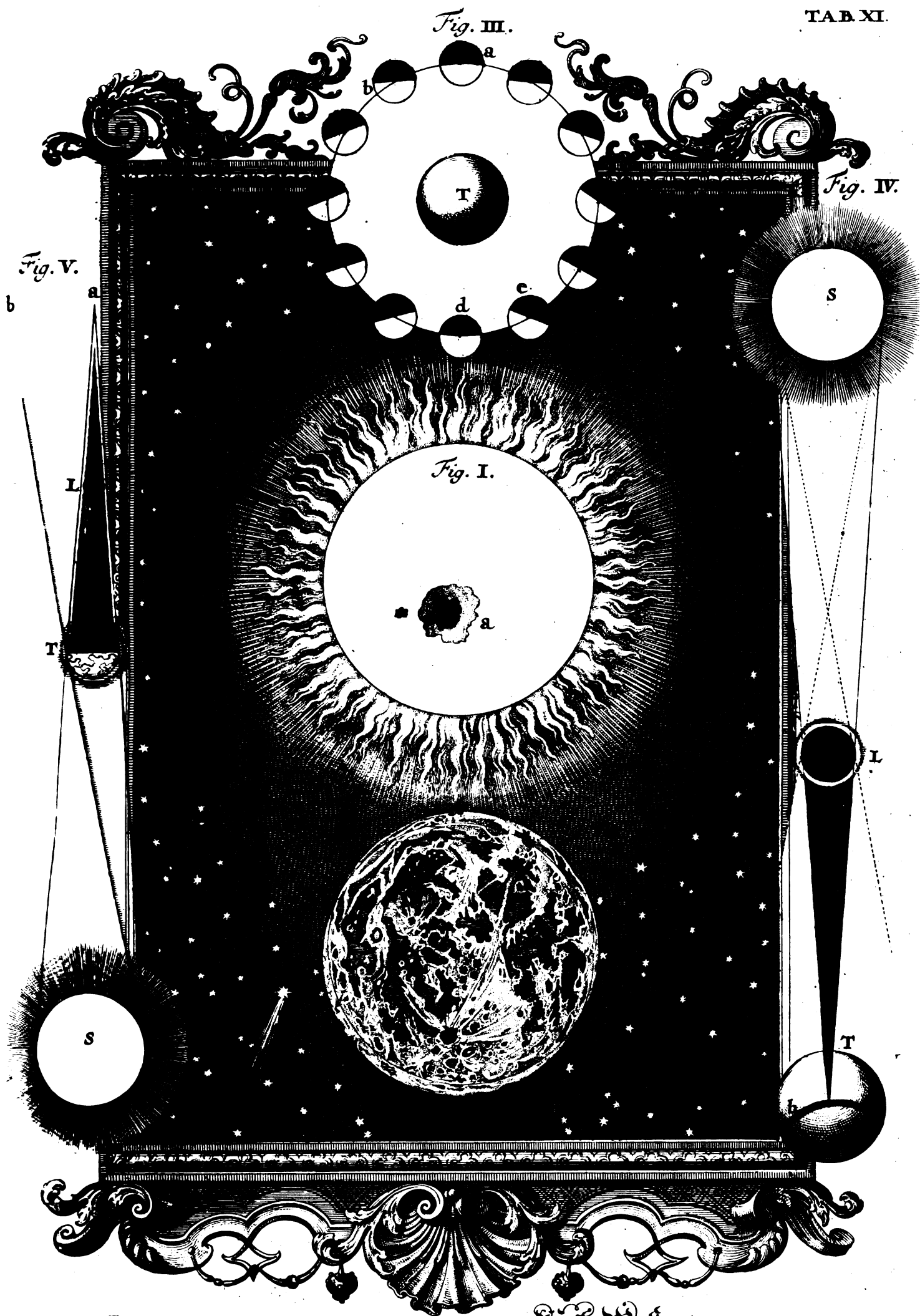
TAB. XII.

Genes. I. vers. 20.

Et dixit DEVS, scaturiant Aquæ re-
ptile animæ viuentis, & volatile,
quod volitet super Terram, ante
expansionem cœlorum.

Dixit etiam DEVS, Producant Aquæ
reptile animæ viuentis, & volati-
le super terram sub firmamento
cœli.

Ea

GENESIS Cap. I. v. 16. 17. 18. 19.
Opus quartæ Diei.

I. Buch Mosıs Cap. I. v. 16. 17. 18. 19.
Viertes Tagwerck.

J. A. Eilerich sculp.

GENESIS cap. I. v. 20.
Opus quinta Diei.

I. Buch Mosys Cap. I. v. 20.
Fünftes Tagwerk.

J. A. Corrius sculp.

Est ordo Creationis naturæ rerum congruus. Atmosphæra nunc depurata. Terra à Calore Solari fota. Ad sunt Vegetabilia omnis generis.

Nunc comparent, quibus Plantæ in cibum veniunt, Animantia. Et primo quidem prodiit ex Aqua *reptile, Insectorum*, ut vocamus omne genus: non sane ex necessitate Naturæ, non ex putri limo, sed jussu Omnipotentis. *Dixit DEVS*, & dum dixit, produxit, Aquas imprægnauit seminio vel ovis, imo Animalcula ipsa in omni sua perfectione sistit. Minime dubirabis, si Philosophiam modernam, ad DEVM ductricem, consulas. Perpende immensam varietatem, miras metamorphoses, providentissimam conseruationem, imperscrutabilis artificii structuram. Considera, minimis etiam illis Animalculis, quorum ad 30000. viuunt in unica Aquæ guttula, sua esse viscera, venas, nervos, musculos, articulos, Spiritus animales, vel quod iis est *αναλογον*: deponere ouula sua iis in locis, ut plurimum Foliis, Floribus, Fructibus, Plantis, Arboribus, Muris, ubi ad maturitatem euecta, siue plene euoluta, nutrimentum suum inuenire possint: Perpende gluten illud, & artificium, quo ouula sua affigunt ita, ut à Ventorum, Aquæ, Aeris æstuantis injuriis possint esse secunda: quàm dextrè alia obuoluant ouula sua foliis conglobatis: quantà industria deponant in tenellis ramis, terebra prius perforatis, vel morfu saltem læsis: quam prouidè occultent vel intra corticum rugas, filis sericiformibus colligent, vel crudeli philantia alia aliorum Animalium terga ad hunc finem perforent: vel etiam cauos Animalium Nares, Aures, Os, Terræ viscera, Aquas quærant; vel etiam intra calices Florum, semina, fructus, carnem siccam, Radices, Ligna, recondant; ibi semper, ubi commodissime sunt locata.

Debebant & *Volatilia*, Aues, *volitare* super Terram; habebis hinc rursus, cur plenius de prædices buccis DEI perfectiones. Considera Avium structuram, varietatem, Rostra

varia, pedum ad rostra & colla præcisa proportionem, prouti vel in Aquis nutrimentum quærent, vel in Terra, vestimenta, quibus conteguntur, Plumas, Pennas, infinitæ, etiam in coloribus, pulchritudinis: Ungues, quibus armantur: caudæ gubernaculum: Musculos: Offa tenuissime excavata, Cerebrum, Pulmones, Ventriculos, Ova, Ovula in Ovis; Nidos artificiosissimos, pullorum & ouorum conseruationem, innumera alia.

Exhibet hæc Tab. XII. varii generis Insecta, *Papiliones, Erucas, Scarabæos, monocerotem & bicornem, Libellam, Cantharos, Locustam, Araneas*: Sed attentionem simul & descriptionem merentur Icones, quæ latera tabulæ ornant, & Insectorum miras sistunt Metamorphoses, & quidem exempli loco è pluribus *Formicæ* atque *Papilionis*.

Est nempe ex Swammerdamio

Fig. 1. *Formicæ* ouum, tum nudo oculo, tum sub armato conspicuum.

2. Vermiculus *Formicæ* primum ouo exclusus.

3. Vermiculus *Formicæ*, cujus membra jam sub pellicula succreuerunt, & circa Thoracem nonnihil protuberant.

4. Vermiculus *Formicæ* nudatus, rejectis exuiis Nympha dictus duplici conspectu.

5. *Formica* ipsa operaria, Foetum in ore gerens.

6. *Formica* mas.

7. *Formica* foemina.

Fig. a. *Papilionis* Ouum.

b. Idem ruptum, & ab incola vermiculo relictum.

c. Vermiculus seu *Eruca*, è qua *Papilio* hic isque nocturnus mutatur.

d. Idem vermiculus tela obuolutus, cujus membra recondita protuberare incipiunt circa secundam & tertiam incisuram.

e. Nympha *Chrysalis*, siue *Aurelia* mas.

f. Eadem foemina.

g. *Papilio* ipse nocturnus mas alatus.

h. Foemella impennis.

i. Eadem corpore ovis repleto.

TAB. XIII.

Genes. I. vers. 20.

IN Scenam hæc prodeunt *Aues*, quæ, quia locum cedere debebant Insectis, peculiarem merentur. Tanta equidem earum est varietas, ut volumine integro

Willoughbyano vix comprehendi queat: sufficiat in præsentiarum ex classe quauis sistere vel unam, vel paucas: ex Terrestribus & unguibus Regem *Aquilam* A. & *Pfittacum* B. ex iis, quæ rostro & unguibus re-

stioribus minusque hamatis, adsunt *Coruus* C. *Upupa* D. Ex Terrestribus maxima *Struthio* E. Ex iis quæ breuiora & rectiora habent rostra, *Gallina* F. cum *Gallo* G.

Ut Generationis mirandæ iusta formetur idea, inter Tabulæ hujus ornamenta exhibeo, ex *Malpighio* mutuo sumtos, diuersos *Oui Gallinacei* incubati status: ubi

E

N. I.

18 TAB. XIV. XV. Genes. Cap. I. vers. 21.

N. 1. Conspicitur, oculo nempe armato, cicatricula oui nondum incubati, sed quidem fecundi.

N. 2. Oui incubati post horas 6.

N. 3. post horas 12.

N. 4. post horas 18.

N. 5. post horas 24.

N. 6. post horas 30.

N. 7. post horas 36.

N. 8. post horas 40.

N. 9. post duos dies.

N. 10. post triduum.

N. 11. post quartam diem.

N. 12. post quintam.

N. 13. post sextam.

N. 14. post septimam.

N. 15. post nonam.

TAB. XIV.

Sistit secunda hæc Ornithologica Tabula ex Avibus Aquaticis, quæ digitos habent diuifos, *Gruem* H. *Ciconiam* I. ex Palmipedibus & latirostris *Cygnum* K. *Anserem* L. *Anatem* M.

Inter ornamenta videre licet Oui incubati statum.

N. 16. post diem decimam.

N. 17. post duodecimam.

N. 18. post decimam quartam.

N. 19. transacta die decima nona.

N. 20. completa die vigesima.

N. 21. tandem pullus pipiens.

Ubi observandum, me, ut parcerem spatio, omisisse delineationem Colliquamenti exterioris, quod Embryoni pro nutrimento inseruit.

TAB. XV.

Genes. I. vers. 21.

Et creauit DEVS Cetos magnos, & omnem animam viuentem reptantem, quam Aquæ scaturierant juxta species suas, & omne volatile pennatum, (quodque) secundum speciem suam, & vidit DEVS, quod esset bonum.

Creauitque DEVS Cete grandia, & omnem animam viuentem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et vidit DEVS, quod esset bonum.

Creauit DEVS, non produxere Aquæ propria vi, *Pisces*. Omne quod dabant Aquæ, erat locus, structura est DEI opus. Vix persuaderier de asserti hujus Veritate? Considera ex una parte Aquæ simplicitatem, ex altera Piscium mirandam & multivariam structuram. Dentes nunc in Ore, nunc in Faucibus, nunc in Ventriculo positos, in Unica serie, vel pluribus: Oculos, Pinna, quibus tanquam remis incredibili velocitate moventur. Caudam, quæ illis gubernaculi loco inseruit. Squamas: Cerebrum respectu totius corporis exiguum; Tactum tenerrimi sensus, qui simul Auditus officio fungitur: Branchias, quæ pulmonum loco adsunt: Ventriculos & numerosa Intestinula: Vesicam natatoriam, cujus ope nunc sursum feruntur, nunc deorsum, & ubique in æquilibrio sunt cum Aqua: Musculos innumeros: Genera-

tionem numerosissimam: varietatem in Generibus & Speciebus miram.

Valet idem argumentum circa *ῥεπτιλε* omne, siue *ἔναιμον* id sit, uti Serpentes, siue *ἄναιμον*, exsangue, Vermes & Insecta omnia; Inprimis autem hic per *Animam viuentem reptantem* (motabilem) intelligi volo *Exanguia* speciatim ita dicta, inprimis marina, tum mollia, Polypum, Sepiam, tum Crustacea, Gammaros, Echinus, Stellas: tum Testacea, Conchas, Cochleas, omne genus.

Stetit se DEVS ut maximum in minimis; ita & maximum in maximis Animantibus, ex quibus per quandam veluti præcellentiam nominat Moses *Cetos magnos*, Natatiliū veluti Reges, per quos intelligi probabile *Cetaceos* ita dictos *Pisces* (distinctiue à *Cartilagineis* & *Spinosis*) qui quadrupedum viviparorum more pulmone respirant, coeunt, concipiunt, viuos foetus pariunt, & Lacte alunt: Piscesque

GENESIS Cap. I. v. 20.
Opus quintæ Diei.

I. Buch der Genesis Cap. I. v. 20.
Fünftes Tagwerck.

I. A. Friedrich sculp.

GENESIS cap. I. v. 20.
Opus quintæ Diei.

I. Buch Genesis cap. I. v. 20.
Fünftes Tagwerk.

I. A. Fridrich sculp.

GENESIS Cap.I.v. 21.
Opus quintæ Diei.

I. Buch Moses Cap.I.v. 21.
Fünftes Tagwerk.

J.A. Corvius sculp.

que alios è maximis, *Bellue marinæ* dictos. Ad priorem Classẽm pertinent Delphinus, Phocæna, Balæna, Orca, Physeter, Cete, Clus.

De *Balenis* multi multa, sed & multa falsa; ast in mendaciis cudendis nemo superior Hebræis: offendas Cetos 500. Stadia, siue Millaria plus 60. longos. Sed hi nihil, si conferas cum Ceto illo monstroso in *Baua Bathra* f. 73. in cujus dorso navis ab una pinna ad alteram triduanum confecit iter. Quid dicas de Arabum commentis, qui totum Terræ globum unici piscis dorso, ut passim Scyphos, incumbere nugantur. Contractiores sunt mensuræ, quas modernæ suggerunt observationes, & 100. pedes raro pro longitudine excedunt.

De Piscibus absolutissimum opus extat Illustris *Willoughbyi*: sufficiat nobis in hac Tabula, sistere ex quovis genere vel unum, vel paucos. Adsint igitur:

- N. 1. Ex Cartilagineis longis *Carcharias*.
- N. 2. *Zygæna*.
- N. 3. *Pristis*.

N. 4. Ex Cartilagineis latis *Raja* & *Squatina*.

N. 5. *Torpedo*.

N. 6. Ex planis ouiparis spinosis *Rhombus*.

N. 7. *Anguilla* ex Anguilliformibus.

N. 8. Ex piscibus corpore contractiore, qui pinnis fibralibus carent, *Orbis muricatus*.

N. 9. *Xiphias*.

N. 10. *Hippocampus*.

N. 11. Ex piscibus dorso tripinni, *Afellus major*.

N. 12. Ex piscibus dorso bipinni, *Tbynus*.

N. 13. Ex Truttaceo genere, quod pinnulam habet parvam adiposam in extremo dorso, nullis radiis instructam, *Trutta*.

N. 14. *Carpio*.

N. 15. Ex piscibus, qui unicam in dorso habent pinnam, *Harengus*.

N. 16. Ex piscibus aculeatis duabus in dorso pinnis, anteriore autem spinis radiata, *Lupus*.

N. 17. *Draco marinus*.

N. 18. Ex piscibus unica in dorso pinna partim molli, partim spinosa, *Acarnan*.

N. 19. *Scorpius*.

TAB. XVI.

Quos singularem elogiò dignos, ad gloriam scilicet Creatoris, iudicat Hagiographus, *Cetaceos Pisces* וְהַיָּמִיּוֹת eosque וְהַיָּמִיּוֹת, dignos iudicamus & nos peculiari Tabulâ, in qua

A. exhibet *Balenam*.

B. *Orcam*, quam doctissimo *Leuiathanis* li-

bro orbi erudito exposuit, Joboque restituit Clar. *Theodorus Haseus*.

C. *Delphinus*.

D. *Phocæna*.

E. *Monoceros*, cujus cornu passim inter Cimetelia reconditur, & pro vero Unicornu venditur. F.

TAB. XVII.

DE Anatome Piscis maximi parum nobis constat. Speciminis loco aliquas sisto partes, easque in magnitudine naturali.

A. *Oculus* est, Pomi Aurantii magnitudinem vix excedens, ex Ruysch. Thes. Anat. IV. Tab. I.

B. *Humor* ejus *CrySTALLINUS*, sane respectu vastæ molis corporeæ exiguus vitulino paulo major.

C. *Papilla Ulberis*, ubi papillæ cutaneæ nudo oculo sunt visibiles.

D. *Dens orcæ* seu *Leuiathanis*, quod donarium Museum acceptum refert laudato *Haseo*.

E. *Cylindrus* resectus ex *pene* Balænæ, ex proprio Museo, ubi a. est meatus urinarius. b. c. corpus exterius nerveo-spongiosum, heic succinei vel melliti coloris translucidum. ed. corpus interius nerveo-spongiosum, ejusdem structuræ, qualis est in ipso homine & quadrupedibus. ee. Membranulæ, quæ per interualla meatum urinarium connectunt cum corpore spongioso exteriori, inseruientes dilatando vel arctando dictum meatum.

TAB. XVIII.

EX *Reptilibus* v. 21. indigitatis, præcipue marinis, occurrunt Animantia tardissimo Motu prædita, eaque *Mollia Exsanguia*, imo & aspectu & tactu horridula.

A. *Polypus*.

B. *Sepia*.

C. *Lepus Marinus*.

Ex Crustaceorum genere.

D. *Astacus*.

E. *Cancer marinus*.

F. *Stella marina*.

TAB. XIX. XX.

Mire oculos mentemque recreant *Reptilium*, præsertim *marinorum* illa Animalia, quæ *Testaceorum* nomine vulgè insigniuntur, & integris voluminibus descripta depictæ extant. Manebimus, propter chartæ angustiam, & materiæ nimiam molem in Classibus genericis.

Ex Cochleis in se retortis intus Margaritarum instar splendentibus adsint

A. *Nautilus*.

B. *Cornu Hammonis*.

C. *Cochlea Lunaris* cum operculo.

D. *Umbilicus marinus* dicto.

Ex Cochleis valuatis lævibus.

E. *Valuata, Vitellus* dicta.

F. Alia lactei candoris, maculis Castanei coloris fasciata.

Ex Cochleis valuatis striatis.

G. *Valuata striata* alpina.

Ex Cassidibus Tuberosis.

H. *Tuberosa* prima.

Ex Cassidibus verrucosis.

I. *Verrucosa* Ceramica.

Ex Cassidibus lævibus siue cinereis.

K. *Cassis* cinerea lævis.

Ex Cassidibus muricatis.

L. *Murex ramosus* } in Tab. XX.

M. *Tribulus*. }

Ex Cochleis globosis.

N. *Cochlea pennata*.

O. *Umbilicata*.

Ex Turbinatis, Buccina dictis.

P. *Buccinum Tritonis*. Tab. XX.

Q. *Turris Babylonica*.

Ex Strombis.

R. *Strombus Tympanorum*.

Ex Volutis.

S. *Voluta Tigerina*.

T. *Harpa*.

Ex Alatis.

U. *Harpago*.

Ex Porcellanis seu Conchis Veneris

W. *Argus*.

Ex Cylindris.

X. *Cylinder Porphyreticus*.

Ex Univaluibus non retortis.

Y. *Patella*.

Z. *Auris marina*.

a. *Balani*. Tab. XX. quæ sequuntur.

b. *Tubuli vermiculares*.

c. *Dentales*.

Tab. XIX.

Ex Testaceis bivaluibus primum locum tenent *Chamae asperæ*.

c. *Chama subrotunda*.

d. *Chama squamata*.

Chamae læues.

e. *Chama literata*.

Pectines & Pectunculi.

f. *Pecten vulgaris*.

g. *Fragum*.

Tellinæ.

h. *Tellina virgata*.

Solenes.

i. *Unguis*.

k. *Rostrum Anatis*.

Musculi.

l. *Musculus vulgaris*.

Pinnæ.

m. *Pinna oblonga*.

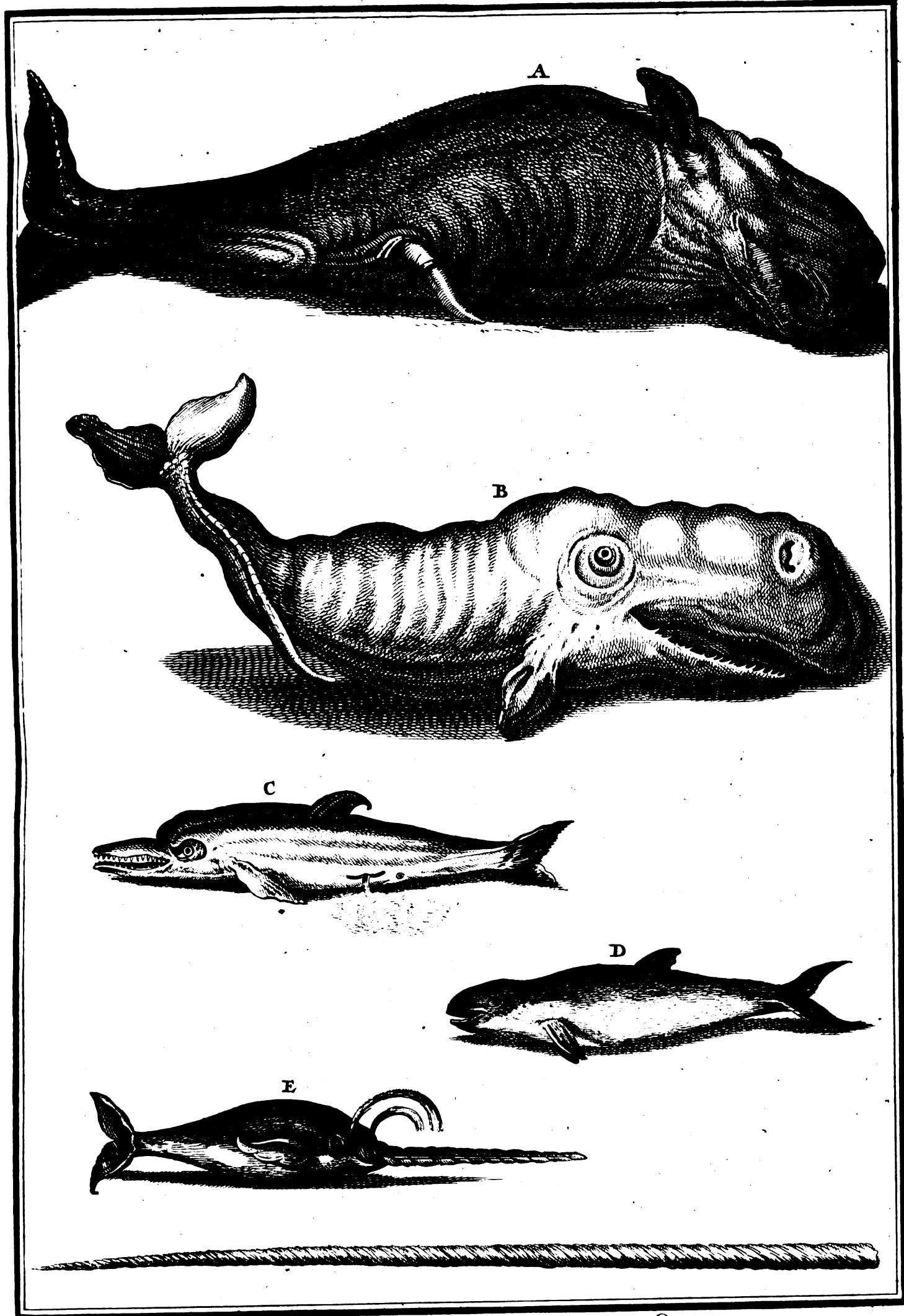
Ostrea.

n. *Ostreum Echinatum*.

o. *Concha margaritifera*.

TAB.

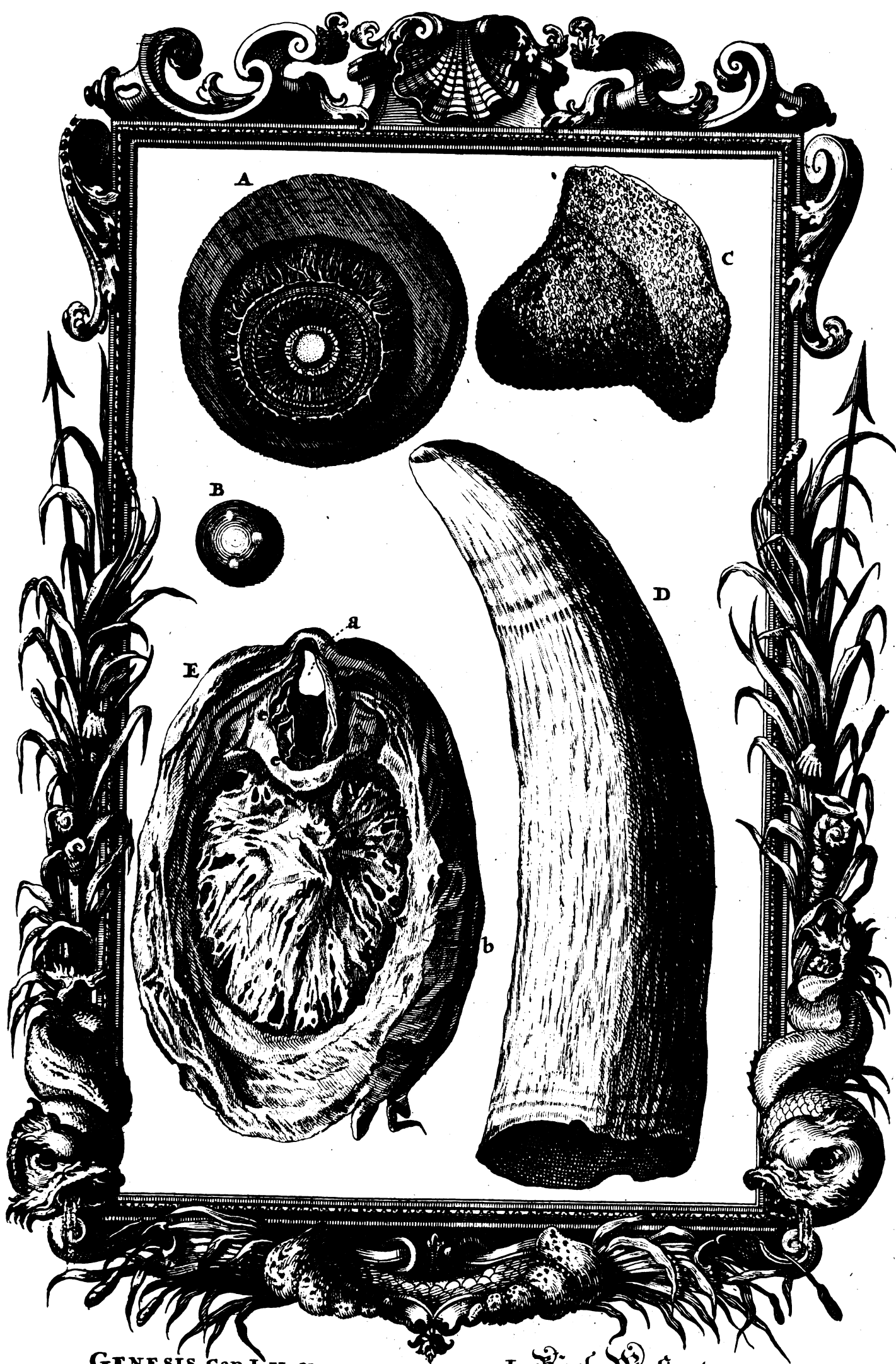

GENESIS Cap. I. v. 21.
Opus quintæ Diei.

I. Buch Mosıs Cap. I. v. 21.
Fünftes Tagwerk.

J. A. Gervais sculp.

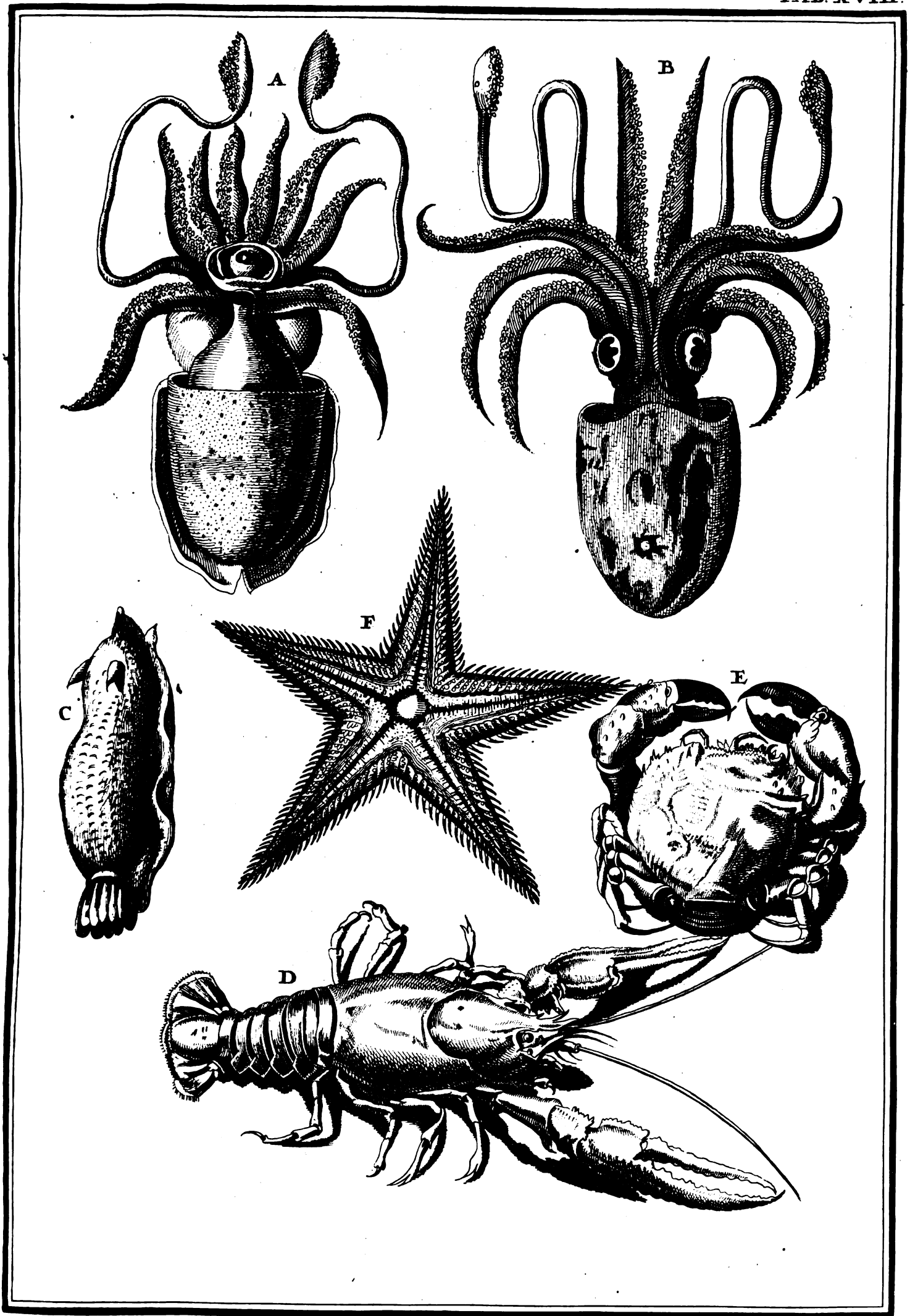

GENESIS cap. I. v. 21.
Opus quintæ Diei.

I. Buch Noths Cap. I. v. 21.
Fünftes Tagwerck.

J. A. Corvinus sculp.

GENESIS cap.I.v. 21.
Opus quinta Diei.

I. Buch Mosys Cap.I.v. 21.
Fünftes Tagwerk.

I. A. Corvinus sculp.

GENESIS Cap.I. v. 21.
Opus quintæ Diei.

I. Buch Mosıs Cap.I. v. 21.
Fünftes Tagwerk.

J. A. Corvius sculp.

GENESIS Cap. I. v. 21.
Opus quintæ Diei.

I. Buch Mosıs Cap. I. v. 21.
Fünftes Tagwerck.

J. A. Corvinus sculp.

TAB. XXI. XXII.

Genes. I. vers. 24. 25.

Et dixit DEVS, producat Terra Animans viuens secundum speciem suam, jumentum & reptile, & bestiam Terræ secundum speciem suam, & fiebat ita :

Fecitque DEVS bestiam Terræ secundum speciem suam, & omne quod reptat super Terram secundum speciem suam. Et vidit DEVS, quod esset bonum.

H Omini propius accedunt *Aues*, *Pisces* & *Insecta*, quam *Vegetabilia*; propius jam *Quadrupeda*, & *Reptilia* ex *Serpentino* Genere, quam *Pisces* & *Aues*. Sic scala graduationis ratione structuræ ducet nos tandem ad *Hominem*.

DEI existentiam rursus demonstrant *Quadrupedum* (tum *domesticorum* ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ tum ferorum ⲛⲓⲛⲓ) machinæ Hydraulico-Pneumaticæ, qualis & est *Hominis*. Nempe Sanguinis inimitabile artificium. Pulmonum respiratorii folles, Sanguinis attenuationi inprimis feruientes; vitalis laticis circulus, & motus intestinus; extrema fibrillarum subtilitas, qua vis $\frac{1}{750000}$ pollicis adæquant. Cor artificiosissimum & validissimum Hydracontisterium; Arteriæ, Cor secundarium, Venæ & Vasa lymphatica cum suis valvulis: Ciborum incisio, masticatio, deglutitio, digestio, in chylum lactei coloris mutatio, chyli transitus ad Sanguinem: Sanguinis ab heterogeneis secretio: insensibilis cumprimis seu cutanea Transpiratio: Seminis in Testibus confectio: Spirituum animalium, si qui sunt, in Cerebro elaboratio: Externorum Sensuum, Visus, Auditus, Gustus, Olfactus, Tactus organa. Sensus interni, sensus communis, Phantasia, Memoria, Musculorum Vestes, quibus peraguntur motus; Somnus & Vigiliæ; miranda Generatio, & tum Individuorum tum Specierum conseruatio: Species & Genera mirè variantia, & quæ sunt alia.

Quadrupedibus jungitur ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ *reptile*, nempe hic ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ, sanguine præditum, speciatim *Serpentinum genus*, quod pulmone respirat, ut *Quadrupedia*, sed pedibus caret.

Iuuabit inprimis ⲛⲓⲛⲓⲛⲓ Lectori ob oculos ponere ex singulis Classibus unam duntaxat alteramue speciem: Præsto igitur sint

Dixit quoque DEVS: producat Terra animam viuentem in genere suo, jumenta & reptilia, & bestias terræ secundum species suas. Factumque est ita.

Et fecit DEVS bestias terræ iuxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit DEVS, quod esset bonum.

Ex Quadrupedibus ungulatis iisque
ⲙⲟⲛⲟⲭⲓⲗⲟⲓⲥ seu solipedis.

A. *Equus*.

B. *Asinus*.

Ex ⲁⲛⲭⲓⲗⲟⲓⲥ seu bisulcis, iisque Ruminantibus.

C. *Vacca*.

D. *Ovis*.

E. *Cervus*.

Ex bisulcis non-ruminantibus.

F. *Porcus*.

Ex ⲧⲉⲣⲁⲭⲓⲗⲟⲓⲥ seu quadrifulcis.

G. *Rhinoceros*.

Ex unguiculatis, digitis communi cute tectis.

H. *Elephas*.

Ex unguiculatis pede bifido.

I. *Camelus*.

Ex unguiculatis pede multifido ⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓⲛⲓ.

K. *Simia*.

Ex unguiculatis unguibus angustioribus.

L. *Leo*.

M. *Tigris*.

N. *Ursus*.

O. *Canis*.

Ex iisdem Herbiuoris.

P. *Lepus*.

Q. *Cuniculus*.

R. *Mus*.

Ex iisdem dentatis & longi-rostris.

S. *Echinus*.

T. *Sorex*.

Rostris breuiori.

U. *Vespertilio*.

Ex Quadrupedibus Ouiparis.

W. *Rana*.

X. *Testudo*.

Y. *Lacerta*.

Z. *Crocodylus*.

Ex Reptilibus longo flexili corpore præditis.

a. *Serpens*.

F

TAB.

TAB. XXIII.

Genes. I. vers. 26. 27.

Et dixit DEVS, faciamus Hominem in Imagine nostra, secundum simulachrum nostrum, & dominantur in Piscem Maris, & in volucrem Cœli, & in jumentum, & in omnem Terram, & in omne reptile, quod reptat super Terram.

Creavit itaque DEVS Hominem in imagine sua, in imagine DEI creavit eum, marem & foeminam creavit eos.

Et ait : Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, universæque Terræ, omnique reptili, quod movetur in terra.

Et creavit DEVS hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem DEI creavit illum, masculum & foeminam creavit illos.

IN Theatro Mundi nunc comparet nobilissima ex Creaturis, Macrocosmi compendium Microcosmus: mensa parata accumbit hospes. Debebant prius lucere Sol ac Sidera, depurari Atmosphæra, & respirationi vegetabilium ac Animalium apta reddi: Aquæ diuidi in superiores ac inferiores: Humidum separari à sicco: Terra vestiri Arboribus, Fruticibus, ornari Floribus ac Fructibus: fisci omne Animantium genus, tandem comparere Homo, Dominus constitui operum, quæ manus DEI parauerunt, cuncta ejus pedibus subdi; Greges & armenta uniuersa, etiam jumenta campestria: Volucres quæ in Aere, & Pisces, qui in Mari (versantur) & quicquid per Maris itinera transit, Psal. VIII. 7. 8. 9. Neque dubium, quin nouus hic Hospes ex primo διακοσμήσεως mundanæ conspectu, ex imo cordis sinu, purissimo intellectu, liberrima voluntate, plenis buccis, Ter Optimi, Ter Maximi Creatoris sui deprædicarit laudes. Equidem suspiciam cœlos tuos, opus digitorum tuorum, Lunam & Stellas, quas tu præparasti — Paululum siquidem est, quo DEO inferiorem illum fecisti, tanta cum gloria & decore illum cinxisti: DOMINE DOMINVS noster, quam magnificum est nomen tuum in uniuersa Terra: Als: Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quæ tu fundasti. Quid est homo, quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab Angelis, gloria & honore coronasti eum. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in uniuersa terra!

Sufficiat & heic ad Hominis productionem, vnicum, quo DEVS hætenus usus, Fiat. Sed adhibitum veluti Sacro Sancti Trinunius Consilium, ut singularis & ab aliis Creaturis distincta Creatio nos admoneret, & Nobilitatis

nostræ & Nullitatis, Dominii & Subjectionis. Prolucere debebat Patriarchis ex τῷ faciamus hominem, sacrosanctæ Trinitatis Mysterium, ut sermo hîc non fuerit προβάλιον, consilium, sed ἐγκατεύοντος καὶ παρακαλῆντος Heidegg. Hist. Patr. Exerc. IV. Th. 8.

Fuit hæc nobilissima, post lapsum miserrima, Creatura, condita in imagine DEI, proin υἱὸς τῷ ΘΕΟΥ, Luc. III. 38. τὰ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν, Act. XVII. 28. quæ verba gentium Doctor mutuo petiit ex Arato, ut pateret, etiam Rationis Lumen dictare hanc Originem, hoc à Joue principium.

Qui hanc DEI imaginem distinctius considerat, dignitatem Hominis miratur, sed &, in statu quo, vilitatem, communionem cum DEO, sed & infinitam ab eo elongationem, Diuinam originem, & turpissimam apostasiam. Videamus!

Est Anima nostra, ut DEVS perfectissimè, ita hæc finitè cogitans, infinitarum idearum promptuarium: sed quam sunt hæ cogitationes confusæ, interruptæ, hæsitantes, arctissimis clausæ limitibus, durationis breuissimæ!

Est Anima nostra Immortalis, sed non carens initio fine caritura, postquam cœpit, quæ immortalitas dependet à liberrimo Creatoris arbitrio, ab eo, qui solus ἀθανασίαν habet, I. Tim. VI. 16. Mortalis homo conditione corporis animalis, sed immortalis beneficio Conditoris. August. L. VI. de Gen. c. 25. Mori non debebat, sed poterat.

Libere cogitat & operatur Mens ut DEVS, liberrimè & actuosissimè: Sed est hæc Libertas distans haud procul à seruitute. Quoties, quæso, quò se vertat? nescit: quoties in eligendo hæsitat, volendo fluctuat? quoties pellicitur hac illac, gubernaculo, remis, imò & Rectore

GENESIS Cap. I. v. 24. 25.
Opus sextæ Diei.

I Buch Mosıs Cap. I. v. 24. 25.
Sechstes Tagwerck.

J. A. Friderich sculp.

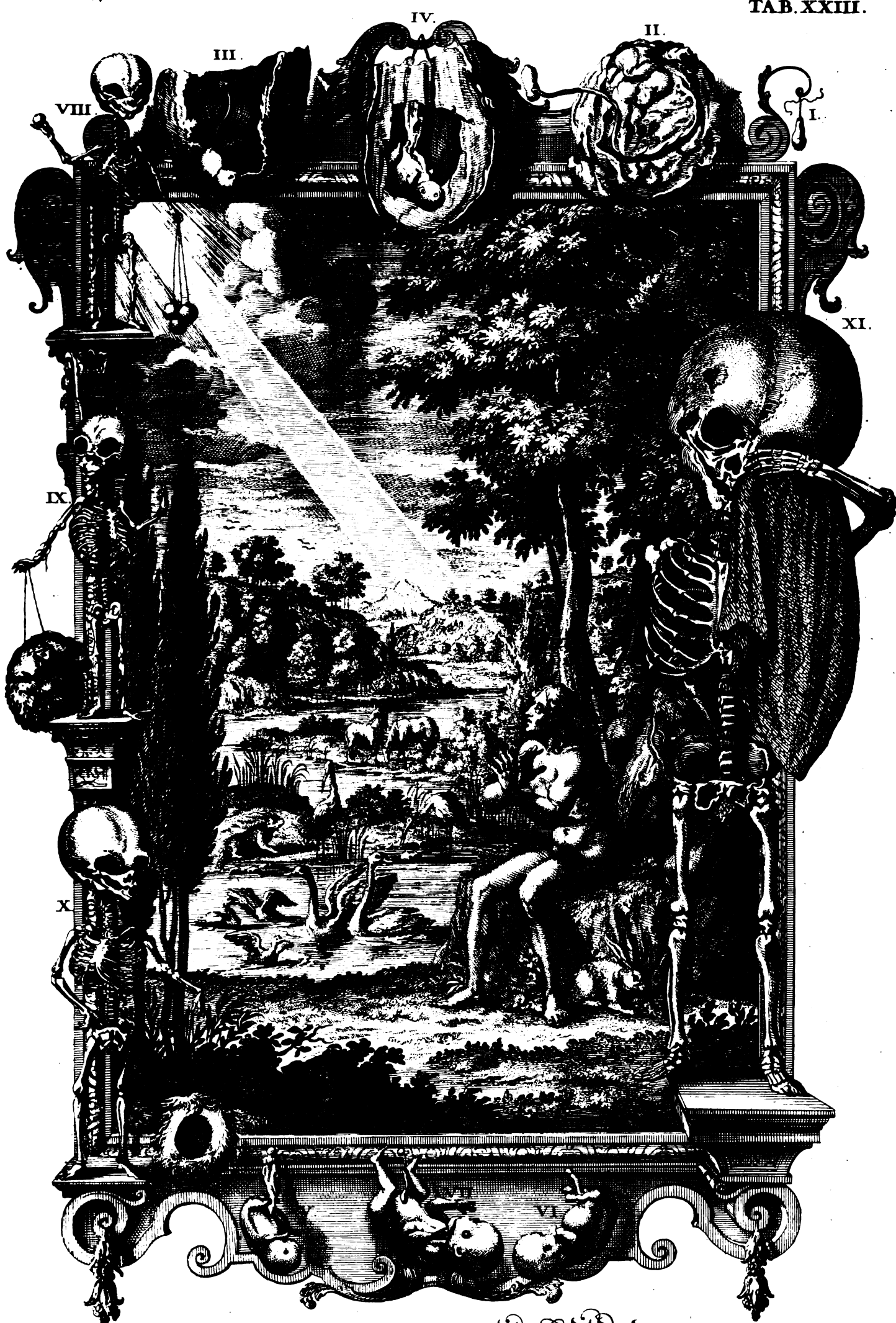

GENESIS Cap. I. v. 24. 25.
Opus sextæ Diei.

L. Buch Moses Cap. I. v. 24. 25.
Sechstes Tagwerk.

J. A. Friderich sculp

GENESIS cap. I. v. 26. 27.

Homo ex Humo.

I. Buch Genesis Cap. I. v. 26. 27.
 Erschaffung und Zeugung des Menschen.

J. A. Friedrich sculp.

Rectore destituta, ab objectorum externorum fluctibus? quam libera hæc volitio, quæ extra corpus ne hilum quidem, in ipso corpore nostro ne pilum mouere valet? Impotentior tantò, quia ipsi Motus voluntarii non sunt nostri, sed DEI! Et quam quæso hæc Monarchia nostri in nos arcta & labilis? quam successiva & mutabilis, ut breui elapso temporis spatio unus alteri sceptrum tradere cogatur & coronam?

Est alius Imaginis Diuinæ character Dominium: *Subjicite Terram, & dominamini in Piscem maris, & in Volucrum Cæli, & in omnem bestiam, quæ reptat super Terram, Gen. I. 28. Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & uniuerfis animantibus, quæ mouentur super Terram.* Propterea, veluti in Homagii fidem, adduxerat DEVS ad hominem omnem bestiam agri, & omnem volucrum cæli, ut videret, quo modo appellaret ea. Gen. II. 19. Propterea & venerunt ad Noab omnia animantia, Gen. VII. 14. ut sub ejus tutela conseruarentur in Arca. Sed ô quam restrictum est hoc Dominium, & feudale, ut contra DEI absolutum, semper idem, haud interruptum, in Creaturas omnes! Imò vero est hæc nostra prærogatiua *Ufus* potius quam *Dominium*. Debat Homo naturas Animalium nosse, ex iis Creatorem DEVM laudare, ea ad varios usus, cibarios speciatim applicare. Patet id ex litera feudali, quam dedit DEVS Noacho post Diluuium, Gen. IX. 2. 3. 4. *Pauor & Tremor vester erit super omne Animans Terræ, & super omne volatile Cæli, quidquid mouetur aut repit in terra, quidquid est in Piscibus maris, traditum est in manus vestras. Quidquid mouet, quidquid viuit, sit vobis in escam, quasi herbam virentem dedi vobis. Als: Terror vester ac tremor sit super omnes volucres cæli, cum uniuerfis quæ mouentur super Terram, omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt. Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia.*

Est alius character Mentis *simplicitas*, sed infinitis parasangis inferior suo originali. Sunt cogitationes DEI & infinitæ, & perfectissimæ & omnipræsentēs; nostræ quodammodo diuisibiles, excludunt unæ alias, sequitur una aliam.

Alius *Intelligentia* & sapiens operatio, sed quam & hæc umbratilis, imò nulla, sapientiæ Diuinæ comparata! inprimis in Statu hoc nostro corruptionis & *μωρίας*. DEVS scit omnia & perfectissimo modo, imperfectè multa Homo. Multa sciendi eum tenet cupido. Maxima pars eorum, quæ scit, est minima eorum, quæ ignorat. Et quot, quæso, constat laboribus, quot sudoribus, minuta scientia nostra: quam *γινώσκωμεν ἐκ μέρους*!

Interim tamen promicat ex Imagine ectypa infiniti quid. Cognoscit Homo DEVM, infinitum, infinitas ejus perfectiones; attamen

ne seipsum quidem cognoscit plenè, imo fortè plura alia melius. Et Diuina dum contemplatur, in profundissimam veluti Aquæ crystallinæ introspicit Abyssum.

Sed longissimè omnium ab Archetypo distat Ectypon, intuitu *Bonitatis, Veracitatis, Sanctitatis, Justitiæ*, inde nempè à lapsu. Sed non hærere debebat in corruptionis cœno mens nostra: emerfuræ præluet Diuini Verbi lucidissima Fax, quæ morituras in nobis scintillas *ἀναζωπυρεῖ*. Docet beatitudinem quærere cum DEO & per DEVM, submittere omnia Diuinæ voluntati, quærere, quæ bona, honesta; agere quæ iusta, Diuinæ Legi congrua; euitare quæ noxia; viuere DEO non voluntati nostræ, non Passionibus nostris, non nobis, non mundo: uti bonis Mundi, non abuti; vincere patienter obstacula in inuia fere virtutis via obvia, usque ad ultimam illam & perfectam *ἀποκατάστασιν*.

Remanere proin gratia DEI *λείψανα* Intellectus ac Voluntatis, iusti & iniusti idea, jus quoddam in Creaturas, *κοινὰ ἔννοιαι*, veritates axiomaticæ: sed informitas reformatione indiget. Vitâ Sanctâ oportet *ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ ΘΕΟΝ κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας*. Eph. IV. 25.

Vidimus hætenus Imaginem DEI in *Anima* Hominis cogitante, intelligente, volente, judicante, immortalis. Sed à tam nobili dignitate haud excludendum *Corpus*. Est id opus infiniti Artificis, Animæ junctum, Animæ adducens sensibilibus objectorum impressiones, Animæ voluntati in quibusdam motibus parens. Sane Anima & Corpus unita faciunt *καινὸν ἄνθρωπον*, Eph. IV. 24. *καινὴν κτίσιν* 2. Cor. V. 17. Conseruari debet *ὁλόκληρον τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἸΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ*, 1. Thess. V. 23.

Differt autem longe *Anima* hæc nostra & essentialiter ab *Anima* Bruti. Hæc est *τῇ ψαῖ anima viuentis, anima viuens* v. 21. Illa imago DEI: materialis una, immaterialis altera. Hæc omni cognitione destituta, cogitans illa. De brutorum Anima Sacer Codex, Deut. XII. 23. *Sanguis ipse Anima*, subtilissima nempe Sanguinis portio. Producta hæc ex *Terra & Aqua*, Gen. I. 21. 24. Hominis autem Cœlestis est Originis.

Exhibent Ornamenta in Tabulæ hujus ambitu locata Hominis ab ouo surgentis varia ex Anatomia moderna, nominatim oculatissimi *Ruysschii Thesauris* incrementa.

Fig. I. Embryo humanus Anisi seminis magnitudine.

Fig. II. Alius Grani Hordei magnitudine cum funiculi umbilicalis rudimento.

Fig. III. Alius præcedente paulo major, cujus Caput jam à corpore distinctum, artuumque rudera adsunt instar tuberculorum minimorum.

F 2

Fig.

24 TAB. XXIV. Genes. Cap. II. vers. 10. 11. 12. 13. 14.

Fig. IV. Alius digiti transuersi magnitudine.

Fig. V. Alius, cuius artus magis sunt expansi, sed nondum in digitos.

Fig. VI. Alius in quo digiti videri possunt.

Fig. VII. Alius paulò major.

Fig. VIII. Sceleton magnitudine digiti minimi, utraque manu tenens ouula.

Fig. IX. Aliud aliquanto majus, à cuius dextra pendet ouum muliebre foecundatum.

Fig. X. Aliud Indicis digiti magnitudine, à cuius sinistra pendet ouum foecundatum apertum.

Fig. XI. Aliud foetus humani quatuor præter propter mensium, qui oculis veluti lachrymabundus admouet, stropholi loco, membrulam tenuissimam, myriadibus vasorum sanguiferorum præditam.

TAB. XXIV.

Genes. Cap. II. vers. 10. 11. 12. 13. 14.

Et fluuius egrediebatur de deliciis, ut irrigaret Hortos, ut inde dilapsus fieret in quatuor Capita.

Nomen unius Pison, is circuit totam Terram Hauilah, ubi est Aurum.

Nomen vero Fluuii secundi Gihon, is circuit totam Terram Kusch.

Porro nomen tertii Fluuii est Hidkel, is cursum suum agit ad orientalem partem Assyriæ. Et fluuius quartus est Euphrates.

Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita.

Nomen uni Phison, ipse est qui circuit omnem terram Heuila, ubi nascitur Aurum.

Et Nomen fluuii secundi Gehon, ipse est qui circuit omnem terram Æthiopæ.

Nomen vero fluuii tertii, Tigris: ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, ipse autem Euphrates.

Est hæc de Paradiso disquisitio disputabilis admodum, si quæ Sacri Codicis alia. Immiscent se huic liti, & serram totis operibus reciprocant Interpretes, Geographi. Et quot non perlustrarunt Asiam, beatam hanc Protoplastorum sedem quæsituri, qui fortean non aliam reportarunt laboris mercedem, quam corpus lassum, & crumenam Auro, Intellectum Scientiâ vacuum? Fuere, qui Hortum hunc non in Terra quærent, sed pensilem fingunt in Aere. Fuere, qui ex tota Terra primæua faciunt Paradisum, ut tantò minus errare possint. His placet *Mesopotamia*, illis *Babylonis* περιχώρας, aliis omnis *Syria*, *Arabia* & *Mesopotamia*: *Palestina* aliis: Aliis *Armenia*, *Assyria* & *Ægyptus*. Omnes, quantum quidem mihi videtur, de τῷ δότῃ solliciti prius, quam de τῷ ὄντι certi; Alchymistis haud absimiles, qui Lapidem suum Philosophicum quærent in Aere, Saliua, Urina, Mercurio, Rore, & ubi non? non prius decisa quæstione, an detur huiusmodi Lapis, vel sit possibilis?

Constat fane ex modernis nostris obserua-

tionibus, mutatam prorsus esse Diluuiio Terram ab illa. Quis ergo, & ubi quis quæret Paradisum? Quid ergo fiet cum Mosaica descriptione? Est ne forsan hæc Romantica Terræ incognitæ, nec dum reperibilis? Neutiquam; Destructus quidem orbis primæuus, fatali illa inundatione, sed & sibi & Terricolis restitutus, in eundem prope situm, eadem Flumina, eosdem Montes, Valles. Idem in reformatione Globi adhibitus processus, qui in Creatione, idem scopus, idem partium ad inuicem æquilibrium, Terræ facies eadem. Ita conciliatur Scriptura cum Philosophia, Moses cum Ratione.

Videamus, nam plurima erunt in Paradiso videnda, unam hypothesin post aliam, imò ὡς ἐν περιτομῇ plerasque in unica hac Tabula, quam nobis suggeret Clar. *Sturmius*.

In diuersa ab aliis abijt Burnetius, & pene Phaethonteo raptu aliam fabricatur Terram à postdiluuiana, integram Paradisiacam, in qua obtinet perpetuum & blandissimum Ver, eadem & moderatissima Aeris temperies, longæuitas ad 8. & 9. Secula, foecunditas statui primo

GENESIS Cap. I. v. 10. 11. 13. 14.
Paradisus.

I. Buch Mosys Cap. I. v. 10. 11. 13. 14.
Das Paradies.

primo Protoplastorum accommoda, vitæ genus simplicissimum, Fructuum omnis generis, omni Tempore maturitas, Terra altior nostra Abyſſo Aquarum inædificata, plana, sine montibus & Vallibus, sine grandine, niue, Tonitru, Tempestatibus, Axis idem cum Axi Eclipticæ, fluminum Paradisiacorum ortus ex vaporibus ab Æquatore surgentibus, versus Polos pulsus, indeque placido ductu refluus: Zona media re-
torrida inhabitabilis, quæ *lamina Gladi micans* sive *flammeus gladius atque versatilis*. Gen. III. 24. Mundum separat à Mundo, septentrionalem ab Australi: Gentilium *Campi Elysi*, *Insule Fortunatæ*, *Hesperidum Horti*, qui parum absunt ab *Hortis* illis pensilibus *Alcinoi* apud *Homerum*, Terra illa cœlesti apud *Platonem* in *Phedone*. Crisin vel ἐπίκρυσιν Hypotheseos multis suspectæ, quæ Sacrum codicem sibi potius, quam se Scripturæ accommodet, angustia loci non permittit.

Sunt alii omnes nobiscum, & inter se facilius conciliandi, quia vel in nostra hac vel in reformata ad prioris modulum manent. *Jo. Herbinii de admirandis mundi cataractis* Diff. V. de *Cataractis Paradisiacis*, Hortus Edenis ampla est Regio magnam Tabulæ nostræ partem explens, versus Ortum & Caspium mare affinis Assyriæ, versus Boream Armeniæ & Cappadociæ, versus occasum & Mare Mediterraneum Palæstinæ, versus Meridiem Arabiæ, ad Mare usque Rubrum, & sinum Persicum. Transiit Geometrica hujus Paradisi linea versus occasum per Phœniciam, Philistæam, Ægyptum ad usque Nili Ostium: versus Austrum per Arabiam Petræam & Desertam; Versus ortum per Chaldæam, Babyloniam, Assyriam: Versus Septentrionem per Armeniam, Ciliciam, Syriam ad usque Regionem Damasci.

Detbleuo Chuero Geol. p. 156. & *Whiston* Paradisus locatur in Australioribus partibus Mesopotamiæ, inter Arabiam & Persiam, fluxeruntque Tigris & Euphrates juncti per Vallem amoenissimam, nunc aquis sinus Persici obiectam, qui olim fuerit ipse Hortus Edenis: ostium trans Ormum quadruplex in Mare Persicum, quorum duo seruarint nomina primitiua Tigridis & Euphratis, duo alia assumserrint nomina Pisonis & Gihonis.

Neque *Jo. von der Mark Disp. de vero Paradisi situ* Paradisum quærit in Paradiso, propter mutationes præprimis in Diluuiio inductas, superesse ex Fluuiis quatuor tres saltem uel

duos. Probabilissimum Horti Edenici situm esse in Chaldæa, vel Babylonia, vel Mesopotamia.

Palmam forte præripit aliis Cl. *Hadr. Relandus* Diff. *Paradiso* quem locat in Armenia B. & interjicit quatuor fluminibus, *Phaside*, *Araxe*, *Tigride*, & *Euphrate*, quæ ipsa sint Paradisiaca illa *Pbison*, *Gibon*, *Chiddekel* & *Phrath* orta olim in eodem & uno fonte, qui nunc non amplius extet, ut nec ipse Paradisus, forte sub terra reconditum nunc pro illis quatuor Hydrophylacium. Ponderus addit huic Sententiæ *Tournefort Voyage du Levant*. T. II. p. 324. qui Paradisum inuenit in fertilissimis *Georgiæ* vallibus, via inter *Erzeron* & *Teflis*, nominatim ubi sunt tres ita dictæ *Ecclesiæ*, quæ 20. circiter Leucis Gallicis distant à fontibus Euphratis, Araxis & Phasidis. Ut proin fuerit Paradisus in *Iberia* & *Armenia*.

Celeb. *Huetius* pro Paradisiaco Flumine agnoscit *Euphratem* *Tigridi* junctum in Arabia, & quatuor ostiis se exonerantem in Sinum Persicum. Extendit se proin hic Paradisus à c. ad C. & est C. E. *Gibon*, C. e. *Pison*. Susiana est *Chus* & *Chauilah* ad Occidentem Fluuii C. e.

Cl. *Clericus* Hortum Edenis collocat in *Syria* D. *Pisonis* vestigia monstrans in *Chryssorrhœa*, ubi & *Chauilah* occupata à posteris Semi. *Chus* ipsi est ad *Orontem*. *Euphratem* & *Tigridem* seruat juxta cum aliis.

Van Till Paradisum locat in A. altiori *Mesopotamiæ* loco: ex Edene profluxit unicus Fluuius A. c. cujus reliquæ supersint in brachio *Odeine* hodie dicto, in *Tigridem* influo; *Cobbaris* & *Gibon*, *Delas Pison*. *Chus* Euphrati adfita, Arabia.

A Clerici Paradiso haud longè distat Cl. *Sturmii*, situs in *Arom. Nabarim* seu Assyria citiore. *Chryssorrhœas* olim largus perluit veterem auriferam Regionem *Chauilah* (Semitarum nempe, nam alia fuerit Chamitarum) *Orontes* est *Chiddekel*. De *Euphrate* coniecit, scaturiisse olim in campis Damasci: *Gibonis* rudera conspici ad fluuios *Jaboc*, *Arnon* & *Zared*, qui in Mare salum se exonerant.

Meum non est, adferre omnia pro singulis, omnia contra singulas hypotheses argumenta. Voluminis adest materia, à scopo præsentis aliena. Seligat, per me licet, quilibet quod volet. Sua quemque trahat voluptas. Nemini inuideo gloriam inuenti Terrestris Paradisi, omnibus apprecor beatam possessionem cœlestis.

T A B. XXV.

Genes. II. vers. 12.

Et Aurum Terræ illius bonum est,
est quoque illic Bdelium, & La-
pis Schoham.

Et aurum Terræ illius optimum est.
Ibique inuenitur Bdelium & La-
pis Onychius.

Est haud dubiè אֶזְרָא *Aurum* Paradi-
si *bonum* id, quod vocamus purum
putum, χρυσίον ἄπυρον q. d. ignem
non expertum, ἀπέρθεον *Arriano* in
Indicis, *Obryzum*, ὀβρυζον, *Obridium*,
Obrussa; siue id fossile tale fuerit in massu-
lis, siue quod mihi videtur potius, fluuiatile,
purum nempe arenis copiose intermixtum,
quod χρυσάμμος, *aurosa arena*, *Spartiano*, Germa-
nis *Goldsand* dicitur, ut taceam alia nomi-
na, quæ *Lexico* meo *Fossilium* referuo. Com-
modum sane venit Aurum Fluuiatile hocce Cl.
Relando pro suo aurifero Flumine *Phaside*. In
laudem id cedit *Colchidi*, quam pro *Chauilab*
ille habet, quod fuerit olim una ex Asiæ opu-
lentissimis, cujus incolæ *Agathia* teste *Hist.* L.
III. p. 72. excelluerint πλέτε τε ὑπερβολῇ καὶ πλῆ-
θει; Nunc una ex pauperrimis. Et lucem for-
san foeneratur Colchico huic vel Scythico Au-
ro Elihu, Job. XXXVII. 22. *Venit à Septen-
trione Aurum*, ubi nos, *Serenitas auro similis*,
belles Wetter, præprimis si Moses, quod non-
nulli volunt, fuit Autor Libri Jobi.

Crucem magis figit בְּדֹלַח *Bedolach* de quo
integra disputant Regna. Pro Minerali stant
perplures. LXX. vertunt per Ἀνθράκω, *Carbun-
culum*. Relando præeuntibus Scriptoribus Rab-
binicis placet *Chrystallus* Fig. I. Accedunt ipsi
LXX. Num. XI. 7. Crystallum in Scythia in-
ueniri testis est *Solinus* c. 15. *Istic ἔστι Crystal-
lus, quam licet pars major Europæ ἔστι particula
Asiæ subministret, pretiosissimum tamen Scythia
edit.* Et *Dionys. Perieget* v. 781. in copia re-
periri scribit ad fluuium Thermodontem, qui
Phasidi est vicinus

Κεῖναι δ' ἂν ποταμοῖσι περὶ κρυμώδους ὄχθας
Τέμνοις Κρυστάλλω καθαρὸν λίθον διὰ τὴν πάχυνον
Χαίμαρην.

Illius autem fluuii circa frigidam ripam
Secabis Crystalli purum lapidem, veluti
glaciem
Hibernam.

Hinc & ipse Thermodon fluuius χρυσάλλω co-
gnomen est nactus. Parum discrepant, qui ex
Bedolach Beryllum faciunt. Nam & apud
Abenbitarem prima Crystalli species est *Belur*,
Beryllus. Videntur hi pro בְּדֹלַח *Bedolach* le-
gisse בְּרֹלַח *Berolach* facili in ב mutatione.

Transit Eruditionis illud Copiæ Cornu *Bo-
chartus Hieroz.* P. II. L. V. c. 5. ad Regnum
Animale. Huic בְּרִילָה est *Margarita* in *Conchis
Margaritifera* Fig. II. obuia. Verificatur illi
suum *Chauilab*, quod in Arabia collocat ad *Ca-
lipham* & *Babaren*, ubi Magaritarum est pesca-
tio: collatio Mannæ cum Bedolach Num. XI.
7. nempe ratione coloris albi, & figuræ rotun-
dæ: deriuatio nominis à בְּרִילָה *badal*, separare,
segregare, ut Bedolach fuerit Margarita exi-
mia, à reliquis ob præstantiam segregata.
Unio, quod nomen impositum maximè grandibus
Margaritis, Plin. L. IX. c. 35. ut taceam au-
thoritates, quæ pro Margarita militant.

Placet Vegetabile Regnum iis, qui vertunt
בְּדֵלָיוֹן, *Bdelium*. Ita duplex nostra *Tigurina*,
authoritate nixa *Aquila*, *Symmachi*, *Theodotio-
nis*, *Josephi*, *Hieronymi*, aliorum: sistit hanc
Plantam gummiiferam, nam & בְּדֵלָיוֹן vulgo
Gummi ipsum Fig. III. Describit eam *Dios-
cor.* L. I. c. 81. *Plin.* L. XII. c. 9. Sed &
moderni Botanici Arborem Bdeliferam dicunt
aculeatam, foliis Quercui haud absimilem,
sed longioribus & angustioribus. Unde *Plu-
kenetio Phytogr.* T. 145. fig. 2. *Arbor lactescens
acutis foliis quernis bdelifera.*

Seligat, per me licet, quisque, quod vult.
Dubius ego hærerem inter *Crystallum* & *Mar-
garitas*, fauentior tamen illi quam his, uti *Re-
landi* illa hypothesis de Paradiso placet præ
altera *Bocharti*, quam tamen tot asseruisse sibi
videtur argumentis, ut vix quidquam deesse pa-
tet ad perfectam probationem.

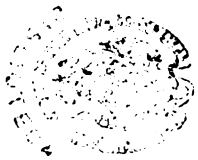
Habet & sua fata Lapis סְחֹחַם *Schoham*, di-
gnus ille, qui ornaret pectus Aharonis, Exod.
XXVIII. 20. XXXIX. 6. Placet *Onyx Aquilæ*,
Symmacho, *Theodotoni*, nostris quoque
versionibus 11. cc. sed Σμάραγδος *Smaragdus* LXX.
np. 11. cc. & heic λίθος πράσινος, quo no-
mine digni optimi & viridissimi Smaragdi,
quales sunt inprimis Scythici; nouum *Relan-
do* suppeditantes argumentum pro sua de Pa-
radiso hypothesi: *Nobilissimi Scythici ab ea
gente, in qua reperiuntur, appellati: nullis major
austeritas, nec minus vitii: ἔστι quantum Smarag-
di à cæteris gemmis distant, tantum Scythici à cæ-
teris Smaragdis* Plin. L. XXXVII. c. 5. conf.
Solin. c. 15. Hinc Smaragdus præstantissimus
Σκωθίς *Martiano*. *Succinum* & *Ambram* pro Scho-
ham lapide aspiciit *Sturm. Erkl. H. Schrifft.* p. 45.
TAB.

GENESIS Cap. II. v. 12.
Bedolach, Bdellion, Crystall, Margarita,

I. Buch Moses Cap. II. v. 12.
Bedolach, Bdellion, Crystall, Perlen, Schöham,

J. A. Corvinus sculp.

TAB. XXVI.

Genes. II. vers. 16. 17.

Præcepitque DOMINVS DEVS Homini, dicens : De omni Ligno Hortorum comede.

De Arbore vero Scientiæ Boni & Mali, de ea inquam haudquamquam comedas, nam quacunque die ex ea comedis, morte morieris.

Præcepitque ei, dicens : Ex omni ligno Paradisi comede.

De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis de eo, morieris.

Quid iuvat aspectus, si non conceditur usus? quid si oculi duntaxat legant, non manus? Ad quod tot sapidissimi Paradisi fructus, si non & famem sedassent? Bonitas est hæc DEI, quæ in absumentarum partium vicem substituit alia & εὐχρημα & εὐπνεύμα, eaque mechanicæ corporis structuræ perfectissimè congrua. Quapropter, ne periret tam nobilis Creatura præcipit DOMINVS DEVS, cui soli jure Creationis dominium competit in Creaturas, ut de omni Ligno Hortorum de omni Arbore, imò de omnibus Plantis comederet Homo.

Una & sola excipiebatur Arbor Scientiæ boni & mali, adjunctâ comminatione seuera, ut quacunque die de ea comederet Protoplasta, morte vel ut alii interpretantur, certissimè moreretur, moreretur omnis, moreretur totus Homo. Et en quomodo!

Erat Adamus creatus ad perfectissimi Entis, sui Creatoris, imaginem, purissimo Intellectu, qui absque labore & errore de omnibus judicare, Mundum cognoscere, Creatorem glorificare poterat, & perfectissimo modo: machinâ instructus corporea Mechanico-hydraulico-pneumatica, collocatus in Horto omnium rerum affluentissimo, non ullarum rerum indigus, quæ vel animam recreare, vel corpus satiare poterant; jure domini gaudens in triplex Regnum, Animale, vegetabile & Minerale: cinctus eâ Elementorum dispositione, unde nil patiebatur molestiæ, cedebant omnia in ejus desiderium & delicias: annos protrahere poterat vel in omne ævum, vel in millenaria, absque ullo sanitatis dispendio, transponendus ex hac vita in coelestem, admittendus ad intimam cum DEO unionem, sed annexum unicuique sine quo non, abstinencia fructuum unius arboris, sub comminatione seuera, fore præuaricatore DEO, Mundo, & sibi ipsi inimicum: Obscuratum iri lucidissimum Intellectum; dispositam ad malum Voluntatem, morti futurum obnoxium Corpus, perversè

motum iri fluida: tensum nunc fortius ad acutos dolores fibras; nunciri relaxatum ad usque ἀνισωρίαν: conflictandum sibi fore cum innumeris ægritudinibus, contrariantibus passionibus: vinculum solutum iri Animam inter & Corpus, & separatam intimæ Unionis amicos: statim à transgressione irrui turam, si non mortem repentinam, mortalitatem saltem, calamitates sine numero & mensura; imo præstolandam mortem æternam, exilium à Facie Diuina; rebellaturas contra indignum feudatarium omnes Creaturas, Cœlum, Elementa, Tempora, Anni, Cibos: Verbo, Felicissimam Creaturam fore miserrimam, Dominum mancipium.

Occurrunt hîc, & ab Eruditis mouentur variæ Quæstiones, quas soluere nec lubet, nec licet. Unica mei videtur fori, ex quam Arborum Classe fuerit tentatrix hæc? Sed & heic, tacente Scriptura, nil promitto, nisi leues aliorum conjecturas. Sunt qui pro Ficu stant, propterea quoque à CHRISTO maledicta, cujus foliis nuditatem texerit, imo asperis his corpus fricarit, primus ex poenitentiariorum ordine; primus futurus ex Flagellantium familia, si Rubum sumfisset, vel Oxyacantham. Placet aliis Malus, ejusue fructus Pomum gratissimo rubore flauedine mixto sese commendans, imo in horizontali sui sectione exhibens decem lineolas ad pentagonum centrale tendentes, decem, si Diis placet, Diuinorum Præceptorum indices, contra quæ insurrexit peccatum. Hæc à signatura petita, si non suffecerint, adde Pomum ita dictum Adami, in quo morsus lethalis venenatum remanet vestigium, imò si placet adde Pomum Adami, Cartilaginem Thyroideam in collo anteriori prominulam.

Sunt tandem, qui vota dant Viti, cui plura, quam omni alii arbori in sacris adscribuntur & bona & mala, cujusue fructu, vino, interdixerit DEVS Tabernaculum ingressuris Sacerdotibus sub Mortis poena, Leu. X. 9.

TAB. XXVII.

Genes. II. vers. 21. 22.

Immisit igitur DOMINVS DEVS soporem in Adam, & obdormiuit, tulitque unam ex costis ejus, carnem illius loco claudens.

Et ædificauit DOMINVS DEVS costam, quam tulerat de Homine in mulierem, & adduxit eam ad Hominem.

CAue facias ex *sopore Adami* Carum vel Lethargum. Integer fuit & ante & post quam obdormierat Protoplasta, ab omni morborum insultu remotus. Ne existimes dolorem fuisse hoc sopore mitigatum, quem sensisset vigilans. Poterat idem DEVS, qui Adamum creauit, eundem & præseruare à dolore, operationis inauditæ pedissequo. Est תרדמה *Thardemab* *sopor* sui generis, & sine exemplo, ex quo resurgens Adam fuit idem, qui ante, haud mutatus ab illo & mente & corpore. Et εἰς αὐτοῖς si fuit, quam LXX. habent, distingue eam ab Ecstasi Hominis lapsi, ut & Rabbinii distinguunt inter *soporem Somni*, qualis fuerit Adami, *soporem Prophetie*, qui irruit super Abram, Gen. XV. 12. & *soporem marmita* מרמיתא qui obruit Prætorianos Saulis, I. Sam. XXVI. 12.

Immisit ergo DOMINVS DEVS soporem in Adam, cumque adormisset, tulit unam de costis ejus, & repleuit carnem pro ea.

Et ædificauit DOMINVS DEVS costam, quam tulerat de Adam, in Mulierem, & adduxit eam ad Adam.

Mirabilis, imo miraculosa est *Eua* productio è *Costa Adami*, mirabilior tanto, si, quod Homini ordinarium, utrinque habuit 12. Costas tam ante, quam post conjugis creationem, secundam nempe, ut Theologi loqui amant. Incongruum fere quicquid dixeris, fuisse in uno latere 13. in altero 12. vel in uno 12. in altero 11. Notat forsitan heic על על vel על על non *Costam* sed in genere *Latus*, quemadmodum alibi Architectonico significato *substructionem*, structuram quandam lateralem, ad latus templi extructam, Ezech. XLI. 6. ut ex latere corporis Adamici, Hypochondrii vel lumbis musculosis formata prodierit Eua, quæ interpretatio tanto magis mihi arrideret, quia DEVS *carnem illius loco clausit*. Monstruosa est eorum Fabula, qui volunt, mulierem junctam cum Adamo creatam, imo scapulis dorsoque agglutinatam, ut à fronte fuerit Adamus, à tergo Eua, Monstrum Jani ἀνδρόγυνον.

T A B. XXVIII.

Genes. III. vers. 1.

Serpens vero callidior erat omni bestia, agri, quam fecerat DOMINVS DEVS, qui dixit ad mulierem. Ita ne dixit DEVS, non comedetis de omni Ligno Hortorum?

Sed & Serpens erat callidior cunctis animantibus Terræ, quæ fecerat DOMINVS DEVS, qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis DEVS, ut non comederetis ex omni ligno Paradisi.

Occurrunt in tristissima Lapsus Generis Humani Historia varia, eaque perdifficilia, in quorum recensio-
ne ero tantò contractior, quia benè multa cadunt extra fori physici limites.

Displicet allegorica *Philonis* interpretatio, quâ ὄφις est ἡδονῆς σύμβολον, voluptates ipsæ inescantes. Sed magis impia *Cornel. Agrippæ* & *Hadr. Beuerlandi* opinio, quam vel proferre pudet, & defensor ipse carcere luit, & mentis alienatione. Neque placent, qui Historiam hanc

GENESIS Cap. II. v. 16. 17.
Arbor Scientiæ boni et mali.

I. Buch Mosıs Cap. II. v. 16. 17.
Baum der Erkenntnis des guten u. bösen.

H. Spörting Sculp.

GENESIS Cap. II. v. 21. 22.

Eva ex Costa Adami productio.

I. Buch Moses Cap. II. v. 21. 22.

Eva Erschaffung aus der Rippe Adams.

M. Tynoff sculp.

GENESIS Cap. III. v. 1.
Serpens seductor.

I Buch Moyses Cap. III. v. 1.
Die Schläng ein Verführer.

G. D. Haman sculp.

hanc, imo totam de Creatione, Hexaemero, Paradiso intelligi volunt parabolice λαμβανόμενως. Sternit allegorifandi libertas planam ad audendum quiduis viam, ad quæuis otiosi cerebri figmenta, Libertinismum. Destruit cerebrinas ejusmodi ideas expressa Serpentis, imò loquentis, mentio, & gravis seductori illata poena.

Neque subscribo *Josepho*, *Judeis* & *Socinianis* multis, serpentem fuisse merè naturalem, sermone, affectibus humanis præditum, callidum, pedibus erectum, qui & quæstionem formarit, dubitationem cordibus instillarit, & contrariam conclusionem elicuerit: Id quod certe Bruto αλόγως καὶ ἀφώνως non competit. Subtilius paulò *Isaac Abarbanel*, qui serpentem naturalem vult seduxisse Euam non tam sermone, quam Exemplo, crebriore in Arborem vetitam ascensu & descensu, fructuum de ea esu innoxio. Consisteret adeo tota deceptio in propria, peccaminosa Euæ cogitatione, contra textum, qui alloquio primam matrem persuasam dicit, & distinctam tum Quæstionis tum Responsionis facit mentionem.

Extra Christianorum castra sunt relegandi *Ophite* illi, vel *Ophiani* apud Patres, quorum alii Serpentem volunt fuisse CHRISTVM ipsum, alii Ens CHRISTO majus, scientiarum auctorem. Quæ absurda dogmata emanarunt vel à Nicolaitis, vel ab Ægyptiis, apud quos Ibes, Crocodili, Serpentes cuiti. Assumfit Seruator μορφήν ὄφτος non ὄφειος, & Serpens ille æneus typus quidem fuit CHRISTI, non ipse CHRISTVS, nedum præstantior Archetypo.

Sed nec pollicem premo *Cajetano* & *Bekkero*, qui nullum prorsus adfuisse Serpentem naturalem, imo nec specietenus talem, sed Diabolum, Serpentem metaphoricum. Deserunt hi literam absque necessitate, quæ Serpentem adfuisse memorat.

Vult *Celeb. Bochartus* Serpenti Seductori infusum fuisse aliquid à Diabolo supernaturale, ut Balaami Asinæ: Sed sic Diabolo tribuitur potentia Spiritui creato haud competens. Solius DEI opus est, si Animal, ut quoque Asina illa, organis ad sermonem efformandum, haud instructum, loquatur. Hinc & JEHO-

UA Asinæ os aperuisse dicitur Num. XXII. 28. non Angelus.

Conjungunt Commentatores plerique Christiani *Satanam* & *Serpentem naturalem*, huncque volunt ενεργούμενον, obsessum. Sed & hi circa applicationem mirè dissentiunt. Id sane à me obtinere non possum, ut credam, Satanam Serpentis organa, formandæ voci inepta, flexisse, ut distincta prodierint verba. Quapropter cum aliorum venia, irem potius in eam sententiam, quæ (haud exclusa Serpentis naturalis, ejusque pulcherrimi, præsentia) larvatum accusat Ἀνθρωποποιόν Diabolum, qui & sub Samuelis latitavit larua, I. Sam. XXVIII. Utique callidus præ Animalibus Agri, callidus ita, ut sermocinatione sua persuaserit Euæ primum, marito dehinc ἀποθέωσιν. Formarit ille disputator astutissimus prius statum controuersiae, rem in dubium vocando elicuit conclusionem contrariam, & per inversionem vim argumenti elusit, quæ in serpentem naturalem prorsus non quadrant, ut nec vocatio in iudicium, exprobratio delicti, sententiæ executio, depressio infra omnes bestias agri, ad ipsa Tartara depressio intellectus & voluntatis relegatio ad pulverem terrena. Sane non serpentis naturalis, sed Diaboli Caput à CHRISTO conquassatum. Non inter serpentis naturalis sed Diaboli semen, & semen Mulieris posita fuit inimicitia. Fuit proinde hic idem ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφης ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος Διάβολος, καὶ ὁ Σατανᾶς ὁ πλανῶν τὴν ὀικουμένην ὅλην Apocal. XII. 9. XX. 2. qui Ἐυὰν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ παρεργίᾳ αὐτῆς 2. Cor. XI. 3. Quæ omnia penitus examinandæ Theologis lubens linquo.

In ornamentis est

N. 1. Serpens Indicus coronatus, Cobras de Capello dictus, diademate seu conspicio insignitus. Raj. Quadrup. p. 330. Vipera Indica vittata gesticularia Catal. Mus. Ind.

N. 2. Vipera.

N. 3. Cerastes, seu Serpens coronatus Greuini Aldrov.

N. 4. Cerastes Libycus Aldrov.

N. 5. Acontias.

N. 6. Cenchrus veterum Bellon.

N. 7. Ibiboboca.

TAB. XXIX.

Genes. III. vers. 7.

Et aperti sunt oculi amborum, cognitoque quod nudi essent, confuerunt folia Ficus, feceruntque sibi cinctoria,

Et aperti sunt oculi amborum, cumque cognouissent, se esse nudos, confuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.

Fuit quæ nunc probro est, Nuditas in Innocentiæ statu innocua. Quod ante Lapsum Innocentiæ fuit signum, ut est adhuc Infans, nunc indicium est ipsius Lapsus & Corruptionis. Sed cur? cur *aisioia*, pudenda sunt pudenda? Partes non minus ac omnes aliæ necessariae? cur non idem fatum subire Lingua, Manus, Pedes, Facies, Corporis membra alia? non minus ac illa in turpissimos abusus verti solita. Dicunt namque pudorem tanquam maculam adhærere rebus per se innocuis, sed turpi abusu in anomalias versis. Sed hoc mihi, pace ipsorum dixerim, non facit satis. Et ex natura rerum nihil video, quod quidem possit facere satis. Id certum, cupiditates pro Generis Humani propagatione fuisse antelapsum ad Naturæ necessitatem, & Rationis normam, ordinatas, vitii expertes, à culpa poenaeque

immunes. Vestigia hujus Juris Naturæ primæui cernere etiam nunc licet in Brutis.

Est *Ficus* prima Plantarum in Sacris memorata, ex cujus fructibus remedium forte quæsiuit Adamus fami, sicuti foliis texit nuditatem; Arbor, si Poëtarum figmentis fides, diuinæ originis. *Syceam* quendam à *Titanibus* insectabatur Jupiter, Terra autem Mater prolis miserta eam occuluit, & in *Syceam* arborem, id est, Ficum commutauit. Inde *Sycae* Urbis in Sicilia nomen. Quid si ipse hic *Sycea* fuerit *Adamus*, à DEI facie fugiens, sub ficu nuditatem suam occulens? Non habent, cur gloriëntur *Athenienses de ficu Sacra Hegetoria* à Cere sibi donata. Fuit Ficus in Paradiso, primum Adami solamen, nuditatis tegmen.

Sistunt ornamenta Fructus Ficus tum integros, tum dissectos, cum inclusis floribus & seminibus.

TAB. XXX.

Genes. III. vers. 14.

Et dixit DOMINVS DEVS ad Serpentem. Quoniam hoc fecisti, execratus es præ omni jumento, & præ omni bestia agri, super ventrem tuum gradieris, & puluerem comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

Et ait DOMINVS DEVS ad Serpentem: quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ. Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

Reptatio serpenti data in poenam. Ita Sacer Codex. Ast haud levia occurrunt hæc dubia. Certum, in bruta mortalitatem non cadere, ea legibus non esse subiecta, in iudicium non posse vocari, sententias non intelligere. Hinc qui pro serpente naturali stant, punitum volunt ut Satanicæ seductionis organum, sicuti in sceleris detestationem alia Bruta in Lege lata Exod. XXI. 28. 29. de Boue cornupeta Leu. XX. 15. de Bestiis in turpissimos libidinis usus tractis Deut. XIII. 15. ut calamus suspenditur cum falsario, & adulterinis sigillis, magici Li-

bri exuruntur cum veneficis. Certum, non omnes Serpentis species, mirè variantes, ab una matre esse ortas, sicuti nos à Protoplastis, quotquot sumus homines nascimur, cur ergo non illa sola progenies, quæ Euam seduxit, fuit punita? Cur omnes aliæ, alienæ criminis reæ? imo cur non solus ille serpens, qui seduxit, individuus? cur leuior seductori totius generis humani indicta poena, quam bestiae Sodomiae participi, quam Boui cornupetae, qui uni duntaxat homini vitam eripit?

Videamus poenam per partes? Prima, *super ventrem tuum gradieris* ansam dat perbellis recu-

GENESIS Cap. III. v. 7.
Ficus Folium Nuditatis Tegmen.

I. Buch Mosys Cap. III. v. 7.
Das Feigenblatt ein Decke vor die Blöße.

H. Sperling sculp.

GENESIS Cap. III. v. 14.
Serpentis Poena.

I Buch Mos. Cap. III. v. 14.
Straff der Schlange.

J. A. Corvinus sculp.

recutitorum Doctorum fabulis. Sunt qui Serpentem ante lapsum erectum incessisse volunt instar Cameli, eique inequitasse Samaelem, qui Euan seduxit. Alii, binis ad minimum, forsitan quatuor pedibus incessisse primitus, sed bipedum vel quadrupedum nequissimum pedibus postea mutilatum. Cur non & loquelam Serpenti ante lapsum datam, ademtam dixeris? Imò cur, si serpens fuit naturalis, organum Satanæ resistere ineptum, non potius homo, qui sui erat juris, pedibus, manibus, auribus, loquelâ fuit priuatus, utpote qui pedibus ad arborem vetitam accessit, manibus fructus decerpit, auribus auscultauit, & colloquium cum seductore miscuit? cur ab hac poena immunes sunt, si qui dantur, ut pinguntur dracones pedati? Quid opus, nouam finito Creationis opere, statuere Creaturæ speciem, partibus integralibus mutatam prorsus, euulsis pedibus reptilem? Imò structuram attende serpentum, videbis corpori longo & flexuoso non quadrare pedes, imo non sufficere binos, vel quatuor, nec illis *τρεκαονταπηχύσσι* apud Philostratum viginti. Serpenti nil deest quoad vitæ commoditatem, licet pedibus careat, sicuti Quadrupedi nihil, licet alis non sit instructum: repit ille quaquauersum celeri satis motu reptando victum quærit, rependo muros, arbores, conscendit, rependo ad latibula sua redit. Si quæras, qualisnam fuerit Serpens ille seductor? videbis placere *Viperam Bonfrerio & Delrio, Scytalen Pererio, Basiliscum Eugubino, Draconem Majo.*

Singularis est *Didymi* Sententia *Caten. Lipom.* *Serpentem ἀποδα* creatum, sed pedes superaddidisse Satanam, post, sententia Judicis, rursum ablatis. Singularis, inquam. Ad quid enim pedes, quibus carere poterat, & tamen seducere? cur auferendi DEI iussu, qui euaniissent sponte? & ubi poena, Serpente redeunte in pristinum & commodum statum? Unde Satanæ potestas, pedes formare, & pectori aptare?

Notat *ἰνὴ Venter*, sed & *Πεῖδος*, unde LXX. *ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ.* Utrumque benè, nam serpentum pectus est etiam Venter & venter Pectus. Quia diaphragmate carent; concauitas a capite ad caudam protensa Venter dici potest & Pectus.

Alterum Poenæ Serpenti inflictæ Lemma est: *Pulveris comestio.* Sed prope euanescit & hæc poena, si ad Naturam attendamus. Sunt Serpentes Animalia *πάμφαγα*, omniuora, ve-

scuntur fructibus, pane, furfure, carne, licet cum his sæpe & puluerem lingant, id quod aliis quoque competit Animantibus. Imò Terra siue puluis in se & abstracte licet consideratus alimenti sit expers, tamen cum contentis particulis spectatus est omnis alimenti mater, foecunda Plantarum alitrix. Terram proin si lingat serpens, ingerit simul mucum, qui Plantis cedit in alimentum, abligurit semina in Terra latentia, radículas, fibrillas, animalcula. Quinimo non solus Serpens est *κυνεόφαγος*, sed & alia Animalia, Lumbrici, Scorpiones, Talpæ &c. ubinam Ergo poena?

Ex jam & supra dictis, ex calliditate, sermone, quem Serpens miscuit cum Eua, vocatione in iudicium, maledictionis grauitate constat, serpenti naturali vix applicari posse, sed quidem mystico, *ὅφει τῷ ἀρχαίῳ, qui execratus præ omni iumento, & præ omni bestia agri super ventrem graditurus* depressus quoad statum, prius coelestem, nunc Tartaro dignum, quoad Intellectum & Voluntatem, olim diuina, nunc Terrena cogitans, & abjecta; vetitate, sapientia, Sanctitate amissis, coeno vitiofitatis immersus, dignissimus, qui deprimeretur etiam quoad actiones, ademta potentia Apoc. XII. 9. Parallelus est, qui hanc Sententiam explicat locus Psal. XLIV. 26. *Dejecta est ad puluerem anima nostra, terræ adheret venter noster.* conf. Thren. III. 29. ubi & piis pulueris linctus adscribitur. Sed & impiis metaphora desumtâ ab antiquo hostes deuictos conculcandi more, in Numis Imperatorum Romanorum passim obvio, cujus exempla prostant in Sacris Jos. X. 24. Psal. LXXII. 9. Quadrat huc imprimis Jes. XLIX. 23. *Erunt Reges nutritii Tui, & Regina eorum nutrices tuæ, vultu ad Terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.*

Exhibet hæc Tabula

- N. 1. Satanam serpenti, quod Judæi fingunt, inequantem.
- N. 2. Draconem *ἀποδα*.
- N. 3. Anguem Æsculapii nigrum Aldrov.
- N. 4. Serpentem marinum ex mari Norvegico.
- N. 5. Cherfydrum.
- N. 6. Anguem Æsculapii vulgarem.
- N. 7. Sepem Aetii ex Mathiolo.
- N. 8. Ammodytē.

Alios prætereo.

TAB. XXXI.

Genes. III. vers. 18.

Spinam atque Tribulum progerminabit tibi, & manducabis Herbam agri.

Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ.

𐤀𐤃𐤁𐤁 𐤀𐤃𐤁𐤁. LXX. ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Ita & Paulus Hebr. VI. 8. Occurrunt eadem voces, quas nos per *spinam* atque *tribulum* vertimus junctim Hos. X. 8.

Ἰπ̄ pro *Spina* legitur & alibi Ezech. II. 6. XXVIII. 24. Exod. XXII. 6. Jud. VIII. 7. sed quaeritur, an hac voce indigentur omnis generis *plantæ spinosæ* dictæ, id est, spinis seu aculeis pungentibus armatæ, Arbores, Frutices, Herbæ? vel certa quædam ab aliis distincta genera & species? vel spinæ seu aculei ipsi, ex trunco, caulibus, ramis, floribus, fructibus prodeuntes? seligerem, si daretur optio, ut heic datur, pro *spina*, illas inprimis *Plantas spinosas*, quæ agricolis sunt exosæ, agris infestæ, & vix alii veniunt usui: quam combustionis.

Tribuli τριβόλος, quod 𐤀𐤃𐤁𐤁 Hebræorum respondet, nomen fuit olim certis quibusdam Plantis muricatis proprium. Et apud Diosc. L. IV. c. 15. duplex est, unus *terrestris χερσαῖος foliis ad effigiem Portulacæ tenuioribus, viticulis in Terra stratis, spinis secundum folia rigidis, præduris*. Perhibetur hic *Tribulus Terrestris Ciceris folio aculeato* C. B. *Tribulus Terrestris* - Hanc Plantam cum suo fructu seu capsula seminis aculeata exhibet Fig. I. *Tribulus Dioscoridis alter aquaticus, ἐνυδαῖος, in fluminibus natus, comam exerit, aculeos condens: foliis latis, & pediculo longo, caule parte summa quam ima crassiori, adsunt ei 3 capillamenta quædam spicacea: semen durum ab altero non abhorrens*. Est autem hic *Tribulus aquaticus seu Tribuloides vulgare aliquid aquis innascens* Tournef. Fig. 2. *Τριβόλος* nomen præ priori merens ob triplicem cuspidem. Hunc intendisse Scripturam vix vero est simile, quandoquidem is in usum cedit Medicis, in victum hominibus & brutis, utpote ex quo Thraces ad Strymona amnem habitantes, equos faginant, & panem conficiunt. Sed *Tribuli* nomine veniunt apud Botanicos aliæ Plantæ. *Tribulus Sylvestris* Lonic. est *Caucalis aruensis echinata magno flore* C. B. Fig. A. *Tribulus marinus quorundam* Lugd. est *Cribmum maritimum spinosum*. C. B. Fig. B. *Tribulus terrestris minor repens* Lugd. est *Trifolium echinatum aruense* C. B. qui *Tribuli* omnes huc non quadrant.

Sed cur nos *Tributum* 𐤀𐤃𐤁𐤁 vertimus *Distel*, qua voce *Carduarum* genus indigitamus? Nul-

lus, quod constat, *Carduorum Tribuli* nomen fert. Attamen in fauorem nostræ Versionis Germanicæ produci potest *Cnici*, qui *Cardui*-formis planta est, Synonymum Arabicum *Alzardach*, *Dardagi*, quod cum Ebræo 𐤀𐤃𐤁𐤁 apprimè conuenit, & non minori jure ac Plantæ supra recensitæ huc trahi *Cnicus Sylvestris spinosior polycephalos* C. B. per sæpe τρικέφαλος τριβόλος nomen tunc merens Fig. 3. Omnia hæc incerta. Seruarem ego vocem *Dardar*, ut seruata fuit illa *Schobam*, & aliæ, vel ita 𐤀𐤃𐤁𐤁 Ἰπ̄ reddidissim *Dörner und* (andere) *stehende Gemächse*, vel ad exprimendam magis Terræ sterilitatem, *Dörner und Unkraut*.

Pergo ad *Spinas* seu aculeos ex Plantis spinosis prodeuntes, quarum aliquot genera sisto, suboculoarmato depicta ex *Malpigh. Anat. Plant.* p. 136. Fig. 4. nempe sistit spinas in *Borrapi-nis* caule & superiore foliorum parte diaphano humore turgidas. a. autem spinas priori habitæ circumlocatas, quæ curuatæ paulum attolluntur, Fig. 5. spinas in *Cucurbitæ* caule, floribus & foliis, suis internodiis distinctas, quibus interseruntur aliæ minimæ b. sæpe diaphano coronatæ capitulo Fig. 6. Spinas in *Urticis mortuis*, *Lamia* dictis, foliis nempe, caule & floribus nodosas, & veluti articulatas Fig. 7. Spinam *Urticæ urentis*, cauam pariter & succo refertam, qui induc-ta cicatrice uriginem & tumorem, veluti infusa Aqua Regia, excitat, Fig. 8. Spinas in *Veneris Labro* & *Bardana* apice recuruo, quo vestibis hærent, Fig. 9. Spinas in *Hieracio* flore & facie Taraxaci circa caulem & folia copiosas geminis sinubus recuruis munitas Fig. 10. Spinas seu aculeos *Ononidis* Fig. 11. *Rosarum* Fig. 12. *Oxyacanthæ*. Harum omnium spinarum usus est idem qui Pilorum & Spinarum in Conchyliis, siue, Plantas ipsas tueri, siue diuerticulo esse, ut turgens alimenti incongrua portio erumpat, ac digeratur, id quod probatu haud difficile ex modernis Botanicæ fundamentis. Patet hinc non esse spinosas Plantas, spinis rigentes sæpe & horrentes, Excrementa Terræ inutilia, sed æque nobiles, utiles atque sunt aliæ. Exemplo sint Rosæ, Berberes, Ononis, Genista, aliæ. Sunt Spinæ partes totius integrales, ad compositionem totius absolute necessariae, si hoc, Plantis & Mundo concreatæ, nec demum post lapsum productæ, quod multi

GENESIS cap. III. v. 18.
Spinæ et Tribuli.

I. Buch Moyses cap. III. v. 18.
Dörne und Disteln.

I. A. Corvinus sculp.

multi putant. Nil interim decedit sententiæ à DEO latæ, *Spinam atque Tribulum progerminet Terra*, spinosas plantas Homini molestas, majori forte quam ante numero, quæ impedimento sunt aliis magis necessariis, & sæpe magno labore extirpandæ, quemadmodum videmus *Zizania*, quæ forte *סִבְרָה וְסִבְרָה* *Spina ac Tribuli* nomine venire possunt, sæpe felicius succrescere Frumento, & agricolis multa facessere incommoda.

Sed non in Diluvio demum, execratione Terræ completa, affurrexerunt spinosæ Plantæ. Afferuo inter meas Diluvianæ Stragis reliquias folium *Mespili Apii folio silvestris spinosæ sue Oxycanthæ* C. B. cujus Iconem hæc Fig.

13. adjungo ex Herbarii mei Diluviani Tab. III.

Manducabis herbam agri alterum Versiculi Lemma, ita, ne contradicere videatur usui Plantarum in ipso Innocentiæ statu Gen. I. 29. explicari debet, ut cedat Homini in commodum. Vixit hætenus Adamus in Paradiso, Horto fructibus delicatissimis a DEO ipso creatis, affluentissimo: nunc, facie rerum mutata, relegendus est peccator in exilium ad *herbas agri*, in cibum adsignantur herbæ extra Paradisum nascentes, magno labore, in sudore vultus colendæ, plantandæ, colligendæ; Ita quoque *Calvinus* in h. l.

TAB. XXXII.

Genes. III. vers. 21.

Fecit quoque DOMINVS DEVS ipsi, Adam & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos.

Idem.

Est *Vestis* pudori remedium, nuditati tegumentum, clypeus contra injurias Aeri à lapsu inductas. Pudori succerant ficus folia, sed plus poscebat nuditas, plus Elementorum injuriæ.

Sed & hæc naturæ facit satis *Pellis* Animalis cujusvis, præsertim lanigera, & pilosa. Primas inde & à DEO, factas Vestes docet textus. Indutos videas præcos Græcorum Heroas, Apri, Tigridis, Leonis exuviis, Germanos veteres Rhenonibus, etiamnum Tartaros, Hungaros, Polonos, Lappones, Finnos, Russos, pellibus. Et sane pelliceis vestibus nihil commodius. Seruant arctati pellium pori exhalantem corpore calorem; Abigit hæc armatura frigus pariter ac æstus: Durationem si intendas, eliges pelles, quæ ad feros sæpe nepotes transmitti possunt.

Vestigia simplicissimæ hujus Vestis legimus in Natura. Est ipsa *cutis* corporis nostri vestis, pellis Animalium, ut testa Cochleis & conchis, crustaceum integumentum Cancris, Echinis, Stellis, Folia Plantis, earum Fructibus ac floribus, Arboribus cortices. Necessitas non poscit ornatum, non ostentationem. Ita si

rem consideremus, cuius Regioni naturæ suæ sufficient Vestes, imo cuius Familiæ sui suppetent Sartores, pelliones sui. *Vestitus insignis ac mollis superbiæ Vexillum est, nidusque luxuriæ Augusti* dictum apud Sueton. Vit. c. 33.

Ex quo corporis imbecillitas transit in tennerrimam sensilitatem, & ingenium deflexit ad Experimenta varia, transit quoque usus in abusum, qui pulcherrimo *Modi* nomine venit, versa simplicitas in incommodum, tranquillitas in ostentationem & Luxum. Tributa exacta injusta à variis Naturæ corporibus, viscera à Plantis, Lana à pecude, Sericum à Bombycibus, imò & Araneis. De luxu certant veluti populi integri, eo usque, ut una natio fiat veluti alterius simia, una alteri redatur subjecta. Certant status, Personæ, Sexus. Ita à pristina simplicitate deflectebant, deflectuntque magis ac magis Adamigenæ. Proh pudor!

Adamum sacrificasse hariolari licet. Nam unde pelliceæ tunicæ non mactatis pecudibus? Imo & carnem comedisse antediluvianos. Nam perpetuus obtinuit mos, ut qui sacrificant, de altari viuerent.

T A B. XXXIII.

Genes. IV. vers. 4. 5.

Sed & Habel adduxit de primogenitis ouium suarum, & de adipe illarum; & respexit DOMINVS ad Habel, & ad munus ejus.

Ad Cain vero & munus ejus non respexit: Iratus itaque Cain vehementer, & concidit vultus ejus.

Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit DOMINVS ad Abel, & ad munera ejus.

Ad Cain autem & ad munera ejus non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus.

A Peritur Tragoedia: Vidimus supra nobilissimam Creaturarum victam à *superbia* & Voluptate, nunc in proscenio se sistunt duo alii affectus Animi grauissimi, intimæ admissionis amici, sed & hostes acerrimi, *Ira* & *Livor*.

Obseruat Adamigenarum primus, non placere DEO, quod ex fructibus agri offerebat sacrificium, gratus esse Abelis, & excandescit *Ira*.

Laxantur habenæ, panduntur vela, exponitur nauigiolum spumoso mari, tollitur æquilibrium inter fluidum nerueum & sanguinem; Torrentis adinstar devoluuntur Spiritus, Animales dicti ad Cor ex Cerebello, contrahitur solito fortius princeps hæc Corporis Machina, expellit hydracontisterium hocce sanguinem extraordinario prorsus impetu in extremos corporis tubulos: hinc rubore suffunditur vultus, oculi micant, os spumat, labra tremunt, omnia corporis membra in motus anormalos rapta sese ad pugnam parant. Latiniori stylo si insanum hunc Affectum descriptum velis, adi *Senecam* de *Ira*.

Sed amant alterna non Camoenæ duntaxat, verum & Furia. Est Abel pietate erga DEVM conspicuus, tranquillo animo, floridi vultus. Sed æstuans ira Cain mox pallet invidia, quæ furor non minori jure dici potest, quam Ebrietas animæ. Inundavit miserum corpus æstuans sanguis, prædominante motu Cordis: nunc stat victoria penes neruosum Systema,

contrahitur cutis, tardius procedit per extrema latex sanguineus, opprimitur Cor, & massam fluidi vitalis ægre, ac cum suspiriis pellit; torquet Hominem diu noctuque Liwor, interrumpitur somnus, abscedit appetitus, contabescit corpus, pallet vultus

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto.

Exprimit Scriptor Sacer hunc diræ passionis affectum his verbis? וְכָאֵלֶּיךָ וְכָאֵלֶיךָ & *concidit*, vel *concidit vultus ejus*. Accidit nempe inuidis, ut seipsum consumant: sicut Ferrum consumit Rubigo, ὡς πῦρ ὑπὸ τῆς ἰᾶς ὁ σιδηρός, ἔρω οἱ φθονοὶ τῆς ἰδίας ἡδύς κατασθίουται *Antisthenes*. Idem vult Hispanorum Veriverbium. *Al hierro el orin, y la embidia al ruin*. Et quæso resisteret tenerrima corporis structura tot armatis? quæ debilitatæ jam ab ira fibræ torrenti spirituum? extensi antea nimis tubuli nunc contrahuntur nimis, impeditur in extremis secretio, partium nutritiarum adhæsiō, ad acrimoniam disponitur sanguis, & obstructions, unde tandem *Tabes*. Ita fit fratricida αὐτόχειρ.

In ornamentis sese offerunt

- N. 1. Tristitia.
- N. 2. Deuotio, Pietas.
- N. 3. Gaudium.
- N. 4. Desperatio.
- N. 5. Odium, Ira.
- N. 6. Inuidia.

TAB.

GENESIS Cap.III.v.21.

Vestis Corporis Clypeus.

I Buch Moses Cap.III.v.21.

Die Kleider ein Schirm des Leibes.

M. Tjörff sculp.

GENESIS cap. IV. v. 4. 5.

Cain Iræ fervens, Invidia pallens.

I. Buch Mosys cap. IV. v. 4. 5.

Der bornig-und neidige Cain.

H. Sperling sculp.

TAB. XXXIV. XXXV.

Genes. VI. vers. 14.

Fac Tibi Arcam de Lignis ' Gopher, in ' mansiones interstingues Arcam, & bituminabis eam intus & extus.

Fac tibi arcam de lignis læuigatis : mansiunculas in arca facies , & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.

1. Gopher quidam Pinum , quidam Cedrum , quidam Cupressum exponunt.
2. Hebr. nidos facies ipsam Arcam.

ANsam dederat Terra violentia repleta comminationi terrificæ , ego perdam eos (uniuersam carnem) cum ipsa Terra. Nunc prostratum timore Noachum erigit optimus παντοκράτωρ. Cui æque facile fuisset, Noachidas seruare per miraculum in mediis Diluuialibus undis, ac Danielis tres socios in mediis flammis. Sed placuit medium ex ingenti Naturæ Thesaurο peti tum , magna cura tum à Noachigenis, tum ab aliis elaborandum. Erat id ἡ φηβίς, Hefybio λάρναξ ξυλίνη, ἡ σορός, arca lignea vel capulus, quia λαρναιὸς siue Κίτης Cistæ adinstita undique fuit clausa. Hinc & Thebe, ἡ βη πόλις βοιωτίας καὶ κιβώτιον, Ciuitas Boeotiae & arcula, à rate vel nauigio, qua Cadmus transfretauit in Europam. Vsum si spectes, conueniet Nauigii Vox qua usus Autor L. Sapientiae C. XIV. 6.

Materia ex qua Nauigium hocce, seu Arca conitui debebat, est lignum Gopher גפר, Vox ex ἅπαξ λεγόμεναις, variis interpretationibus exposita, ut optimè fortean agant, qui cum Latina nostra Hebraicam Gopher seruant. Scopulos euasisse sibi videbantur LXX. Si non tam ad Arboris genus vel speciem attenderent, quam ad artificialem, qua Architectus utidebebat, formam, dum nempe גפר נץ vertebant per ξύλα τετραγώνια, ligna quadrangula, ubi non tam intelligendæ sunt Arbores, quarum rami ex uno loco in quatuor angulos vel plagas se explicant, uti id faciunt coniferæ, quam Ligna à lignicidis in quatuor hedras prismatis in modum secta. Ligna quadrata Augustin. Gv. DEl L. XV. c. ult. Ligna læuigata vulgatæ. Vossius τὸ גפר explicat vel Puem vel Resinam, manet adeo generatim in Arboribus resiniferis, fac tibi Arcam ex Arboribus Resinæ vel resiniferis.

Quodsi à genere descendere lubet ad species, placere videbis Chaldaeo Paraphrastæ & plerisque Rabbini Cedrum. Quia autem hæc quoque Genus constituit, seligi posset Cedrus magna siue Libani conifera IB. Cedrus conifera foliis Laricis C. B. multoties in Scripturis

memorata. Junius & Tremellius Cedrelaten habent, quæ tamen non est diversa inter Cedrum & Abietem, κέδρον καὶ ἐλάτην, species, sed ipsa illa Cedrus magna. Ita Plinius L. XXIV. c. 5. Cedrus magna quam Cedrelaten vocant dat Picem, quæ Cedria vocatur. Seligunt Munsterus & Avenarius Lex. Pinum, quæ tamen à rerum naturalium perito excludetur facile, utpote tortuosa nimis & nodosa, construendo tanto navigio minus apta, imo minus Abiete Fig. C. quæ, quod miror, Commentatoribus non venit in censum, si vernaculam nostram excipias. Castalionis Terebinthus huc prorsus non quadrat, ad frutices potius pertinens, quam Arbores. Palmam forte omnibus præripit Cupressus Fig. D. κυπάρισσος, vel in prima Syllaba κύπαρ condens Ebr. גפר, Arbor longe durationis :

Quæ nec Secula centies peracta
Nec longæ cariem timet senectæ.

Martial. L. VI. Epigr. 49. Orientalibus regionibus familiaris, nauibus construendis perapta, Classi quoque illi adhibita, quam Alexander M. in Babele parari iussit Arrian. in Alex. Strab. L. XV. Et mansit forsàn Cupressi memoria inde à Diluuiana strage apud Gentiles, apud quos fuit Diti sacra, & ideo funebri signo ad fores posita Plin. L. XVI. c. 33. imò verò fuere Athenis funera eorum, qui occubere pro patria, recondita in Cupressinis feretris, ἐν λάρναξ κυπάρισσου Thuc. L. II. Quicquid sit horum omnium, siue palmam tradamus Cedro, siue Cupresso, certum id saltem, fuisse hoc generis humani Asylum constructum ex classe Arborum coniferarum, utpote è quibus ab omni æuo, & adhuc parari solent nauigia. Et quid si & Cedro atque Cupresso concedatur locus, quum ex sacro codice haud constet, adfuisse unam duntaxat speciem Arborum ?

Per multum interest eorum, qui Maria sulcant, ut nauigia ab omni putredine & vermibus præseruentur, & Aquarum omnis ingressus

36 TAB. XXXVI. Genes. Cap. VI. vers. 15.

fus arceatur. Hunc utrumque in finem *bituminata* fuit Arca *intus & extus*; & sic quoque *bitumine ac pice oblita arcula arundinea*, qua Moses infans Nilo fuerat expositus. Exod. II. 3. Utrobique vox כפר *Copher*, non notat *Camphoram*, resinam illam Indicam pretiosam, picandis nauibus prorsus ineptam, neque etiam compositionem ex calce & arena, vel luto, *Ædificiis* adhiberi solitam. Accederet potius ad scopum nostrum *Asphaltum* seu *Bitumen fossile*, quale cæmentandis inseruiit Turris Babylonicæ muris. Sed intelligendâ venit *Pix Pini* vel *Resina Cupressi*. Ut pice adhuc oblini solent omnis generis nauigia, quibus trajicimus Maria. Vires & usum descripta videtis in Vitruv. L. II. c. 9.

Ut hodieque Naues Mari exponi solitæ suas habent pro mercibus, victu, Hominibus mansiones, Cubicula: ita & Arca habuit suos nidos מִקְוֵי juxta Vulgatam, *mansuunculas*, nostram Tigurinam, *mansiones*. Debebat non sola Noachi Familia commode locari, sed omnia Animantium genera, imò sufficienti victu & pabulo illis pro integri Anni itinere seu decursu prospici. De numero & præciso tum situ, tum magnitudine harum mansionum nil constat ex S. codice. Liberum proin est Architecto, Pictori, Sculptori, Arcae fabricam diuidere juxta regulas Artis, dummodo ma-

neant structuræ tres contignationes. Vero autem est simile non fuisse omnes mansiones ejusdem præcise dimensionis in longum, latum, & profundum, & ἀπὸσδάνυσον, Canibus, Leporibus, Felibus spatiosam æque dare mansionem ac Elephantibus & Rhinocerotibus, Lacertis ac Crocodilis: licet æqualitas mansionum architecturæ regulis quadraret magis. Attamen ad Symmetriam reducitur structura, si, quod mox patebit, Tabulata faciamus ejusdem altitudinis, & in eodem plano, imò & pro minoris generis animantibus stabula, una aliis in eadem contignatione superimposita. Neque dubito accepisse Noachum à supremo Architecto DEO tum Arcae totius, tum in mansiones diuisæ perfectissimam Ideam seu Exemplar, quale habuit pro Arca Moses Ex. XXV. ult. David pro Templo I. Paral. XXVIII. 19.

Ad marginem videre licet fructus

E. Cedri seu Laricis.

F. Ejusdem Folia.

G. Pini Conum.

H. Ejusdem Flores.

I. Folium.

K. Abietis Conum.

L. Cupressi, ut & alios ejusdem Arboris characteres.

TAB. XXXVI.

Genes. VI. vers. 15.

Et hoc modo facies eam, Trecentorum Cubitorum erit longitudo Arcae, quinquaginta Cubitorum latitudo ejus & triginta Cubitorum altitudo ejus.

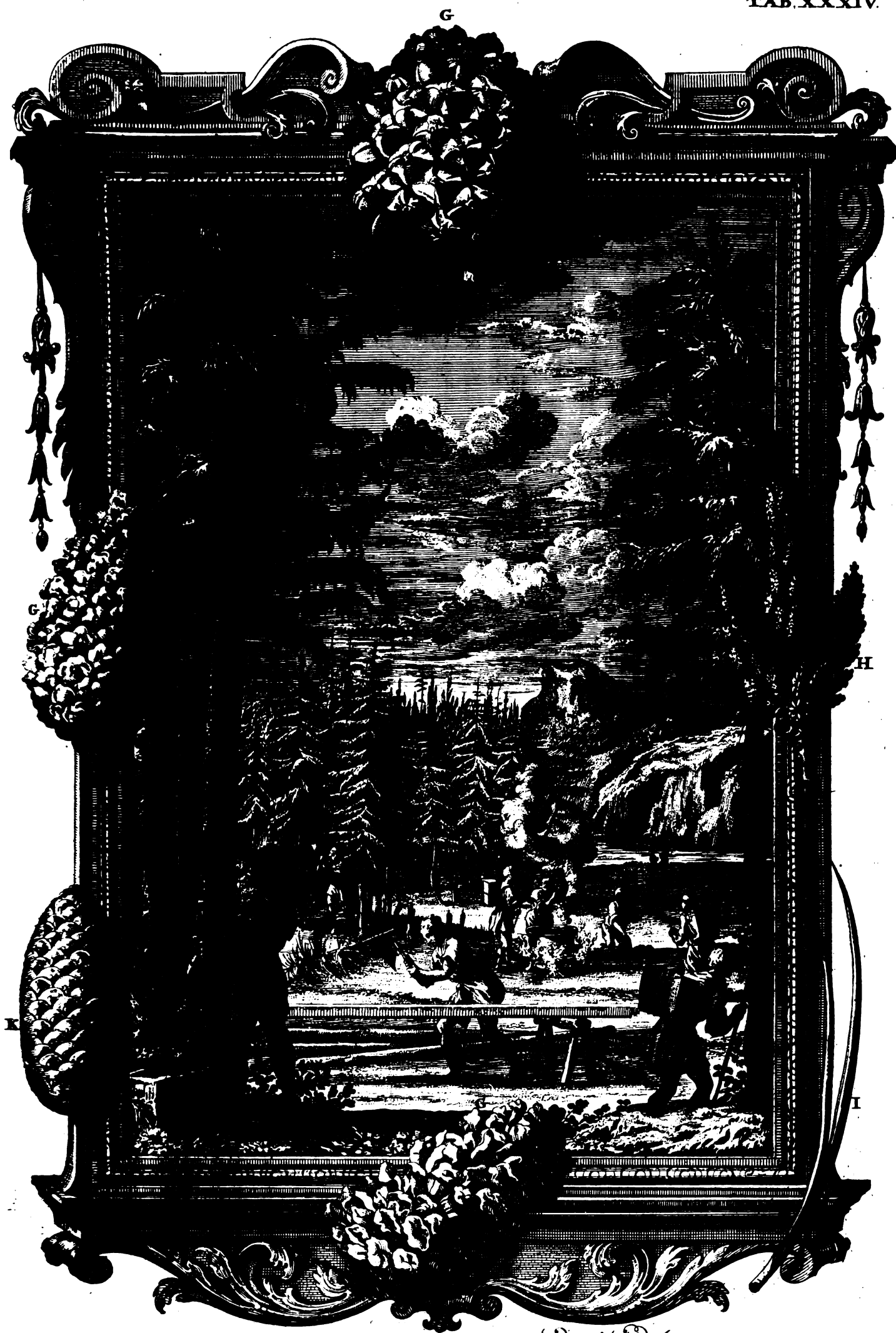
Idem.

Dignum est perfectissimum structuræ Naualis Exemplar, quod aspiciamus, imò introspiciamus propius, & ad normam Arithmeticæ, Geometriæ & Architecturæ naualis examinemus, tanto quidem magis, quia Fabricam hancce in ludibrium trahunt ὑμπαίνουσι αἱθεῖς, utpote ἀλλόκοτον ἅπαντα ἔνδον ἔχουσιν, quæ verba sunt *Celsi* apud Origenem L. IV. ut taceam *Marcionis*, *Valentini*, *Gnosticorum* cauillationes. Id quoque dolendum, hujusmodi cauillatoribus non, ut decebat, restitisse pietissimos Ecclesiæ priscæ Patres, quorum ἀγεωμετρία ineptas prorsus & gentilibus ridiculas peperit opiniones, ut adhuc committi solent ejusmodi παραρρήματα à Theologis Matheos ignaris, qui, ne quem apicem Sacri Co-

dicis ignorare videantur, aliquando absurda proponunt, καὶ πῦρ καὶ λαὸς defendunt, sic autem αὐθεντία Scripturæ & orthodoxiæ plus nocent, quam prosunt.

Non satis sane fecit Gentilibus *Origenes* Hom. II. in Gen. & Lib. IV. contra *Celsum* Cubitum fingens Geometricum siue Ægyptiacum vulgari sextuplo majorem, quod inuentum haud displicuit ipsi *Augustino* Civ. DEI L. XV. c. 27. Sextuplicis hujusmodi seu Geometrici Cubiti nulla extat apud Scriptores veteres mentio. Et monstrosa sic nasceretur ex monstroso errore magnitudo Arcae, nempe longitudo 1800. Latitudo 300. Altitudo 180. cubitorum; soliditas 97200000. cubitorum. Conuerte Cubitos in pedes, & videbis, nimia suâ mole corruere fabricam, quæ

328.

GENESIS Cap. VI. v. 14.
Arca ex Gopher.

I. Buch Mos. Cap. VI. v. 14.
Arch Noa gebauet aus dem Holz Gopher.

J.A. Friderich sculp.

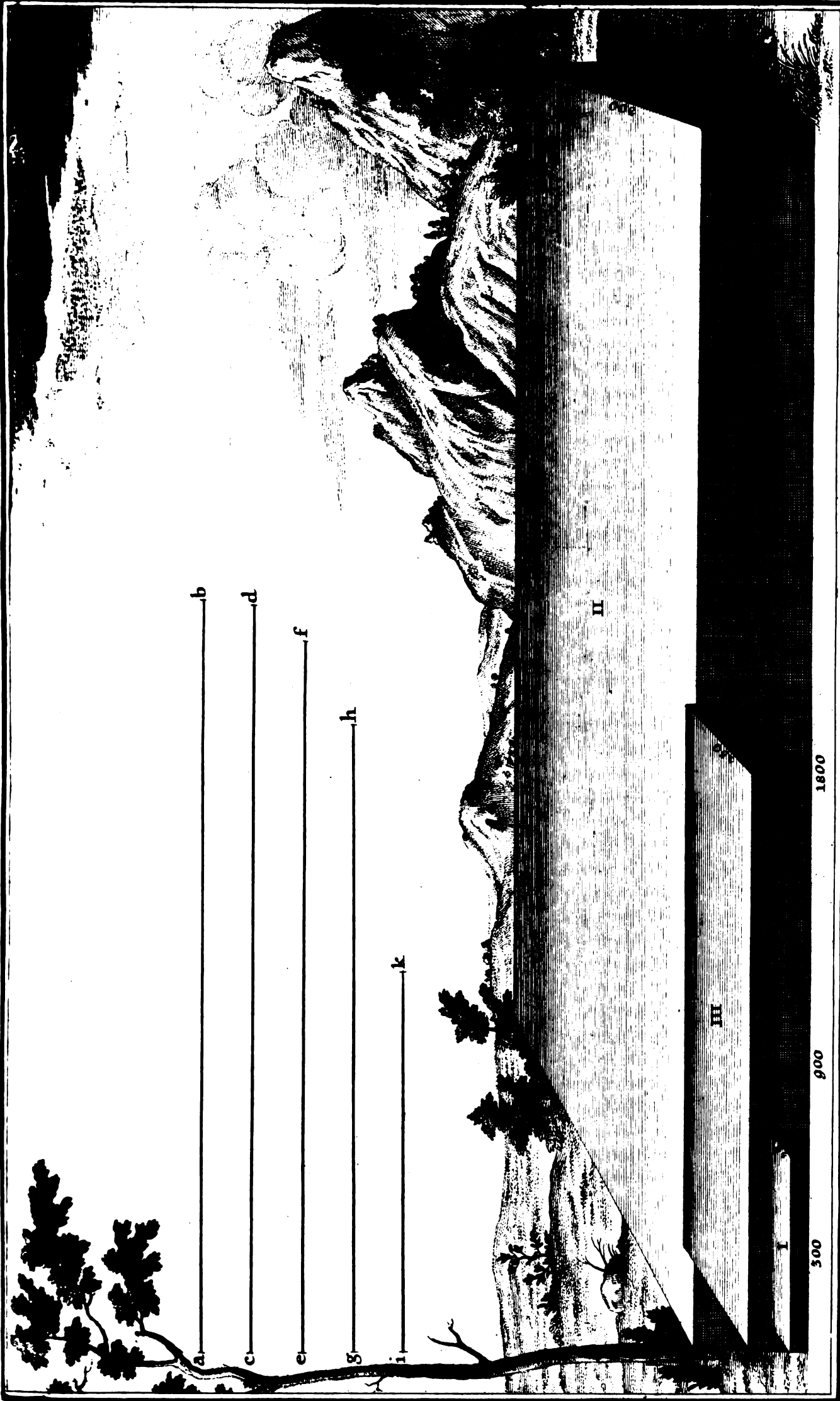

GENESIS Cap. VI. v. 14.
Arca ex Gopher.

I. Buch Mosıs Cap. VI. v. 14.
Die Arch gebauet aus dem holz Gopher.

J. A. Friderich sculp.

GENESIS CAP. VI. V. 15.
Arcae Architectura. Cubitus.

Die Arch ein Weiserfüß der Baukunst. Die Ekle.
I Buch Moses Cap. VI. v. 15.
P. G. Harder sculp.

328. milliones superat pedum. Consequen-
tias absurdas alias silentio prætereo. Hunc
Origenis errorem sistit Fig. II. Arcam vero
talem, qualem Textus habet Fig. I.

Alium errorem errat Div. *Augustinus Civ.*
DEI L. XV. c. 25. triplicando omnem arcæ
dimensionem. Prodeunt, si stereometrice
procedas pro vera arcæ soliditate 450000.
cubiti, quæ ipsa prodiret, tripla latitudine 150.
cum longitudine 300. multiplicata, & produ-
cto 45000. cum $\frac{1}{3}$ altitudinis 10. vel etiam la-
titudine simpla 50. multiplicata cum tripla lon-
gitudine 900, & producto cum $\frac{1}{3}$ altitudinis.
Ita si triplicasset Diuus Pater non errasset. Sed
triplicando omnes dimensiones errorem com-
misit 11700000. cubitorum cubicorum, qui-
bus Augustini arca excedit illam Noachi. Er-
rorem similem *Deliorum* illi apud *Vitruvium*
L. III. c. 3. §. 19. qui ex Apollinis consilio,
Aram duplicaturi quamlibet duplicarunt di-
mensionem, sic autem non duplam fecere sed
octuplam, errorem hunc sistit Fig. III.

Sed danda est clara, quam fieri potest
idea mensuræ, quæ est *Cubitus*, cujus præ-
cisa longitudo controuertitur, ut & Cubiti in
Sacrum & *communem* distinctio. Sufficiat im-
præsentiarum potiores de hoc Cubito Hebrai-
co, ejusque necessaria reductione proferre sen-
tentias, & unam ex illis seligere, quæ ipsa erit
Cl. *Eisenschmidii* de *pond. & mens. vet.* qui cu-
bito dat 2384. partes pedis Parisini in 1440.
diuisi, siue 1. ped. 944. siue 1713 $\frac{1}{2}$. rotundo
numero 1714. partium millesimarum pedis
Rhinlandici.

Cl. *Leonb. Christo. Sturm* *Mar. Æn.* p. 16.
cubitos 10. sacros (nam distinguit is inter sa-
crum & vulgarem) æquiparat pedibus Rhin-

landicis 20. pollicibus 3. scrupulis 4. $\frac{1}{2}$. unde
colligo, ex hac hypothese cubitum sacrum
ipsi fore 2. ped. 0. poll. 3. $\frac{1}{2}$. scrup. Sed idem
p. 107. 10. pedes Rhenolandos 1. pollicem
 $\frac{736}{1000}$. in 5. partes æquales diuidit, unamque
pro Cubito assumit, qui proin erit 2. ped. 0.
poll. 1. $\frac{217}{25}$ scrup. facer nempe, qui palmo exce-
dit vulgarem, id est $\frac{1}{2}$. scil. 3. poll. 3. $\frac{584}{750}$ scrup.
ex una 3. poll. 3. $\frac{2092}{3750}$ scrup. ex altera, ut pro-
in Cubitus Hebræorum vulgaris laudato Viro
foret 1. ped. poll. 9. $\frac{6450}{9375}$ siue $\frac{2}{3}$. scrup. quam
proximè. Ad Parisinas mensuras redactus
cubitus facer dabit 2810. $\frac{426}{1000}$ sumtis 202.
scrup. pro Cubito.

Quod si ex Cl. *Bernardi* Hypothese Cubiti
sacri ratio ad pedem Rhinlandicum sit ut
13500. ad 6198. erit ille æqualis 2. ped. 1.
poll. 7. $\frac{5034}{6198}$ siue rotundo numero 8. scrup.
Si reductionem tentes ad mensuras Parisinas,
inuenies 2807. $\frac{247}{1000}$ partes.

Celebris *Villalpandus* apud *Eisenschmidium*
p. 116. pro Cubito Babylonico, cui Israelitæ
fuerint in Captiuitate Babylonica adfueti, po-
nit 2328 $\frac{1}{2}$. pro Cubito autem Hebraico sacro,
qui Cubitum habeat Babylonicum cum addi-
tione Palmi 2716 $\frac{1}{2}$. partes Pedis Parisini.

Quartam horum singulorum partem ob
oculos pono in præsentia Tabula, ut tantò di-
stinctor fieri possit notio mensuræ sacræ, &
cum pede Parisino, qui etiam adest, imo qui-
busuis aliis, comparari.

ab $\frac{1}{4}$.	Cubiti Ebraici sacri juxta Bernardum.
cd. - - -	Leonh. Chr. Sturmium.
ef. - - -	Villalpandum.
gh. - - -	Eisenschmidium.
ik. $\frac{1}{4}$.	Pedis Parisini.

TAB. XXXVII.

AD id imprimis vel ad Atheorum con-
uictionem, incumbendum nobis est,
ut sufficientissimam demonstramus
Arcam, recondendis tum Animantibus,
tum aliis necessariis. Qua
in re quia omnibus aliis Commentatoribus
præcellit laudatus supra, Architecturæ impri-
mis peritissimus Sturm, bona ejus venia
eodem cum illo incedam tramite, exhibiturus,
qualem ille habet, Ichnographiam tam su-
premæ contignationis A. tam mediæ B. cum
spatiis cuius Animantium generi suffenis.

Longum autem nimis foret, Catalogum
texere singulorum: sufficiat summatim dixisse,
requirere juxta celebris Viri computum,
quo 4. admittit ex immundis, 14. ex Anima-
libus mundis, spatium Cubicorum pedum
47028. Ast, pergit ille, constat, Arcam Noa-
chi longam fuisse ad minimum 600. pedes

Rhenolandos, latam 100, altam 60. pro
quibus, abstrahendo circumcirca parietes 596.
96. 54. pro capacitate proin integra 2819664.
inuenit pedes cubicos. Hujus quartam par-
tem si stabulis Animantium adsignemus pro-
deunt 704916. quindecuplum circiter ejus
spatii, quod desideramus. Subtrahatur porro
pro parietibus intestinis & intergerinis quin-
tuplum stabulorum, restabit nihilominus non-
cuplum ejus, quod nobis est necesse. De ser-
pentino genere & *serpentes* non est cur multum
simus solliciti, ablegantur hæc commodè in
sentinam, alias pondere sufficienti onerandam,
qua etiam in habitacula sua distingui poterat.
Patet adeo ex hæcenus dictis, quod si habe-
remus duplum quadrupedum, inuenirent &
hæc commodam in Arca habitationem.

Sed prospiciendum nobis quoque de pe-
nuario, recondendis pro anni decursu alimentis

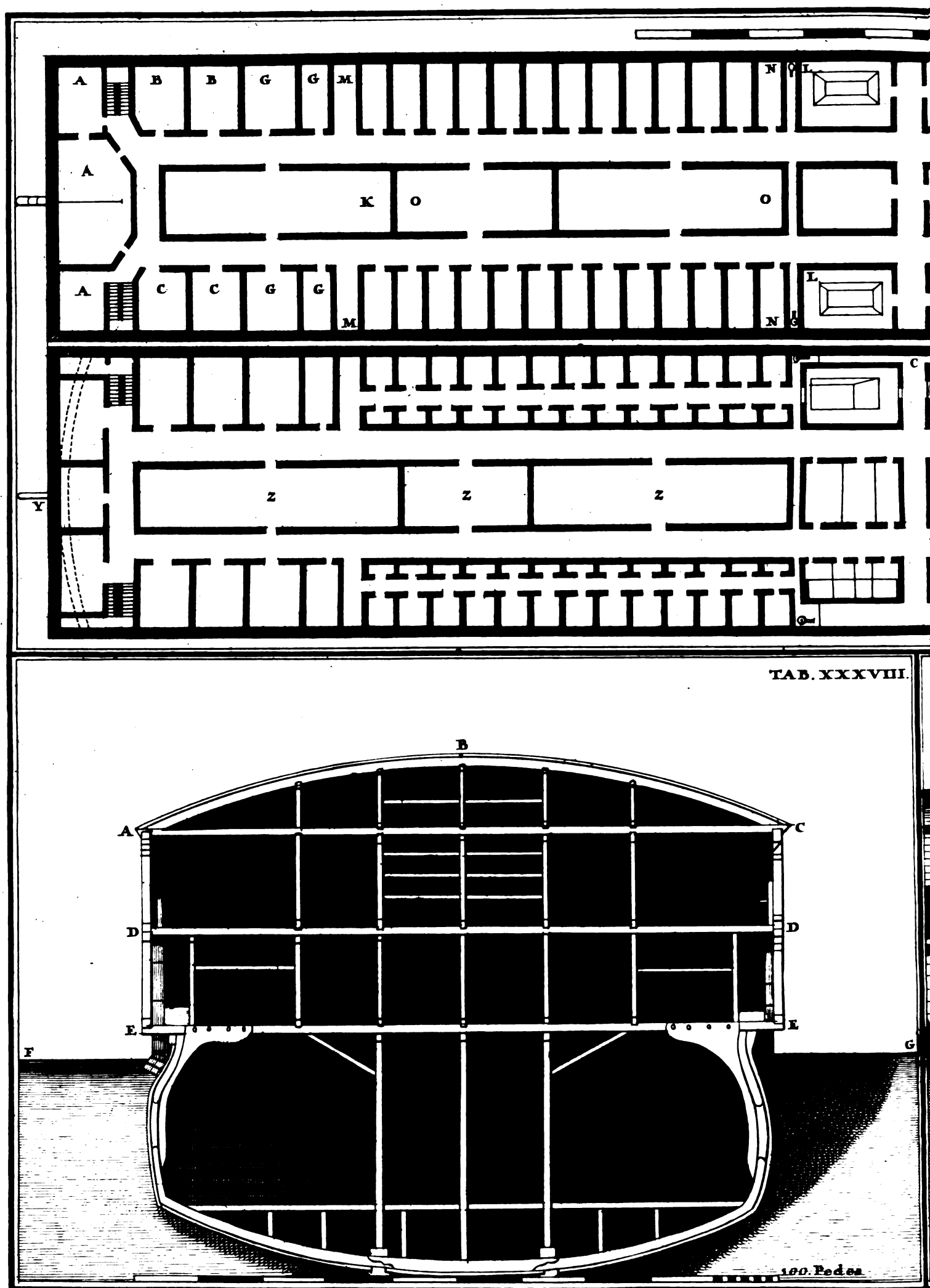
tis & pabulis necessario. Ad hunc finem ostenditur in Arca spatium 26. pedes altum, 90. latum, 598. longum, 1399320. pedum cubitorum, capiendis 1160298. modis frumenti aptum. Sed & adsunt in binis superioribus contignationibus conclaui, quibus alimenta varii generis, indi, æquilibrium ædificii in aqua fluitantis conseruari, & Noachidæ commodissime locari poterant. Penu ouium aliorumue Animantium, quæ Hominibus & Carniuoris bestiis pabulo sint, haud opus habet Autor noster, existimans, Patriarchas ante Diluuium esu carniū abstinuisse, & ipsos Leones, Tigrides, aliasque hujus generis rapaces bestias non fuisse carniuoras, id quod precarium mihi videtur, & ipsi structuræ Animantium in congruum. Quod si hæc valeret opinio, pro victu tum hominum tum Animalium haud opus fuisset nisi frumenti, fœni, straminis, foliorum exiccatorum sufficienti copia.

De potu quoque singularem fouet opinionem Cl. *Sturmius*. Constat ex hodiernis nauigationibus, aquas dulces non conseruari posse absque fœtoris & putredinis discrimine ultra tres menses. Placet proin illi, adimere Mari antediluuiāno falsedinem, vel, si hoc non arripserit, (uti sane Mare dulce haud admittunt Animantia in falso natantia, serpentina, viuientia, quorum adhuc supersunt reliquæ) confugere ad secretum, quod anxie quæritur, Noæ à DEO reuelatum, quo potuerit is aquam marinam dulcificando reddere potabilem (vel, addo, aquam dulcem à putredine præseruare.) Posita sic Maris dulcedine, haud Noacho difficile fuit per Antlias Aquam sugere, & Canalicium ductu per totam Arcam distribuere, putrescentem una cum aliis impuritatibus extra Ædificium deriuare, Dolia vacua reficere, Aquam sic puram semper conseruare.

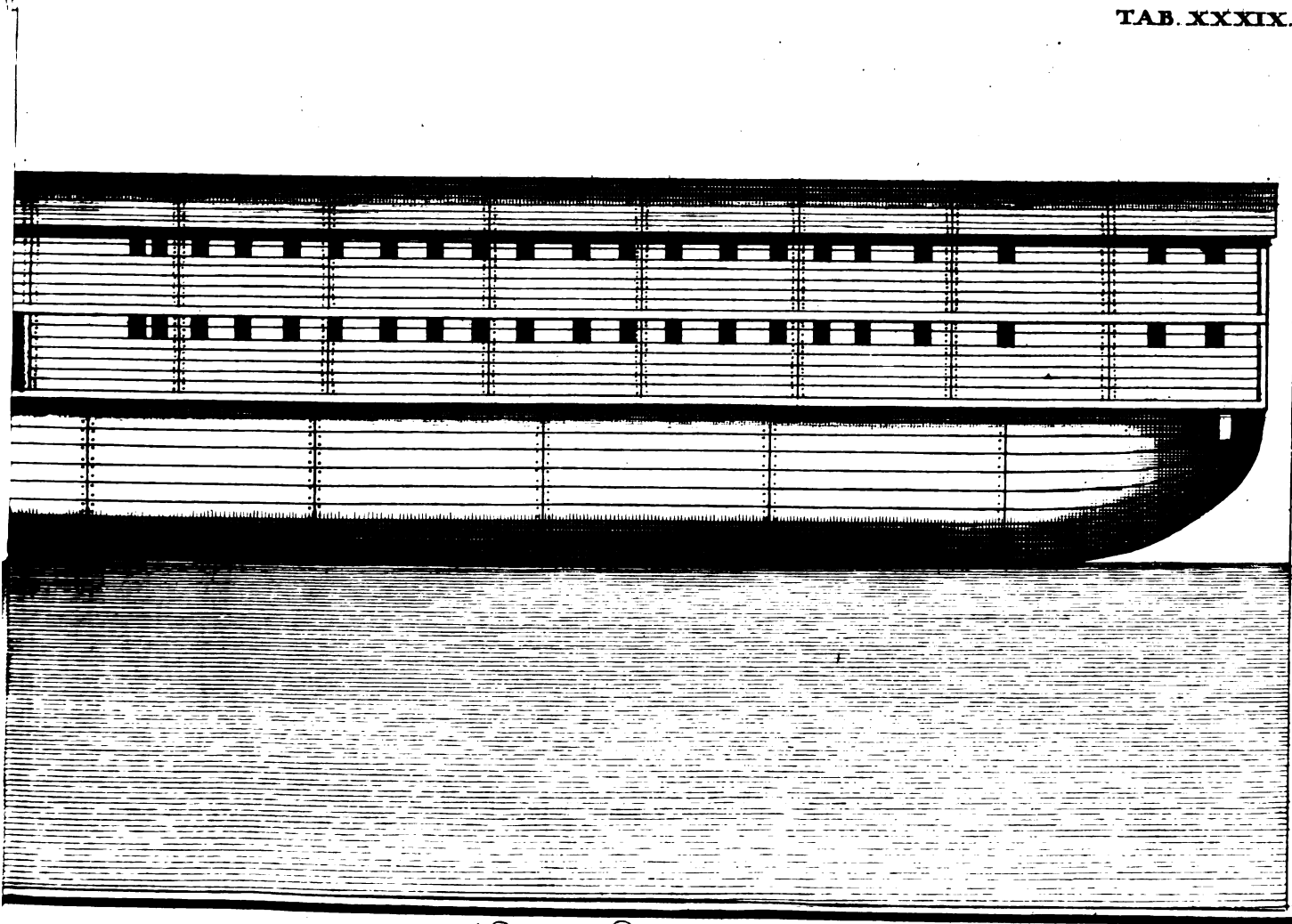
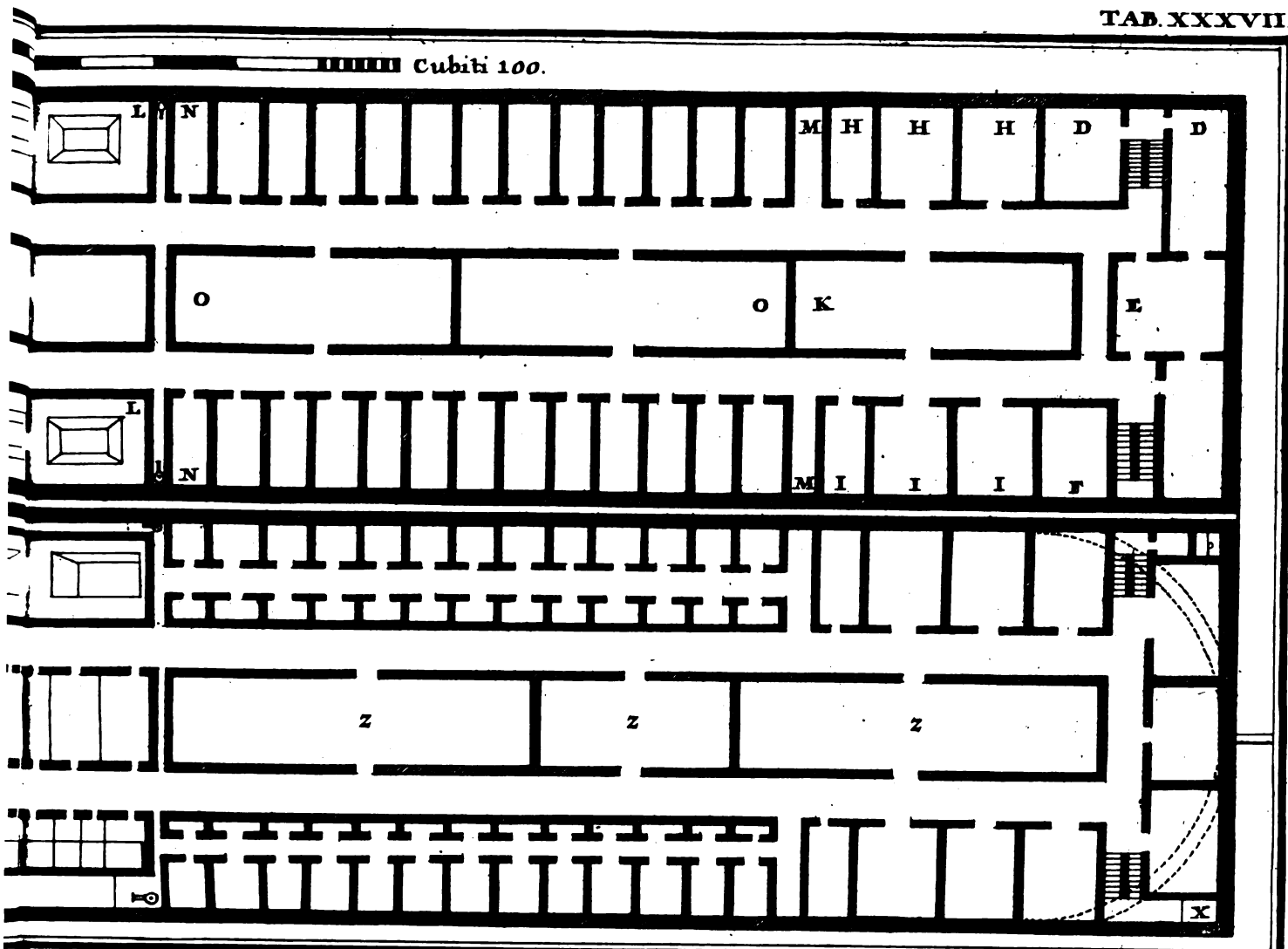
Arcæ Noachicæ præcisa Figura, contignationum singularum altitudines, contalationum in cameras, stabula, conclaui, divisiones, quia in Sacris non sunt expressæ, liberum est utique cuique, fingere, pingere, sculper, modo id fiat juxta Architecturæ tum Ciuilis tum Naualis regulas. Hinc alii formant simpliciter *κρίνα*, Arcam, Cistam, Ædificium forma Parallelopipedi Tecto suo coopertum cum fundo plano, Nauigium alii. Placet mihi iterum præ aliis *Sturmius*, qui ædificium struit nauigii-forme, fundi ventricosi, ut fluctibus & ventis tanto facilius resistere posset, & quidem ventris admodum ampli, quia juxta Hydrostaticæ Regulas media fere Arcæ pars Aquis fuit immersa. Proræ dat arcum conuexiorem, puppi minus conuexum, id quod videre licet in Ichnographiæ lineis punctatis, sed clarius in ipsa Orthographia & Scenographia, quam formare iussu ex Orthographia. Contignationes autem binæ superiores junctim sumptæ infimæ, quoad altitudinem æquales formam habent Parallelogrammi in suis

basibus, 300. cubitos longæ, 50. latæ, prominentes aliquantum ultra imam contignationem, quo ipso obtinentur circumcirca foramina & tubi, quibus veluti latrinis excrementa mediæ contignationis, hîc copiosa satis, poterant foras eliminari. Id videre licet in Sectione, quæ mox sequetur orthographica. Contignationi supremæ X altitudinem dat 7½ cubitorum siue 15. pedum, latitudinem 46. cubitorum, longitudinem 296. A. sistit cœnaculum Noæ 22. cubitos longum, 12½. latum, in quo & regi poterat gubernaculum, concipitur id 4. fenestellis illuminatum, & adstat huic utrinque Conclauē Noæ & Conjugi dictum, utrumque 13. cubitos longum, 8. latum. B B. duo conclaui pro Semo & conjugē, utrumque 13. cubitos longum, unum 9½. alterum 8½. latum. E regione ejusdem sunt amplitudinis bina alia CC. pro Japheto. Inhabitat Chamus conclaui DD. in opposito Arcæ angulo, quibus adstat culina E. 12½. cubitos longa, 11. lata, huicque rursus alia camera F. pro mobilibus pretiosioribus adseruandis. In repositoriis G H I. jaceant suppellectilia uaria, quibus in Nouo orbe opus habebant Noachidæ, Instrumenta varia, Adminicula pro Carpentis, Linteamina, Panni. KK. ampla Penuaria, singula 40. cubitos lata, 24. longa, pro annua sustentatione. Pro auibus aquaticis in eadem contignatione adsunt 4. conclaui L. L. L. L. singula 16. cubitos longa, 13. lata, quibus & insunt viuaria. Præterea Auibus sunt destinatæ cellæ 52. ab M. ad N. singulæ 13. cubitos longæ, 5½. latæ omnes 7½. altæ, 26. masculis quidem earum destinatæ fœmellis, 26. masculis, quod vero sit simile, fuisse separatos sexus ne in Arca commiscerentur, ut & Noachidas ipsos abstinuisse à coitu. Aues singulas recensere hujus non est nec loci nec spatii. Sufficiat monuisse, etiam pro duplo Auium numero sufficiens adfore spatium. Excrementa Auium commode per emunctoria exterioris parietis ejici, & sic caueæ expurgari poterant, imo & Aquæ ex Aqualibus mediæ contignationis sursum trahi, & huic per Aquæ ductus quaquaversum deriuari. Ad O. sunt penuaria seu Granaria 6. pro Auium Alimento annuo plusquam sufficientia. Noctiuagæ quædam, ut Ululæ, Vespertilioes locari percommode poterant in contignatione ima.

Quadrupedum in secunda seu media contignatione Y. stabula sunt omnia 7½. cubitos alta, quam quidem altitudinem vix 6. genera possunt, ut proin possint reliqua omnia commode in sua altitudine bisecari adeoque una aliis super imponi. Et supersunt in quouis latere stabula tria mediocria, 5½. cubitos longa & lata; & 4. minora 5½. cubitos longa ac 2½. lata, in quibus commode plura omnis generis Animalia locari poterant. Immundi porci separati sunt, & ad angulos X relegati, & é regione

GENESIS Cap. VI. v. 15.
 Arcæ Ichnographia, Orthographia, Scenographia.

I. Buch Mosıs Cap VI. n. 15.
Gründriß Profil und Aufsriß der Arch.

I. A. Cuvius sculp.

Genes. Cap. VI. vers. 15. TAB. XXXVIII. — XL. 39

ē regione in binis aliis singulis sunt Latrinæ duæ pro hominibus, sed potiora Alimenta reconduntur pro Quadrupedibus in Z.

Possent equidem ex Amplioribus meis in S. Biblia Commentariis, quorum heic non sisto nisi nucleum, exhibere omnem Arcæ dimensionem juxta varias de Cubito Hebraico Hypotheses, in mensuris variis hodiè usitatis, sed sufficiat Computus factus ex Hypothesi, quam

supra selegi, *Eisenschmidii* in Pedibus Parisinis per orbem notis.

Arcæ longitudo in Pedibus. Digitis. Lineis.

	496.	8.	0.
Latitudo - -	82.	9.	4.
Altitudo - -	49.	8.	0.
Basis -	41112.	138.	96.
Capacitas	2041950.	8353.	576.

TAB. XXXVIII.

Clariorem dabit Arcæ Noachicæ Idem Orthographica Sectio, in qua ABCA. denotat supremam, quæ sub Testo est, contignationem, in qua commode nidi quarundam Aulium a. a. a. locari poterant, ambulacris duobus b. b. intermediis. Alta hæc 5. Cubitos.

ACDD. tertia est Arcæ contignatio, destinata aubus a. a. a. ambulacris b. b. habitaculis tandem & granariis c. c. c. alta 7½. Cubitos.

DDEE. Secunda est contignatio, ubi præter Ambulacra b. b. sunt stabula pro quadrupedibus f. f. & in medio pro maximis g. g. utrinque in angulis videre licet machinam Aquæ fustoriam seu tractoriam h. Alta hæc 8. Cubitos.

HIKH. Est contignatio prima seu ima & capacissima, & in ea i. i. i. penuaria ampla. Altitudo 14½. Cubitorum, tandemque k. k. sentina siue Carina 5. Cubit.

Patebit, ablatis Testo & Carina remanere pro altitudine trium contignationum 30. cubitos, in Sacris expressos.

Illustrant hæc ea, quæ leguntur Gen. VI. 16. obscura in versionibus. Ita enim LXX.

κατάγια διώροφα καὶ τριώροφα ποιήσεις αὐτήν. Vulgata: *Deorsum cœnacula & tristega facies in ea.* Nostri Tigurina: *infimis, secundariis & tertiariis (interititiis) facies eam.* Clarius vernacula. Ubi videntur LXX. per διώροφα καὶ τριώροφα, & *Leo Judæ* per *Cœnacula & tristega* non tam intellexisse contignationes, quam harum subdivisiones, stabula una aliis superimposita.

TAB. XXXIX.

Fundamentis hætenus jactis nixus dimidiam exhibeo arcam in hac & sequenti Tabula scenographice, prouti quidem ea mihi ex Sturmianis principiis repræsentanda videtur, quæ Cl. Autori ex parte saltem satisfaciet, si non ex toto. Inde saltem qui redundat, applausum non mihi tribuo, sed ipsi.

Tab. XXXIX. A. En Arcam Aquis innatantem, Diluvialibus Pluviis complutam; sed quoque scenographicam repræsentationem mediæ contignationis Fig. I. & summæ Fig. II. ubi datur in ipsa conclauia, stabula, Pennaria, prospectus. Conf. etiam Tab. seq.

TAB. XL.

Neque erit abs re, neque Lectori ingratum, si sistam ὡς ἐν ἀποτομῇ alias aliorum repræsentationes Arcæ Scenographicas.

A Sturmiana Hypothesi B. haud abscedit multum A. Icon, quæ est concuius mei *Christoph. Mureri*, qui fuit *Josæ Mureri* filius,

Historiæ, Poeseos, Matheseos amantissimus, Pictor percelebris. Floruit is circa finem Seculi XVI. Hanc ex Originalibus, quæ mihi ad manus sunt, sisto.

Communissimam λαίρναυος, Arcæ seu Cistæ Fig. D. quæ fundo insitit plano parallelogrammo rectangulo.

K 2

In

In Scenographica nostra Icone Tab. XXXIX. obseruanda sunt nonnulla, quæ cum sacro codice necessario sunt conferenda.

Aperturas poscebat intromissio Luminis necessaria, & in omni quidem contignatione, ventilationi halituum, rebus agendis. Qui cum Tigurinis nobis Gen. VI. 16. unicam sibi fingunt aperturam, *fenestram facies Arcæ*, non tam commodum Noachidis & Animantibus struunt habitaculum, quam squalidum & obscurum carcerem. Sed admittunt versiones ipsæ nostræ sanam interpretationem, forte & correctionem, si per צֶהָר in textu intelligamus, ut quidem S. Linguae genius poscit, non tam *fenestram* quam *Lucem*, eamque meridianam. Ut juxta hanc Hypothesin tot possis admittere fenestras, quot sunt cellæ, vel quot lubueritcunque, proinde rejicere *Rabbinorum* quorundam *fenestellam* unicam, palmum latam, imò pro fenestella hac Lapidem pretiosum, haud dubii Carbunculum, qui lucem suam vividissimam in omnes arcæ trajecerit angulos. Tolerabilis foret *Furtembachii*, *Buteonis* aliorum unica fenestra, si unica fuisset Hyems transigenda Urfis, muribus alpinis, Serpentibus, quæ hiemem transigunt dormiendo; Vespertilionibus item & Noctuis noctu duntaxat viuentibus, sed incompatibilis prorsus oculorum structuræ, qua alia gaudent Animantis incommodum; præsertim Noachidis, quorum vita simillima fuisset damnatorum ad cuniculos & metalla. Imò periculum incidissent cœcitatibus Animantia pleraque, exacto Anni curriculo in dias luminis auras ex obscuro carcere protracta. Concedi posset, qualem habet *Pelleterius* clathratam, unica sub Tecti prominentia fenestra cubitum alta, sed 300. cubitos longa. Sed conuenientius Architecturæ regulis, Arcæ Fenestras dare in plurali, lucemque admittere in omnia stabula & conclauia, vel, uno verbo, *Lucem*, sicuti nos Germani hac voce utimur pro fenestra, διαφανὲς *Symmacho*. Fuere in tantæ molis ædificio necessaria spiracula, cur non & fenestræ? Sed altum de materia, an lapidis fuerit specularis, vitrum, vel charto oleo tincta, in sacris silentium, uti quoque de Valuis, quod nec nos rumpemus.

Dimensionem equidem *Fenestrarum* exprimit S. Codex, si verba וְאֶל אֲמָה תְּכַלְנָה מִלְּמַעְלָה & ad cubitum eam consummabis *supernè* ad Fenestram referri debet, quæ quadrata & cubitalis fuisset *supernè*, id est in superioribus contignationibus. Hinc ita vertit *Sturmius*: *Licht sollt du an der Arche machen, und nach der Elle vollkommen machen.* Ita & ad literam intelligi posset nostra Tigurina. *Fenestram facies Arcæ, & ad cubitum eam superne consummabis.* Sed sunt, qui citata verba referunt potius ad Arcam ejusque tectum, quam ad Fenestram, considerantes foemininum תְּכַלְנָה referri debere non ad masculinum צֶהָר sed ad foemininum לְתֶכְנָה Arcam. Hi proin Tectum consummant vel fastigiant in altitudinem unius Cubiti, idoneum sic defluuio per Plana duo inclinata. Ita rem concipiunt *Buteo*, *Heideggerus*, *Reyberus* autem *Math. Mos.* p. 54. cubitum illum intelligit de *Lorica*, qualem & hodie habent Naues *Boorte*, ne quis ambulando in suprema naue vitæ incurreret periculum. Id quod illustrat Præcepto Deut. XXII. 8. Alius is huic Loricæ adsignat usum, quod colligi potuerint Aquæ dulces pro potu Animalium, quæ fistulis ad Aqualiculos deriuatæ fuerint. Fuerit ita Arcæ Tectum vel mobile, vel tale, ut aperiri potuerit, & in eo Noachus cum Uxore & liberis deambulare, Astrorum motus obseruare, & ex iis Diarium suum instituere, vestes aliaue siccare. A qua sententia ego sane non abhorreo.

Sequitur וְאֶת הָאֹפֶקֶת *Ostium* Arcæ, quod ex mandato summi Architecti debebat locari, non in angulo quodam Arcæ, verum בְּצֶהָרָה *in latere ejus*, in medio lateris, imo in contignatione media, vi. C. in Ichnographia & Scenographia. De amplitudine nil extat, dictant regulæ Architectonicæ conformem magnitudini ædificii & usui. Vult ratio saltem 10. cubitos altum, 8. latum, per quod Elephantibus patuerit ingressus. Amplum certe fuisse, & ita, ut id Noa cum suis claudere non potuerit, colligere licet ex Gen. VII. 16. ubi DEVS dicitur *clausisse post eum*; Targum addit: *per Verbum suum.*

TAB. XLI.

Proportionibus Arcæ tum illustrandis tum verificandis inseruit, quod datur hodiernum Naues, quæ illas seruant. Taceo onerariam illam, quam ad imitationem Arcæ Noachiæ strui iussit 1647. *Petrus Jansen* Mennonista, cuius *Hornanus*, longam 120. latam 20. profundam 12. pedum. Naues *Fluiten* Belgis dictæ Fig. E. imam longitudinem habent 80. pedum, Supe-

riorem 95. mediam proin ferè 90. altitudinem 9. latitudinem 16. vel ex *Nic. Witsen Scheepsboort* p. 159. longitud. 130. latitud. 26½. profundit. 13. ped. 5. pollic.

Jungo Nauigiola, quibus in extrema Thule unicus Groenlandus fluctibus sæuiantis Maris se impunè exponit Fig. G. longitudo est 10. altitudo 1. latitudo 1½.

Hæc

Fig. I.

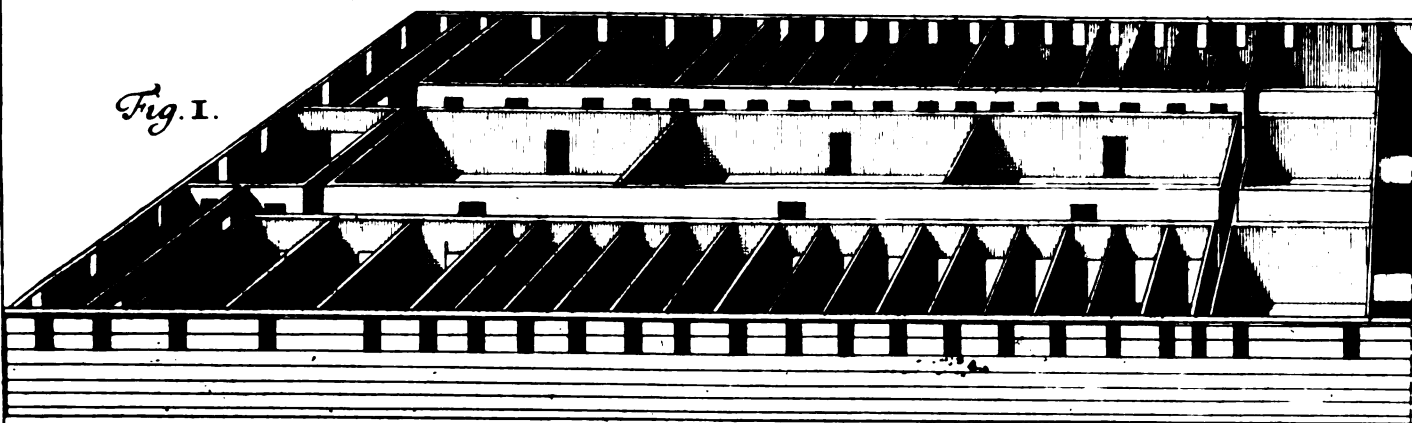
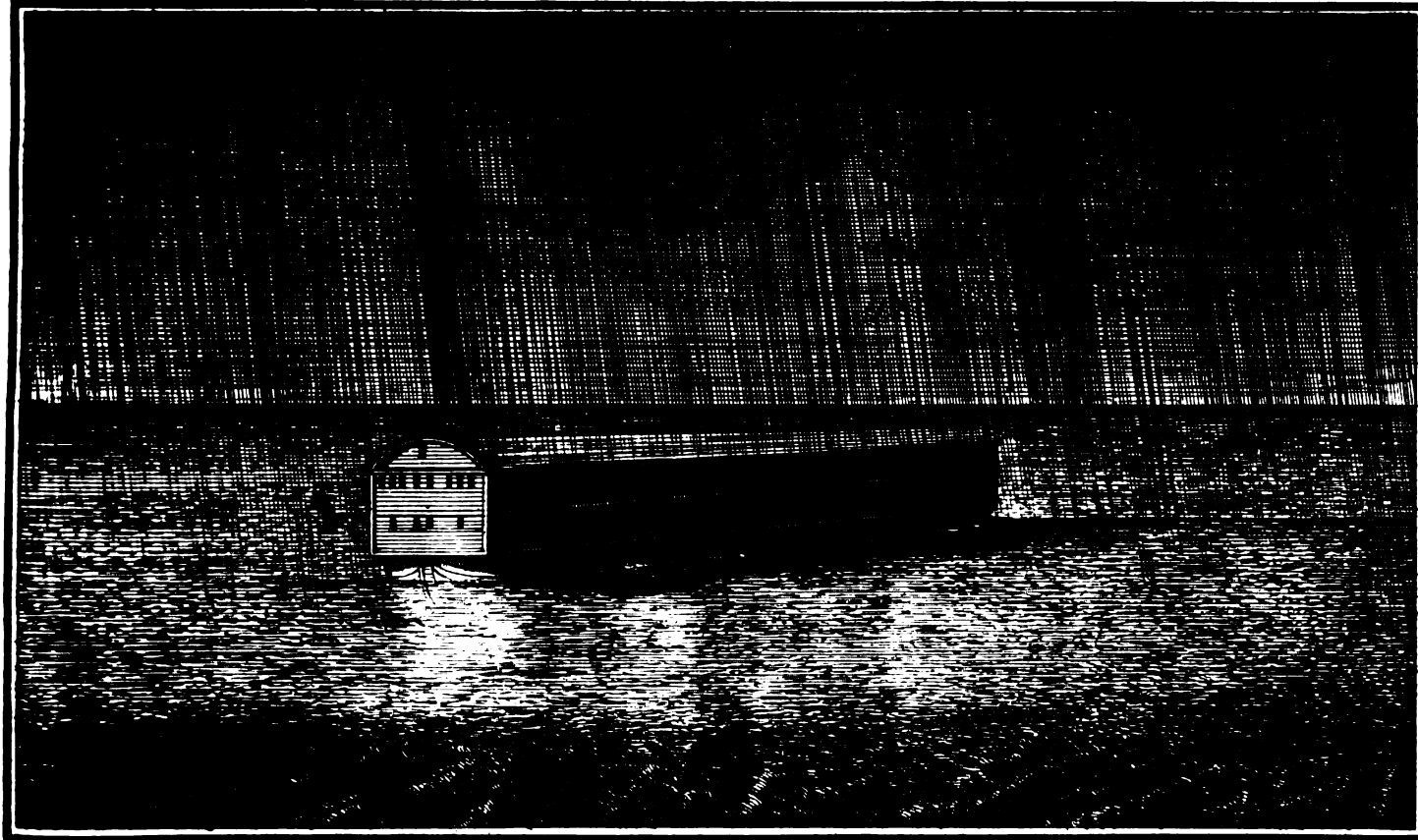
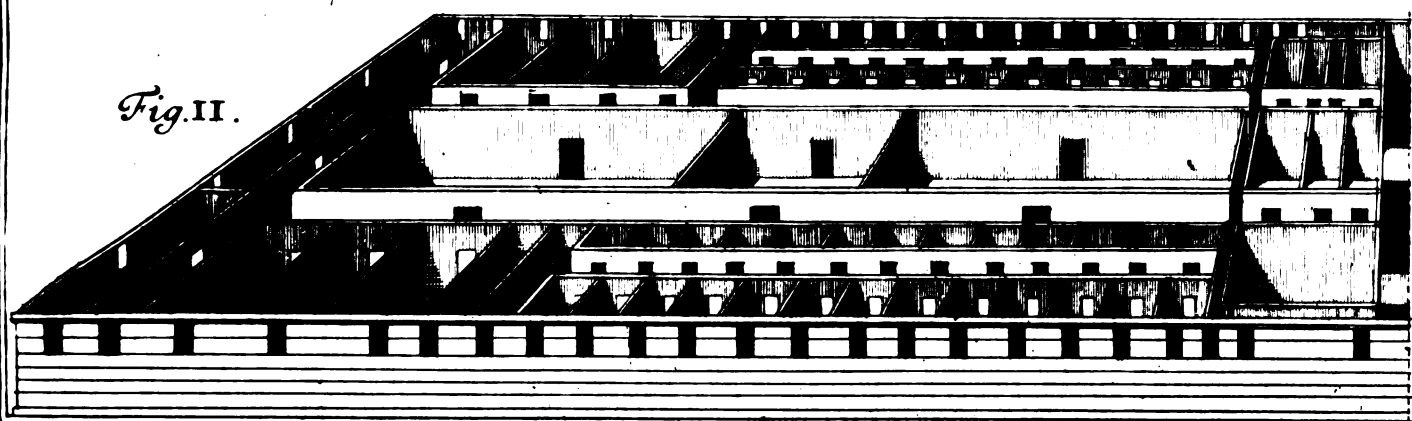

Fig. II.

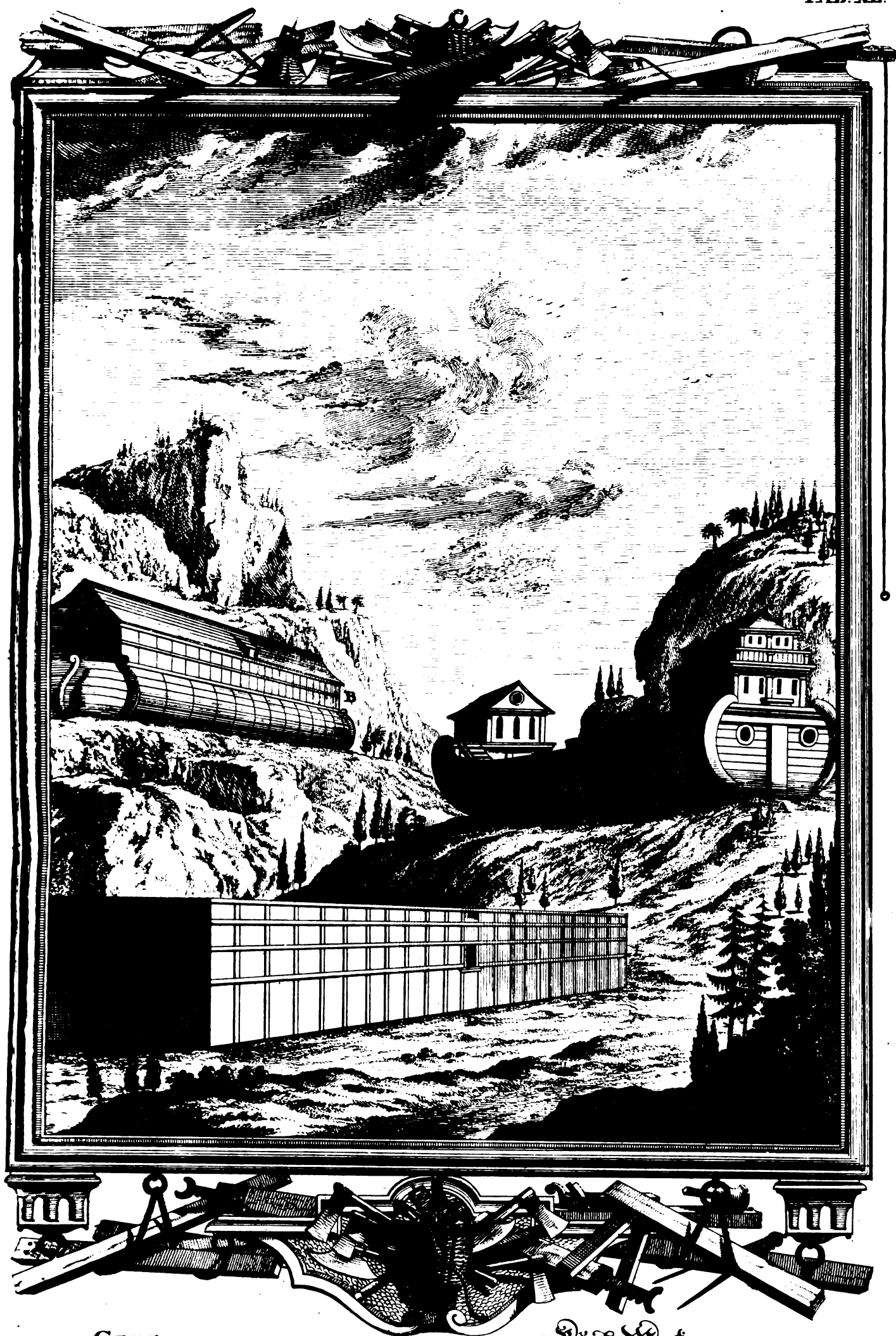

GENESIS cap. VI. v. 15.
Arcæ Scenographia.

I. Buch Mos. cap. VI. v. 15.
Perspectivische Vorstellung der Arch.

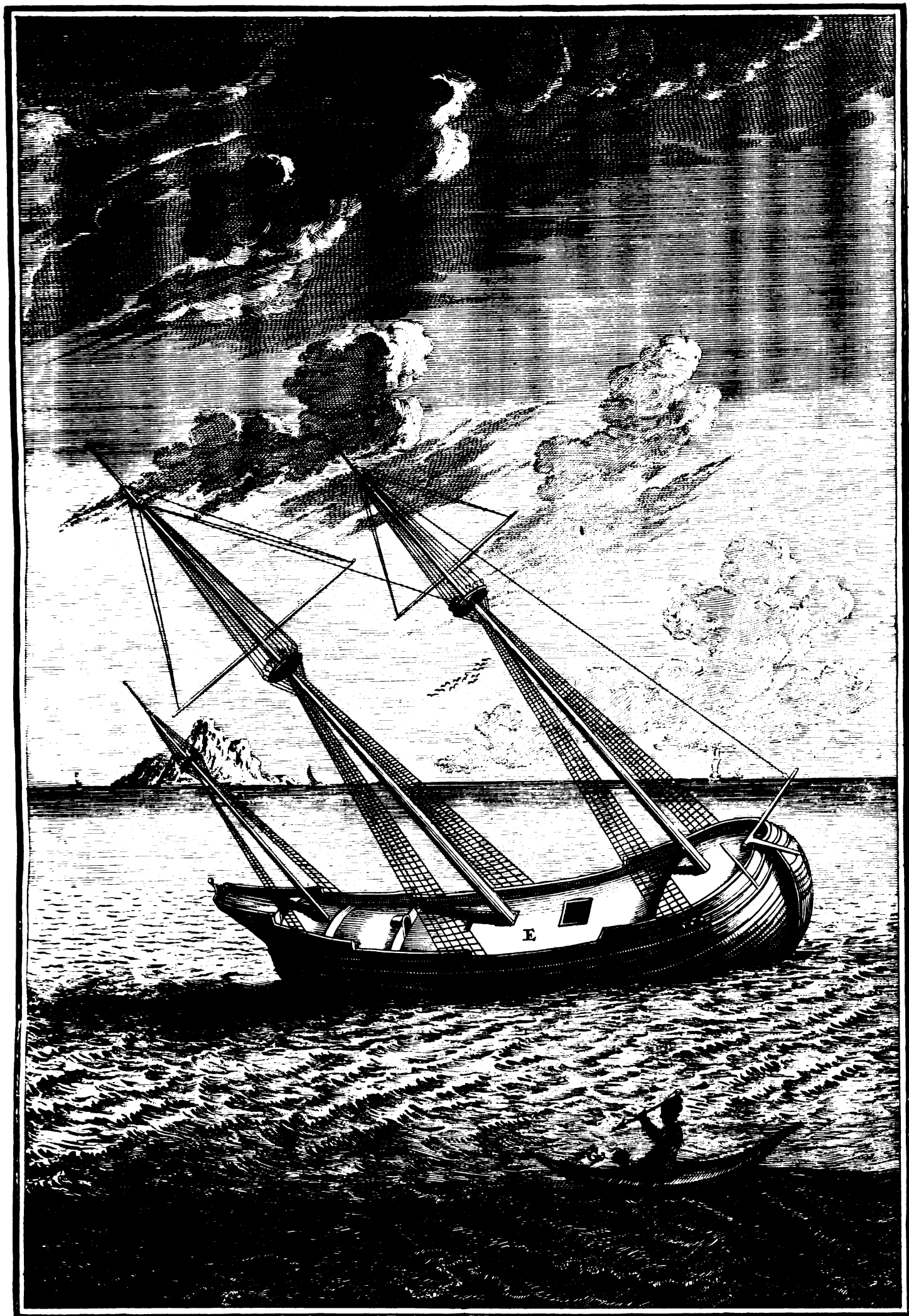
I. A. Corrinus sculp.

GENESIS Cap. VI. v. 15. I. Buch Moſis Cap. VI. v. 15.
 Arcæ præfentationes variæ. Unterschiedl. Vorſtellungen der Arch.

D. G. Heuman sculp.

GENESIS Cap. VI. v. 15.
Arca collata cum Navibus hodiernis

I Buch Mosıs Cap. VI. v. 15.
Die Arch verglichen mit heutigen Schiffe.

J. A. Friedrich sculp.

Hæc non cum in finem adfero, ut præten-
dam, esse Arcam cum suis, quas habet, dimen-
sionibus hodie imitabile Nauigium. Sane ne-
que bellicæ Naues, neque onerariæ juxta
hunc modulum elaboratæ in Oceano subsiste-
re, ejusque fluctibus resistere possent, utpote,
qui vel proram vel puppim inæquali suo ad
ædificium allisu facile frangerent. Ut hinc
præsumere *ως εν παρόδω* liceat, non fuisse mare
Diluuii tempore adeò turbulentum, in fluctus
spumosos eleuatum, sed, iis saltem locis, ubi
Arca natabat, tranquillum. Et concipi potest
haud difficulter, densissimos primos imbres
lapso fuisse absque insigni commotione Aeris,
quemadmodum nunc præuii omnino sunt ut
plurimum, non focii, Procellarum vehemen-
tes Venti. Aquas etiam ex Abyssu prorum-
pentes, tantò minores fluctus excitasse, quo
Aqua fuerit profundior, uti est in Maribus;
Subsidio venire possunt huic ratiocinio ipsæ
Diluuii reliquiæ testaceæ, crustaceæ, quarum
equidem innumeras inuenimus passim confrac-
tas in minutias, sed & plurimas, etiam deli-
catissimæ texturæ, integras prorsus. Pondus
addit consideratio Plantarum, quarum semina
& Radices resuscrescere debebant iis in locis,
Prouinciis, Climatibus, ubi creuerant ante.
Non sane conueniebat Indico solo natas tran-
sportari in Europam, vel deferri ad ultimum

Septentrionem, sicuti Plantæ nostrates non
germinassent in Zona Torrida. Hoc si ita sit
non opus habuit Nauarcha gubernaculo, nisi
forte primis septimanis ad scopulos euitandos.
Sed forte nec hos euitare erat necesse, guber-
nante ac dirigente machinam optimo & pro-
uidentissimo Numine, ne vel allideretur sco-
pulis, vel à fluctibus absorberetur, vel à ven-
tis disjiceretur.

Sed quidem ex allatis hætenus inferre licet,
fundo arcæ figuram competere potius arcua-
tam, conuexam, quam Parallelipedorum pla-
nam: non debebat illa insistere Terræ, ut ædificia
solent, sed innatare Aquis, in quibus facilius
longe mouentur corpora conuexa, quia minus
inveniunt resistentiæ, & obuium fluidum vincunt
facilius, quam plana, angularia, quæ in angulis
suis, seu rectis, licet fortioribus, seu acutis,
debilioribus facile à fluctibus Aquæ, imo quo-
uis allabente fluido patiuntur, ac destruuntur;
unde olim, ac in mediis seculis, in Archite-
ctura Militari Turres rotundæ, cylindricæ,
præferri solebant quadratis. Vitruv. L. I. c. 5.
§. 16. Quæ quidem structuræ rotundæ nunc,
sed ex alio principio mutatæ sunt in Propu-
gnacula angulata. Imò vero periculum fuis-
set, ut Arca susque deque versa à ventorum
leui occurso periisset.

TAB. XLII.

Genes. VII. vers. 7. 8. 9.

Venit itaque Noah, & filii ejus, uxor
ejus & Uxores filiorum suorum
cum eo ad arcam, propter Aquas
Diluuii.

De jumento mundo, & de jumento
immundo, & de volucre, deque
omni eo, quod reptat super Ter-
ram.

Bina venerunt ad Noah in Arcam,
mas & fœmina, quemadmodum
DEVS mandauerat ipsi Noah.

Et ingressus est Noe & filii ejus, uxor
ejus, & uxores filiorum ejus cum
eo in arcam propter aquas diluuii.

De animantibus quoque mundis &
immundis, & de volucribus, &
ex omni quod mouetur super
terram.

Duo & duo ingressa sunt ad Noë in
arcam masculus & fœmina, sicut
præceperat DOMINVS Noe.

Sententia erat à DEO lata de perden-
da Terra: *Ecce ego perdam eos cum ipsa
Terra Gen. VI. 13. Ecce ego, ego in-
quam adduco defluxum Aquarum super
Terram ad perdendam omnem carnem,
in qua est Spiritus vitalis sub cœlis, quicquid est
in Terra expirabit v. 17.* Sed & constitutum,
reædificare nouam. Terræ destructio subse-
quum habuit interitum omnium viuientium,
renouatio poscebat novos incolas. Æque fa-

cile fuisset DEO, creare de nouo omnis ge-
neris Animantia, atque in prima Κοινωνία.
Sed voluit, uti ex Hominum, ita ex Bruto-
rum omnigenere viuas seruare reliquias. Qua-
propter injunxit Noacho, ut ex omni Animan-
te, omnique carne bina, de singulis ducerat in ar-
cam, ut viua seruarentur secum, mas & femina
erunt. De volucri quoque juxta speciem suam,
& de omni reptili Terræ juxta speciem suam v.
19. 20. Potuisset & hæc Animantia, hos Ho-
mines

mines in ipsa Arca conseruare per miraculum; Sed voluit nutriri juxta ordinem ab ipso in Naturam introductum. *Tu tolle tecum ex omni cibo, qui comeditur, & colliges ad te ut sit tibi & illis in escam.* v. 21. Debuit Arca esse *Σωτηροφειον*, & tale quod orbis non ante vidit, nec post: Hominibus & Brutis Asylo.

Arcam non intrabant, quæ vitam in Aquis conseruare poterant Animalia, Pisces, Testacea, Crustacea, marina, lacustria, fluuiatilia. Concedi insuper potest, haud in Arca fuisse, quæ ex diuersa nascuntur Animalium specie, ut sunt Muli. Sed insectis, quibus aditum denegant Theologi, præeunte *Augustino* Civ. DEI L. XV. c. 27. *ὁρθοδοξία* Dogmate illo æquivocæ Generationis inescati, aditum ego æque concesserim ac Elephantibus vel Aquilis. Haud quippe dubium eundem illum DEVM. qui hodie tot variis & miris modis per metamorphoses plane stupendas etiam minimi puncti Animalcula conseruat, & eodem semper modo propagat, sollicitum quoque fuisse de eorum conseruatione in Diluuiio, licet non habeamus cur solliciti simus de loco, qui sufficit abunde.

Neque dubium Noachum Arcæ intulisse Escam variam, cuique Brutorum Generi adæquatam, ne carnivoris daret promus condus grana, granivoris carnes, *κρέα ἀχρεῖα, ὅν τε δὲ ὅστα.* De spatio non est cur simus, uti Patres fuere, solliciti. Vidimus id supra plusquam suffenum. Id equidem verum facilius adflescere posse carnivora Vegetabilibus, quam fœnivora carnibus, ut videmus Stomachum Hominis *ἀδιάφορον* ad carnes & fruges. Non proin hec confugiendum ad miraculum, non ad famis torturam, quæ etiam inassueta admittit. Debebant Animantia, Diluuiio finito, sibi & juri suo reddi.

Speciale admissionis mandatum extat Gen. VII. 2. 3. *Ex omni jumento mundo accipies Tibi septena, marem & fœminam ejus, de jumento vero imundo bina, marem & fœmellam ejus. De volucre quoque cœli septena, marem & fœminam ad seruandum Semen super omnem Terram.* Ubi occurrit discrimen inter munda & immunda 800. penè annis post in Legem datum non incerta

Numinis voluntate, quod celebres prætendunt viri, sed & Naturâ fundatum Munda Sethitis in cibum venere & victimam. Immunda, fœda & profana Tacito, quæ carne vel rapto vescuntur, neque hominum mensæ inferuntur. Discrimen proin Noacho cognitum. Et cur non? DEVS, quæ præceperat, idem & scire ea manifestè fecit Chrysost. Hom. XXIV. in Gen.

Ex mundis admittere debebat Noachus *שבעה שבעה Septena & Septena*, vel septem & septem *שבעה שבעה LXX.* Bis septem, id est quatuordecim volunt *Justinus, Origenes* alii, loquendi more adhuc Gallis usitato, qui pro septuaginta dicunt *soixante & dix.* Sed septem duntaxat admittunt *Josephus, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus.* Ita & nostra latina *septena.*

Ita venerunt ad Arcam & Noachum instante fatali totius Terræ inundatione, Animantia omnia, pedibus, alis, ventre. Venerunt diuino & imperscrutabili prorsus, miraculo. Qui adhuc quæuis animantia ducit ad suum pabulum, qui automata hæc viuia regit, ab injuriis conseruat, maris ad fœminam adjunctione propagat, jussu prorsus extraordinario Brutorum inauditum propagavit concilium, seruaturs ea ab instanti exitio. Jussit, qui creauit. Obediunt creaturæ ratione carentes, & vel hoc ipso rebelles Homines de sua & Impietate, & impœnitentia, & vix concipiendo stupore conuincunt. Neque dubium est, feras omnis generis belluas tunc fuisse mansuefactas, quales fuere in Statu Innocentiæ Adamo adductæ Gen. II. 19. Duplex proin patratum miraculum, unum in conuocatione, in mansuefactione alterum. Quæ post lapsum rebellia, homini inimica, per orbem dispersa, ex syluis, montibus, cryptis, Aquarum profundis sese cœco quodam ducta impetu colligunt, Amicitias & fœdera veluti ineunt, Noachum quærunt futuri orbis Patrem, vitam suam emendicant, & nesciunt cur? prudentia superiore illa impiorum illorum mortalium, qui per 120. annorum decursum præscire poterant internecionam catastrophem. Digito DEI τὴν ἀλόγων ductore.

TAB. XLIII.

Genes. VII. vers. 11.

In anno sexcentesimo vitæ Noah, mense secundo, decimo septimo die mensis, eadem scil. die, rupti sunt omnes fontes Abyssi magnæ, & fenestræ cœli apertæ sunt.

Anno sexcentesimo vitæ Noe, mense secundo, septimo decimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataraetæ cœli apertæ sunt.

Adest

GENESIS Cap. VII. v. 7. 8. 9.

Animantium in Arcam introitus.

I Buch Mosys Cap. VII. v. 7. 8. 9.

Eingang der Thiere in die Arch.

G. D. Heuman sculp.

GENESIS Cap. VII. v. 11.
Diluvii initium.

I. Buch Moſis Cap. VII. v. 11.
Anfang der Sündfluth.

M. T. 1794 sculp.

Adest tempus, quo liberari debebat Noachi familia à scelerata reliquorum hominum societate, & inter-
necioni tradi totum genus huma-
num. Intrauit Noachus Arcam
hinc à septiduo, tum sua familia & Animanti-
bus, quo demum finito, & forsan *ἐμπόρευταις*
Noam cum Arca sua naso adunco irridenti-
bus. *Et factum est (post) septem dies venerunt*
Aque Diluuii super Terram Gen. VII. 10. con-
formiter Prophetiæ Noacho factæ v. 4.

Distingui commodè potest omne tempus ab
orbe condito ad CHRISTVM natum in
IX. Epochas. Prima harum est ab Adamo ad
Diluuium Annorum 1656. En calculum

Adam genuit Seth anno ætatis	-	130.
Seth genuit Enosch A. Æ.	-	105.
Enosch genuit Cainan A. Æ.	-	90.
Cainan genuit Mahaleel A. Æ.	-	70.
Mahaleel genuit Jared. A. Æ.	-	65.
Jared genuit Enoch A. Æ.	-	162.
Enoch genuit Methusalah A. Æ.	-	65.
Methusalah genuit Lamech A. Æ.	-	187.
Lamech genuit Noah A. Æ.	-	182.
A Noachi genesi ad Diluuium	-	600.
<hr/>		
1656.		

Sunt *Anni*, qui in Textu memorantur, haud du-
biè *Solares*, constantes ex mensibus Solaribus,
quorum singuli dierum 30. tales quippe men-
ses crediti ante Diluuium, quorum 5. puta à
17. secundi mensis ad 17. septimi mensis con-
fecerunt dies 150. Patet id ex collatione lo-
ci præsentis cum Gen. VIII. 3. 4. *Imminu-
taque sunt Aquæ post 150. dies septimo vero men-
se, decima septima mensis refedit Arca super mon-
tes Ararat.* Sic prodit Annus dierum 360.
quibus additi finem dies 5. ut Annus esset die-
rum 365. sex horis minor Juliano.

Duplex autem Anno Hebraico fuit initium.
Sacro mensis Nisan seu *Abib*, incipiens cum
Nouilunio, quod proximum Æquinoctio ver-
no. *Civilis* principium fuit mensis *Tisri*, in-
cipiens à Nouilunio, quod proximum Æqui-
noctio Autumnali. Ab illo in rebus Ecclesia-
sticis initium sumtum, inde ab exitu ex Ægy-
pto. Ab hoc in politicis ex obseruantia anti-
qua & Patriarchali. Mouit hocce Anni discri-
men ingentem difficultatem Interpretibus in
computo Diluuiali. Pro *Autumno* quippe siue
Anno civili stant & rationes & magnorum vi-
rorum Autoritates: Annorum nempe Patri-
archalium constitutio solaris: mundi ortus in
Autumno: Chaldæorum, Persarum, Ægy-
ptiorum, Hetruscorum mos Annum inchoan-
di ab Autumno. Ast pro *Vere* id imprimis
militat, quod Anni forma fuerit mutata occa-
sione Exodi, civilis nempe in sacrum: Mosen

autem scripsisse post hanc mutationem; proin-
nemo Judæorum non mensẽ *primum*, *secun-
dum* aliter explicare potuerit, quam juxta
anni sacri nouiter recepti formam. Juxta
quam *secundus* in Textu nostro memoratus
mensis est 7^m Jiar, 1^m Ziv. I. Reg. VI. 1. qui
respondet Aprili, præcipue Maio. Autorita-
tibus si pugnare velis, adi *Scaligerum*, *Alsted-
um*, *Langium*, *Caluissum*, *Wasmuthum*, alios.
Cui sententiæ pondus insuper addo ex *Ra-
tione & Natura*. Certum Diluuium durasse
per Annum, vel, integro Anno commoratum
fuisse Noachum in Arca. Finis proin si cadit
in Autumnum, cadet & initium. Prius non
vult deductio ad absurdum. Adscribi debuif-
set penè miraculo Vegetabilium regerminatio.
Quis, quæso Noachi familia inuenisset verge-
te anno, quo se nutrire potuisset. Quis Ani-
mantia Bruta sese dispergere per Terrarum
orbem, singula ad sua Climata? Quis plantæ
radices suas agere, germinare, & ad fructifi-
candum se disponere? nonne repressisset
omnia frigus, enecasset Animantia calidiori
climati adueta, Plantas in prima germinatio-
ne suffocasset Algor, Pruinae, Nives? Tristis
fuiisset Naturæ non renascentis sed emorientis
facies! Opus habebat Terræ cortex limosus,
cœnoscus non algore, sed calore, qui humidi-
tatem nimiam expelleret, fibras Vegetabi-
lium nimio humore laxatas firmaret, semina
foueret, germina protruderet, succis nutritiis
motum daret, circulationem promoueret, vi-
uentia omnia squalore semimortua resuscita-
ret. Negatiuæ huic argumentationi subjun-
go positiuam, quæ ex æquo quadrat initio &
fini. Ex innumeris, quas hodie magno stū-
dio colligimus & recondimus, Reliquiis Dilu-
uianis, sunt bene multa, ex quibus manifestè
colligere licet Diluuii initium cecidisse in Ver-
num Tempus, nominatim mensẽ Majum.
Et ex proprio Museo produxi alias, & produ-
co nunc Fig. I. *Spicam Hordei* non ple-
ne maturam, descriptam amplius in *Her-
bario Diluuiano* Fig. II. Auellanas tene-
rorum corticum. Ex Animali Regno Fig. III.
Libellam, eà figura, qua Majo suam acquirit
perfectionem. Et in uniuersum quas habemus
cunque Plantas, quæ Insecta, (horum
autem Metamorphoses inprimis largiri pos-
sunt characteres chronologicos) huic, quod
urgeo, respondet tempori. Viden' testimo-
nium, quod his ipsis Illustris Actorum Socie-
tatis Regiæ Gallicæ collector dat *Histor. de
l'Acad. Roy. A. 1710. p. 28. Edit. Belg. Voila
de nouvelles espèces de medailles, dont les Dates
sont, & sans comparaison plus anciennes, & plus
importantes, & plus Sûres, que celles de toutes
les medailles Grecques & Romaines.*

TAB. XLIV.

Diluuii causas duas memorat Sacer codex. *Rupti sunt omnes fontes Abyssi magnæ, & fenestræ cœli aperte sunt.* Abyssus ἀβυσσος Gennadio Ἄβυδος, ὕδωρ πολὺ, & τὸ βάθος ἀκατάληπτον ἀνθρώποις, ἢ σφόδρα δυσκατάληπτον, non idem quoad formam concipitur ab omnibus, sed quidem idem ferme quoad locum, quem inferiorem statuunt, vel imum in visceribus Terræ. Philosophamur hîc sicubi in obscuro. Iis ego accedo, qui ramis saltem suis seu Aquæductibus diffusam volunt per omnia penetralia Terræ, & hic ibi congestam in Hydrophylacia. Quæ de Erebo & Tartaro, Abyssi Synonymis, scribere veteres, heic omitto.

De modò ruptionis, tacente Scriptura, philosophari licet, sed ita ut ratiocinia phænomenis Terræ congruant. Ab hac qui discedunt regula, in auia deflectunt Th. Burnetio *Theor. Tell.* L. I. c. 6. Terra primæua fuit Æolipila à sole calefacta, sensim hiulca reddita, Abyssò sive annulo aqueo Terram inter habitabilem & interiorem nucleum medio, inædificata, Diluuii Tempore rupta, fracta, inæquali situ in Abyssum delapsa. Aquis interea ex Abyssò sursum pressis, & Terræ Globum hac occasione in præsentem hanc, quam videmus inæqualitatem redactum, inundantibus.

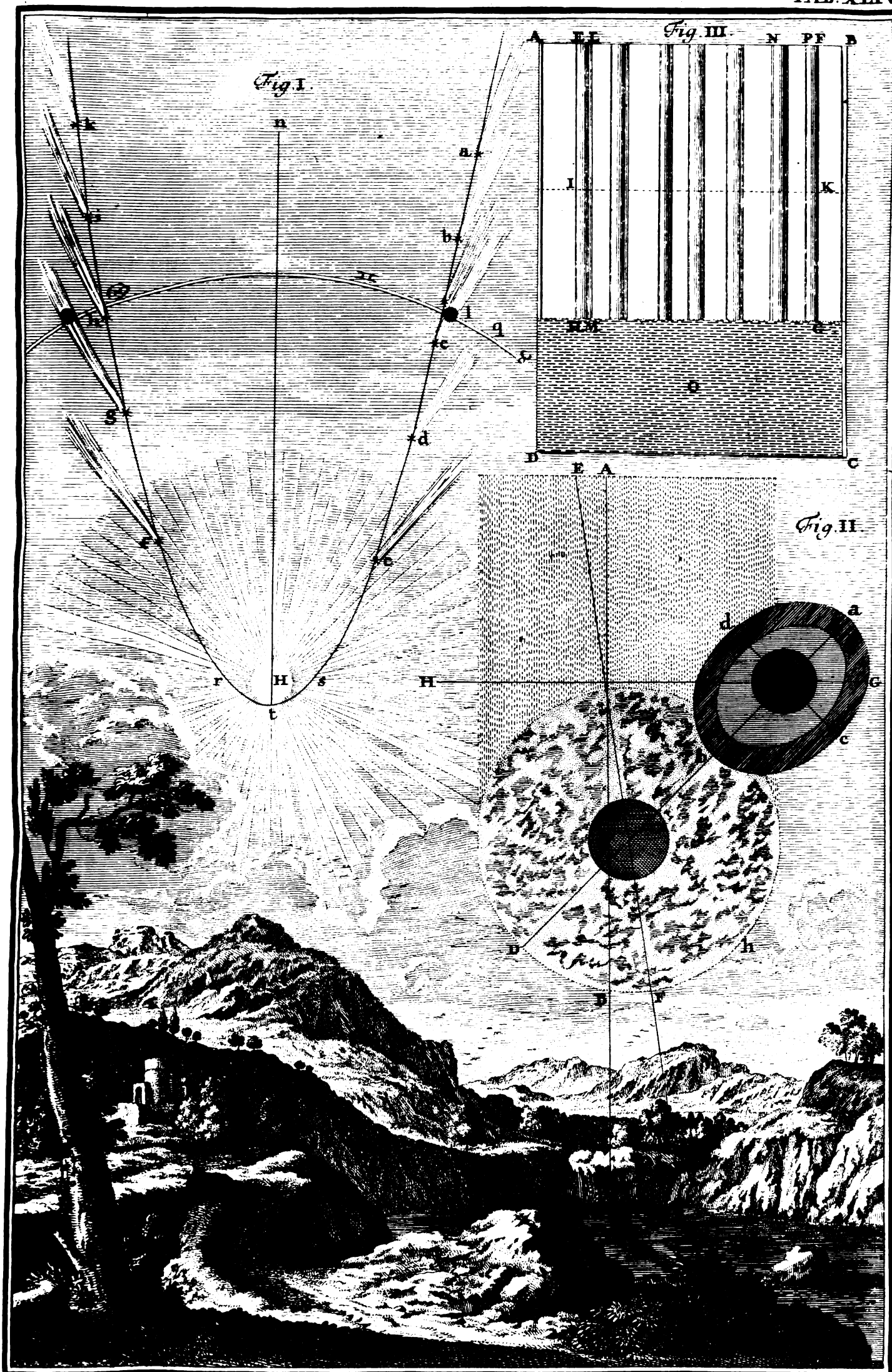
Attentionem excitat hodie Systema, quod fouet *Whiston. Theor. Tell.* p. 444. *Chuer. Geol.* c. 12. p. 171. Hi quia in Terræ globo non inveniunt causas suffenas ascensui Aquæ ex Abyssò, tum & pluuiæ quadragesimali, eas ex cœlo accerfunt, & nominatim à Cometa terram prætereunte, quemadmodum & conflagrationem Terræ ultimam Cometæ venturo adscribunt. Et hunc quidem Cometam adeo describunt graphice, ejusque Trajectoriam determinant, ac si ipsi fuissent præsto, & omnia distinctè obseruassent, vel ipse Noachus Astronomus Schedas ipsis reliquisset. Ecce enim Fig. I. Cometæ integrum cursum 150. dierum. In a. secundi mensis die primo, in b. decimo, in l. die 17. transeuntem prope Terram, existentem tunc in orbita sua annua qh. in 12. gradu Tauri, in c. vigesimo, in d. trigesimo, in e. tertii mensis die decimo, in t. in perihelio, siue proximum Soli H. in f. die tertii mensis trigesimo, in g. die quarti mensis decimo, in h. die ejusdem mensis vigesimo, altera vice transeuntem juxta terram existentem tunc in Cancro, in l. die trigesimo, in k. die quinti mensis decimo. Ut proin a t k. sit ipsa Cometæ Trajectoria, t n. axis trajectoria. H. Focus, qh. Ecliptica.

Quomodo rupti fuerint Fontes Abyssi magnæ ostendit clarius Fig. II. ubi Terra a b d c. mota in Ecliptica G H. à G. versus H. ante aduentum Cometæ sphaerica. Cometa b i D h. ad Perihelium suum descendens in Trajectoria E F. ab E. versus F. Æstum approximando causans seu Fluxum & refluxum tum in Oceano superiori, tum in Abyssò, eumque tanto majorem, quo accessit propius: quo ipso Terræ orbis sphaericus mutatus fuerit in sphæroidem, qualem Ellipseos circa Axim longiorem a b. circumvolutio producit, in rimas passim fissus, mole insuper Aquarum pressus. Per hæcæ autem fissuras surrxere Aquæ è fontibus Abyssi & profiliere eâ & continuata celeritate, ut inundatus fuerit orbis, & Atmosphæra vaporibus repleta, nec terra pressa duntaxat, sed juxta Leges hydrostaticæ depressa. Illustrandæ huic rei inseruit Experimentum sequens. Fig. III. sit A B C D. vas ligneum, cujus concavæ superficiei pressæ sed tamen mobilis adaptatur cylindrus A E F B G H. marmoreus, juxta Axeos longitudinem foraminibus E H M L. pertusus, & ad I K. usque oleo repletus. Depresso hoc cylindro in vas O. clarum est, aquam magis magisque ascensuram supra I H. Et oleum per foramina E L. N P. extrusum iri, quæ extrusio inundationem in superficie A B. repræsentabit. Fuit itaque Cometa vel Tractor, vel Pressor, Terra subiectum patiens, quod haud caruit suis fissuris à prima creatione, & forte strata habuit minus solida, veluti sponte subsidientia. Ruptos fuisse fontes confirmatur Job. XXXVIII. 8. *Et quis cohibuit mare valuis, quum erumperet, ut egrederetur ex Utero?*

Liberum esto cuilibet, alias prorruptioni aquarum adsignare causas, qualis esse poterat subitanea motus centralis Terræ cohibitio, qua juxta Leges Motus non potuerunt non Aquæ abyssî irruptione sua fissuras, forte à prima gyratione Terræ inductas magis dilatare, novas passim formare, in altum assurgere. Aquæ primum Oceani, & post Abyssî, imo Terram inundare & solvere. Quam hypothesin illustrare potest vas quoduis cylindricum in gyrum motum, in quo, si subito sistatur, Aqua motum semel impressum continuatura, quia sese diffundere nequit in latum, assurget in altum ad margines vasis.

Non sunt hæc omnia, & alia, quæ excogitari potuerunt, inundationis maximæ media ita aspicienda, ac si fuissent Naturæ opera & motus. Qui hæc ipsa, multis sine ratione suspecta, attentis introspicit oculis, is clarè videt motus extraordinarios prorsus, imo miracula.

Miracula

GENESIS Cap. VII. v. 11.
Fenestra Coeli aperta.

I. Buch Mos. Cap. VII. v. 11.
Öffnung der Fenster des Himmels.

G. D. Heuman sculp.

Miracula vidimus in Terra creata, videmus in destructa, renouanda & renouata.

Pergimus ad *Fenestras Cæli* מַשְׁקֵי הַשָּׁמַיִם quas apertas scribit Sacer Scriptor. Non sunt hæc καταράκται τῆ ἕραν, vel Symmachi & Aquilæ Θυσίδας ἕραν, Astra certa Aquifera, ut Astrologi somniant, qualia sunt Cancer, pisces, Pleiades, Orion, Mars, Venus, Luna. Ita vult *Mecblinius Comm. in magnas Albumasaris conjunctiones*. Præcessisse Diluuium Noeticum conjunctionem Jouis & Saturni magnam in fine cancri, è regione Argolicæ Navis. Quam opinionem à *Tiberio Calabro* defensam atro hæreseos stigmate notauit, & peculiari volumine refutauit *Hieron. Armellinus* Dominicanus. Nos missis his nugis per Cataractas Cæli intelligimus Atmosphæram Aquis prægnantissimam, coelum aereum, non, quod quidam volunt astriferum. Lucem foenerantur loca Luc. IV. 25. II. Reg. VII. 2. Et sane haud incommode assimilatur *Aer fenestris* transmittens radios lucis, pluuias guttas, niueos floccos, omnis generis meteora. Quis est, qui ignoret, plente ningenæ coelo fenestras cæli, Aeris poros aperiri, dilatari? sereno contra stringi ac claudi? Pressiorem significatum dant supra nominati *Whistonius* & *Cluuerus*, quorum Cometa cum sua cauda Terram undique inuoluens profusissimas dederit pluuias.

Graphicè Catastrophem Diluuiam describit *Pbilo* p. 335. & futuram quandam Inundationem *Seneca Nat. Quest. III. 27. 30.* qui videantur omnino. Sed quæ habent hi de turbulentissimo rerum statu absunt longè à meteoris simplici Mosaicæ descriptionis. Et ecquis mortalium, nisi Θεόπνευστος tristissimam

Globi Terr - aqu - aerei illius temporis describet, depingetue conditionem? Quis tenebras nouas Abyffo insidentes, quales non fuit experta terra inde à Creatione? Quis occultationem Solis intra Tentorium suum? Quis tenebrosissimam Atmosphæram fulguribus fulminibusque interfusam, tonitruum tremore vibratam Globos igneos cadentes, lampades volantes, innumera Meteora alia ignita? Hiatus Terræ apertos atque profundos? proruentes undique, & summo cum impetu Torrentes ac flumina? spumantes, initio saltem ac progressu Diluuii, fluctus? fremitus saxorum & montibus devolutorum? Animalium fugam? gemitus clamorosos & ejulatus Hominum? Terram sub pedibus nutantem? corruentes ædes, inundatos campos, natantes confuso ordine creaturas tum viuas, tum mortuas? conjurata in exitium mortalium Elementa? Habet hæc, quo se exerceat Animus cogitando potius, quam os loquendo, vel manus scribendo. Eloquentia summa devotum silentium.

Gen. VII. 16. legitur DOMINVS clausisse post eum, Noachum, in Arca jam degentem, Aquis undique cinctum. Et explicantur communiter hæc verba de Ostio Arcæ, cui claudendo Noachus cum suis fuerit insufficiens. Sed malim ego cum Cl. *Sturmio* statuere, Aquas in vicinia Arcæ maximo impetu eructantes, & alias eleuatas, abstulisse Pontem pensilem, quo Animalium ingressui fuerat necessarius, nec tamen cum Arca unitus, sicque ἐμπαινεύς omnem ad arcam aditum præclusisse, chachinnis in lamentationes versis & ejulatus, clausisse proin DOMINVM non tam ostium Arcæ, quam viam ad eam Sap. V. I. 2. 3. 4.

TAB. XLV.

Genes. VII. vers. 17. 18. 19. 20.

Stagnauitque Diluuium quadraginta dies super Terram, & auctæ sunt aquæ, sustuleruntque Arcam, ut eleuaretur super Terram.

Inualuerunt autem Aquæ, auctæque sunt vehementer super Terram, incessitque Arca super Aquas.

Inualuerunt itaque Aquæ supra modum in Terra, opertique sunt omnes Montes excelsi, qui fuerunt sub uniuerso cœlo.

Quindecim cubitis inualuerunt Aquæ superne, ut operirentur Montes.

Factumque est Diluuium quadraginta diebus super Terram, & multiplicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt arcam in sublime à Terra.

Vehementer enim inundauerunt, & omnia repleuerunt in superficie Terræ, porro Arca ferebatur super aquas.

Et aquæ præualuerunt nimis super Terram, opertique sunt omnes Montes excelsi sub uniuerso cœlo.

Quindecim cubitis altior fuit Aqua super montes, quos operuerat.

HYdrometram agit accuratum Moses incrementa Aquarum successiua præcise denotans, ad cubitos usque tandem. Primum id fuit, quo Arca Terræ insidens fuit *sublata & super Terram eleuata* v. 17. secundum, quo *auctis super Terram vehementer Aquis incessit Arca super Aquas* v. 18. Quæ incrementa debentur tum *ruptis Abyssi magnæ fontibus, tum fenestris cœli apertis*, pluuiæ quadragesimali: qua finita perrexerat, sed tardius, prorumpere Aqua ex visceribus Terræ, & superne effundi per pluuias, licet interruptas, ad usque finem 150. dierum. Gen. VIII. 3. memoratorum, qui locus inseruit explicandis versibus 19. & 20. præsentis capitis.

Sed ubi quæso, inueniemus in toto Globo Terraquaerio tantam Aquæ copiam, quæ inducendo Diluuiio & cooperiendo Terram ad montium usque cacumina, & ultra par esse poterat? Hic Rhodus, hic saltant *ἱμῶνται* & hostes *αὐθεντίας* Codicis sacri; ut fuerint, qui exhaustis omnibus Terræ, Marium, Aeris Theauris septem insuper, calculo subducto requirant Oceanos, pro Diluuii quale describitur inductione, & noua prorsus hi illiue finxerint Systemata. Pugnandum heic iisdem, quibus Adversarii utuntur, armis, ineundus computus, ostendendum, satis adesse aquarum tum in visceribus Terræ, tum in promptuariis Aeris ad Globum inundandum. Effectui dedi id *Diff. de Diluuiio*, & nunc, ne actum agere videar, hoc opere supersedeo. Omni calculo si addatur depressio stratorum, diminuetur

valde diameter solidæ Terræ, urgebuntur sursum majori impetu Fontes Abyssi, nec ullum remanebit dubium de possibilitate Cataclysmi. Imo ex ipso stratorum, qualia nunc sunt situ, grauitati specificæ plerumque respondent, colligere necesse est, ingentem fuisse fluidi altitudinem, per quam corpuscula terrestria soluta descenderent. Ut proin nos non prorsus morentur *Vossius, Clericus, Stillingfleet, Peyreri* Præ-Adamitarum ille Patriarcha, qui tædiosum forte effugituri calculum confugere maluerunt ad *diluuium particulare*, quos omnes vel solæ reliquæ Diluuii in Summis Alpium Helueticarum jugis obviæ abunde refellunt & solidè, *λείψαντα* taceo innumera in omni parte orbis reperiunda. Sed nec opus confugere ad Aquarum Diluuium creationem & cataclysmò finito reannihilationem. Qui hanc fouent opinionem eos ablego ad D. *Augustinum* Lib. II. de Gen. ad lit. *Nunc quemadmodum DEVS instituerit naturas rerum, secundum scripturas ejus nos quærere conuenit. Non autem, quod ipse in iis vel ex iis miraculum omnipotentiae suæ velit operari.*

Cui proin condere lubet Systemata, ut licitum est cuius, ei suadeo, ut pro basi ponat non intellectus præcipientes raptus, & vaga *μολίβδα*, sed Scripturam Sacram, Experientiam, Terræ imprimis præsentem structuram, & ipsa inundationis fatalis monumenta: Phænomena soluat ita, ut nec Scripturæ inferatur vis, neque cogitata cum natura rerum dissentiant: segreget certum ab incerto, hocque suspendat, donec dissipatis obscuritatis tenebris lucem inducat Veritatis. Ad miracula tandem non confugiat

Fig. I.

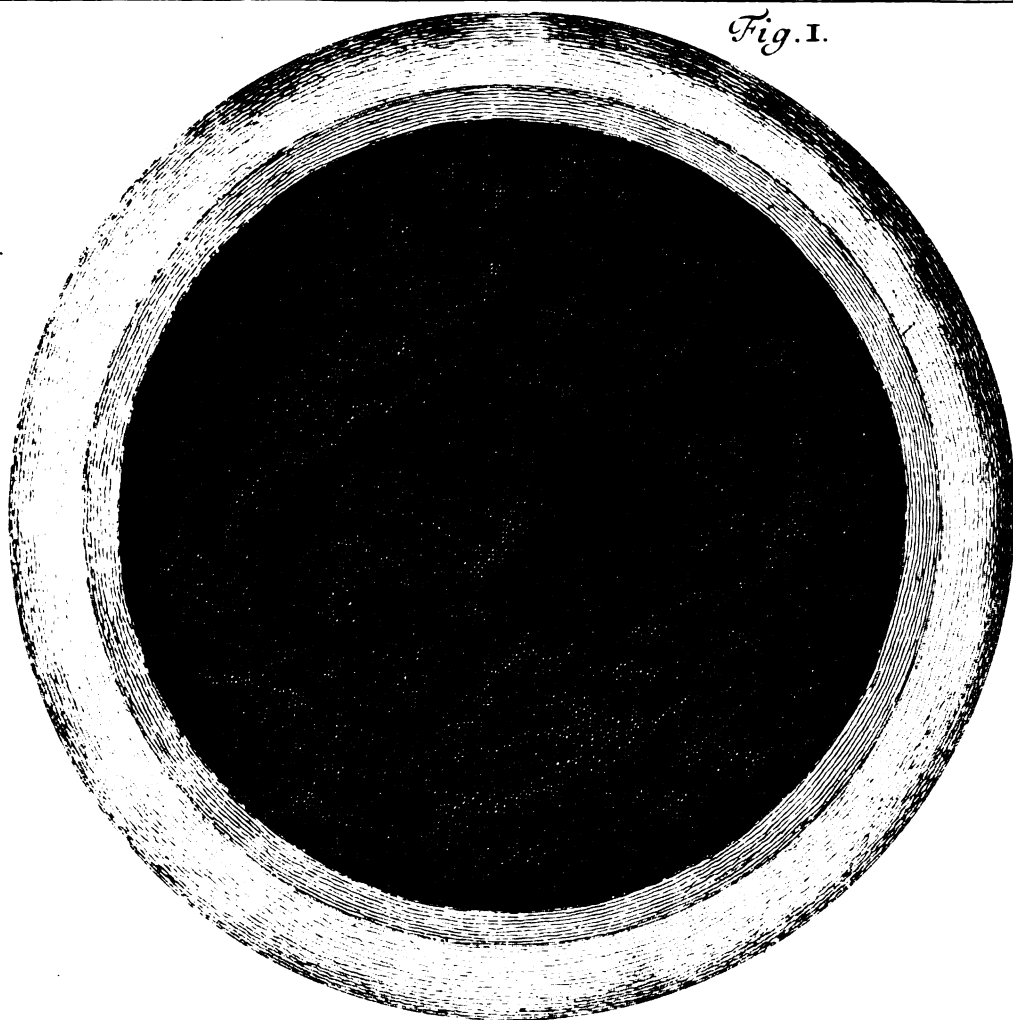
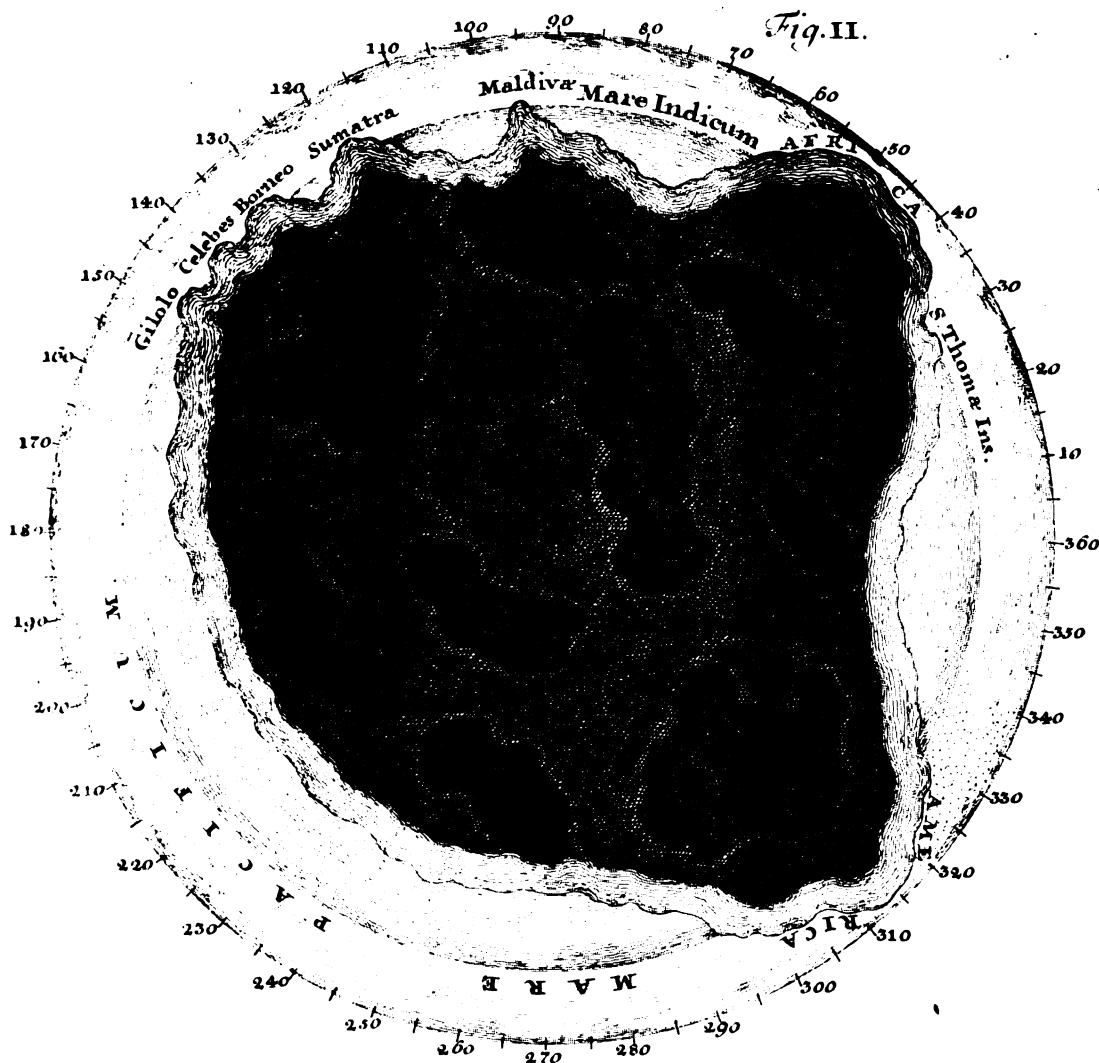

Fig. II.

GENESIS cap. VII. v. 17-20.
Diluvii fatalis Progressus.

Ursch Mosais cap. VII. v. 17-20.
Fortgang der Sündfluth.

I. G. Pinz sculp.

fugiat, nisi id postulet vel expressum DEI Verbum, vel ineuitabilis necessitas, & operis omnes Naturæ vires excedentis magnitudo.

Ab his bonæ Hypotheseos regulis haud abscessurum me confido, si statuero:

1. Terram, quæ quidem punctulum est, collatam cum aliis Corporibus totalibus plus satis continere Aquarum, quibus inundari possit ad altitudinem milliaris, non Aquam irrigatam tantum, sed totam perfusam. Hydrophylaciorum ingentium, quorum quidem locus præcisus haud constat, promum condum quæ inter & Oceanos, aliasque Aquas, Aerem, terram, constans est circulatio & Equilibrium.

2. Certum, prorupisse aquas ex his Abyssi Fontibus, incertum autem modum, an id fuerit factum Ignis ope? an subitaneo gyrationis Terræ arresto? Cometa mediante? mediis aliis? quorum infinita sunt in DEI immediate agentis arbitraria & potentissima manu.

3. Probabile, potiorum ad hanc inundationem contulisse partem Aquas Abyssinas, quæ primo etiam loco nominantur, minorem cœli fenestras.

4. Incertum, an primi Orbis Montes depressiores fuerint nostratibus, sed id certum, cacumen montis Ararat depressius fuisse Aquis Diluuialibus: certum quoque esse, & nostros montes, etiam altissimos productum Diluuii & ex alibi demonstratis constare.

5. Certum, & vel ex Stratorum ordinatissima *diastasi* demonstrabile, dissolutam fuisse prorsus Terræ primæuæ saltem corticem, partim nempe à Violentia Aquarum è fontibus Abyssi undique profilientium, partim à vi Aquarum pluuiialium, Pluuiæ tum quadragesimalis, tum nonagesimalis: dissolutas terrestres particulas in Aquis aliquandiu sustentas, post juxta grauitatis Leges præcipitatas. Unde sequitur, fuisse in hoc statu Terræ nucleum undique Aquis circumfluum, qualis fuerat olim in Creatione, & nunc iterum exhibetur Fig. I. attamen in sua strata diuisum.

6. Hæc si ita se habuerint, pronâ fuit consequentia Diluuii executioni dato Terram hancce nouam *informem* ac *vacuam*, ut redderetur arida, habitationi apta, fuisse fractam, strata eleuata, & sic structuram prodidisse inæqualem in montes vallesque diuisam, quæ primo intuitu speciem habet ædificii in proprias collapsi ruinas. Sed absit, ut cogitemus, facta hæc fuisse casu fortuito. Est eleuatio hæc stratorum sapientissime ordinata, Ædificii constructio, non casus productum. Heic autem minimè suffecerant Leges Naturæ Mechanicæ, applicata vis divina, uti in prima Terræ Creatione. Hunc novæ Terræ statum, quomocunque exprimit Fig. II. Sectione facta per circulum maximum Æquatorem.

7. Hac ipsa Stratorum Terræ eleuatione, Montium erectione, Vallium depressione, eaque graduale ad littora usque, imo fundum, Maris, ortæ fuere in visceribus Terræ cavitates, in quas sese recipere poterant Aquæ Diluuiianæ, Fluminibus, Fontibus, Nubibus scaturigines suas daturæ.

8. Clarum ex his, rebus stantibus, columnis interaneis hanc Terram sustentibus, Montes suffulcientibus, Terram ex naturalibus causis non amplius inundatum iri, sed tunc demum, si DEO iubente, ruinosæ columnæ subesset in Terræ cavitates delaberentur, Aquas Abyssinas denuo profilire, Terramque inundare posse.

9. Fuisse montes ante Diluuium constat non tam ex Textu, quam Prov. VIII. 24. 25. Joh. XV. 7. Psal. XC. 1. 2. quo veluti trifulco fulmine prosternitur, quicquid contra Montium Antediluuiianorum existentiam produci posset. Poscebat illos vel solus Aquarum per Plana inclinata defluxus.

10. Poscebat Aquarum supra montes eleuationem ad 15. cubitos siue 24½. Pedes Parisinos *παραδείσια* viuentibus destinata, Arcæ in monte Ararat subsidentia, partium terrearum præaltam Aquæ columnam præcipitatio. An vero ea fuerit Aquarum altitudo, quæ non solum montes Asiæ, sed & altissimas Europæ Alpes in eo, quo nunc sunt statu obtegere potuisset, certo affirmare non aulim.

TAB. XLVI.

Genes. VII. vers. 21. 22. 23.

Et expiravit omnis caro, quæ reptabat super Terram, volucrum, jumentorum, bestiarum, omniumque reptilium, quæ repunt super Terram, Uniuersi denique Homines.

Et quicquid erat, in cuius naribus spirabat flatus vitæ, de omnibus, quæ in sicco (degunt) mortua sunt.

Deletumque est omne, quod subsistebat, quodque erat in superficie humi, tam Homines quam iumenta, reptilia, volucres denique cœli, deleti inquam sunt de Terra, ut solus Noah superstes maneret, & quæ cum eo erant in Arca.

Consumtaque est omnis caro, quæ mouebatur super Terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super Terram.

Uniuersi Homines & cuncta in quibus spiraculum vitæ est in terra mortua sunt.

Et deleuit omnem substantiam, quæ erat super Terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quam volucres cœli, & deleta sunt de Terra: remansit autem solus Noe, & qui cum eo erant in Arca.

Prosterunt hi tres versiculi omnes Particularistas, quos & refutat muta simul ac eloquentissima natura, ubique terrarum hanc gerens inscriptionem

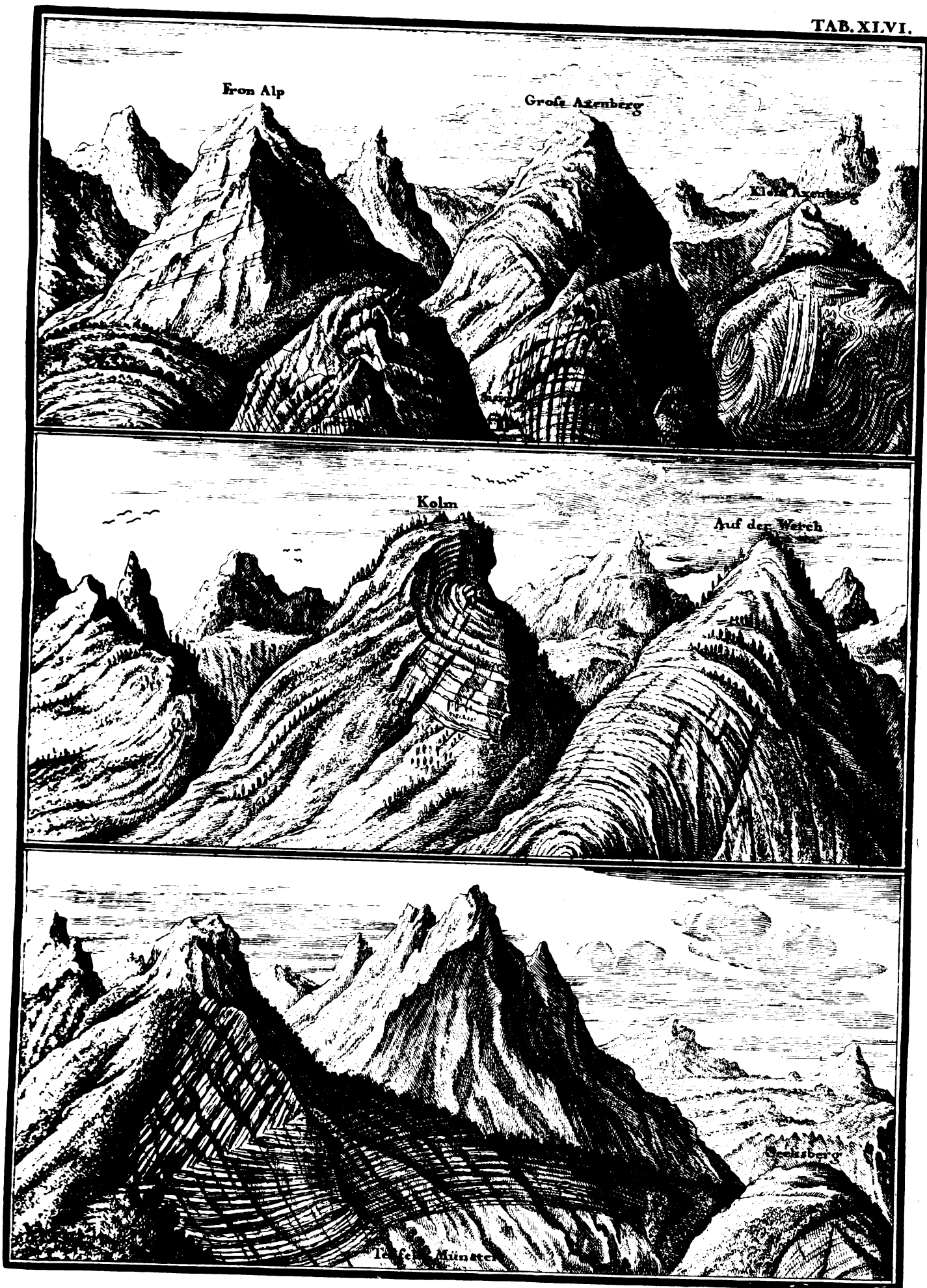
**ET HEIC CATACLYSMVS
ADEST.**

Adsunt nempe ubique vestigia diluuiianæ illius Catastrophes: sed & ubique præiudiciis excœcati, qui apertis oculis nihil vident, imo videre nolunt ante oculos pedesque jacentes Diluuii reliquias, quas referre malunt ad casum fortuitum, Naturæ, nesciunt quem, lusum, Ideas Plasticas, alia ejusmodi ignorantia Asyla, quam ad genuinos fontes Infeliciores ipsis tum Gentilibus, tum Judæis, qui solo Naturæ filo ducti, hanc, quam asseremus & diuersis consecutiue Tabulis exhibebimus Veritatem agnouerunt. Testimonia lege apud *Strabonem* Geogr. L. I. p. m. 45. Edit. Bas. *Philonem de Mundo* p. 1168. Edit. Paris. Patres si velis testes, adi *Tertullianum* de *Palio* p. 530. Ed. Basil. Si Reformatores, *Lutherum* Com. in Gen. f. 22. Taceo longam modernorum & perspicacissimorum virorum phalangem, qui Hypothesin hanc ad Veritatis

demonstratæ redegerunt certitudinem, Felicius longe philosophari videas simplicissimos ex rustica progenie, qui de fossilibus Lignis profunde sub Terra demersis, Piscibus, Plantis, Conchyliis in Saxis reperiundis ex tempore & bene judicant, Diluuii esse reliquias. Felicius, inquam, illis Pseudophilosophis, qui Sophismatum subtilitate veritates etiam clarissimas obscurare, & difficultatum tricis omnia irretire tentant.

Inscriptum Diluuii testimonium quibusuis, etiam Marpesiis, cautibus. Considera *Montium* structuram, in ordinatissima strata dispositam, imo ex iis extructam, videbis, indices esse sedimenti in altissima Aquæ columna facti, ut & rupturæ ex post introductæ, certissimos. Judicabis ex horum stratorum parallelismo, fracturis, curuaturis, mire variantibus, τὴν μὲν γῆν ὑπὸ στασιν εἶναι, καὶ τρεῖς τὰ ὕδατος, quam veritatem ex natura rerum elicit *Metrodorus* apud *Plutarch.* de *Placit. Philos.* L. III. c. 9. pluribus hanc veritatem demonstratam dedi in *Oreographia* mea *Helvet.* Interim heic speciminis loco Lectori exhibeo miræ configurationis Strata prouti ea visuntur in circuitu Lacus Urii, versus ortum imprimis & occasum.

TAB.

GENESIS Cap. VII. v. 21. 22. 23.
cataclysmi Reliquia.

I Buch Mosys Cap. VII. v. 21. 22. 23.
Überbleibseln der Fluth.

I. A. Corvinus sculp.

TAB. XLVII.

P Ergo ad reliquias ex *Regno Vegetabili*, offerunt se heic *Ligna*, *Folia*, *Fructus*, *Plantæ integræ*, Lapidibus impressæ, in stratis subterraneis obviæ, fibrillarum etiam minimarum structurâ analogis suis æmulæ, imo originales ipsæ in strata occasione diluvii demersæ, distinguendæ probè à Dendritis, Jaspidibus, Marmoribus Florentinis. Animus non est sistere, quas collegi, omnes, sed selectiores duntaxat, & quæ imprimis pro veritate, quam defendimus, militant. Qui integram, quam haberi potest, desiderat Plantarum hujus generis Historiam, adeat *Herbarium meum Dihanianum* secundæ Edit. Lugd. Bat. 1725.

Ex Graminum Familia adfit

Fig. I. *Gramen* quoddam frequenter geniculatum, foliis è geniculis prodeuntibus in extremo bi- & trifurcatis.

Fig. 2. *Graminis panicei* spica, si non Julus est *populi nigra*.

Fig. 3. *Arundinis* cujusdam folia, quæ *Neurophylli*, *Striatula* aliis veniunt nominibus, una cum *Gallio albo* eidem Lapidi impresso.

Fig. 4. *Equisetum* Palustre polyspermon brevioribus setis C. B.

Fig. 5. *Filicis* species, brevioribus foliis.

Fig. 6. *Filix* mas folio dentato C. B. in qua imprimis notatu digna puncto aterrimi coloris in foliis conspicua, irrefragilia Plantæ epiphyllispermæ indicia.

• Fig. 7. *Filix* foliis longis duodecies pinnatis seu conjugatis, impari claudente extremum scapum.

Fig. 8. *Filicula* Fontana major seu *Adiantum* album *Filicis* Folia. C. B.

Fig. 8. a. *Hordei* spica immatura.

T A B. XLVIII.

Fig. 9. *Caryophyllus marinus* siue Fungus marinus lapideus pyxidatus.

Fig. 10. *Fungus* terrestris lapideus.

Fig. 11. *Populi nigra* folium.

Fig. 12. Folium *Tilia*.

Fig. 13. *Hyacinthus botyroides* seu racemosus & ramosus flore arbuteo cœruleo.

Fig. 14. 15. *Populi albæ* folia.

Moris. Planta una ex rarissimis Fossilibus; item os aliud saxo immersum Musei Escheriani Fig. 16.

TAB. XLIX.

Pomoueo pedem à Plantis ad *Hominem πανορθείας* illius causam primariam, cujus peccata luere debebant innocentes aliæ victimæ. Hujus quod mirum, supersunt paucissima monumenta. Non possedi hætenus nisi *Vertebras* binas *dorsales* Fig. 14. lapidefactas prorsus & atro splendore nitentes. Sed A. 1725. ἀγαθὴ τύχη Museo meo ex Oeningensi dioeceseos Constantiensis Lapidina illatum inter alia μνημόσυνον attentione tanto dignum magis, quia indubium, quia non unam exhibet partem, sed bene

multas, imo pene dimidium Sceleton. Quia non duntaxat impressa figura, ex qua vaga & superba imaginatio fingere possit quidlibet ex quolibet, sed ipsa lapidi immersa substantia Ossium, imo carniū, & partium carniū molliorum, præcisa in magnitudine proportio: verbo, λείψανον maledictæ illius & Aquis sepultæ Gentis, unum ex rarissimis. Idque duplex ex parte ante, & ex parte post. Sufficiat heic posterius inseruisse, utpote completum magis, neque id tamen naturali, sed contractioni magnitudine. Viden' igitur in

N

Fig.

50 TAB. L. Genes. Cap. VII. vers. 21. seqq.

Fig. 15. a. b. c. peripheriam Ossis frontalis. d. d. orbitas oculorum e. foramen infra orbitale destinatum transitui neruorum quinti paris. f. reliquias vel ipsius Cerebri, vel tegentis id Duræ Matris. g. orbitarum ocularium fragmina lacera. h. Ossa cribrosa & spongiosa. i. Os vomeris Nasum determinans. k. k. Os jugale. l. Ossis quarti maxillaris latam, quæ genas constituit portionem. m. Nasi reliquias. n. Masseteris portionem sat amplam. o p. o p.

Orthographicam sectionem, quæ transit per apophysin condyloden, maxillæ inferioris ad angulum usque hujusdem maxillæ. Vertebrae porro numero 16. suis ordine numeris 1. 2. 3. &c. notatas, quarum pleræque suos habent processus transversos, nunc denudatos, nunc tectos. q. Processum scapulæ Coracoidem. r. Costam primam cute lapidea tectam. s. Hepatis haud obscura ex situ conjicienda λείψανα.

TAB. L.

EX *quadrupedum* Familia multo plures ostendimus reliquias quam ex *Homini*; Ossa integra in Stratis deposita, imo & Saxi immersa, quorum substantia, præcisâ magnitudo, Figura Apophyses, Epiphyses, Cavitates, Foramina, δοκιμασία insuper chymica nos dubitare non sinunt, de prima ex Animalibus, imo ex hoc illoue. *Quadrupedum* genere, origine. Habemus λείψανα é genere Equino, Bouino,

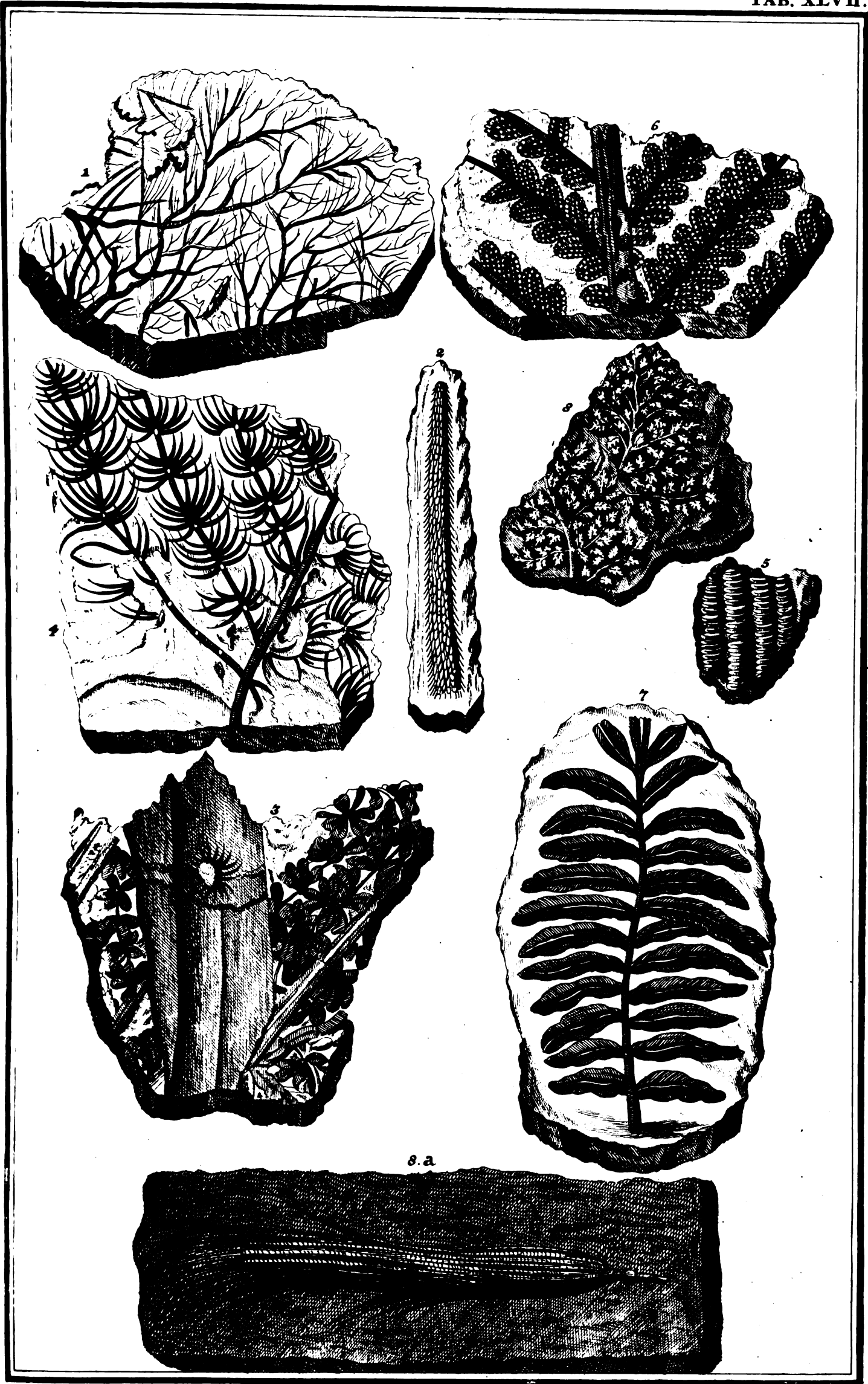
Ovillo, Ceruino, Elephantino, Lacertarum, ipsorum denique, quæ *Quadrupedibus* annectuntur, Serpentum: Sufficiant in præsentiarum nonnulla specimina.

Fig. 17. Dens *Elephantinus* molaris, Musei Kiseriani.

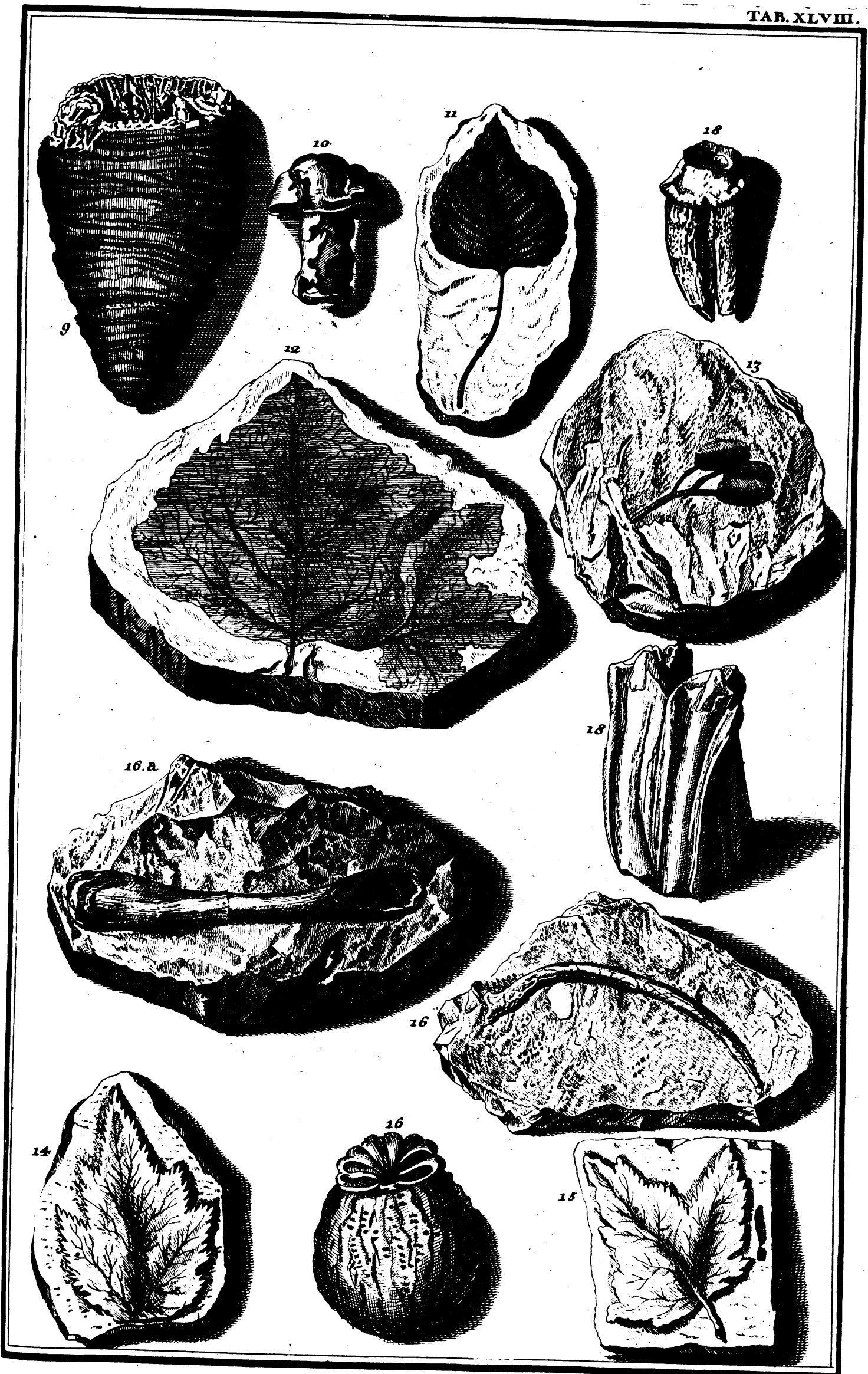
Fig. 18. Tab. XLVIII. Dentes aliorum *Quadrupedum* Fossiles.

TAB.

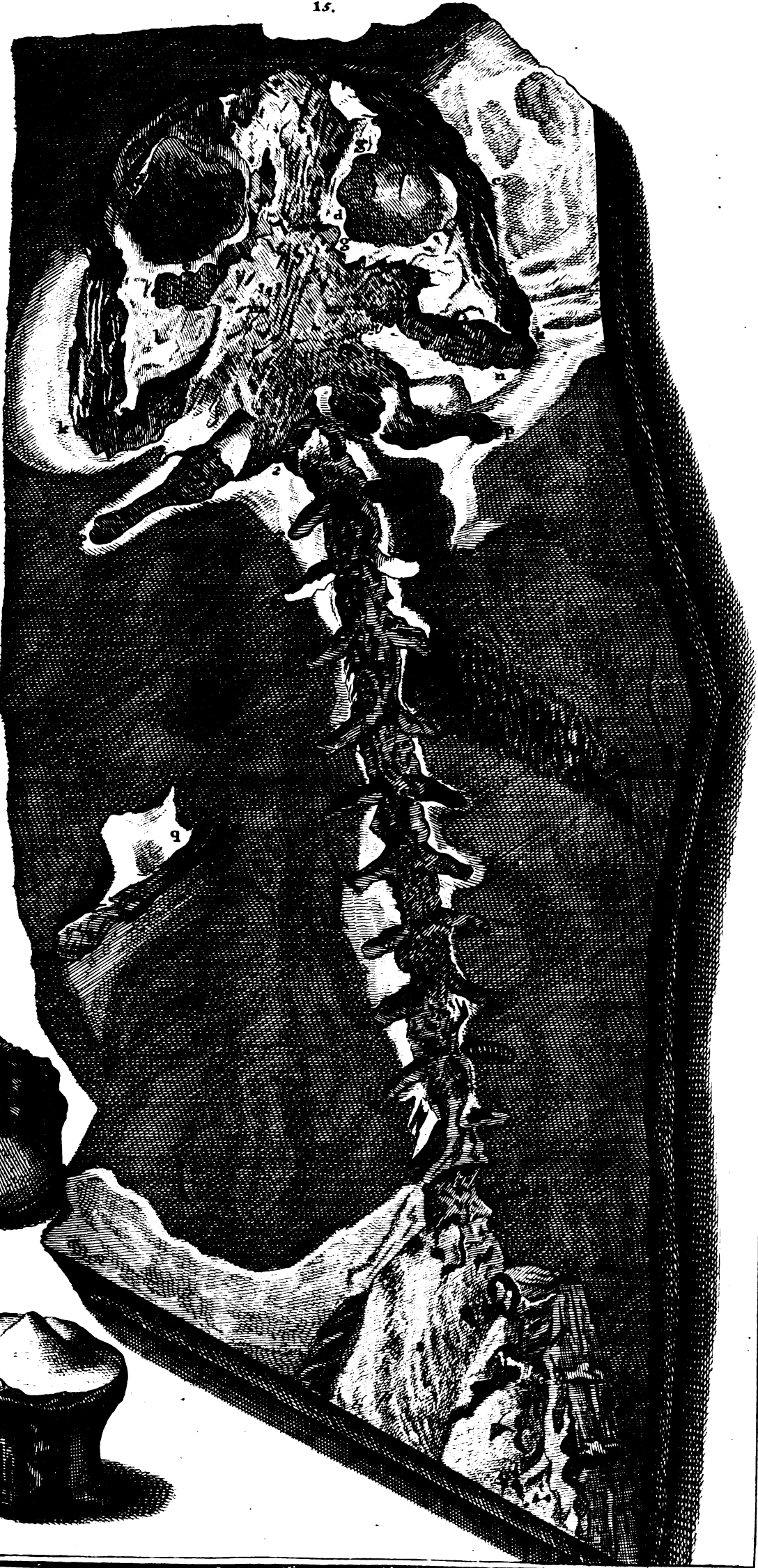
J.A. Cornu sculp.

J. A. Corvinus sculp.

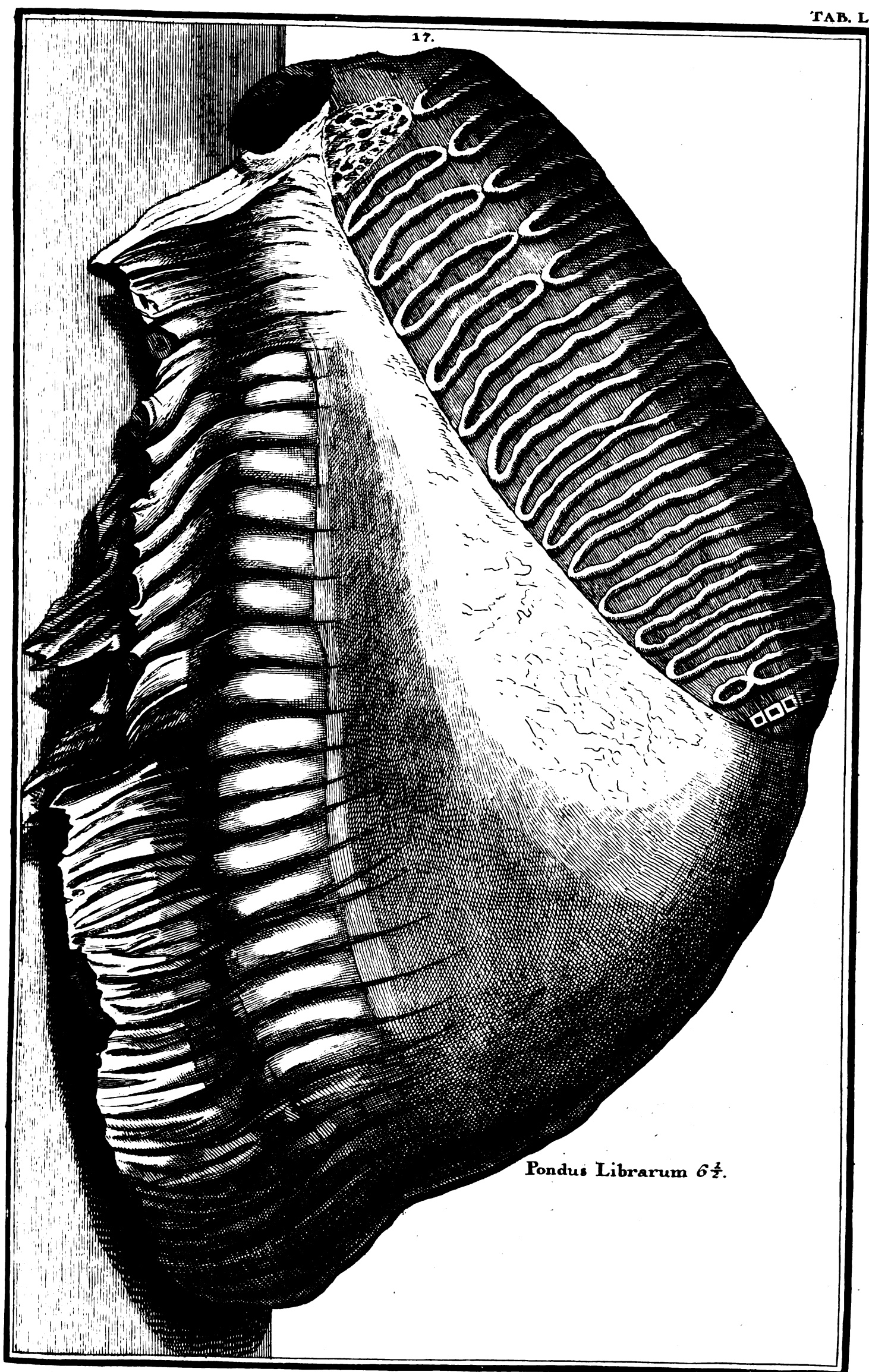
15.

Sceleti hujus longitudo integra 18. poll. 2. lin. Parisin.

J. A. Corvinus sculp.

17.

Pondus Librarum $6\frac{1}{2}$.

I. A. Corvinus sculp.

TAB. LI.

Fig. 19. *Hippopotami* marini, *Rosmarus* tum, à Cl. *Monti* descriptum.
dicti Monumentum Bononiæ reper-

TAB. LII.

Fig. 20. *Crocodili* duò Monumenta, unum nus ex Museo Speneriano.
majus ex Museo Linkiano, alterum mi-

TAB. LIII.

Fig. 21. *Vipera* Skeleton ex Museo proprio, cujusdem sunt pleraque hætenus recensita, pleraque etiam ex iis, quæ porro delineanda veniunt.

Qui *Auium* considerat texturam, Offa, plumas, pennas, omnia ad levitatem disposita, is non mirabitur, paucissima superesse & pene nulla ex illis diluvii monumenta. Interim sistit ex proprio Museo

Fig. 22. *Caude Auis*, vel remigem, pennam lapidi fissili Oeningensi affabrè impressam.

Sunt &, ex causa jam allegata, rara in Museis *Insecta* diluviana. Submersioni ob levitatem vix erat locus. Sed hæc ipsa levitas, facilis ad corpora grauiora adhæsiō, multorum glutinositas, in causa fuere, ut adhuc ex iis, quæ ante Diluvium vixere, nonnulla supersint. En

Fig. 23. *Scarabeum* in lapide fissili Oeningensi.

Fig. 24. *Libellam* ex Agro Veronensi.

Fig. 25. *Libellam* in fissili Oeningensi.

Arca *Pisces* erant exclusi, viuebant in suo Elemento Aqua, sed ne *Piscibus* tristiora subirent fata Animalia alia, pereundum fuit & illis, non seruatis, nisi Generibus & Speciebus. Tanta certe occurrit *Piscium* ante-diluviano- rum copia atque varietas, ut periisse magnam, imo forte maximam existimem partem; marinos, qui miscelam Aquæ dulcis ferre non poterant: lacustres & fluuiatiles, quorum structura Aquæ falsæ fuit incompatibilis: suffocati plurimi in crassamento coenoso atque luto- so, cui forte sese immergebant, effugituri mortem mortis factæ victimæ. Sequebantur magno numero alii alios, & gregatim in scyl- lam, volentes euitare Charybdim, unde in

eadem sæpe fodina, vel Lapidina inuenias ejusdem generis bene multos, in aliis nullos. Nec, quod notari velim, superest umbratilis quædam *Piscium* figura, sed tota penè structu- ra, caput, cauda, pinnæ, vertebræ, spinæ, imo Caro ipsa. Ut nullum prorsus restet circa Mo- numentorum certitudinem dubium. Et quo- modo poterat, quæso, hoc Animantium ge- nus, marinorum in specie, ad loca à Mari re- mota, ad Montium præaltorum, ut sunt Hel- uetici, viscera deferri, nisi Inundationis illius uniuersalis occasione? Pressius hæc & alia Ar- gumenta stringo in *Piscium Querelis atque Vin- diciis*. Monent me & locus, & tempus, ut oculis exhibeam nonnulla hujus generis Mo- numenta.

Fig. 26. Dens est *Carchariae* *Piscis* maximus ferratus Melitenfis.

Fig. 27. Dens *piscis* falcatus & ferratus Hil- desiensis:

Fig. 28. Dens *piscis* maximus orâ non fer- ratâ Carolinensis.

Fig. 29. Dens *piscis* tricuspidatus parvus Faringdonensis.

Fig. 30. Dens *piscis* recurvus terretior Shep- pejanus.

Sunt *Bufonitæ* ipsius *Piscis lupi* dentes.

Fig. 31. *Bufonites* rotundus.

Fig. 32. *Bufonites* oblongus seu scaphoides.

Fig. 33. exhibet *Piscis* ipsius *Lupi* Mandi- bulam cum Dentibus.

Fig. 34. *Piscis Rhombo* vel *Ranæ* Brasiliensi similis ex Agro Veronensi.

Fig. 35. a. pertinet ad crustacea, *stellæ ma- rinae* caput cylindrico-coenoideum, extremi- tatibus contractis cum pedunculo Asteriis seu Trochitis constante.

TAB. LIV.

Fig. 35. *Rhombus* minor ex Hassia. Sunt Rhombi ex Piscibus cartilagineis, ouiparis spinosis, qui in latus projecti natant.
Ex classe Piscium anguilli formum, læuium, lubricorum, plerumque oblongorum adest.

Fig. 36. *Anguilla* in lapide fissili Glaronensi, figura contractiori, quam est in Archetypo.

Fig. 37. *Mustela* fluuiatilis ex Comitatu Mansfeldensi.

Ex Piscibus non - aculeatis, quibus duæ in dorso pinnæ eriguntur, adsint

Fig. 38. *Albula* ex Landgraviatu Hassiæ.

TAB. LV.

Fig. 39. *Carpio* in fissili Oeningensi.
Fig. 40. *Trochus* transuersim reticulatus.

Fig. 41. Ex *Valutis* albida plana seu leuiter striata.

Fig. 42. *Valuata* reticulatis striis.

Fig. 43. *Cornu Ammonis* spinatum, spina articulata, striis alternatim singularibus & ab initio spiræ bifurcatis, ad marginem spiræ excurrentibus, ac ibi versus caput lapidis reflexis, triplici quadrupliciue tuberculorum ordine exasperatum.

Fig. 44. *Bulla* transuersim & in longum striata, hinc veluti reticulata.

Fig. 45. *Cochlea* spiris teretibus læuis.

Fig. 46. *Pedunculus* striatus amplo in ora media sinu donatus, inter marina vix obuius, inter fossilia frequentissimus.

Fig. 47. *Buccinum* striatum striis crebris transuersim euntibus.

Fig. 48. *Dentalia* fossilia.

Fig. 49. *Pedunculus* Pentagonus, striis rarioribus, sed profundius exsculptis, paruus, transuersim quoque subtiliter striatus.

Fig. 50. *Porcellana* seu *Concha Veneris* lapidea.

Fig. 51. *Tubulus* lineis annularibus Asteriam fere referens crassior.

Fig. 52. *Tubulus marinus* fossilis paruus instar cornu Ammonis in seipsum reuolutus.

Fig. 53. a. *Tubuli* vermiculares contorti minimi.

Fig. 54. *Strombus* striatus simul & tuberculatus.

Fig. 55. *Buccinum* exiguum, transuersim striatum.

Fig. 56. *Strombus* transuersim & in longum dense striatus, granulatus.

Fig. 57. *Buccinum* striatum striis tenuissimis transuersim undulatis.

Fig. 58. *Buccinum* striis transuersis subtilissimis & costis à summo ore ad apicem elatioribus præditum, spiris in medio acuminatis, & velut tuberculosis.

Fig. 59. *Tubulus marinus* fossilis crassior & productior.

Fig. 60. *Concha* curuirostra à cardine ad oram productior, dorso elatiori.

TAB. LVI.

Fig. 61. Piscis singularis prorsus, rostro acu-formi prælongo instructus, ad *Acum* forte referendus, si non est *Xiphias*, in fissilibus Glaronensibus obuius.

Fig. 62. *Pisciculus* ex minimis, vix nisi armato oculo conspicuus, sed cum spinis suis in fissili Oeningensi.

Sunt Animalia crustacea, cortices imprimis siue crustæ, quibus pro sui defensione obtinentur, miræ leuitatis, ut non mirum, superesse ex *forcipatis* pauca, in proportionem ad Te-

stacea, ex *punctulatis* plura, quoniam hæc facilius impleri poterant materia vel arenosa vel cretacea. Neque est dubium, primis à Diluuiana Inundatione annis Crustaceorum reliquiis Terræ superficiem fuisse passim obtentam.

Fig. 63. Tab. 56. *Pagurus* lapideus.

Fig. 64. *Astacus* fluuiatilis.

Fig. 65. *Echinus* Ouarius.

Fig. 66. *Echinus* Vertice planiore, striis è Tuberibus quibusdam grandioribus conflatus.

Fig. 67. *Echinus* galeatus.

Fig. 68.

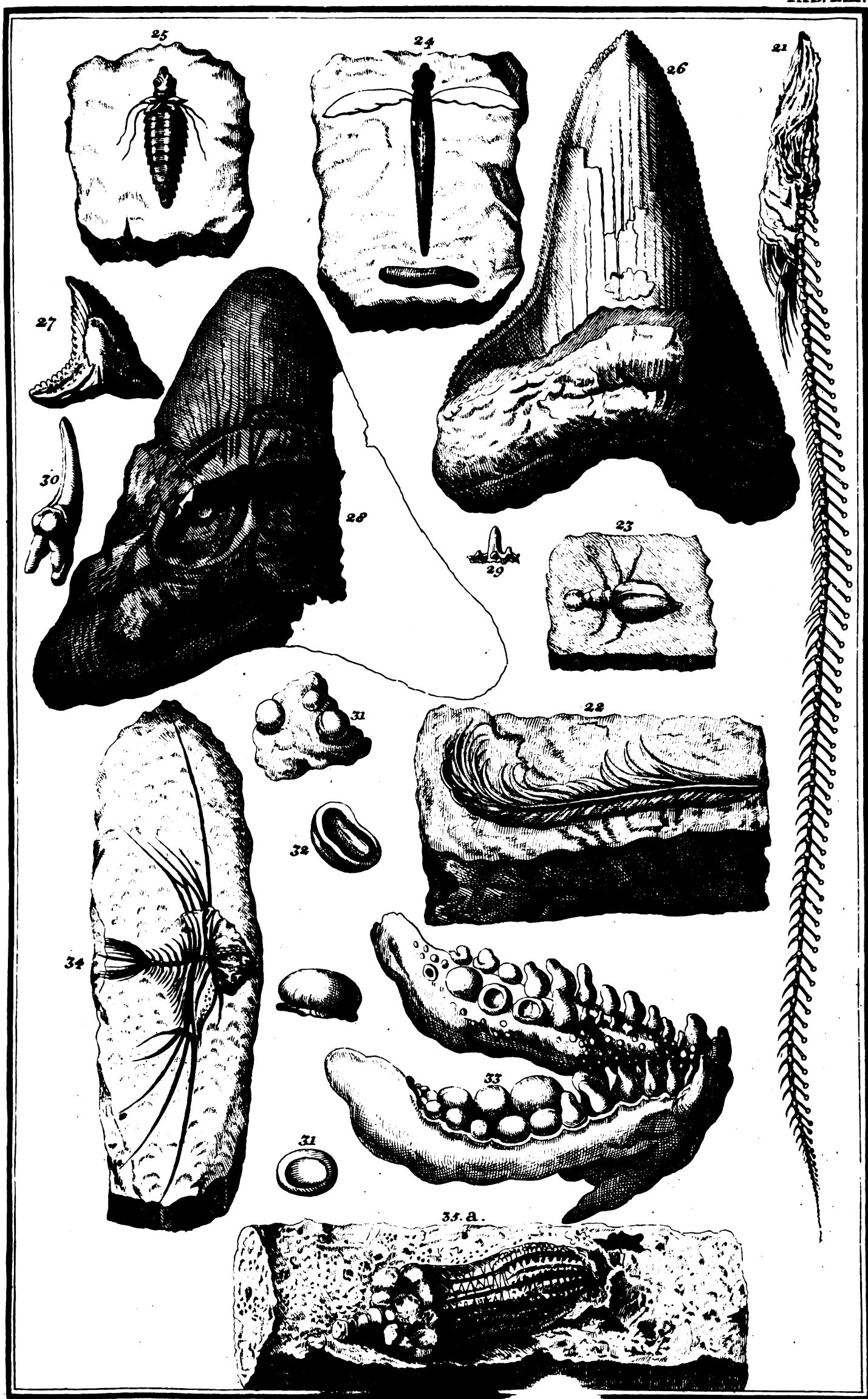

I. A. Corvinus sculp.

I. A. Corvinus sculp.

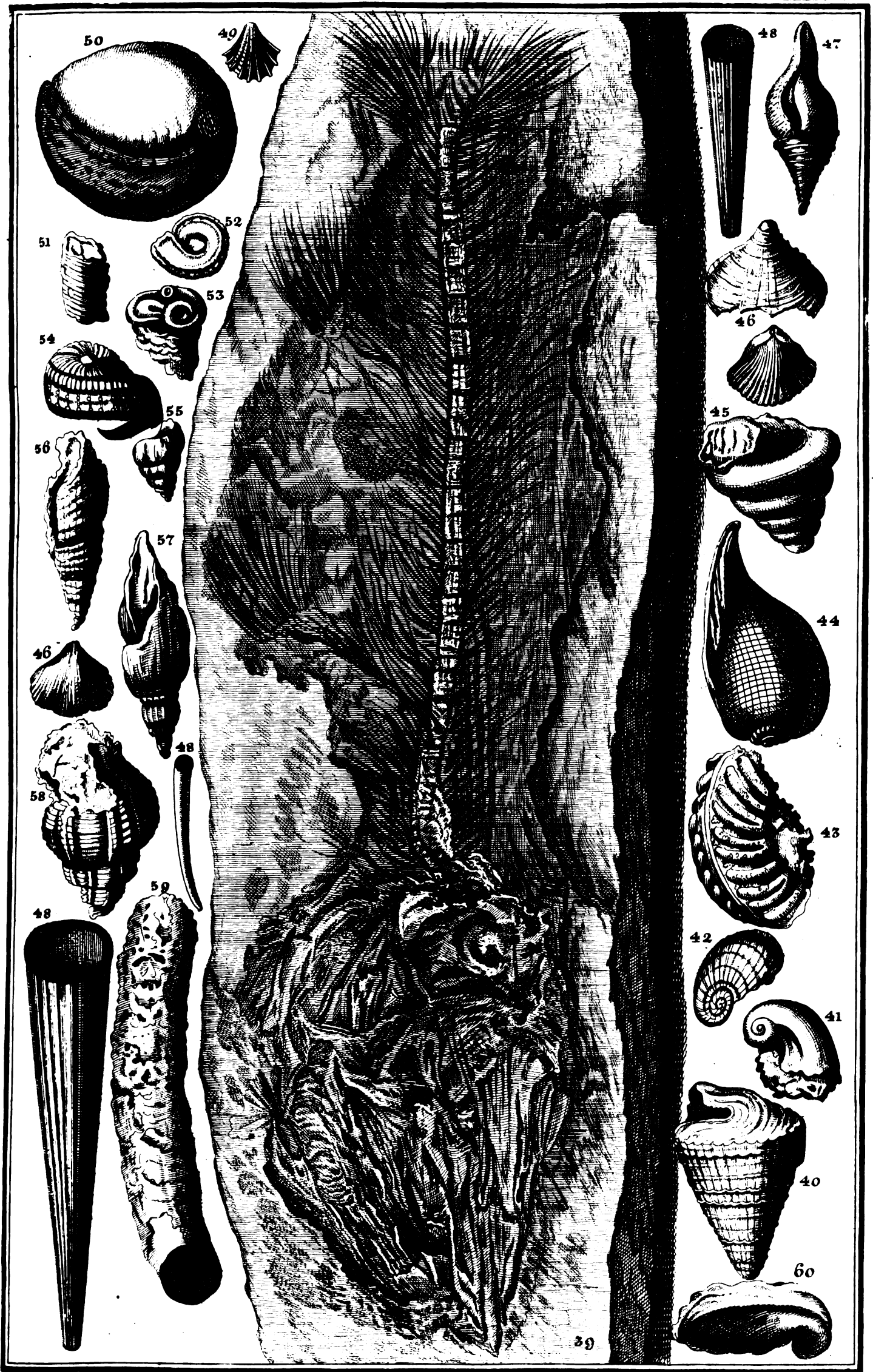

I. A. Corvinus sculp.

J. A. Corvinus sculp.

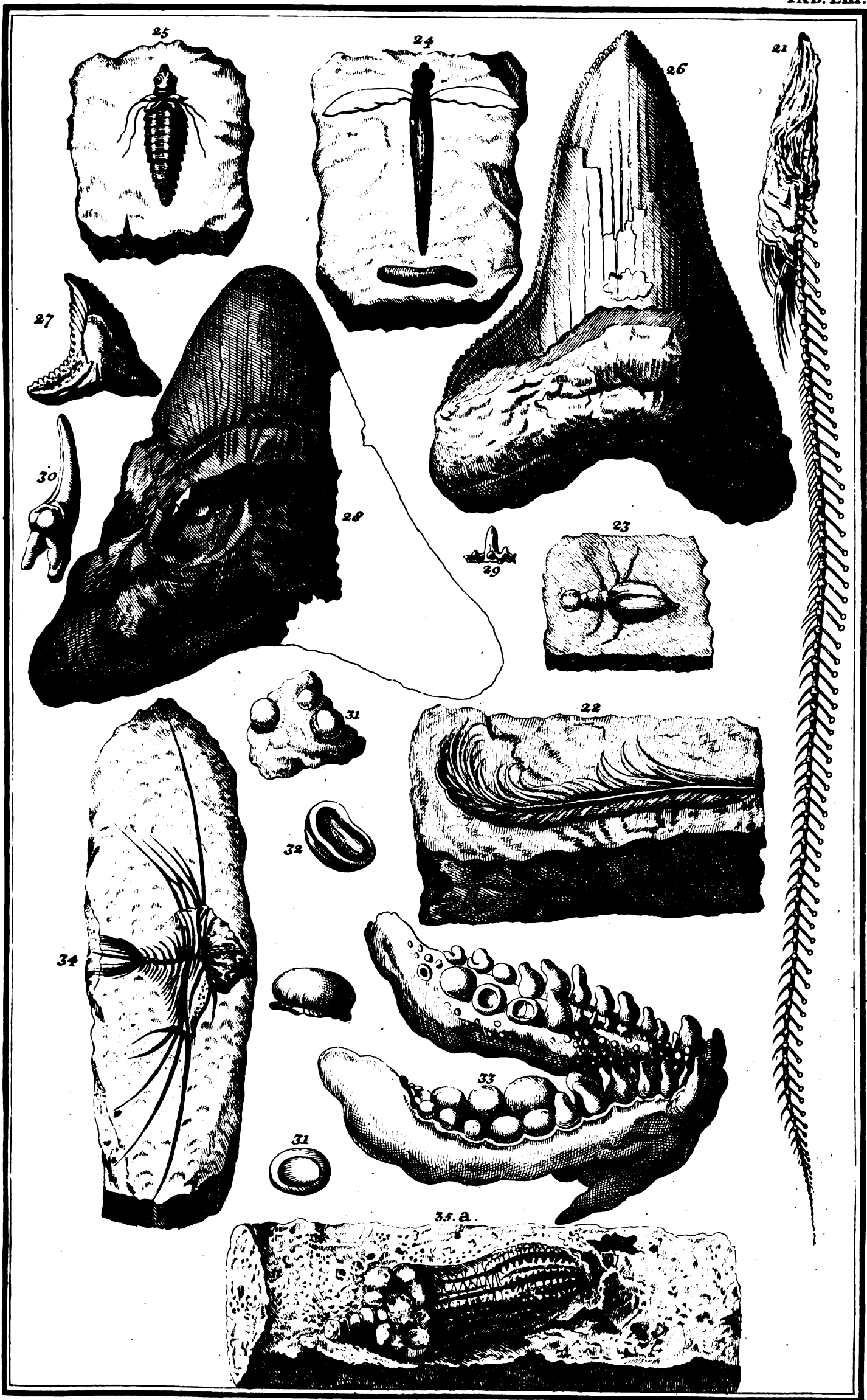

J. A. Corvini sculp.

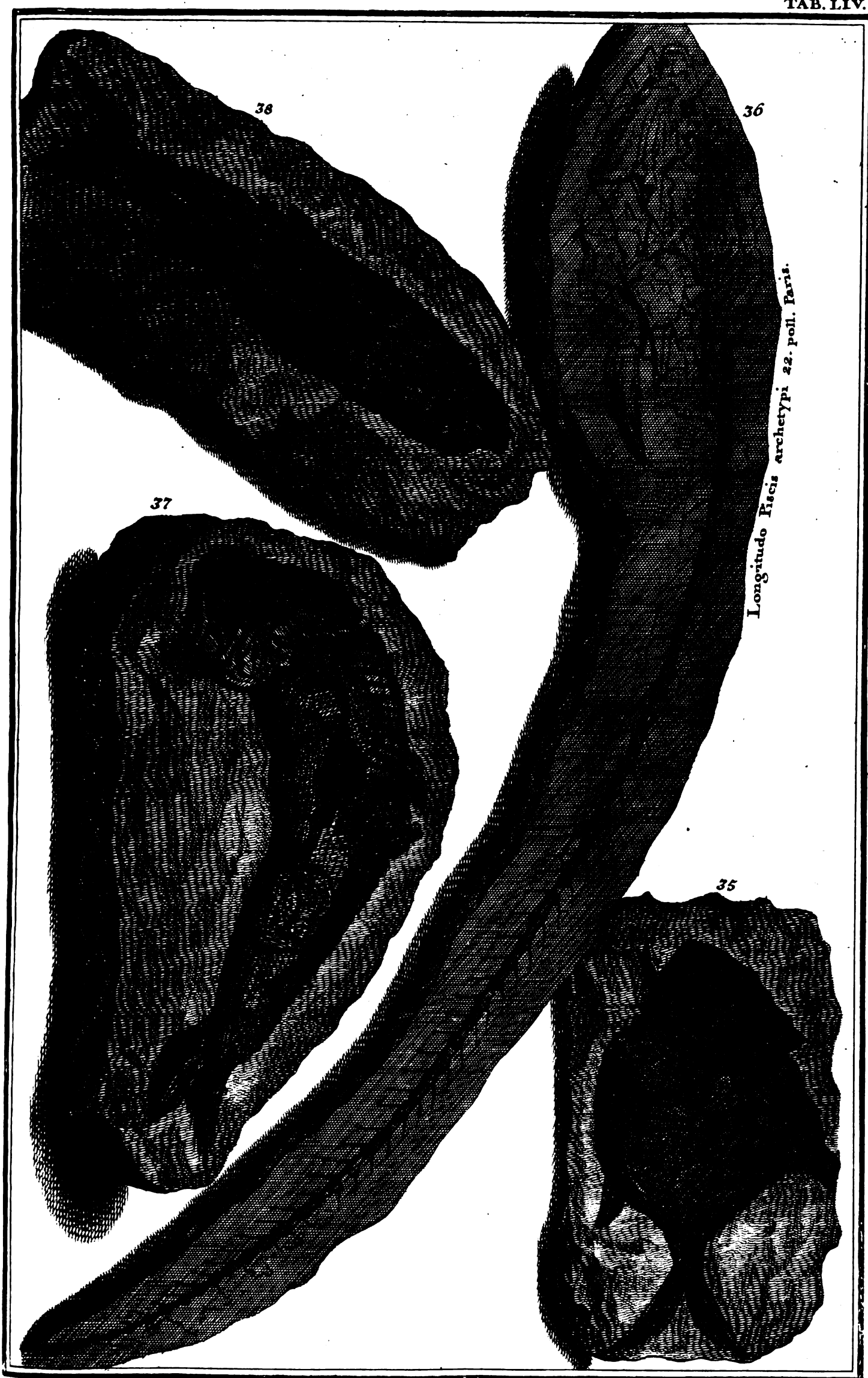

I. A. Corvinus sculp.

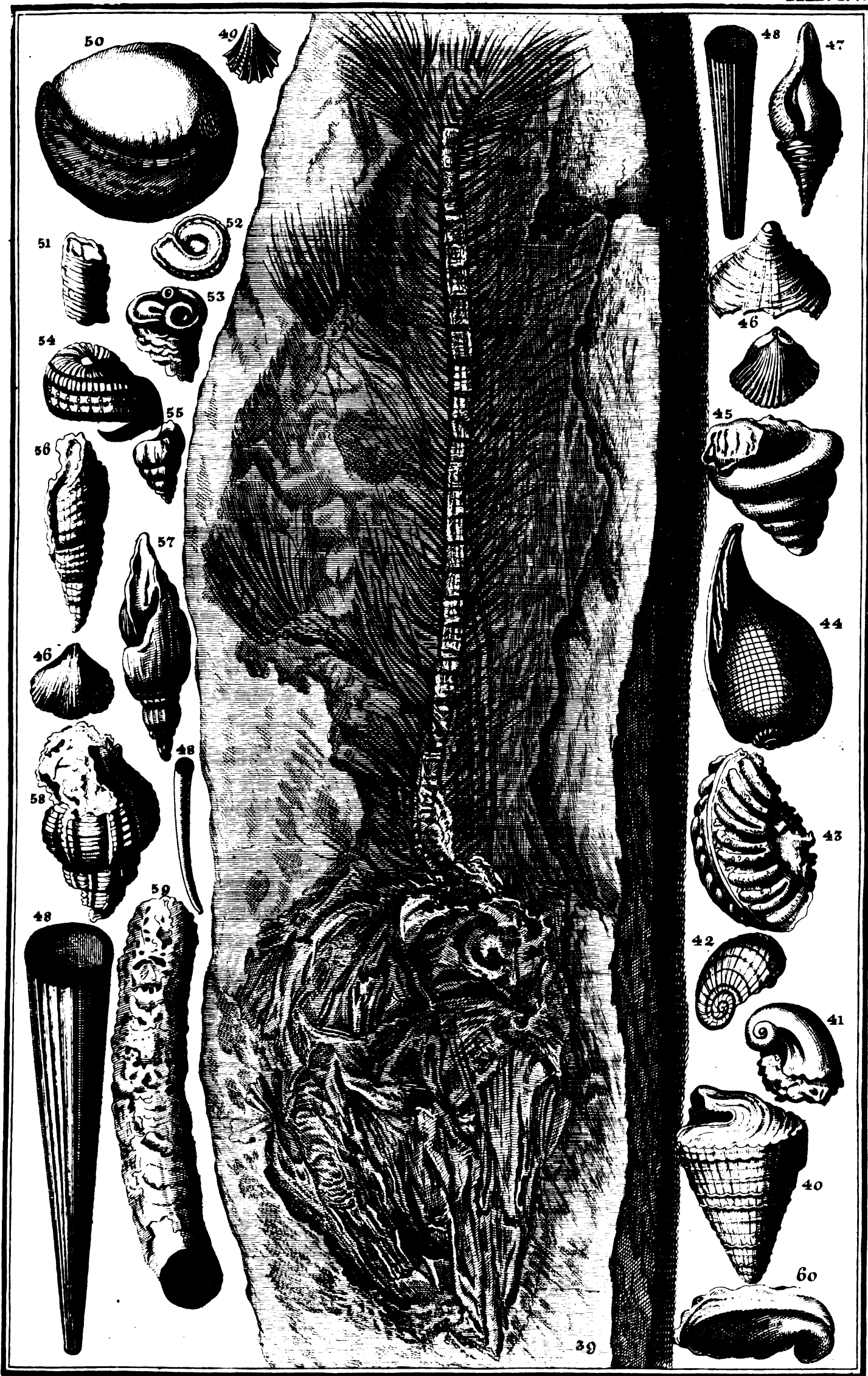

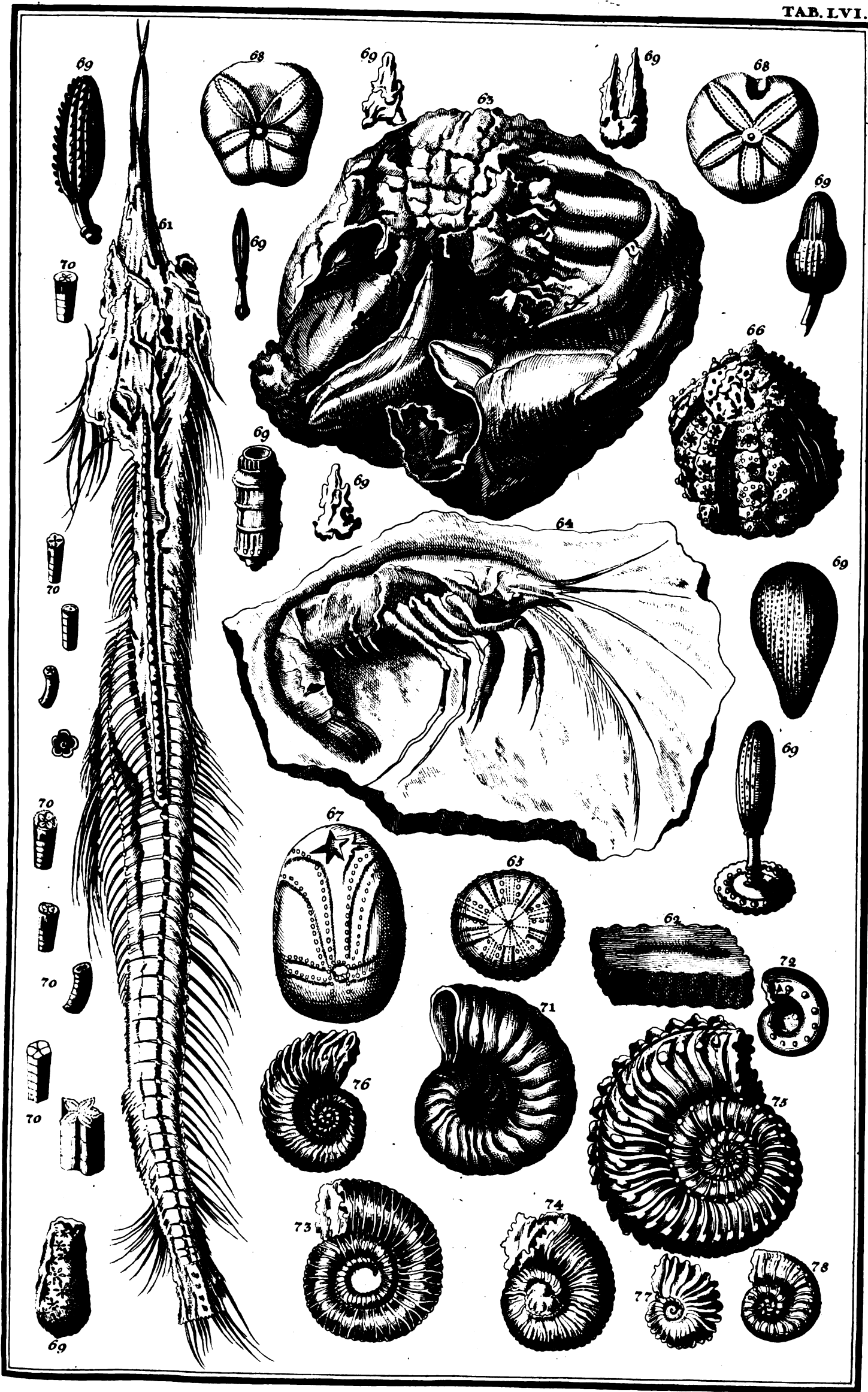
I. A. Corvinus sculp.

J. A. Corvinus sculp.

I. A. Corvinus sculp.

I. A. Corvinus sculp.

Fig. 68. *Echinus cordatus* s. *fulcatus*.

Fig. 69. Sistit *Echinorum* varias *spinas* & Sceleti interioris officula, quorum speciali enumeratione supersedeo.

Fig. 70. Sequuntur *stellarum marinarum* obuii sparsim articuli.

Numerosa est imprimis *Testaceorum* à Diluviana strage residuorum seges, de quarum prima ex Mari & fluviis origine nemo ferè hodie dubitat, nec dubitare sinunt quenquam Testæ ipsæ in substantia residuæ, figura, circumvolutiones, muscutorum vestigia, strata superstrata, aliæ circumstantiæ eadem prorsus cum fluviatilibus & marinis analogis, locatio quoque in ordine ad specificam gravitatem; Ex plurimis ea præprimis seligam, quorum analogia hætenus vel nondum sunt cognita, vel rarè obuia, proin Historiæ conchyliorum insignem possunt affundere lucem.

Ex Cochleis uniuersalibus in se retortis sistat se

Fig. 71. Nautilus in suas concamerationes distinctus.

Cornua Ammonis sunt ex iis, quorum analogia pauca sunt cognita ex Historia maris, ut dubium haud sit, esse, quæ respondent nostris mirè variantibus fossilibus *εμβόλια* siue pelagia, imi Maris incolas, qui etiam grauissimis tempestatibus non ejiciuntur ad littora, distinguo in *spinata* & non *spinata*.

Fig. 72. *Cornu Ammonis* non spinatum crassius seu spiris teretibus læue, tuberculorum unico ordine utrinque in summo orbe cinctum.

Fig. 73. *Cornu Ammonis* non spinatum, striatum striis nunc simplicibus, nunc bifurcatim totam spiram extimam trajicientibus.

Fig. 74. *Cornu Ammonis* non spinatum striatum striis infastigium acutum eleuatis & bifurcatim orbem extimum trajicientibus.

Fig. 75. *Cornu Ammonis* spinatum spina prominula crassiori & nodosâ striis simplicibus, recta ad marginem excurrentibus, initio & fine crassioribus, & in ipso margine in tubercula eleuatis, ibique versus caput lapidis reflexis.

Fig. 76. *Cornu Ammonis* spinatum, spina extima sensim ad spinam decliui, striis plerumque bifurcatis, in spina elatiori ad angulos valde acutos concurrentibus.

Fig. 77. *Cornu Ammonis* spinatum spinæ loco in ambitu crenatum, valde compressum, læue, spira latiori unica terminatum.

Fig. 78. *Cornu Ammonis* non spinatum, striis simplicibus undatis, ad ambitus marginem in tubercula eleuatis, indeque bi- & trifurcatim atque arcuatim trajicientibus.

TAB. LVII.

Fig. 79. Singulari attentione Tabulaque dignus *Lucius* meus in fissili Oenigensi.

Fig. 80. *Chama* transuersim rugosa seu striata.

Fig. 81. *Concha* fossilis *Tellinoides* porosa læuis.

Fig. 82. *Cochlea* Cylindroides maxima.

Fig. 83. *Chama* rotunda transuersim rugata & striata compressa.

Fig. 84. *Chama* valde conuexa rostro adunco, transuersim rugata & striata, alata.

Fig. 85. *Concha* rhomboidalis siue inæqualis rotunditatis.

Fig. 86. *Pecten* latioribus striis.

Fig. 87. *Pectunculi* striati.

Fig. 88. *Bucardites* ex utraque parte conuexus, & spina eminente donatus.

Fig. 89. *Chama* cordiformis valde conuexa.

Fig. 90. *Tubuli* vermiculares contorti minimi vid. fig. 53.

Fig. 91. Ex *Turbinatis* testaceis corpore breuiori, orbe primo amplo, ore rotundo, adest heic Cochlea seu *Trochus* lapideus, conf. quoque Fig. 40.

Fig. 92. *Pectunculus* exiguus capillaribus striis præditus.

Fig. 93. *Chama* læuis utrinque valde conuexa, rostro valde adunco.

Fig. 94. *Chama* læuis subrotunda.

Fig. 95. *Chama* ex altera Cardinis parte valde producta & acuminata, ex breuiori rotundata.

Fig. 96. *Chama* cordiformis striis transuersis & longis quasi reticulata, rostro minus recuruo, parte altera planiore, quam in aliis Carditis.

Fig. 97. *Musculus* anomius subrotundus, valua inferiore unica lacuna præditus. Notandum de his anomis, inter marinas hætenus, quod sciam haud inueniri.

TAB. LVIII.

Fossilibus detegendis facem præferre potest

Fig. 98. *Caput Medusæ*, Diluvii unum ex maxime egregiis Monumentis, ex Agro Ducatus Wirtembergici, quod publicæ luci exposuit Exc. *Eberh. Frider. Hiemer* Serenissimo Duci à Consiliis Sacris & Aulicis. Sed sunt monendi imo rogandi Historiæ naturalis Cultores, ut ex speciali variarum stellarum Anatome, penitus inquirent in analogia his aliisque fossilibus marina.

Fig. 99. *Pecten* valde compressus dense striatus.

Fig. 100. *Musculus* anomus a cardine ad extremam oram longior.

Fig. 101. *Musculus* anomus a cardine ad oram brevior rotundatus.

Fig. 102. *Concha* ab uno latere breuissima, ab altero longissime excurrent striata.

Fig. 103. *Strombi* majoris secundum longitudinem striati spira, impressionibus foliaceis insignita.

Fig. 104. *Musculus* longus & angustus.

Fig. 105. *Musculus* ventricosus transversim striatus, vel rugosus, figura musculorum ex fluviatilibus.

Fig. 106. *Musculus* maximus è fluviatilibus.

Fig. 107. *Concha* cordiformis seu *Cartissæ* species rostro recurvo.

Fig. 108. *Pedunculus* subsphæricus.

Fig. 109. *Musculus* anomus duabus in longiore, tribus in breviori valva lacunis excavatus.

TAB. LIX.

Sequuntur reliqua *Ammonis Cornua*.

Fig. 110. *Cornu Ammonis* non spinatum læue, valde compressum spirâ latiori unica horizontaliter excurrente terminatum.

Fig. 111. *Cornu Ammonis* non spinatum, in extimo ambitu sulcatum striis simplicibus ad sulcum usque excurrentibus.

Fig. 112. *Cornu Ammonis* non spinatum striis rectâ ad marginem usque excurrentibus, & plerumque in binos tuberculorum ordines eleuatis, futuris vero serpentino ductu spiram & ambitum extimum trajicientibus.

Fig. 113. *Cornu Ammonis* non spinatum, striis ab initio spiræ bifurcatis.

Fig. 114. *Cornu Ammonis* non spinatum, dense striatum, crassius & teretius striis à media spira extrema bifurcatis.

Fig. 115. *Cornu Ammonis* non spinatum dorso planiori, striis in tubercula eleuatis, indeque bifurcatim orbem extimum trajicientibus.

Fig. 116. *Cornu Ammonis* non spinatum, in extremo ambitu sulcatum, striis aliis simplicibus, aliis bifidis, rectâ ad sulcum usque excurrentibus ibique in capitula paulo tumidiora terminatis.

Fig. 117. *Cornu Ammonis* non spinatum, dense striatum, crassius & teretius, striis bifurcatim & trifurcatim spiram extimam trajicientibus.

Fig. 118. *Cornu Ammonis* non spinatum, striis ab initio in tubercula eleuatis, indeque bi- & trifurcatim orbem extimum latiore & planiorem trajicientibus.

Fig. 119. *Cornu Ammonis* non spinatum, sed spinæ loco in planitiem conuexam eleuatum, tribus tuberculorum ordinibus exornatum, striis arcuatis & bifurcatis vel trifurcatis.

Fig. 120. *Cornu Ammonis* non spinatum, striis ab initio ferè in tubercula eleuatis, indeque trifurcatim & quadrifurcatim orbem extimum veluti sulcatum trajicientibus.

Fig. 121. *Cornu Ammonis* non spinatum, striis ab initio elatioribus, & in media spira, bi-tri-quadri-quinque- & sexti-partitis, ambitum trajicientibus.

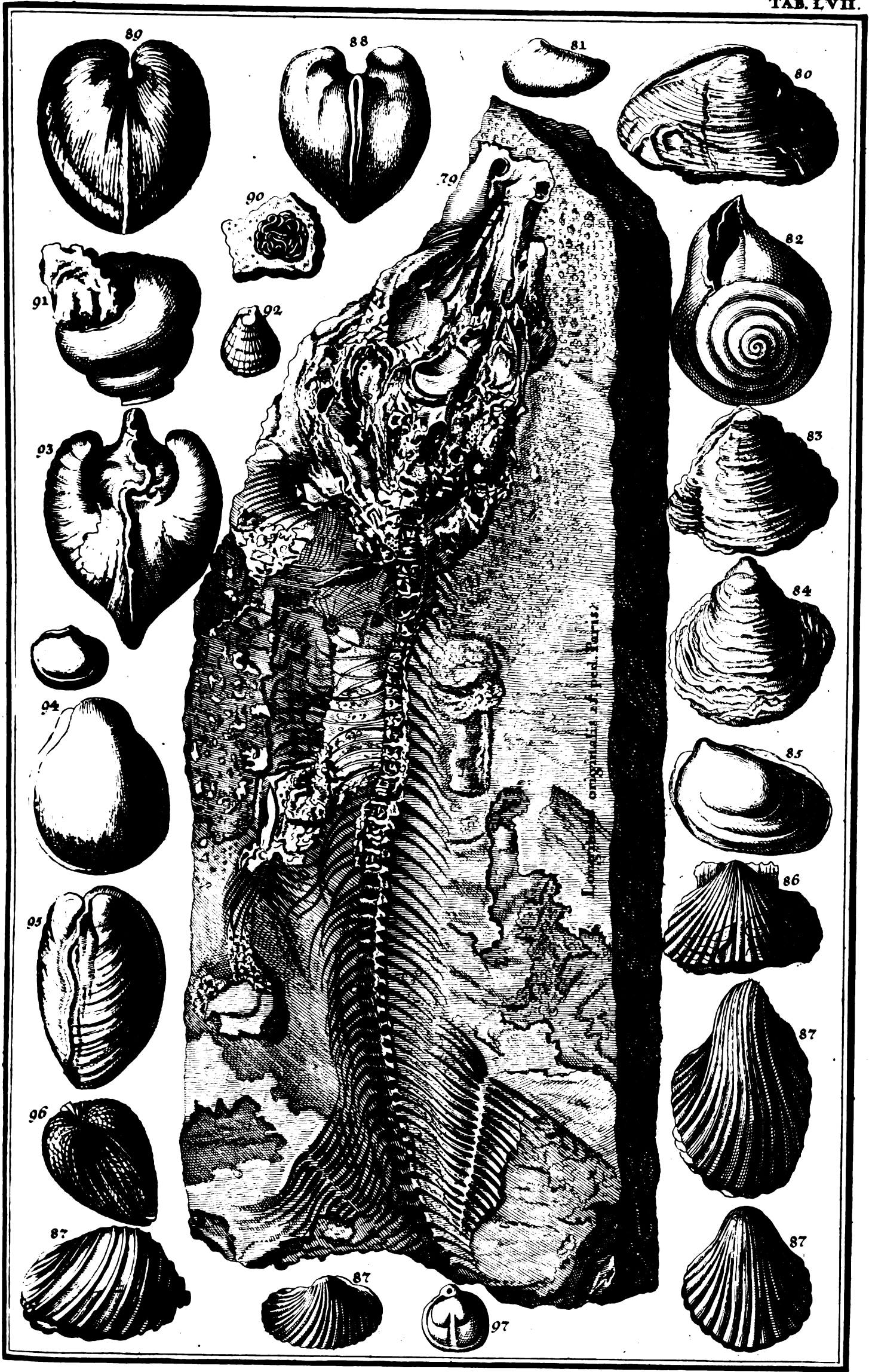
Fig. 122. a. *Cornu Ammonis* non spinatum, striatum striis quadri-partitis quinque-partitis, in 6. vel 7. etiam ramulos diuisis, & sic spiram & ambitum extimum trajicientibus.

Fig. 122. b. *Cornu Ammonis* spinatum, tæniola spinæ loco spiram extimam ambiente, valde compressum, læue vel undatis striis partim eleuatis donatum, unica circumvolutione terminatum.

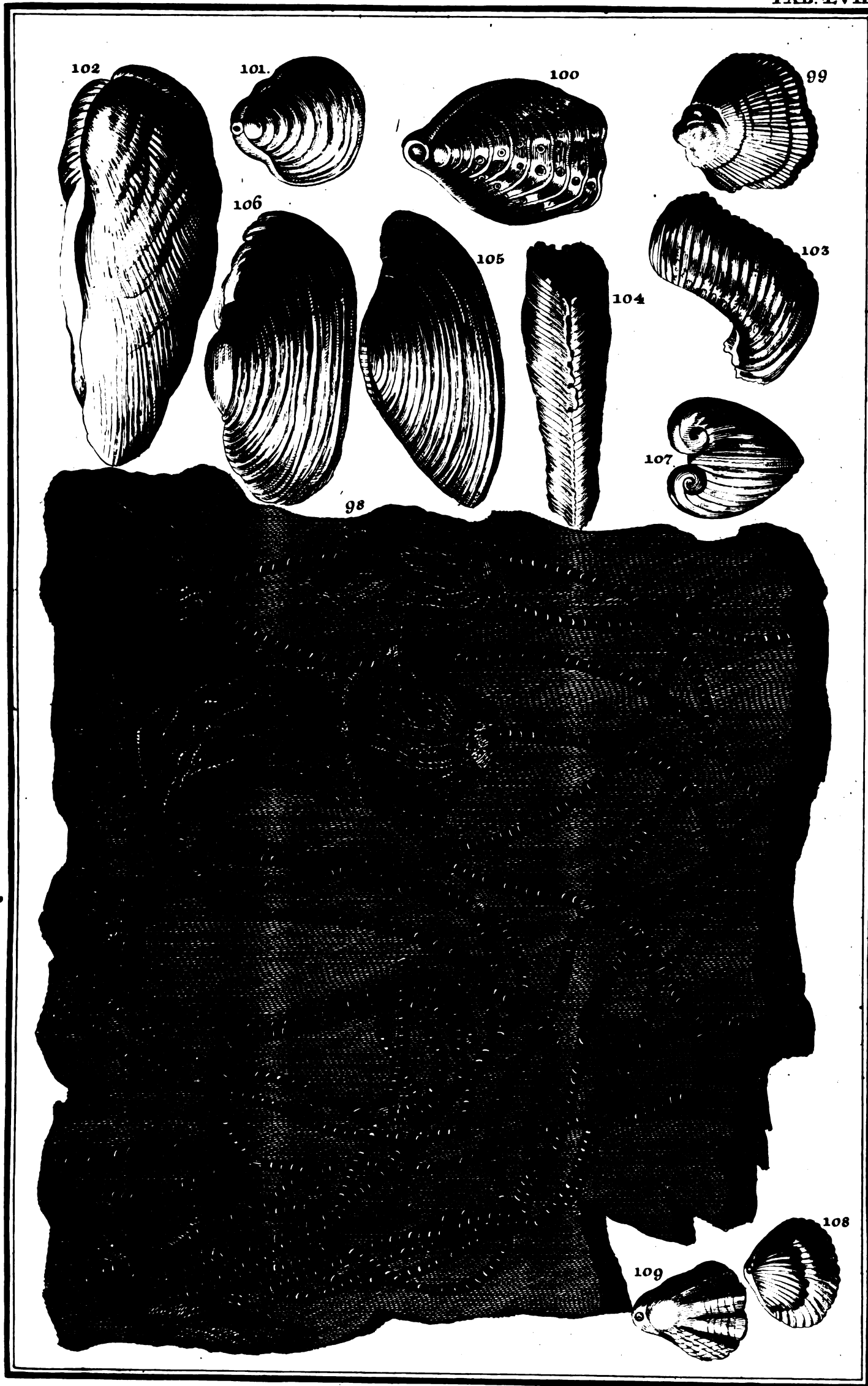
Fig. 123. *Cornu Ammonis* spinatum læue, teres, corona tuberculorum in extremo margine cinctum, spina acuta parum prominulâ.

Fig. 124. *Cornu Ammonis* spinatum, spinæ loco in ambitu extremo acutâ prominulâ, plurium circumvolutionum, singulis spiris depressione quadam veluti per totam longitudinem diuisis, striis simplicibus undatim in forma literæ S ad oram extimam excurrentibus, parum ultra superficiem planam eleuatis.

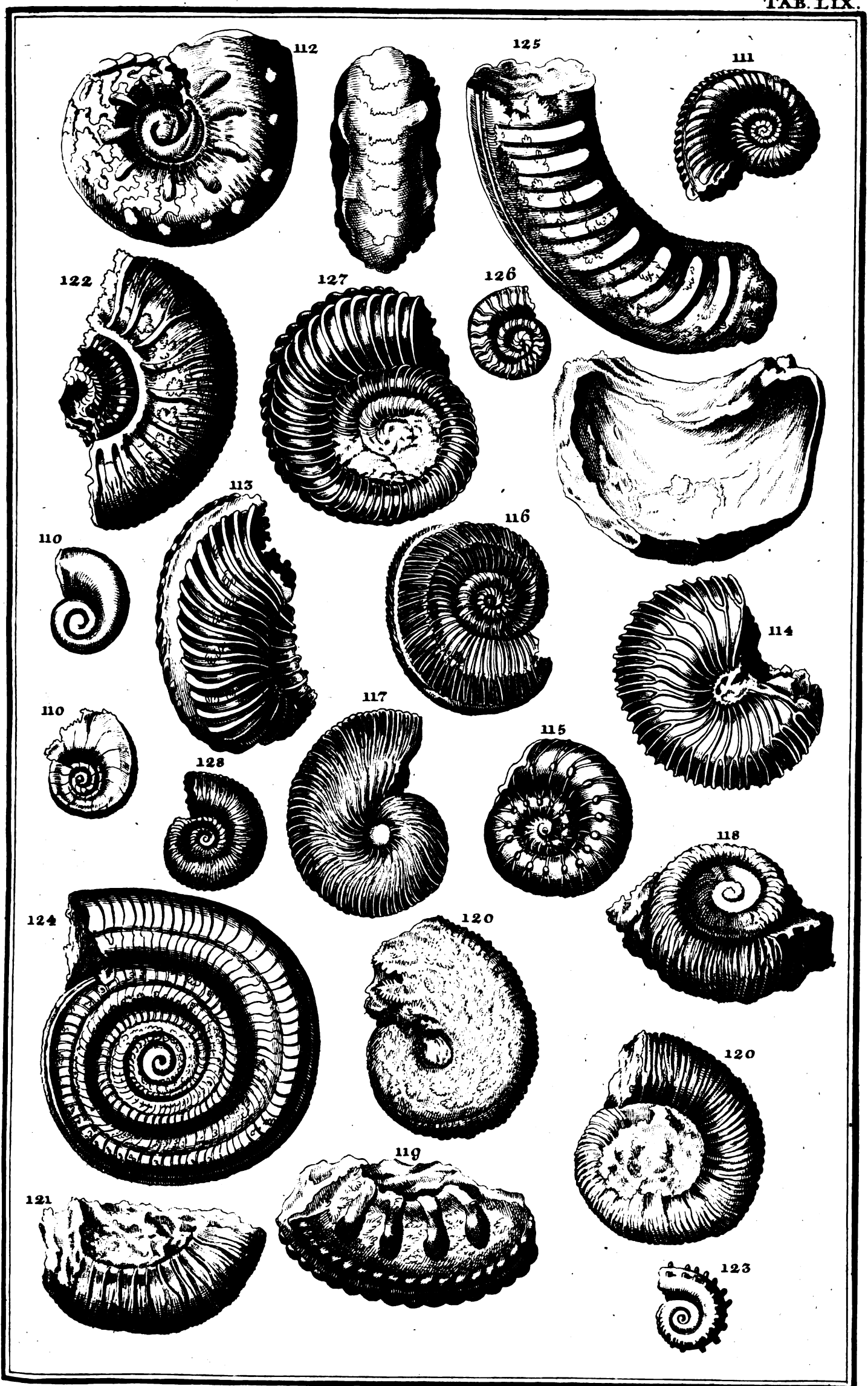
Fig. 125. *Cornu Ammonis* spinatum, spina in ambitu extremo acutâ prominula plurium circumvolutionum striis simplicibus arcuatim ad

J.A. Corvini sculp.

I. A. Corvinus sculp.

J. A. Corvinus sculp.

ad oram excurrentibus, crassioribus & elatioribus.

Fig. 126. *Cornu Ammonis* spinatum, spinæ loco tæniola cinctum, striis ultra planam superficiem parum eleuatis, versus marginem spiræ euanescentibus.

Fig. 127. *Cornu Ammonis* spinatum, spina binos inter sulcos eminente, striis simplicibus

recta ad marginem excurrentibus, ibique paulo incrassescens, & ad caput lapidis reflexis.

Fig. 128. *Cornu Ammonis* spinatum crassius, striis undatim & bifurcatim spiram trajicientibus, & in tænia veluti articulata concurrentibus, angulosque varios, acutos, obtusosue formantibus.

TAB. LX.

Fig. 129. *Pinna* lapidea.

Fig. 130. *Ostreum* lapideum ad oram extremam profunde plicatum.

Fig. 131. *Ostreum* plicatum majus.

Fig. 132. *Ostreum* rugosum dorso eleuato, cauitate magna præditum.

Fig. 133. *Ostreum* rugosum valde & inæquale, rostro longo intus lacunato.

Fig. 134. *Ostreum* rugosum valde & asperum recuruirostrum, cum suo operculo.

135. *Ostreum* dorso in acutum fastigium eleuato, eodemque muricato; recuruirostrum, sinu laterali juxta ductum dorsi profundo donatum.

Fig. 136. *Ostreum* anomium rugosum, rostro subtereti & insigniter adunco donatum, inter marina rarissimum, inter fossilia frequentissimum.

Fig. 137. *Ostreum* bialue paruum, rugosum, valde compressum & echinatum.

Fig. 138. *Ostreum* prorsus singulare transuersum plicatum, seu rugosum, angusti rostrum,

quod adspexi hætenus pro caudæ cujusdam Animalis fragmento; non enim vidi nisi fragmenta, e quibus solidissimæ petræ in summis Alpium Helueticarum jugis compactæ constant. Integrum postea vidi, idque unicum inter Nob. *Hessii*, amici optimi, rariora.

Vidimus innocentium imprimis πανολεθρας victimarum ingentem numerum sed selectum, majorem longe producturi σὺν ΘΕΩ, in *Theatro Reliquiarum Diluuii*, indubios, mutos licet, Diluuiianæ illius inundationis testes, qui & Antiquitate, & nobilitate & sinceritate Numismata, Obeliscos, Pyramides, Inscriptiones, aliaque prisca æui monumenta superant, quantum lenta viburna Cupressi. Horreat iterum animo, qui justissimam à justissimo DEO Terræ & Terricolis inflatam pœnam sibi repræsentat, imprimis si Mathematico calculo subducatur Hominum, qui tunc temporis viuere poterant, & Aquis suffocari numerum, qui ad 11000. Milliones facile adscendit, ad 80000. Milliones juxta *Grauens*. Calculum ipsum, ne prolixior sim justo, aliis linquo.

TAB. LXI.

Genes. Cap. VIII. vers. 6. 7.

Factum est autem post quadraginta dies, ut Noah aperta fenestra Arcae, quam fecerat, coruum emitteret.

Qui egressus ^(a) ultro citroque volitabat, donec siccarentur Aquæ super terram.

Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noë fenestram arcae, quam fecerat. Dimisit coruum.

Qui egrediebatur & non reuertebatur donec siccarentur Aquæ super terram.

(a) Exibat & redibat Ebr.

Postquam *Aquæ magis magisque decre-
bant* — & decimo mense prima (die)
mensis visa sunt cacumina montium v. 5.
nunc, elapsis 40. diebus, nimirum
undecimo die undecimi mensis, vel 27.

Febr. *Coruus* emittitur, ut specularetur, an
forte cadaueribus in terra alicubi nudata reli-
ctis, insidere, vel à foetore carniū allici posset,
saltem ab ossium nudatorum sceletis, Testa-
ceis, Piscibus, imo & a frugibus, quibus quo-
que vescitur.

Litem meam non facio, an, quod Hebræus
vult Textus, redierit emissarius, vel non redie-
rit, afferente hoc Græca Versione, & subscri-
bentibus omnibus, præter *Procopium*, Patri-
bus, & ipso acri alias Hebræi Textus Vindice
Bocharto, conspirantibus & Ethnorum fabu-
lis de Coruo, qui ab Apolline Aquatum mis-

sus non rediit, nisi post ficus maturas. *Ovid.
Fast. L. II.*

Immemor Imperii sedisse sub Arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora.

Imò & Judæis, qui volunt, Coruum emis-
sum, quod Arcam intempestiva libidine pol-
luisse. Mitto alias, quas recutiti habent, nu-
gas, Coruum non desisse Arcam circumvoli-
tare, nec iuisse, quo missus fuerat, de conju-
ge sua sollicitus, ne ab alio, se absente, inire-
tur, id est, ne fieret Hanreus: colloquium
Noæ cum coruo in *Beresith Rabba* Sect. 33.
Mihi non tanti videntur vel Autoritates vel
rationes, ut ab originali textu deflectere opus
habeamus.

Poterat & heic & in proximè sequentibus
Tabulis, Arca repræsentari fluido adhuc innatans.

TAB. LXII.

Genes. Cap. VIII. vers. 8. 9.

Emisit quoque Columbam à se, ut
videret, si imminutæ essent aquæ
super Terram.

At Columba non inueniens, quo pe-
dem reponeret, reuersa est ad
eum in Arcam, crant enim aquæ
in superficie uniuersæ Terræ. Il-
le vero exerta manu recepit eam,
introduxitque eam ad se in Ar-
cam.

Emisit quoque columbam post eum,
ut videret, si jam cessassent aquæ
super faciem Terræ.

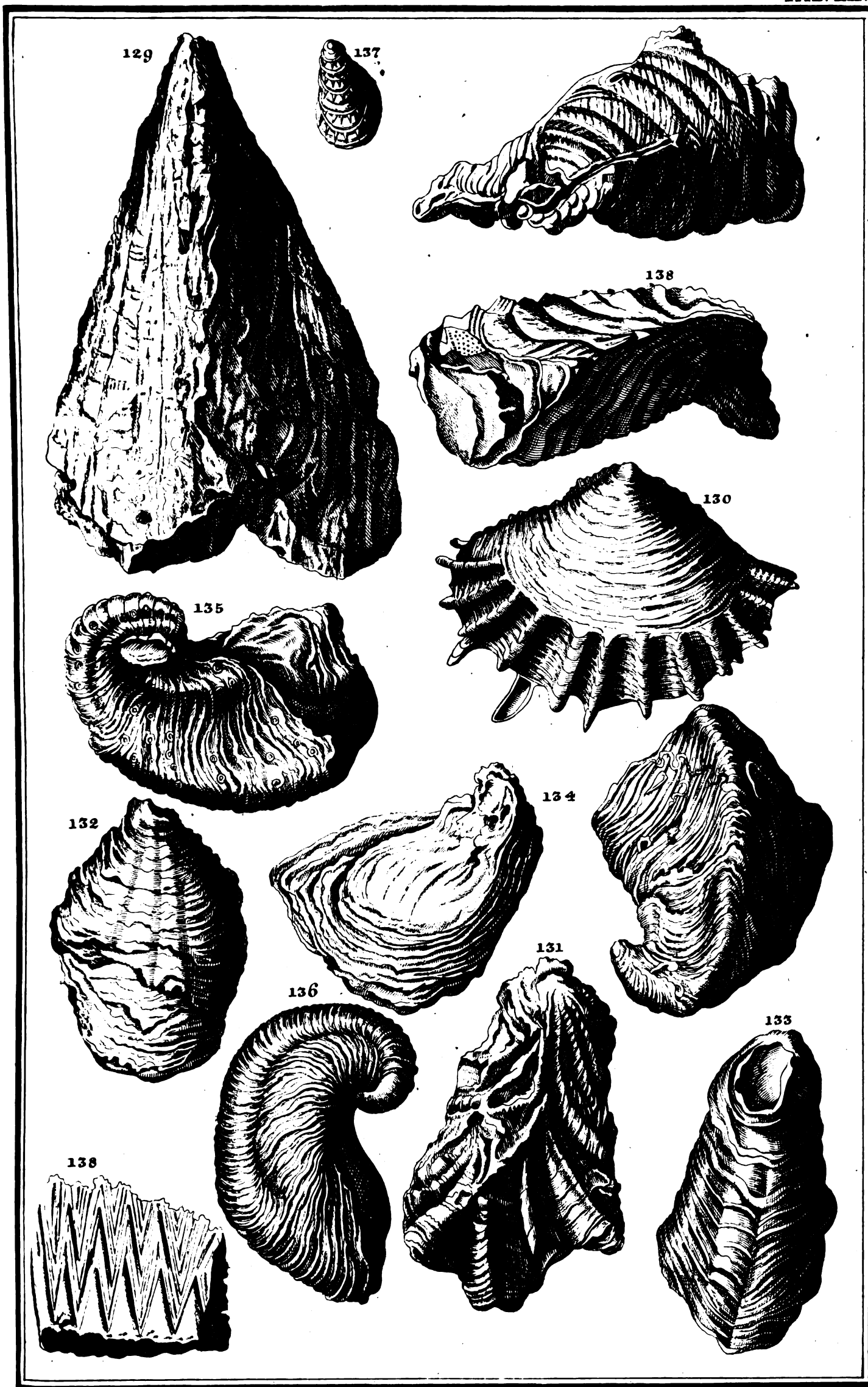
Quæ cum non inuenisset, ubi requie-
sceret pes ejus, reuersa est ad
eum in arcam, (aquæ enimerant
super uniuersam terram) exten-
ditque manum suam, & appre-
hensam intulit in arcam.

Speculatorem nuper egit, sed infidum,
Coruus, carniuora Auis, immunda ra-
pax, nec esui, nec sacrificio apta: agit
nunc *Columba*, auis graniuora, munda,
mitis, & esui & sacrificio adhibita,
quæ id singulare habet, ut ex locis etiam
remotis ad nidum suum reuolet. Cadaue-
rum reliquias anquirere debebat ille, & forsan
ossa vel carnes reportare, grana hæc *σπερμολό-
γος* Auis. De Coruo dubia mouimus, an re-
dierit? Columbam rediisse, & mox, ut vide-
tur, certum; addita à Mose ratio. In Terra
λιμναζομένη, ut *Josephus* loquitur, stagnante,
lacunosa, saltem & uliginosa, non inuenerat, quo
pedem reponeret. Erant enim *Aquæ in superficie*

Uniuersæ Terræ. Cacumina si excipias
montium Aquis exerta.

De Tempore, quo emissæ fuerit hæc Colum-
ba, silet Scriptor sacer. *Joseph. Scaliger* 40.
dies ponit inter emissionem Corui & Colum-
bæ. Probabilius emissam hanc fuisse vel si-
mul cum Coruo, vel statim post eum: & pro-
babilius adhuc, septiduo post Coruum emis-
sam fuisse Columbam. Colligi id potest ex
v. 10. *Quum expectasset alios adhuc, septem
dies, rursus emisit Columbam ex Arca.* Est sane
heic *ἡμέρας* ad dies septem præcedentes. Inci-
dit proin hæc emissio in diem 4. Martii juxta
receptam supra Hypothesin.

TAB.

J. A. Corvini sculp.

GENESIS cap.VIII v.6.7.
Corvus evolans.

I. Buch Mosıs Cap.VIII v.6.7.
Der außfliegende Rabe.

J.G. Pinz sculp.

GENESIS Cap. VIII. v. 8. 9.
Columbæ emissio.

I. Buch Moses Cap. VIII. v. 8. 9.
Die ausgelassene Taube.

J. G. Frie sculp.

T A B. LXIII.

Genes. Cap. VIII. vers. 10. 11.

Porro quum expectasset alios adhuc septem dies, rursus emisit Columbam ex Arca, quæ veniens ad eum sub vesperam.

Folium oleæ decerptum in ore suo (gestabat) cognovit ergo Noah, quod Aquæ diminutæ essent super Terram.

Expectatis autem ultra septem diebus aliis, rursus dimisit columbam ex arca.

At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum oliuæ virentibus foliis in ore suo; intellexit ergo Noë quod cessassent aquæ super terram.

Septiduo à primæ columbæ emissionem elapso evolat nunc secunda, nempe d. 11. Martii, & lætum novi Orbis parenti adfert nuntium. *Rediens sub ejusdem diei vesperam folium oleæ decerptum in ore suo gestabat*, non certe ex arbutetis Terræ Israelis, aut monte Oliueti, aut campis Asiæ superioris, quod voluere R. Abba Fil. Cabana & R. Leui in *Bresith. Rabba* c. 33. item *Peyrerius Syst. Theol.* L. IV. c. 8. Falsa Diluvii particularis hypothese nixi, & sinistra explicatione loci Ezech. XXII. 24. Clarum ex Textu, fuisse allatum Oleæ ramum, Aquarum super terram imminutarum, indicium, & quæ fuisset, si in Terra non Aquis testata fuisset decertus? Aliis rationibus recensendis supersedeo, ut & refutandæ ridiculæ illi opinioni, quam legere licet ex dictamine recutitorum Doctorum in *Vajekra Raba* c. 31. qui volunt, decerptum fuisse ramum in Paradiso terrestri, quem finxerant Ebræi supra montium vertices, ab omni diluvio & tempestatibus immunem, & post illos nonnulli quoque Patrum.

Sed ubi felix illa ελαιόφορος Regio, quæ primum renati Orbis indicium Noacho dedit? Placet *Assyria Bocharto Hieroz.* P. II. L. I. c. 5. quod habeat oleas & oleum 2. Reg. XVIII. 32. & ne desit ὁδογὸς viatori, Columbæ is associat Aquilonem, qui Auem sponte quidem Regionem magis Austrinam quærentem illuc pulerit. Absterreret me longa nimis via, si ibi Mons Ararat fuit, ubi volunt Armeni & Persæ, & testibus peregrinatoribus nullæ crescunt oleæ. Mihi dubium hocce nullam figit crucem. In Regionem illas, ubi alias non crescunt, Aquarum ductu deferri poterat Olea, ut haud adeo longè ab Arca decerpi potuerit ramus. Sint Diluvianæ reliquæ transportationis hujusmodi testes, Pinus in Anglia, Pisces, testacea marina in montibus Helvetiæ,

Elephantum, Crocodili in Germania. Et probabile est admodum oleam hanc in Terra Aquis ex parte testata recubuisse, ramis interim extra superficiem extantibus, & quibus fuit folium decerptum, & judicasse inde Noachum, in tantum esse Aquas diminutas, ut Arbores seu stantes, seu jacentes apparere, extrae Aquas promineret cœperint.

Quod Columba Noacho attulit non fuit ramus Oleæ sed folium עלה וית שרץ φύλλον ελαιας κάρφος, folium oleæ decerptum vel carptum, quod decerpi poterat ex Arbore stante vel cubante, imo & ex ramusculis fortè in Terra jacentibus, imo folium in terra jacens à columba sustolli. Observandum heic, esse hujus Arboris folia texturæ tenacioris, ut diu etiam sub Aquis perdurent, Aquæ veluti & Solis radiis inuicta: ut communiter sunt Arborum in Clima- tibus Orientalioribus folia: hinc uti hodie Indi tuguria sua obtegunt foliis Palmæ, Ichthyophagi olim texerunt foliis Oleæ. Strabo Lib. XVI. vocat Μάνδρας, στεγασας ἀπὸ φυλλῶν ελαιας, Casas Oleæ folio testas. Potuit quoque progerminare hoc folium ex Arbore foliis ante nudata, constat quippe, hanc Arborem facilimè protrudere noua & germina & folia, Virgil.

Traditur è sicco radix oleagina ligno.

Et facilius tanto, si fuit hæc Arbor limo Diluviano ex parte immersa, partibus nutritiis admodum fecundo.

Agnoscamus folium Noacho allatum pro vero Oleæ, & quidem sativæ Fig. O. folio, non Oleæ illius submarinæ, de qua Theophr. Hist. Plant. L. IV. c. 8. Plin. L. XIII. c. 25. neque Potamogeti angusto salicis folio C. B. quod ab Oleæ foliis haud multum abludit. Sane ex hujusmodi Plantæ vel submarinæ vel Aquaticæ

58 TAB. LXIV. Genes. Cap. VIII. vers. 13. 14.

ticæ ἀποσπασματίῳ non potuisset conijcere Noachus, quod quidem conjecerat.

Cognovit nempe Noachus ex allato sibi Oleæ folio, quod *Aquæ diminutæ essent super Terram*, non fusidisse duntaxat infra montium vertices, sed & Aquis esse leuata τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς, loca inferiora; prominere colles mitiores; memor loci natalis olearum, quæ non amant altiorum montium culmina, nec loca ima prorsus campestria, τὰ τῆς γῆς χαίματα προσκλινῇ καὶ ὑψιλὰ, ut Florentinus loquitur L. IX. Cap. περὶ αἴρος ἐπιτηδείας ἐλαίας καὶ γῆς χαϊμάτων vi. Columell. L. VI. c. 6. Pallad. L. III. c. 18. Talis fuit situs montis illius Oliuarum in Historia Passionis CHRISTI celebris. Paterentur nempe Oleæ in editioribus jugis à frigore & pruinis, in campis planis ab æstu & nimio humore. Spem porro faciebat lætus Columba nuntius Noacho nunc per Anni feré integri decursum incarcerationato, non periisse Terram cum omni Vegetabilium, unde viueret, appa-

ratu, superesse Arborum frugiferarum, germinaturarum reliquias. Inferre poterat insuper, inuenisse Columbam loca, ubi requiesceret, & non volasse auem tota die, nam sub vespere, quæ mane forte fuerat emissa, redierat. Debebat tentari optimi Viri iudicium & patientia, sed & dejectus animus erigi.

Et hæc forsā *Columbæ* adeo auspicata legatio occasionem dedit Orientalibus populis, quos dehinc secuti alii, Columbibus utendi tanquam Legatis seu nuntiis, qui noua ab uno loco in alium portarent Plin. L. X. c. 37.

Ad marginem exhibet

- Fig. A. Oleæ ramum oliuis onustum.
B. Florem Arboris hujus monopetalum veluti infundibili-formen quadripartitum cum calyce.
C. Eundem sine calyce.
D. Fructum quatum mollem.
E. Eundem officulo foetum.

TAB. LXIV.

Genes. Cap. VIII. vers. 13. 14.

Factumque est sexcentesimo primo anno (mense) primo, ejusdemque primo (die) exiccatae sunt Aquæ de Terra, amouitque Noah operculum Arcæ, & prospexit, & ecce superficies terræ erat siccata.

Porro in mense secundo, vigesimo septimo die mensis, arefacta est Terra.

Legatorum est, Principibus suis fidelem narrare rerum, quas in commissis habebant, statum, aut noster, *Columba secundo emissa non ultra est reuersa ad Noachum* v. 12. sed ipsa absentia, silentium ipsum Patriarchæ fuit responsi loco. Inferre poterat inuenisse Auem locum, ubi commodè poterat & quiescere & viuere. Noluit tamen præceps exire foras & carceres, ut ita loquar effringere, nec sibi fidens, nec Terræ. Sana dictabat ratio temporis sat magni decursu opus esse ad exiccandam, quam forte præ oculis habebat, Terram πληρώσθι, lutosam & partim euaporatione, partim refluxu Aquarum in pristinos & imos alueos. Processerat illa lente, hæc lentius, quo defluebat magis Aqua ad Regionem campe-

Igitur sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis, imminutæ sunt aquæ super Terram: & aperiens Noe tectum Arcæ aspexit, viditque, quod exiccata esset superficies terræ.

Mense secundo, septimo & vicesimo die mensis, arefacta est Terra.

stres, inundatas haud dubie aliquandiu post egressum ipsius Noachi ex Arca, propter Stratorum soliditatem. Non plus vaporum surgere poterat in Atmosphæram, quam par erat capiendis, hinc euaporatio tarda, & magis quidem ac magis. Sed nec voluit sibi fidere Noachus, *ingressus fuit cum domo sua in Arcam* vi mandati Diuini expressi Gen. VII. 1. Nunc præstolatur ab eodem summo Legislatore mandatum, rogat & obtinet Gen. VIII. 15. 16. *Egrederet ex Arca, tu & uxor tua, filii tui, & uxores filiorum tuorum tecum.* Expertus hactenus optimam & providentissimam DEI manum per totum Diluuiianæ Inundationis decursum, Eidem DEO suo & Creatori & Conservatori in sacrificium offert patientiam, Fidem, Spem, submissionem pientissimam.

Est

GENESIS Cap. VIII. v. 10. 11.
Folium Olivarum .

I. Buch Moses Cap. VIII. v. 10. 11.
Das mitgebrachte Delblatt.

G. D. Heuman sculp.

GENESIS Cap. VIII. v. 13.
Tecti remotio.

I. Buch Moses Cap. VIII. v. 13.
Das abgenommene Archen Dach.

G. D. Heuman sculp.

Est DEVS ordinis DEVS. Noluit ut arefceret Terra miraculo, sed juxta Naturæ restabilitæ Leges, sensim sine sensu. Testimonium gradualis hujus exiccationis dat Textus. *וַיִּבְשָׁק הָאֲרֶזֶת* vers. 13. vertimus per *siccum*, *וַיִּבְשָׁק הָאֲרֶזֶת* per *arefacta est terra*. vers. 14. scilicet magis ac magis euaporabat Aqua ex Terræ lutosæ & humidæ poris, sed & magis ac magis per plana inclinata defluebat.

Claudenda venit hæc Chronologia Diluuii. Constat ex Gen. VII, 11. initium Inundationis cadere in diem 17. mensis secundi, qui re-

spondet 3. vel 4. Junii 1657. *Nunc amouet Noa operculum Arce* die 1. mensis primi, proin in ipso Æquinoctio verno. Et arefacta est Terra die 27. mensis secundi, qui incidit in 13. Jun. 1658. Juxta hunc calculum latuit Noachus in Arca per Annum integrum & 9. insuper dies: si addideris insuper 7. dies, quos ante intrauit Arcam Noachus, quam irruit Diluuium, erit mora integra Patriarchæ 16. dierum supra Annum. Habent *Josepbus* & LXX. Annum.

TAB. LXV.

Genes. Cap. IX. vers. 12. — 17.

Et dixit DEVS: hoc erit signum Fœderis, quod ego do inter me & inter vos, & inter omnem animam viuientem, quæ vobiscum est, in generationes perpetuas.

Arcum meum posui in Nube, eritque signum Fœderis mei inter me & Terram.

Eritque, quum obnubam Nubem super Terram, tum conspicietur Arcus in ipsa Nube.

Tum recordabor Fœderis mei, quod est inter me & inter vos, deinde etiam inter omnem animam viuientem in omni carne, nec erunt ultra aquæ in Diluuium, ut dissipent uniuersam carnem.

Quin Arcus in Nube erit, quem cum videro, recordabor Fœderis perpetui (quod est) inter DEVM & inter omnem animam viuientem, in omni carne, quæ est super Terram.

Dixitque DEVS ad Noah: Hoc est signum Fœderis, quod constitui inter me & omnem carnem, quæ est super Terram.

Dixitque DEVS ad Noë: Hoc est signum fœderis, quod do inter me & vos & ad omnem animam viuientem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas.

Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram.

Cumque obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus.

Et recordabor fœderis mei vobiscum & cum omni anima viuente, quæ carnem vegetat, & non erunt ultra aquæ diluuii ad delendam uniuersam terram.

Eritque arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter DEVM & omnem animam viuientem uniuersæ carnis, quæ est super Terram.

Dixitque DEVS ad Noë: Hoc est signum fœderis, quod constitui inter me & omnem carnem super terram.

Sunt, qui hæc, & alibi, naturalem Verborum sensum excludunt prorsus & aquilinis velut alis super Æthera lati mysticè omnia explicant: sunt & qui Naturæ omnia tribuunt eamque inuicem sæpe, quocunque libet trahunt, tridunt-

ue, sunt tandem, qui medio tutissime eunt, Naturam conciliantes cum Scriptura, mysticam exegesis cum sensu literali.

Ex prima Interpretum Classe est *Ambrosius*, qui per *וַיִּבְשָׁק* Arcum non intelligit *Iridem*, sed virtutem inuisibilis DEI, quæ arcum

Q

Ju-

60 TAB. LXV. LXVI. Genes. Cap. IX. vers. 12. — 17.

Justitiæ Diuinæ nunc tendit, nunc, ne rumpatur relaxat. *Lib. de Arca & Noe* c. 27. Ad secundam Classem relegandi sunt *R. Leui Ben Gerson, Thomas Aquinas, Cajetanus, Cardanus, Gerb. Job. Vossius, Valesius*, qui Iridem signum esse volunt signati, non amplius venturi Diluuii, naturale. Statuimus in tertia eorum phalange, qui Iridem visam dicunt Noacho, sed non fuisse signum naturale Diluuii in posterum non venturi, sed arbitrariam, ut fuit signum Circumcisionis, Paschatis, Sanguinis Foederis, Aquæ in Baptismo, Panis & Vini in Eucharistia. Heidegg. Exerc. de Paling. mundi Th. 29.

Hoc si ita sit, si Iris hæc signum fuit non amplius venturi Diluuii, κατὰ συνθήκην ex instituto, conspecta quoque fuit ante Diluuium, contra quod volunt post *Aben Ezram* multi Doctores Christiani, & hos inter ipse noster, sæpe hæctenus laudatus *Sturmius Ausleg. Heil. Schrift* p. 115. *Burnet Theor. Tell.* L. II. c. 5. utpote cujus Terra prima alia longe fuit ab hodierna. Sane si, quod euicimus, primus orbis idem prope fuit cum eo, quem nunc incolimus, si fuere montes, valles, pluuia, nubes, non video, quid impediatur, quo minus comparuerit Iris, nam adfuit & Sol & oculus spectatoris. Neque ex Textu elici potest Arcus nouus, antea non visus, sed nouus duntaxat usus, nouus ex instituto diuino significatus.

Accedamus propius, visuri hoc prorsus fui generis Federale Diploma, & monadicum, non Aeri, non Marmoris, non Pergameno, ut Principum sunt & Populorum, sed Aeri fluidissimo inscriptum, durabilius tantò, quia in momenta debile, producibile in momenta. Ærugini illa, Blattis, Tineis, interitui obnoxia, hoc ejusdem cum mundo durationis. Sunt Viæ DEI aliæ a viis hominum. Hæc inscribit T. O. M. Instrumentum Foederis cum Noacho & Genere Humano pacti, Nubi tenui, roridæ, stylus sunt vel penna ra-

dii solares, & ipsi πολύμορφοι, variè colorati, atramentum guttulæ pluuiæ, & ordinatissimi in iis colores, lineæ, ornamenta varia, radiorum refractione atque reflexio, Cancellarius potentissimus ipse DEVS: *Arcum meum posui in Nube.*

Fuit hoc μετέωρον, μέγα λίαν θαυματέργημα, admirationi ipsis Gentilibus, θαύμαντος ἔργον, *Thaumantis filia* inter Diuas relata, apud *Platonem in Theæteto, Plutarch. Placit. Philos.* III. 5. *Apollodor. Biblioth.* L. I.

Παῦρα δὲ Θαύμαντος θυγατὴρ πόδας ὠκεία ἴρις
Ἀγγελίη πωλεῖται ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης.
Ὅπποτ' ἴρις καὶ νεῖκος ἐν ἀθανάτοισιν ὀρῇται.

Raro vero Thaumantis filia, pedibus velocis, Iris

*Nuntia versatur super lata dorsa Maris,
Quando lis & contentio inter Deos exorta fuerit.*

Neque mirum in admirationem fuisse abreptos ex conspectu Meteoris multis nominibus admirandi, quod cito fit, cito perit; picturæ, quæ coloribus elegantissimis & ordinatissima serie, in secundariâ inversâ inimitabili prorsus artificio elaborata superbit: ubi penicilla sunt Radii solares, ipsi, ut dixi πολύχροοι, Tabula Aëris Elementum fluidissimum; ubi admirandum, nec unquam satis, comparere forma exactè circulari, comparere simul & semel ejusdem picturæ multas milliones, imo tot diuersas Irides, quot sunt in eodem Horizonte spectatores, horumque oculi; tot nouas, quot passus facit spectator, imo quot capitis nictus mutat; admirandum quod ὠκύς sit πόδας, celeripes, quod citius quis cursu delassetur, quam picturam assequi possit, nisi quis in ipsa congerie guttularum consistat, & complui se patiat, quo situ Iridis ipsius circulari peripheriæ insit spectator.

TAB. LXVI.

Alius est loci, alius temporis, integram sistere Iridis Historiam; Voluminis id foret, non concentratæ, ad quam alligati sumus, exegetes, opus. Theoriam reducere coepit *Cartesius* ad Mathematicam certitudinem, & ad summum tandem demonstrationis culmen euexit Philosophorum omnium, quotquot fuisse unquam, subtilissimus & accuratissimus *Isaacus Newton*. Viden' totius Theoriæ Epitomen!

Fig. I. Oculus est in O. OP linea radii SE. SF. parallela POE. POF. POG. POH. anguli

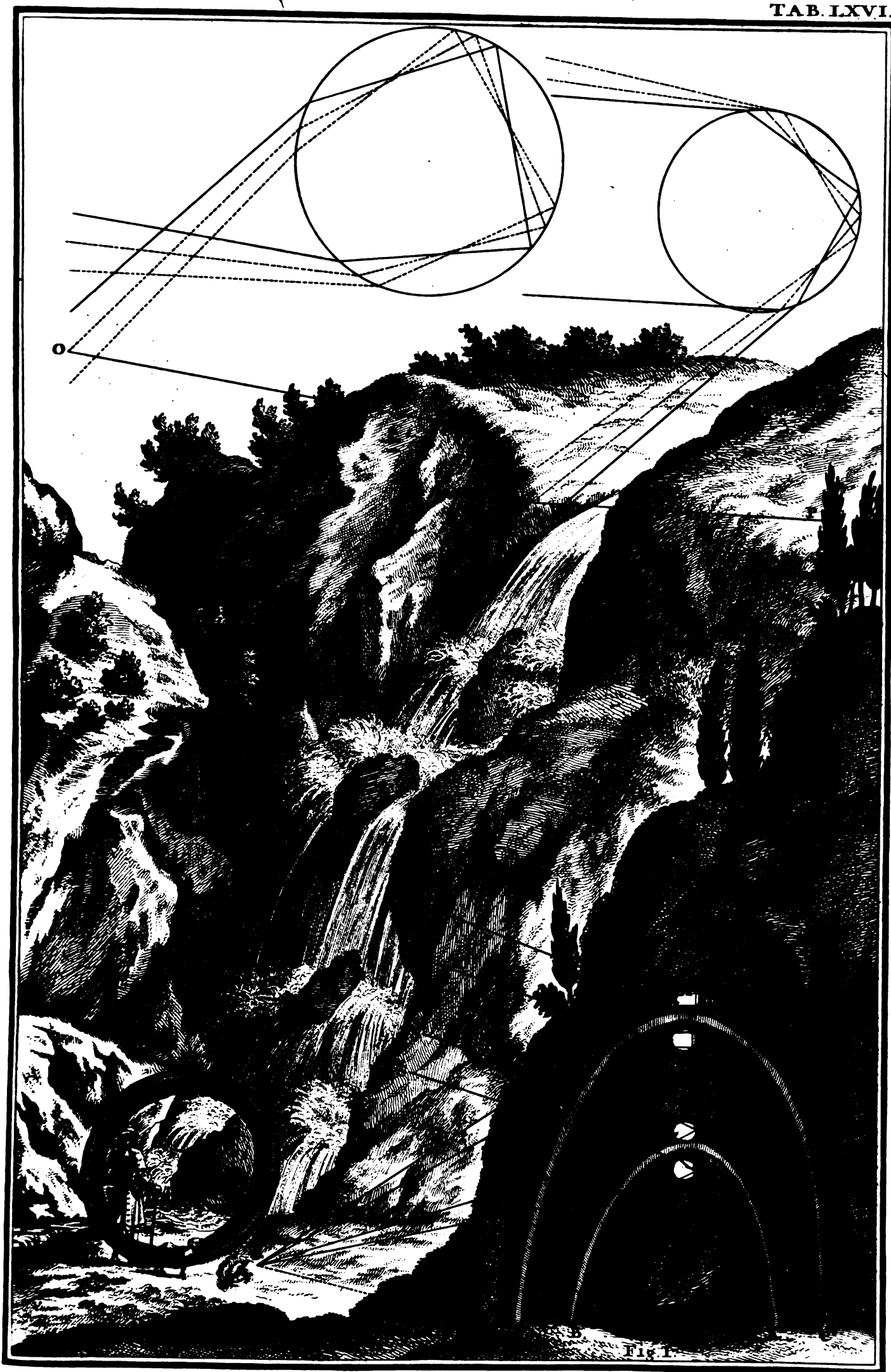
à 40°. 17'. 42". 2'. 50°. 57'. ad 54°. 7'. qui anguli circa lineas OE. OF. OG. OH. ducti margines constituunt duarum Iridum AFBE. CHDG. Guttis igitur E. F. G. H. positæ in circulo conicarum superficierum formatarum a lineis OE. OF. OG. OH. & illustratis à Sole per radios SE. SF. SG. SH. erit angulus SEO. æqualis angulo POE. 40°. 17'. maximus eorum, in quibus radii maximam sustinent Refractionem, & post unicam Reflexionem tendunt ad oculum, per consequens omnes guttæ in linea OE. radios sistent maxime

GENESIS Cap. IX. v. 12. — 17.
Signum Iridis.

I. Büch. Mos. Cap. IX. v. 12. — 17.
Der Regen-bogen ein Gnaden-zeichen.

B. S. Sedlesky sculp.

GENESIS Cap. IX. v. 12. 17.
Iridis demonstratio.

I. Buch Moses Cap. IX. v. 12. 17.
Untersuchung des Regenbogen.

I. G. Ritz sculp.

mè refrangibiles, id est colorem cœruleum, vel violaceum. Et sic angulus SFO æqualis angulo POF. 42. 2. maximus erit, in quo radii minimam refractionem sustinent ex iis, qui post unicam Reflexionem perueniri possunt ad oculum, sicque guttulæ omnes in linea OF. rubedinem immittent oculis. Par ratio est Radium, qui intermedios habent refrangibilitatis gradus, & in guttulis inter E. & F. mediis sistunt ab E. ascendendo ad F. colores, violaceum, Indicum, cœruleum, viridem, flauum, aureum, rubrum. Sic in Iride secun-

daria angulus SGO. æqualis τω POG. 50. 57. minimus erit angulorum, in quibus radii minimè refrangibiles post binas reflexiones ex guttulis ad oculum perueniunt. Proin omnes guttulæ in linea OG. sistunt colorem rubrum.

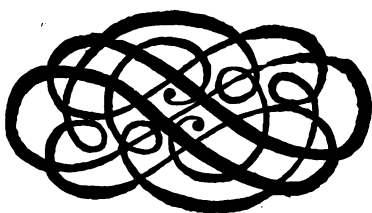
Et angulus SHO æqualis POH. 54. 7. minimus eorum in quibus radii maximè refrangibiles post duas Refractiones refracti ad oculum pertingunt, & proin omnes guttulæ in linea OH. oculo immittunt colorem violaceo-cœruleum, & Guttæ mediæ inter G. & H. ascendendo à G. ad H. ordine rubrum, aureum flauum, viridem, cœruleum, Indicum, violaceum. Sic obtinebimus binos arcus coloratos, interiorum & splendidiorum, formatum unica reflexione, exteriorum duabus.

Eritque latitudo interioris. EOF. 1. 45. exterioris GOH. 3. 10. intervallum FOF. 8. 45. Sic nempe sese res haberet, si foret Sol unicum punctum. Auget autem latitudo Solis latitudinem Arcuum, minuitque latitudinem intervalli. Est enim latitudo arcus interioris 2. 15. exterioris 3. 40. intervalli 8. 25. Angulus interioris Arcus maximus POF. 42. 17. minimus exterioris POG. 50. 42.

Meum non est ἀλλογεῖν, neque officii mei ratio, neque instituti id poscit. Id tamen non possum non monere, Allegorias, si quæ populo prædicanda sint, non niti debere falsis, sed genuinis, quos Historia dat Naturalis, con-

ceptibus. Et habet sane heic Verbi Diuini Præco, quod ex admirandi Phænomeni consideratione plenis buccis decantet infinitas DEI perfectiones, Sapientiam, Potentiam, Iustitiam, Misericordiam, τὴν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν ΘΕΟΥ Rom. XI, 22. Habet, cur serio moneat Homines, ne unquam adspiciant Iridem, nisi memores, & pia deuotione memores, tremendi illius Diluuii iudicii, quo finito DEVS Symbolum hoc gratiæ & Fœderis in Nubibus, ceu magnifico Theatro posuit. Si cui placet Iris, tanquam typus CHRISTI, inseruiet ei, quæ legimus Apoc. X, 1. IV, 3. Sic quidem ostendet Auditoribus, locum Iridis Nubem esse roridam, Nubibus CHRISTVM uti pro vehiculo; Visum in V. T. formâ columnæ Nubis: Nubis forma sese demississe haud semel super Arcam propitiæ, Nube ascendisse in Cœlum: descensum Arcus Cœlestis ad Terram usque comparabit cum CHRISTI descensu ex altissimo Cœli folio in hanc Terram: Sublimem Meteorum situm cum conditione eminenti Saluatoris, dati in signum omnibus gentibus, eleuati super omnia, eleuati etiam in infimo humiliationis suæ statu in Cruce, in Serpentis ænei antitypum; communem esse omnibus, proprium fidelibus singulis, at singuli spectatores vident propriam suam Iridem. Colores Iridis elegantissimos conferet cum CHRISTO Hominum pulcherrimo & gratiosissimo, Refractiones quas patiuntur Radii, cum Passione CHRISTI, Reflexiones cum gratia sua corda Hominum irradiante. Ecclesiastic. XLIII, 12. *Contemplare Arcum splendore suo perquam elegantem, & auctori ejus gratulare. Gloriosa curuatura sua cœlum succingit circulo, manibus Altissimi eum extendentibus.* Guttulis ex Aere deciduis, in quibus formatur Iris, Prophetia illa Jes. XLV, 8. *Rorate Cœli è supernis, & Nubes stillent Iustitiam, aperiat Terra & fructum edant salutem & iustitiam, quas progerminare simul faciet.* Item antiphonia illa Angelica Luc. II, 14. Δόξα ἐν ὑψιστοῖς Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἀνθρώποις εὐδοκία.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ταῦτα.

TAB. LXVII.

Genes. Cap. IX. vers. 20. 21.

Cœpit autem Noah vir agricola
plantare vineam.

Quumque de Vino biberet, inebria-
tusque esset, nudavit se ^(a) in
tentorio.

(a) Ebr. in medio tentorii sui.

Cœpitque Noë vir agricola exerce-
re terram & plantavit vineas.

Bibensque vinum inebriatus est &
nudatus in tabernaculo suo.

Terræ redditus Homo, Homini red-
dita Terra, sed ea non sponte fru-
ges proferens. Non sublata ma-
ledictio Homini peccatori indicta,
& Terræ ipsi Genes. III, 17. 18. 19.

Imo vero licet in Diluviana strage imprimis fue-
rit execrationi data, magis aucta, fecundissima
nempe, quæ fuerat, nunc sterilis reddita. La-
bore nunc opus, qui impedimenta remoueat,
id est, Agriculturâ, quæ non demum cum Noa-
cho cœpit, sed primos mortales habet inuen-
tores. *Cain fuit agricola.* Gen. IV, 2. Memor
Noachus & Maledictionis illius iustissimæ, sed
& Promissionis recentissimæ Gen. VIII, 22.
*Adbuc erunt omnes dies Terræ sementis & mes-
sis,* cœpit colere agrum, non emulgere agri-
colas, horum labores alto supercilio despice-
re, sed ipse operi manum admouere, esse agri-
cola.

Sed & *Vinitor.* Cœpit plantare *Vineam.*
Vini usum primo Orbi ignotum à Noacho pri-
mum, & quidem per incuriam & accidens in-
uentum pertendunt ex Hebræis *Maimonides,*
Kimchi; ex Patribus: *Cyrillus, Theodoretus,*
Hieronymus, Chrysostomus, qui hinc Janus
διωργος cluet. Ast ignorasse Vini confectio-
nem & usum primi orbis incolas vix est cre-
dibile. Erant vites, eæque præcellentes ubi-
que: allicuit fructuum dulcissimorum atque
gratissimorum conspectus, nec erat opus nisi
expressione succi, ut proin sit Vinum juxta Po-
macea, Pyracea, Turcarum Sorbet, Chinen-

sium potum ex Oryzo, Indorum Vinum Pal-
mites, potus unus ex simplicissimis. Et ineb-
riasse se τὰς πρὸ τῆ κατακλυσμῆ constat ex Matth.
XXIV, 38. ut τὸ ἔην & cœpit, non tam innuat
primam, ut Agriculturæ, ita Viticulturæ in-
uentionem, sed harum Artium βιωτικὴν nouam
ad usum reuocationem.

Nolo Lectorem morari fusa *Ampelographia*,
quam dedit *Sachsius*. Sed quidem contemplan-
dus propius Noachus, non ebrius, sed
ebrius. *Is, quum de Vino biberet, inebriatus-
que esset, nudavit se in tentorio.* En corpus viri-
bus suis solutum! Animam veluti cardinibus
suis motam! Æquilibrium corpus inter & Men-
tem labefactatum! tristes Aeris compressi, qui
potibus inebriantibus inest, in sanguinem &
Arteriolas, in primis cerebri effectus! in motu
Sanguinis & Spirituum, progressiuo & circu-
latorio anomaliam! dolorem capitis grauati-
uum ac somnolentiam! vacillantes corporis
vires! nutantes pedes! incertus gressus! In-
tellectum à nimio potu obrutum! sui ipsius
oblutum! inordinatos gestus! incompositas
actiones! inarticulata verba, ut quid dicat,
vel agat nesciat ebrius! fatalem corporis sta-
tum, cujus vires dejiciuntur, Animæ, cujus
facultates prænobili usu priuantur; Hominis
totius, qui è throno nobilitatis suæ dejicitur
turpi donorum, ipsi concessorum abusu! Gra-
phicam magis si desideres vitii hujus & tri-
stium effectuum descriptionem, adi *Smaue Ven-
triculi Querelas & opprobria.* p. m. 179.

TAB.

GENESIS Cap. IX. v. 20. 21.
Noa Agricola et Vinitor.

I. Buch Moses Cap. IX. v. 20. 21.
Noe Wein und Ackerbau.

M. Tyroff sculp.

T A B. L X V I I I.

Genes. Cap. XI. vers. 3.

Dixeruntque ^(a) alter ad alterum ,
Agite ducamus lateres, & incen-
damus incendium, fuitque illis
later pro lapide, & argilla pro
cemento.

Dixitque alter ad proximum suum :
Venite, faciamus lateres, & co-
quamus cos igni. Habuerunt-
que lateres pro saxi, & bitumen
pro cemento.

(a) Dixerunt unusquisque ad proximum suum.

EX nihilo produxit Omnipotens DEVS
vastissimum hoc Mundi ædificium,
imo mundos in tenuissimo Æthere
natantes. Terram ipsam ex nihilo
pependit. Hominibus materiâ opus
est ad extruendas ædes, eaque durabili, firmâ,
ut prodeat structura firma. Regulam hanc
Architecturæ ciuilis fundamentalem obser-
uant Pyrgopolynices nostri, magno promif-
sore oris hiatu. *Colligunt sese, quum proficif-
cerentur ab Oriente, in campo plano, in Terra
Sinear. v. 2.* Ubi nec saxorum copia fuit, nec
silicium. Lignum non quadrabat æuiternæ,
quam meditabantur, structuræ, & id forte,
quod habebant, destinabant culinario usui, vel
laterum cocturæ.

Fuit illis *לִבְנֵי לֶחֶם Later pro lapide.* Intel-
ligi namque debent Lateres parallelepiped-
formes, quales & hodie usui veniunt in ex-
truendis Caminis, Ædibus, sternendis concla-
uibus. Percommodi in Architectura ciuili,
tum propter durationem, tum propter for-
mam, quoniam apte inuicem superimponi &
muri cito extrui possunt; Sed quoque in Mi-
litari, quia non, uti saxa in frustra diffiliunt,
sed Tormentis horumque globis diu resistunt.
Placuit hoc lapidum genus Magistris illis Ar-
chitecturæ Græcis atque Romanis, quod con-
stat ex *Plinio L. XXXV. c. 14. Vitruuio,*
aliis.

Parallelepipeda magnæ molis probe læui-
gata, inprimis marmorea, inuicem superim-
ponere, & structuræ etiam duraturas inde eri-
gere licet, quæ etiam absque glutine interme-
dio firmiter cohærent. Exempli loco est
Templum Salomoneum, perfectissimum illud
Architecturæ ciuilis Exemplar, ut taceam stru-

cturas Romanas passim obuias. Sed lateribus
coctis id non quadrat. Sunt hi inuicem col-
ligandi, inprimis pro tantæ molis, qualis hæc
fuit, de qua sermo, Turris. Adhibebant no-
stri Architecti *לחם החמר argillam pro cemento.*
Ita nos vertimus autoritate Arabis, Syri, Chal-
dæi, & Hebræorum nixi, qui *חמר* interpre-
tantur *לחם Lutum*, excepto forte Kimchio, qui
habet *cementum* mixturam ex calce & arena.
Sed præualet longe versio LXX. *Vulgata, Ju-
nio-Tremelliana*, quæ habet *bitumen*, sed di-
stingue inter *bitumen liquidum* & *solidum*: est
illud *εἰς ἀποδομὴν ἀχρεῖον* teste *Diodoro Tarsensi*
in *Catena Patrum*, hoc ædificationi aptissi-
mum, quia glutinis ad instar saxa colligat,
spatia intermedia ac fissuras omnes replet. Hu-
jusmodi autem bitumen siue Asphaltum fossi-
le in *Babylonia* extare Scriptores autoritate si-
mul & Antiquitate graues, imo ipsi Babelis
muri, testantur. Adi *Herodotum, Strabonem*
L. XVI. Justinum Epit. L. I. c. 2. Vitruuium
L. VIII. 3. Curtium L. V. I. Constat hinc
pro *Argilla* seu *luto* poni debere *bitumen* s. *As-
phaltum*, *Lutum* siue *Argilla* vix idonea est ca-
sulæ rusticæ ædificandæ materia, nedum tan-
ti æui structuræ, qualis fuit illa Babelis.

Sed & *חמר Chomer* expresse per
Mortarium quam per *cementum*. *Cementa*
sunt saxa ipsa, è quibus muri compaginantur,
calce siue mortario interlita: imo lapides rudes
& informes, contradistincta sic Saxi quadra-
tis; Vid. *Liuium L. XXI. c. II.* *Mortarium*
vero arenatum est cum calce. Nisi velis *חמר* ex-
primere per *lutum* & *חמר* per *cementum*, ut sen-
sus sit: inferuisse illis lutum, Argillam, sed
igne durandam, pro cemento. Sed placet
prior interpretatio.

TAB. LXIX.

Genes. Cap. XI. vers. 4.

Dixeruntque: Agite, ædificemus nobis ciuitatem & Turrim, cuius caput (pertingat) ad cœlos usque, faciamusque nobis nomen, ne forte dispergamur in uniuersam Terram.

Et dixerunt: Venite, faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum: & celebremus nomen nostrum, antequam diuidamur in uniuersas terras.

Consultum ducunt Noachidæ, in primis Chamitæ, vitâ in tuguriis hætenus dispersâ relictâ, coire propius, formare Societatem, ex rusticis fieri Ciues, imò verò sub auspiciis forte Nimrodi, condere Monarchiam, aliarum Gentium dominatricem. Dixerunt proin, Semitis licet, Noacho ipso, Semo, Arphaxado, Sala & Ebero non consentientibus, *Agite*, nos qui maiora damus vota, nos Domini futuri Vniuersi, Senatus & Consules, Pyrgopolynices nos, *ædificemus nobis ciuitatem & Turrim, cuius caput (culmen) pertingat ad cœlos usque.* Potissima videtur hæc, si non est sola & unica consilii & ausi causa. Facile præuidere poterat Nimrodus, structuræ magnificæ ἀεικνέτης, uti *Iosepho* cluet, & cum ipso Ministri status, vel ex rationis lumine, non posse tantam, qua quidem opus habebat, Hominum turbam collectam manere in unâ eademque Societate, absque quod coiret in *Ciuitatem*, neque hæc seipsam contra vicinos quous defendere extra locum munitum, neque alias gentes sibi subjugare, absque plausibili prætextu, talique fabrica. Poterat sane *ciuitas* muris cincta terrere quous exeros, & *Turris* tanquam Castellum coercere ipsos Ciues; imò debebant *sibi facere* conditores hi nomen, celebrem nempe Senatum siue Parlamentum, quod resideat in Ciuitate Babele, *ne forte dispergerentur in uniuersam terram*, & ut serua-
παρεποναιότορον. Patet id ex pœna à DEO indictâ v. 6. 7. 8. *Dixitque DOMINVS, en populus unus est, idemque labium istis omnibus, & hoc cum cœperunt facere, posthac nihil prohibebit eos, quin sic pergant consummare omnia, quæcunque temere apud se statuerunt. Agite dum, descendamus & confundamus ibi labium ipsorum, ne alter alterius labium percipiat: — Et dixit: Ecce unus*

est populus, & unum est labium omnibus, cœperuntque hoc facere, nec desistens à cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, descendamus & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui. Volebat nempe Monarchici, imò Tyrannici Regiminis Conditor in Babele sua concentrare omnia jura, Naturæ, Gentium & Ciuilia, imò forte Diuina, ut solus ipse regnare posset. Ast summi DEI scopus erat fundatio diuersarum, quæ hinc inde essent dispersæ, Rerum-publicarum, & huic fini exequendo conuenientissimum adhibebat remedium, Linguarum confusionem, qua nemo alterum intelligere poterat, & omnes in sententiarum abirent diuortia.

Allegant alii, vel fingunt ausi stolidi alias causas, quas suis Autoribus linquo. *Iosepho, Glycæ, Manassi, Patricidi*, quod debuerit esse hæc structura Asylum in futuro quopiam Diluio, aliis, quod memorialis esset Inundationis illius fatalis. *Diodoro Siculo* L. XXI. quod esset obseruatorium Astronomicum, ut sanè constat fuisse Chaldæos in specie Babylonios, ab omni æuo sideribus obseruandis intentissimos: aliis, quod reuera sibi proposuerint extruere *Turrim, cuius Caput pertingat ad Cœlos usque.* Id quod placet *Abydeno* apud *Cyrillum & Eusebium*. Tale quid legitur de Imperatore Sinensium *Hiaouo* apud *Martinum Martinium Hist. Sinic.* Dec. I. p. 365. accessum sibi paraturo ad Lunam ad *Changoæ* suæ complexus, quam ibi uiuere impostor Magus ipsi persuaserat. Placeret magis, si qui vellent ex *Ciuitate & Turri Ciuitatem* formare *turritam*, turribus pro sui defensione munitam, in cuius centro forte fuerit turris quædam præalta, aliis & fortior & eminentior, quæ Castelli vice esset. Babelem sane magno turrium numero cinctam fuisse vel ex *Diodoro* patet, qui
Semi-

GENESIS Cap. XI. v. 3.

I. Buch Mos. Cap. XI. v. 3.

Laterum et Mortarii coctio.

Gebakene Steine u. Mörtel bereitet.

M. Tyroff sculp.

GENESIS Cap. XI. v. 3.
Uranomachi.

I. Buch Mosys Cap. XI. v. 3.
Diesen Fabeln.

J. B. Probst sculp.

Semiramidem solam turres 250. extruxisse testatur.

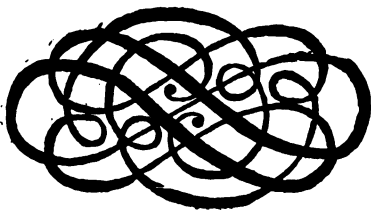
De structura Turris Babylonicae, & sic de sensu verborum Textus atque *ἡρανομήμων* intentione varii varia. Seligemus quæ nostri sunt fori. Absurdissima est eorum opinio, qui Literæ nimis pertinaciter inhærentes cœlos intelligunt stelliferos. Absurditatem detegunt vel prima Matheos rudimenta, turrim *ἡρανομήμων* subuertunt, & cœlo præcipitant. Pone, stolidos illos ausum suum extendisse duntaxat ut ille Hiaouus usque ad lunam, quæ distat à nobis 50. semi-diametris terræ ex minima, Perigæi, hypothefi. Si vel modica fuisset in imo, enormis in summa prodiisset crassities; structura, quæ Terram ipsam orbita sua extruxisset, materia quinquagesies forte Terra ipsa major. Vim argumenti suo jam tempore cepit *Philo Judeus* in Libr. Mos. de confus. Lingg. Clarum nempe structuram tanto fore maiorem & crassiorem, quo latior est basis. Monstruositatem simul & impossibilitatem structuræ exhibent Fig. 1. Conus Fig. 2. Pyramis inuersa. Si quis pro altitudine seligeret vel unam semi-diametrum, & pro ædificii basi integrum Terræ ambitum, obtineret is Fig. 3. circulum Annulo illi Saturnino ferè similem, Terram undique circumdantem, quæ structura æquiperponderasset toti Globo terreno.

De præcisa Altitudine & Forma hujus Turris nil ex Sacris constat. Licet proin profanos salutare fontes, Architectis sua exercere ingenia, imo pene dicam fabulari. Ut sane fabulantur Judæi in libro *Jalkut* assignantes altitudinem 27. milliarium, in *Pirke* milliarium 70. Hieron. L. V. Comm. in Esajam ex testimonio *αὐτῶν* 4000. numerat passus. *Ado* in *Chronico* habet 5174. Antiquissimum, quod post Scripturam S. habemus, Monumentum *Herodotum* in *Clio* L. I. c. 32. ex octo Turribus inuicem superimpositis constans, quarum ima stadii habebat longitudinem & latitudinem, *σὺν τῷ πλάτος καὶ τὸ ὕψος*, quod si per *ὑψος* intelligas, præetante *Stephano*, altitudinem, fuerit ea 574. pedum Parisinorum, non major proin

Turri Argentinensi. Sed de hac ipsa Herodoti Turri incertum, an fuerit Babylonica nostra, an alia Belo sacra? Ad duplam, nempe 900. pedum altitudinem surgit *Benjamin* in *Bochari Phaleg*. c. 13.

Meum non est, integrum de Turri Babelis conscribere tractatum, non quæ in magni molimis opere congeffit *Kircherus* exscribere, sed quidem pro honore Architecturæ Ciuilis, quid hæc Scientia Practica præstare potuisset ex Cl. Viri *Leonb. Christ. Sturmii Untersuch.* p. 142. etc. indicare, supponit is, præliminarium vice 1. pro infantili illa Architecturæ ætate habendam esse Turrim hancce ad Pyramidum Ægyptiarum exemplum, pro structura regulari quidem, sed rudi, ornamentis & subtili proportionum *ἀκριβείᾳ* destituta. 2. Attendisse nihilominus, vel Natura dictante, Architectos ad murorum gradualem contractionem, & imis quidem crassitiem potius maiorem concessisse, quam minorem nimis. 3. Aream supremam destinatam fuisse non duntaxat Monumento aliquo insigni, aut Templo, forte per peregrinationes religiosas, & diuitiarum affluxum frequentando, sed & Ædificiis aliis pro Sacerdotibus, Thesaurariis locandis, imo & condendis ipsis Thesauris. 4. Altiori forte loco attolli debuisse hoc Monumentum, quam Arca natauit in Diluuiio, tum in facti singularis memoriam, structuræ maiorem celebritatem, tum Templi & Thesauri securitatem maiorem, si forte rursum terra obrueretur aquis; tum denique ut hæc ipsa structura Castellum inuincibilis loco esset contra aggressores quosuis. Proinde ad obturandum os quibusuis Scripturæ *ἐμπόδιον* Turri hæc Altitudinem dat ad minimum 25000. pedum, qui ultra ¼. milliariis germanici exurgunt.

Tendit autem eò Sturmii labor triplex, ut ostendat 1. Structuram ipsam possibilem & durabilem, in iusta partium proportionem. 2. Numerum hominum extruendo ædificio, & agro simul colendo necessarium. 3. Possibilem eorum per annos 175. quot inde à Diluuiio ad Turris extructionem effluxere, generationem.

TAB. LXX. LXXI.

Primo postulato, ut satisfaciat, exhibet Fig. I. Ichnographiam Areæ Turris supremæ circulem 198. Pedum in diametro, cui & Templum A. in ejus centro & circa id 4. ædificia, locandis etiam familiis idonea inædificari poterant C.C.C.C. Templum inter & Ædes est Area subdialis B. seu platea circularis 32. pedes lata, aliaque insuper D. extra Ædes, seu Sacerdotum seu Thesaurariorum 25. pedum, prior 1632. posterior 7400. transitus 4. ab interiori platea ad exteriorem 780. omnes proin 9812. personis commode disponendis idoneæ, assignatis sem-

per pedibus 4. quadratis pro uno homine, ut proin in Area hac integra 4000. Hominum potuerint colligi, liberrime hac illac moveri, suasque res peragere. Insistit Area hæc Turri 283. pedes altæ, ad cujus Pedes præcise descendit Scala Turri circumducta E. eaque quadruplex 8. pedes lata, per quam continuo 16. homines simul versus 4. mundi plagas ascendere potuerint. Sistit & harum Salarum atque Areæ, Turri huic supremæ immediatè subjectæ Fig. II. & sunt in uniuersum 17. hujusmodi Trunci turriti, uni aliis superimpositi, quorum dimensiones sequens exhibet Tabula.

Trunci turriti seu Turres inuicem superimpositæ.	Crasities murorum. Pedes.	Diameter Turris à medio scalæ ad medium oppositæ.	Peripheria earundem diameterum.	Altitudines singularum Turrium,
17.	10.	206.	647. $\frac{1}{3}$	283.
16.	11. $\frac{1}{2}$	289.	908. $\frac{2}{3}$	414.
15.	13.	378.	1188. $\frac{1}{2}$	554.
14.	14. $\frac{1}{2}$	473.	1486. $\frac{4}{7}$	703.
13.	16.	574.	1804. $\frac{3}{4}$	862.
12.	17. $\frac{1}{2}$	681.	2140. $\frac{3}{4}$	1030.
11.	19.	794.	2495. $\frac{3}{4}$	1270.
10.	20. $\frac{1}{2}$	913.	2869. $\frac{3}{4}$	1394.
9.	22.	1038.	3262. $\frac{2}{3}$	1591.
8.	23. $\frac{1}{2}$	1169.	3675. $\frac{3}{4}$	1797.
7.	25.	1306.	4104. $\frac{5}{7}$	2012.
6.	26. $\frac{1}{2}$	1449.	4554. $\frac{2}{3}$	2237.
5.	28.	1598.	5022. $\frac{2}{3}$	2471.
4.	29. $\frac{1}{2}$	1753.	5509. $\frac{2}{3}$	2714.
3.	31.	1914.	6015. $\frac{2}{3}$	2967.
2.	32. $\frac{1}{2}$	2081.	6540. $\frac{2}{3}$	3230.
1.	33.	2254.	7084. $\frac{2}{3}$	3503.

Summa omnium peripheriarum
52223.
subtractis areis
quieti idonei restant gradus
51934.

Summa altitudinis totius Turris.
28968.

Conjicere licet vel ex Ægyptiarum Pyramidum Architectura, structuram adeo enormem non integram fuisse in conclauia diuisam, quapropter Architectus noster in centro cujusuis Trunci cylindrum extruit solidum A. B. C. D. Fig. II. Terra, arena, cæmentis expletum, cui semper Trunci sequentes inædificari poterant. Circa

hunc Cylindrum locat scalas & fornices concameratos cujusque Trunci, in quod videre licet in Trunco seu Turri suprema Fig. II. in Ichnographia, & Fig. III. in Orthographia.

Proportio Altitudinis totius Turris ad crassitiam est in circa ut 12. ad 1. non certe nimia pro cylindrica Turri, nedum pro pyramidalis.

TAB.

Fig. I.

TAB. LXX.

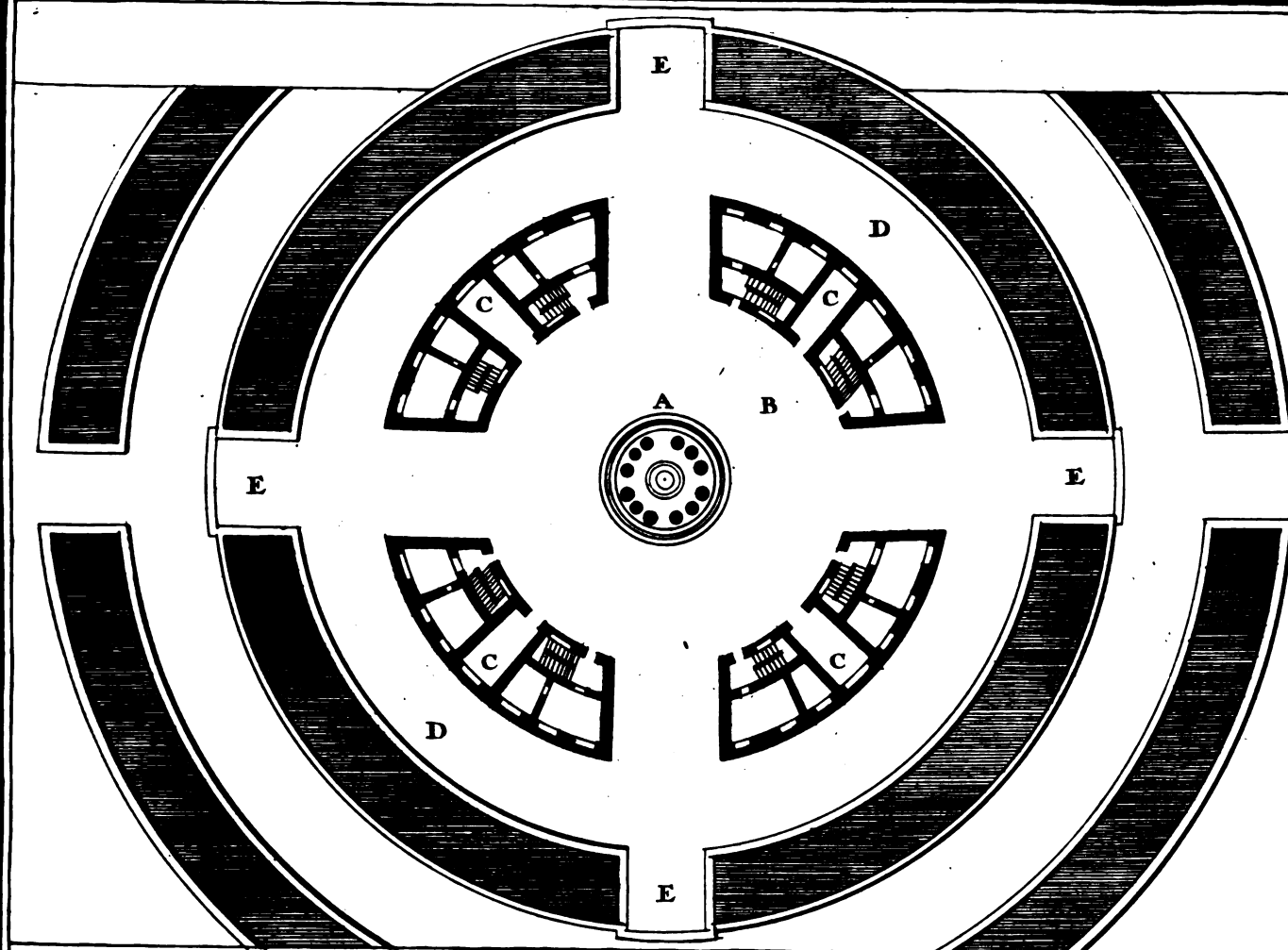
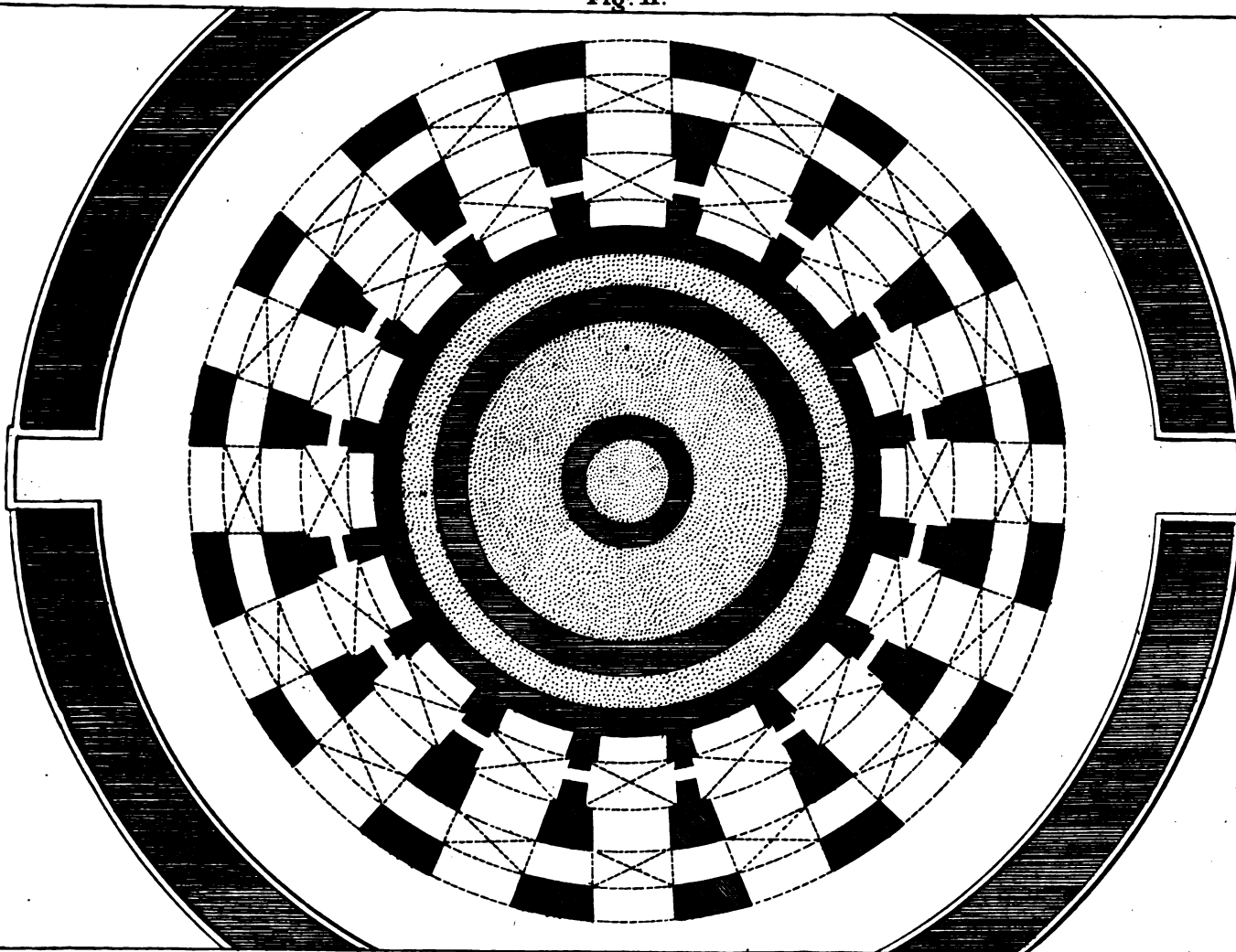

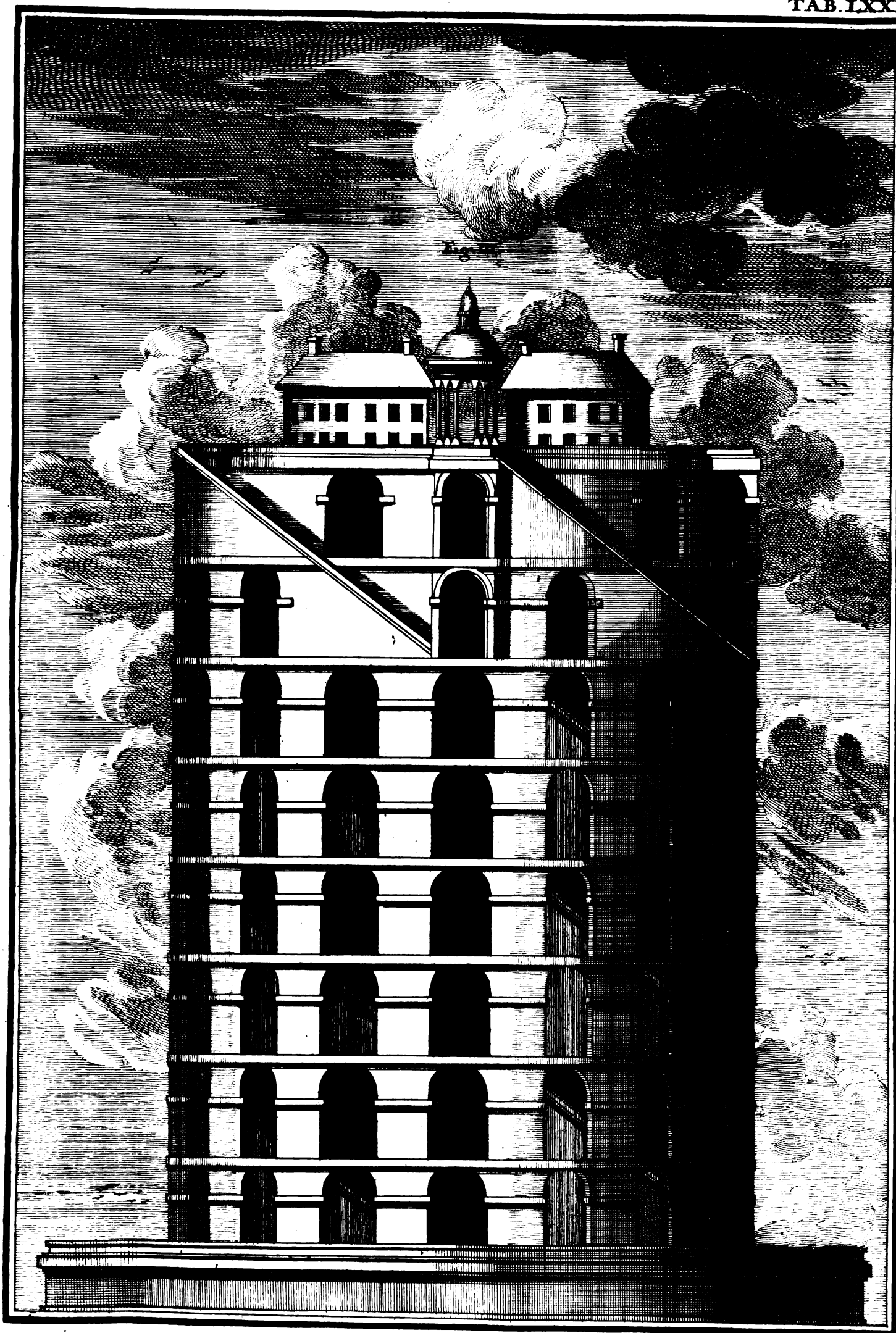
Fig. II.

GENESIS Cap. XI. v. 4.
Turris Ichnographia generalis.

I. Buch Mosıs Cap. XI. v. 4.
Erster gründriß des Babel-Thurns.

J. A. C. v. 1791. sculp.

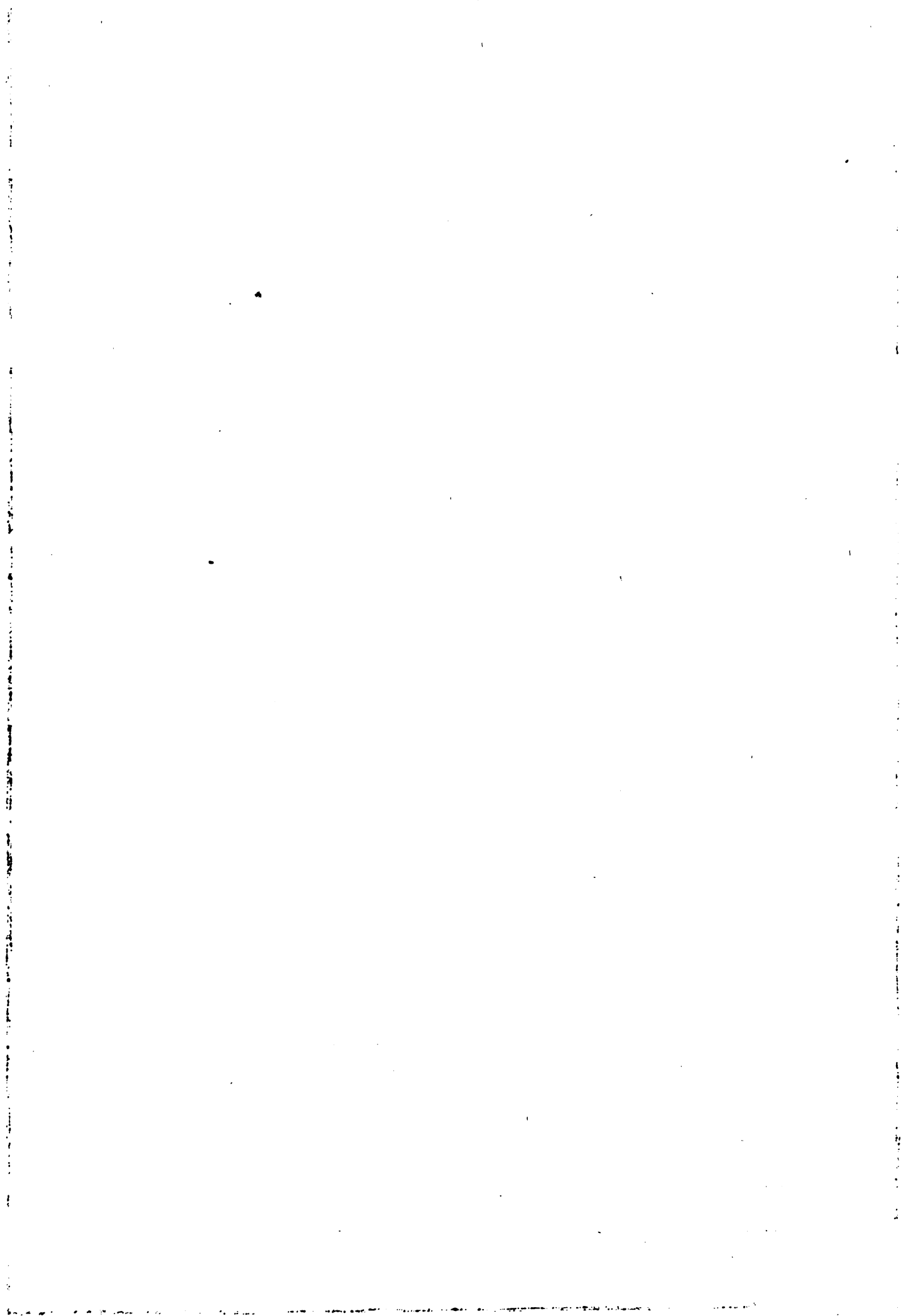

GENESIS Cap. XI. v. 4.
Orthographia Turris.

I. Buch Mosys Cap. XI. v. 4.
Aufriß des Thurns.

J. A. C. von der ...

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

TAB. LXXII. LXXIII.

Sistit Tab. LXXII. Ichnographiam totius Turris, denique Tab. LXXIII. scenographiam.

Longum nimis foret, & forte Lectori tædiosum, si ad calculum redigere vellem operariorum, huic structuræ necessariorum numerum; hominum item, qui tunc temporis vivere poterant. Tempus quoque tantæ molis structuræ insumendum. Sufficiat summatim innuisse, omnes operarios, etiam eos, qui aliis per octidua alternatim successissent, officiales, agricolas, & qui res ad victum necessarias adduxissent, surgere ad 1763128. Hominum tunc viventium 9094468. ex minima hypothese, quorum proin vel $\frac{1}{2}$. sufficisset operi. Tempus tandem 12. annorum, quibus stupendæ molis turris poterat erigi. Qui plura desiderat, adeat ipsum Cl. *Sturmius*.

Sufficiant autem haec ad obturandum os iis, qui omnem hanc de Babelica Turri Historiam tractant tanquam meram fabulam, id quod & olim tum Christianis, tum Judæis objecerant Gentiles, conferentes propositum hocce cum

ausu illo *Aloadiorum*, qui cælum aggressuri teste Homero

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
Scilicet atque Ossæ frondosum inuoluere
Olympum.

Haud tamen inficias iuero, Fabulas illas Gentilium natas fuisse ex Turris Babylonicae vera Historia, multis additamentis, ut mos erat, fundata, quod exhibuit Tab. LXIX. hucque referenda, quae habet *Ovidius Fast.* L. V.

Terra feros partus immania monstra Gigantes

Edidit, aufuros in Jouis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues,

Atque, ait, in magnos bella mouete Deos.
Extruere hi montes ad sidera summa parabant

Et magnum bello sollicitare Jouem.
Fulmina de coelo jaculatus Jupiter arce
Vertit in authores pondera vasta suos.

TAB. LXXIV.

Genes. Cap. XII. vers. 16.

Et is quidem benignè fecit ipsi Abram propter illam, fueruntque ei oues, Boues, & Asini, Serui & Ancillæ asinæ ^(a) & Cameli.

(a) Quidam Mulas intelligunt.

Abram vero bene usi sunt propter illam. Fueruntque ei oues & boues, & asini, & serui & famulæ & asinæ & cameli.

Consistebant Patriarcharum diuitiæ, quod & Jobi exemplo patet, non in millionibus Tonnisue Auri & Argenti, Gemmis ex utraque India pretiosissimis, Aulæis artificiosissime contextis, purpura rebusque purpuratis, pannis ex serico & pretiosiori adhuc materia confectis vasorum aureorum & argenteorum longis phalangibus, pondere ingenti. Omnis Thesaurus fuit res pecuaria, fuerunt Abrahamo Oues, Boues & Asini, Asinæ & Cameli, & qui-

bus necessario opus habuit, vel ad pascendum greges, educendum & reducendum, *serui & ancillæ*. Vita qualis Galactophagis multis ex Gente nostra Heluetica.

Notat *Ἰσὼν*, *ouem*, & *Capram*, ut Græcorum *μῆλον*. Et sunt sane multa ouibus & capris communia, magnitudo, forcipes pro ungulis, plures in maribus dentes quam feminis, victus, coeundi tempus, imprægnatio, partus, ruminatio, tonsura, vita simultanea, morbi consimiles, herbæ eadem utrisque noxiæ, remedia

68 TAB. LXXV. Genes. Cap. XII. vers. 5.

media in morbis eadem. Sed est *in* collecti-
uum seu plurale, denotans *oues*, *gregem ouium*,
distinctiuium à *ovē* singulari. Clarum id ex
Ezech. XLV. 15. Huic vocabulo affine Ar-
bum *Zain*, Pl. *Zeen*, fœmella *Zainet*. Pl. *Za-
waim* quæ vocabula ouem denotant Meninzk.
Lex. p. 3025.

Nec caret latitudine *בקר Bakar* nomen *Boui*
tam mari, quam fœminæ commune, *Genus*
Bouinum dixeris. Imo sumitur & pro *armen-
to Boum*, & à Syris *καταχρηστικῶς* pro grege quo-
uis. Alias *Bakar*, unde Latini videntur deri-
uasse *Vaccam*, notat Bouem plenæ ætatis,
hinc passim virulus & iuuenus appellantur
בקר *filiu bakar* 1. Sam. XIV. 32. Huc perti-
nent Arabum *Bakere*, *Bykar*, *Bewakyr*, pro
Vacca *Baker* pro boue, *Bakuret* pro boue &
Vacca Meninzk. Lex. p. 857. 2959. 5907..

Sequitur *חמור Chamor*, *Afinus* isque dome-
sticus, ita dictus à *חמר Chamar*, vel Arabico
Chamara, rubere. Nam qui in Europa sunt
λευκόφαιοι & *σποδιαῖοι*, in Oriente plerumque ru-
bent. Unde Asinum execrabantur Ægyptii
tanquam Typhoni rubro concolorem, *ὄνωδη*
τὴν χροῖαν Plut. in Iside. Hinc Hispanis *burro*,
burrico, Gallis *bourrique* à Græco *πύρρος*, *πύρρι-
κος*, *πύρριχος*, rufus; pro quo inferior latinitas
burrum dixit & *burricum*, recens Græcia
βύρριχον. Huic *Chamor* affine est Turcarum *Hy-*

mar, Plur. *Hemir*, *Humir* & *Æhmire*, item
Humr, *Humer*, Pl. *Hymar* & *Æbmer*. Me-
ninzk. Lex. p. 1802. 1805.

Afinos comitantur post Seruos & ancillas
אֲבוֹנוֹת *athonoth*, *afinæ*, non *ἡμίονοι*, muli, ut ha-
bent Græci Seniores. Congruit Arabum *Etan*,
plur. irreg. *meetune*: *Etaneb*, Pl. *meetuna* &
atiin, quibus afinam indigitant, Meninzk. Lex.
p. 4226. 5661. 5659. Forte & Græci inde
suum hauserunt *ἄνος*, Latini *Afinus*, Germani
Efel.

Agmen rei pecuariæ Abrahamicæ claudit
גמל Gamal, *Camelus*, quod seu Ebræorum seu
Chaldæorum Vocabulum plerisque aliis Lin-
guis nomina dedit. Habent Arabes aliique
Orientales diuersissima, & pene innumera pro
ratione ætatis, magnitudinis, coloris, bonita-
tis. Nostro *gamal* affine est *gemel*, *geml*, Ca-
melus adultus robore & ætate, pl. *gimal*, *eg-
mal*, *gimalet*, *gimalat* Pl. *gemail* Meninzk. Lex.
1652.

Patet vel ex his Abrahami recensitis opibus,
qualem egerit Patriarcha vitam, pastorem
nempe & migratoriam. Cibus ex lacte, car-
nibus, vestitum ex pellibus dabat ouillum ge-
nus & Bouinum; vecturam Asinum & Ca-
melinum: gregibus pascendis & seruitiis præ-
standis inseruiebant Serui & Ancillæ.

TAB. LXXV.

Genes. Cap. XV. vers. 5.

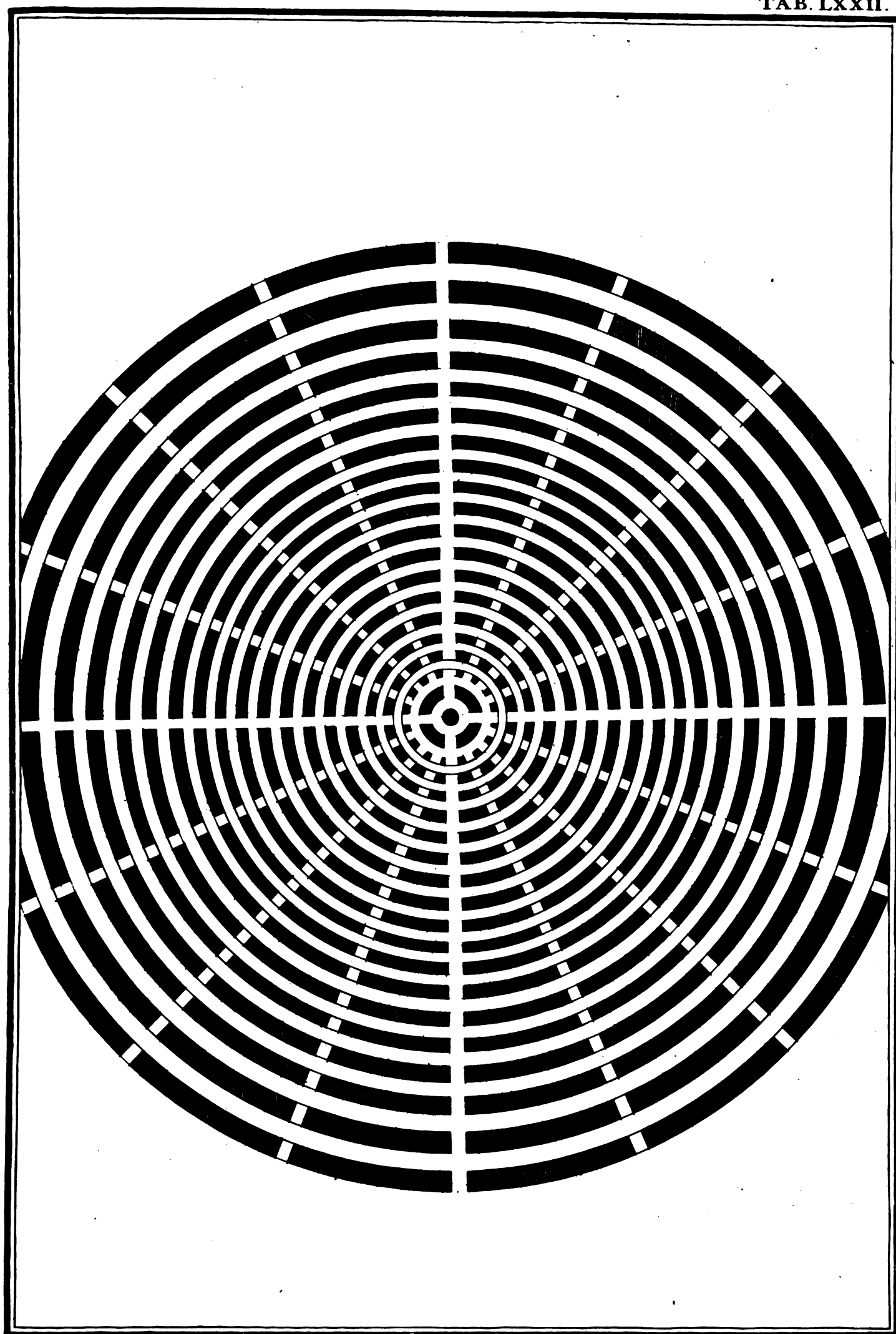
Eduxitque eum foras, & dixit: su-
spice quæso Cœlum, & numera
(si potes) stellas, & dixit illi: Sic
erit Semen tuum.

Eduxitque eum foras, & ait illi: Su-
spice cœlum, & numera stellas,
si potes. Et dixit ei: Sic erit se-
men tuum.

NOtat Promissio hæc reiterata Gen.
XXII, 17. propagationem admo-
dum numerosam, & ansam dat il-
lustrandi Textum ex moderna
Astronomia. Patrum æuo notitia
stellarum fuit admodum restricta: nesciebant
illi, quod nudis oculis non videbant. Vide
egregiam D. *Augustini* confessionem de *Ciuit.*
DEI L. XVI. c. 23. Quas ille non vidit, sed
quidem Scriptura & Ratione *δαδείχους* præuidit,
eas detexerunt, & indies detegunt itinera ad
Polum utrumque directæ, & Telescopia; sed
ubi neque hæc pertingunt, penetravit forsan
oculis à DEO, qui apparatus Cœlorum ei

ostenderat, illuminatis Abrahamus. Et quo
penetrare non poterant Patriarchæ oculi, Di-
uina luce collustrati, eo pertingit DEI ipsius
infinita Sapientia atque Potentia. *Ipse*, & so-
lus, *stellas in numero habet, ac uniuersas vocat*
nomnibus Psal. CXLVII. 4.

In sex, octoue Classes dispescuere Veteres
omnes Fixas, & dipeſcunt adhuc, globisue in-
scribunt moderni, de quibus tamen sciendum,
depingi, prout oculis nostris sese præſentant:
sunt enim forsan ex ipsis obscuris ac nebulosis,
quæ Sirium ipsum, splendidissimum sidus, ma-
gnitudine æquant, vel & superant. In uni-
uersum autem numerant Ptolemæus 1022.
Tycho

GENESIS Cap. XI. v. 4.
Ichnographia totius Turris.

I. Buch Mosys Cap. XI. v. 4.
Grundriß des ganzen Thurns.

J.A. Corvinus sculp.

GENESIS Cap. XI. v. 4.
Scenographia Turris.

I. Buch Mosys Cap. XI. v. 4.
Der perspectivische Riß des Thurns.

J. A. Friderich sculp.

GENESIS Cap. XII. v. 16.
Opes Abræ pecuariæ.

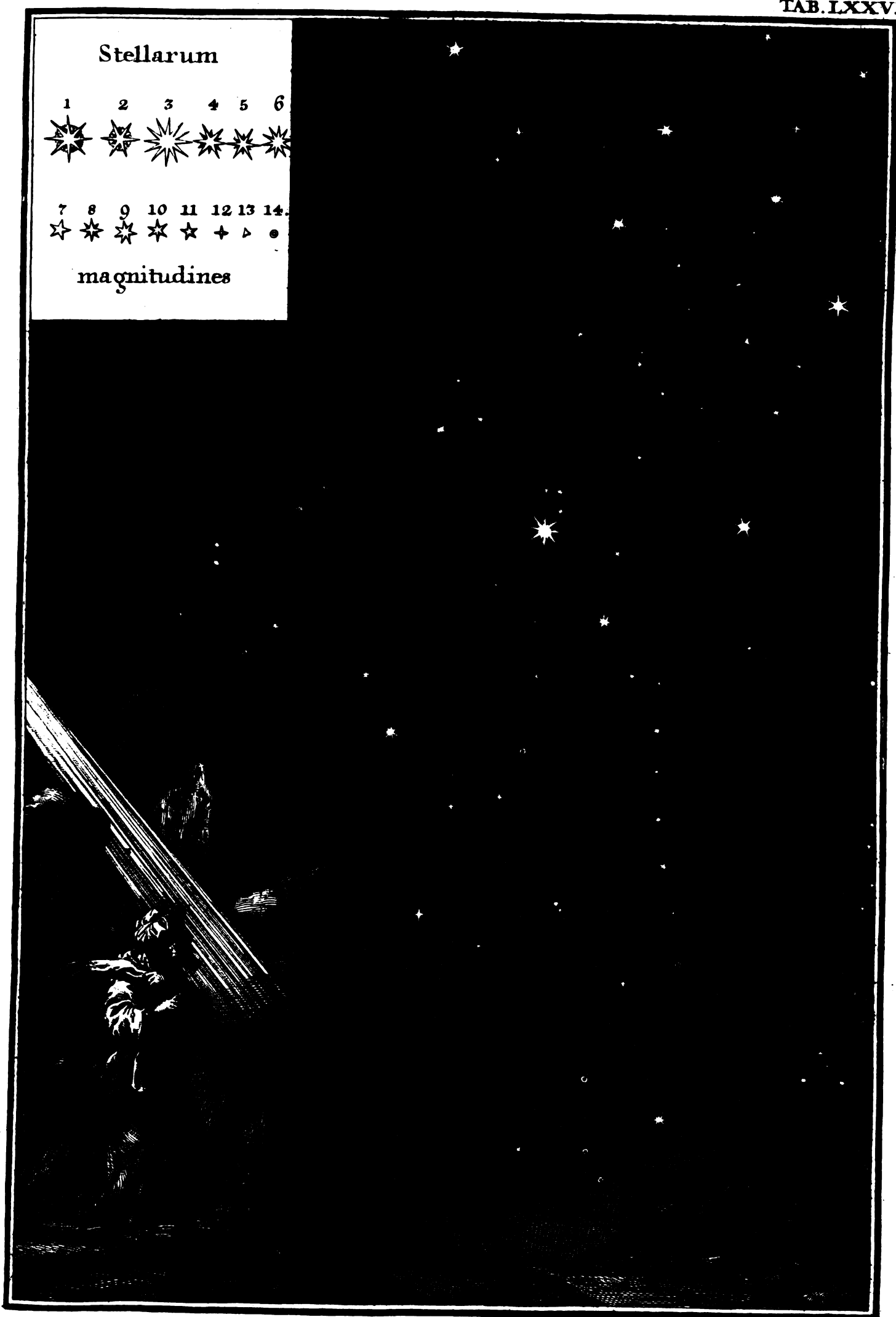
I. Buch Mos. Cap. XII. v. 16.
Abrams Reichthum.

P. G. Harder sculp.

Stellarum

1	2	3	4	5	6		
							
7	8	9	10	11	12	13	14
							

magnitudines

GENESIS Cap. XV. v. 5.
Stellæ innumerabiles.

I. Buch Moses Cap. XV. v. 5.
Die unzählbare Sternenzahl.

J. A. Friderich sculp.

1000000

Genes. Cap. XV. vers. 9. TAB. LXXXVI. 69

Tycho 1225. moderni, sed remotis Tubis, ascendunt altius, *Keplerus* & *Bullialdus* ad 1292. *Bayerus* ad 1709. celebris *Jo. Gabr. Doppelmajer* *Globo cœlesti in tabulas VI. planas redactis* ad 1949. Sed & hæc nihil, si conferantur cum numerosissimis Exercitiis nupero Seculo per Tubos detectis, Galaxiæ in specie, quæ est innumerarum stellarum congeries; Theatrum noui hujus Mundi aperuit Lynceus ille *Galileus in Nuntio Sidereo* p. 311. *Syst. Cosm. Dial.* IV. p. 509. quæ loca præ aliis videantur. Diuagarer, si recensere vellem stellas tum ab ipso *Galileo*, tum & *Heuclio*, *Hugenio*, *Hookio*, *Cassinis* detectas. Exempli loco sint in Tabula præsentis 78. stellæ ab *Hookio* *Micrograph. Obs.* 50. p. 241. numeratæ, ex quibus non cognitæ erant veteribus nisi 6. vel 7.

Constat ex hæcenus dictis satis superque *Exercitus Cœlorum numerari non posse, neque arenam maris metiri*, Jer. XXIII. 22. Constat, quanti sit æstimanda Astronomia moderna præ veteri illa tum ad ampliandam DEI Gloriam, tum ad explicandam Scripturam; Vel, quis, quæso, conferet apte stellas 1022. cum 600000. Viris Israelitis, qui Ægyptum sunt egressi? qui non adscenderet ultra 480000. si vel uni Asterismo assignarent 10000. Et confugere multi, ad explicandum Textum, necesse habebant ad confusum quendam stellarum ordinem, easque conferre cum turba Hominum in foro circumcursantium, contra literalem textus sensum, & fixarum fixum situm.

TAB. LXXVI.

Genes. Cap. XV. vers. 9.

Respondit ei: tolle mihi buculam triennem, & capram^(a) triennem, atque Arietem triennem, turturem quoque, & pullum columbarum.

(a) Alii legunt Meschulescheth, non triennem, sed sectam in tres partes, ut ternarius numerus non ad tempus, sed ad partes Animalium referatur.

Et respondens DOMINVS, fume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.

IN Historia hæc Foederis, quod DEVS cum Abrahamo pepigit, occurrit Ritus plane singularis, selecta Animalia. *עֵזְרָא מִשְׁלֵשׁ* vitula tria, triennis, non quod *Kimchius*, *Onkelos*, alii volunt, triplex vitula, tres vitulæ, non vitula tertio partu edita, quæ robustior. Multa minus intelligi debent tria sacrificiorum genera, Holocaustum, Sacrificium pro peccato, & pacificum. Nostram utramque, versionem approbant *Jonathan*, LXX. qui *δράμην* habent *τριετία*, *Hieronymus*, qui vitulam triennem, alii. Est hæc jam docta, instituta, *תְּרִיזָה* triturare amans *אֶרְבֵּיתִי לֶחֶם* Hos. X, 11. Virgil. Eclog. 3.

— — — ego hanc vitulam, ne forte recuses,
(Bis venit ad mulctram, binos alit ubere foetus)

Depono.

Sequitur *עֵזְרָא מִשְׁלֵשׁ* Capra triennis. Transiit hoc nomen *עֵזְרָא* in multas alias Linguas; Hinc Phœnicum *aza* apud *Stephanum* ubi de Azoto. Syrorum & Chaldæorum *עֵזְרָא* Pl. *עֵזְרָא* izzan unde Græcum *ἰζάνη*, caprina pellis, apud *Jul. Pollucem* L. IV. c. 18. Arabum *maz majz*, *enz*, Turcarum *Kecy*, Meninz. Lex. 806. 2367. 3885. 4241. Græcorum *ἰξίς*, *ἰξίς*, Germanorum *Geiß*, propius adhuc Heluetiorum, speciatim Glaronensium, *Giz*, *Gizlin*.

עֵזְרָא מִשְׁלֵשׁ Aries triennis *עֵזְרָא* nomen a robore. Hinc & *עֵזְרָא* DEVS fortis. Hinc & Ethnici Jouem finxere *Κροσσόσωπον*. Hinc Joui Hammoni afficta Cornua arietina, à quo eadem mutuò petiere Jouis filii, Alexander, Lyfimachus. Arabibus Aries ille cauda ampliori & pinguiori Asiaticus vocatur *elejat* Meninzk. Lex 5817. de quo alibi.

Sequitur *תֹּר* Thor, Turtur, *תֹּר*. Ab Hebræo Thor originem arcessunt Itali suum *Tortora*

70 TAB. LXXVII. LXXVIII. Genes. Cap. XVIII. vers. 6. 7. 8.

Tortora, Tortorella, Galli Tourterelle, Germani Turteltaube.

𐤒𐤕𐤁 *Gozal* significat pullum omnium columbini generis Avium etiam Turturis. Synonymum affine Arabicum est *gauzal, genzel, Meninzk. Lex. 1677.* Syri per methathesin *zagal* dicunt pro *gozal*. Poeni olim *gozol*.

Offerre DEO Abrahamus iussus *buculam, capram, Arietem, triennes* forté quia sunt Ani-

malia hæcce in vigore ætatis pleno robore. Sic apud *Lucianum* in *Deorum Dialogis* Ganymedes à Jove raptus, & dimitti petens pro lûτρω suo promittit se Joui immolaturum τὸν τρίτῃ τὸν μέγαν, ὃς ἡγῆται πρὸς τὴν νομὴν, *triennem, magnum, qui Gregi in pascua præit.* Qualis Aries ἀρνείος & μοσχίας Græcè dicitur. *Hefychius* ἀρνείος, ὁ τρίτης κρείος. Poëtis τριέννης i. e. ter tonsus.

Genes. Cap. XV. vers. II.

Descenderuntque volatilia super cadavera illa, Abram vero ea proturbabat.

Descenderuntque volucres super cadauera, & abigebat eas Abram.

Cui nota distinctio Avium inter graniouras & carniouras, non duntaxat cibo diverso, sed & structurâ corporis, inprimis rostri & ventriculi, firmata, is non ibit inficias per 𐤔𐤕 non intelligi heic debere auem simpliciter & generatim ita dictam, sed carniouram, rapacem,

qualis nempe odore cadauerum allecta super ea ruit. Occurrit eadem Vox Job. XXVIII, 7. & ab Ebræo forte est Græcorum αἰετός, αἰετός, Aquila, Avium rapacium præcipua. Sed quoque latior τὸ 𐤔𐤕 significatus sese ultra Aues extendit ad feras alias rapaces quadrupedes.

TAB. LXXVII. LXXVIII.

Genes. Cap. XVIII. vers. 6. 7. 8.

Festinauit itaque Abraham in Tabernaculum ad Saram, & dixit: accelera, commisce tres ^(a) modios farinæ purgatissimæ, & fac placentas.

Abraham vero currens ad armenta, & accepto iuenco pingui ac bono, dedit eum puero, qui festinauit & parauit illum.

Butyrum quoque tulit, & Lac, & iuencum, & apposuit eis, ipse vero juxta eos sub arbore ipsis comedentibus stabat.

Festinauit Abraham in Tabernaculum ad Saram, dixitque ei: accelera tria fata similiae commisce, & fac subcinericios panes.

Ipse vero ad armentum cucurrit & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum; deditque puero, qui festinauit & coxit illum.

Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum, quem coxerat, & posuit coram eis, ipse vero stabat juxta eos sub arbore.

(a) Seim mensuræ genus fuit, forte quadrant alia.

Occurrunt heic duo, attentione nostra digna, *Panis* seu *Placentæ* genus, & *mensura*.

Placentarum, quas Abrahami lectissima conjunx Sara sacratissimis Hospitibus parare debebat, nomina sunt 𐤒𐤕𐤁 vel 𐤒𐤕𐤁 Chaldaice *Chararab*, Arabicè *malil*. Est & hodie Arabibus *uggia*, *Ugga*, panis aut

Lagani genus, sed quod in fartagine, ovis admixtis coquitur. Græce ἐγκρυφίας q. d. *abditius, occultatitius*, quia dum coquitur latet in cinere sepultus, *Hefychius* ἐγκρυφίας ἀρετῆς εἶδος ὃ ἐν σποδῷ γενομένος, τῷ μὴ εἶναι κλιβανόν. Item ἐγκρυπτός, ἐχρατίτης, ab ἐχρατῆς foco, in quo coquitur. Hujus panis mentio fit Exod. XII, 39. Num. XI, 8. I. Reg. XVII, 12. XIX, 6. Hof.

GENESIS Cap. XV. v. 9. 11.
Sacrificium foederale.

I. Buch Moses Cap. XV. v. 9. 11.
Abrahams Heils Opfer.

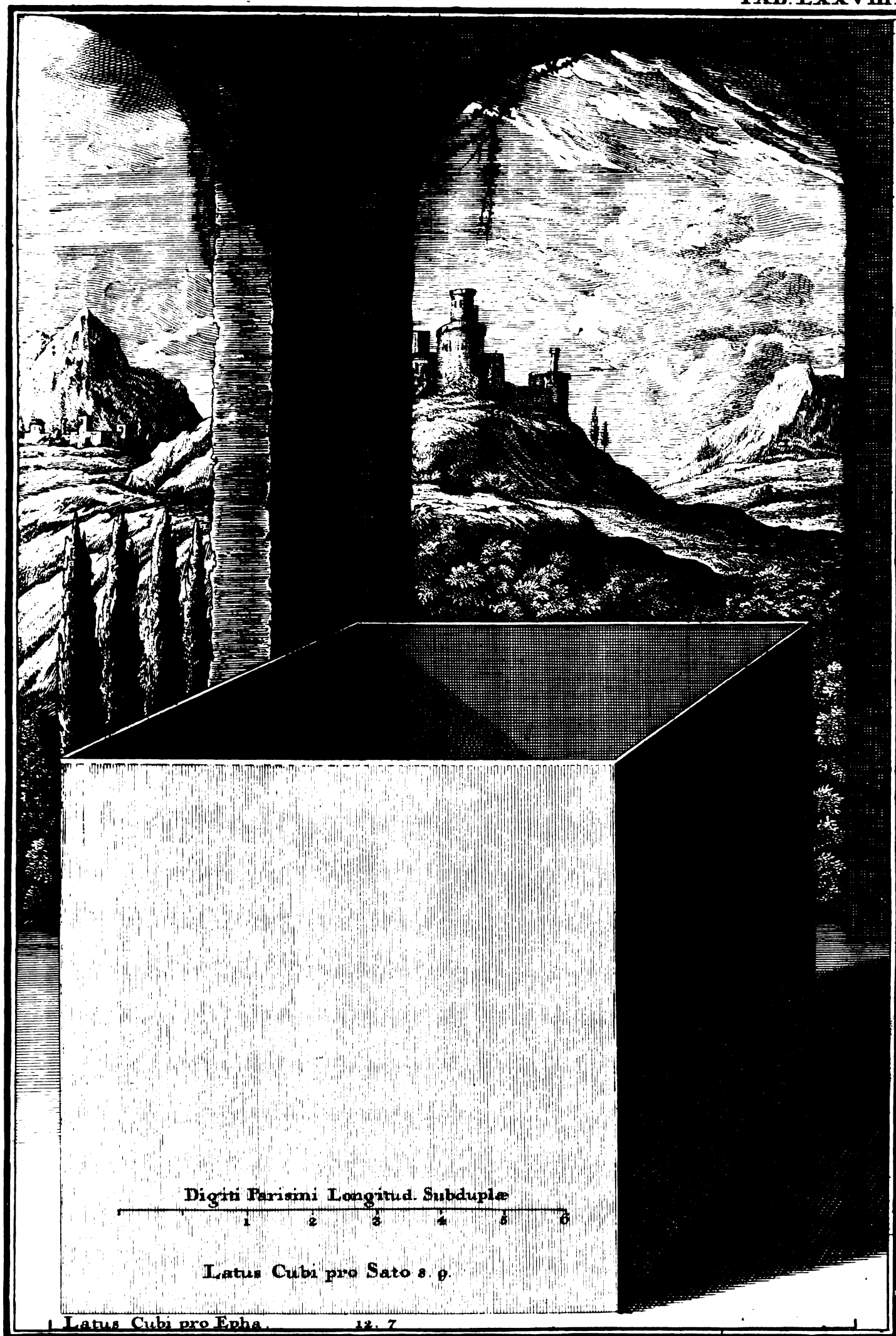
B. S. Sedlesky sculp.

GENESIS Cap.XVIII. v. 6. 7. 8.
Convivium Abrahamiticum.

I. Buch Mosıs Cap.XVIII. v. 6. 7. 8.
Abrahams bewirtheſte Gäſte.

J. G. Hinz sculp.

GENESIS Cap. XVIII. v. 6.

וְיֵשׁוּב־שָׂאֵל־בְּעֹנֵן. שָׂאֵל־בְּעֹנֵן. שָׂאֵל־בְּעֹנֵן.

I. Buch Moses Cap. XVIII. v. 6.
Eine Mas.

J. A. Corvinus sculp.

Hof. VII, 8. Ezech. IV, 12. En igitur, Patriarcharum cupedias! Hospitum forte aduenientium delicias. Massa panis non fermentata Aquâ, vel lacte subacta, in cumulo cineris calidi recondita, ibi cocta, cineribus, ubi exempta fuit, undique conspersa, quocum cibo conferri quodammodo possunt varii generis Lagana, quæ hodie coquuntur in sartagine, vel ex farina & ouis cum Lacte, vel ex Pane ipso cum ouis, Pfannenkuchen, vel ex massa farinacea cum Amygdalis.

שֶׂם־סֶאֶב *Seab, Satum*, quarta ordine fuit mensura pro aridis, tertia pars טָ עֶפְהָ, ἰσχυρί μοδιον καὶ ἡμισυ ἰταλικόν *valens modium unum & dimidium Italicum* Joseph. L. IX. c. 2. Fuere proin tria Sata in textu nostro *Epha*. Sati capacitas ab *Eisen-schmidio* Pond. & mens. p. 172. ponitur 674. pollic. cubic. Parisin. ad mensuras nostras Tigurinas redacta dat 6. $\frac{22}{310}$. modiolos, *mässlein*. In formam cubi redactum heic delineare iubeo, latere inuento 8. pollicum, 9. linearum Parisinarum.

Sed quoque Pastor Abrahamus pastorale parat prandium sacrosanctis Hospitibus. Hos tractat, ut Principem exciperet in casula sua alpina Sennus. Dat quod habet; Adfunt Gre-ges & opera lactaria. Currit gaudio plenus ad אֶרְבֵּי *armenta*, affert filium bonis tenerum & bonum, i. e. vitulum: qui Hebræis fuit non in cibis solum, sed & in deliciis. Et est sané. si quæ, Caro vitulina εὐχημος καὶ εὐπεπτος, tenera, in optimum chylum facile resolubilis, abundans partibus adhæfioni aptis.

Adest quoque *Lac*, nobilissimus in Mammis sue uberibus secretus ex sanguine liquor, flos Sanguinis, cujus pars τυρώδης dat caseum, λιπαρά Butyrum, ὀρώδης Serum, partes utilissimas, corpori nutriendo aptissimas, imò, quod γαλακτοφάγων patet suffenas. Lacti jungitur *butyrum*. Ita quoque Deut. XXXII. 14. Jud. V. 25. חֶמֶה *Chamea* & Job. XXIX. 6. חֶמֶה *Chemab*, cui voci lucem forte dat & originem Arabum *Chamab*, spissum, concretum esse.

TAB. LXXIX.

Genes. Cap. XIX. vers. 24. 25.

Pluit igitur DOMINVS super Sodomam & Gomorram sulphure & igni à DOMINO de cœlis.

Et subuertit Ciuitates illas, & totam illam Planiciem, omnes quoque habitationes illarum urbium simulque germen Terræ.

Igitur DOMINVS pluit super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem à DOMINO de cœlo.

Et subuertit Ciuitates has & omnem circa regionem, uniuerfos habitatores urbium & cuncta terræ virentia.

Obuizæ passim in Historiis *Pluuiæ*, quæ plus habent admirationis, quam Prodigii, vel Miraculi, *Lapidum, Cinerum, Sanguinis, Tritici, Sulphuris*, Pluuiæ, qualem Annales nostri memorant ad Annos 1653. 1° Maji 1679. 1° Aprilis, profapiæ est vegetabilis, deriuanda ab Anthera illa, quam Abietes ac Pinus spargunt ex conis suis rubicundis.

Alia longe est pluuiæ, de qua nunc, Ratio. Præcipitatur é Cœlo sulphur minerale, non spargitur per insensiles leuissimas atomos, sed effunditur per amphoras, non inflammabilis materia, sed accensa, nempe iræ Diuinæ flatu

שֻׁלְפֻרִית *Sulphur* & *Ignis* Pyrotechniæ seriæ exemplum, quo obuizæ quæque Ædes, Arbores, Homines, Animantia pereunt. *Sulphur pice* mistum & *Sale*, quod constat ex Deut.

XXIX. 22. 23. *Visuri sunt verbera hujus Terræ & languores, quibus DOMINVS illam languere facit, sulphure & Sale exurentibus uniuerfam Terram ejus, ut seminari non possit, non germinante, neque exoriente in ea ulla herba, sicut in loco subuersionis Sodomæ & Gomor-ræ, Adamæ & Zeboim, quas subuertit DOMINVS in ira sua, atque in furore suo. Debe-bant perire non solum scelerati illi Sodomæi, sed & vastari Regio ipsa, quæ homines tulit bipedum impiissimos, ciuitates & tota illa planities (circa regio) simulque germen Terræ (virentia quæque) Hortus ille DOMINI Genes. XIII. 10. commutare in Regionem desertam, imo in Mare salsum Gen. XIV. 3.*

Est namque tristissimum hujus subuersionis Monumentum *Mare Mortuum, Lacus Asphaltites* dictum, ab Asphalto vel Bitumine, quod

T

Aquæ

72 TAB. LXXX. Genes. Cap. XIX. vers. 26.

Aquæ huic copiose innatat, ים המלח *Mare salsum*, tum propter Aquæ ipsius excessivam sal-
sedinem, tum propter sterilitatem. Vid. *Justin.*
L. XXXVI. 3. 6. *Diod. Sicul.* L. XIX. 98. Ta-
cit. Hist. L. V. c. 6. Et veteres judicasse vel
ex reliquiis flammæ susceptibilibus, fuisse olim
ibi ignem deustatorem, constat ex *Strabone*
L. XVI. Et quis non judicaret inde conuer-
sionem *terræ frugiferæ* in *sterile solum*? Psal.
CVII. 34. uti ex Monumentis Diluvianis Inun-
dationem? Debebant, ut primi orbis incolæ
Aquâ, ita Sodomæi igne perire, qui foetore
carnis suæ delectabantur, foetore sulphuris &
Picis consumi.

Tam dirum fuit supplicium illud τὰ πυρὸς καὶ
Θείας de Sodomæis sumtum, ut veluti in Tabu-
la repræsentare queat conflagrationem illam
Terræ finalem. Luc. XVII. 29. 30. Jud. v. 7.
de modo, quo supplicium hoc fuerit execu-
tioni datum, nil præcise statui potest, & de-
bet; non duntaxat cadens guttarum adinstar

ardens sulphur sale commixtum, sed Tempe-
state horrenda coorta, Tonitribus Aera fran-
gentibus & tremefacientibus, fulguribus, hac
illac jactis, fulmina copiosissime excussa, qui-
bus eversæ fuerint juxta Scripturam Urbes
quatuor, *Strabonem* 13. Sed est vero quoque
simile, contulisse & Terram suam symbolam,
hiatibus ruptis profluxisse Ignem, imo Tor-
rentes veluti Picis accensæ, antea in visceribus
Terræ absconditæ. Confirmare possunt hoc-
ce ratiocinium reliquiæ bituminis, mutatio
vallis fertilissimæ in lacum putidissimum, Jor-
danis, qui illam vallem perluebat, absorptio,
de qua perhibet Testimonium *Strabo* antiqua
traditione fundatum.

Hominibus maledictarum Urbium totalis
πανολαθρία illata omnes habitantes subuersi, adde
testimonium Jes. I. 9. Οἱ δυνάμενοι Φυγεῖν apud
Strabonem non erant ex Sodomæis ulli, sed
Lothus cum filiabus per Angelos eductos.

TAB. LXXX.

Genes. Cap. XIX. vers. 26.

Uxor vero Loth retrospectavit post
illum, & facta est statua Salis.

Respiciensque Uxor ejus post se, ver-
sa est in statuam Salis.

Retro spectavit Uxor Lothi εἰς τὰ ὀπίσω,
retrosum in eodem existens cum Lo-
tho & filiabus itinere, in eadem, ut
communiter pingi solet, societate.
Post illum, ut Ebræum נִרְאָהּ, nostra
Latina, nempe Lothum, nempe in civitatem
Zoar jam ingressum. Sic non convenit latina
cum vernacula nostra, dum hæc habet simpli-
citer *retrosum, binter sich, post se, illa post illum*,
Lothum. Sed potuit accidisse utrumque, &
respectasse curiosula *post se* & *post illum* imo
vel retrocessisse, vel reditum cogitasse, id quod
conjectare licet ex monito Saluatoris Luc. XVII.
32. μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ.

Majoris Momenti & difficultatis est Con-
trouersia de *Statua Salis*, inquam conuersa
Uxor Lothi, nempe combusta à Sulphure,
ut vult *Aben Ezra*; Aliis τὸ ἅλς Sal acci-
pientibus metaphorice pro perpetuitatis
Symbolo ut ἅλς נָצִיב sit *statua incorru-
ptibilis*, permanfura in Secula, ut Num.
XVIII. 19. *Patrum Salis* sumitur pro perpetuo,
nunquam desituro. Hinc orta fabula de per-
petuitate hujus Monumenti, quam sua Ἀυτοψία
fulcit *Josephus*, & eo extendunt usque *Tertul-
lianus Carm. de Sodoma*, & *Irenæus* L. IV. 51.

creduli nimis, Patres, quod retinuerit ad sua
usque tempora non solum formam externam,
sed & Sexus differentiam, imo patitur mulie-
bria. Habet Antiquitas omnis ἐλαυσμόν τι.
Ante credimus, quam videmus. Accedimus
sacris veluti præjudiciis imbuti, & fascinantur
veluti oculi, ut examine supersedeat Animus.
Et quid si attraxerint exteros, quæstumque
forte non contemnendum inuenerint accolæ?
Peregrinationis Religiosæ, faltem curiosæ spe-
cies. Fuerunt utique fœdera sale sancita, ut
Sacrificia sale condita; Sed perennitatis Sym-
bolum non est sal, corpus aqua solubile, sed
potius ferrum vel Saxum.

Explet *Heinsio Exerc. N. T.* sensum Ellipsis.
Στήλη αἰὼς idem est quod ὡς στήλη αἰὼς; ut in
Cantico: *Oculi tui sunt columbæ*, i. e. sicut co-
lumbæ, dirigit nempe ὀπιωτότονον affectum
potius passiva quam μεταμόρφωσιν, instar Statuæ Sa-
lis. Arguta expositio, dummodo vera.

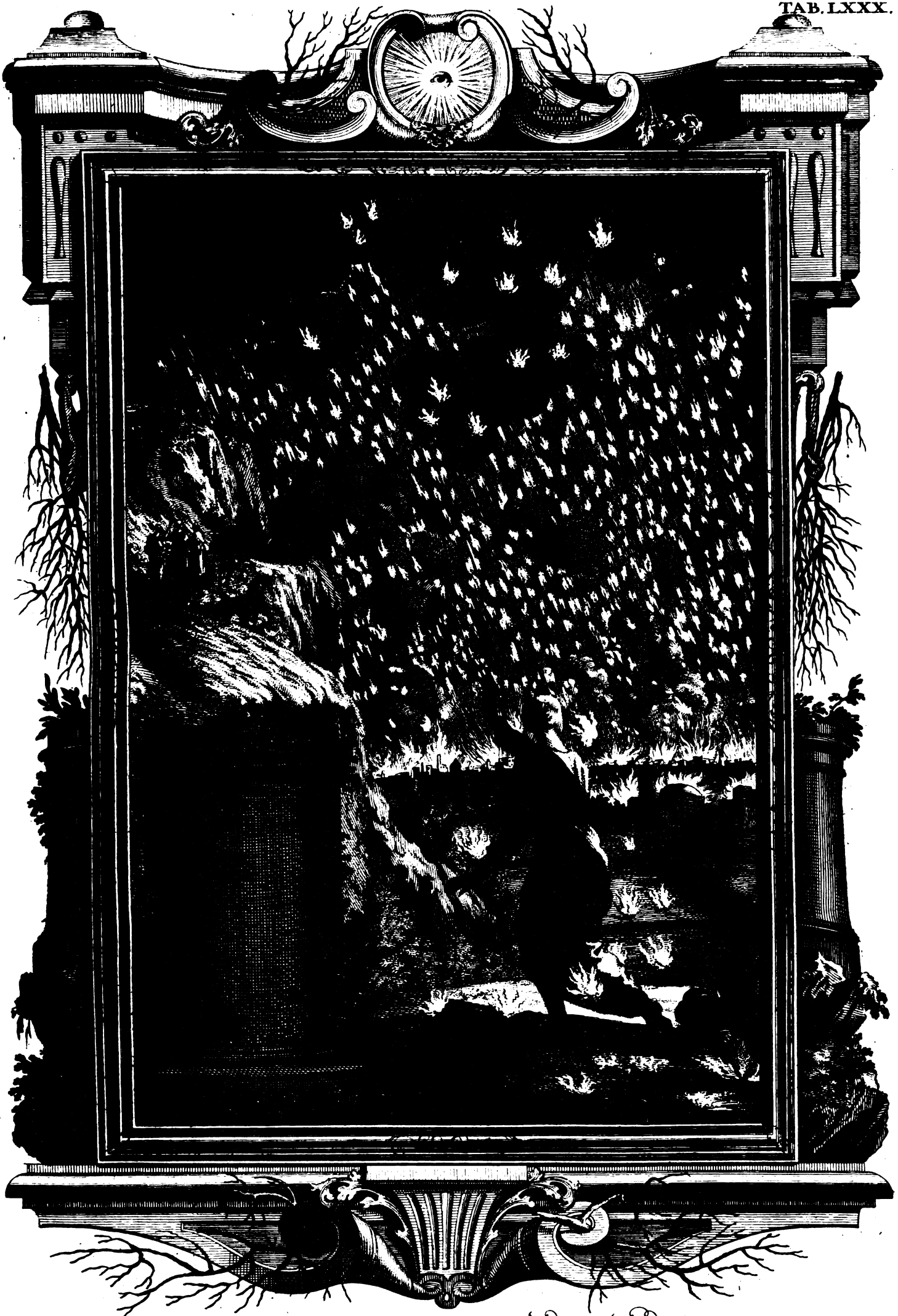
Placet Commentatoribus aliis non tam an-
nihilatio substantiæ, quam heterogenei appo-
sitio, qui illam intus forisque sale oppletam
diriguisse pertendunt. Et ne quis putet, Mo-
numentum hoc non magis æternum fore,
quam pacificationes sunt hodiernæ, sæpe vix
ultra

GENESIS Cap. XIX. v. 24. 25.
Imber Sulphureus.

I. Nach Moses Cap. XIX. v. 24. 25.
Sodomis Schwefelregen.

J. G. R. sculp

GENESIS Cap. XIX. v. 26.
Statua Salis.

I. Buch Mos. Cap. XIX. v. 26.
Loths Weib eine Salz = Säule.

B. S. Sedletzky sculp.

ultra menses annosue paucos duraturæ, in exempla trahunt rupes æternas salis in Africa, Tartaria, India, Arabia, Polonia, Transsylvania, Hispania fossilis, de quo *Plinius* L. XXI. c. 7. Sal idem ferro inuictum. *Gerrhaorum* αἰνίας οἰκίας, salinas domos apud *Strabonem* L. XVI. Rusticos illos Bauaros cum vaccis suis Terræ motu & pestilenti aura correptos in statuas salarias concretos apud *Auentin. Annal. Bojor.* Quæ narrationes suspicione laborant; Reformationem suggerit naturalis Historia.

Vexata est quæstio, an miraculis accensenda sit τῆς ΠΤΥ Adith (ita Uxorem Lothi vocant Hebræi) in statuam Salis commutatio? Affirmatiuam tenent alii, alii negatiuam. Neutri forte recte, quia modus, quo id factum, non constat. Rarissimum certè est Diuinæ seueritatis testimonium, imo unicum.

Haud defuit DEO in ipsa natura materia, qua & Sodomææ urbes subverti, & Uxor Lothi obrigescere poterat. In promptu erant Thesauri. Et liberum Philosopho est modos excogitare, quibus hæc αἰομόρφωσις effici poterat. Liberum, in Theatrum producere Petrificationes, Involutions, Balsamationes, Vitrificationes. Poterat sane corpus miseræ à Particulis salino-terreis ita in omnibus poris, intus & extus repleti, ut quod antea molle fuerat, tactuique cedebat, saxi ad instar indurresceret? quod antea corruptioni & dissolutioni obnoxium, post incorruptibile fieret, tactuique resisteret. Exempla huiusmodi petrificationis prostant innumera, Lignorum, Fructuum, Conchyliorum, Ossium, Animantium, Vegetabilium; poterat crûsta seu tofaceâ seu lapidea seu bituminofo-salina obduci, & ab Aeris actione corrumpente præseruari, sicque Adith viua balsamari. Exempla dant Fructus & Animalcula Succino inuoluta, alia Aquis petrificantibus, & obuia quæuis incrustantibus, injecta. Poterat, quod *Wedelio de Excidio Sodomorum* & statua Salis placet, ab igne fulmineo vitrificari: id quod contingit corporibus quibusuis lentibus Tschirnhusianis expositis: poterat misera, quod vult *Sturm, Untersuch. H. Schrift* p. 167. à Torrente bituminofo corripì, Bitumine liquido inuolui, alia materia arenosa, terrea contumulari, & in tali tumultu, finita Catastrophe reperiri.

Extenuat rem pro more suo *Clericus Diff. de statua Salis* נצי ipsi non est statua, sed in genere durum quid, rigidum, immotum. *Philoni*

sane *Lib. de Profugis* dicuntur ἀψύχε καὶ κωφῆς λίθας τρέπον σκληρεύονται, lapidis musci vel inanimati instar obrigescere. Colludit & Germanica loquendi ratio: *Er steht wie ein Stock, Er starret oder raget wie ein Scheit.* Vox נצי non duntaxat significat Sal, sed & Terram sterilem, *saluginosam*, ut est illa ad Mare Mortuum Deut. XXIX. 23. Psal. CVII. 34. ubi LXX. αἰμυρίς & ἄλμη. Perierit ita Uxor Lothi in Terra saluginosa, metu dirigens, exanimata concidens, vel & vapore sulphuris & bituminis suffocata. Periret hocce obrigescentiæ, & proprio magis sensu, qui curiosulus nimis, vel præceps Labina ventosæ accideret propius. Huiusmodi locutione metaphorica *emortuum* dicitur *Cor Nabalis in ipso, ut fieret tanquam Lapis* I. Sam. XXV. 37. *Ariadne* apud *Ouidium*, nomine tenus τῇ Adith cognata:

Aut mare prospiciens in saxo frigida fedi
Quamque lapis sedes, tam lapis ipsa fui.

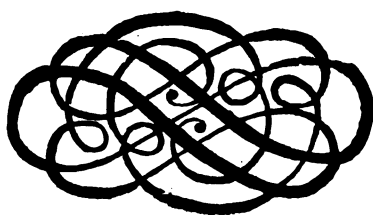
Hinc metamorphosis illa *Niobes* Tantalii filiae in saxum apud *Ciceron. Tuscul. III.* significat mœrorem perpetuum ex iactura liberorum. Locat autem hanc *Niobes* Historiam in parallelo cum hac nostra Uxoris Lothi *Clemens Alex. Protrept.* p. 65. Qui hæc *Clerici* cogitata in extenso refutata videre cupit, adeat *Witsii Diff. de Uxore Lothi*, qui id in Clerico tolerare nequit, quod Scripturam tentet cogere in gyrum suæ Rationis, ostenditque נצי nullibi in S. Codice notare attonitum, statuæ instar immotum, sed quidem statuam, præsidium: *Philonem* ipsum expressis verbis statuiste mutationem Uxoris in statuam: נצי significare Sal sed נצי terram infructuosam, & posito harum vocularum significato, quem Clericus iis dat, vertendum fore textum, & facta est Uxor Lothi stupens, sterile solum, sensu prorsus ἀπροσδιόνυσον.

In eodem cum Clerico scamno locari meretur *Hermannus von der Hardt de Monumento Uxoris Lothi*, qui vult, periisse uxorem Lothi plane ut Sodomææ ciues igne, sed erexisse post vel Lothum ipsum, vel ejus posteros, Ammonitas & Moabitas in facti memoriam Monumentum siue Statuam sepulcralem.

Inuenit hoc ipsum miseræ Monumentum *Heumannus Diff. de Fato Uxoris Lothi* in Europa in Agro Bononiensi, in Inscriptione illa, quæ hætenus Eruditorum torfit ingenia, quodue Epitaphium Uxori Lothi dextre applicat. En illud!

D. M.

ÆLIA LÆLIA CRISPIS
NEC VIR NEC MVLIER
NEC ANDROGYNA
NEC PVLLA NEC JVVENIS
NEC ANVS
NEC CASTA NEC MERETRIX
NEC PVDICA
SED OMNIA
SVBLATA
NEQVE FAME NEQVE FERRO
NEQVE VENENO
SED OMNIBVS
NEC COELO NEC TERRIS
NEC AQVIS
SED VBIQVE JACET
LVCIVS AGATHO PRISCVS
NEC MARITVS NEC AMATOR
NEC NECESSARIVS
NEQVE MOERENS NEQVE GAVDENS
NEQVE FLENS
HANC
NEC MOLEM NEC PYRAMIDEM
NEC SEPVLCHRVM
SED OMNIA
SCIT ET NESCIT CUI POSVERIT.

TAB.

T A B. L X X X I.

Genes. Cap. XX. vers. 16.

Ad Saram autem dixit: (Abimelechus) En dedi fratri tuo mille Argenteos.

Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo.

Est Vox ⲁⲓⲁ πολύσημος, notans 1. Argentum, Metallum, 2. Pecuniam ex Argento, ut Gallorum Argent commune est utrique, imo pecuniæ ex omni metallo: & Græcorum Ἀργύριον. *Varinus*: Ἀργύριον πάν νόμισμα, ἢ ἐν καλῶ, ἢ ἐν ἀργύρῳ, ἢ ἐν χρυσῷ. 3. Omne bonorum atque Divitiarum genus. Ita accipienda est lamentatio Rahelis & Leæ Gen. XXXI. 15. 16. Triplex hic Vocis significatus heic locum non inuenit, propter adjectum numerum *mille*, nisi quis statuatur, voluisse Abimelechum certo numero exprimere ingentem sed incertum, ut nos Germani sæpe: *ich wolte nicht tausend Gulden nehmen, und dis oder jenes thun*. Hinc est, quod potius 4. intelligamus per ⲁⲓⲁ monetam apud Hebræos usitatam ex Argento, *Siclus* dictam.

Ex hoc Textu neutiquam patet, an siclus fuerit ad bilancem vel stateram ponderatus, an vero Moneta signata? Sed quidem ex locis aliis, & universa Siclorum Historia, constat fuisse Siclos ponderatos, Gen. XXIII. 16. *Expendebat Abrahamus Ephroni argentum, quadringentos, nempe Siclos argenti, publicæ & priuæ monete*. Imo vero statuunt hodie eruditissimi quique, non fuisse Judæis in Veteri Testamento, nisi Maccabæorum temporibus, monetam signatam. Si cui suspecta videbatur quantitas seu continua seu discreta, is in subsidium poterat adhibere pondus, bonitatem autem Metalli examinare vel ad Lydium Lapidem, vel alia δοκίμασι. Ponderationis quoque mentio fit diu post hæc nostra tempora, I. Chron. XXI. 25. Jer. XXXII. 9.

Sed expendendus venit τὸ ἥρῳ *Sicli* valor tum in pondere, tum in moneta. *Δαδῆχος* erit locus, Matth. XVII. 24. ex quo constat, Στατήρα, Staterem, æqualem esse Tetradrachmo, quia sufficiebat soluendis Didrachmis pro Salvatore & Petro. Et aliunde, soluendum fuisse singulis annis omni Judæo semisiclum pro Templo, qui fuit hoc ipsum Διδραχμόν. Siclus proinde Τετραδραχμόν. *Josephus* autem rerum Judaicarum callentissimus, docet nos Ant. L. III: c. 9. Siclum constare Drachmis Atticis quatuor. Inquirendum proin pondus

Tetradrachmi Attici. Heic præ aliis placet *Eisen Schmid. Pond. & Mens.* p. 53. Inuenit is, & ante eum *Montanus*, *Mersennus*, *Villalpandus*, pondus Sicli Hebraici granorum Parisiensium 268. granis 8. majus semuncia Romana vetere, sed 64. granis leuius Tetradrachmo Attico, quod idem pondus congruit cum 320. granis hordeaceis, quot quidem Siclo dant veteres Rabbin. Commutata hæc grana 268. in pondus Medicinale dant drachmas 3. scrupulos 2. 8. ; 90. grana. Aliter *Bernardus*, qui Tetradrachmo Argenteo Hebræorum dat grana monetaria 288. quæ respondent Parisiensibus 351. In valore autem monetali æquualet Siclus 45. crucigeris Germanorum. Proin 1000. Sicli Abrahamo dati ab Abimelecho, vel expensi dabunt uncias 475. Grana 9. siue 950. lothones, & 9. grana, siue 750. florenos; Sic reduci possunt & debent alia S. Scripturæ loca passim obuia, quæ de Siclis agunt.

Vtut autem constans sit Eruditorum nostri temporis assertum, in Veteri Testamento ad secundum usque Templum non fuisse à Judæis cufas certa aliqua effigie monetas, sed duntaxat pondere appensas, Lamellas Argenti, & omnes illos Siclos Samaritano caractere signatos non adscendere ultra Maccabæorum ætatem, & qui Hebræas gestant literas, ne ad eam quidem; haud tamen erit, quod spero Lectori hujus operis ingratum, si in Tabula integra sistam seriem hujusmodi numerorum, quos tum ex Autoribus variis, tum ex Numophylaciis congeffit Vir ob Literaturam & insignia merita celeberrimus *Joh. Baptista Ot-tius*, Ecclesiæ Tigurinæ Archidiaconus meritis-simus.

N. 1. Exhibet ab una parte *Simonis* nomen, & *Palmam*, ab altera *Balsami*, vel potius *Vitis* folium, cum Inscriptione *Liberatio Hierosolymæ*.

N. 2. Inscriptiones habet easdem, sed ab una parte *Palmam* cum duobus vasis seu urceis: ab altera duo alia vasa, ex quibus planta succrescit.

U

N. 3.

76 TAB. LXXXII. LXXXIII. Genes. Cap. XXII. vers. 13.

N. 3. Ab una parte Simonis nomen in Corona siue Corolla, ab altera urceum seu urnam anstatam cum ramo & liberatione Hierosolymæ.

N. 4. 5. 6. Ex parte prona sistunt Templi structuram cum Simonis nomine, ex aversa, Liberationem Hierosolymæ, & fasciculum, ut videtur, frumenti.

N. 7. Simonis Nomen à prona cum botro, Liberationem Hierosolymæ ab altera cum Lyra.

N. 8. Sub iisdem inscriptionibus ab una parte Lyram sistit, ab altera ramum arboris, vel frumenti spicam in corona.

N. 9. Secundum annum liberationis Zionis indicare dicitur, qui cadit in Annum 139. ante Christum natum.

N. 10. 11. Quartum annum a liberata Zione, quod tempus respondet anno 137. ante Saluatorem natum.

N. 12. 13. Mutuo sumti ex Relando, & ex uno latere habent duplex cornucopiæ.

N. 14. Prodit ex proprio meo Museo donum Ill. *Guiljelmi Sherardi* Nationis Anglicæ Ex-Consulis Smyrnenfis, coincidit cum n. 11. sed quibusdam in partibus integer magis, ut lucem affundat sententiæ Eruditorum Virorum. Exhibet is in prima facie palmam, Phœnicie Symbolum, cum dependentibus utrinque Dactylis, & sub illa duos calyces seu Scyphos, asseruandæ Mannæ, vel forsan hauriendæ in Tabernaculorum Festo Aquæ & Vini libationi destinatos. Ex altera parte sese offerunt duo ללכ Judæis in eodem Tabernaculorum Festo manibus gestari soliti, in quorum medio malum Punicum seu Citreum. Inscriptio ab una parte habet *Redemptio Sionis* nempe à Syro-Macedonibus; ab altera: *anno quarto* scil. Simonis; habuit hic Numus valorem dimidiæ Geræ siue 1½. cruciati. Ita hunc Numum pro suo ergo me affectu illustrat Celeb. Theol. Prof. *Job. Rodolfus Gramerus* Amicus multis nominibus mihi honorandus.

TAB. LXXXII. LXXXIII.

Genes. Cap. XXII. vers. 13.

Sublatis itaque oculis suis respexit Abraham, & Aries retro implicitus erat vepreto cornibus suis. Et abiit Abraham, tulitque Arietem illum, & immolauit eum Holocaustum pro filio suo.

Leuauit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

Accidit heic Abrahamo seu *Θαῦμα*, seu *Θαυμασιώδες* τὸ in emergenti, quod fidem Hominum, si patrem fidelium excipias, superat. Intentat gladium optimus Pater in unici filii Isaaci jugulum, eum immolaturus in Holocaustum; & ecce *ἐν πνεύματι* apparet Angelus, qui Hominem in Sacerdotum genere unicum cohibet. Videt oculis sublatis *Abrahamus Arietem, implicitum vepreto cornibus suis*; arripit hunc, & pro filio offert in Holocaustum DEO suo. De hoc Ariete nugantur, pro more, Hebræi, creatum fuisse ante annos 2000. & amplius, sub vesperam diei sextæ creationis, & per tot Secula in hunc singularem usum reseruat. Ita *Jonathan* in Paraphrasi, R. *Selomo Tanchuma*. Suffecit infinitæ sapientiæ Providentia, cui confusus Abrahamus ad filium ita v. 8. *DEVS providebit sibi pecus in Holocaustum*. Dedit & hæc Providentia nomen loco v. 14. *DOMINVS VIDEBI-*

TVR vel, *DOMINVS PROVIDEBIT*. Non anxie quærimus, unde venerit hic Aries, qui à grege quopiam aberrare facile poterat, & dirigente ita DEO in Abrahami manus incidere.

Simile quid legitur in Mythologia Græcorum de *Iphigenia* à Patre *Agamemnone* *Diana* oblata, quæ eum *Calchantis* ministerio jam esset immolanda, liberata fuit à Cerua, quæ ante aram intrepida sese sistebat. Habebis ipsissimam nostram historiam, si *filium* mutaueris in *filiam*, u in *a*. *Isaacum* in *Iphigeniam*, *Abrahamum* in *Agamemnonem*, *Arietem* in *Ceruam*. Ita quoque substitui potest fabula, de *Helena*, & substituta ei *Bucula* apud *Aristodemum*, ubi Helenâ aris admotâ, ut grassante Peste pro salute populi immolaretur, Aquila devolans arripuit gladium, & in armentum devolans buculæ imposuit; vel similis prorsus huic ex Aristidis *Italicis* de *Valeria Luperca*.
Impli-

GENESIS Cap. XX. v. 16.
Siclorum diversitas.

I. Buch Mosıs Cap. XX. v. 16.
Unterschiedliche Stel.

H. Sperling sculp.

GENESIS Cap. XXII. v. 13.
Abrahamus sacrificans.

I. Buch Mosıs Cap. XXII. v. 13.
Der opfernde Abraham.

M. Dyff sculp.

Ad illustr. GEN. cap. XXII. v. 10-13. Vergleichung mit I. J. M. Cap. XXII. 10-13.
 Aquila liberat Helenam sacrificio. Helena Aufopferung v. Adler verhindert.

G.D. Heiman sculp.

Genes. Cap. XXV. vers. 25. TAB. LXXXIV. 77.

Implicat Interpretum animos *Aries implicitus* *vepreto cornibus suis*, nempe denso siue perplexo. *Jonathan* detentum fuisse ait ἐν ὑλήματι, *Onkelos* in *Arbore*, *Syrus* in *ramis*, *Arabs* *Pariis* editus in *ramis Arborum*, *Arabs* *Erpenianus* in *spinis*, *Aquila* in συγχῶ in condenso sc. arborum. *Symmachus* in δικτύῳ, in reti, LXX. & *Theodotion* ἐν φυτῷ σαβέκ, quod *Sabec* *Hesychius* explicat per βάθος, ubi legendum haud dubie βάτος, *rubus*. *Cyrillus* & *Phauorinus* χερσό-
λαχων, potius, ut legit *Bochartus* χερσόγονον,

apud *Dioscoridem* θάμνος πυκνὸς frutex densus, cui folia sunt quernis similia; *Permiserim* ego heic *Pictoribus* & *Sculptoribus* eam, quā alias uti solent licentiam.

Linquo *Philologis* *Observationes Criticas*, *Judæis* *Arietem* 2000. annorum, arboribus implicitum à *Satana*, *Jurisperitis* quæstionem, an potuerit *Abrahamus* sacrificium *DEO* offerre ex alieno? *Theologis* denique mysticam *Arietis* ad *CHRISTVM* applicationem.

TAB. LXXXIV.

Genes. Cap. XXV. vers. 25.

Egressusque prior rufus veluti gausapina villosa totus hispidus, vocauerunt ergo nomen ejus *Esau*.

Qui primus egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen ejus *Esau*.

EX Gemellis, quos *Rebecca* gestauerat, primus *Esauus* alias quoque *Seir* & *Edom*, prodiit prior rufus veluti gausapina villosa totus hispidus, ἐξῆλθε ὁ πρωτότοκος πυρρᾶν ὅλος ὡσεὶ δοῦν, δαῦν, verbo, rufus & pilosus quemadmodum *Satyros* *Poetæ* describunt. Unde, qui *Satyrorum* in *Theatris* personas sustinebant, hinnulorum aut *Hircorum* pellibus induebantur. *Satyrorum* in confinio *Æthiopiæ* degentium meminit *Plinius* L. V. c. 8. VI. c. 30. Hodie de hujusmodi gentibus nihil constat. Ut dubium haud sit, veteres pro *Satyris* aspexisse *Animalia* ἀνθρωπόμορφα, qualia sunt *Simiæ*, *Cercopithecii*, *Cynocephali*, humanam figuram & mores imitantes. Huc spectat inprimis ille *Orang-Outang* ex *Angola* delatus *Frederico Henrico* *Arausionensium* *Celsissimo Principi* dono datus, quem *Tulpius* *Obs.* L. III. c. 56. *Hominem Sylvestrem* vocat, & *Satyri Indici* titulo describit. Hunc quia in præsentī *Tabula* sisto, haud abs re erit *Iconi* jungere ipsam descriptionem. Exprimit longitudine puerum trimum, ut crassitie sexennem. Corpore erat nec obeso, nec gracili, sed quadrato, habilissimo tamen ac perniciosissimo. Artubus tam strictis, & musculis adeo vastis, ut quiduis & auderet & posset. Anteriorius undique glaber, at pone hirsutus, ac nigris crinibus obsitus. Facies mentiebatur *Hominem*, sed nares siuæ & adunca, rugosam & edentulam

anum. Aures nihil discrepabant ab humana forma, uti neque pectus, ornatum utrinque mamma prætumida (erat enim sexus feminini:) Venter habebat umbilicum profundiorē, & artus cum superiores, tum inferiores tam exactam cum *Homine* similitudinem, ut vix ouum, ouo videris similis. Nec Cubito defuit requisita commissura, nec manibus digitorum ordo; nedum pollicis figura humana, vel cruribus furæ, vel pedi calcis fulcrum. Quæ concinna ac decens membrorum forma in causa fuit, quod multoties incederet erectus: neque attolleret minus grauata, quam transferret facile quaecunque grauissimi oneris pondus. Bibiturus prebendebat *canthari* ansam manu altera: altera vero vasis fundo supponens, abstergebat deinde madorem labiis relictum non minus apposite, ac si delicatissimum vidisses aulicum. Quam eandem dexteritarem observabat utique cubitum iturus. Inclinars quippe caput in puluinar, & corpus stragulis conuenienter operiens, velabat se haud aliter, ac si vel mollissimus illic decubuisset *Homo*. Hac interim collatione haud præterendo *Esauum* fuisse *Satyrum* vel θηρία illa ἀνθρωπόμορφα esse progeniem *Esauiticam*. *Esauum* considero ut monstrosum: vel quasi; partum, quem forte imaginatio matris hispidum formauerat, siue pilosum, forte & rufum, licet plurimi dentur infantes, qui rubro colore in dias luminis prodeunt auras.

TAB. LXXXV.

Genes. Cap. XXV. vers. 34.

Jacob ergo dedit Esau panem, & quod ex Lentibus coxerat: ille vero comedit & bibit, surgensque abiit, vilipenditque Esau jus primogenituræ.

- - Et sic accepto pane & lentis edulio comedit, & bibit, & abiit, paruipendens, quod primogenita vendidisset.

EN heic simplicitatem in victu, & rei pretiosissimæ, Juris primogenituræ vilipendium! Filios eni! Patris opulentissimi frugales, parsimonie studiosos! Esauum ex venatione victitantem, domui fercula ex feris agri inferentem, Jacobum panem comedentem, & *Lentes* לֶנְטִים siue cocturam, pulmentum ex lentibus! victus quo simplicior, eo melior, quo antiquior, eo simplicior: Veteres simplicitatem docuit Natura & Necessitas, *Arcades glandibus vesci, Arpiuos pomis, quæ Appia dicuntur, Athenienses ficibus, Tyrinthios sylvestribus pyris: Indos Arundinibus: Carmanos palmis, Milio Sauromatas & Maotas, Terebintho & Nasturtio Persas Ælian. Var. Hist. L. III.* Nunc Terricolas perdit luxuria, & varius cibus; chylus ibi laudabilis & simplex, hic multiplex, heterogeneis variis particulis foetus. Ibi stomachus subigit facile sueta, licet alias non optimæ notæ, qualia sunt leguminosa, & inter hæc ipsa *Lens*.

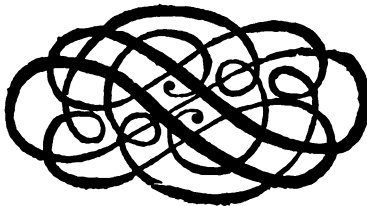
Lens ὀλῆ φακή, φακὶς Græcis magno fuit in pretio, Philosophis inprimis chara. Apud *Athenæum* legitur *Zeno coxisse lentes*. Imo apud eundem L. IV. Stoicorum erat præceptum, *Sapientem omnia recte agere, & lentem diligenter condire*. Et inuenit *Plinius* L. XVIII. c. 12. apud *Auctores æquanimitem fieri vescen-* *tibus ea*. Hinc forte, seu Ratione seu Experientia duce, seu ex præjudicio, *Lens* Stoicorum cibus, qui à *lentium* victu *lenti* facti & *lenes*. *Lenticulam* inuenimus cibum esse *Ægy-*

ptiorum, nam ibi abundat in Ægypto, unde magnificatur lenticula Alexandrina, & venit usque in Terras nostras, quasi hic non nascatur Lenticula. Ergo desiderando Esau cibum Ægyptiacum perdidit primatum Augustin. in Psal. 46. Ipsa tamen Ægyptiaca *Lens* pauperum fuit cibus, non magni olim apud Romanos habitus. Testem habemus Martialem:

Accipe Niliacam Pelusia munera Lentem

Vilior est Alica, carior illa Faba.

Imo Medicis hic cibus malè audit, κακόχυμος καὶ δύσπεπτος, aluum sistens, flatu concitans; licet in Re Medica pro specifico habeatur ad expellendas Variolas. Qualisnam præcise fuerit hæc *Lens* Esauo apposita, an *Lens vulgaris* C. B. an *Lens major* C. B. non constat. Illam in hac Tabula sistit Fig. I. hanc Fig. II. Utriusque, imo omnis *Lentis* characterem Fig. III. Dubium mouet color ruber pulmenti ἐρυθρὰς πυρή v. 30. de quo an lentibus ipsis adscribi debeat, vel condimento, ex Textu nil constat. Silentibus ipsis, competet potius *Lens vulgaris*, quæ aliquando habet grana subrufa; major enim & Italica est candidior. Κοφειλή legenti hancce Historiam in mentem facile venire posset, saluamque moueret Caffè potus, cujus arboris fructus est fabaceus, Lentibus haud adeo abfimilis, Decoctum rubrum.

TAB.

GENESIS Cap. XXV. v. 25.
Esauus Villosus.

I. Buch Moses Cap. XXV. v. 25.
Der rauch-haarichte Esau.

G. D. Heiman sculp.

GENESIS Cap. XXV. v. 34.
Esauus φακοφάγος.

I. Buch Moses Cap. XXV. v. 34.
Esau trinkt Speise.

H. Sperling sculp.

TAB. LXXXVI.

Genes. Cap. XXVIII. vers. 12.

Et habuit somnium, & en scala erat posita in Terram, cujus culmen pertingebat usque in Cœlum, Angelique DEI ascendebant, & descendebant per eam.

Viditque in Somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens Cœlum, Angelos quoque DEI ascendentes & descendentes per eam.

A St in omni *Somnio* aliquid, quod captum nostrum transcendit, imo in omni perceptione sensuali, quod nos immediate ducit ad DEVM. Nam quæ quæso convenientia inter rem visam & ideam Mentis? quis nexus inter rem dudum vel visam, vel auditam, gustatam vel tactam, & cogitationes, quas mente dormiens refrico? Et tamen discrimen est ingens, hiatus immensus, inter *Somnia naturalia* & *divina*. Ibi repræsentatur res juxta Naturæ ductum, juxta Leges à DEO latas: Hic

operatur DEVS independenter à suis legibus ordinariis immediatè in mentem Hominis, eademque reuelat, quæ vult: planè ut aliis se reuelauit per *Visionem*, aliis *de Ore ad os*: ita heic Jacobo sese manifestauit per *somnium*. Ita latentes euentus in somniis DEVS aperuit *Abramæ, Abimelech, Labani, Josepho, Pharaoni, Salomoni, Nebucadnezari, Danieli, Jude Maccabæo, Josepho, Magis, Pilati uxori, Paulo*. Sed Onirocritica in Viris DEI est diuina, aliorum vana & ridicula. Scala, quam vidit Patriarcha alius est fori non mei.

TAB. LXXXVII.

Genes. Cap. XXVIII. vers. 18. 19.

Consurgens autem Jacob diluculo tulit Lapidem, quem sibi ceruical capitis sui posuerat, & erexit illum in statuam, fuditque oleum super summitatem ejus.

Et vocauit nomen loci illius BethEl (etenim nomen illius ciuitatis antea Lus erat.)

Surgens ergo mane tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper.

Appellauitque nomen urbis BethEl, quæ prius Luza vocabatur.

E Cquis crederet, Textum hunc pertinere ad Mineralogiam speciatim Lithologiam, imo Lapidum Fulminarium historiam, lucem saltem affundere vetustissimorum scriptorum tenebris? Prætereo lubens Hebræorum de hoc lapide, quo Jacobus pro ceruicali usus, quemue in *שֹׁהַן* erexit, nugamenta: defixa esse ve-

luti umbilicum in centro Terræ, imò basin esse uniuersæ Terræ, inprimis Templi Domini, indeque vocari *Lapidem foundationis*. DEVM eo obsignasse os Abyssii magnæ: à Salomone collocatum esse in Sanctuario: ei insculptum esse nomen tetragrammaton, quo furtim ablatto JESVS miracula sua patrauerit *Pirke R. Eliezer* 235. *Jonathan in Thargum* Exod. XXVIII.

80 TAB. LXXXVIII. Genes. Cap. XXX. vers. 14.

XXVIII. *Joma* f. 53. 54. Transiit seu Lapis ipse, seu ejus memoria Judæis adeo sacra, seu nomen ipsum ad Gentiles. Qui nomen dedit *Betheli*, dedit & *Batylo* seu *Bétulo*. En quomodo! coluere hunc Lapidem Phœnices, sed & alios, quos consecrarunt, Bætylorum nomine insignes. Ita *Sanchoniaton*, interprete *Philone Biblio*, ἐπανόησ' θεὸς ἑρμῆος βαιτύλια, λίθος ἐμφύχης μηχανησάμενος. *Excogitavit DEVS Uranus Betulia*, cum fabricasset lapides animatos. Ad quem locum videatur *Bochart Geogr. Sacr.* L. II. c. 2. qui lapides unctos mutatos vult in animatos. *Asclepiades* juxta Heliopolin Syriæ Libanum montem ascendens inuenisse legitur βαιτύλια vel βαιτύλας, teste Photio ex Damascio. Idem Lapidi inditum nomen Saturno pro Jove dicato apud *Hesychium*. Vocatur idem *Abdir*, *Abadir*, *Abaddir*, tanquam אבדיר אבדיר Pater magnificus, vel אבדיר אבדיר *Lapis Sphæricus*, quia hæc fuit forma *Betuli*. Audi *Plinium* L. XXXVII. c. 9. ubi de Cerauniis. *Sotiacus* & alia duo genera facit *Cerauniæ*, nigras rubentesque, ac similes eas esse securibus: per illas,

quæ nigrae sunt & rotundæ, urbes expugnari, & Classes, easque Betulos vocari, quæ vero longe sunt, Ceraunias. Est igitur *Bætylus* veterum ipse modernorum *Ceraunius* seu cunciformis, seu rotundus & niger, sæpe perforatus, qualismodi Lapides persæpe inueniuntur juxta Urnas in Sepulchris veterum Gentilium Germanorum, imprimis Septentrionalium, & ex probatissimorum Scriptorum judicio victimis cædendis fuere adhibiti. Plura vid. in *Büttner Rud. Diluv.* p. 92. *Nov. Lit. Mar. Balt.* 1699. p. 96. 1700. p. 341. 21. 23. *Wolfart* hist. nat. Hall. 46. Tab. XXII. & XXIII. *Dan. Major. bevölkert Cimbrien* c. 39. *Arnkien Cimbr.* L. II. p. 166. Quid si Bætuli hi, quorum figuras varias præsens sistit Tabula, sepulchris fuerint inditi, ut tanto tranquillius quiescerent defuncti, quemadmodum Bétulo suo securus incubauit Patriarcha? Conjecturam hanc, quam nemini obtrusam volo, ampliorem nunc non vacat. Addere possem figuram Bætulorum sæpe cauam, ut est ceruicalis, cui caput incubuit.

TAB. LXXXVIII.

Genes. Cap. XXX. vers. 14.

Egressus Ruben in diebus messis triticeæ inuenit Mandragoras in agro, attulitque eas ad matrem suam, & dixit Rahel ad Leam, da mihi quæso de Mandragoris filii.

Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras, quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: da mihi partem de mandragoris filii tui.

Vix aliam de דודאִים *Dudaim* differens promitto satisfactionem, quam eam, quæ dependet ex recensione variarum sententiarum, vel potius opinionum, & Iconum aspectu. Suscipienda nihil ominis est Herborisatio, peragrandi agri & syluæ, Horti & Prata, num obuii veniant forte tam diu & anxie desiderati fructus; Exercuere se integris seu Dissertationibus seu Tractatibus *Heidegg. Exerc. de Dudaim Rubenis*, quæ est XIX. Tom. II. *Hist. Patriarch.* *Drusus de Mandragora.* *Anth. Deusing. Dissert. de Mandragora*, ac primo de *Mandragoræ pomis vulgo habitis pro Doudaim.* *Jac. Thomasius Disp. de Mandragora.* *Christ. Rauinus P. Vpsal. Diss. de Dudaim.* *Mich. Liebentanz Diss. de Rachelis delictis Dudaim.* Taceo alios Commentatotes, Philologos, Criti-

cos. Quâ autem alii usi sunt in seligendo libertate, eam sumam & mihi.

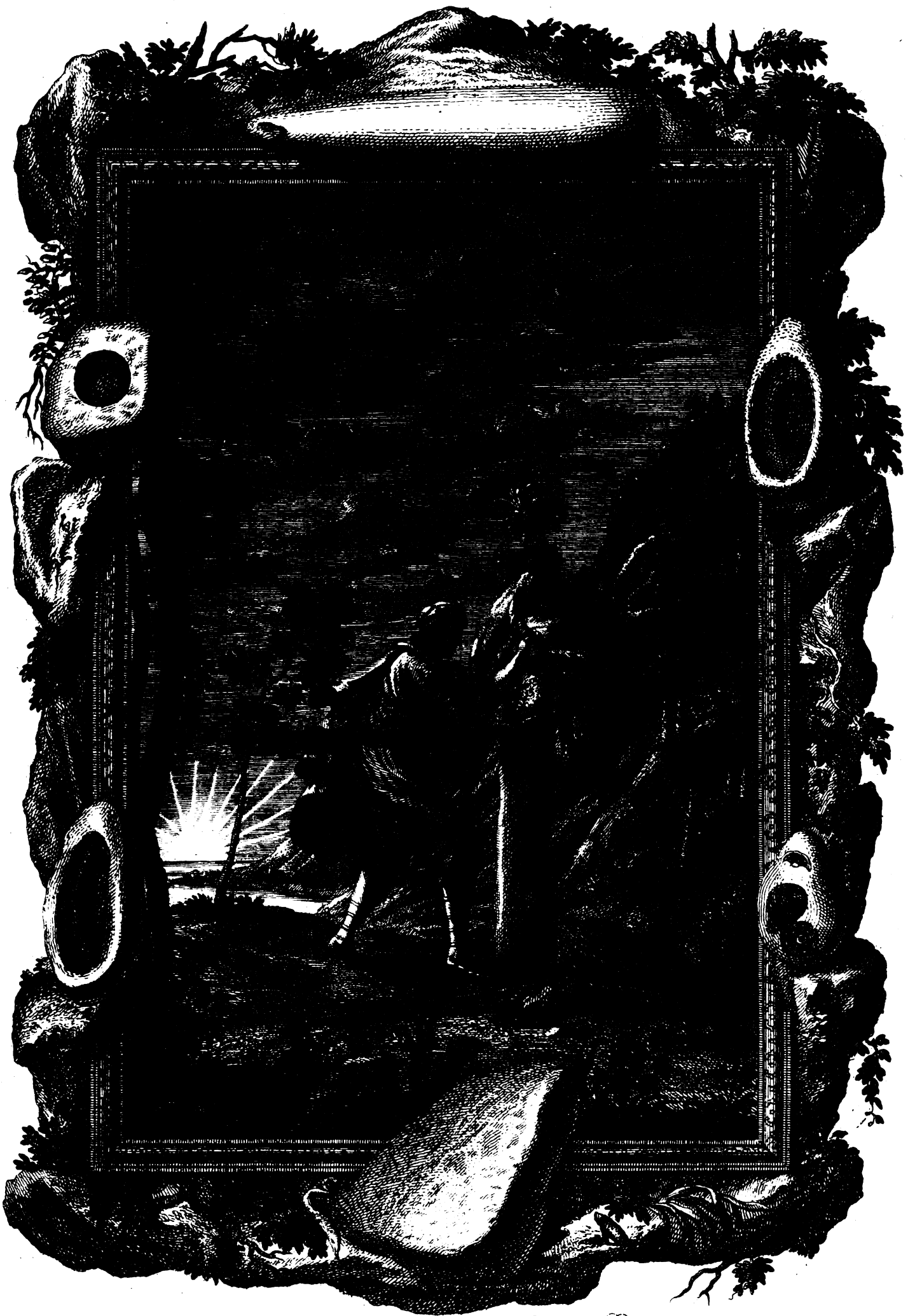
Latina nostra pro *Dudaim* habet *Mandragoras*, & recte, si per majoritatem votorum Quæstio decidenda. Habemus quippe, qui pollicem nobis premunt, LXX. *Thargum Onkelosi*, qui יברוחין *Jabrochin* habet, porro *Josephum*, *Aquilam Syrum*, *Arabem*, *Hebræos* plurimos, *Fullerum*, *Drusium*, alios. Nec destituimur argumentorum pondere. Videamus ea, adjuncta singulis ἐπιφέρει, sed ea modesta. Mandragoram filtris aptam describunt Veteres. Hinc δισκαία & κερκαία dicta, ἐπειδὴ δοκεῖ ἡ εἶς φιλτρῶν εἶναι ποιητικὴ. *Diosc.* L. IV. c. 76. Ipsum דודאִים a דוד *dilectus*, *amicus*, deriuant Lexicographi. Propterea dicunt Rachellem Mandragoras cupidissimè expetiisse, & ægerrimè Leam concessisse, ut quælibet matri

GENESIS Cap. XXVIII. v. 12.
Iacobus somnians.

I. Buch Mosis Cap. XXVIII. v. 12.
Der träumende Jacob.

M. Tzoff sculp.

GENESIS Cap. XXVIII. v. 18. 19.
Lapis Bethelis.

I. Buch Mosys Cap. XXVIII. v. 18. 19.
Der Stein zu Bethel.

M. Tyroff sculp

GENESIS Cap. XXX. v. 14.

I. Buch Mos. Cap. XXX. v. 14.

DUDAIM in Mandragor. Liliis Violis Terræ tube Dūdaim in Aīraūn Vilgen Viole u. Crüffel.

M. Tyroff scul.

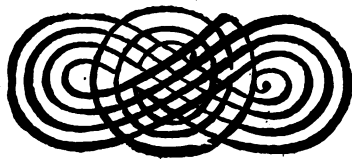
riti amorem ad se transferret. Allegant hi ipsi vim Mandragoræ ὑπνωτικὴν, ob id ipsum Veneri gratam. Imo purgando conceptui prouidere pretendunt; Unde forte *Venus* apud *Hefycbium* Μανδραγορίτης appellata. Pastoribus, qualis & fuit Jacobus cum sua Familia pastoria in usu fuisse Mandragoræ genus candidum testis est *Dioscorides* α καὶ ἐσθλόντες δι ποιμένας ποσὼν ὑποκαρῆναι, quorum pomorum cibo aliquantum opiliones saturari. Arrisisse tandem vel solo aspectu poma Rubeni, Leæ & Racheli, quia blanda, odorata, amabilia, pulchra, colorisaurei, κροκίζοντα τῇ χροίᾳ, ἐκώδη μετα βάρους τινός, colore in crocum inclinante, jucundè cum gravitate quadam olentia. Sed subscribunt Sententiæ huic ex Modernis pauci. Non constant sane sibi ipsis vetutissimi supra citati Interpretes. Hellenistæ in Jer. XXIV. 1. 2. מנדרגא non vertunt *Mandragoras*, sed *calathos* seu *canistra* & *Tbargum* in Cant. VII. 13. מנדרגא *Balsamum*, unde saltem constat, Dudaim fundere odorem gratum potius, non somniferum, non grauem, vel grauedinem afferentem, qualem Mandragoræ tribuit Plin. L. XXV. c. 13. *Philtri* vires inesse Mandragoræ, imo φιλτρα dari, qualia vulgo venditantur, dubium est yalde, & magis adhuc, piarum feminarum eam fuisse intentionem, ut philtrorum usu vel amorem concitarent, vel promouerent conceptum. Philtrum optimum & naturalissimum fuit ipsa Rachelis eximia pulchritudo. Et ad quid iuuisset Philtrum? Ut fascino veluti quodam ligaretur maritus, & veluti furibundus in conjugis rueret amplexus? hoc sane remedio non habebat opus, sed tali, quo curaret sterilitatem; hujusmodi autem medicamina ejus sunt naturæ, ut Venerem potius cohibeant immodicam. Imo libidinosam non fuisse vel inde constat, quia Dudaim prætulit commercio mariti, hoc sorori indulgens. De Mandragoræ tandem, opii, aliorumque Narcoticorum vi foetificante difficile est quid determinare, ut potius effectus inde deduci queat contrarius. Amabilitas tandem seu pulcher aspectus Mandragoræ non plus dat quam pluribus aliis floribus, fructibus, iisque sæpe de-

leteris. Omitterem Hebræorum commentum, quod extat apud *AbenEzram* in Num. XI. 2. de figura Hominis in Rubenis vexillo, de Mandragora pariter ἀνθρωπομορφῶ, Pythagoræ jam olim & veteribus Romanis nota, nisi commentum, illud ab Ebræis, Arabibus & Persis transisset in Christianorum castra; Sane de radicis hujus vi fortunam procurante; sterilitatem abigente, Thesauros absconditos detegente, modo singulari eam sub patibulo effodiendi, mira narrant superstitiosuli, & narrarunt jam olim *Joseph. B. Jud.* L. VII. c. 25. *Plin.* L. XXV. c. 13. irrisione digna potius, quam seria confutatione. Mandragoram interim sistit Fig. I.

Dudaim pro *Liliis albis* interpretatur *Franc. Georgius*, Venetus Minorita. Fauet Lillii Bulbus mammæ מן similis. Mensis Majus, quo Messis triticea fuit apud Hebræos; gratus odor commendatus Cant. VII. 13. vis tandem foecundans. Quæ omnia tamen sunt ficulnea, aliis quoque Plantis communia, Fig. II.

Jarchio hæc Planta est *Viola* מן Arabibus מן Jesmin dicta per λευκοίον *Violam albam* interpretatur *Matthæus Siluaticus*. Hunc & Judæos alios in hanc pertraxit Sententiam pulchritudo Floris & odor gratus; quapropter eum *Theophrastus* apud *Athenæum Dipsnos*. LXV. inter præcipuos numerat ἐς στεφανωματικῶς seu coronariis. Sed quam infirmo stent & hæc talo, nemo non videt. Fig. III.

Sunt qui Gustu δαδὲχω quærunt potius, quam visu, & subter Terram fodere malunt, quam super eam legere. Inveniunt hi *Tubera subterranea*, Gallis *Trufes*, *Truffles*, cibum etiam ad opulentiores mensas admissum, delicati saporis, inprimis si accesserit condimentum. Arguunt hi ex Textu nostro & Cant. VII. legi in agro, formam habere τῶν מן uberrum, mammarum, non rotundam tantum, sed & excrescentias papillares, spongiosam item internam & mammillarem substantiam, esse quoque Aphrodisiaca. Subscribunt huic Sententiæ. *Dan. Ludovici Eph. Germ. Dec. I. Ann. IV. Kanold. Bresl. Samml. X. Vers. p. 602. vid. Fig. IV.*

TAB. LXXXIX.

Redimus ad pulchrum, qui plerisque placet aspectum. *Deusingius* sistit pro Dudaim *Melonis* seu *Peponis* speciem quandam in Syria & Ægypto frequentem, colocynthidis instar & rubro & flauo variegatam, grati odoris. In subsidium is vocat Arabes, qui Dudaim reddunt *Luffabb*, & hac voce designant præter *Mandragoræ* poma *Peponis* seu *Melonis* speciem, teste *Ibn Beitare*: Persas, qui eundem fructum vocant *Destanbouic*, i. e. manus adamentum, qui grati odoris causa manu con-

tineri & contrectari solet. Syros tandem & Ægyptios, qui eundem nuncupant *Schemmaim*, seu *Schemmamab* teste *Golio* in *Lexico*; *Matthiolum* tandem, qui appellari dicit *Pomi d'Oro*, *mala aurea*. In Fig. V. exhibetur *Cucumis Ægyptiacus reticulatus* seu *Luffa Arabum*, *Vesling. in Alpin. Plant. Ægypt. ex Morison Hist. Plant. p. 34.* Et videtur *Lochnero de Nerio* p. 67. hic fructus esse Americanorum ille notissimus *Bananas* siue *Bala* Malabarensium, & *Kely* Bramanum, qui extat *Hort. Malab. T. I. f. 12. 13. 14. vid. Fig. VI.*

TAB. XC. XCI.

Christiano Rauio Dudaim sunt *ramusculi* speciatim *ficuum*. Pugnat is imprimis argumentis petitis ex Etymologia, radicem vocis faciens duodecuplam ex Cant. VII. 14. Jerem. XXIV. 1. 2. Locorum *παράδεισος*, Rabbiorum & Versionum præcipuarum consensu. Sane LXX. in Jeremia pro *פרי עץ* habent *καλάμους συκῶν*. Conueniunt *vulgata*, *Onkelos*; *Cel. Heideggerus* noster potius intelligi vult *ramos florum vel fructuum amabilem & odoratorum*, accedens ita ad *Junii & Tremellii* Versionem, qui Dudaim reddunt *amabiles Flores* Fig. VII. VIII. ubi compactas in unum Fasciculum videas diuersas de Dudaim sententias, & forte ita conciliatas.

Dudaim seu fructus seu Flores quærendi nemo inficiens iuerit, in regionibus Orientalibus, ubi citius forte obuiam venerint peregrinanti etiam Idiotæ, quam vel eruditissimo Philologo, qui pedem raro Museo, nunquam Europa effert: meliora heic nobis officia præstant rerum Naturalium, Plantarum imprimis studiosi, qui trans mare fretant, quam Commentatores doctissimi, qui Dudaim quærunt in nostris vel Pratis vel Campis. Hanc viam iniuit Ill. *Ludolfus. Hist. Æth. L. I. c. IX. Comm. p. 139.* Agnoscit autem is *ficus Indicæ* fructum, *Muz*, vel *Mauz* Arabibus dictæ præcellentissimum, in eodem Trunco copiosissimum, 50. enim *Ficus cucumeris* forma & magnitudine de uno caule dependent, suauissimi odoris & saporis, qui Junio maturescunt. Conspirant locus in Mesopotamia circa Damascum, ubi eos vidit Princeps *Radziuilius*: Tempus

Messis triticeæ, quæ circa medium Junii ibi contingit; præstantia & raritas fructus egregius, odor & sapor: Arbor ipsa, quod ex *Rauwolfii* Itinerario discimus, 9. vel 12. pedum est Altitudine; foliis pulchre viridantibus arundinis specie, tam longis atque latis, ut hominis totum corpus æquent. Herbam dixeris potius, quam vel Fruticem vel Arborem. Describunt hanc Plantam *Garc. ab Hort. Plant. Ind. L. II. c. 10. Leo Africanus L. IX. Plin. L. XII. c. 6.* ubi ita: *Major alia, Ficus, pomo & suauitate præcellentior, quo Sapientes Indorum viuunt, solum alas autum imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duum. Fructuum cortice (Caudice legit Clusius) emittit admirabilem succi dulcedine, ut uno (fasciculo nempe) quaternos satiet. Arbori nomen Pala pomo ariene, plurima est in Sidracis, Expeditionum Alexandri termino. Est & alia similis huic dulcior pomo, sed interaneorum valetudini infesta. Edixerat Alexander, ne quis agminis sui id pomum attingeret.* Quinque species habet *Geographus Nubiensis Clim. 1. Part. 7.* multo plures Ill. *Henr. von Rheede in Horto Malabarico C. Baubino* vocatur hæc Planta *Palma humilis longis latisque foliis Musa*, multis *Auctoribus dicta. Ludolfus* in sui fauorem trahit ipsam radicem vocis Dudaim simpliciter accipiens pro Dudaim *פרי עץ* *patruelibus* siue cognitione propinquis, applicans etymon ad tot fructus ex uno caule pendulos. De fructibus autem ille locum *Geneseos* intelligit, de Floribus locum *Cantici*. Quæ Sententia mihi præ aliis arridet, ad quam pertinet Tab. LXXXIX.

TAB.

Dudaim, Melo, Pepo, Luffah.
Dudaim, Delonon, Hefé, Luffah.

I. A. Corvini sculp.

GENESIS Cap. XXX. v. 14.

Dudaim fasciculo compacta.

I. Buch Moses Cap. XXX. v. 14.

Alle Dudaim zusamen gebunden.

I. A. Friderich sculp.

GENESIS Cap. XXX. v. 14.
Dudaim Mautz ficus Indica.

I. Buch Moses Cap. XXX. v. 14.
Dudaim Mautz Indianische Feigen.

I. A. Friderich sculp.

T A B. XCII.

Genes. Cap. XXX. vers. 32. 33.

Transibo hodie per omnes greges tuos, separa tu hinc omne pecus punctis respersum, & maculis variegatum, & quicquid fuluum erit in agnis, punctis respersum, & maculis variegatum in Capris, merces mea fuerit.

Et respondebit pro me iustitia mea ^(a) postero tempore; veniet enim ad mercedem meam coram te. Quicquid autem in capris aut punctis respersum, aut maculis variegatum, in agnis vero fuluum non fuerit, hoc esto apud me furtum.

(a) Ebr. craftino die!

PActum hoc est Generi optimi cum Socero avaro, Jacobi cum Labano idque conditionatum, & tale cujus eventus non pendet à fixo quodam Salario, sed à DEI benedictione.

Est ut Animantium structura integra, ita & pilorum forma & color opus Creatoris, *du dūnassai mīan trēcha leukhēn, ē mēlaina poihsai*, Matth. V. 36. Eadem Pilorum in Homi- nibus, Brutisque structura, cylindrica, caua, per quam descendit venula succum nutritium ad extremum deducens, usus idem. Suntque pili canales excretorii, per quod expirat, quod est superfluum: taceo usus alios, eos etiam, qui ex Brutorum pilis redundant in Hominum societatem.

Consideranda heic veniunt tum Bruta ipsa, tum colores, quibus tinguntur. *ṭṣ Tson* notat pecus minutum, & commune est *ouibus* & *capris*. Gen. XXVII. 9. Ita quoque *ṭṣ Seb*, notat *Hoedum* & *agnum*. Constat id ex v. 32. nec non *Exod. XII. 5*. Num. XV. II. Deut. XIV. 4. Consentunt Lexicographi & Hebræi, Arabibus *Sat*, Pl. *Sa*, *Saiin*, *Sabet*, *Sijab*, *Sirab* est ouis Meninzk. Lex. 2741. 2742. *ṭṣ* pro *ṭṣ* est mediæ ætatis *agnus* inter *ṭṣ* Agni- culum, & *ṭṣ* *Arietem* ab anno primo ad tertium *ṭṣ* sunt *capræ*.

A genere descendimus ad species, imo po- tius Individua, differentias pecudum in colo-

Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oves varias & sparso vellere: & quodcunque furuum, & maculosum, variumque fuerit, tam in ouibus, quam in capris, erit merces mea.

Respondebitque mihi cras iustitia mea, quando placiti tempus aduenerit, coram te: & omnia, quæ non fuerint varia, & maculosa, & furua, tam in ouibus, quam in ca- pris, furti me argues.

ribus *ṭṣ nakod* proprie est *smetōn*, minus recte apud LXX. *φαντόν* vel *ποιμίλον*. Rectius nostra Latina *punctis respersa*. Sunt autem *smetā*, *compuncta* Animalia maculosa, siue maculis varia. *smetōs kērasēs ēlaφos* in *Electra Sophoclis* v. 569. Vim vocabuli mire illustrat Achates *κατάσμετος σπιλάδεσσι πύρεσαισιν λευκαῖς τε μελαινομέναις χλυερῶις*, *distinctus punctis rutilis albisque nigrescentibus viridibusque apud Orpheum Lapid.* p. 230. v. IO. II. qui forte est *Pardalios Plinii* Lib. XXXVII. c. II. & *Porphyrites rubens candidis interuenientibus punctis leucostridus* dictus Plin. L. XXXVI. c. 7. Hieronymus vertit nostrum *ṭṣ varius*: *Jonathan*, *Onkelos* & Samarita- nus *ṭṣ* qualis dicas *παρδαλειον pantheræ in mo- dum varium & maculosum*. Græcorum Senio- rum *φαντόν* notat *aspersum, inspersum*, supple ma- culis, vel *ἀπὸ τῶν φανίδων*, *guttatum* in modum guttarum distinctum Fig. I.

Designat, quod modo vidimus *ṭṣ puncta*, siue *paruas maculas*, sed *ṭṣ talu*, *magnas*, tanquam affutas, *ṭṣ* nempe proprie est con- suere ex multis pannis seu coloribus. Hinc recte nostra versio *maculis variegatæ*. Pleri- que Veterum maculas intelligunt albas. Ita & onkelos habet *ṭṣ rakoa* & Turci *ræk - a* *Ovis est albedine in latere notata* Meninzk. Lex. 2348. LXX. *διάλευκος*, *maculis albis insignis*. Est namque *δυάλευκον* idem quod *μεσόμευκον*, *album in medio*, cum extrema sint diuersi coloris. Ita Regum

84 TAB. XCIII. Genes. Cap. XXX. vers. 37 - 43.

Regum Persidis *purpureæ tunicae medium album intextum erat* apud Curtium. Ovis igitur *διάλωκος* est, quæ in nigro aut ruffo vellere medias habet maculas largiores albas Figura II.

Nam *חום* (*Chum*) est fuscus. LXX. *φαιός* à *καλὸν* *calere, calefacere*, idem, *denigrare*, *χρῆμα* pro nigro, quod est in oculo seu pupilla *Plutarch. in Iside*, Nos vertimus *fuluum*.

אֵשׁ non est *Aries*, ut reddidit *Hieronymus* Prov. XXX. 31. nec *Taxus*, sed *Hircus*. Placitum id facit consensus Interpretum, Lingua Chaldaea, cui *Thajesa*, & Arabica, cui *Thais* Hircum denotat, *Menink. Lex. 1505. teis* Pl. *tujus, etias, tijase*. Denique Loca Scripturæ

alia, præter hunc Gen. XXXII. 14. 2. Paral. XVII. 11. Ezech. XXVII. 21.

חִירְסֵי הַקֶּקֶרֶת nos vertimus *Hircos circulatoros*. *קֶקֶרֶת* est à verbo *קָרַן* *ligare* nempe ovem tondendam aut mastandam. Gen. XXII. 9. 2. Reg. X. 12. Quia hujusmodi pecus pedibus vincire moris erat: explicat R. *Selomo* *קֶקֶרֶת עֲרִיבִים* *varios in loco ligationis*, id est, *in mal-leolis anteriorum & posteriorum pedum*; ita & Hebræi, alii. Symmachus vocat *λευκόποδας*, pedibus albos Fig. III.

Superest *לָבָן* *color albus* (quem sibi selegit Laban, ipse nominetenus albus) Lanæ veluti proprius, quod constat ex *Jes. I. 18. Dan. VII. 9. Apoc. I. 14.* unde & Lanæ comparari solet *Nix Psal. CXLVII. 16.*

TAB. XCIII.

Genes. Cap. XXX. vers. 37. - 43.

Porro Jacob accepit virgas virides de populo, Auellana & Castanea, & deglubit eas, ut albedo apparet, denudans scilicet quod album erat in virgis.

Et posuit virgas, quas degluberat in canales aquarios, in quos decurrebant aquæ, illuc enim conueniebant oves ad bibendum. (Posuit autem virgas) e regione ouium, ut potum venientes inardescerent, conciperentque.

In ardore ergo oves concipiebant ad virgas, & pariebant circulas, punctis respersas & maculis variegatas.

Jacob autem separavit agnos, & direxit faciem gregis aduersus circulas, & cunctas fuluas, quæ erant in grege Laban. Posuit enim sibi greges seorsim, non ad oves Laban.

In omni igitur admissura ouium † robustiorum posuit Jacob vir-

† al. primitiuorum.

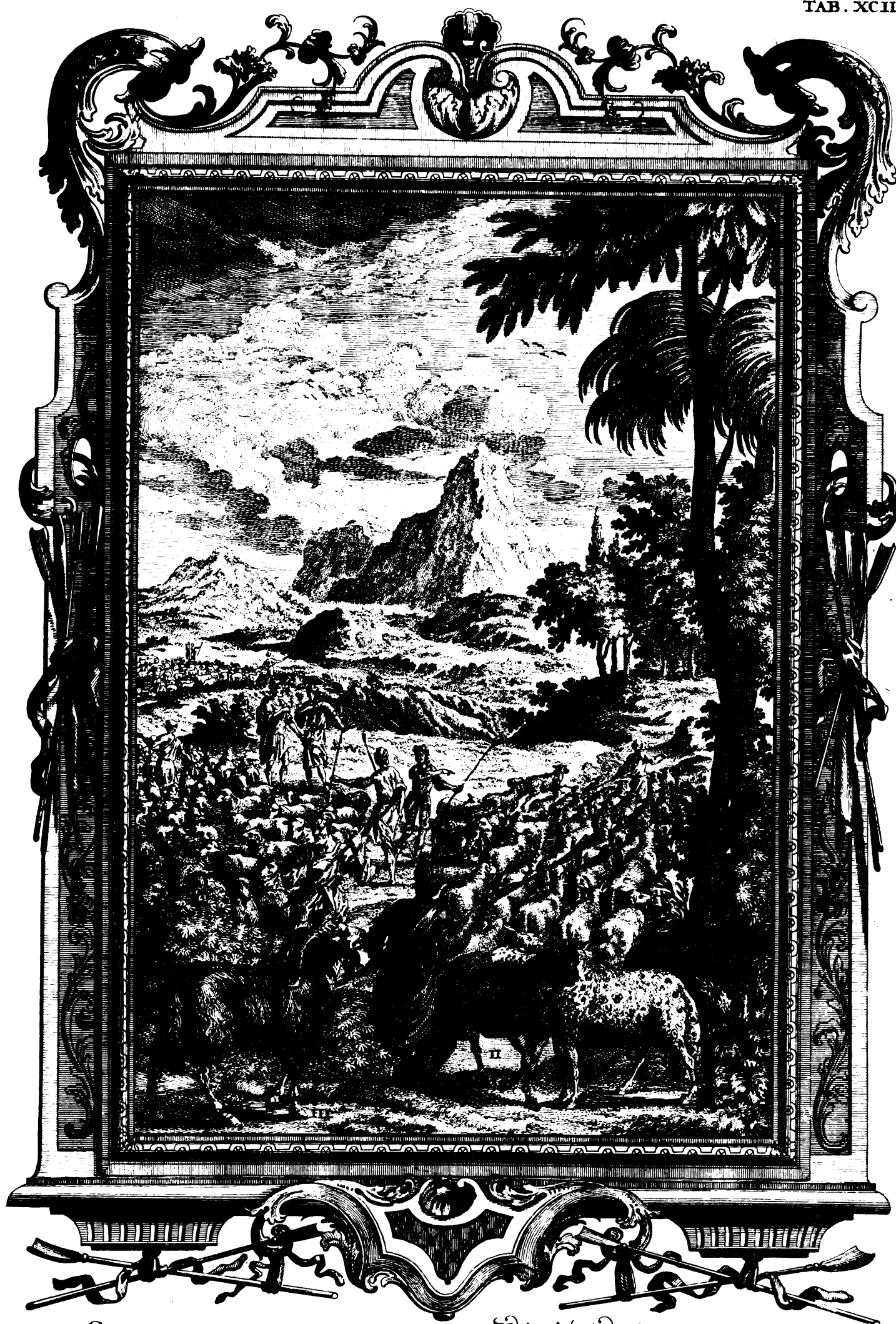
Tollens ergo Jacob virgas populeas virides, & amygdalinas & ex plantanis, ex parte decorticauit eas: detractisque corticibus in his, quæ spoliata fuerant, candor apparuit - - -

Posuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua: ut cum venissent greges ad bibendum ante oculos haberent virgas & in aspectu earum conciperent.

Factumque est ut in calore coitus oves intuerentur uirgas, & parent maculosa, & varia, & diuerso colore respersa.

Diuisitque gregem Jacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietum; erant autem alba & nigra quæque Laban: cætera vero Jacob, separatim inter se gregibus.

Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Jacob uir-

GENESIS Cap. XXX. v. 32. 33.
Ovium Varietas.

I. Buch Moſis Cap. XXX. v. 32. 33.
Unterscheid der Schafen.

G. P. Heuman sculp.

GENESIS Cap. XXX. v. 32. 33.
Virgæ Iacobææ.

I. Buch Moses Cap. XXX. v. 32. 33.
Jacobs Träner - Stube.

M. Tiroff sculp.

gas in canales, ante oculos ouium, hoc scilicet agens, ut in admissura conspectis virgis conciperent.

In admissura autem †† debilium ouium non ponebat. Erant ergo debiliores Laban, robustiores vero ipsius Jacob.

† † Al. ferotinarum.

Auctus est ergo vir in immensum, ut esset ei magnus grex, ancillæ, serui, Cameli, & Asini.

Pastoris expertissimi simul, & ad suas res attentissimi, personam agit *Jacobus* singulari prorsus Divina benedictione adjutus, pacto suo cum Labane inito pondus in sui commodum addit innocenti simul & ingeniosissimo artificio, eoque triplici. Genero nempe accedere debebat omne discolor, Socero concolor omne.

Videamus primum, quo usus Jacobus, artificium. *Acceptit virgas virides de populo*, Græci, *παβδὸν συρακίην χλωρὰν*. Hæc versio si iusta, considerationi nostræ subjicienda venit *Styrax* arbor Syriæ familiaris *Plinio* teste L. XII. c. 25. Fig. A. cujus in Europam aduehi solet Resina seu Lacryma, eaque triplex, *rubra*, *calamita* & *liquida*. Sed nos non morabitur *styrax*, quia nec nobis placet, nec aliis; nobis quod

uirgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ouium, ut in earum contemplatione conciperent.

Quando vero ferotina admissura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea, quæ erant ferotina, Laban: & quæ primi temporis, Jacob.

Ditatusque est homo ultra modum, & habuit greges multos, ancillas & servos, camelos & asinos.

vidimus, *populus*, sic & *Vulgato* & *Onkeloso*. Syrus habet *uirgas candidas bumidas*, Arabs *baculos Libani humide*. Vi vocis notat לבנה Arborem albi corticis. Hoc nomine igitur venire potest non tam peculiaris quædam arborum species, quam omnis Arbor corticis albi. Si cortex exterior fuit albus, medius fæcto priori conspicuus, concipiendus est viridis, si ille viridis, hic albus. Si corticem quæras album satisfaciet *Populus alba* Fig. B. Sed hanc non intellexisse videntur nostræ versiones, Latina habet simpliciter *Populum*, nec sese determinat, an *albam* velit vel *nigram*. Vernacula *salicem* (Weide) potius intendisse videtur Fig. C. est *Populus nigra*, alias posuisset *Sarbachen*, *Aspen* Fig. D.

Ad marginem videre licet characteres *Styracis* I. I. I. *Populi* 2. 2. 2. *Salicis* 3. 3. 3.

TAB. XCIV.

Sequitur *לז Luz*, nobis *Corylus*, Græcis *Καρύνη*, *nucina*. Est autem *Κάρυα Θεοφραστο*, item *Κάρυα Ἡρακλεωτική*, *Corylus*, fructus *Auellana* Fig. E. Sed placet aliis coryli loco *Amygdalus* Fig. F. quæ Arabibus dicitur *לז Luzah*. Et ipsos Amygdali fructus vocat *Hippocrates* L. III. de *Jæro* *Κάρυα θάσσια λεπιωθέντα*, nuces *Thassie decorticas*: & *Amygdalas amaras* *Κάρυα πικρά* Archigenes apud Galenum. Et videtur sane Corylo præferenda *Amygdalus*, cujus fructus *nuces græcas* *Cato* vocat c. 8. interprete *Varrone* Lib. I. c. 6. L. II. c. 9. L. III. c. 16. quibus locis male *Dalechampius* *Juglandes* intelligit. Sunt & *Columellæ* & *Plinio* Nuces Græcæ Amygdali. *Καρυοτρίγωνα Κάρυα* *Epicharmo* Nuces, quæ pro Bellariis tostæ mensis apponuntur. Arabes *Jauz* vocant *Amygdalas*, quod constat ex *Serapione* & *Auicenna*, quidam *Lauzi* scribunt,

quod nostro *Luz* propius congruit. *Amygdalinam* quoque *virgam* habet *Vulgatus*, *Onkelos*, Syrus vid. *Heidegg. Exerc. de Jacobi Peregr. Mesop.* Th. 19.

Tertia, quam Jacobus adhibuit, virga est *ארמון armon*, quam nos vertimus *Castaneam* Fig. G. quo fundamento, non constat. *Vulgato* placet *Platanus* Fig. H. ita & Græcus *πλατάνος*. *Onkelos* reddit *דלוב* Arabibus autem *Plantanus* vocatur *דולב Dulb*, quæ vox occurrit apud *Stephanum* & in *Pandectis Medicinæ*. Suffragium quoque Platano dat *Heideggerus* noster l. c.

Hæc hætenus de Arboribus, quarum *uirgas virides* accepit Jacobus, easque *deglubit, ut albedo appareret, denudans scilicet, quod album erat in virgis*. Quod Pastores nostri sæpe agunt nihil agendo, ad fallendum tempus, id ad certum finem applicavit Patriarcha maxi-

mo sibi usui & lucro. Degluberat autem ingeniosissimus Pastor non totum corticem, ut eo omni abrafo comparuerint baculi toti albi, sed vel spirali linea Fig. I. vel multis ordine parallelis Fig. K. viridem corticem incidit, incisum per interualla ademit, ut alternatim visa fuerint fascia una alba, altera viridis. In hoc quippe consistebat primum Jacobi artificium, ut color mixtus, albo-viridis, impressionem faceret in oues concipientes. *Posuit virgas, quas degluberat, in canales aquarios, in quos decurrebant aquae, illuc enim conveniebant oues ad bibendum (posuit autem virgas) è regione ouium, ut potum venientes inardescerent, conciperentque.*

Alterum Jacobi artificium consistit in eo, quod prognatis jam agnis maculosis aliquam multis hos à reliquo grege sejunctos, & in unum collectos, Labanis ouibus semper objecerit, ut foetas matres feriret hoc objectum, & ad agnos similes progenerandos induceret. *Jacob autem separauit agnos, & direxit faciem gregis aduersus circulas, & cunctas fuluas, quae erant in grege laban; posuit enim sibi greges seorsim, non ad oues Laban.*

Tertium artificium constitit in eo, quod artes non adhibuerat Jacobus erga agnos Labanis quosuis indiscriminatim, sed erga vegetiores & robustiores, ignobilioribus, infirmioribus reseruatis pro Socero. *In omni admissura ouium robustiorum posuit Jacob virgas in canales ante oculos ouium, hoc scilicet agens, ut in admissura conspectis virgis conciperent. In admissura autem debiliū, ouium non ponebat. Erant ergo debiliores Laban, robustiores ipsius Jacob.* Prioribus binis artificiis respexerat Jacobus ad quantitatem, posteriori hoc ad qualitatem.

Haud nos moretur Versionum nostrarum discrepantia, dum Latina habet *pecudes robustiores*, in glossis marginalibus *primitiuas*, vernaculâ *die Frühlinger Heerde*, Onkelos כִּירִי *primitiuas*, *primigenias*, Arabs, *vernales*, Aquila πρωίμιας, Symmachus πρωτογένους. Quibus opponuntur עֲבִיטִים, nobis *debiles*, in margine *serotinae*, *spätblinge*, Aquilae ὀψίμοι, Symmacho δευτερογένιοι. Conciliatio haud est difficilis. Sunt oues quandoque, inprimis in regionibus orientalibus biferæ, Homero Odyss. 8. sed poetica licentia triferæ. Prior foetura juxta Hebræos referenda ad mensem Nisan, qui Martio, altera ad mensem Tisri, qui Septembri fere respondet, & illa quidem præferenda huic. Sed contrarium attestantur Plinius L. VIII. c. 47. *Colnmella* L. VIII. c. 3. Consentes equidem habemus alios ouilis foeturæ peritos, & ipsam Rationem adstipulantem. Hyeme quippe constringuntur magis, & veluti ligantur corpora a frigore, & hinc fiunt texturæ compactioris, unde prioris generis foeturæ dicuntur עֲבִיטִים, quasi *vinclæ*, *ligatæ*. Sed attendendum potius mihi videtur ad dif-

ferentiam ipsarum vernarum, quas inter robustiores sunt citius seu primò-editæ vere, infirmiores post genitæ. Sanè in Saxonia ubi innumeræ occurrunt greges, minus æstimantur ouium illi foetus, qui circa Paschatis festum excluduntur, quia in pascua deducti ob muscarum continuam vellicationem non crescunt vegete, propterea ante mactari solent pro mensa, quam ablaetari, imò dimidio duntaxat veniunt pretio respectu primigeniorum v. *Redliche Schæffer* p. 13. 67. Sane difficultatibus his commotus ὁ πᾶν Bochartus subscribere mauult Latinæ nostræ Versioni, quæ habet *robustiores & debiles*: sed excusationem quoque admittit vernacula nostra, quæ per *Frühlinge, Frühlinger Herde* intelligit, non tam vernaes, ad discrimen autumnalium, quam ex ipsis vernalibus primogenitas, ut per *Spätblinge* ex iisdem vernalibus post genitas *Horat.* L. IV. od. 4.

Fortes creantur fortibus & bonis.

Hinc robustas matres selegit Jacobus, ut ex iis nascerentur robusti agni, debilioribus seruatis pro focero.

Excutienda restat palmaria quæstio, an quod pro gregis multiplicatione adhibuit artificium Patriarcha, operatum fuerit naturæ viribus, vel eas transcendit? Græci sane Patres confugiunt ad Miraculum. Chrysost. Hom. 57. in Gen. cui παραδοξὸν cluet hoc phænomenon καὶ ὑπερβαίνων τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν Cyrillo Glaphyr. in Gen. L. V. p. 547. ἀβήτον καὶ ταῖς ἡμετέραις ἐννοίαις ἀσιβὲς. In diuersa abeuntibus Latinis Hieronymo Quæst. Hebr. Aug. Qu. 93. de Gen. DEI L. XVIII. c. 5. Isidor. Orig. L. XII. c. I. qui Naturæ vires accersunt, attamen Benedictionem diuinam haud excludunt. His adstipulamur & nos. Exemplis, quæ rem præsentem illustrant, haud caret historia, Physica, Medicina, imò quotidiana experientia cum tot Monstris & Næuis. Testimonia exscribere ex Hominum familiis Brutorumque Classibus angustia loci non permittit. In Celeb. *Kanoldi Atis Vratisslau.* p. 326. Capra memoratur monstrosa, quæ ex terrore matris ab Vrsis visis nata cum binis anterioribus ungulis Urfinis; & ante aliquot annos allata mihi, quæ huc inprimis quadrat Æthiops *Columba* tota cute aterrima, quæ veluti pice aut vernice illita resplenduit. In hanc quadrant, quæ *Oppianus* habet *Cyneget.* L. I. v. 353. ubi de Columbibus.

Δητότε μῆτιν ὕφαινε κλυτὴν τιθασσοτρόφος ἀνὴρ,

Ἄλχι δὲ θηλυτεροῖσιν ἐθήκατο δαίδαλα πολλὰ.

Εἴματα πορφύρεα. Ταῖς δὲ κλισὶν ὅσας βαλῆσαι,

Θυμὸν ἰσινόμεναι, τικτοσ' αἰλπορφύρεα τέκνα.

Tunc

GENESIS Cap. XXX. v. 37.
Artificium Pastorale.

I. Zürich Anstalt Cap. XXX. v. 37.
Der wohlverfahrene Hirte.

H. Sperling sculp.

Genes. Cap. XXX. vers. 37 - 43. TAB. XCIV. 87

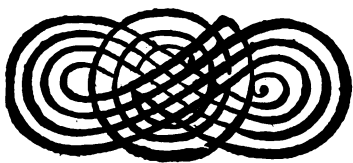
Tunc equidem solers consilium texit, qui ci-
cures aues nutrit :
Prope foeminas scilicet dædala multa vesti-
menta
Purpurea collocat, illæ vero limis oculis
conjectis
Animoque oblectatæ, purpureos pullos pa-
riunt.

Sed quid ad hæc omnia Philosophus? quæ
causæ naturales Phænomeni mirandi? num
ὅψις διαπεμπάση τῇ φύσει τὰ γεγραμμένα τὰς τύπας
visus picti imaginem ad Naturam transmit-
tens, juxta *Galenum*? vel σπᾶσις τις εἰδώλων καὶ
φαντασία ὁμοιοτήτων, attractio quædam simulachro-
rum & phantasia similitudinum, juxta *Helio-
dorum*? vel fortis imaginatio rei speciem spiri-
tibus insculpens, sanguinique eandem figuram
imprimens? crassa nimis hæc: difficilis con-
ceptu, imo impossibilis Imaginum, simulacro-
rum, Icuncularum, picturarum ab objecto ad
phantasiam, & ab hac ad foetum transmissio.
Multi quoque ex Recentioribus multa de
phantasia Hominum Brutorumque, sed sapi-
entibus pauca. Suffundimus sæpe oculis men-
tibusque nebulas, & ansam damus millenis
dubiis. Quid enim est, quæso, Brutorum
phantasia? an corpus vel Spiritus? Quomodo
transit idea rei conceptæ ex Cerebro ad ute-
rum, & hinc ad foetum? Per nervos sanè,
qui meri sunt fibrarum Cerebri medullofi fa-
sciculi. Quomodo fit hæc pictura? ubinam
sunt penicilla? ubi colores? ubi manus peni-
cillum coloribus tinctum ducens? Quanam
ratione deformabitur corpus in ipso ouulo du-
dum, imo fortè in prima Creatione formatum?
Fateor ego, uti in multis aliis, ita & heic, me
hæc cum ignorantissimis nescire. Est hic in-
cultus ager, Terra incognita, ad quam quidem
penetrarunt observationes, sed nulla penè ra-
tiocinia solida. Naufragium in ipso portu pa-
tiuntur Facultates formatrices, Archei, Vires
Plasticæ, quæ mera sunt Vocabula, præterea-
que nihil: Plantæ radicibus carentes, nube-

culæ tenues, quæ à modernæ Philosophiæ
radiis mox dissipantur. Quis nobis vitio ver-
tet, si malimus nihil dicere, quam aliquid,
quod æquale est nihilo? Docta mihi placet in
rebus adeo abstrusis Ignorantia, & sincera
ejusdem confessio. Digitus hic est DEI in
Natura per vias nobis incognitas operantis,
πολυδαίδαλος Ars. Accessisse sane heic imprimis
Benedictionem Diuinam patet ex adlocutione
Angeli Jacobo benedicientis Gen. XXXI. 12.
13. *Attolle quæso oculos tuos & obserua omnes
Hircos obuinctos circulis, punctis respersos, &
albis maculis notatos, qui ineunt Gregem: Vidi
enim quacunque in te commisit Laban. Ego sum
DEVS Bethel.* Audi confessionem ipsam Ja-
cobi, qui non sibi, industriæ suæ, & artificio
adhibito, sed DEO adscribit felicem Euentum
Gen. XXXI. 7. 8. 9. *Quum diceret, quæ pun-
ctis respersæ sunt, sint merces tua, nascebantur
omnes oues punctis respersæ: si vero diceret, cir-
culis obuinctæ erunt merces tua, nascebantur
omnes oues circulatæ. Eripuit igitur DEVS
peculium patri vestro, & mihi dedit.*

Theologis atque Jurisconsultis dijudican-
dam linquo Quæstionem, an licuerit Jacobo
Socerum & Auunculum spoliare, expositis ar-
tibus, gregis sui, id est bonorum parte maxi-
ma, & præstantissima, contra Jacobum mili-
tare videtur sensus pacti genuinus, fore ei oues
adjudicandas oues multi colores quidem, sed
quæ ex Labanis mente non nascerentur artifi-
cio sed casu: ingenuitatis defectus: æquiuoca-
tionis suspicio: dolus adhibitus: Lex ipsa Di-
uina; qua malum à Socero illatum non debe-
bat repellere malo, sed νικᾶν ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κα-
κὸν Rom. XII. 21. Vindicem & ultorem
DEVM expectare. Pro Jacobo stat fides er-
ga Labanem constans inter tot allatas injurias,
inprimis vero DEI voluntas, quæ partem
opum quas Laban ex Generi labore & sudore
comparauerat in Jacobum iuste transtulit.

Ad marginem Tab. XCIV. conspiciuntur
characteres *Coryli* 1. 1. 1. *Amygdali* 2. 2. 2. *Ca-
staneæ* 3. 3. 3. *Platani* 4. 4. 4.

TAB. XCV.

Genes. Cap. XXXI. vers. 39. 40.

A feris laceratum tibi non attuli : ego, si quid peccatum, poenas dedi. E manu mea requirebas, si quid vel interdiu vel noctu furto surreptum fuerat.

Interdiu consumpsit me aestus, nocturno vero tempore gelu, fugitque somnus ab oculis meis.

Nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam : quicquid furto peribat, à me exigebas.

Die noctuque aestu urgebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

Miris hodie technis Dominos suos circumueniunt Ouium Pastores, ut artis summæ sit, sese præseruare ab horum injuriis : Heic vero optimus & opum Soceri obseruantissimus Jacobus Labanem pingit sordide auarum, ac erga Generum ac nepotem iniquissimum. *Quod à feris laceratum fuerat, vel furto surreptum*, Pastor restituit : *requirebat* id auarissimus Laban à manu Jacobi, & injuste, quia Pastore inuito, & quantum poterat inuigilante, id fuerat ablatum. Expressam habemus Legem, Exod. XXII. 10. 11. *Si quis dederit proximo suo Asinum, vel Bovem, vel pecudem, aut quodcunque jumentum ad custodiendum, & illud fuerit mortuum, aut confractum, aut vi abactum nemine vidente, jusjurandum DOMINI inter utrosque interueniat, quod non extenderit manum suam in rem proximi sui : quod recipiet Dominus ejus, & (alter) non restituet* : Et v. 13. *Si (à feris) laceratum est, adducat eum testem & laceratum, non respondet*. Dicit hanc & Natura, quia omnis culpa in hoc casu, omnisque dolus à pastore abest. Grauius tanto peccatum a Labane, quod oves disceptas vel ablatas omnes sine discrimine requisierit, etiamsi noctu contigerit infortunium. Extant quippe in Talmudicorum scriptis exceptiones circa Legem citatam. Si e. g. Lupus fuerit unicus : Si Pastor pecora ultro deduxit in locum feris aut latronibus infestum : si neglexit implorare vicinorum opem : quæ omnes exceptiones etiamsi iuste forent, Jacobo nil præjudicant, qui procul dubio omni suo officio diligentissimè fuit defunctus, sese ipsum muniens armis ad feras furesue abigendos necessariis, & gregem canibus fortioribus, de quibus boni Pastoris notis vid. *der redliche Schäffer* c. 8.

Quid, quæso, poterat Laban à Jacobo desiderare amplius, quam quod porro is de seipso te-

statur ? *interdiu consumpsit me aestus, nocturno vero tempore gelu*. In græca Versione occurrit Vox *συνκαίμενος adustus*, quæ pertinet tam ad nocturnum gelu, quam ad diurnum aestum, Ita Psal. CXXI. 6. *συνκαύσει* & de Luna & de Sole dicitur. Ex binis his locis colliget facile quis, Lunam calefacere, imo adurere, *συνκαίειν* æque ac Solem. *Suidas* voce *Σελήνη*. *Φασὶ τὴν Σελήνην μὴ μόνον ὑγρὰν εἶναι, ἀλλὰ καὶ θερμαίνειν ὁμοίως τῷ ἥλιῳ*. Sed de hac vi Lunæ calefaciente nil prorsus nouit Philosophia moderna, concentratis licet Satellitis hujus nostri radiis per Lentas maximas & Specula caustica. Danda igitur his locis alia explicatio, & supplendum est in Psalmo *gelu* pro *nocte*. Imo & absque hoc supplemento intelligi potest Jacobum *interdiu consumpsisse aestum, nocturno vero tempore gelu*. Passus *συνκαύσει* propriè sic dictam interdiu ab ardentibus Solis radiis corpus ferientibus, fluida dissipantibus, massam Sanguinis exæstuantibus : noctu *σύνκαυσιν* ex accidenti, oclusis cutis poris, unde rursus in anomalos motus, sæpeque febriles exæstauit Sanguis motu intestino adaucto, circulari sufflaminato. Quis est qui nesciat, gradu frigoris adaucto, & circulatione impedita per extrema, *συνκαίσθαι*, aduri reuera membra, & gangræna affici, gradu minori sentiri in apicibus digitorum dolorem urentem ? Tale quid sæpe sentire debebat Pastor *ἀγρωλῶν*, in agris pernoctans, ut moris erat, ouibus inter crates inclusis, ne noctu vagarentur. Hanc in rem extat *Locus Nicandri Ther. v. 403*.

— — ὅτ' ἀμφ' ἐλάταισι μακροῖς

Ἀγρωλοὶ ψύχῳσι, λελοιπότες ἔργα νομῶν.

— — Cum circa proceras Abietes

In agris degentes (Pastores) frigus captant, relicto pascendi opere.

Quid

GENESIS Cap. XXXI. v. 39. 40.

Iacob Pastor Fidus.

I. Buch Moses Cap. XXXI. v. 39. 40.
Jacobs freye Hirten Sorge.

M. Tiroff sculp.

Quid mirum denique Jacobum incommoda esse passum à vigiliis nocturnis ? *fugit*, inquit, *somnus meus ab oculis meis*. Ita qui concentra- bantur spiritus, dissipati fuere à vigiliis, & consumptus vigilantissimus Pastor, nisi conseruasset cum Diuina & optima Providentia.

TAB. XCVI.

Genes. Cap. XXXII. vers. 14. 15.

Capras ducentas, Hircos viginti, oues ducentas, & Arietes viginti.

Camelos lactantes cum pullis earum triginta, Vaccas quadraginta, & Tauros decem, Asinas viginti, & pullos decem.

Capras ducentas, hircos viginti oues, ducentas, & arietes viginti.

Camelos foetas cum pullis suis triginta, Vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.

Donarium hoc est, quod Esauo Jacobus, fratri, ex bonis suis acquisitis offert, iram olim conceptam placaturus: circa id obserua proportionem in Capris & ouibus ad Hircos & Arietes decuplam, qualem ipsam & commendat *Varro Re Rustica* L. II. c. 3. *De maribus & feminis idem fere discrimen, ut alii ad denas Capras singulos parent Hircos, ut ego. Vaccarum ad Tauros quadruplam.*

Par Hebræis est, *Bos*, **Parab** *Vacca*, *Juuencum* & *Juencam* exponunt Lexicographi; *Maimonides* bouem bimum. Sane **Par** plus esse quam Vitulum constat ex *Ps. LXIX. 32.* ubi *cornutus* cluet, & **Par** jam partu foecunda. *Job. XXI. 10.* & vitulos suos lactans. Attamen juniorem esse ex eo apparet, quod **Par** Scripturæ locis minimum 30. **Par** appellatur seu *filius bo-vis*, & **Par** *Num. XIX. 2.* Vacca adhuc integra, quæ nondum subiit jugum. Proinde bouem **Par** & Vaccam **Par** circa bimum aut trimatum dici concludunt Hebræorum Magistri. Origo vocis quærenda in Arabica Lingua, in qua *firar*, *fürar*, *ferir*, *ferur*, *fürarir*, *fürfür*, significat pullum ovis, capræ, & vaccæ sylvestris. *Meninzk. p. 3482.*

3503. *Bochart. Hieroz. P. I. L. II. c. 27.* habet *phur*, *phirar*, *pharir*, *phuraphir*, *purphur*, *phurphur* à *pharra*, detexit jumentum aut pecoris dentes, ut videret, quot annos agat. Unde vero est simile, vitulum dici **Par** tum, cum emittit dentes primigenios, ut illis alii succedant. Dentes autem ejicit biennis *Arist. Hist. L. VI. c. 21.* Ab Hebraico vel Arabico est Germanorum *Farren*.

Par *Atthon*, *Asina* ab **Par** robore, quia majori par est oneri, quam ullum Animal ejusdem molis. Unde *Jacobus Gen. XLIX. 14.* *Isaschar est Asinus robustus, asinus osseus.* Arabibus *Asinus* & *Asina* silvestris est *etan*, *etanet*. *Pl. irreg. meetuna. Atiin. Pl. etan. Meninzk. Lex 5659. 5661.*

Par *air chald.* **Par** *ail* est *Asellus*, *ladifio ein junger Esel*; Accedunt Arabica nomina *air*, foem. *airer* *Pl. e-jar*, *u-juret*, *jjarat*, *ma-jura*, quibus domesticus & silvestris asinus indigitantur, ut & *ujeir*, *eyr*, malè *urveir* *Asellus*. *Meninzk. Lex. p. 3361. 3368.* A *lalifio* & forte ab ipso **Par** est nostrum *lali*, quo stupidum, bardum denotamus hominem, rebus agendis haud intentum.

TAB. XCVII

Genes. Cap. XXXII. vers. 24. 25. 31. 32.

Et mansit Jacob solus, descenditque cum eo vir in harenam, donec aurora oriretur.

Qui videns, quod non posset ei praeualere, tetigit volam femoris ejus, & vola femoris Jacob luxata est, dum ille luctaretur cum eo.

Ortusque est ei Sol, cum pertransisset Pniel, & ipse claudus erat femore suo.

Ob id filii Israel etiamnum hodie non comedunt neruum obstupescitum in concauitate femoris, eo quod tetigerit concauitatem femoris Jacob neruo obstupescit.

Mansit solus; & ecce vir luctabatur cum eo usque mane.

Qui cum videret, quod eum superare non posset, tetigit neruum femoris ejus, & statim emarcuit.

Ortusque est ei statim Sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse vero claudicabat pede.

Quam ob causam non comedunt neruum filii Israel, qui emarcuit in femore Jacob usque in praesentem diem: eo quod tetigerit neruum femoris ejus & obstupescit.

MOnomachiae Jacobi cum DEO Θεωπώ, qua de egregiam scripsit Dissertationem δ παν Heideggerus noster, considerabimus imprimis effectum, quem inde reportauit Patriarcha, *claudicationem*, quae ipsa indicio est manifesto, certamen hoc non factum in somno, vel visione, quod voluere *R. Levi Ben Gerson & Theodoretus*, sed fuisse conflictationem corporalem. Infomnii sane vel phantasiae vires non eo tendunt usque, ut vel luxetur Femur, vel claudus quis e somno exsurgens euadat, qui erecto antea incessit corpore. Praeualuit in lucta Israel DEO. Sed το αδυνάτον heic est το αβέλγητον. Sensit nihilominus antagonistae robur victor, ut victoriam non suis, sed ipsius victi viribus acceptam ferret. *Tetigit* hic volam femoris ejus, & vola femoris Jacobo luxata est, dum ille luctaretur cum eo.

Consideranda propius pars laesa כף Caph, quae vox proprie notat concauum siue volam manus, & Plantam Pedis. Hinc reddit nostra *volam femoris*, vernacula exprimit articulationem ipsam, *das gelenke seiner hufst*. Sed quid est *volam femoris*? terminus Anatomicorum nemini, quod sciam, usitatus. Quærenda cavitās quaedam seu curuatura, quam πλάτος τῆ μηρῶ vertunt Græci, & vel in articulatione cum tibia parte postica quærenda est,

quæ luxationem effecisset Tibiæ, non Femoris: vel potius in articulatione Femoris cum Offe Ischio, ubi cavitās est profunda. Acetabulum dicta, κοτύλη Græcis, cui inseritur caput ossis femoris, mediante imprimis ligamento rotundo, quo relaxato, & capitulo elabente, vera fit *Femoris*, uti vocamus, luxatio. Hæc autem majorem vim, quam quæ à collustatione pendet, poscit, & sane à solo actu fieri Naturæ viribus nequit. Sensus igitur est, virum illum fortem, imo τον ἰσχυρόν κατ' ἐξοχήν fortem, fortissimum, tetigisse coxam siue coxendicem Jacobi, multis ligamentis & musculis, horumque tendinibus munitum, & verè Diuina Luxationem factam esse in femore Jacobi, hocque non *emarcuisse* duntaxat, quod vulgata vult, Græcaue exprimit per vocem ἐνάρκησις. Sed talis contigit luxatio, qualem subinde offendimus in Praxi, qua Acetabulo exit laxatum femur, relaxato ligamento, rursusque leui opera, claudicatione comite potest restitui: vel sanatus fuit à victore recedente Jacobus remanente nihilominus doloris sensu in parte affecta, qui claudicationem effecerit, eamque non diu duraturam. Nullum quippe adest vestigium, claudum accessisse ad Esauum.

Majores mouet difficultates הנפש על הניר *neruus obstupescit* nobis, mutatus, luxatus aliis. Judæorum in hunc usque diem μνημόσυνον v. 32.

GENESIS Cap. XXXII. v. 14. 15.
Dona Fraternalia.

I. Buch Moſis Cap. XXXII. v. 14. 15.
Der beſchenckte Saſſ.

M. Turgot ſculps.

GENESIS Cap. XXXII. v. 24. 25. 31. 32.
Lucta cum Angelo.

I. Buch Moses Cap. XXXII. v. 24. 25. 31. 32.
Der Englische Zweykampf.

G. D. Human sculp.

v. 32. Interprete Arabe hic nervus est *nervus muliebris*, sic & Hebræi nonnulli intelligunt *membrum generationis*, quos merito exhibet *AbenEzra* veluti mente destitutos. Plerique Hebræi vocant *nervum oblivionis* & ita describunt, quod sit *nervus oblongus, cujus caput conjunctum ossi quod caudæ adhaeret, & descendens exporrigitur super coxendicem, vocaturque in Talmud Hizon, eo quod plane exteriorem partem Femoris occupat, nec inuenitur in aue.* Qui vocem נֶרֶב deducunt à נֶרֶב dissipatum est, *perit, emarcuit*, legunt *nervum marcescentem, dissipatum*, græci νῦρον ὁ ἐνάρκησις. Ita & *Thargum Onkelosi & Kimchi*. Plerique reddunt *nervum contractionis*, qui se contrahit, & dimouit de loco suo, *nervum oblivionis*, qui potius, si vera fuerit femoris luxatio, dici deberet *nervus elongationis*. Sed quis nunc ille quomodocunque nominatus nervus? quæ corporis humani pars? an proprie ita dictus nervus? an Ligamentum? an Tendo, vel Musculus? audi *Heideggerum Diff. cit. Th. 18. Est nervus primus è quatuor nervis in Femur progredientibus, qui in externam femoris cutem per ramos disseminatus absumitur in Musculis illis, qui exterius femoris latus occupant. Quem, quia deprehendere difficile est, Judæi totam illam carnem musculosam non comedunt.* Videntur mihi, quod pace aliorum dixerim, omnes errasse, qui vel strictè dicto nervo inhæserunt, vel Ligamento. Quærenda pars, quam ante comederant Hebræi, postea non, & quam comedunt Gentes aliæ. Lucem mihi sceneratur descriptio, quam dant Hebræi,

supra allata, ut persuasus sim, omnino intelligendum esse inprimis *Musculum* illum triplicem, qui extensioni femoris inseruit, & *Glutæi* nomine venit, ac optimo jure dici potest *nervus contractionis*, quia ex amplo initio sese in angustum contrahit, & contractione sui femur mouet, qui in hac Jacobi cum DEO lucta vel fuit nimium contractus vel relaxatus nimium: utroque enim casu induci poterat claudicatio. Inclinaui supra ad laxationem, quæ comitem haberet relaxationem ligamenti lati atque teretis in Femoris capite: neque tamen in re adeo obscura ferram contentionis recipere vellem cum iis, qui inhærent Græcorum ἐνάρκησις, emarcuit. Dum enim tangebatur τὸ πλάτος τῆ μηρῶ, femoris seu coxæ latus, potuit, vi rursus diuina contigisse contractio Musculorum dictorum (de quibus ἐν παρόδῳ notandum in aubus vel deesse, vel esse admodum tenues) qua cum sæpe jungitur ἀτροφία, emarcescentia, & simul claudicatio.

In ornamentis pro faciliiori Commentarii hujus explicatione sistit A. B. os Femoris, a. femoris Capitulum. C. Ossa tria innominata, Ilium, Ischium, Pubis. d. Acetabulum in Osse Ischio. D. Articulationem Femoris cum Ischio. f. Caput Femoris, quod Acetabulo inseritur. g. Ligamentum latum & circulare, h. ligamentum teres, caput femoris fundo Acetabuli connectens.

Fig. I. exhibet musculos Glutæos. E. majorem extra situm. F. medium, sub quo latet minimus.

TAB. XCVIII.

Genes. Cap. XXXIII. vers. 4.

Esau autem obuiam illi currens amplexatus est eum, ruitque in collum ejus, & osculatus est eum, fleueruntque.

Currens itaque Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum, stringensque collum ejus, & osculans fleuit.

Corda flecente DEO, Esau erga Jacobum fratrem internecinum odium vertitur in tenerrimos amoris motus. Occurrunt inuicem Cadmæi antea fratres longa annorum serie ab inuicem sejuncti, in amplexus ruunt mutuos, reciproca oscula figunt, & *flent*. Tanguntur corda, lacrymæ exprimuntur oculis. Tanguntur chordæ, & in dulcisonos mouentur concentus. Hoc est, quod experientia docet quotidiana. Sed Phænomeni ratio pe-

tenda ex Neurologia, Nervorum ophtalmicorum & Intercostalium, qui Cardiaci simul sunt, consensu. Constat nempe *Intercostalis nervus* ex ramificatione nervorum quinti & sexti paris, & ramus secundus quinti paris *ophtalmicus* dictus in 4. vel 5. surculos diuisus, qui omnes supra Musculos oculi pergentes, perque glandulas ejus aliquatenus trajecti ferè toti in palpebras absumuntur. Impressionem in cerebrum facta, commoto animo, transmittitur cerebelli ductu passio ad cor, Cardiacis nervis notis

A a

tangun-

tanguntur intercostales, & ex horum consensu Ophtalmici modo memorati, qui in oculorum glandulas ac palpebras distributi, illarum partium actionibus, potissimum inuoluntariis & patheticis, inseruiunt, cujusmodi in primis sunt oculorum languidi mœrentesque interflendum aspectus, ac inuita lachrymarum profusio: cum enim inferior quinti paris ramificatio, nervus scilicet intercostalis, præcordiis in Homine prospiciat, facile accidit, ut à tristi horum affectione istius nervi ramis cardiacis in spasmus actis & corrugatis, etiam prædicti rami ophtalmici ita cor respondeant, ac palpebras corrugando, comprimendoque glandulas, ejusmodi oculorum intuitus tristitiæ ac dolorum indices producant, Willis Anat. Cerebr. c. 22.

Commentario huic illustrando quadrat Fig. adjecta in qua

A. Paris sexti nervus, è cuius Trunco duo surculi 1. 1. in binos oculi Musculos feruntur.

2. Surculus à Neruo sexti paris pro radice Nerui intercostalis reflexus.

B. Paris Quinti truncus statim in duos ramos majores diuisus.

3. Duo surculi ab hoc ramo pro nervi Intercostalis radice reflexi.

C. Diuisio Caudicis superioris in 4. minores ramos, quorum superior ophtalmicus oculi orbitam ingressus 4. surculos emittit, ad Nares, Musculos Frontis, Palpebras & glandulas oculi interiores.

D. Ramus secundus etiam Ophtalmicus, qui in Palpebras ac glandulas exteriores distribuitur.

TAB. XCIX.

Genes. Cap. XXXIII. vers. 19. XXXIV. vers. 25.

Emit quoque partem agri, ubi tenderet Tabernaculum suum de manu filiorum Hemor, Patris Sichem, centum probatis Nummis. Tertio itaque die, quum essent in dolore ciues, duo filii Jacob, Simeon & Leui, fratres Dinæ, arreptis gladiis suis, urbem introierunt confidenter, interfeceruntque omnem marem.

Emitque partem agri, in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor Patris Sichem, centum agnis. Et ecce, die tertio, quando grauissimus vulnerum dolor est, arreptis, duo filii Jacob, Simeon & Leui, fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter, interfeceruntque omnibus masculis - -

Intentio non est mea, ponderare vel numerum pretium, vel sceleris in agri hujus coëmti tractu admissi gravitatem; Sed quod ad prius refert, iuuabit obseruare Vocem קֶשֶׁת Keshit recurere Jos. XXIV. 32. Sed & ossa Joseph, quæ tulerant filii Israël ex Ægypto, Sepelierunt in Sechem in parte agri, quem emerat Jacob à filiis Hemor patris Sechem centum nummis (centum nouellis ouibus) קֶשֶׁת & Job. XLII. II. conuenerunt ad Jobum omnes fratres ejus, & omnes sorores ejus, & omnes, qui prius eum nouerant - nec non singuli ei dederunt Numum קֶשֶׁת & in aurem auream. Et dederunt ei unusquisque ouem unam, & in aurem auream unam. Binis prioribus locis latina nostra קֶשֶׁת explicat per Nummum, Nummos, Vernacula in nostro textu per Grossum, Groschen in Jobo per ouem, ein Schaff, uti quoque interpretatus fuit Hieronymus, LXX

ubique habent ἀμνάς, quæ vox ouem sonat. Hoc sensu sumunt & Onkelosus, & Versiones, Syriaca, Arabica, Vulgata. Alii vero ex hac Voce Nummum cudunt, Rabbinii excepto Aben Ezra omnes. R. Salomo Jarchi obolum argenteum, קֶשֶׁת qui denarii Sexta sit pars. Ita R. Aquiba in Ros Hassana: Cum per Africam peregrinaretur, obolum vocabant Keshitham. Quænam inde est utilitas? ut centum Keshithæ, de quibus agitur in Lege Moysis explicentur centum δάναις. Interpretem agit Proto-Martyr Stephanus Act. VII. 16. μετετίθησαν, Jacobus & Patres εἰς Συχάμ, καὶ ἐτίθησαν ἐν τῷ Μνήματι ὃ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἐμμὲρ τῆς Συχάμ. Unde id saltem constat venditum emtumque fuisse agrum pecuniâ, ἀργυρίῳ, non acquisitum permutatione, quæ in primis Seculis locum obtinuit. Emerat Abrahamus quod suo loco vidimus agrum Ephron 400. Siclorum pretio. Cui

GENESIS Cap. XXXIII. v. 4.
Amplexus Fraternali.

I. Buch Moses Cap. XXXIII. v. 4.
Die vereinigte Brüder.

G. D. Hauman sculp.

GENESIS Cap. XXXIII. v. 19. XXXIV. v. 25.
Kesita et Vulnera Sechem

I. B. Klost's Cap. XXXIII. v. 19. XXXIV. 25.
Kaitfũ. Beschneidung-Schmerze zu Sichem.

M. Tyroff sculp.

Cui ipsi contractus adscribitur in loco Actorum citato, Jacobo vero in nostro Textu. Cur? dispiciant alii. Jacobus ipse filiis in Ægyptum profecturis dederat Argentum, ut Frumenta emerent. Jungunt *Ariemontanus*, *Mafius*, *Serarius*, *Bonfrerius*, *Cajetanus*, alii, ideas pecuniæ siue Numi, & ouis, & statuunt Numis istis impressam fuisse Ovis figuram, ut olim Romani *pecuniam* nominabant à *pecude*, & pecudum effigie signabant testibus *Plutarcho* in *Vita Publicolæ*, & *Plinio* L. XVIII. c. 3. qui ita: *Seruius Rex Ouium boumque effigie primus Æs signavit.* Et constat ex *Varrone* & *Gellio* Noct. Att. II. antiquissimis temporibus ipsam pecuniam *ouium* venisse titulo. Ita *Peloponnesii* in Numis cudebant *testudinem* *χελωνην*, *Athenienses* *Bouem* in didrachmis, alias *Nothum*. Alia exempla silentio prætereo. Quicquid horum sit, ut sane difficile est, Israelitis Numos tribuere ovium effigie signatos, nullus modernorum scriptorum pretium τὸ πρῶτον determinare sibi præsumit.

Jam quod ad facinus his in oris patratum, agendum paucis agamus de temporis circumstantia, quo hæc *Συχεμιτοκτονία* fuit commissa, idque ex principiis modernæ Medicinæ Mechanicis. Docet nos Experientia, dolores ex vulneribus exacui tertio quartoue die. Hæc observatio latere haud poterat Jacobigenas, quorum serui alienigenæ circumcidi debebant, & proin exacerbationem illam dolorum pati. Primus ex vulnere dolor sequitur immediatè continui solutionem, fibrarum neruearum & vasorum sanguiferorum dissectionem ac resiltionem, quæ comitem mox habet Anomaliam in fluidorum, sanguinis & fluidi neruei, motu: ille namque partim effluit per vasorum oscula aperta, partim vero stagnare incipit in labiis vulneris, hinc tumor & fluidi neruei retropulsio versus Cerebrum, ubi Menti sistitur idea Tensionis, id est, Doloris. Quo magis proin tensæ sunt fibræ in loco vulnerato, eò est & dolor intensior, & intensior tantò, si eo concurrant plures nerui,

ita enim retroacti plures spiritus reflectendo ex sede mentis tanto majori impetu influunt in partes, imò irruunt. Irruunt inquam, noua enim & sanguini & Spiritibus aperienda est via, quam non inveniunt hæc fluida nisi vi: Sanguis autem extrauasatus, initio dulcis & mitis, acrimoniam sensim induit, auolantibus particulis balsamicis volatilibus, & remanentibus quæ salinæ magis sunt, & terrestres, & tertio die putrescendo pus formant, quod acrimonia sua fibrillas nudas nerueas arrodit, afficit, lancinat, per consequens dolorem excitat, eumque valdè sensibilem. Et hæ ipsæ particulæ acres falsæ, sanguini per oscula venarum refluo commixtæ in tota massa laticis vitalis anomalos, febriles fermentatorios causantur motus, unde Febres vulnerariæ. Ex hisce principiis judicare nunc est facile, unde vulneribus accedant Tumor, Inflammatio, Rubor, Dolor, Febris, imo aliquando Conuulsiones atque Deliria. Hinc est, quod Chirurgi in Arte sua experti tertio quartoue die vulneratas partes haud irritent, sed leniter tractent; Auream en *Hippocratis* regulam Lib. de *Fracturis* §. 33. *ἦκιστα γὰρ χρὴ τῇ τρίτῃ καὶ τετάρτῃ συφελεῖσθαι πάντα τὰ τραύματα.* *Ὡς ἐν κεφαλαίῳ δὲ εἰρηθεῖν, καὶ μηλωσῆαι δὲ πάσας φυλάττεσθαι χρὴ ἐν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσι, καὶ ὁκόσοισιν ἄλλοισι τραύμασιν ἡρόθῃσαι.* Addita ratione: *Τὸ ἐπίπαιν γὰρ ἡ πρῆτη καὶ ἡ τετάρτη ἡμέρη ἐπὶ τοῖσι πλείστοισιν τῶν τραυμάτων τίκεται τὰς παλινωστῆσας, καὶ ὅσα ἐς φλεγμονὴν καὶ ἀκαθαρσίην ὁρμαῖ, καὶ ὅσα αὖ ἐς πυρετὸς ἴοι.* *Minime enim tertia ac quarta die omnia vulnera mouere oportet: Et ut in summa dicam, etiam omnes spicillorum admotiones vitare conuenit in his diebus, Et alia quoque, quibus vulnera irritantur. In totum enim tertia ac quarta dies in plerisque vulneribus re-crudescantias pariunt, Et quæ ad inflammationem ac immunditiem procedunt, Et quæ ad febres deueniunt.* Confirmat id ex communi Judæorum experientia *AbenEsra*, esse tertium à circumcissione diem omnium maxime dolorificum. *Tertius dies perpetuo grauis est, quia is dimidiatus est quadrantis, puta lunaris.* Quæ ætiologia hallucinatur.

TAB. XCIX. B.

Genes. Cap. XXXV. vers. 2. 4. 8.

Tum dixit Jacob ad domum suam, & ad omnes, qui secum erant; Abjicite Deos alienos, qui sunt inter vos, mundamini & immutate vestimenta vestra.

Jacob vero convocatâ omni domo sua, ait; Abjicite Deos alienos, qui in medio vestri sunt & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

94 TAB. XCIX. B. Genes. Cap. XXXV. vers. 2. 4. 8.

— Et defodit eos Jacob subter Quercum, quæ erat juxta Sichem. Mortua vero est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est sub Bethel sub quercu, & vocatum est nomen loci illius, Quercus fletus.

— At ille infodit eas subter Terebinthum, quæ est post urbem Sichem. Eodem tempore mortua est Debora, nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad Radices Bethel subter Quercum, vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

DUplici nomine consideranda nobis venit Arborum pene robustissima *Quercus*; Monumentum fit sepultæ sub ea Deboræ, & Terræ reconditorum Idolorum gentilium.

Nota Arbor toti Europæ, frequens & Asiæ. Caudice recto, crassissimo, vasto, materie firma, compacta, graui: cortice crasso, intus rufo, rimoso, scabro, qui in furculis & ramis minoribus læuis est & nigricans, aut cinereus, brachiis longe lateque luxuriantibus, magnam innoxiamque umbram loco inducentibus: foliis longis summa parte obtusis, ad latera profundis anfractibus, & crebris sinuatis, præsertim in vetustiore Arbore, glabris, nitidis, obscurè virentibus, pediculis breuib. nixis, costa media utrinque elata & eminente, singulatim nascentibus. Juli seu nucamenta in quadrantalibus tenuibus pediculis ex certis intervallis muscosi, ex apicibus sessilibus herbidis eodem puncto pluribus exortis compositi, sic ut interdum verticillatim ligulam, cui adhærent, coronent. Obseruantur quoque & Glandium rudimenta tanquam globuli minimi purpurantes & hirsuti. Glandes in calycibus suis seu cupulis sessiles, vel furculo proximè adhærent, vel longis tenuibusque pediculis appenduntur, unciam communiter longæ, corticosa membranâ testæ punicea vel leucophæa, nucleo calloso, acerbo & austero, quemadmodum & cupula exterius asperiuscula, intus læuis, prædicto cortice multo densior, vix tertiam glandis partem capiens. Aculeus in summo glandis fastigio eminet breuior, & minus pungens. Pertinet hæc Arbor ad eas Juliferas, quarum Juli separati sunt à fructibus, & semina inuolucrum habent veluti coriaceum. Viden' characteres distinctè expressos ad marginem, juxta *Tournefortii* mentem.

Quercus ut frequens in Sacris mentio, ita & honorifica apud Gentes varias memoria, religiosus ad superstitionem usque, & ultra, usus, vel potius abusus. Ansam dedere materiæ firmitas, Roboris (quod ipsum est Quercus Synonymon) robur, Amplitudo, varia sub hac arbore patrata; Firmitas forte veterum opinioni, quod omnium prima ex Terra fuerit nata, ut Arcades Hominum primi, propterea Quercui cognati. Hinc sane est, quod Socrates in Deorum sui temporis & sui populi, contumeliam per Quercum dejerauerit, DEUM nempe unum, interprete *Tertulliano*.

Mundi Coelique Rectorem colens, Quercu ipsa priorem, posteriores vero hac arbore DEOS Atheniensium aliorumue Græcorum æstimans, quæ hæresis & odii, quod sibi contraxit vir magnus meliori fato, feliciorique Seculo dignus, causa fuit & supplicii. Proceritas in causa fuit, quod arbor hæc Joui fuerit sacra, & sacra, quia vitæ causa hominibus data, utpote qui primum vescebantur glandibus.

Ovidius

*Et quæ deciderant patulæ Jouis arbore
glandes,*

ut fuerint, qui per Διὸς βάλανον, Jouis glandem intellexerint non tam Castaneas, quam quernas Glandes, in Adagio, πολλῶν πανηγυρέων Διὸς βάλανον ἔφαγον, *multorum Festorum Jouis glandes comedit*, de sene multarum rerum usu docto & experto. Sacra dehinc Quercus, ex qua dari solebat ciuica corona Romanis, imposita quoque inferis Diis & Parcibus. *Catullus*:

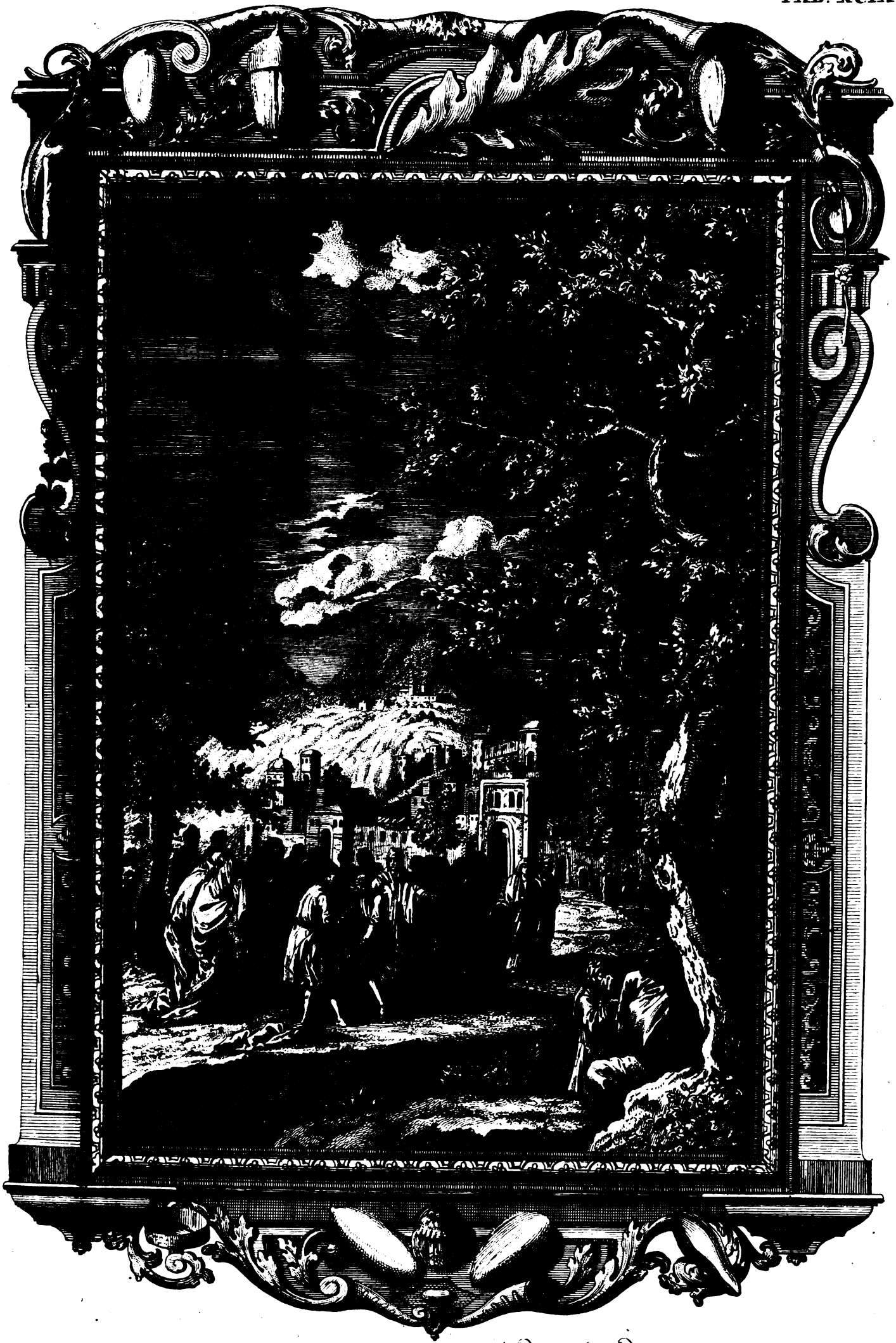
*His corpus tremulum complectens undique
Quercus*

Candida purpureis ramis induxerat ora.

Hinc Quercus ipsa ciuicis dicta, Virgil. *Æneid.* VII.

At qui umbrata gerunt ciuili tempora quercu.

Cum nostra autem Quercu funebri conferri commodè potest illa juxta Priensem Joniæ urbem, apud quam Samii mille à Priensibus mutuo Prælio commissio fuere occisi, & septennio exacto à Milesiis optimi quique Prienæciues & magnates, unde mos Priensibus mulieribus fuit in rebus maximi momenti jurejurando testari *per Tenebras ad Quercum*, quod eo in loco & Patres & maritos ac filios amisissent. Quo Adagio usi fuere occasione ingentis & fatalis calamitatis. Hæc de Priensibus *Phytarchus Quest. Græc.* p. 295. Edit. Paris. Σάμιοι καὶ πριηνεῖς πολεμῶντες ἀλλήλοις τὰ μὲν ἄλλα μετρίως ἐβλάπτοντο καὶ ἐβλάπτον, μάχης δὲ μεγάλης γενομένης χιλίης Σαμίων οἱ Πριηνεῖς ἀπέκτεναν. Ἐβδόμῳ δὲ ὕστερον ἔτες Μιλησίοις συμβάλλοντες παρὰ τὴν καλεσμένην δρυὶν, τὰς ἀρίστους ὁμῶτε καὶ πρώτους ἀπέβαλον τῶν πολιτῶν — ταῖς δὲ Πριηνέων γυναῖξιν ὁμῶτε τὴν πάθος τέτα καὶ τῆς συμφορᾶς ἐλπίδος γενομένης ἄρα κατέστη καὶ ὄρεος ὁ περὶ τῶν μεγίστων, ὁ παρὰ δρυὶ σκέτος, διὰ τὸ παῖδας αὐτῶν καὶ πατέρας καὶ ἀνδρας ἐκεῖ φονευθῆναι. Ne quis autem miretur rerum inanimatarum & obuiarum ἱερομεταμορφώσιν ad sacrum ordinem transitum. Poterat sufficere vel solus, ubi res

GENESIS Cap. XXXV. v. 4. 8.
Sepulchrum Deborahæ.

I. Buch Moses Cap. XXXV. v. 4. 8.
Deborah Begräbnis.

M. Tyroff sculp.

res sacrae peragebantur, locus. Ut sane frequenter non lucos duntaxat amabant Idololatrae, sed sub Quercuum umbra adolere, Testimonium en illustre Hos. IV. 13. *In verticibus montium sacrificarunt, in collibus suffitum adoleuerunt, sub Quercu, Populo & Tilia, quod amœna esset ejus umbra. Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymia-* *ma: subtus quercum & populum & terebinthum, quia bona erat umbra ejus.* Imo vero fuere Quercus Templorum vice Jes. LVII. 5. *Incalescit, scortatione Deastros sequuti, apud Quercus sub omni Ligno frondoso, jugulantes liberos in vallibus subtus in cauernis petrarum: Qui consolamini in Diis subter omne lignum frondosum, immolantes paruulos in torrentibus, subter eminentes petras:* Et Cap. I. 29. *Pudescient ab Idolis* (עֲלִילִים al. ab Ulmis vel Quercubus) *quibus vos delectati estis, & erubescetis propter hortos, quos elegistis.* Quis proin mirabitur dedisse Quercus Idolis materiam? Audi iterum Jes. XLIV. 14. *Accingit se (faber lignarius) ad incidendum Cedros, ut aduebat Ilicem & Quercum, & corroboret se in Lignis saltus — accipit enim ex his (Lignis) & calefit, quin & incenso (furno) panem coquit, deinde & Deum (ex his) facit, & adorat: Succidit cedros, tulit ilicem & quercum, quæ steterat inter ligna saltus, — sumsit ex eis, & calefactus est, & succendit, & coxit panes &c.*

Nil sane non poterat sufficere corruptæ Hominum Naturæ, nil non Idola facere, & commendare; locus, duratio, speciosa proceritas, rerum actarum memoria, & quid non? sane heic solum Deboræ sepultæ sub Quercu monumentum, & arbori huic inditum nomen אלון בכור *allon bacuth*: cur non magis defossi hîc Deastri Labanis *Teraphim*, quæ furtim abstulerat Rachel? De his autem varia est diuersis Autoribus mens, varia item de caussa Furti motiua. Sunt ex Judæis, qui existimant, surripuisse filiam Patri Idola, ne is Idola hæc consulendo, vel inspiciendo cognosceret Iter, per quod abiisset Jacobus maritus. Ita R. *Elieser in Capitulis* c. 36. *Aben Esra, Albilda in Olat Tamid* p. 99. quibus accedunt *Tostatus, & Bonfrerius. Flavius autem Josephus Ant. L. I. c. 19.* ut ad Idola aduersus Patris iram confugere posset. Alii, ut ipsa coleret, præuio *Chrysostomo* Hom. 57. in *Genes. Pererius & Osiander* sumsisse pro mercede marito, & pro dote sibi & sorori Idola hæc aurea argenteave. Fauentiores tandem *Racheli Basilii* in *Prouerb. Nazianzen. Orat. II. de Pasch. Theodoretus Quest. 86. in Gen. Calovius Disp. Anti Grot. in Gen. VI. August. Pfeiffer. Exerc. de Teraphim* §. 31. fuisse hoc furtum pium, quo voluerit Rachel Patrem ab Idololatria revocare; de materia, forma & usu horum Idolorum iterum miré variant interpretes varii. R. *Elieser* l. c. & cum eo alii γραιδών μύθων fabri, fuisse mactati primogeniti caput

fale & oleo conditum, sub cujus lingua posuerint laminam auream, inscripto nomine Spiritus cujusdam immundi, procubuisse coram hoc capite, & loquutum fuisse simulacrum cum ipsis. Rabbini plerique à tanta Labanis impietate remoti, fuisse Instrumenta quædam certo artificio ad stellarum positum fabricata, ex quibus loquentibus futura cognosci possent. Alii ex recutitorum Doctorum numero, nominatim R. *Moses Nachmanides* fuisse Horologia vel Astrolabia. *Pseifferrus* fuisse Idola, eaque domestica seu Lares quod vel ex Historia Michalis I. Sam. XIX. 13. pateat, quoad materiam varia, argentea, ænea, lignea, & per Teraphim Diabolum dedisse responsa. *Spencer. Lib. de Legg. Hebr.* originem ab Ægyptiis arcessens; substituisse reuera DEVM pro Ægyptiorum Teraphim Israelitis Urim ejusdem muneris & figuræ, simulacra nempe paruula, tanquam Oracula, ut peruicaci gratificaretur populo, quam opinionem, sane duram amplè refutat *Herm. Wisfius* in Ægyptiacis, ostendens, Teraphim Idola fuisse domestica, quorum usus DEO displicuerit, Instrumenta superstitionis, quæ inseruierint Diuinationi, Idololatriæ & Magiæ; Magicis præstigiis loquelam illis conciliatam: DEVM longe diuersum à Teraphim Oraculi concessisse Instrumentum. *Jurieu dans l'histoire critique des Dogmes* P. III. c. I. seqq. fuisse Teraphim simulacra figuræ humanæ, Instrumenta Diuinatoria, sed antiquiora illa Labanis objecta duntaxat adorationis, DEI invisibilis repræsentatoria, Majorum quorundam Imagines, DEOS tutelares in memoriam Patrum familias fabricatos, successu tamen temporis tractos ad abusus magicos & necromanticos; De quibus omnibus nec volo, nec audeo meum interponere iudicium, quod lubens linquo versatioribus in Antiquitatibus sacris. Ad id saltem facit hæc qualiscunque mea ad & extra Quercum (oleam dicit Prouerbum) diuagatio, ut introspicere detur originem & progressum *Idololatriæ* gentilium, & quam hæc à tenuissimis sæpe initiis orta alte surrexerit, & ampla per Orientem imprimis expanderit sua brachia, sed & per Occidentem. Innatæ sunt mortalium mentibus Diuini Numinis ideæ, & prolucet Existentia DEI ex omnibus operibus, sed fingit Deastros corrupta Natura, & abominanda metamorphosi conuertit Creaturas ipsas in Creatorem. Quot in Veteri hodiernoque Mundo sunt Idola, ut sunt ὡς μύθων ἀνθρώπων καὶ ἀμύθων, tot sunt turpium ἀποθεωσέων exempla; ad hanc supremam dignitatem euectos videas non solos Angelos, Mentis illas nostra substantia superiores, puras & impuras, sed Patres, Auos, Majores, Heroes, viros & sanctitate, vel scientia, vel inventis, aliisue meritis claros, Astra tum fixa tum errantia, Animalia, Vegetabilia, Lapides, Ligna, & quid non? Ubicunque

que videbant digitum DEI in operibus DEI, ut videbant ubique, DEVM videbant, sed in Creaturas transformatum, throno suo spiritali & glorioso dejectum subiciebant oculis, aliisue sensibus, vel saltem saniores ex iis ad-

ministris omnipotentissimi Regis adorarunt, ut propitium sibi facerent supremum Numen. Hinc ἀσρολατρεία, ἀγγελολατρεία, ζωολατρεία, & quis enumeraret omnes turpissimæ apostasiæ species? καὶ ταῦτα μὲν περὶ ταῦτα.

T A B. C.

Genes. Cap. XXXVI. vers. 24.

Isti sunt filii Zibeon & Ajah, atque Ana. Hic est Ana, qui inuenit mulos in deserto, quum pasceret Asinos patris sui Zibeon.

Et hi filii Sebeon: Aja & Ana: iste est Ana, qui inuenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinas Sebeon patris sui.

Est hic locus unus ex S. Scripturæ vetatissimis, cujus elucidatio præstolanda potius a Philologis, quam à Naturæ ruspatoribus. Redit namque huc omnis Quæstio, quid intelligi debeat per יִמִּי *Femin*, quod vocabulum reddimus per *Mulos*, & nobiscum *Jonathan* in Paraphrasi *Bereschith Rabba* Sect. 82. *Isidor. Orig.* L. XII. c. I. & tot Versiones atque Interpretes ut Defendat numerus, Junctæque umbone Phalanges.

Sed militant argumenta in contrarium validissima. 1. Mulus Ebræis est מִרְדָּן *Pered*. Nec reperias ex populis Orientis, qui hoc Animalium genus appellarint יִמִּי. 2. Qui mulos procreandi rationem excogitasset, non diceretur a Mose eos inuenisse, נָחַם *maza* in Scriptura significat inuenire rem jam extantem. Licet aliquando Græcorum ἐξευρίσκειν & Latinum *inuenire* sumatur pro excogitare. Ita *Homeri Scholiast.* ad *Iliad.* β. v. 852. de Henetis, ὅτε τὸ τῶν ἡμιόνων γένος ἐπενοήθη πρῶτον καὶ ἐξευρίθη. *Ubi mulorum genus primo excogitatum atque inuentum est.* 3. Ana pauisse legitur asinos Sibonis patris sui: ex solis autem Asinis non procreantur muli, sed ex Asino & Equa, vel ex Equo & Asina, vel Onagri cum Equa aut Asina concubitu. Equorum autem hic nulla fit mentio. 4. Judæos mulis usos fuisse non legimus ante tempora Davidis, qui posterior Ana fuit Annis ferè 700. Ante ea tempora inter greges Patriarcharum & Gentium nullibi recensentur Muli v. *Bochart. Hieroz.* P. I. L. I. c. 21.

Hinc est, quod alii יִמִּי interpretentur *stagna*, *fontes*, *Maria*, *Aguas calidas*, videatur *Hieronymus. Vulgata* habet *Aguas calidas. Syrus Aquas in Deserto. Diodorus* Tarsensis πηγὴν ἐν ἐρήμῳ. Huic Sententiæ obstat, quod iisdem quidem Literis scribantur יִמִּי *Femin*, & יַמִּי *jammim*, maria sed diuersissimis vocalibus. 2. יִמִּי Hebræis non dicuntur quæuis aquarum congregationes, sed Maria vel magni lacus, qui nemini non patent. 3. Aquæ Ebræis non sunt יִמִּי *Femin* sed יַמִּי *Maim*.

In tanta Interpretationis difficultate malue-

runt LXX. & Græci posteriores *Aquila, Symmachus, Theodotion*, seruare originale *Femin* יִמִּי & exponere per *יַמִּי*, qui ipsi nos ducunt ad aliam, & forte optimam conjecturam. Habet ex Chaldæis *Onkelos* גִּבְרִיָּה *Gigantes*, Samaritanus *Emeos*, qui ipsi erant *excelsi*, uti *Anacæi* & *gigantes reputabantur* ut *Anacæi. Deut.* II. 10. 11. His igitur יִמִּי *Femin* iidem sunt qui יַמִּי vel יַמִּי *Emim*.

Hic sensus planus, *Anam* Sibonis filium, *Esaui* Socerum, inuenisse *Emeos* in deserto. Inuenisse autem Hostes Ebræa phrasi dicitur, qui incidit vel irruit in illos ex improviso. Exempla talismodi inuentionis vel occursus habemus *Jud.* I. 5. *I. Sam.* XXXI. 3. *I. Reg.* XIII. 24. alibi.

Pontus dat huic interpretationi, quod *Horæi*, quibus *Anæ* pater *Sibon* imperabat, *Emeis* vicini erant. *Emei* enim *Ar* tenuerunt, & campum *Kriathaim*, & *Horæi* montem *Seir*, donec illi à *Moabitis*, hi ab *Idumæis* pellerentur. Unde *Emeorum* regio *Moabitis*, & *Horæorum* regio *Idumæa* dicta. Stabiliunt hanc viciniam, quæ legimus *Gen.* XIV. 5. 6. *Deut.* II. 9. 12. Placet hæc Sententia *Bocharto, Heideggero Exerc. de Esaui* Th. 17.

Mulorum proin origo, *Anæ* hætenus tributa, est admodum incerta. Excidit *Esaui* Socer inuentionis gloria. Antiquissimum Poetarum *Homerum* si audiamus, *Iliad.* β. v. 852. sunt *Heneti* populi *Mulorum* inuectores

Ἐξ ἑνετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων
Ex *Heneta* urbe genus mulis agrestibus unde est.

Sed in eundem nostrum *Anam* rediret inuentionis gloria, si quod *Ludo. de Dieu* autumat, ab ipso ἐνάν LXX. descenderunt ἐνετοὶ *Eneti* populi *Paphlagonibus*, *Cappadocibus*, *Galatis* vicini, apud quos alii Græci, *Theophrastus, Strabo, Plutarchus* primum natos volunt. Arabibus si credimus, *Karon*, qui videtur esse *Core* primus omnium Asinum Equæ, aut Equum Asinæ admisit. Videatur porro in hunc nostrum textum *Fortun. Scacchi Myroth.* III. cap. 25. ubi *Vulgatam* & congregationem aquarum fusc defendit.

TAB.

GENESIS Cap. XXXVI. v. 24.
Mulorum inventio.

I. Buch Mos. Cap. XXXVI. v. 24.
Die erfundene Maulthiere.

J. A. Friderich sculp.

[illegible]

TAB. CI. CII. CIII.

Genes. Cap. XXXVII. vers. 25.

Ipsi vero confidunt ad edendum cibum : & cum attollerent oculos, viderunt in via Israelitas venientes é Gilead, quorum Cameli ferebant aromata, resinam & (a) stacten: ibant autem, ut deportarent hæc in Ægyptum.

(a) Forte Lotum fuit.

Exponendæ nobis veniunt merces, quas ὁδοιπόροι Ἰσραηλῖται, turma Ismaelitarum seu Midianitarum, siue, ut hodie loqui amant, Carauana Arabum, ex Galaaditica Regione deportant in Ægyptum.

Primum quod memorat Moses sunt נכח, quæ Vox occurrit quoque Gen. XLIII. II. Sed incertæ est significationis. Jonathan מנח & Arabs Erpenianus מנח ceram exponunt, uti & Bereschith Rabba Sect. 9I. apud Onkelosum putant idem esse quod מנח. LXX. reddunt θυμιάματα, Aquila σύκα, Hieronymus priore loco Aromata, posteriore Storacem. Sic & nos utrobique Aromata, Gevürze, Syrus רוטח resinam. Kimchius rem desiderabilem, Farchius, collectionem plurium aromatum. Ex modernis seligit, quod vult quilibet. Junius exponit Myxaria, quæ Arabicé ait dici Nukeda, voce ad Hebraicum Necoth accedente, testibus Ægineta, Aetio, Psello Actuario. Constat autem hanc vocem Arabibus designare dentifricia, quæ in quotidiano sunt usu apud Arabes, & non solum dentes mundant, sed & fragrantiam halitui oris conciliant. Sed obstat, quod Arabes talis modi myxaria vocent מכי. Piacet Bocharto Storax & ex rationibus haud contemnendis, I. abunde crescit in Syria Plin. L. XII. c. 25. unde & hodié defertur Massiliam & in reliquam Europam; Phœniciam memorat Artemidorus apud Stephanum in voce καρυ. Josephus L. XV. c. 23. Galileam. 2. Inter laudatissima est θυμιάματα, 3. ut heic apud Mosén, ita & apud Plinium L. XII. c. 17. Arabes ex Syria reuehant Styracem acri odore ejus in focis abigentes suorum fastidium. 4. Moses cum Necoth jungit Resinam, mel & myrrhæ stacten, ad quorum naturam accedit storax, πρινώδης & ipse apud Dioscoridem, 5. convenit Radix Arabica נכח, quæ notat hasta Terram ita vi-

Et sedentes, ut comederent panem, viderunt Ismaelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & resinam & stacten in Ægyptum.

brare, ut nota impressa maneat, sed &, hastâ confossum aliquem in caput dejicere. Fiunt autem ex Styrace arbore, Strabone teste, τὰ συράκινα ἀκοντίσματα ἰσμήτρα τοῖς κραιναῖσις styracina bastilia iis, quæ corno fiunt simillima. L. XII. Et apud Hesychium σύραξ non tantum arborem, sed & lanceam notat, & hastæ partem seu superiorem seu inferiorem. Eidem συράκιον est pungere tanquam hastâ, vel hastæ cuspidē. 6. Hieronymus quoque Genes. XLIII. Storacem habet, & in Libro Nominum nechota Styracem vel Aromata. Idem senserunt Syri, qui Resinam, & Arabes, qui Gummi explicarunt, nomine generico usi pro speciali, Heidegg. Exerc. de Hist. Josephi I. Th. II. vi. Fig. I. Bocharto posterior Hillerus Hierophyt. P. I. p. 211. rejectis aliis sententiis נכח & נכח eadem vult quæ נכח tusa, littera ח repetenda, ut frequenter fieri solet, in נ mutata, & quidem intelligit olea tusa. Nam I. ex cognata voce oleum purius & pretiosius, lucernis in templo & oblationibus sacris impensum, vocatur כחית שמן ויח, tufum oleum oliuæ, Exod. XXVII. 20. Levit. XXIV. 2. Exod. XXIX. 4. Num. XXVIII. 5. 2. Utilissima laudatissimaque oleo tundendo conficiebatur, ut hodie sit flos olei, oleum ex recentibus oliuis in mollis oleariis expressum, eleganter flavum, dulce & fragrans. 3. Notio hæc omnibus, qui de נכח & נכח agunt, locis quadrat ut præfenti, quia Ægyptii tuso oleo ad unguenta laudatissima indigebant oleo optimo & purissimo. Hujusmodi autem præstantissimis oleis abundasse Gileaditicam Regionem. Porro Gen. XLIII. 11, Deut. VIII. 8. Jes. XXXIV. 12. 2. Reg. XX. 13. Nec poterat munus hoc, quod Jacobus Ægypti Præsidi misit, vile censeri, quum & Reges munificentiam suam testaturi, olei dono alios honorarint I. Reg. V. 11. 2. Paral. II. 10.

Cc

Sequi-

Sequitur רִינָה vel רִינָה *Resina*, ῥητίνη per metathesin & mutato in ת. Hujus Resinæ mentio quoque fit, Jer. VIII. 22. & Jer. XLVI. 11. Resinam quoque habet *Targum Onkelosi*, Vulgata & Latina nostra. Sed generica est hæc Vox, omnibus Arboribus Resiniferis, & inde fluenti Resinæ communis. Si quæras specialius quid, ut quærere fas est, exhibent multi noui interpretes post *Kimchium* Balsamum & Opobalsamum, ita & Vernacula nostra Balsam. Arbusculam exhibet Fig. II. Tab. CII. Sed obstat, quod Balsamum creuerit cis Jordanem prope *Engadi* & *Hierichuntem*, non in Terra Galaad, trans Jordanem; & in Judæa notum non fuerit Balsamum ante Salomonis tempora, quibus eò translatus est ex Arabia Felici à Regina Sabæorum, *Josepho* teste Antiqq. L. VIII. c. 2. Dabitur de hoc Frutice & Balsamo alibi commodior differendi occasio. Arabs habet *Theriacam*, ut & Judæorum Versio Hebræo-Germanica. Sic fluctuamus in incerto, ut fluctuamus sæpe, ubi de Plantis Scripturæ inquirimus. Placet *Josepho* Antiq. l. c. *Terebinthus* τερεβινθος, ut & *Hillero Hierophyt.* p. 417. 423. cujus vocis, uti supra theriacæ, prima Syllaba τὸ Zeri ostentant. Fig. III. Tab. CII.

Idem ferè fatum subit *Lot* לוֹט, quod *Græci*, *Onkelos*, Latina nostra vertunt *Stacten*, Germanica nostra *Myrrhen*. Est autem σακτὴ, stacte, myrrha nobilissima & selectissima προσφάτω σμύρνης τὸ λιπαρὸν κοκομμένη μετὰ ὕδατος ὀλίγη ἀποτεθλημένη τε δι' ὄργανον. Ἐυώδης τε λίαν καὶ πολυτελής. Καὶ καθ' ἑαυτὴν ἔσται μύρον τὸ καλέμενον σακτὴ. *Pinguitudo recentis Myrrhæ cum exigua aqua tuse, & organo expressæ, perquam oderata ac pretiosa, atque unguentum per se facit, quod Stacte nominatur.* Dioscor. L. I. c. 74. Et *Plin.* L. XII. c. 15. *Sudant myrrhæ arbores sponte priusquam incidantur Stacten dictam, cui nulla præfertur.* Est vera Stacte hodie ignota, sed sunt, qui adulterinam parant, dissolvendo myrrham in oleo, quam *Stacten unguentariam* vocant, vel *artificialem*, si inspissent. Pomet Hist. de Drog. L. VII. c. 21. Arborem ipsam Myrrhiferam ita scitè describit *Plinius* l. c. *Altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudicè duro & intorto, crassiore quam Thuris, & ab radice etiam, quam reliqua sui parte. Corticem læuem, similemque Vnedoni: scabrum alii spinosumque dixerunt. Folium oliuæ verum crispus, & aculeatum. Juba Olusatris. Aliqui similem Junipero, scabriorem tantum spinisque horridum, folio rotundiore, sed sapore Juniperi.* Sunt bene multi, qui Arabum autoritate suffulti, *styracem liquidam* pro Stacte habent, quos refutat *Job. Baubin.* Hist. Plant. L. IX. p. 315. vi. Fig. IV. Tab. CII.

Placet *Heideggero Exerc. de Histor. Joseph.* Th. II. ut & *Hillero Hierophyt.* P. I. p. 448. propter affinitatem לוֹט *Ladanum*, substantia odorata, resinosa, subviridis, facile mollescens,

pinguis, εὐώδης, ὑπόχλωρον, εὐμάλακτον, λιπαρὸν. *Diosc.* L. I. c. 129. quam cum Cisti frondes depascuntur Capræ hircique, conspicue barba carpunt, & suo lentore villosis cruribus adhærescentes reportant, quam depectentes incolæ, colantesque cogunt in offas, & ita recondunt: alii vero attractis funiculis insidentem funiculis lentorem abstergunt, conglomerantque in Ladanum. Eodem teste & *Plinio* L. XII. c. 17. qui Herbam, ex qua *Ladanum* fiat, *Ledum* appellari dicit; pluraque allegat de vero & adulterino Ladano. Est & hodiè cognitum *Ladanum*, idque duplex, *liquidum* seu *balsamum*, *nigrum*, *Beaume noir*, quod liquefactum & percolatum vesicis indunt, alterum solidum, in pastillos ex residuo prioris redactum, *Ladanum en tortis*. Pomet Hist. des Drog. P. II. p. 36. utrumque suffumigiis adhiberi solitum. In Creta hoc Ladanum colligunt inprimis Monachi Græci, *Bellonio* teste: colligi autem potest, ubi crescit, cumque *cistus Ledon*, cujus variæ sunt species, ordine descriptæ à *Job. Baubino Hist. Plant.* L. XIII. c. 6. 7. sistit Fig. V. *Cistus. Ledon latifolium Creticum* Tab. CII.

Affinitatem Literariam si spectes, propius adhuc ad לוֹט *Lot* accedit, *Lotus* arbor, λωτός, *vastæ magnitudinis, ferens baccam, pipere majorem, dulcem, cibis gratam, stomacho facilem* φυτὸν εὐμύγεθες, καρπὸν δὲ φέρει μελίζονα πεπέργως γλυκὴν, βρώσιμον, εὐσώμαχον. *Diosc.* L. I. c. 172. cujus fructus dulcedine allekti Ulyssis exploratores tres ad nauem redire noluerunt, nisi verberibus compulsi, tutius esse rati, apud *Lothophagos* subsistere, quam tot erroribus atque periculis in mari quotidie cum Ulyssè jactari. Est & veteribus celebrata in Numis ipsis passim obuia *Lotus Ægyptia* descripta *Diosc.* L. IV. c. 114. *Plin.* L. XIII. c. 17. quam prætereo, quia planè non est credibile, intulisse Gileaditas mercatores Ægypto plantam huic Regioni familiarem, in fluminibus obuiam, imo Ægypto propriam. Multo minus huc pertinent *Loti* aliæ in scriptis Botanicorum obuiae. Ut tandem quid te *Lot* sentiendum sit, plane hæream, primam omnium de Stacte sententiam reliquis præferens, donec certiora fuerim edoctus, licet & hujus vix aliam videam rationem, quam quæ nititur veterum interpretum autoritate. Placet certe magis quam נחמ *Terebinthus*, quam habet Syrus & לוֹט *Castanea*, quas Arabs. Interim Fig. VI. exhibet *Lotum*, & Fig. VII. Sacerdotem Ægyptum seu Isiacum cum Loto in capite, subligaculo Sacerdotibus illis familiari, *candido nempe linteamine cincto pectorali ad usque vestigia stridim injecto.* *Apulej.* L. XI. *Metam.* cum florum aut fructuum primitiis, & Anseribus Isidi sacris, quam ex *Bellonio* Diff. IV. de *Præstantia & Usu Numism.* pag. 266. inseruit Illustris *Spanhemius*. Ad marginem quoque visuntur Numismata quæ-

GENESIS Cap. XXXVII. v. 25.

Necoth, Styra.

I. Buch Mos. Cap. XXXVII. v. 25.
Necoth und Styra.

M. Tyff. sculp.

GENESIS Cap. XXXVII. v. 25.
Tieri, Balsamum, Terebinthus

I. Buch Moses Cap. XXXVII. v. 25.
Balsam Terpentim-Baum, Terebinthen.

M. Tyroff sculp.

GENESIS Cap. XXXVII. v. 25.
Lotus Ægyptia in Numis et Antiqq.

I. Rich. Moles Cap. XXXVII. v. 25.
Egyptischer Lotus-Pflanz.

A. Delenbach sculp.

Genes. Cap. XLI. vers. 5. 6. 7. 22. 23. 24. 26. 27. TAB. CIV. 99

quædam Ægyptiaca Loti Florem exhibentia. Nempe a. ab uno latere sistit Harpocratem digitum ori admoventem, & Flori Loti insidentem, ab altera Isidem Oro admouentem ubera b. Isidis Caput Hydriæ impositum cum

Loti ornamento. c. Duos Dracones aut Serpentes, quorum alter mammosus Isidem, alter Osiridem adumbrat cum fructu & flore Loti in capite.

TAB. CIV.

Genes. Cap. XLI. vers. 5. 6. 7. 22. 23. 24. 26. 27.

Rursum vero dormiens somniauit secundo, septem spicæ pullulabant in culmo uno, plenæ quidem & bonæ.

Et rursus septem spicæ tenues, & Euro exhaustæ germinabant post illas.

Deuorabantque spicæ tenuiores septem spicas crassas & plenas. Euigilauitque Pharao, & ecce somnium erat.

Et euigilans rursus vidi per somnium meum spicas pullulantes, ex uno culmo plenas & pulchras.

Fuerunt rursus aliæ septem spicæ exiccatae, tenues & Euro exhaustæ, quæ pullularunt post priores.

Deuoraueruntque spicæ illæ tenues septem spicas bonas —

Septem vaccae elegantes sunt septem anni & septem spicæ bonæ ipsidem septem anni sunt: unum idemque est somnium.

Septem ergo vaccae macilentæ & tenues, quæ post priores ascenderunt, septem sunt anni, & septem spicæ vacuæ & Euro exhaustæ etiam septem anni sunt famis.

Rursum dormiuit, & vidit alterum somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno, plenæ atque formosæ.

Aliæ quoque totidem spicæ tenues, & percussæ uredine oriebantur.

Deuorantes omnem priorum pulchritudinem: Euigilans Pharao post quietem.

Euigilans rursus sopore depressus. Vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque pulcherrimæ.

Aliæ quoque septem tenues & percussæ uredine oriebantur e stipula.

Quæ priorum pulchritudinem deuorauerunt.

Septem boues pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem ubertatis anni sunt, eandemque vim somni comprehendunt.

Septem quoque boues tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues & vento urente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.

EX eodem grano Terræ dato plurimos surgere, imo ad 50. 100. culmos, quorum singuli spicam gestent, nil hodie noui. Non opus nisi profundiori seminis sub Terra situ. Ostendunt hoc artificium, & rationes detegunt, qui hodie Frumenti multiplicationi sese applicant. Sed rarum id, & pene monitrosus ex uno

culmo prodire septem spicas. Occurrunt nihilominus & hujus luxuriationis exempla, sed rariora. Talem *Auenæ* culmum vidimus A. 1692. Leimbaci in Agro Tigurino luxuriantem 220. locustis onustum. Fig. I. sistit spicam *Tritici* 15. aristarum ex *Hermanni Maslographia* p. 246. quod distingui debet à peculiari specie *Triticum* dicta *multiplicispica*. C. B.

Spicae tenues & Euro arefactae meo quidem iudicio optime possunt per *Ustilaginem* explicari, in specie in *secali* obuiam, quod ita degenerans, si in grana tumidiora excrescat, nuncupatur *Secale luxurians* C. B. Pin. 23. aliis *Secale temulentum*, *clavi filiginis* Lonicero, Gallis *blé cornu*, *Ergot*. Talem Spicam luxuriantem sistit Fig. II. Huiusmodi Ustilago seu simplex granis vacua, pulverulenta seu in grana tumidiora excrescens, vel sola specie externa colore scilicet atro mortis terribilem quandam ideam exhibet, sed & interno usu sanioribus granis mixta venenatos, gangraena praecunte, effectus. Tribuitur autem degener hoc secale constitutioni aeris nebulosae, humidae nimis, vel etiam insidenti spicis melleo rori, & inscuto aestui; heic si spicae tenues Ustilago fuerint, Euro in Orientalibus Regionibus, imprimis Aegypto ex Arabia spiranti, arefacienti, & veluti adurenti. Vocantur haec spicae Graecis uno verbo ἀνεμόφθοροι, a vento corruptae.

Attentionem singularem meretur Ventus קדימ Kadim, qui urentem vim exseruit in spicas a Pharaone in somnio visas. Eurum nos vertimus cum Interpretibus tantum non omnibus. Multus est *Bochartus Hieroz.* P. II. L. I. c. 15. in Historia Coturnicum Mosis, ut ostendat, ventum hunc esse potius australem, quam vere Orientalem, sed quidem sub se comprehendere orientalem. Sane antiqui Philosophi ac Medici, praecipue *Aristoteles* & *Theophrastus* τὰ βορρεια solum & τὰ νότια nominant, ubi ventos describunt, nusquam τὰ ἰσπέρια aut τὰ ἰωα. Ille Lib. II. Meteor. c. 6. octo quidem principales Ventos nominat, sed *universaliter horum alios esse boreales, alios vocari Australes*. Ventos occidentales tanquam frigidiores Boreae apponi, & Austro orientales, utpote calidiores. Huic Vento קדימ Scriptura Sacra passim vim tribuit exiccantem & urentem Exod. XIV. 21. XVII. 10. XIX. 12. Hos. XIII. 15. Hinc est quod Graeci nusquam εὐρον vocent, sed νότον vel καύσωνα, *Austrum & Ventum urentem*. *Theodoretus* quoque *Quaest. VIII. in Gen.* Eurum & Austrum confert ut ventos similes, quoad effectum. Situm Aegypti si spectemus, calidus est uterque ventus, Orientalis ex Arabia, & Austro, seu Africus, ex Africa spirans, licet ille humidior in transitu suo per Mare rubrum Aegypto vaporum ingentem satis copiam aduehens.

Quodsi conjectare liceat (& cur non liceret, si licet & aliis) esse hos ipsos Ventos *Kadim*, mutata media litera *Campsim* hodieque Aegyptiis cognitos, & toti Regioni funestos,

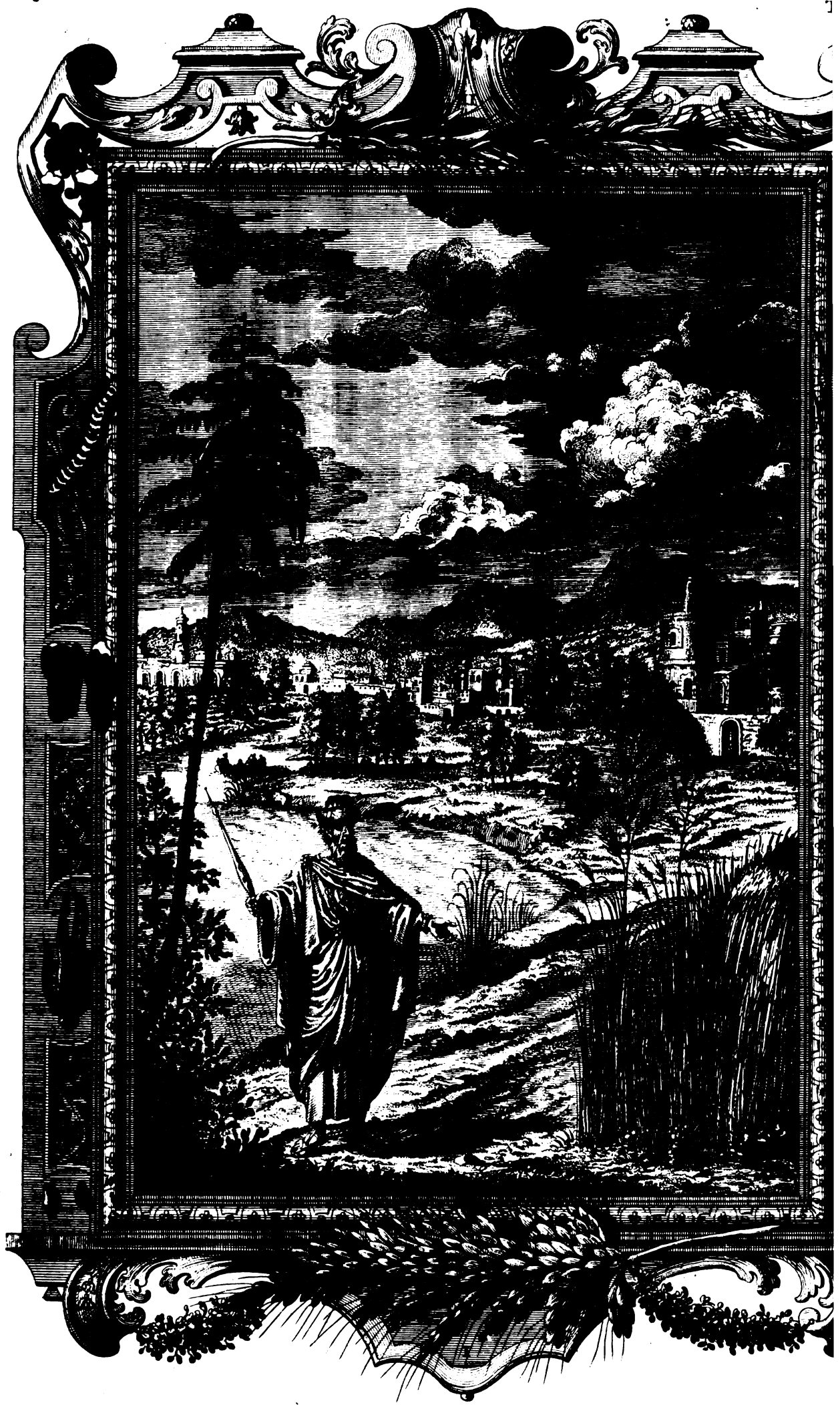
imo fere pestiferos. De origine huius vocis variant conjecturae: Aegyptiis hoc nomen numerum signat quinquagenarium, hinc aliqui Ventos illos *Campsim* vocant, quia interrupte diebus 50. spirare solent à Festo Resurrectionis ferè usque ad festum Ascensionis: alii ex morte *Camps* multarum copiarum Ducis, quem immodica arenarum copia, ventis asportata, cum toto Exercitu in Africae deserto suffocauerat, quod in Vita Alexandri M. legitur. De ventis ipsis *Campsim*, ut horum convenientia cum nostris *Kadim* innotescat, haec legi apud Alpin. Medic. Aegypt. L. I. c. 7. *Euri Austrique Venti Campsim à meridie loca arenosa, summoque calore inflammata, transeuntes, atque in Aegyptum spirantes, tantum caloris, aestus, pulverumque & inflammatarum arenarum euebunt, ut ignitas flammis, nec non pulveribus obscurissimas nubes eò asportasse videantur. Pulvis ille vel arena copiosa ventis tum asportata, tum ex solo Aegypti ventis arrepta atque per Aerem agitata, non minus quam Aer suo calore corpora laedit atque offendit, oculosque maxime, quos mordet & inflamat* — Hi venti interruptè ac inconstanter quandoque tribus, quandoque quinque, aliquando etiam septem ac novem diebus spirant. Ipsosque Charonios vocare posse, quod quasi à Charonte procedant, semper plurimos lethales morbos ipsis asportantes. Quo tempore multas pestiferas febres atque phrenitides, homines non diebus sed horis paucis perdentes, seuissimasque quamplurimas ophthalmias ibi vagari observavi. Corpora omnia ab his languida redduntur, ut ferè cibos abhorrere videantur, inextinguibilique firi continue ardeant.

In somniis ordinariis ut plurimum sistunt se ideae rerum, quas ante versavimus, vel redeunt, quae cogitavimus interdum, aut vidimus, aut peregimus, juxta illud:

Navita de ventis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oves.

Heic vero, in Pharaonis somniis occurrunt de quibus nemo cogitasset unquam. Est bouis, Nili, spicae idea passim obvia, sed bouem à boue, pinguem à macro deuorari, spicam à tenui & exusta, absorberi, nemini facile veniet in mentem. Naturalius longe est ex duplici *Pharaonis* conflatum *Archelai* Regis somnium, qui *Iosepho* teste sub finem Lib. XVII. vidit decem spicas maturas & tritico plenas à bobus absumi. Quod *Simon Essæus* ονειρομάντης explicuit de *Archelai* morte post decennium secutura, & rerum mutatione, quia bos terram subvertit.

TAB.

GENESIS Cap. XII.v. 5-7. 22-27.
Pharaonis Somnium.

I. Buch Mosi Cap. XII.v.
Pharaons Traum

M

TAB. CV.

Genes. Cap. XLIII. vers. 10. al. 11.

Et dixit ad eos Israel Pater eorum, siquidem omnino ita fieri oportet, facite hoc & accipite de nobilissimis (fructibus) terræ in vasa vestra, & deferte Viro illi munus, paullulum resinæ, aromata & ^(a) Staeten, ^(b) juglandes & amygdala.

(a) Quidam pro staete balsamum legunt, quidam lotum.
(b) Batnim quidam nuces, quidam pineas interpretantur, quidam poma palmarum.

Israel Pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ (fructibus) in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, staetes & terebinthi, & amygdalarum.

Altera hæc est Jacobi, fame pressi filiorum, & omnium quidem, ex Canaan ad Josephum missio, quine αὐμβολοι venirent, Proregi afferre debebant מִן הַטָּבִיחַ de cantatione, de laudatione terræ, Græci: ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, de fructibus Terræ, Onkelos de optimis Terræ, Syrus de bonitate Terræ, nobis, de nobilissimis (fructibus) Terræ. Mos nimirum & olim erat in oriente, & nunc est, ad magnates & Reges non accedere nisi donariis, quæ debebant esse patria, non Ægyptia, optima ex Canaanitide quæque, non exotica.

Enumerantur ordine munera. De זרזר Zari, נכח Necoth, & לוט Lot egimus supra ad Gen. XXXVII. 25. sequitur מֶלֶךְ Mel: sed cur hoc? vilissima hodie merces? quod hodie Saccharum, id olim Mel, appositum inter Regum & Magnatum dapes. Sic Regi Daudi, cum esset in Mahanaim oppido, Mel obtulere vicini Nobiles 2. Sam. XVII. 29. Salomon. Cant. V. 1. Comede fauos cum melle meo. Hecamedes Nestori & Patroclo in Conuiuio apposuit μέλι χαλκόν, mel flauum, mel recens. Homer. Iliad. λ. V. 630. Suetonius de Nerone c. 27. Indicebat & familiaribus cœnas, quarum uni mellita quadragesies sesterium constiterunt, id est 100000. aureorum, ex Budæi supputatione. Laudatissimam autem fuisse Canaanem ex melle quis ignorat? Apud Josephum L. V. de Bello c. 4. Hierichuntini agri laudum hæc una, quod est μελιτοτρόφος ἡ χώρα, apibus alendis apta regio. Deferebatur mel é Judæa in alias regiones, ad Tyriorum nundinas Ezech. XXVII. 17. hinc in Ægyptum, quamuis & ipsa Ægyptus melle abundasse legatur Num. XVI. 13. quod vel fuit agreste, vel mali saporis. Ita in Europa præ aliis celebratur Mel ex Prouincia Galliæ & Linguedocia, inpri-

mis Narbonnense, le Miel de Corbiere, in Heluetia Abbatis cellarum. Est autem Mel pretiosissimus liquor, veluti omnium florum quinta Essentia, ab Apibus summa industria ex floribus Plantarum collecta, & in aluearia deportata. Estque triplicis ferè generis Mel venale in Europa. 1. album sine igne extractum, sponte fluens ex aluearibus, Virgineum aliis. 2. etiam album, sed ope Torcularis expressum. 3. flauum, ignis ope excoctum, dehinc expressum, de quibus vi. Pomet. Hist. des Drog. L. I. c. 24.

Sequuntur בַּטְנִים Batnim, de quibus dubii admodum sunt Interpretes: Græci reddunt τερσίνθον Terebinthum; Onkelos, Syrus & Arabs, quia sensum ignorabant, retinent vocem; alii intelligunt Persica, alii Nuces: nos Juglandes, in Glossis marginalibus, pineas & poma palmarum: Pineas habent plerique Rabbini, alii Auellanas. Terebinthus si est, quod Græci volunt, Vulgata, Salmasius in Hyle Jatraca, Hederger. in Histor. Josephi Exerc. Sect. IV. Th. 18. erit ex ejus speciebus Terebinthus Indica major fructu rotundo J. Baubm. Hist. Plant. L. III. c. 19. cujus nuculæ in oriente Pistaciis præferuntur, hodieque Arabibus vocantur Bodin, Persis Terbaik, Botinquir. Arbor juxta Theophrastum IV. Hist. 5. alteri Terebintho similis, cujus folia, rami, & reliqua omnia Terebintho similia, fructus autem diuersus, similis Amygdalis præstantior. Pistacia peregrina fructu majore Pistaciis simili eduli C. B. Pin. 400. Posset & huc trahi Terebinthus vulgaris C. B. cui nostrum בַּטְנִים & Arabum Botin quoque tribuit Job. Baubin: Arbor maxima ex parte fruticans, ramis longis, raris, cinereo cortice testis, nec frondis suæ per hyemem tenax. Flores è ramorum tuberculis copiosos in longo racemo producit, meris stamineis

D d

mineis fibris, purpurascens contextos. Folia in alam se explicant, quanquam non semper equali situ, Laurinis similia, sed magis obtusa, conjugatim ut in sorbo nascentia, subrubentia, quæ crebris obliquis neruulis percurruntur. Fructus parui ex rotundo oblongi, rubentes, Carpobalsamo Officinarum penè similis, resinoso lentore viscidus, nucleum continentes. Hujus Resinam pro ^{רז} hujusdem Textus habet *Lonicerus*. Pro Terebintho militat porro præter edulitatem fructus, veteribus cognitum etymon Vocis ^{רז} venter, Arab. *beten*, sunt enim Terebinthi grana in rotunditate quadantenus concaua. Addit *Bochart. Geogr. S. L. I. c. 10.* pro Pistaciis, quæ eadem sunt cum Terebintho, esse fructus laudatissimos, nuces stomacho gratas & amicas, contra venena & serpentum ictus validas, sapore Amygdalis præferendas, Persis regias, nam his ^{βισαξ} (*βισάνια* enim scribunt *Pofidonius*, Athenæus, Suidas) Rex fructus

Judææ & Syriæ peculiare; à quibus denominatæ duæ urbes, una in tribu Gad. Jos. XIII. 26. altera in Aser Jos. XIX. 25. Quæ tamen argumenta diluit *Hiller Hierophyt. P. I. p. 225.* Interim in gratiam *Τερεβινθοφίλων* sisto Terebinthi illius Orientalis, quam supra nominaui, Iconem Fig. I. Laudatus modo *Hillerus* fauet *Auellanis*, sed majoribus illis, nempe *Coryli sativæ fructu rotundo maximo C. B.* item *Coryli sativæ fructu oblongo rubente C. B.* à quibus, non à Pistaciis, urbes illæ Judææ denominatæ, & assentientes habet *Aben Esram*, *R. Nathanem*, *Dauidem de Pomis*, *Mercerum*, *Munsterum*, *Pagninum*, *Ariam Montanum*.

^{ἁμυγδαλῆς} sunt ex omnium Interpretum consensu *Amygdalæ*, quæ ex Canaanitide omnibus Orientalibus aliis præstant, ut optimas in Europa dat Comitatus Viscantinus Galliæ, ^{παιξίωρος} Avenionensis, Prouincia item & Linguedocia Fig. II.

TAB. CVI.

Genes. Cap. XLIII. 29. al. 30.

Festinauitque Joseph (incaluerunt enim viscera ejus erga fratrem suum) & quæsiuit, ut flecter, ingressusque penetrale, fleuit ibi.

Festinauitque in domum, quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, & erumpebant lacrymæ, & introiens cubiculum fleuit.

Genes. Cap. XLV. vers. 2. 3. 14. 15.

Emittebatque vocem suam cum fletu, & audierunt hoc Ægyptii, audiit quoque domus Pharaonis.

Et dixit Joseph ad fratres suos: Ego sum Joseph, viuitque adhuc Pater vester? Et non poterant fratres sui ei respondere, adeo terrore erant obstupefacti coram illo.

Et ruit in collum Benjamin, fleuitque super collum ejus: sed & Benjamin fleuit super collum illius.

Et osculans omnes fratres suos, fleuit super eos, & postea loquuti sunt fratres ejus cum eo.

Eleuauitque vocem cum fletu: quam audierunt Ægyptii, omnisque domus Pharaonis.

Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph, adhuc Pater meus viuit? (Nec) poterant respondere fratres, nimio terrore perterriti.

Cumque amplexatus cecidisset in collum Benjamin fratris sui fleuit: illo quoque similiter flente super collum ejus.

Osculatusque est Joseph omnes fratres suos, & plorauit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

Lachry-

GENESIS Cap. XLIII. v. 10.

Batnim et Schekedim, Terebinthus.

I. Buch Mos. Cap. XLIII. v. 10.

Serpentin- und Mandel-Baum.

J. A. Delembach sculp.

GENESIS Cap. XLIII. v. 29. Cap. XLV. v. 2. 3. 14. 15.
Iosephus fratribus manifestatus:

I. Buch Mos. Cap. XLIII. v. 29. Cap. XLV. v. 2. 3. 14. 15.
Der seuten Brüdern offenbahrte Joseph.

H. Sperling sculp.

Lachrymas videmus effusas ex gaudio & tenerâ Animi commotione, quas exprimit aliàs mœror. En Passionum oppositarum eundem effectum ! Flet Pro-Rex imprimis ex conspectu fratris unici Benjaminis. Admiratur Diuini Numinis optimam & sapientissimam Prouidentiam, & flet ; flet memor ante secum actorum. Animo sistunt sese simul & semel Pater optimus, absens, adhuc in viuis, fratres, nullo excepto, omnes, somnia quæ puer habuit, misera captiuitas terminata in Regium splendorem. Incalescunt viscera, irruunt Spiritus in Cor : Expellitur cordis thalamo sanguis solito majori impetu in Arterias, erubescit inde facies, promouentur omnes secretiones ; Glandulis, tum Innominata, tum Lachrymali exprimitur veluti é spongia Lympha lachrymalis, & oculos inundat, quæ, quia per puncta lachrymalia non deferri potest omnis, per genas defluit. Imo vero fluunt ante Lachrymæ, quam ad Cor delatus est nuntius, commotis neruis oculorum motui destinatis, Pathetico inprimis, in transitu ipso ex Cerebro in Cerebellum. En proin duplicem Lachrymarum fontem, unum in Confiniis Cerebri & Cerebelli, alterum in corde.

Diu, quod ex serie integra Historiæ patet, continuerat se Pro-Rex, ut non compareret Josephus in oculis fratrum. Dissimulatio erat coacta, in Aulis frequentissime obuia, ut heic in malum sæpe, ibi in optimum finem. Diutius autem sese continere non poterat, nec volebat. Ex abundantia cordis os loquitur, & iterum flent oculi, *emittebat vocem suam cum fletu*, dum sese cognoscendum dedit fratribus, flet Pro-Rex Josephus, ruens in collum Benjaminis, flet osculans omnes fratres suos, sed flet quoque Benjamin super collum fratris sui, tenero præ aliis gaudens Neruorum Systemate.

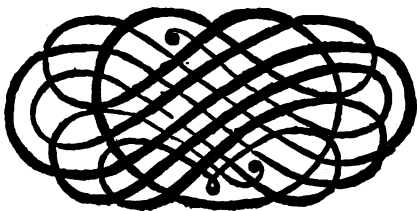
Sed quid Fratres ? qui non fleuisse leguntur, nec flere forsan poterant. Sane *non poterant ei respondere, adeo terrore erant obstupesciti coram illo* ; Hactenus quidem *Terrore* fere continuo erant obsessi eorum animi, ut ne passum quidem in Ægypto progressi fuerint absque metu. Iratum videbant ProRegem, in cujus manibus vita eorum periclitabatur : videbant sese accusatos furti, & excusationi locus haud erat, nedum purgationi : mentibus inhæserat optimo Patri facta stipulatio, Judæ inprimis, de dilectissimi Benjaminis saluo certoque reditu, quo promisso stare non poterant. Nunc derepente nouum aperitur Theatrum. Quem existimabant dudum mortuum, turpissimè olim venditum, Fratrem, nunc vident Proregem : inexorabilem Iudicem vident subito mutatum in optimum Fratrem, seuerissimum Dominum in Protectorem. Admiratio nunc subit, imo consternatio Advenarum mentes ; sistuntur attonitæ & congelatæ veluti, ideæ, Patris domi suæ anxii, Poregis, Josephi, criminis atri olim commissi, & nuper imputati, poenæ indictæ, inexpectatæ prorsus liberationis : stant inter terrorem & gaudium medii prorsus. Obstupesciti respondere non poterant, quin ne quidem cogitare.

In margine viuem en ! imaginem gaudentis simul & flentis, admirantis, obstupesciti, Terrore compulsi ! Sed quoque

Fig. I. oculum sinistrum, in quo A. glandula Innominata. de. de vasa lachrymalia, prout ab extra conspici possunt.

bb. Bina puncta lachrymalia, quæ lympham lacrymalem per ductum c f. ad Nares deuehant.

Fig. II. A. interiorem palpebræ superficiem, per quam sese exonerant b e d. b e d. vasa lachrymalia.

TAB. CVII.

Genes. Cap. XLVI. vers. 8-27.

Hæc sunt autem nomina filiorum
Israel, qui venerunt in Ægyptum,
Jacob cum filiis suis, primogeni-
tus Jacob, Ruben.

Filii vero Ruben, Hanoth, Phallu,
Hezron & Charmi.

Filii Simeon, Jemuel, Jamin, Ohad,
Jachin atque Zohar, & Saul,
filius Chanaanitidis.

Filii Leui, Gerson, Kahat & Merari.

Filii Jehuda, Er, Onan, Sela, Perez
atque Zerah. Mortuus vero est
Er & Onan in Terra Chanaan.
Filii Perez fuerunt Hezron atque
Hamul.

Porro Filii Issachar Thola, Phua,
Job & Simron.

Filii vero Zebulon, Sered, Elon, &
Jachleel.

Hi filii Leæ, quos genuit ipsi Jacob in
Padan Aram, una cum Dina filia
sua, omnes animæ filiorum ejus
& filiarum ejus triginta tres.

Filii autem Gad, Ziphion, Haggi,
Sunî & Ebzon, Eri & Arodi atque
Arelî.

Filii Aser, Jimna, Jisua, Jisui & Bria,
atque Sera soror eorum. Filii au-
tem Bria, Heber & Malkiel.

Isti filii Zilpa, quam dedit Laban Leæ
filiae suæ, peperitque istos ipsi Ja-
cob, sedecim nempe animæ.

Filii Rahel, uxoris Jacob erant, Joseph
& Benjamin.

Natique sunt ipsi Joseph in Terra
Ægypti Manasses & Ephraim,
quos peperit ei Asnath filia Poti-
pharis Sacerdotis in On.

Filii Benjamin, Bela, Becher, Asbel,
Gera, Naaman, Eri & Rosch,
Muphim, Huphim & Ard.

Hæc sunt nomina filiorum Israel, qui
ingressi sunt in Ægyptum, ipse
cum liberis suis. Primogenitus
Ruben.

Filii Ruben: Henoch & Phallu &
Hesron & Charmi.

Filii Simeon: Jamuel & Jamin, &
Ahod & Jachin & Sohar, & Saul,
filius Chanaanitidis.

Filii Leui: Gerson, & Cahat, & Me-
rari.

Filii Juda: Her & Onan & Sela, &
Phares & Zarah: mortui sunt
autem Her & Onan in terra Ca-
naan: natique sunt filii Phares,
Hesron & Hamul.

Filii Issachar: Thola & Phua & Job
& Simeron.

Filii Zabulon: Sared & Elon & Ja-
hehel.

Hi filii Liæ, quos genuit in Mesopo-
tania Syriæ, cum Dina filia sua:
omnes animæ filiorum ejus & fi-
liarum triginta tres.

Filii Gad: Sephon & Aggi, & Efe-
bon & Suni, & Heri, & Arodi, &
Arelî.

Filii Aser: Jamna & Jesua & Jessui &
Beria. Sara quoque soror eo-
rum. Filii Beria Heber & Mel-
chiel.

Hi filii Zelphæ, quam dedit Laban
Liæ filiae suæ: & hos genuit Ja-
cob, sedecim animas.

Filii Rachel, uxoris Jacob: Joseph
& Benjamin.

Natique sunt Joseph filii in terra Æ-
gypti, quos genuit ei Aseneth,
filia Phutipharis, Sacerdotis He-
liopoleos: Manasses & Ephraim.

Filii Benjamin, Bela & Bechor & Af-
bel & Gera & Naaman & Echi,
& Mophim, & Ophim & Ared.

Hi

Fily Iacobi ex Lea . 33	Er. Onan. Ioseph cum 2. Fil. 5.	70.
Silpa . 16		85.
Rahel . 14		
Bilha . 7	Dina	1.
V. 27. 70.	v. 26.	66.
		70.
66. Er. Onan. Ioseph cum 2. Fil. 5.		75.
Iacob. Ioseph cum 2. Fil. 4.		66.
Exod. I. 5. 70.	Patriarcharum Uxores. 10.	
	Act. VII. 14. ---	76.

GENESIS Cap. XLVI. v. 8. 27.
Genealogia Iacobi.

I. Buch Mosıs Cap. XLVI. v. 8. 27.
Jacobs Geschlecht Register.

M. Tyroff sculp.

Hi filii Rahel, quos peperit ipsi Jacob,
omnes animæ quatuordecim.

Filii Dan, Hufim.

Filii Naphtali, Jachzeel, Guni, Jezer
& Sillem.

Hi filii Bilha, quam dedit Laban Ra-
heli filia suæ, peperitque istos Ja-
cob, omnes animæ septem.

Itaque omnes animæ, quæ venerunt
cum Jacob in Ægyptum, egressæ
de fœmore ejus (præter uxores
filiorum Jacob) omnes inquam
Animæ sunt sexaginta sex.

Filii vero Joseph, qui nati sunt ei in
Ægypto, duæ animæ. Omnes
itaque animæ domus Jacob, quæ
venerunt in Ægyptum sunt se-
ptuaginta.

Hi filii Rachel, quos genuit Jacob,
omnes animæ quatuordecim.

Filii Dan : Hufim.

Filii Nephtali : Jafiel & Guni & Je-
ser & Sallem.

Hi filii Balæ, quam dedit Laban Ra-
cheli filia suæ, & hos genuit Ja-
cob : omnes animæ septem.

Cunctæque animæ, quæ ingressæ
sunt cum Jacob in Ægyptum, &
egressæ sunt de femore illius, abs-
que uxoribus filiorum ejus : Se-
xaginta sex.

Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in
terra Ægypti, animæ duæ :
Omnes animæ domus Jacob, quæ
ingressæ sunt in Ægyptum, fuere
septuaginta.

Actor. Cap. 7. vers. 14.

Αποστείλας δὲ Ἰωσήφ μετεκαλίσσατο
τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἰακώβ, καὶ πᾶ-
σαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ ἐν φυ-
χαῖς ἐβδομήκοντα πέντε.

Mittens autem Joseph, accersivit Ja-
cob patrem suum & omnem co-
gnationem in animabus septua-
ginta quinque.

Occurrunt in Jacobi Patriarchæ Ge-
nealogia ἐναντιοφανίαι, quæ Arith-
meticum postulant. v. 26. dicun-
tur omnes animæ egressæ de fœmore
Jacobi 66. & v. 27. omnes animæ
domus Jacob, quæ venerunt in Ægyptum 70.
Ibi non memoratur Jacobus, qui sane é fœ-
more proprio egressus non est. Illis 66. igitur
si addas Jacobum, stemmatis principem, &
Josephum cum duobus filiis, prodibunt 70.
Hi non quidem descenderunt unâ cum Jacobo
in Ægyptum, sed pertinent tamen ad fami-
liam Jacobi. Ita Deut. X. ult. Cum septuaginta
animabus descenderunt patres tui in Ægyptum.
Et Exod. I. 5. Erant omnes animæ egressæ é fe-
more Jacobi septuaginta animæ, ubi connume-
ratur ipse Jacobus, connumerantur & Josephi
duo filii, qui proprie non descenderunt, in-
gressi tamen dicuntur, & egressi, quia vi-
uente Jacobo nati erant in Ægypto. Quod
ipsum de filiis Benjaminis intelligunt nonnulli,
credibile non putantes, 10. illos, v. 11. nu-
meratos in Terra Canaan natos esse, cum Ben-
jamin in Ægyptum descendens vix 23. annos
impleuerit : Filii item duo Pharez, nepo-
tes Judæ, nempe Hefron & Hamul, etsi non-

dum nati, cum Jacobus descenderet in Ægy-
ptum, suppleturi locum Her & Onan, mor-
tuum in terra Canaan v. 12. Hæc Heidegger
de Jacobi μετοικασία in Ægyptum Th. 6.

Sed quomodo conciliandus Moses cum Mo-
se? Hebraicus textus, qui 70. animas habet
cum Græco τῶν LXX. qui habet 75? quomo-
do Moses cum Stephano, qui etiam numerat
animas 75. Act. VII. 14? LXX. quod attinet,
adjecerunt hi post v. 20. nomina nepotum &
pronepotum Josephi, Machir, Galaad, Suta-
laam, Taham & Edem ex I. Chron. VII. 14.
20. Sed sunt argumenta, quibus ostendi potest,
Græcos in hoc calculo sibi parum constitisse,
quibus supersedemus. Majori nos premere
difficultate videtur Stephanus & Lucas θεόπνευ-
σος. Heic Hieronymus Quæst. Ebr. Fugubinus,
alii, dicunt, Lucam usum vel abusum fuisse
LXX. virali, inter gentes, ad quas scribebat,
recepta. Id quod virum utrumque θεόπνευστον
non satis ab errore vindicaret. Apud Beza
Cornelius Bertramus vult, Librarios heic ex
ἐβδομήκοντα πάντες fecisse ἐβδομήκοντα πέντε, & Ja-
cob. Capellus ἐκ πάντως. Quæ nodi sectio, non
solutio, haud arridet Codicis Sacri defensori-
bus, deficiente Codicum testimonio. Hei-
degge-

106 TAB. CVII. Genes. Cap. XLVI. vers. 8-27.

deggerus noster *Exerc. cit.* Th. 9. cum quibusdam aliis prætendit, Stephanum & Lucam totius *συγγενίας* seu cognationis Jacobi singula capita, prout in recensione Mosis extant, unam in summam contrahere, comprehensis etiam 4. Jacobi uxoribus, & 2. Judæ filiis, quos in

terra Canaan DEVS extinxerat, expuncto interim ipso Jacobo.

Placet conciliatio alia, quæ extat dans les *Memoires de Trevoux* A. 1715. p. 1173. ubi Autor triplicem habet numerationem Familiæ Jacobi.

I. Duodecim Filios Jacobi cum horum filiis & nepotibus

Ruben cum Filiis 4.	-	-	-	-	-	5
Simeon cum filiis 6.	-	-	-	-	-	7
Leui cum filiis 3.	-	-	-	-	-	4
Juda cum filiis & nepotibus 7.	-	-	-	-	-	8
Isaschar cum filiis 4.	-	-	-	-	-	5
Sebulon cum filiis 3.	-	-	-	-	-	4
Summa filiorum ex Jacobo & Lea						33
Gad cum filiis 7.	-	-	-	-	-	8
Aser cum filiis & nepotibus 7.	-	-	-	-	-	8
Summa filiorum ex Jacobo & Silpa						16
Joseph cum filiis 2.	-	-	-	-	-	3
Benjamin cum 10. filiis	-	-	-	-	-	11
Summa filiorum Jacobi & Rahelis						14
Dan cum filio	-	-	-	-	-	2
Naphtali cum 4. filiis	-	-	-	-	-	5
Summa filiorum ex Jacobo & Bilha						7
SUMMA omnium						70.

Ubi notandum:

I. Jacobum Familiæ caput hoc numero non esse inclusum, id quod patet ex Phraeologia Historici v. 15. 18. 22. 25. *Hi Filii Lea-Silpa-Rahel-Bilba.*

2. Er & Onan ex filiis Juda connumerari debere, nam absque his non obtinemus summam 33. filiorum ex Lea. Ad Genealogiam, quam memoriæ tradere volebat Moses, pertinent æque, licet in Terra Canaan fuerint mortui, ac Josephus cum suis filiis, qui etiam cum Jacobo non sunt ingressi in Ægyptum.

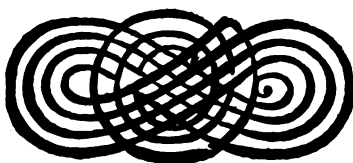
3. Liberis 33. Leæ non adnumerari debet Dina filia, nam sic prodirent Er & Onan exclusis duntaxat 32. inclusis 34. attamen numeranda inter personas cum Jacobo Ægyptum ingressas v. 33.

II. Connumeratio extat v. 26. ubi ponuntur animæ 66. cum Jacobo Ægyptum ingressæ. Heic à 70. subtrahendi veniunt Er & Onan, mortui in Canaan, Josephus item cum

binis filiis. His 5. à 70. subtractis habebimus 65. & Dina addita 66.

III. Connumeratio dat 70. & comprehendit familiam integram, prouti ea fuit, Jacobo Ægyptum ingressio: addi nempe prioribus 66. debent Jacobus, Josephus cum duobus filiis. Ita explicanda Loca Exod. I. 5. Deut. X. 22.

IV. Quod attinet denique 75. animas Act. VII. 14. constat ex Textu ipso, intelligi debere *συγγενίαν τῷ Ἰωσήφ* & connumerari nec Jacobum, nominatum ante, nec Josephum cum binis filiis, de quibus dici non potest, quod à Josepho fuerint aduocati in Ægyptum, neque etiam Dinam, a qua certe non descenderant Judæi, quos Stephanus fuerat adlocutus. Ut autem obtineamus hasce 75. animas, à 70. animabus subtrahendi veniunt Er, Onan, Josephus cum 2. filiis, sic restant 65. His adde uxores 10. Patriarcharum (nam Judæ uxor mortua in terra Canaan Gen. XXXVIII. 12.) quæ à Mose excluduntur numero τῶν 70. quod patet ex v. 26. Sic habebis 75.

TAB.

TAB. CVIII.

Genes. Cap. XLIX. vers. 5.

— — In furore suo occiderunt virum, & pro libidine sua suffoderunt ^(a) murum.

(a) Potest etiam legi: subneruarunt taurum.

— — In furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

Non convenimus nos Tigurini nobismet ipsis, nisi Latinæ Glossam marginalem selegeris pro Textu, qui pro שור *Schor* murum habet, secuta *Vulgatum*, *Syrum*, *Arabes*, *Jonathanem*, *Onkelos*, *Aben-Ezram*, *Pomarium*, *Aquinatem*. Ita & ē Græcis Autor veteris Scholii ad h. l. ἐξήρριζωσαν τείχος. Sed שור *Schor* est *Bos*, *Taurus*: *murus* שור *Schur*. Loquitur nempe Jacobus de deprædatione Urbis Sichem, facta per Simeonem & Leui Genes. XXXIV. 25. in qua etiam *Boues abacti* v. 28. Sensus igitur est, *subneruasse boues*, id est: succidisse *chordam Achillis dictam*, qui tendo est, musculis Gasterocnemii communis. Hinc Græci Seniores, ἐνευροκόπησαν ταῦρον. Liber fuerat filiis Jacobi aditus in urbem Sichem, ut moeniorum vel suffossione vel subuersione haud

fuerit opus. Omne, quod fecerant illi, fecerunt accincti gladiis. Conf. Jos. XI. 9. ubi de *subneruatione Equorum*.

שור *Schor*, quod dixi est *Bos*, isque cujusvis ætatis & sexus. *Vitulus* Levit. XXII. 27. Psalm. CVI. 19. 20. *Bos* Jam *maturus* Exod. XXI. 28. Num. XVIII. 17. Deut. XXV. 4. Job. XXI. 10. *Vacca*. Exod. XXXIV. 19. Levit. XXII. 28. Chaldæi & Syri frequenti mutatione ש in ת ex שור fecere תור *thor*. Phœnicibus quoque *Thor*, *Bos*, Θωρ οἱ φοίνικες τῆν βῆν καλῶσι. *Plutarch.* in *Sylla*. Ægyptiis Ἀθὺρ apud *Hesychium*. Hinc Græcorum ταῦρος, Romanorum *Taurus*, Arabibus Thaur est mas in Boum genere. Utramque literam ש & ת assumere Germani in voce Stier: Huc pertinet Turcarum & Arabum *Sewr*. Pl. *Simeret*, *Siran*, *Siret*, *Sijaret* in Meninzk. Lex. 930. 1536.

TAB. CIX.

Genes. Cap. XLIX. vers. 9.

Catulus Leonis Jehuda, de præda filii mi ascendisti: demisit se, & accubuit veluti Leo, & veluti Leæna, quis excitabit eum.

Catulus Leonis Juda: ad prædam filii mi ascendisti, requiescens accubuisti ut Leo, & quasi Leæna, quis suscitabit eum.

Occurrunt heic primum *Leonis* diversa nomina, tum ætatis, tum sexus distinctiva. לֵוִי est *Catulus Leonis*. Ita quoque Deut. XXXIII. 22. Jer. LI. 38. Ezech. XIX. 2. Nah. II. 13. Sumitur & hæc Vox de aliorum animantium, Ursi, Canis, & Thren. IV. 3. de *Cetorum* חֲתִי catulis. Affinis quodammodo Persarum *ghærende*, quæ vox rapacissimum Leonem significat apud Meninzk. Lex. 3380. אֲרִי vel אֲרִיָּה *Ari*, *Arieb* Leonem notat cujusvis ætatis. Synonyma אֲרִי אֲרִי affinia apud Arabes sunt *grs* Plur. *æras*, dual, *grsan*, Leo

mas & femina. Meninzk. Lex. 3243. *ærsam*, *ærbem*, *grbem*, *ærabem*; Idem 3240. 3255. לֵבִי *Labi*, non est Leo annosus, ut quidam volunt, sed *Leæna*, ut recte nos. Coptice λαβοι, Arabicè *laba*, *labua*, *labia*: extant quoque alia, quæ huc pertinent Arabum synonyma *Leænæ*, *lebuat*, *lebiat*, *libet*, *lebat*, *libuet*, *lebiat*. Pl. *libiut*, *lebeat*; *libu*, *libiui*. Meninzk. 4147. Clara hæc significatio ex Ezech. XIX. 2. 3. *Mater tua leæna* לֵבִי inter *Leones accubuit*, & in medio *Leonum educauit catulos*. Ne quis autem miretur heic & alibi Num. XXIII. 24. XXIV. 9. Deut. XXXIII. 20. Job. IV. 11. XXXIX.

E e 2

XXXIX. 1. Psal. LVII 5. Jes. V. 29. XXX. 6. Hof. XIII. 8. Nah. II. 11. 12. censei נבל inter Leones ferocissimos. Leonem quippe æquat vel superat Leæna robore, & feritate, Animal ισχυρότατον καὶ θρασύτατον Herodot. L. III. c. 108. ἀλκιμώτατον καὶ δυσμαχότατον, robustissimum & invictissimum. *Ælian. Var. H. L. XII. c. 39.* ubi legitur Semiramidem non si Leonem, aut Pardalim, aut aliam similem feram interfecerat, sed si Leænā ceperat, magnopere se extulisse. Et in genere ex hujusmodi feris feminas maribus animo & robore haud quaquam cedere observat *Plutarch. Tract. quod bestiaratione utantur.*

Quod heic Jacobus de Juda, *accubuit veluti Leo, & veluti Leæna, quis excitabit eum?* idem ferè Balaam de populo Israelitico Num. XXIV. 9. *Inclinavit se, & dormiuit ut Leo, & ut Leæna, quis excitabit eum?* fortitudinem indicat Leonis Jud. XIV. 8. Præbet & hoc fiducia Leoninæ singulare argumentum, quod ad dormiendum non secedat Leo in loca remota & abdita, sed somnium capiat ubiuis. *Oppian. Venat. L. III.*

Accubat vel recubat communiter, in antris vel lustris suis, Leo, ibique prædam colligit, qua ipse & catuli vescantur, vel prædæ insidiatur Jobi XXXVIII. 39. *An tu Leænæ veneris prædam & pastum sufficientem exhibebis catulis Leoninis? Quum in cubilibus jacent, atque insidiantur in lustro?* Psal. XVII. 12. *Ut Leo est, qui prædæ inhiat, & sicut Leunculus, qui in lustro latitat.* Psal. CIV. 22. *In cubilia sua catuli Leonum cubitum eunt.* Ezech. XIX. 2. *Mater tua Leæna inter Leones accubuit.*

Hieroglyphica Leonis peroptimè exprimitur generositas Judæ. Ex ea tribu Oriundi Reges. *Non recedet Sceptrum à tribu Juda v. 10.* Messias ὁ λέων, ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα Apoc. V. 5. *qui tanquam Leo rugiet, quando ipse rugiet, tunc properabunt filii à mari* Hof. XI. 10. II. Observant Eruditi in hac Leonis & Judæ parabola gradus: *Catulus Leonis* refertur ad generosum Judæ animum, qui apparuit Gen. XXXVII. 26. & in omni historia rerum in Ægypto actarum. *De præda fili mi ascendisti:* denotat incrementum Tribus Judæ, Davidis maximè temporibus. Tertius excellentiæ gradus exprimitur his verbis: *demisit se & accubuit veluti Leo, & veluti Leæna, quis excitabit eum?* Sunt qui tres hos gradus in Davide demonstrant, alii in sensu ἐμφατικότερον in CHRISTO, qui catuli Leonis instar mortem & Satanam vicit & profligavit, profligata morte *ex rapina sua ascendit* ἀναβὰς εἰς ὕψος, ἡχμαλωτισσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δώματα τοῖς ἀνθρώποις. Psal. LXVIII. 19. Ephes. IV. 8. tandem euectus in coelum, confedit ad dextram magnificentiae suæ, ubi dominatur adhuc in medio inimicorum suorum, *donec hostes suos posuerit scabellum pedum suorum, & ipse tanquam Leo denuo é Sione ad abolendum ultimum hostem, Mortem, rugiat, & ex Hierosolyma vocem suam edat.* Psalm. CX. 12. I. Cor. XV. 25.

Ne cui mira videatur Leonis in Frontispicio positura: est dormientis ad vivum delineata.

TAB. CX.

Genes. Cap. XLIX. vers. 11. 12.

Ligans ad vitem pullum suum, & ad
(a) Sorek filius meus Asinam suam. Eluet in vino vestimentum suum, & in sanguine uuarum operimentum suum.

(a) Alii: vitem nobilissimi generis.

(b) Rubicundi oculi à vino, & dentes candidi a lacte.

(b) Alii: rubicundiores oculi vino, & dentes candidiores lacte.

Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem ò fili mi, asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine uuæ pallium suum.

Pulchriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.

GENESIS Cap. XLIX. v. 6.
Sichemitæ cæsi, Boves subnervati.

I. Durch Josis Cap. XLIX. v. 6.
Sichemiten-Mord u. Ochsen-Lähmung.

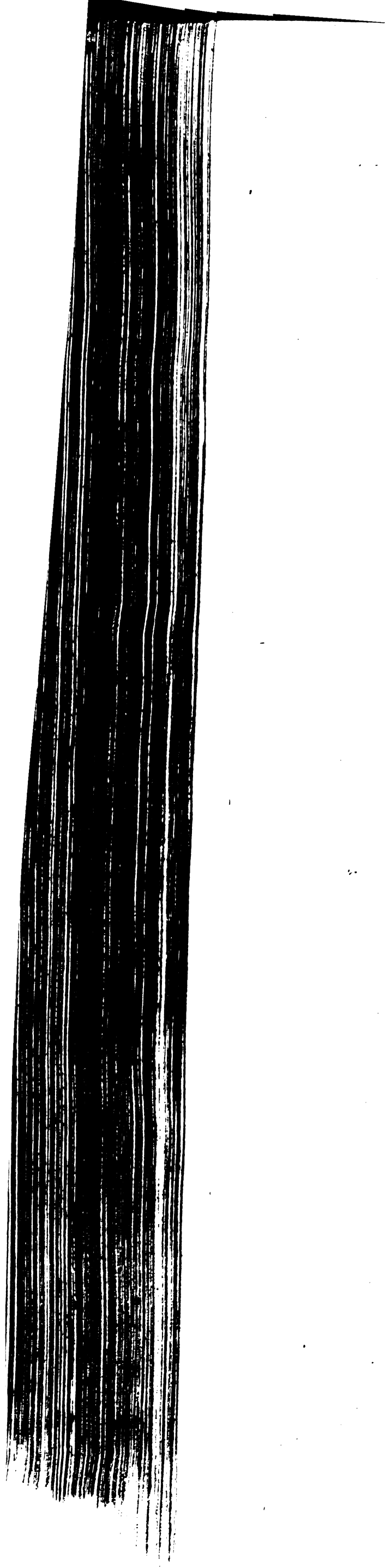
G. D. Heuman sculp.

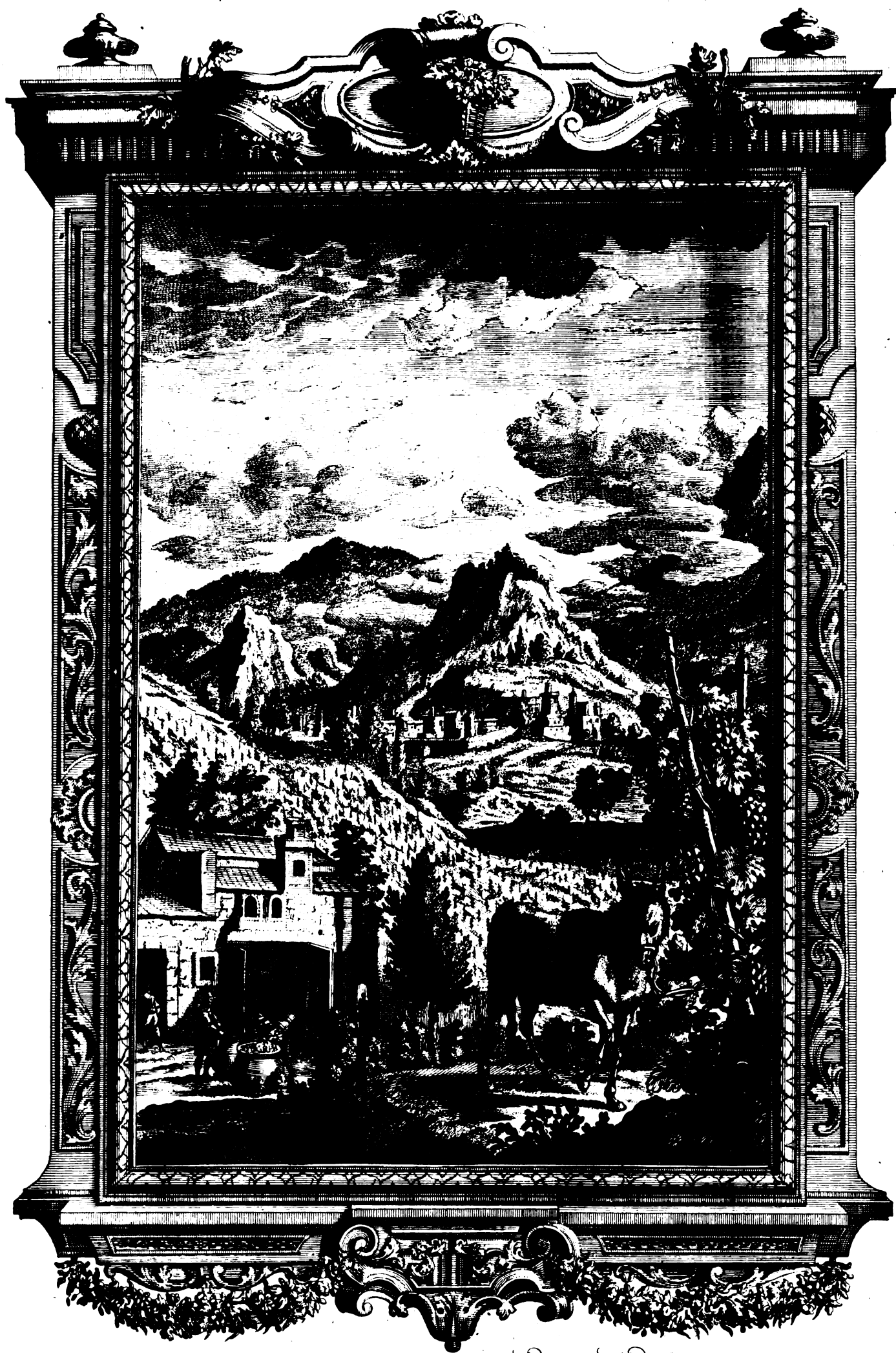

GENESIS Cap. XLIX. v. 9.
Leones Iudæ.

I. Buch Mosys Cap. XLIX. v. 9.
Die Löwen Juda.

G.D. Heiman sculp.

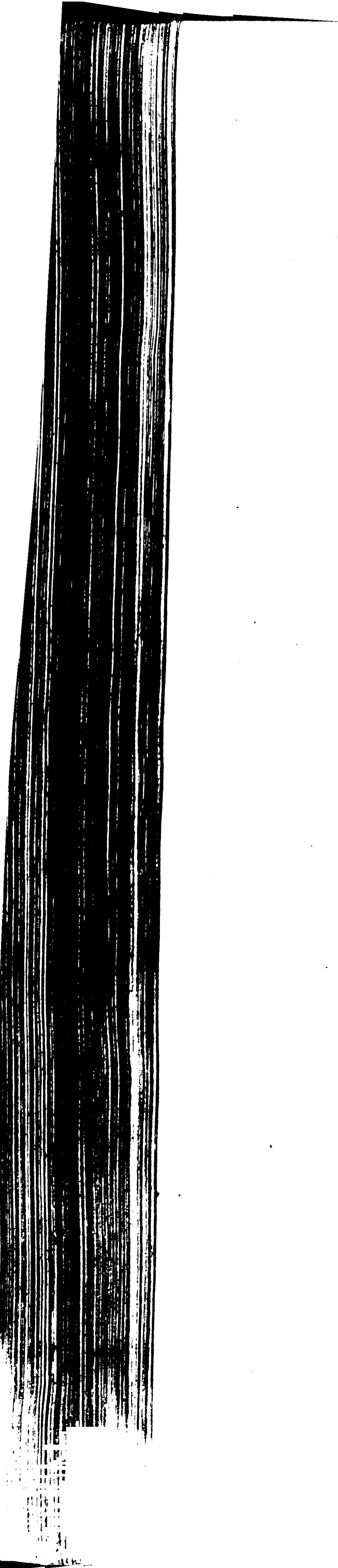

GENESIS Cap. XLIX. v. 11. 12.

Asina Viti ligata.

I. Buch Mosys Cap. XLIX. v. 11. 12.
Die Eselin am Weinstock.

M. T. f. sculp.

Est hujus Prophetiæ sensus imprimis mysticus, alius potius, quam mei, fori. Non lites feram cum recutita natione, cui metaphorico plane & parabolico sensu *pullus* sunt Juvenes; *Afina* seniores, *Vitis* Lex, *Vinea* Synagoga, *Vestes lotæ vino*, tribus Judæ Principes, vestiendi purpura & coccino, quæ per vinum figurantur: *oculi vino rubicundiores*, excelsi montes vitibus & vino redundantes, *dentes lacte candidiores*, agri triticea messe candidi, vel greges & armenta lacte distenta; Et facile subscribo Christianis Theologis, qui omnia hæc, prælucentibus primitiæ Ecclesiæ Patribus, *Theodoreto*, *Iustino Martyre*, *Chrysostomo*, Messias CHRISTO aptant, de quo certe intelligendus est præcedens v. 10. *Non recedet Sceptrum de Jebuda, & legislator de pedibus ejus (dux de femore) donec veniat Schilo (qui mittendus est) & ad illum gentes confluent (erit expectatio gentium)* Cui Schilo tanquam ἀμπέλων ἀληθινῇ Joh. XV. 1. alligandus sit *pullus* Ecclesia, imo pullus Afinae, ii, qui jugum Legis portarunt, qui Schilo *lauabit in vino vestimentum suum, & in sanguine uuarum operimentum suum, sanguine proprio corpus suum proluit, instar calcantium in tortulari veniens de Edom, rubras vestes habens de Bozra*, Jes. LXIII. 1. 2. *Cui rubicundiores oculi vino, & dentes candidiores lacte*, quorum verborum περίφρασις extat Apoc. I. 14. ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτῆς καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡς ἐρίον λευκὸν ὡς χιών, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ὡς φλόξ πυρός.

Mei fori est magis sensus literalis & naturalis: occurrit autem primo *fertilitas*, specialis illius Terræ, quæ tribui Juda erat assignanda. *Ligans ad vitem pullum suum, & ad Sorek filius meus Afinam suam*. Hebraicum שׂרֵק Sorek Græcis est ἀνέξ, quæ vox notat vitium viticulos, seu capreolos, quibus sese ipsos palis alligant vites. Mira autem fuerit hæc vitium crassitudo, si & jumenta capreolis alligari potuerint, sed tamen non hyperbolica Truncorum crassities in vini-feris terris passim obuia. Commendantur non heic solum palmites Sorek à loco Sorek, ita dicti, sed & Jes. V. 2. Jer. II. 21. Sane Vallis *Escor* seu botri, unde eximiæ magnitudinis unam illam attulerunt exploratores à Sorek non distabat supra dimidium milliare. Consueuimus & hodie denominare vites à loco, unde

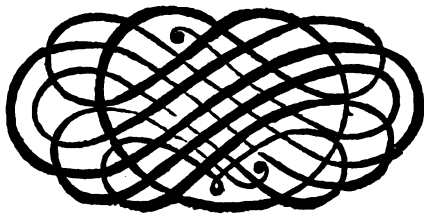
in alias Terras deportantur, vel ubi crescunt. Ita nos vites vocamus *Tigurinas*, *Volturenas*, *Clauennenses*, *Mosellanas*.

Vinum ipsum egregia phrasi metaphorica cognominatur *Sanguis Uuæ*. Ita quoque Deut. XXXII. 14. *Sanguinem uuæ bibisti meracum*, Sirac. XXXIX. 26. L. 15. Ita legimus in *Achille Tatio*. L. II. αἶμα βοτρυῶν, *sanguinem uuarum*. *Statius* Lib. II. *Theb.*

Deferit & pingues Bacchæo sanguine colles.

Denominationi originem dedit haud dubie ipse vini rubri color sanguini similis, vel etiam effectus vini in Sanguinem, forte & transmutatio facilis credita Bacchæi liquoris in vitalem Sanguinis. Ut haud opus sit cum Ægyptiis Sacerdotibus statuere; natas esse vites ex Gigantum profuso sanguine, unde vinum ipsum animosos reddat homines, imo furiosos. Legere id est in *Pierii Hieroglyphicis*. De vini ipsius colore rubro, undenam oriatur, commodior dabitur alibi differendi occasio.

Vers. 12. Vernacula nostra secuta LXX. Arabes & binos Targumistas vocem חֲכִלִּי dat *Schön*, Græci habent χαροποιός, *gratificus*, vulgatus, *pulcher*, pro qua Latina habet *rubicundus*, *oculi rubicundi à vino*, Scholiastes Græcus θαρμῶν, διάπυροι, φοβεροί, feruentes, rubentes, formidabiles, sensus est: tantum optimi Vini bibiturum Judam, ut oculi inde rubrum sint adepturi colorem. Et sane docet nos ipsa Experientia, Helluonibus vini non tantum faciem esse rosaceam, sed quoque oculos rubicundos, feruentes, inflammatos. Ratio hujus phænomeni non est una. Dilatantur nimio & continuato inprimis Vini usu, propter Aerem in Vino compressum, sese expandentem, arteriolæ extremæ, ut totius Capitis, Cerebri, ita & Oculorum, & Tunicæ ibi albugineæ, unde & deriuari debet dolor Capitis, somnolentia, sæpeque subitanea Apoplexia. Obseruandum insuper Vini excessum causari obstructions, ex lymphâ incrassata, unde in glandulis oculorum & palpebrarum impediuntur secretiones, tardius procedit circulatio, labefactantur fibræ, sæpeque, qui parum lyæi liquoris gustarunt, euadunt hydropici. *Dentium color candidior lacte* ex Interpp. consensu intelligi debet de abundantia ipsius Lactis.

TAB. CXI.

Genes. Cap. XLIX. vers. 17.

Futurus est Dan serpens in via, & aspis in semita, mordens calcaneos Equi, ceciditque Eques ejus retrorsum.

Fiat Dan coluber in via, ceraastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro.

Clarum ex textu, esse *שֶׁפִּיפְּוֹן* *Schephiphon* non *ἐγκαθήμερον*, ut habent Græci, nec *insidiantem* ut Samaritani, sed *Serpentis* genus. Sed Interpretes, ubi ad Species descendunt, in diuersa abeunt, nullam monstrante viam Etymologiâ, quâ proin superfedeo. Jonathan explicat *Serpentum præcipuos*. *Onkelos Aspidem*, quem secuta Latina nostra. Jerosolymitanus & Syrus *Basiliscum*, *Hieronymus Cerasten*, *Junius Acontiam*: *Schindlerus viperam*, *Castalio*, Itali, Angli *Colubrum*. Manet vernacula nostra in significato generali. Lucem foenerantur Arabes, quibus *Sipphon* & *Sapphon* est Serpens albus & nigro distinctus. Hinc omnino conjectare licet, esse *Sipphon Hæmorrhoum* vel *Hæmorrhoidem*, quæ apud *Actium* & *Auicennam* Arab. T. II. 138. Lat. IV. 6. 3. 36. colore est arenoso, punctis vel notis nigris & albis asperso, & apud *Solinum* morfu sanguinem elicit, seu quicquid est animæ per cruorem euocat. Arridet valde *Bocharto Hieroz.* P. II. L. III. c. 12. Vulgata, quæ *Cerasten* habet, qui sanè ut heic *Sephiphon in Semita* ita apud *Nicandrum Ther.* v. 262. latere dicitur

— — — ἐν δ' ἀμάρθοισιν
*Ἡ καὶ ἀμαρτοχόρσι παρὰ σίβον

— — — in arenis

Aut etiam in rotarum orbitis prope viam.

Ut viatoribus infidietur. Quod porro addit *Jacobus*, *mordere calcaneos Equi, excidereque equitem ejus retrorsum*, equo scilicet labante, idem fere tradit *Nicander*, potissimam malivim sese exserere in poplitibus atque inguine:

Διπλοῖς δ' ἐν βεβῶπι, καὶ ἰγνύσιν ἀσκαλὲς αὐτοῦ
Μόχθος ἐπιτρέφεται.

Mox grauis exercet labor inguina & acriter urget

Poplitem utrumque dolor.

Est hic morfus & hominibus & brutis lethifer apud *Ælian.* L. XVI. c. 28. Et ejus insidiæ haud facile deuitari possunt, quia arenæ est concolor, & facile ab imprudentibus calcatur *Diodor.* L. III. c. 128. Dederunt autem *Cerastæ* nomen bina cornicula vel tubercula instar hordei granorum supra oculos, quorum meminit *Bellonius Obs.* L. II. c. 54. quibus prætentat iter, cum oculorum usu careat. *Plin.* L. IX. c. 32. *Hæmorrhoi* sequens extat descriptio in *Raii Synopsi Quadr.* 287. *corpore est pusillo, pedem longo, oculis igneo quodam fulgore micantibus, cute splendidissima, dorso multis albis & nigris notis maculato, ceruice angusta, cauda prætenui, cum corniculis supra oculos. Inuenitur in Ægypto.* Videtur autem *Bocharto Sephiphon* & *Cerastæ* & *Hæmorrhoo* communis. Nam uterque est viperæ species, arenosus utriusque color, sed maculosus *Hæmorrhoo*, eadem utrisque longitudo, utrique cornua. Adde hoc singulare, quod cum cæteri Serpentes recta proserpant, hic duo dubio gressu ferantur, in utrumque latus titubantes, veluti ebrii, aut claudicantes, quia dorfi spinæ non sunt osseæ, sed cartilagineæ in utramque partem, ita flexiles, unde forsân origo nominis à *κλαδίζω* *claudicare*. En interim *Cerastæ* varias effigies. A. est *Greuni Aldrouand.* B. ex Libya *Aldrouand.* C. Capitis Bonæ Spei ex *Kolbii Bon. Sp. Cap.* Tab. XI. fig. 5. D. *Κεράστης διέπατος* ex *Codice Dioscorideo* apud *Lambec. Biblioth. Vindobon.* L. VI. p. 294. 297. E. *Hæmorrhous* est *Parei* apud *Jonstonum*.

Notum Hebræos communiter *Sephiphon in semita* applicare *Simsoni Danitæ*; Vetus quosdam Patres Anti-Christo, ex Tribu Dan oriundo. Potiori jure intelligenda venit tota Tribus, quæ veluti *Aspis in semita mordebat calcaneos Equi*, id est, astu potius, quam aperto Marte rem gerebat, id quod patet ex *Jud. XVIII. 17.* ubi *Danitæ* Laicitas incautos adoriuntur. *Boulduc. Th. 7.* Prophetiam hanc *Jacobi* explicat de æneo serpente erecto à *Bezelele*, quem è tribu Dan fuisse colligit ex *Exod. XXXV. 34.* nec non de crucifixione CHRISTI, cujus typus æneus ille serpens fuit.

TAB.

GENESIS Cap. XLIX. v. 17.
Serpens Aspisque Danis.

I. Buch Mosıs Cap. XLIX. v. 17.
Daus Schlange und Kater.

M. Tiroff sculp.

TAB. CXII.

Genes. Cap. XLIX. vers. 21.

Naphthali Cerua celeris, edens verba elegantia.

Naphthali ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

𐤏𐤍𐤁𐤀𐤋 *Ajal*, Cerui nomen Ebraeis, Chaldaeis, Syris notissimum, 𐤏𐤍𐤁𐤀𐤋 *Ajalab*, Ceruae: 'Αἰάλ in Διὰλ mutasse videntur Græci. *Hesychius* Διὰλ τὴν ἑλκρον Χαλδαῖοι. Facilis nempe A in Δ mutatio. Arabes scribunt *jial*, *igial*, *jiiel*, *uijel*, *ejiiil*, *we-yll*. Turcae *jelu*. *Meninzk. Lex.* 2960. 5889.

De Symbolico Prophetiae sensu varii varia. Doctissimae Ebraeorum personae ipsius *Naphthali* applicant, ejusque in currendo agilitati. Alii *Nephtalitis*, qui Judæis aliis fuerint disertiores, quæ valde sunt precaria, quum in ea tribu nullæ fuerint Scholæ celebres, nulla insignis urbs, nulli inde orti Prophetæ, *Bochart. Hieroz.* L. III. c. 18. ἀπροσδιόνυσον vult, ceruæ tribui *verba elegantia*, proinde punctis Masoretharum mutatis aliam dat Versionem: *Nephtali est ut arbor furculosa, edens ramos pulchritudinis*, id est, egregios & speciosos. Arbor nempe dicitur אלה vel אלה Jod inserto, ut in plurali אלהים *Jes.* I. 29. & אלהים *Jes.* LXI. 3. & אלהים *Jes.* XVI. 8. sunt *furculi*, *propagines*. Occurrit autem hæc fidelium cum arboribus & ramis speciosis comparatio passim, *Psal.* I. 3. XCII. 13. *Jes.* LXI. 3. & *Jer.* XVII. 8. & ipse Jacobus v. 22. proximè sequenti. *Joseph filius fructum edens*: siue; *ramus fecundus Joseph secus fontem*. Fuisse Naphthali ramosam valde & furculosam fecunditatem, vel inde patet, quod cum nonnisi 4. liberos in Ægyptum deduxisset, *Gen.* XLVI. 24. in exitu post annos 215. viri fuerint in ea tribu 20. annis majores plus 50000. *Num.* I. 41. 42. Imo ex iis orta creditur in ultimo Oriente *Nephtalitarum* magna Gens, *Euthalitæ* dicta, de qua *Apathias* L. IV. & alii. Fuit & solum Nephthalitis fertilissimum. *Deut.* XXXIII. 23. *Nephtali beneplacito satur erit, & plenus benedictione DOMINI*. Et de *Galilæa*, cujus ma-

gna pars Nephthalitis obtigerat, fecunditate legatur *Joseph. Bell. Jud.* L. III. c. 2. & *vitaæ sue* p. 1017. ubi in Galilæa numerat 214. urbes aut pagos. Nouam hanc Versionem suffulciunt Græci Interpretes, qui ita habent: Νεφθαλί εὐλοχὸς ἀνεμένων, ἐπιδίδως ἐν τῷ γεννηματι καλλος. *Nephtali virgultum resolutum, dans in generatione pulchritudinem*.

Non arrident hæc, utut speciosa, iis, qui authenticæ punctorum mordicus inhærent, ne vel Jod cadat; addunt, comparisonem Nephthali cum arbore furculosa nil peculiare tribuere rei: esse fecunditatem communem Tribubus omnibus: Interpretes, Græcum, Arabem, Chaldæum sensum potius exposuisse, quam verba: cohærere satis omnia, si *Nephtali* cum *cerua emissâ* comparari, & Subjectum ostendi possit, cui eloquia pulchritudinis tribui possint. Proin *Andr. Masius* in *Jos.* XIX. hunc oraculo sensum dat, Nephthalitas in tuta atque ubere collocatos Regione exultaturos suauis libertate, similiter atque Ceruæ nullis indaginis inclusæ, in amœnis herbofisque saltibus liberè pascentes ac versantes, præterea blandis appellationibus & humanitatis artibus gratiam sibi conciliaturos apud omnes. Placet magno *Heideggero* nostro *Exerc. de Testamento Jacobi* Sect. X. Th. 8. ἐξήγησις, quæ Prophetiam hanc applicat iis Nephthalitis, qui in Galilæa habitarunt, & CHRISTVM euangelizantem audiuerunt, & ita ille vertit: *Nephtali cerua dimissa ejus, qui dat dicta pulchritudinis vel decora*, CHRISTVS autem est, in *cujus labia diffusa est gratia*, *Psal.* XLV. 3. Et pertinent huc, quæ de Galilæis refert, *Matth.* IX. 36. Ἰδὼν δὲ τὰς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.

TAB. CXIII.

Genes. Cap. XLIX. vers. 27.

Benjamin Lupus diripiens, mane comedet prædam, & ad vesperam dividet spoliū.

Ben-jamin lupus rapax, mane comedet prædam, vespere diuidet spolia.

𐤁𐤍𐤏 Zeeb Hebraicum nomen primò forsan inditum illi *Luporum* generi, quod aureo est colore, nam aurum 𐤁𐤏, quodque graphice describit *Oppianus Cynegetica* L. III.

Χρύσειον ἀεράπτοντα περισσώμοισιν ἰθείρας
'Οὐ λύκος, ἀλλὰ λύκος προφερέστατος, αἰπύτατος θῆρ
Χείλεσι χαλκίοισι τετυγμένος, ἀμετρος ἀλκήν.

Aureum, quia fulget densis pilis
Non Lupus est sed Lupo præstantior, perniciosissima fera
Labiis æneis armata, immensi roboris.

Ex Hebræo 𐤁𐤍𐤏 deducta Chaldæorum 𐤁𐤍𐤏 *Deba*, Syrorum *Deba*, *Diba*, Turcarum *Zib*, Arabum *Dib*, *Sib*, Pl. *Esbad*, *Sid*, Pl. *Sidan*, *Tibn*, *Zeib*, *Ziib*, foem. Pl. pauc. *ez-iib*, mult. *Ziab*, *Ziib*, Meninzk. Lex. 2334. 2536. 2728. 5994. 6067. Forté & *Dauus*, Δῆος Phrygum apud *Hesychium*. Est autem Lupus ille aureus. Anglis the *Jackball*, Belgis *Jackbals*, Persis *Siechaal*, Græcis modernis *squilachi* dictus, elegantis flauī coloris, Lupo minor, descriptus *Bellonio Obs.* L. II. c. 108. quem ad vulpes potius, quam ad canes relegat, *Kolb. Cap. Bon. Spei.* p. 150.

Est Rex canini generis *Lupus*, Animal summè rapax, *Benjamin Lupus diripiens*, λύκος ἀεραξ, Vulgatus: *Lupus rapax*, conf. *Ezech.* XXII. 27. *Matth.* VII. 15. *Joh.* X. 12. Hinc & *Lupus* Poetis, *Virgilio*, *Horatio*, *Ouidio*, *rapax*, *raptor*, *Oppiano* ἀερακτής, *Philostrato* in *Apollonio*. L. II. c. 7. αἰεὶ προσκείμενος τῇ ἀεράξῃ, ad prædam semper intentus.

Designat sacer Codex tempus, quo Lupus prædatum it. *Manè comedet prædam, & ad vesperam diuidet spoliū.* Hinc Prophetæ vocant *Lupum vespereæ*, seu *vesperarum*, *vespertinum*, *Jer.* V. 6. *Habac.* I. 8. *Sophon.* III. 3. In nostro Textu significant duo tempora non totum diem, sed totam noctem, cujus pars una vespertina est, altera matutina, initium vespere, finis manè. Valet copula & idem quod *postquam*. Sensus igitur Prophetæ. *Tribus Benjamin erit instar Lupi rapacis, qui prædam usque ad matutinum tempus comedendam habet,*

postquam illam diuisit sub vesperam. Notandum, *Luporum* alios prædam non diuidere, sed solos vorare, ab aliis alios in prædæ communionem & raptus societatem adsciri. Vocantur illi *μονόπειραι*, οἱ μὴ ἀθρόοι, ἀλλὰ καθ' ἓνα πειρατεύοντες, qui non confertim sed singuli prædantur. *Hesychius* aliis *μονόλυκοι*, *μονιοὶ*, Gallis *Lougaroux*. Venantur alii gemini, *συνδυαδόντες*. *Ælian.* L. XV. c. 3. *Statius Achilleid.* L. II. Alii turmatim eunt, de quibus *Xenophon* in *Hippiarchico*. Sunt hi ipsi Benjaminis Symbolum, qui vespere venatus tam multam prædam diuisit, ut ad matutinum usque tempus habeat, unde vescatur. Diuagantur quidem & alia Animalia, Leones, Pardi, Ursi, noctu, inprimis tamen Lupi, quia ut minus habent virium, ita & minus audaciæ. Et per totum diem famæ vexati, fermento acri ventriculum voracissimi Animalis stimulantē, sæuiiores tanto sunt nocte vicina. Est enim extra famem mitis satis Lupus, nemini insidiosus, v. *Bochart. Hieroz.* L. III. c. 10.

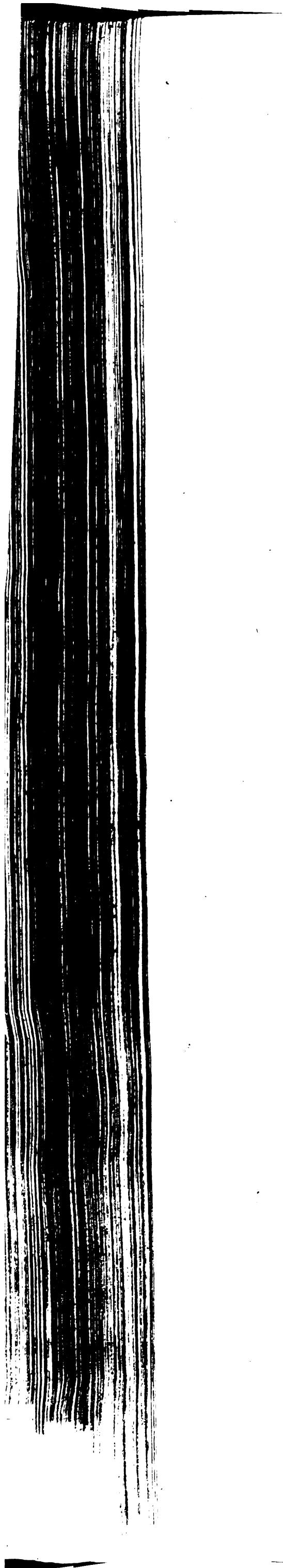
Sed cur *Benjamin Lupus diripiens, qui mane comedet prædam, & ad vesperam diuidet spoliū*? Chaldæi tres Interpretes referunt id ad *Altare*, quod fuit in Tribu Benjamin, ubi Sacerdotes manè victimas obtulerunt, & vesperi oblata à populo inter se diuiserunt. *Tract. Zebachim*, c. 5. f. 53. b. *Succha* c. 5. f. 56. b. Sed Benjaminitarum non fuere victimæ, verum Levitarum. Hinc alii Hebræi referunt ad *Benjaminitas*, quibus permittum fuit uxores sibi rapere ex Siluntinis puellis. *Jud.* XXI. 21. Alii ad Saulem, qui primis Israelitici Regni temporibus uberrimam de Amalekitis prædam retulit: alii ad *Mardocheum*, qui sub vesperam, id est, post captiuitatis Babylonicæ tempora Hamanis & filiorum ejus spolia diuisisse legitur in Libro Esther. Patrum plurimi, *Tertullianus contra Marcionem* L. V. c. 1. *Ambrosius* c. 12. de *Bened. Patriarch.* *Hieronymus* L. IV. in Esai. & L. II. in Hoseam. *Augustinus* Serm. I. de *conuers. Pauli*, *Paulum* intelligunt ex eadem Tribu oriundum, qui primo manè, id est junior, tanquam lupus vastauit Ecclesiam, vespere autem, id est senior, spolia gentium Diabolo detracta CHRISTO & Ecclesiæ diuisit. *Barra-*
dus

GENESIS Cap. XLIX. v. 21.
Celer Naphtali Cervus.

I. Birch Wosls Cap. XLIX. v. 21.
Naphthali schnelle Hindin.

M. Tyroff sculp.

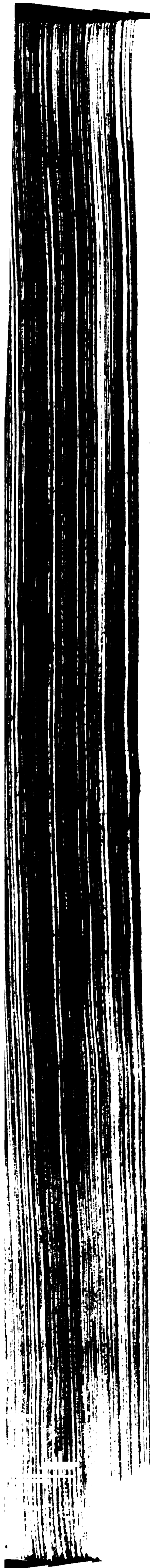

GENESIS Cap. XLIX. v. 27.
Benjamin Lupus rapiens.

I. Rißch Wolfs Cap. XLIX. v. 27.
Benjamins reißender Wolff.

M. Teyff sculp.

dius Hierosolymam Benjamarum metropolim, in qua Judæi, ut lupus, mane prædam comederunt, id est, Messiam crucifigendum ad Pilatum adduxerunt, & vespere milites spolia diuiserunt, id est, CHRISTI vestes. *Bochart.* l. c. Benjaminum Lupo conferri putat propter fortitudinem. Fuere olim hi Marti dicati, Poetis *Martii*, *Martiales* dicti. *Horat.* L. V. od. 17. *Virgil. Æn.* L. IX. Hinc *λυκοθραύης αὐδάς*, *magnanimus*, *Hesychio* *λυκοθραύης*, *θραύης* *λυκόφρων*, *lupino animo præditus*. Nonnullæ quoque Gentes lupino ululatu tanquam incitatio carmine ad pugnam se incitabant, ut *Abari* apud *Suidam*, *Cimbri Teutonique* apud *Plinium* L. XXVI. c. 4. Fortissimis quoque *Viris Luporum* nomen quandoque inditum, ut *Herculi* apud *Lycophron.* in *Cassandra* v. 871. Et eminuit Benjamarum fortitudo maximè in

Bello Gabaitarum causa suscepto, in quo illi soli reliquas undecim Tribus intrepide ad orientabantur, & 26000. audebant in acie stare contra 400000. duobus præliis victores, tertio tandem astu victi & profligati. Et in Benjamarum copiis erant 700. funditores Gabaitæ jaculandi tam periti, ut ne a pilo quidem aberrarent, *Jud.* XX. 16. Adde gesta Saulis Regis è Tribu Benjamitica, qui potitus Regno Israel omnes undique suos hostes debellauit, Moabitas, Ammonitas, Idumæos & Reges Sobæ, & Philistæos. *I. Sam.* XIV. 47. 48. Quin Saule rejecto & occiso, Davideque substituto Benjamarum Regnum stetit adhuc per Septennium, quamvis à Davidis partibus starent Benjamarum fortissimi. Hæc omnia ex *Bocharto*.

A. est Lupus.

B. Lupus aureus.

TAB. CXIV.

Genes. Cap. L. vers. 2. 3.

Porro Joseph seruis suis Medicis mandauit, ut aromatibus condirent Patrem suum.

Et exacti sunt ei quadraginta dies (nam sic implentur dies eorum, qui condiuntur) & luxerunt eum Ægyptii septuaginta diebus.

Præcepitque seruis suis medicis, ut aromatibus condirent patrem.

Quibus iussa explentibus transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorum: fleuitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

EXcelluisse Ægyptios, ut in aliis, ita & in balsamandi arte, nullum est dubium. *Ægyptiis mos est cadauera adseruare medicata* *Plin.* XI. Lib. c. 37. *Et mortuos ab Ægyptiis condiri, Et domi seruari* *Cic. Tusc. Quest.* L. Sed quid opus testimoniis, quæ ex *Herodoto*, *Diodoro Siculo*, *Platone*, *Dioscoride*, *Strabone*, aliis, corradì possent? Testem habemus in Textu *Mosen* de balsamatione Jacobi per Josephi filii, Pro-Regis Ægypti, Medicos diserte loquentem. Superfunt adhuc hodie, elapsis millenis aliquot annis, monumenta cadauerum ipsorum, quæ ex Pyramidibus, & arena in Europam tum integra, tum in fragmentis, transportari *Mumiarum* nomine solent.

De pollinæturæ Ægyptiacæ causa finali varia coniectant varii. An Æternitatem quandam defunctis conciliare voluerint, & cum Stoicis crediderint, superesse tamdiu animam, & corpori suo adhærere, quamdiu id duraret?

Ita sanè *Seruius Schol.* ad *Æn.* L. III. An crediderint, animas post longissimos annos redire in tua corpora, ea tamen subintrare non posse, corruptione putrefacta, aut in cineres collapsa? Qui sane Animæ reditus in eadem corpora inter Christianæ Fidei Articulos reponitur, hoc quidem Religionis nostræ & Ægyptiæ discrimine, quod eadem omnipotenti vi, qua Homo fuit formatus, repertura sit Anima domicilium suum, licet vel Igne in cineres combustum, vel in Terra in puluerem collapsum, vel in Aquis à Piscibus discerptum, vel in Aere ab Auibus carniuoris dilaniatum? An balsamarint cadauera majorum suorum, ut eorum conspectu & prudentia diu gaudere possent? An ut conuiuas facerent & compositores cadauera siccata? *Silius Italicus.*

— — Ægyptia Tellus

Claudat odorato post funus stantia saxo
Corpora, & à mensis exanguem haud separat umbram.

G g

An

An ut præseruarent defunctorum corpora ab ignis, Belluæ rapacissimæ, furore? An non tam vanitati litarint & superstitioni, quam necessitati, subtrahendo corpora à Nili exundantis voracitate, & propterea recondiderint in cellulis editioribus? Quidquid horum sit, certum est, Pro-Regis Josephi scopum circa Pollincturam adhibitum fuisse longe alium. In mandatis dederat optimo filio moribundus Pater, ut si ad populum suum collectus fuerit, sepeliretur ad patres suos in spelunca, quæ est in agro Ephronis Hithæi, Gen. XLIX. 29. Effectui autem id mandatum in emortuali datum dari non poterat, nisi balsamatione, inprimis in Regionibus illis orientalibus, ubi æstuans calor cadauera breui consumit.

Et ex variis balsamandi methodis selegit haud dubie Josephus optimam omnium, imo pretiosissimam, ex singulari, quo flagrabat erga optimum Patrem affectu. Et honori sibi duxere Pollinctores, adhibere Aromata selectissima, & pretiosissima quævis, testatam sic reddere singularem & exquisitam suam industriam. Exemplum illustris adhuc alius Josephi, Senatoris Arimathæi, habemus in Nouo Testamento, qui unâ cum Nicodemo selectissima, quæ quidem habere poterat, conquisiuit ad balsamandum corpus dulcissimi Seruatoris aromata. Sanè afferebat Nicodemus *μίγμα σμύρνης καὶ αἰλῆς ὡσεὶ λίτρας ἑκατὸν ἔλαβον ἐν τῷ σώματι τῷ ἸΗΣΟΥ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν*, Joh. XIX. 39. 40. Et conjectare licet, transulisse Judæos pollingendi artem ex Ægypto in Terram Canaan. Non eadem quidem per omnia fuit Ægyptiorum & Judæorum condiendi ratio, sed & non eadem inter Ægyptios ipsos.

Apud Ægyptios triplex potissimum fuit condituræ ratio pro defunctorum nobilitate, & sumtum impendendorum ratione. Audiamus diligentissimum Herodotum *Hist. L. II. p. 190. His actis mortuum demum ad condiendum portant, sunt autem certi ad hoc ipsum constituti, qui hoc artificium faciunt: qui, cum ad ipsos cadauer portatum est, ostendunt his, qui portauerunt, exemplaria mortuorum lignea pingendo assimilata. Et eorum unum accuratissime fabricatum esse ajunt. Alterum illo inferius, ac vilioris pretii, tertium vilissimi. Ea dicentes, sciſcitantur ab his, ad quod exemplum velint effingi mortuum suum. Isti conuento de pretio illinc abeunt. At hi, qui relinquuntur in ædibus, hunc in modum diligentissime condiunt corpus. Ante omnia incuruo ferro Cerebrum per nares educunt, ut quamque partem educentes, ita locum ejus medicamentis explentes. Debinc acutissimo lapide Æthiopico circa Illia conscindunt, atque illac omnem aluum protrahunt, quam ubi repurgarunt, ac vino Phœnicio expleuerunt, rursus aromati-*

bus confusis refarciunt: tum omentum complentes contusa Myrrha pura & Cassia, & cæteris, excepto Thure, odoribus iterum consuunt. Ubi hæc fecere, saliant intro abditum 70. dies, nam diutius salire non licet. Exactis 70. diebus cadauer, ubi abluerunt, sindone byssina totum incisis loris inuoluunt, gummi illinentes, quo Ægyptii glutinis loco plerumque utuntur. Eo denique recepto, propinqui ligneam Hominis effigiem faciunt, in qua mox inserunt mortuum, inclusumque ita thesaurizant, id est, reponunt. Hi autem, qui mediocria volunt, nimium fugientes sumtum, ita comparant. Chysterem unguine, quod è Cedro gignitur, complent. Deinde ex hac aluum mortui ipsam neque scindentes, neque extrahentes, sed per secessum prebenso viæ posterioris biatu infarciunt, & tot, quot dixi diebus sale condiunt, quorum dierum ultimo cedrinum unguen, quod prius ingesserunt, ex aluo egerunt, quod tantam habet vim, ut una secum aluum & intestina tabefacta educat. Nitrum autem corpus tabefacit, mortuique tantum cutis & ossa relinquuntur. Ubi ista fecerunt, ex quo sic tradidere mortuum, nil amplius negotii suscipiunt. Tertia conditura hæc est adornandi eorum mortuum. Qui tenuioris sunt fortunæ, dilutionibus ventrem abstergunt, arefaciuntque sale 70. per dies, deinde trahunt reportandum. Ad quem locum notat Gabr. Clauder. method. balsamandi corpora. c. 4. p. 57. vix fidem inereri, quod incuruo ferro cerebrum eduxerint per nares, & faciliorem fuisse educationem cerebri per os magnum occipitis. Sic autem debuisset caput vel totum, vel magnam partem ad anteriùs usque collum abscindi. Fidem ego habeo Herodoto, quod pertuso offe cribroso potuerit eductio fieri per ipsos nares. Sed quæ habet de sola Salis vel Nitri adspersione, & olei Cedrini in aluum immisione in secundi & tertii Generis Conditura, ignorantiam rei pharmaceuticæ arguunt, quum hac ratione conditura nulla fieri possit, & Mumie in Europam transferri solitæ nos clarè doceant, nobiliora corpora referta fuisse aromatibus, & balsamicis pretiosioribus, Opobalsamo, oleo Cedri, Aloë, Myrrha, Cassia; viliora Asphalto vel Pissasphalto, quo veluti picarentur & obducerentur, addo, & infarciuntur. Nobiliorum corporum pollincturam in eo constitisse vult citatus Clauderus p. 60. ut aromata memorata calore actuali liquarent, liquefacta in Balsami-aut unguentiformem massam cogerent, ventribus omnibus infunderent, partibus singulis largissimè illinerent, imo inuolucra exterius admota abunde iisdem humectarent, vel potius corpora in dictis mixturis bituminosis aut balsamicis macerarent, & hoc plus vice simplici, usque dum Cadauera hæcè sufficienter imbibisse conjicerent.

Superfunt *ὀσσηὶ* pollinctores ipsi, qui non tam fuere Medici propriè ita dicti, quam Pharmacopœi, *τραπεζευτὰς* vocat Diadorus,

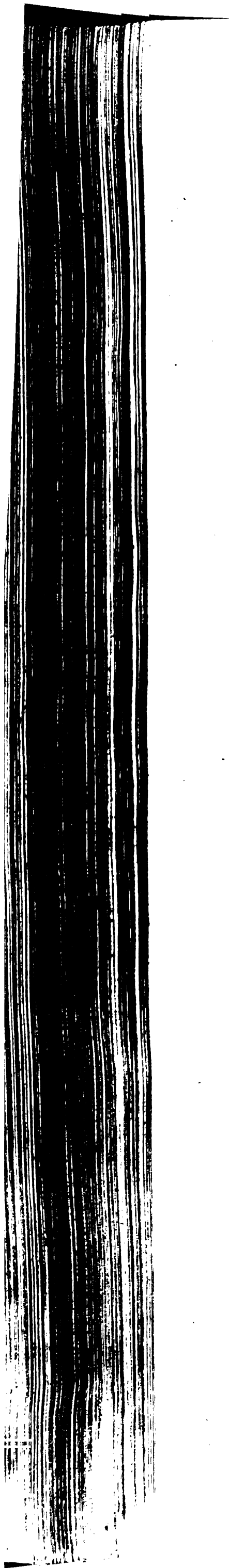
ἐντα-

GENESIS Cap. L. v. 2. 3.
Iacobus aromate conditus.

I. Buch Mos. Cap. L. v. 2. 3.
Der balsamirte Jacob.

G. D. Heuman sculp.

ἐπιφύσεις alii. Olim quidem, & illa, de qua nunc sermo est ætate iidem fuere & Medici & Pollinctores, Medicina nondum in artem re-

ducta. Nunc vero sunt munera Medentium & Pharmaca parantium, imo & Medicorum & Chirurgorum distincta.

TAB. CXV.

Exod. Cap. II. vers. 3.

Et quum illum amplius abscondere non posset, accepit sibi arculam arundineam, quam bitumine atque Pice obleuit, & posuit in eam infantem illum, exposuitque in caretto ad littus Fluminis.

Cumque jam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice; posuitque intus infantulum, & exposuit eum in caretto ripæ fluminis.

EN ! trimestrem infantulum, nondum *Mosen*, primum & nascentis Mundi Historicum, natantem inter Papyros ! & forte singulari fato, expositum in Arcula ex Papyro facta ! Papyri omnis, imo *Æris*, æterna memoria dignissimum & Hominem, & Factum ! *Ædiculam* en paratam ex *ἄρῃ* fluitantem *ἡρῃ* !

Occurrit hæc Vox *ἡρῃ* *Gomæ* & Job. VIII. II. notatque in *Mosis* Historia *Arundinem*, apud *Jobum* *scirpum* : Scirpi vel Arundinis genus Niloticum, fortè à *ἡρῃ* absorpsit, exsorsit, quod Aquam sorbeat. Quò alludit *Jobus* l. c. *Adolescitne scirpus absque Palude ? crescentne carex absque Aquis ?*

ἡρῃ *Supb* significare *Papyrus* certius adhuc constat. Sane *Jes.* XIX. 6. in Prophetia contra *Ægyptum* τὸ *ἡρῃ* Græci *Papyrus*, πάπυρον reddunt; consentiunt *Syrus*, *Arabs*, *Chaldæus*. *Hieronymus* pro *ἡρῃ* in *Papyrione*, *Arabs* *Erpenii* in *Papyro*, *Jonathan* in *medio Papyrorum*. Et *ἡρῃ* ἡρῃ Græci vertunt *βίβρον* πάπυρος, *Josephus* πλάγμα βύβρινον, *Suidas* κιβώτιον ἐκ βίβρου λεπτόν ὡς κοφινῶδες. *Clemens Stromat.* L. I. ἐκ βύβρου τῆς ἐπιχωρίας σαυῶος. *Origenes* Hom. II. in *Exod.* genus *tegminis ex Virgis*, aut *ex Papyro contextum*. Hinc nata fabula, quam præter *Plutarchum* etiam *Lucianus* refert *Lib. de Deâ Syria*, hanc Arcam ex Ostio Tanitico in *Byblum* urbem per mare fuisse delatam, inibi-que ab *Iside* inuentam. Cum reuerâ ἐν τῇ βύβρῳ, in *Papyro* posita fuerit. Quod *Osiris* à *Typhonem* arcâ inclusus in Taniticum Nili ostium conjectus, & ibi repertus fingatur, sumptum est ex *Historia Mosis*, sed mutatis personis, & Regis crimine in *Typhonem*, id est *Mosen* deriuato. De qua re plura vide in *Bochart. Hieroz.* P. I. L. II. c. 34. Ad *Papyrus* ego & Arcam ex ea confectam redeo; id, ne obliuiscar, memorans, *Typhonis* etymon forte esse *τύφην*,

Typham, Plantam palustrem *Papyro* analogam. *Papyrus*, quoad vires equidem, non figuram describit *Dioscorides* L. I. c. 116. πάπυρος γινώριμὸς ἐστὶ, πᾶσιν, ἀφ' ἧς ὁ χάρτης κατασκευάζεται. *Ex-*actior est *Plinius*. L. XIII. c. 11. *Papyrus* nascitur in palustribus *Ægypti*, aut quiescentibus *Nili Aquis*, ubi euagatæ stagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum, brachiali radicis obliquæ crassitudine, in gracilitatem fastigiatum, thyrsi modo cacumen includens, semine nullo, aut usu ejus alio, quam floris ad *DEOS* coronandos. Vis recentiore descriptionem ! En ! quam dat *Alpinus Plant. Ægypt.* p. 110. *Papyrus*, quam *Berd Ægyptii* nominant, est *Planta Fluminis Nili* binis aut pluribus caulibus rectissimis supra *Aquam* sex septemve cubitibus assurgens. Cauliumque in fastigiis scapus innumeris capillamentis longis rectisque contextus cernitur : Foliis quoque constat multis, rectis, ensiformibus *Typhæ*, aliquatenus similibus, triangularibus, ac mollibus. Plura vide in *Job. Baubini Hist. Plant.* L. XVIII. c. 196. *Tit. Papyrus Nilotica*, & *Papyri Synonyma* in *C. Baubini Pinace* v. Lit. A. Placet *Hillero Hierophyt.* P. II. c. 38. p. 215. pro *ἡρῃ* *Alga* vel *Fucus* marinus, *Uluare* in paludibus nascens. Allegat is in sui fauorem inprimis *Jon. II. 6.* Ubi *ἡρῃ* dicitur alligatum fuisse capiti *Jonæ*, vel supra caput ejus, id quod potius quadret fucus quam *Papyro*; Quum heic contra commodior sit *Papyri* quam *Fuci* significatus. Sane *Fucus* in *Nilo* crescere, qui alligari possit, vel circumligari capiti, non liquet, & notum fucos qualescunque sub *Aquis* nasci & manere, non supra *Aquas*, ut hic, extare. Est forsan hæc Vox, ut plures aliæ, πολύσημος.

En igitur *Mosen* in arcula è *Papyri* culmis contexta, expositum non *Nili* currentibus undis, sed in stagnanti aqua, haud procul à *Littore*, inter medias *Plantæ* hujus *Arundines*, in caretto ad *Littus Fluminis*, ut nos verba *Textus*

vertimus. Debat hæc arcula esse levis, ut molli forsan lectulo illic decumbens infantulus Aquæ supernatare posset, nec ea rimas subintrare. Huic scopo aptissima fuit Papyrus Planta (non certe fucus) ut Arundinacea, fungosa, imo Arundinaceis culmis, qui rotundi sunt, seu teretes, longe aptior, quia triangularibus est culmis, ita inuicem aptandis, ut Aquæ non ullus pateat introitus. Sed ne fluidum hoc Elementum fungosam ipsorum culmorum medullam subintrare, sicque grauiorem reddere Arculam posset, prouidebat, quæ filiolum exponebat, optima Mater oblimitio-

ne Bituminis ac Picis. De *πῶν*, quod pro Asphalto agnoscimus, egi in Historia Turris Babylonicae, & vero est simile, fuisse & heic bituminandæ Arculæ adhibitum, imo & balsamandis corporibus mortuis. Inseruit adeo ferruminandæ Arculæ Regnum tum Minerale, tum Vegetabile, nam *πῶν* est *Pix*, quæ vox etiam occurrit *Jes. XXXIV. 9.*

Fig. B. est *arundo*.

Fig. C. est *Papyri Thyrsus*, qualis conspicitur in obeliscis Ægyptiis ex *Kircheri Oedip. T. III. p. 183.*

Fig. D. Characteres sunt *Arundinis*.

TAB. CXVI.

Exod. Cap. III. vers. 1.

Pascebat autem Moses oues Jethro Soceri sui, sacerdotis Midian, duxitque oues post desertum, & venit ad Horeb montem DEI.

Moyſes autem pascebat oues Jethro Soceri sui, Sacerdotis Madian, cumque minasset gregem ad interiora Deserti, venit ad montem Dei Horeb.

Qui unquam vidit Alpicolas nostros, Oues, Capras. Jumenta in pascua Alpina ducentes, *wann sie zu Alpfabren*, Moſen vidit pastoris boni notas explentem, qui oues non sibi relinquit ipsis, sed blande & patienter ducit, imo per deserta ducit, properans ad montem Horeb, lætioribus ibi pascuis fruiturus. Quadrat in eum, quod legimus apud *Calpurnium*:

Te quoque non pudeat cum ferus ouilia viſes,

Si qua jacebit ouis, partu reſoluta recenti,
Hunc humeris portare tuis, natosque te-
penti

Ferre ſinu tremulos, & nondum ſtare pa-
ratos.

Hebræum *מִינִי* vel *הִינִי* *Hieronymus* reddit *minauit*, quæ vox *minare* de pecore & jumentis proprie dicitur. *Festus*: *Agasones Equos agentes, i. e. minantes.* Idem: *Agere modo ſignificat ante ſe pellere, id eſt minare.* Pertinet huc noſtratum *mennen, männen*, cui forte *minare* originem dedit vel debet. Hæc de radice *מִנִּי* vel *הִנִּי* in Scripturis paſſim obuia.

Gaudent oues montibus, qui quo ſunt editiores, eo alimentum dant præſtantius. Norunt id Itali, ex Bergomatum inprimis ditione, qui quotannis Oues ſuas in Rhæticas Alpes ducunt, & pascua jumentis vix acceſſibilia ma-

gno conducunt pretio. Paut Moſes oues ſuas in Monte Horeb. *Adonis in Theocriti Idyll. 3.*

— — *ἐν ἄρεισι μάλα νομαίει.*

— — in montibus oues paſcit.

Hinc apud Poëtas *οιοπόδια montana loca*, quia in iis *οἶες πολῶσι*, oues degunt, *Homerus Odysſ. λ. v. 573.*

Τὰς αὐτὰς κατέπεφνον ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσι.

Non deſuit Moſi, quo viueret: cibum potumue ſubminiſtrabat ipſe Grex, Lac, Butyrum, Caſeum. Memoria mihi non excidet delicatiſſimum Caſei ouilli recentis ferculum, quod offendi aliquando in Alpibus extremis, iisque aſperrimis ſyluæ Rhenanæ, ad fontes Rheni poſterioris, quo nil ſuauius atque tenerius guſtaui unquam, alias à caſei eſu & uſu abſtinentiſſimus, ut ne micam tolerare poſſim. In montanis his locis, *ἐν ἄρεισιν οἰοπόλοισιν* nemo non nouit creſcere plantas maximè aromaticas, de quibus fuſius ago in *Heſtoria Helvetiæ Naturali*. Ut hinc non mirum, carnes hujusmodi pecorum, præcellenti adeo nutrimento gaudentium, eſſe præſtantioreſ, *τὰ κρέα χείρω, ὅπῃ εἰς ἐλῶδη, χωρὶς νίμονται, ἢ ὅπῃ μεταωρότερα.* *Carnes pejores ſunt, cum in locis paluſtribus paſcunt, quam cum in editioribus.* *Ariſt. Hiſt. L. VIII. c. 10. vid. Bochart. Hieroz. P. I. L. II. c. 46.*

TAB.

EXODI Cap. II. v. 3.
Moses in Arcula.

II. Buch Mosi Cap. II. v. 3.
Mose im Rohr-Kästlein.

L.A. Friedrich sculpsit.

EXODI Cap. III. v. 1.
Moses ΜΤΑΝΤΗΣ.

II. Buch Moses Cap. III. v. 1.
Mose ein Schäfer.

M. Teniff. sculp.

TAB. CXVII.

Exod. Cap. III. vers. 2. 3.

Vifusque eft illi Angelus DOMINI in flamma Ignis de medio Rubi; Et respexit, & ecce Rubus ardebat Igne, nec tamen consumebatur.

Dixit ergo Moſes: Concedam quaſo, & videbo viſionem iſtam magnam, quare Rubus non comburatur.

Apparuitque ei Dominus in flamma Ignis, de medio Rubi, & videbat, quod rubus arderet, & non combureretur.

Dixit ergo Moyſes: Vadam & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

Illuſtris *θεανθεώπια* typus *סנה* *ardens ἀμύαντος* Rubus vel ſolus, vel *ſentibus* (quæ vox affinis Hebrææ *סנה*) ſiue vepretis aliis inflexus, humi recuruatus ſerpens. Deriua, per me licet, *סיני* *Sinai* montis nomen à Rubi *סנה* copia. Sed non confunde *Dendriten* ſeu *Sinaiticum lapidem*, *Pietra de Sinai*, & caue ne cum Rubo, vel cum illuſtri hac Viſione jungas, vel cum recutitis Doctõribus figuratum hunc lapidem, cujus Anatomen dedi in Herbario Diluuiiano, habeas pro *Μυημοσύνη*. Non magis is refert rubum, quam Junonem Nubes. Siſtitur Lit. A. Non moueo litem, neque decido, Interpretum, qualisnam fuerit hic *Rubus* an *vulgaris ſiue fructu nigro* CB. Lit. B. An *Rofa* Lit. C. alterum genus Rubi,

in quo *Rofa* naſcitur Plin. L. XXIV. c. 14. an eadem ſilueſtris *κυνόβατος*, i. e. *rubus caninus*. An *Hauſegi* Arabum apud *Auicennam* L. II. Tr. 2. c. 579. ſeu *Rhamnus ſpinis oblongis, flore candicante* CB. Lit. D. *Inter genera Ruborum Rhamnus appellatur à Græcis*. Plin. l. c. Eſt conciliationi locus. *Hauſegi* *ἀκανθα, βάτος, Rubus, Rhamnus, Spina, Dorn*, voces ſunt Fruticibus Spinofis communes.

Arſiſſe reuera Rubum, nec duntaxat viſum fuiſſe Moſi Chafma vel Ignem pictum, patet ex Textu: quod vero Igni non fuerit conſumtus, id miraculo adſcribi debet, quod DEVS vocationem Liberatoris Iſraelitarum corroborare voluit, quod conferri poteſt cum illo Sociorum Danielis in Fornace ardenti.

TAB. CXVIII.

Exod. Cap. IV. vers. 3. 4.

Et dixit: abjice eum ad Terram, & abjecit eum ad Terram, & factus eſt coluber. Et Moſes fugit à conſpectu ejus.

Et dixit DOMINVS ad Moſen: Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus: Et extendſa manu ſua adprehendit eum, factusque eſt baculus in manu ejus.

Dixitque Dominus, Projice eam in Terram. Projecit & verſa eſt in colubrum, ita ut fugeret Moyſes.

Dixitque Dominus: extende manum tuam, & apprehende caudam ejus. Extendit & tenuit, verſaque eſt in virgam.

H h

Serpens

Serpens idem, qui heic dicitur *נחש nachasch*, Exod. VII. 9. vocatur *תנין Tannin*. Est utraque Vox significationis non unius. Sumitur utraque & pro *Ceto* & pro *Dracone*, & pro *Serpente*. Hic denotat certè *נחש Serpentem*, & talem quidem, qui ejusdem fuerit longitudinis cum ipso, é quo per miraculum factus fuit, baculo. Affine est Arabum *nekkaz*. Pl. *nekkazat* & *nekkakiz*, serpentis teterrima species, quæ naso pungit, cum oris esse expers videatur, cujusque ob tenuitatem cauda á capite discerni vix potest *Meninz. Lex. p. 5246*.

נחש deriuant á *נחש nachasch*, *conjectare*, *augurari*. Arabibus *nachasa* infaustum esse, mali ominis, significat. Hinc *nachfani* vocatur Saturnus & Mars, infausti Planetæ. Sane Serpentis occurfus primis Parentibus fuerat infelix, & á posteris pro ominoso habebatur, atque infausto, unde illud *Terentianum*:

— — Monstra euenerunt mihi
Anguis per impluuium decidit de tegula.

Sed boni ominis Mosi & Israelitis fuit primum hocce, quod jussu DEI patrauit miraculum, infaustum Pharaoni & Egyptiis: & verum quidem miraculum, effectus Naturæ Vires infinitis superans parasangis, idque non simplex, sed duplex: En enim baculum, Virgam, Plantæ cujusdam seu Truncum seu rimum exuccum, mortuum, mutatum, quoties libuit Mosi, in viuum serpentem, structuram Plantæ in fabricam Animalem & Animatam! Non adducam heic Fabulam illam anilem, qua capilli mulieris pollutæ menstruis sub fimo sepulti fiant Serpentes, risu potius, quam refutatione dignam, Seculo hocce de Animalium Origine satis edocto, indignam. En Serpentem iterum atque iterum mutatum in baculum, sola arreptum manu!

TAB. CXIX.

Exod. Cap. IV. vers. 6. 7.

Rursus dixit DOMINVS ad eum: In-
sere quæso manum tuam in sinum
tuum; & inseruit manum suam
in sinum suum, & quum exseruisset
eam, ecce manus ejus leprosa
erat veluti nix.

Et dixit: reduc manum tuam in sinum
tuum: & rursus inseruit manum
suam in sinum suum, profe-
rensque eam é sinu suo restituta
erat, quemadmodum caro ejus.

Dixitque Dominus rursus: mitte
manum tuam in sinum tuum.
Quam cum misisset in sinum,
protulit leprosam instar niuis.

Retrahe, ait, manum tuam in sinum
tuum. Retraxit & protulit ite-
rum, & erat similis carni reli-
quæ.

DE *Lepra* dabitur alibi commodior
differendi locus. Heic ad momen-
tum stabimus attoniti, admiraturi
duplex rursus Miraculum, quod
confirmandæ vocationi extraordi-
nariæ inseruire debebat. Est lepra morbus
contagiosus, quo, qui in infecti lecto decum-
bit, vel ejus vestes induit, facile inficitur, nec
tamen illa sese manifestat illicò: non statim san-
guis crasin induit salsam illam & corrosiuam,
qua cutis erodatur & in crustas eleuetur: men-
ses requiruntur imo Anni, ut ad *Λιμήν* deue-
niat morbus. Sed transit, quod heic Mosi con-
tingit, omnem & Rationis conceptum & Expe-
rientiæ sensum. Sana manus inseritur in sinum

Vestis sanæ, & en: producit tota leprosa,
alba *veluti nix*; eroditur oculi nictu tota cu-
tis, quæ manum tegebat, substantia, eleuan-
tur crustæ leprosæ, insanabiles. DEI jussu
hæc eadem leprosa manus immittitur in sinum,
& ecce: redit vel retrahitur, restituta, ut ante
fuit. Experimur utique sæpe, quod Balnea
dulcia crustas leprosas aliquando densissimas
tollant, iisque cadentibus post hebdomadariū
Aquarum usum restitui videatur æger; sed
redit mox malum, noua fit erosio, & prolabi-
tur miser in pristinum statum. Sed heic le-
prosus fit Moses, quoties miraculi necessitas
postulat, rursusque sanus: æger miraculo,
miraculo sanus.

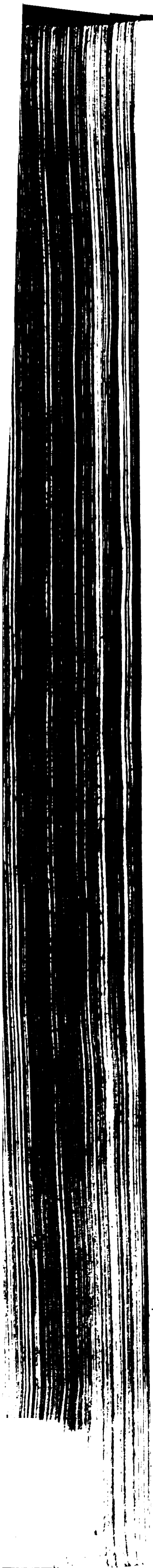
TAB.

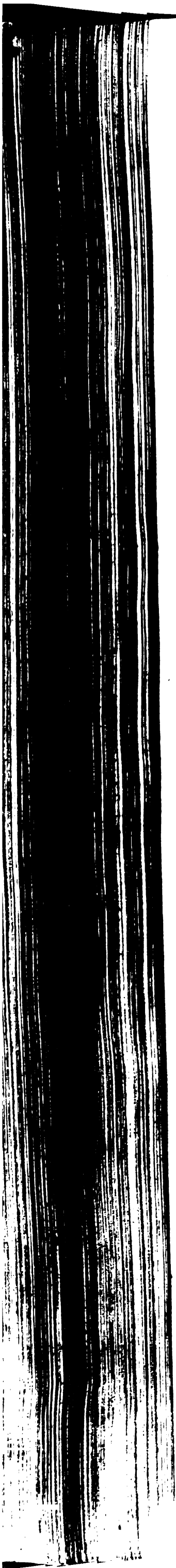
EXODI Cap. III. v. 2. 3.
Rubus ardens.

II. Büsch Moses Cap. III. v. 2. 3.
Der brennende Büsch.

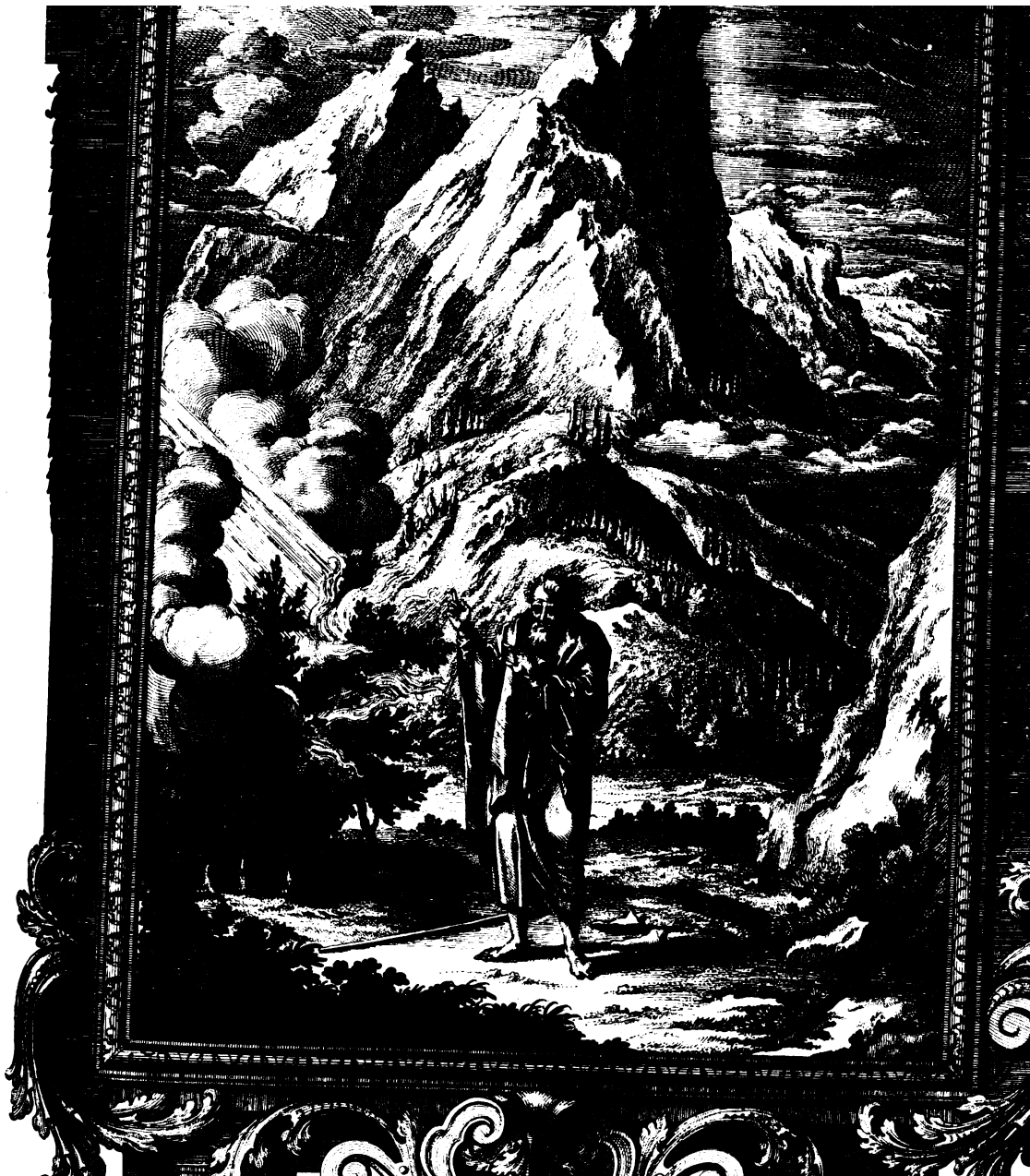
J. A. Friedrich sculp.

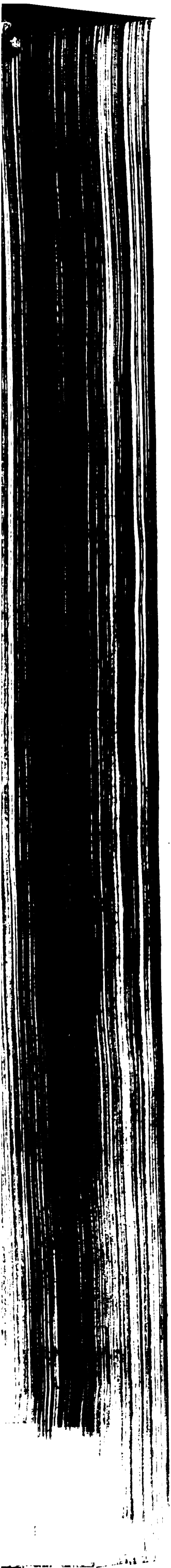

LIBRARY
PUBLIC

...pedes ejus dicens, Quo-
niam Sponsus sanguinis tu mihi.

...præputium
filii sui, tetigitque pedes ejus, &
ait: Sponsus sanguinum tu mihi

Significat זור *Zor* proprie aciem, cul-
trum acutum, sed & aciem Lapidis,
hinc Chaldaeus reddit זורא *lapidem*
acutum; quodsi *filex* fuerit, ut vult
Latina nostra, fuit non communis sed
Igniarius, vel & Achatinus. Sane ex Silice,
ut alia Instrumenta, ita & cultellos sepulchris
suis intulere veteres Gothi. *Rudbek. Atlant.*
P. II. p. 398. 399. Et de Silicis ipsius in circum-
cisione usu *Heidegg. Hist. Patr. Exerc. VII. 22.*
Pertinent huc *Ceraunia* ita dicti *Cunei formes*
in specie *vulgaris* & *ficilex* ex *Silice*, *cuspidis*

venabuli, aut Sagittæ forma. Mercat. Mus.
Metall. p. 243. De his vix est dubium, adhi-
bitos fuisse à Veteribus in Bello pro exasperan-
dis telis, imprimis etiam populis Septentriona-
libus ad Sacrificia, hos cædendo, alios tunden-
do, quemadmodum videmus Americanas gen-
tes ante Ferri usum Lapides ad varios, oeco-
nomicos, bellicos, sacros traxisse usus. Plur.
vide occasione *Betulorum* in Historia Infomniæ
Jacobi. Interim heic ad marginem sistimus
varias *Sicilicum* adhuc Superstitum Icones.

TAB. CXXI.

Exod. Cap. V. vers. 7. 12.

Posthac non dabitis paleas populo,
ad ducendos lateres, quemadmo-
dum heri & nudius tertius, ipsi
eant & colligant sibi paleas.
Et dispersus est populus per totam
terram Ægypti, ut colligerent
stipulas pro paleis.

Nequaquam ultra dabitis paleas po-
pulo ad conficiendos lateres, sicut
prius, sed ipsi vadant, & colli-
gant stipulas.
Dispersusque est populus in omnem
Terram Ægypti ad colligendas
paleas.

Ad dura cogit sæpe Homines Necessi-
tas, vel loci injuria conditio, heic
Tyranni furor. Belgas relegat syl-
varum & Arborum defectus ad Ce-
spites bituminosos. *Macedonum*

Heic æviternas Pyramidum moles extruere
jubet non Necessitas, sed vana Regis ambi-
tio, parandus ad hunc finem innumerus late-
rum coctilium numerus, Ligni alias onus vel

TAB. CXXII.

Exod. Cap. VII. vers. 9-12.

Si locutus fuerit ad vos Pharaos hisce verbis, ^(a) Ostendite portentum, dices ad Aharonem, Tolle baculum tuum & abjice coram Pharaone, ut fiat Serpens.

(a) Date pro vobis Ebr.

Venit itaque Moyses & Aharon ad Pharaonem, & fecerunt ita, sicut jusserat DOMINVS, abjecitque Aharon baculum suum coram Pharaone, & coram seruis ejus, & factus est coluber.

Vocauit autem Pharaos etiam Sapientes & incantatores, & fecerunt quoque sic ipsi Magi Ægypti incantationibus suis.

Projecerunt nempe singuli suas virgas, & factæ sunt Dracones, & baculus Aharonis deuorauit virgas illorum.

Cum dixerit vobis Pharaos : Ostendite signa : dices ad Aaron : Tolle virgam tuam, & projice eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum.

Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus. Tulitque Aaron virgam coram Pharaone & seruis ejus, quæ versa est in colubrum.

Vocauit autem Pharaos Sapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædam similiter.

Projeceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones : sed deuorauit virga Aaron virgas eorum.

Theatrum aperimus magnificum, quod sui simile nunquam habuit, nec forte habebit unquam. Theatrum, in quo patrantur varii generis miracula vera, sed & ostentantur falsa. Pugnatur hinc inde de DEI Diabolique dominatu. Demonstrat DEVS & per miracula quidem, se esse DEVM, *se edere signa & portenta in cælo & terra.* Dan. VI. 27. *Se edere ingentia opera, eaque inuestigabilia, & res mirandas, illasque innumeras.* Job. V. 9. *Se solum edere ingentia miracula.* Psal. CXXXVI. 4. Sed adest quoque *μυριοτέχνης* Diabolus, pugnat pro se & suo imperio, exhibet & ille miracula. *Educturus est DOMINVS Israelitas de oneribus Ægypti, & eruturus de seruitute eorum, & asserturus brachio exserto, & judiciis magnis.* Exod. VI. 6. Sed Satanæ intentio est, populum DEI Pharaonis & Ægyptiorum mancipia, premere magis & magis, imo opprimere. Alius itaque est scopus Ter Optimi, Ter Maximi, Angeli Apostatæ alius. Patrat uterque miracula, vera Ille per seruos suos Mosen & Aharonem, falsa hic per sua mancipia, Magos Ægyptios, *Jannem & Jambrem*, sic enim vocantur, 2. Tim. III. 8. Imo vero de eo di-

sceptatur, an DOMINVS sit DEVS, vel præpondium habeant Pharaos & Diabolus? an vera sit Religio Judaica vel Ægyptiaca? Quo miraculorum Lydio lapide usi sunt quoque Elias in contradictorio cum Pseudo-Prophetis, CHRISTVS cum Phariseis, Apostoli cum Magis & Pseudo Apostolis.

Tollenda hæc ante omnia *ἀμφιβολία* circa vocem *θαύμα*, *Miraculum*. Sunt omnia miracula mira, miranda, admiratione digna, sed non est omne mirum miraculum. Mira persæpe occurrunt in ipsa Natura, quorum causæ & modi nos latent. Stricto sensu & *κατ' ἐξοχήν*, est Miraculum immediatum summi DEI opus, transcendens omnes Naturæ vires, quale nec Diabolus, neque potentiæ quæuis aliæ finitæ, adhibitis licet in subsidium omnibus Naturæ viribus, producere queunt. Ita vidimus & demonstrauius in Historia Creationis, esse Hominem, Animalia, Plantas, Miracula. Fatebantur sane inuiti ipsi hi Magi, quorum ludibriis induratus fuerat Pharaos, esse abjectissimorum aliàs pediculorum productionem *digitum* DEI. Exod. VIII. 19. Et docet nos moderna tum philosophia, tum Theologia naturalis, Digitum DEI & dirigentis, & mouen-

EXODI Cap. IV. v. 25.
Zipora circumcidens.

II. Buch Mos's Cap. IV. v. 25.
Die beschneidende Zipora.

G. D. Heuman sculp.

EXODI Cap. V. v. 7-12.
Stipulæ lēctæ:

II. Buch Mosıs Cap. V. v. 7-12.
Stroh Stoppfung.

M. Tyroff sculp.

EXODI Cap. V. v. 7-12.
Stipulæ lēctæ:

II. Buch Mosıs Cap. V. v. 7-12.
Stroh Hopplung.

M. Tyroff sculp.

EXODI Cap. VII. v. 9-12.
Baculi Serpentes.

II. Mose's Cap. VII. v. 9-12.
Stäbe in Schlangen verwandelt.

L.A. Friedrich sculps.

uentis & creantis esse, quicquid in tota rerum Natura est & mouetur. Urget hoc ipsum argumentum maximus ipse DEVS, in reuelato suo verbo, omnia sibi, nil naturæ Idolo, adscribens, pluuiam, Niuem, Grandinem. Sunt quidem & hæc opera DEI, sed insimul opera Naturæ, neque vocari solent miracula. Est Vinum opus, donum, DEI sed Naturæ ex mandato, siue decreto DEI operantis productum; sed Aquæ mutatio in Vinum, nullâ intercedente causa secunda, ut in Scholis loqui amant, absque naturali Viâ Vitium, Diuinum est fuitque in Nuptiis Canæ miraculum. Naturæ est consonum, ut corui discerptas carnes transferant ex uno loco in alium; sed Miraculum, si carniuora hæc Animalia cibos asportant Eliæ. Planum inde, eum, qui circa Phænomena obuia quæuis judicare prætendit, num mira sint, vel miracula? an Vires naturæ transcendant, nec ne? edoctum esse debere vires Naturæ, Motus Leges & effectus. Qui Naturæ plus tribuit, quam quidem ei debetur, tantundem demit gloriæ summi DEI.

Sint forsan *μυριόεχνη* Diabolo vires Naturæ magis, quam Philosophorum ulli cognitæ: pone eum actiua passiuus applicando, permitte DEO, mira præstare posse, non tamen concedimus, patrare posse miracula. Jus hoc referuamus soli DEO, Pronum inde, Miracula Magorum in Ægypto non fuisse miracula. Sane vires Naturæ totius superat productio serpentis ex baculo, ligno exucco, arundine, alioque quocunque vegetabili. Id haud ibit inficias, cui est structura Plantarum & Animalium vel per transfennam cognita. Est, haud diffiteor, analogia in multis inter Vegetabilia, & Animalia, sed aliæ fibræ, venæ, succus nutritius alius his, alius illis. Imo est reuiuificatio stipitis mortui, exucci, miraculum, id quod patebit exemplo amygdali Aharonicæ. Transcendit sane vires & Naturæ & Rationis *μεταμόρφωσις*, de qua nunc, virgarum in Serpentes. Sed quomodo concilianda hæc cum Verbis Textûs? *Fecerunt quoque sic ipsi Magi incantationibus suis, Proiecerunt nempe singuli virgas suas, & factæ sunt Dracones.* Patrarunt ergo & Magi miracula? imo vero, sed fictitia, mira, quibus oculos Regis fascinare poterant. Annon poterant Ludiones isti serpentes, quos in sinu gerebant substituere virgis: annon Diabolus ipse aerem ita mutare, ut & Pharaon & adstantes putauerint, imo iurauerint per Jouem lapidem, se videre Serpentes? Annon Pantomimi illi Chironomi tanta arte & figurare & mouere serpentes ligneos, ut spectatoribus visi fuerint serpentes veri? quemadmodum nouimus Norimbergæ fabricari mures, Araneas, Bufones, Serpentes, viuorum & forma & coloribus & motu ipso æmulos? quicquid horum sit, vicit Leo ex Tribu Juda, victus fuit Draco infernalis,

baculus Abaronis deuorauit virgas ipsorum. Opus Satanæ fuit destructum: Aer, si fuerat ante mutatus, restitutus in pristinum statum, ut viderint cum Pharaone Aulici, imo præstigiatores ipsi, objecta quæuis in naturali forma & statu. Vel, per miraculum verum, non fictum, fuere Agyrtarum virgæ, modo nobis incomprehensibili, absorptæ à Virga Aharonis, atque cum hac reunitæ.

De *Magia* plura passim extant Volumina, quibus tamen parum solidi inest; Maturum in casibus obuiis requiritur iudicium, Naturæ profunda Notitia. Utrumque sæpe deficit & in Iudice, & in Physico. Est altioris Indaginis Philosophia spirituum, de qua paucissima nouimus, ignoramus plurima; occurrunt quæ Magiam redolent, & pro Magicis declarantur, & tamen mere sunt naturalia. Sed & latet nos, quæ & quanta Diabolus in Natura, & per eam præstare possit, quasnam & quantas vires in corpora Hominum alioque exerceat, quomodo actiua passiuus applicet. Sunt, quæ in mera consistunt Imaginatione peruersa, & quot quæso, olim cumprimis, Magorum & Sagarum titulo flammis sunt traditi, Nosocomiiis digniores quam rogo, compassione quam feueritate iudicii?

Difficultates circa Serpentum magicam productionem in Ægypto obuias tollunt facile è medio, qui philosophiæ scholasticæ sunt innutriti, & præiudiciis de æquiuoca generatione occæcati, & facilius longé, licet infelicius, quam physici faniores, moderni. Generantur illis Serpentes, tanquam animalia imperfecta, ex putredine; Juxta hunc conceptum haud admodum fuerit difficile Satanæ, virgas Magorum ex Ligno, putrido forte, factas mutare in Serpentes. Sic nodus secatur, non soluitur. Errori quaqua patet via, veritati innumeri obstant obices. Error errorem veluti unda undam trudit.

Significat *תננ* *Thannin* alibi *Cetum*, heic *Serpentem*, siue *נחש* *Nachasch* ut explicat Moses. Exod. IV. 3. Arabibus *Thannin* speciatim est *Draco*, Serpens magnus, *Tinnin*, *Zenebi tinnin* Turcis Meninz. Lex. 1443. Dictat ratio, fuisse serpentes, de quibus heic, tum miraculosos, tum miros, quoad formam ejusdem cum Virgis magnitudinis, proin ex minimis fere. Videatur fusius *Bochart. Hier. P. II. L. III. c. 14.*

Illustrando miraculo inseruiant ad marginem depictæ Icones, quibus naturalis serpentum generatio ob oculos ponitur.

Fig. I. Sistit oua Serpentis per tunicas unita.

Fig. II. Ouum cujus tunica exterior est remota.

Fig. III. Foetus in tunicis latens, ubi a. est tunica secunda, b. tertia foetum immediate succingens, c. foetus ipse.

Fig. IV. Foetus explicatus, capite pendulus, ut vasa umbilicalia in Chorio conspicua exactus videri queant.

TAB. CXXIII.

Exod. Cap. VII. vers. 19-22. 24.

Et dixit DOMINVS ad Mosen, Dic ad Aharonem, Tolle baculum tuum, & extende manum tuam, super Aquas Ægypti, super Flumina eorum, super riuos eorum, & super stagna eorum, & super cunctas collectiones Aquarum, quas habent, ut fiat Sanguis, sitque Sanguis per totam Regionem Ægypti tam in ligneis, quam lapideis (vasis.)

Moses & Aharon fecerunt, quemadmodum mandarat DOMINVS, & eleuato baculo percussit Aquas, quæ erant in riuo coram oculis Pharaonis, & coram oculis seruorum eius, versæque sunt omnes Aquæ, quæ erant in riuo, in Sanguinem.

Pisces quoque, qui erant in riuo, mortui sunt, & computruit riuus, ut non potuerint Ægyptii bibere de riuo, fuitque Sanguis per totam Terram Ægypti.

Et fecerunt quoque sic Incantatores Ægypti susurationibus suis, & induruit cor Pharaonis, ut non audiret eos, quemadmodum loquutus fuerat DOMINVS.

Foderunt autem omnes Ægyptii circum Flumen aquas, ut biberent, quoniam non potuerunt bibere de aquis riui.

Dixit quoque Dominus ad Moysem: Dic ad Aaron: Tolle virgam tuam & extende manum tuam super aquas Ægypti, & super fluuios eorum, & riuos ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem: & sit cruor in omni terra Ægypti, tam in ligneis vasis, quam in Saxeis.

Feceruntque Moyfes & Aaron, sicut præceperat Dominus, & eleuans virgam, percussit aquam Fluminis coram Pharaone & seruis ejus, quæ versa est in sanguinem.

Et pisces, qui erant in flumine, mortui sunt: computruitque fluuius, & non poterant Ægyptii bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota terra Ægypti.

Feceruntque similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis, & induratum est cor Pharaonis, nec audiuit eos, sicut præceperat Dominus.

Foderunt autem omnes Ægyptii per circuitum fluminis aquam, ut biberent, non enim poterant bibere aquam fluminis.

Vidimus veluti in Proscenio præcedentis proximi Miraculi, competere vera miracula soli DEO, falsa & fictitia Diabolo: multa mira occæcatæ præjudiciis Rationi videri Miracula, & tamen non esse. Euenit sane in Natura persæpe non indocto vulgo duntaxat, sed & Eruditis, quod spectatoribus illis Theatrorum Italicorum, qui ad motum alicujus Machinæ insolitum pleno gutture clamant,

miracolo, miracolo! Et quot forsan sunt miracula arenoso huic & instabili fundamento inædificata? quot super incudem Ignorantiæ & Admirationis cusa, fabricata?

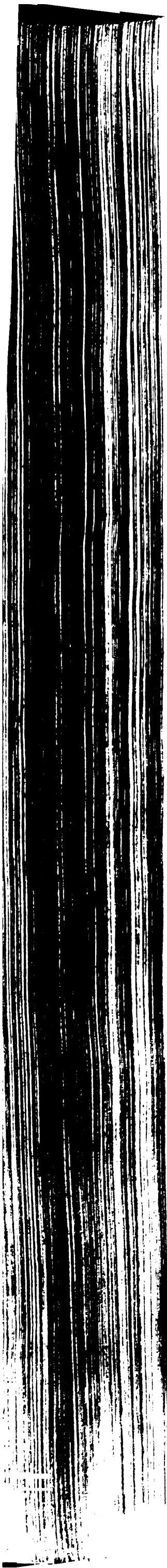
Dici potest *Sanguis* prodigium uniuersale, imò *color sanguineus*, pluuiæ sanguinea, quæ Papilionum debetur ouulis, sudor sanguineus crucis aliisque figuris indusium pingens, sanguineus *Solis* vel orientis vel occidentis *color*; *Sanguinis Profluuium* è cada-

EXOD. Cap. VII. v. 19-24.
Sanguis ex Aqua.

II Buch Mosis Cap. VII. v. 19-24.
Wasser wird Blut.

I. G. Pinter sculp.

cadaveribus, imo & siccissimis Sceletis, *Fon-tes rubri*, *Lacus Sanguinis* colorem sistentes, licet res sint meré naturales, inter ostenta recensentur & prodigia ab indoctis, vel superstitione captis, sæpeque de cathedra proiciuntur, ut habeat, quod admiretur vulgus. Exemplo fuit A. 1623. Lacus *Haarsee* dictus prope pagum *Henkart* ditionis Tigurinæ, cui mense Aprili innatauit recrementum rubrum sanguini simile, multis prodigiosum, ut etiam rumor fuerit sparsus de Lacu in sanguinem conuerso. Massa prorsus similis cruenta spumosa innatans Piscinæ in pago *Klein Lissa* prope *Delittum* in Saxonia A. 1700. magnas mouit contentiones. *M. Georgio Sigismundo Ittigio* Pastore Liffensi non quidem miraculis accensente Phœnomenon, sed tamen pro opere diuino venditante, quod ad pœnitentiam nos excitet, & verosimiliter Saxonice regionibus bellicas calamitates indicet: omnem pro Natura soluente scrupulum *J. C. Westphalo* in *Nouis Lit. Germ.* 1705. p. 103. Ex antiquitate Exemplum proferre possemus *Adonidis* fluuii, qui ex Libano monte per Bybliorum Terras in Mare defertur, & annua sui cruentatione Bybliis tempus lugendi indicabat, persuasis, *Adonidem* illis diebus in Libano fauciari. Quod prodigium falsè & jure derisit *Lucianus de Syria Dea.* T. II. Oper. causam adscribens terræ flauæ Minio simillimæ. Sane res naturales inter prodigia recensere, & é cathedra popello pro talibus venditare, est Religionem facerrimam profanare, & risui Atheorum exponere.

Ne quis autem existimet, vel digressionem hanc *ἡ προσδιόνυσον*, vel me *δαδῆχον* ad eludendum, de quo nunc, Aquæ Ægyptiæ omnis in sanguinem conuersæ Miraculum. Patebit mox, inseruire ipsam Prodigiis illorum fictorum recensionem illustrando vero huic miraculo, & exaltandæ Gloriæ summi DEI.

En aliud, quod Miraculorum delusores urgent, obstaculum: Nonne quotidiana nos docet Experientia, esse metamorphosin Carnis, Aquæ, Vini, omnium esculentorum & potulentorum in sanguinem rem meré naturalem? Sed siste gradum *ἐμπαικτης*. Haud imus inficias, mutari in sanguinem cibum, quem assumimus, ac potum, sed nota bené, post tot artificiosissimas præcedaneas operationes, masticationem, digestionem, resolutionem, commistionem cum succis variis, motus tam intestinos, quam progressuos, secretionem, quæ operationes in ore incipiunt, in Ventriculo, Intestinis, vasis lacteis & sanguiferis continuant, tandemque in toto corpore perficiuntur. Ut hoc ipsum Sanguificationis opus sit *Θαύμα μέγα*, omnibus chymicis, aliisque Naturæ ruspatoribus inimitabile prorsus, imò ne perscrutabile quidem, post tot anxios labores, operosa Experimenta, profundas meditationes, in profundo adhuc latens. Multa forsan & magna loqueris, si dicas, pretioso huic liquori vitali, imo singulis

ejus guttulis inesse partes aqueas, salinas, oleosas, volatiles, mucilaginosas: sed an inde nascitur tibi genuinus de sanguineo latice conceptus? an nota dictarum partium ad inuicem præcisa proportio, intima earum commixtio, cohæsiō? Adi officinas chymicas, manum ipse Experimentis admoue, actiua passiuis applica, tenta omnes ignis gradus, omnis generis operationes, & produc, si potes, purpureum verum laticem ex Vegetabilibus, vel Animalibus, quæ Homini Brutisue cedunt in cibum. Plura, dabo tibi, detegunt Microscopia, globulos ruberrimos, in sero aqueo natantes. Sed quid vel hinc elicimus certi? quis tornat globulos illos, vel ubi? num, quod vero est simile, in transitu per tubulos arteriosos extimos, cylindricos, conicosue? quomodo globuli chyli albissimi induunt purpuram? & rursus globuli hi rubicundissimi noua mutatione transeunt in candidum lac? quænam est compositio ipsorum globulorum? quæ crasis? quæ eorum ad serum proportio? Nullibi ego quidem in infinitæ Sapientiæ artificio video dubiorum finem, Ratiocinii exitum. Speciem haberet objectio, si tota Ægyptus unicum fuisset Corpus humanum, ut multi fabulabantur olim, esse Mundum ingens Animal, alii in fundo Maris vastissimam esse Balænam, quæ inspirando & expirando causetur Æstus Maris. Sed hîc nil tale. Per totam Ægyptum vel stagnant, vel placidè fluunt Aquæ vel limpidae, vel limosæ: & ecce hæ non post longi temporis labores, circulationes, digestiones, extractions, aliasue chymicas operationes, sed subitò, commutantur in verum sanguinem, nec in unico duntaxat vase, quod fortè ante oculos fuerat Regis, sed, teste Textu, *elevatione baculi & extensione manus, in omnibus Aquis Ægypti, Fluminibus, Riuis, Stagnis, cunctis collectionibus, per totam Regionem Ægypti, tam in ligneis, quam lapideis vasis.* Fungum habet pro cerebro, qui heic manum DEI non videt, non miraculum, non miraculum in tot Aquæ guttulis, quot fuere in Ægypto.

Et en tremendum Ægyptiis effectum: *Pisces, qui erant in riuo, mortui sunt, & computruit riuus, ut non potuerint Ægyptii bibere de riuo.* Patrato miraculo contingebant hæc ex causis naturalibus. Non viuebant, nec viuere poterant Pisces in Elemento vitæ suæ & struaturæ inadæquato, tam subito in aliud prorsus fluidum mutato. Quam tenera sit Piscium vita, constat per Experientiam: Ut nec transferri se patiantur absque vitæ discrimine, ex Aqua in Aquam, ex marina in fluuiatilem, ex Fluuiis in Stagna. Fuit & computrescentia effectus Naturæ. Quam cito putrescit sanguis vena emissus? quam putrescendo, fermentatione præuia, foetet? auolantibus in auras & Atmosphæram replentibus partibus volatilibus, oleosis atque salinis tota Ægyptus infici debebat fœtore enormi.

Vidimus miraculum verum, videamus & fictum: *Et fecerunt quoque sic incantatores Ægypti fufurationibus suis.* Sumebant & hi Aquam, ex visceribus Terræ haud dubie fodiendo (nam v. 24. legitur: *fodisse omnes Ægyptios circum flumen Aquas, ut biberent*) vel ex Terra *Gosen*, cujus Aquæ ab hac plaga fuerunt immunes; Haud difficile fuit Magis illis obdurato Pharaoni obtrudere quid pro quo, Aquam vel tingere colore rubro, vel verum sanguinem astuta celeritate substituere, fucum Regi facere, ut liquidum quodcunque rubrum pro vero sanguine agnoverit.

Mansit & miraculi hætenus expositi memoria apud hodiernos Ægyptios, sed & insigne, prorsusque singulare præjudicium: Prætendunt illi, *Nili aquas*, quas vidimus maledictioni subiectas, in sanguinem primo, dein putrilaginem redactas, adeo esse nutritivas, ut totæ in Sanguinem vertantur, idque inde, ex quo Moses Miraculum in Ægypto patrauit, huicque ipsi vi sanguificatiuæ tribuunt plethoram Ægyptiis familiarem. *Omnes imo ore clamant, ipsam in nostris corporibus non alium humorem quam sanguinem generare, & hoc illi à DEO datum fuisse, ubi Moyse præceperit, ut Aquæ in Sanguinem mutarentur.* Ex quo tempore creditur, hanc Aquam vim Sanguinis obtinuisse. *Hanc diuites omnes epotant, tum simplicem, tum saccharo & succo limonum mistam.* *Alpin. Medic. Ægypt. L. I. c. 10. L. II. c. 1.* Sed falluntur, ut quidem existimo, vehiculum equidem præbet Aqua cibo & potui, & inde producto chylo, serumque in Sanguine refarcit, ne lym-

pham quidem nutritiam dare apta, nisi dixeris, particulas, quæ Aquæ insunt omni, imprimis Niloticæ, limosas in sanguinem vel lympham posse mutari. Sane de aqua pura partibus viscidioribus destituta probauit abunde modernorum experientia, ne Vegetabilia quidem eâ nutriri.

Et fuisse antiquissimis temporibus *Aquam Niloticam* potum Ægyptiis familiarem & ordinarium patet ex v. 24. Bonitatis causas tribuit citatus *Alpinus longissimo itineris tractui, quo ferè à Sole percoquitur*, tum & motui, quo per tot præcipitia attenuetur, ac purgetur: tum *aluo pinguißimæ terræ* atque optimæ, hinc frigiditate sua omnium minimè nocenti. Sed redolent ratiocinia hæc Philosophiam, in qua optimus vixit *Alpinus*. Sunt autoritate *Hippocratis, Galeni* & Experientia ipsa teste, Aquæ omnium optimæ, quæ sunt purissimæ, clarissimæ, leuissimæ, olfactu omni & gustu destitutæ. In testimonia aduoco Aquas nostræ Helutiæ, omnibus Europæ præstantiores, utpote puriores. Aquæ, quo fluunt longius, ut illæ Nili, eo grauiiores euadunt, limosæ magis & cœnosæ, variis heterogeneis particulis foetæ. Si dixeris limum ipsum vel Aquæ Niloticæ, vel aliuscunque conferre multum vi sua absorbente ad salubritatem, cur ergo tot & tantis moliminibus ipsi Ægyptii clarescunt Aquam suam Niloticam? & olim quidem colando per fictilia vasa, teste *Galeno simpl. Med. L. I.* hodie in fictilibus vasis agitando cum Amygdalis contusis, teste *Alpino*, vel etiam simplici residentia.

TAB. CXXIV. CXXV.

Exod. Cap. VIII. vers. 2-14.

Quod si tu dimittere renueris, en ego percutiam omnes terminos tuos Ranis.

Et ebulliet Fluuius Ranas, quæ ascendent, & venient in domum tuam, & in conclaue cubilis tui, & super stratum tuum, & in domum seruorum tuorum, & in populum tuum, in furnos tuos, & in ^(a) farinam tuam aquis consperfam.

(a) Potest etiam legi, in reliqua, vel in receptacula reliquiarum tuarum.

Si autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis.

Et ebulliet fluuius ranas: quæ ascendent & egredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum, & in domos seruorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum.

Sed

rigiditate sua omnium minime nocet.
 edolent ratiocinia hæc Philosophiam.
 optimus vixit *Alpinus*. Sunt autem
ocratis, Galeni & Experientia ipsa
 omnium optimæ, quæ sunt purissi-
 mæ, leuissimæ, olfactu omni & si-
 titutæ. In testimonia aduoco Aqua-
 eluetiæ, omnibus Europæ præfere-
 re puriores. Aquæ, quo sunt
 illæ Nili, eo grauioribus euadunt.
 agis & cœnosæ, variis heterogeni-
 sulis foetæ. Si dixeris limum ipsum
 iloticæ, vel aliustuncque contentum
 sua absorbente ad salubritatem, que
 tantis moliminibus ipsi *Aegypti*
 Aquam suam Niloticam? & omni-
 lando per fictilia vasa, teste *Galenus*
sed. L. I. hodie in fictilibus vasibus
 Amygdalis confusis, teste *Apuleius*
 iam simplici residentia.

V. CXXV.

I. vers. 2-14.

autem nolueris dimittere,
 percutiam omnes terminos
 ranis.
 ebulliet fluuius ranas: quæ
 dent & egredientur domo-
 am. & cubiculum lechile-

EXODI Cap. VIII. v. 2-14.

Ranarum Forma et Metamorphosis.

II. Buch Moses Cap. VIII. v. 2-14.

Frosch-gestalt und Verwandlung.

L.G. Pine sculp.

Sed & in Te , atque in populum tuum , & in omnes seruos tuos ascendent Ranæ.

Et dixit DOMINVS ad Mosen : Dic ad Aharonem , extende manum tuam , cum baculo tuo super fluuios , riuos & stagna , ut adducas Ranas super Terram Aegypti.

Et extendit Aharon manum suam super Aquas Aegypti , & ascenderunt Ranæ & operierunt Terram Aegypti.

Et fecerunt quoque sic magi incantationibus suis , & adduxerunt Ranas super Terram Aegypti.

Et vocans Pharaon Mosen & Aharonem , ait , Orate ad DOMINVM ut auferat Ranas á me , & á populo meo , ut dimittam populum , & sacrificent DOMINO.

Et dixit Mosés ad Pharaonem , ^(b) Gloriare de me , quando orabo ? pro te , & pro seruis tuis , & pro populo tuo , ut exterminentur Ranæ á te , & á domibus tuis , & duntaxat in flumine supersint.

^(b) Potest etiam legi : sis me præstantior : vel : du magst dich des rühmen , vel , verträgst dich des zu mir.

Qui ait : cras. Et ille dixit : Juxta verbum tuum (fiat) ut cognoscas , quod non est , nisi DOMINVS DEVS noster.

Recedent itaque Ranæ á te , & á domibus tuis , & á seruis tuis , & á populo tuo , duntaxat in Flumine reliquæ erunt.

Et exiuit Mosés & Aharon á Pharaone , & clamauit Mosés ad DOMINVM propter Ranas , quas posuerat Pharaoni.

Et fecit DOMINVS juxta verbum Mosís. Et mortuæ sunt Ranæ de domibus , de ^(c) atriis , & de agris.

^(c) Potest etiam legi , de villis.

Et collegerunt eas aceruatim , & ^(d) computruit Terra.

^(d) Computruit pro fœruit.

Et ad te , & ad populum tuum , & ad omnes seruos tuos intrabunt ranæ.

Dixitque Dominus ad Moysem : Dic ad Aaron : Extende manum tuam super fluuios , ac super riuos & paludes , & educ ranas super terram Aegypti.

Et extendit Aaron manum super Aquas Aegypti & ascenderunt ranæ , operueruntque terram Aegypti.

Fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter : eduxeruntque ranas super Terram Aegypti.

Vocauit autem Pharaon Moysem & Aaron , & dixit eis , Orate Dominum ut auferat ranas á me , & á populo meo : & dimittam populum , ut sacrificet Domino.

Dixitque Moyse ad Pharaonem : Constitue mihi , quando deprecer pro te , & pro seruis tuis , & pro populo tuo , ut abigantur ranæ á te , & á domo tua , & á seruis tuis , & á populo tuo , & tantum in flumine remaneant.

Qui respondit : Cras. At ille : juxta , inquit , verbum tuum faciam : ut scias , quoniam non est sicut Dominus DEus noster.

Et recedent ranæ á te , & á domo tua , & á seruis tuis , & á populo tuo , & tantum in flumine remanebunt.

Egressique sunt Moyse & Aaron á Pharaone : & clamauit Moyse ad Dominum , pro sponsione ranarum , quam condixerat Pharaoni.

Fecitque Dominus juxta verbum Moyse , & mortuæ sunt ranæ de domibus , & de villis , & de agris.

Congregaueruntque eas in imensos aggeres , & computruit Terra.

Kk

Si

SI verum, quod *Cicero* scribit ad *Atticum*. L. XV. Ep. 16. *Pluvias metuo, si vera sunt nostra prognostica, Ranae enim* ἰητρούεσσι, verum magis ἰητρούεσσι heic Ranas, & coaxando per totam Ægyptum altissimi DEI deprædicare Gloriam, imò decantare, Pharaoni & Ægypto interitum vaticinari

Ranas intelligi debere per רָנָה, non, ut quidam apud *AbenEfram* voluere, *Crocodilos*, patet 1. ex consensu omnium Interpretum. 2. quia Hebrææ Vocis vestigia servant nomina Chaldaicæ, Syriacæ, Samaritanæ, Arabicæ Linguarum. In *Meninzk. Lex.* legimus p. 853. Ranam Arabibus nuncupari *Zefde, Zysdy, Zysdu.* & p. 3046. *Zesady, Zesadi.* Pl. ῥῆ Zesde; accedit & Polonorum *Zabá*, Arabicæ *Dipbda* legit. *Bochart. Hieroz.* P. II. L. V. c. I. pro *dipharde*, vel *dipbrada* & ipsam Ebræam vocem רָנָה Arabicæ vult originis. 3. in Ranas, & non in *Crocodilos* quadrat uniuersa Historia, imo Aquaticas non terrestres.

Circa productionem Animalium occurrunt bene multa, quæ mirandam DEI deprædicant tum Sapientiam, tum potentiam. Id inter alia, quod huc apprimè facit, quod generationes non sint instantaneæ, sed successiuæ, & longam sæpe mensium & hebdomadarum poscant moram ad usque Insectorum minorum metamorphoses, quia Lex hæc tardarum mutationum in naturam à Creatore summo est introducta, erunt per consequens momentaneæ quævis productiones miraculosæ. Talem vidimus supra in serpentibus; talem nunc obseruamus in Ranis, quarum generatio naturalis necessariò est præmittenda, ut tanto reddatur clarior supernaturalis, & in Iconibus sistenda.

Primordium hujus Amphibii Fig. 1. est ouum rotundum & nigricans, alimento, quod sperma Ranarum dicitur, circum fusum.

Rumpitur hoc ouum Fig. 2. & *Gyrinus* inclusus caput per fissuram extrahit.

Fig. 3. sese magis prodit idem.

Elapso certo tempore sese extricat prorsus vermiculus Ranæ, & in Aqua natate incipit Fig. 4. crasso, obtusoque capite. Tunc vocantur Ranunculi *Gyrini, Gyrini, γύρινοι, γυρίνοι*, aliis *Ranule, βατραχίδες, μολερίδες*, nobis *Rosköpfe*.

Fig. 5. exhibent se excrementiæ minutæ juxta caput, quæ sensim tamen euanescent.

Fig. 6. apparent oculi sub Microscopio satis magni.

Fig. 7. rotundum oris vestigium.

Fig. 8. Appendicula Intestinulo similis, quæ Gyrinorum est excrementum.

Fig. 9. Maculæ per cutim sparsæ, striæque elegantes in cauda.

Fig. 10. Pedes posteriores, quorum digiti adhuc tenui cute circumdati.

Fig. 11. Pedes quoque anteriores. Hoc

tempore Rana cauda oblonga & quatuor pedibus instructa figura sua mentitur lacertam.

Fig. 12. Exhibet caudam angustiore.

Fig. 13. Ranam perfectam, cauda deposita, membris omnibus exertis. vid. *Swammerdam Hist. Insect.* p. 194. *Olig. Jacobæus obser-v. de Ran. & Lacert.* p. 6.

Aperit vel sola hæc paulatina, menstrua saltem, Ranarum Metamorphosis oculos, ut productionem Exercitus illius Ranarum, quo DEVS contra Pharaonem uti voluit, habemus pro miraculoso. *Extendit Abaron ad mandatum DEI manum suam super Aquas Ægypti, & ascenderunt Ranae, & operierunt Terram Ægypti.* Dictum factum: Non heic locum habuit successiva illa evolutio; Creatio heic adest, non Generatio, Digitus DEI, non lentus siue tardigradus Naturæ motus.

Fuerunt Ranæ dubio procul in Ægypto, Aquis stagnantibus plena, frequentissimæ, ut non fuerit vel palus, vel stagnum in quo non fuerint obuia hæc amphibia, sed sunt nunc præter morem copiosissimæ, ut quemadmodum Gothi illi & Hunni olim inundarunt Europam, Ranæ fuerint, ubi Aqua cunque, etiam in Vasis domesticis. Judæorum si fides est traditionibus, ubicunque locorum erat pulvis & Aquæ gutta, fiebat Rana, & cum in calice potum Aqua temperabant, statim implebatur Ranis: Non enim hauserant Ægyptii Aquam cum spermate, sed puram vel colatam.

Miraculum, ut supra serpentem, ita heic Ranarum, multum minuit, & tantum non suffocat Philosophia Scholastica generatione sua æquiuoca, cui & patrocinator incomparabilis aliis *Bochartus*. Sane si non ex coitu duntaxat, sed & ex limo & limosis Aquis producuntur Ranæ, si, juxta *Ouidium Metam.* v. 375.

Semina limus habet virides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus, mox apta natando

Crura dat, atque eadem sint longis saltibus apta,

Posterior superat partes mensura priores.

Poterat adeo numerosa progenies tribui naturalibus causis, fecunditati singulari Limi Nilotici, forsan & concurrentibus ventis, influentibus sideribus, dispositioni Aeris productioni aptæ, calido-humidæ: Sane de limo Nili, ejusque fecunditate multa prædicat citatus Poëta *Metam.* v. 422. seqq. Nec ad Ranas duntaxat sed & ad mures *Nili* ubertatem extendit *Diodorus*. L. I. Sane Nilus πολύγονος dici potest, & ita cluet *Aristoteli, Straboni* L. XV. γόνιμος μάλλον ἑτέρων, etiam sublata generatione æquiuoca, quam Experimentis indubiis & ratiociniis solidissimis ex omni Schola profligarunt moderni Scrutatores Naturæ, proin & miraculosæ huic Ranarum productioni nouam afferunt lucem, ut non duntaxat, quod

quod *Bochartus* vult, in eo fuerit miraculum, quod 1. Ranas Nilus tanta copia produxit. 2. illas eo ipso momento produxit, quo iussus est. 3. Ranae illae naturali Elemento relicto ad hominum urbes & domos se contulerunt. 4. quod omnes die dicta funditus perierunt, sed 5. in productione ipsa, quae non fuit generatio, sed Creatio.

Est res nec mira, nec noua, si Ranae ex fluuiis & stagnis ascendant in Terram, sunt ἀμφίβια. Audi Ranam ipsam in βατραχουμομαχίᾳ

Ἀμφίβιον γὰρ ἔδωκε νόμῳ βατραχοῖσι Κρονίων,
Συμῆσαι κατὰ γῆν, καὶ ἐφ' ὕδατι σῶμα καλύψαι.

Ancipitem enim ranis victum dedit Saturnius,

In terra salire, & in Aqua corpus tegere.

Sed ascendere in domos, in cubicula, lectos, furnos, mastras, res est insolita, & mira, si quae. Ducitur Exercitus hic DEI, imo pellitur vi quadam θεράτῃ. Sed ridiculus R. *Juda* filius *Salom*, qui τὸ ascendere de statura intelligit non de situ. Urget alia difficultas, quomodo potuerint Hospites hi Amphibii aedium intima & arcana, clausis ostiis ac fenestris, penetrare. Sed nodum mox, &, si ita tibi placet, feliciter soluit. R. *Ezechias* in *Semoth-Rabba*. Si hac ratione id factum, non percussae sunt Magnatum domus, quae ex Marmore & lapidibus caesis constabant. Quin discere Ranam ex Abyssu ascendentem marmori dixisse, da mihi locum, ut ascendam, & Creatoris mei voluntatem exequar, & illo marmore diffisso ascendeat. Non minus ridiculi, qui ranas volunt irrepsisse per penetrationem dimensionum, essentialem sic materiae proprietatem sublatam praetendentes; illi item, qui Angelos, horumque ministerium accersunt, sic autem miracula praeter necessitatem multiplicant. Ranas vult *Bochartus*, vel per parietum rimas, quomodo muros & colubros in aedes penetrasse, vel etiam per ostia, quae semper clausa esse non possunt. Addo creatas fuisse in ipsis aedibus, & Aedium intimis, ubi fuit Aqua Nilotica in vasis, quibuscunque. Pergunt, ut solent nugari Hebraei Doctores, & dicunt, non impetiisse duntaxat Ranas Aegyptiorum corpora, sed in media horum viscera subintrasse. Quibus nollem contradicere, nisi foret commentum. Nam aequae poterat gutta aquae Niloticae in ipso ventriculo mutari in Ranam, ac foris in quopiam Vase. Minus adhuc audiendi, qui unicam volunt Ranam exiisse e flumine, & post in tot, quot omnia stagna & riuos impleuerunt, examina esse diuisam. Non minor forte haec fuerit illa, de qua in *Bauá Bathra*. c. 5. f. 73. b. quae erat magna, ut pagus Hagaroniae sexaginta domorum deglutita mox a Dracone, Draco autem a Coruo. Nugarum nullus finis. Vult R. *Eliezer*, *Azaría* filius, Ranam fuisse unicam, quae sibilo reliquas euocauit, ut venirent.

Quid si *Ranas pluisset*? Cessaret sic omne miraculum, admiratio omnis. Sane nec exemplis caremus, nec autoritate. De densissima ranarum pluuiis circa *Pæoniam* & *Dardaniam* extat testimonium *Pbœniae*, qui *Aristotelis* fuit discipulus, apud *Eustath.* in *Iliad.* L. I. p. 26. *Heraclidis Lembi* apud *Albenæum*. L. VIII. c. 2. imo &, si recentius desideres testimonium *Plot. Nat. Hist. of Staffordsbire* p. 23. Viri de Historia naturali Angliæ meritissimi, ut alios taceam. Existimauerim ego latitare hic fallaciam non causæ ut causæ. Concipi sane nequit, quod ex spermate, licet ventorum vi in aëra sublato, possint momento fieri illae pro Ranarum generatione necessariae Metamorphoses, de quibus supra; vel ex halitibus Atmosphaeram replentibus formari ossa, cutim, carnes, cor, hepar, viscera omnia. Sudo coelo, certa & adaequata Aeris constitutione, pluuiis instante, vel lapsa, multae vias occupant Ranae, ergo coelo sunt lapsae. Bella consequentia! Docent nos Naturae observationes, non Ranas solas, sed quoque alia Animalia, Limaces, Vermes, Lacertas, illo tempore prodire e suis latebris.

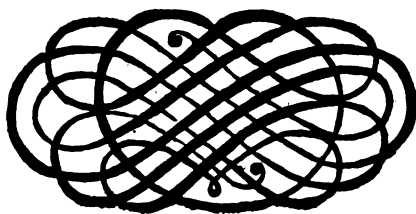
Sunt *Ranae* neque noxium Animal, neque venenatum. Dentibus carent, & aliis nocendi organis. Videtur id minuere plagae grauitatem, imo vero quaeruntur in cibum, & mensis etiam delicatulorum, inprimis Jejunii quadragesimalis tempore, importantur. Sed propius Historiam inspicere, videbis, vix fuisse sensum, cui non molesta fuerit Ranarum multitudo. Vocans *Pharao* *Mosen* & *Abaronem*, dicit, *Orate ad DOMINUM*, ut auferat Ranas a me, & a populo meo, & dimittam populum, ut sacrificent DOMINO v. 8. Horrendum, verba sunt *Bocharti*, erat spectaculum, non solum agros, sed & urbium plateas, atque ipsas domus videre, tam turpi agmine scatentes. Et aures fatigabat continua coaxatio; Nec palato sapiebant cibi illarum contactu scdati. Noturnam quoque quietem interturbabant tam importuna σύγκοιτοι. Teter denique mortuarum odor, seuam *Mephitim* exhalabat. Graphice hanc plagam describunt *Judaei Philo Vit. Mos.* L. I. *Joseph. Ant.* L. II. c. 5. Et, quid quæso fuisset mirum, si tanta calamitate pressi Aegypto emigrassent omnes inquilini, & alias Terras quaesiuisent. Ut sane prostant exempla Nationum a Ranis sedibus suis pulsarum, Ciuitatis cuiusdam *Gallicae* apud *Plin.* L. VIII. c. 29. ex *M. Varrone*; *Abderitarum* in *Thracia* ap. *Justinum* L. XV. ex *Trogo*. *Pæoniorum* & *Dardaniorum* testibus supra citatis, *Aphtbariatis* hos vocat *Agatharchides* L. V. c. 28. *Auto-riatas* *Diodorus* L. III. *Ælian.* L. XVII. c. 41. Sed vix obsessis undique euadendi fuisset locus, hoste omnes vias praeccludente.

Sed quid de Ranis, quas produxere Incantatores? Et fecerunt quoque sic Magi incantationibus suis & adduxerunt Ranas super Terram Aegypti.

Ægypti. Fueruntne & hæ miraculosæ? Neutiquam meo iudicio. Quid facilius fuit Pantomimis, quam Ranas aliunde allatas, quas forte in sinu gestabant, Pharaoni pro nouiter fabricatis offerre? Tribuerem id sane agilitati potius Magorum, quam Dæmonibus, quorum præstigiæ, quousque vires suas extendant non constat. Subueniret rursus præstigiatoribus Philosophia illa Scholarum, quæ ex putri limo ranas prouocat. Incertum, an Magos aduocauerit Rex in auxilium, ut plagam amolirentur, an ut experimenta eadem, quæ viri DEI facerent? Si prius, Dæmon non Medici sed carnificis vices gessit, nouis Ægyptum cumulans plagis. Sane Pharaon à Magis suis delusus ad Mosén confugere fuit coactus v. 8. *Et vocans Pharaon Mosén & Aharonem, Orate ad DOMINUM, ut auferat ranas a me, & a populo meo, & dimittam populum, ut sacrificent DOMINO.* DOMINO, de quo Idem Pyrgopolynices Exod. V. 2. *Quis est DOMINUS, ut audiam vocem ejus, & dimittam Israel?*

Miraculo, id est potentissima DEI manu fuerunt Ranae, ut Ægypto inductæ, ita sublatae, ut videret Tyrannus, eundem esse, qui infligit & sanat. Et ut plenissime de hoc persuasus esse posset Pharaon, dat ei Mosés temporis optionem, & præscribit ille diem, quo Ranae amoueantur. Ostendere vult DEVS se esse, ut potentissimum agens, ita liberissimum. Ita condescendebat Achazo Regi Jes. VII. II. *Ezechie II. Reg. XX. 9.* Petit Rex diem crastinum, ut is sit dies liberationis. Sed cur non præsentem? cur non momentum præsens? sunt enim & momenta pretiosa, & quo citiora, eo gratiora. Nugantur Judæi ex nimio erga Astrologiam judiciariam amore, sciuisse Pharaonem, quod stellarum constitutio Ranas in Ægyptum induxerit, & jam

instare tempus amotionis, proinde ut tentaret Mosés vires, an Constellationibus sint superiores, procrastinasse illud tempus. Conjectat *Bochartus*, fortasse Mosén & Aharonem vocatos fuisse à Pharaone sub vesperam, nec ausum esse hanc liberationem petere instantaneam, quia rem tantam non credidit posse impetrari, nisi multis precibus. Alii alia. Quidquid sit, annuit petito. Mosés, fide miraculorum pollens, spiritu DEI actus *clamat ad DEVM super Verbum Ranarum*, id est, ut vertimus, *propter Ranas*, propter Verbum, fidem, qua Mosés se Pharaoni obstrinxerat, non certe propter importunas Ranarum locutularum *ολολυγόνες* in medio Ægyptiorum corpore coaxantium, ut somniant Judæorum Magistri. Annuit precibus Mosés DEVS. *Et mortuæ sunt Ranae de domibus de Atriis & de agris.* Vana de sublationis modo disquisitio, quemadmodum de modo inductionis. *Si spiritum bis eripias, expirant, & reuertuntur in suum puluerem.* PL. CIV. 29. Ranas fulmine subactas vult *Alcimus Auitus*, qui forte simile quid legit in *Batrachomyomachia*. Poterat DEVS Ranas annihilare, in Terram limumue resolvere, ad Nilum ejusque paludes relegare. Sed maluit has alieni criminis victimas interficere, ut mortuas ubique viderent Ægyptii, & digitum DEI agnoscerent. Tantus autem fuit numerus, *ut collegerint eas acervatim, & computruerit terra.* Nugantur Judæi, unumquemque Ægyptiorum quatuor collegisse acervos. Fœtore oppletum fuisse totam Atmosphæram Ægypti, quis dubitet? Ex innumeris in omni angulo Ægypti in putrilaginem reductis cadaueribus. Est, quem subiisset Admiratio, si subsecuta fuisset, ut familiaris ibi est pestifera lues, secuta sæpius locustarum examina mortua.

TAB. CXXVI.

Exod. Cap. VIII. vers. 16-19.

Et dixit DOMINVS ad Mosen : dic ad Aharonem : Extende baculum tuum , & percutite puluerem Terræ , ut vertatur in pediculos per totam Terram Ægypti.

Et fecit sic & extendit Aharon manum suam cum baculo suo, feriitque puluerem Terræ, & redactus est in pediculos, tam in Homini- bus , quam iumentis. Omnis puluis Terræ versus est in Pediculos in tota Terra Ægypti.

Et fecerunt quoque sic Magi incantationibus suis , ut producerent pediculos , sed non potuerunt. Fuerunt itaque pediculi in Homi- nibus & iumentis.

Dixerunt ergo Magi ad Pharaonem : Digitus DEI hic est. Et indu- ruit cor Pharaonis, & non audi- uit eos , quemadmodum loquu- tus fuerat DOMINVS.

Dixitque Dominus ad Moysem , lo- quere ad Aaron : Extende vir- gam tuam , & percutite puluerem Terræ : & sint ciniphes in uni- uersa terra Ægypti.

Feceruntque ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens, percu- sitque puluerem terræ, & facti sunt ciniphes in hominibus & in iumentis: omnis puluis terræ ver- sus est in ciniphes per totam ter- ram Ægypti.

Feceruntque similiter malefici incan- tationibus suis, ut educerent ci- niphes, & non potuerunt. E- rantque ciniphes tam in homini- bus, quam in iumentis.

Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei est hic, induratum- que est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut præceperat Do- minus.

O Buia sunt magnæ sæpe difficulta- tes, ut de rebus maximis, ita & de minimis. Occurrunt heic parui puncti animalcula 𐤀𐤍𐤍 *Cinnim* in textu dicta, sed qualianam sint, multum disceptatur.

Græci in Mose & Psalmis *σκνίπες* reddunt, hinc Autor Libri Sapientiae C. XIX. 10. *ἐξήγαγον ἢ γὰρ σκνίπας*. *Origenes Homil. de Decem Plagis* habet *Scinipes*, *Hieronymus Scinipbes*, *Cinipbes*. Et ita Veteres omnes. Est autem *σκνίψ* vel *κνίψ* *Culex* ex Ulmo, Quercu & Ficu nascens. *Θηρίον* vel *θηρίδιον κωνωποειδές* memoratum *Theophrasto Hist.* L. III. c. 14. L. IV. c. 17. *Diosc.* L. I. Arabibus *bak* & *bakka*, item *bækk* & *bækkat*. *Meninzk. Lex.* 2643. 5956. Est & Græcum *σκνίψ* æquiucum, & à *Galeno* aliquoties usurpatur pro vermiculo, à quo vites infestantur. Sed hi sunt propriè *ἴπες* non *σκνίπες*. Sanè si 𐤀𐤍𐤍 sunt *σκνίπες*, intelligen- di erunt Culices illi, circa paludosa & aquosa loca imprimis degentes, Homini- bus Animantibusque infesti, seu *ἐμπίδες*, quorum maxima

alias in Ægypto copia, qui *Bellonium* cum co- mitibus ita circa Cairum vexauere, ut Exan- thematibus correpti viderentur *Obs.* L. II. c. 35. qui *Myuntem* urbem vastauere, *Acarnen- ses* urbe sua depulere, ut legitur apud *Pausa- niam in Achaicis*.

Nondum quidem euoluta plene integra *Cu- licum* Historia, interim ex *Jonstono Insect.* Tab. X. varias in margine sisto species, & ex *Svamm- merdam Histor. Insect.* p. 95. *culicem aquaticum*, ubi A. sistit vermiculum, e quo culex nasci- tur, naturali, B. aucta per Microscopium ma- gnitudine. C. Nympham ex vermiculo, natu- rali, D. aucta magnitudine cum singulis suis partibus, Capite, thorace, ventre infimo, ocu- lis, aculeo, antennis, alis, pediculis. E. cu- licem masculum, naturali, F. aucta magnitu- dine, ubi de capite prodit medias inter parti- culas prominulas aculeus a. Oculi præmagni b. Antennæ in 12. nigricantes globulos diuisæ, lanugine quadam circumuestitæ seu pilosæ. c. comites aculeo particulæ d. é fronte promi- nentes, triplici articulatione diuisæ, itidem pilosæ.

pilosæ. e. est aculei vagina. f. Thorax, qui continet Pedes, g. alas. h. & binas appendices seu malleolos i. Pediculi k. 7. constant articulis, & definunt in duos uncinatos unguiculos, l. inuestiti squammulis Lanuginosis. Alæ membranosæ cinguntur limbo lanuginoso. Venter infimus m. in 8. articulos, uti quoque in Vermiculo & Nympha diuisus, prorsus lanuginosus. G. exhibet Culicem fæmellam auctâ, H. naturali magnitudine. Corrigit *aculeum* Swammerdamianum *Leeuwenbæk. Ex-per. & Contempl.* p. 148. Vultque culicem aculeum suum non euibrare, sed thecam seu vaginam ex altero latere aperire, aculeumque

non esse unicum, sed veluti quadruplicem ex 4. partibus distinctis constantem. Sittit I. thecam & aculeum in extremo hamatum & n. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. partes seu organa, é quibus integer aculeus componitur, tum separata ab inuicem, tum in vario situ exhibita: unde constat, culices profundius lædere, quam vel pediculos, vel pulices, & aculeis extractis, cutique mox clausa necessario sequi tumorem, sanguine é vasculis læsis extrahato: Esse Culicem ζῶον ἀγλαεώτατον, κησμεὺς ἐπιποιεῖν ἀγδαῖς καὶ βλαβερώτατος, *Animal molestissimum, injucundos & valde noxios pruritus excitans.* Phil. L. I. Vit. Mos.

TAB. CXXVII.

Sed non sunt כְּנִי *Culices* verum *Pediculi*. Rationes, quæ pro his militant sunt apud *Bochartum* sequentes, porro excutiendæ. Non in σύνπας proprie dictos, neque in ἐμπίδας, palustres Culices, quadrant, quæ refert Moyses de ortu τῶν *Cinnim* é puluere Terræ; quod tamen Argumentum mihi non videtur stringere. A naturali generatione ad miraculosam productionem non valet consequentia; Sed æque naturalis productio est é puluere Terræ: quinimo posset inuerti in sensum prorsus contrarium, & dici, voluisse DEVM ostendere, se non esse alligatum ad ordinarias Leges Naturæ, & ex puluere siccissimo producere posse, quæ solitus Naturæ cursus profert ex limo, imo, quid dico? ex puluere? ex Nihilo. 2. Quod *Cinnim* legantur fuisse in *Hominibus* & *Jumentis*, quod Pediculis conuenit magis quam culicibus, qui licet & Hominibus & Jumentis sint infestis, tamen non constanter ut pediculi, adhærescunt; πάρεσι, καὶ ἐκ πάρεσι, ὅμῃ δὲ φέγγουσι καὶ μένουσι καὶ περιπτεύουσι τὸν ἄνθρωπον τῷ πτερωῖ, ἄδφυντ ὅ ἀβφυντ, σινυλκυε φυγιυντ ὅ μανεντ, αλίσκυε βομίνεμ οβεκιυντ, ut scite *Achilles Tatius*. Sed nec hoc argumentum est demonstratiuum. Plaga certe fuit magna, imo maxima, si integri adfuere culicum exercitus, si unicum hominem ambiit turma, si auolantibus post illatum ictum 50. adfuerunt illicò 100. alii, suis quique aculeis parati. 3. Pediculis fauet Etymologia כִּנ *Cin*, in Niphal נָכַח *nachon*, significat *stabile* esse & *firmum*. Sunt proin כְּנִי *firmum* & *stabile* Animalculum δυσσφαίρετον ἀπὸ τῆς σόματος *Aristot. Hist.* L. V. c. 31. Habet hoc Argumentum non majus pondus, quam alia ex Grammatica desumta. 4. Talmudicis כְּנָב *cinnab* est *pediculus*. 5. ab eodem verbo כָּן vel *Pihel* כָּן ortum videtur Græcum κόνις pro *lende* seu *ouo pediculi*. Forte & ex כְּנִי facta κυνία μικρὰ φθισία pro *κυνία* vel *κυνία*. Sed est &

hoc Argumentum precarium. 6. ex כְּנִי factum כְּנָב *Cinnam* cum M. epenthético pro pediculorum copia, Exod. VIII. 17. Addo ex permutatione Literarum N. & L. ortum esse Arabum *Keble Meninzk. Lex.* 4105. forte & *kælez* apud eundem p. 3746. *kæmkam, kæmkamet, kæmlet* p. 3762. 7. Autoritas adest *Josephi*, qui φθειρας habet, Chaldæorum, *Jonathanis & Onkelosi, Syri, Samaritani, Arabum & Hebræorum* omnium Lexicographorum, *Mahommetanorum*, &c. quod stringit præ omnibus Argumentum.

In pediculorum genere non subsistit amicissimus quondam mihi, νῦν ἐν ἀγίοις *Mich. Frid. Lochner* in sua de *phtiriasi Cordis Plinii Valeriani Commentatione Miscell. Curios.* Cent. VIII. Obs. 1. sed speciem ipsam determinat, quod fuerint hi Ægyptiorum pediculi non vulgares Capitis, sed ferales, Arabibus *Filia durouz* id est, futurarum aut commissurarum dictæ, & *Zecca*, quam vocem à sugendo deriuat *Ferrarius Orig. Ling. Ital.* p. 318. quasi *sugica, Zicca. Piatule, Platule* Italis, Vasconibus *Pezzolade*, Gallicis *Morbions*, Germanis *Filzläuse, Blattläuse*, quod pediculorum genus non in Inguine tantum nidulatur, sed in omnibus partibus capilaturâ consepitis.

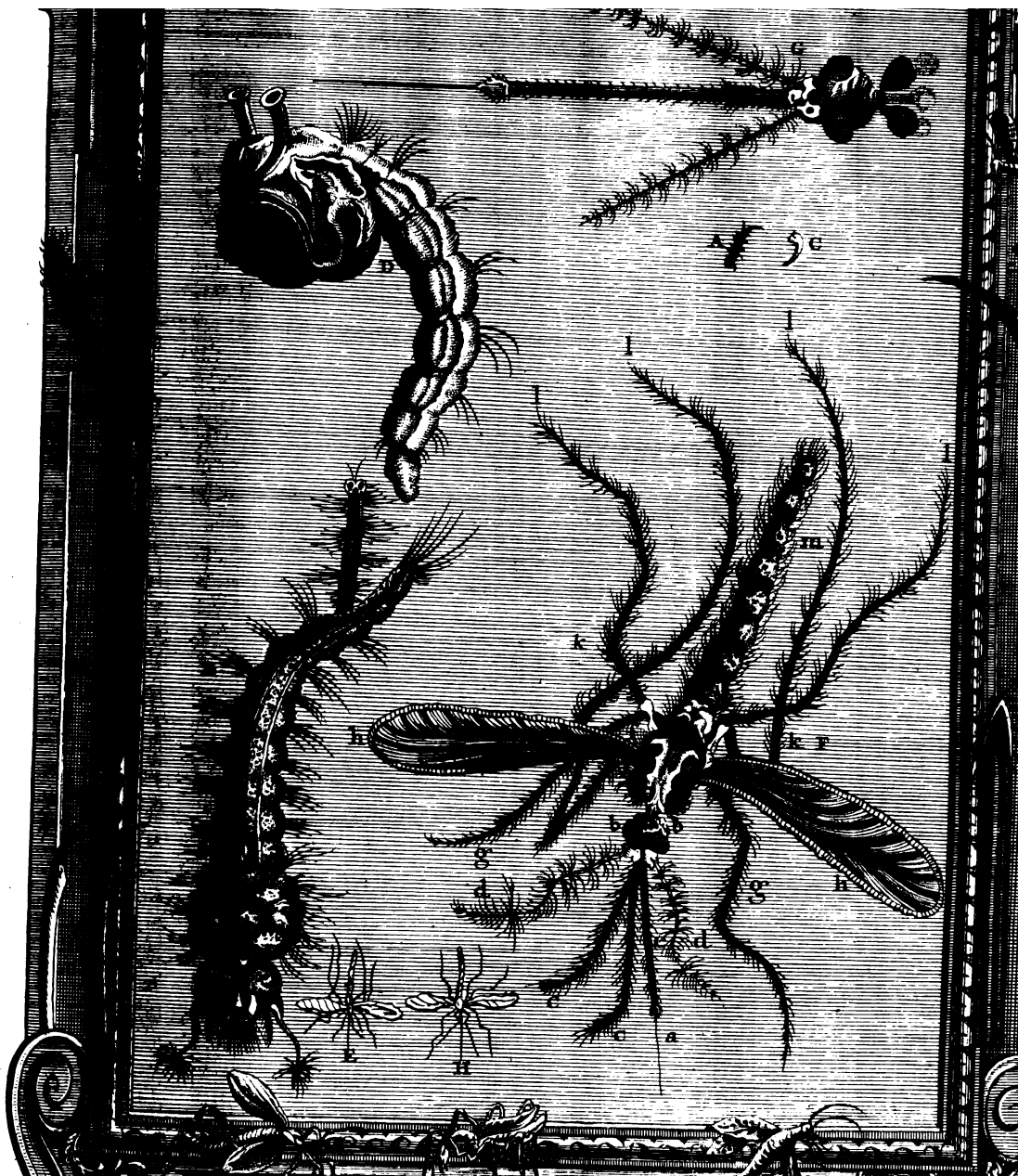
Imo vero conjectare licet, fuisse hos pediculos כְּנִי non unius generis, sed multiplicis & multiuarii *Hominibus* & *Jumentis*. Occasionem huic conjecturæ dant modernorum Naturæ Scrutatorum obseruationes, quæ certos nos reddunt, esse non hominibus duntaxat, sed & singulis Animantibus, Bobus, Equis, Canibus, Ouibus, Capris, Piscibus, Insectis, Auibus suos pediculos. Ita ut Commentarii locum suppleret tota, qua late patet, pediculorum Historia. Hæc meditatio si locum habet, Brachium τῆ παντοκράτορος magis adhuc, quam si in una subsisteremus specie, manifestat. His cogitatis & subscribit magnus *Bochart*

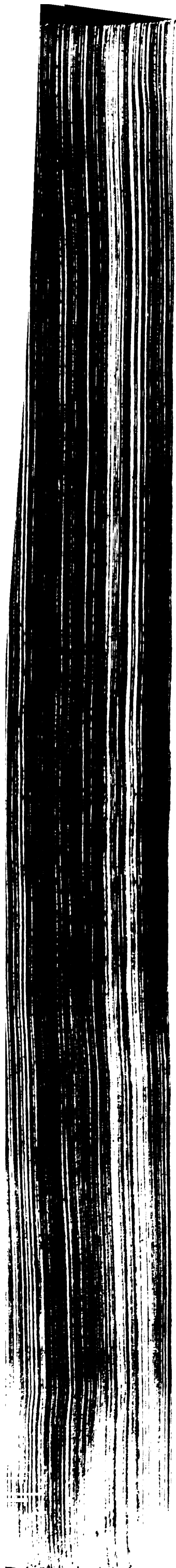
XXVII.

hoc Argumentum precarium 6. a. ff. **C**innam cum M. ependeica p. culorum copia, Exod. VIII. 17. Alia mutatione Literarum N. & L. utrumque *Keble Meninck*. Lex. 4105. in *lez* apud eundem p. 3746. *kenin*, in *kenies* p. 3762. 7. Autoritas aet. qui *phos* habet, Chaldaeorum, *Onkelosi*, Syri, *Samaritani*, *Arabi* rum omnium Lexicographorum, *Alenorum*, &c. quod stringit pra. onis mentum.

In pediculorum genere non habet simus quondam mihi, *non in opus*. *Lochner* in sua de *phirasi* *Corli* *Pai* *Commentatione* *Miscell.* *Curis*. *Cox*. II. 1. sed speciem ipsam determinat, quod hi *Aegyptiorum* pediculi non vulgares, sed ferales, *Arabibus* *Pila* *Ar* *futurarum* aut *commissurarum* dicitur quam vocem à fugendo derivat *Pro* *Ling. Ital.* p. 318. quasi *fugica*, *Lat* *le*, *Platule* *Ital*is, *Vasconibus* *Pez* *is* *Morbions*, *Germanis* *Pilim*, &c. quod pediculorum genus non in hoc cum nichilatur, sed in omnibus patetaturà conscriptis.

Imo vero conjectare licet, fuit & tulos **C** non unius generis, sed *is* & *multiarii* *Hominibus* & *Jus* *conjecturae* *dant* *nos*

EXODI Cap. VIII. v. 16-19.
Cinnim, pediculi.

II. Buch Mosıs Cap. VIII. v. 16-19.
Läuse.

I. G. Pinx sculp.

chart Hieroz. P. II. L. IV. c. 18. En interim ex Redi Operè intorno agli Insetti Tav. 19. aliquot species aucta magnitudine designatas, quæ Ægyptios coronæ instar ambiunt.

A. Piatulam.

B. Pediculum Capreoli.

C. Cameli.

D. Asini.

E. Arietis Africani.

F. Gallinæ Guineensis.

G. Cerui.

H. Tigridis.

TAB. CXXVIII.

Interim é re erit præsentí, & illustrando miraculo seruiet mira *Pediculi* vel vulgatissimi structura & generatio. Ortus animalculo huic ex *Lende*, Fig. I. qui illi pro ouo. Adest hoc magnitudine & naturali, & sub microscopio aucta, in superficie externa veluti botryoidibus quibusdam particulis inæquale. Fig. 2. Lendem exhibet hospite suo, qui jam exiit vacuum. Unde statim patet cita & generatio, & multiplicatio, quæ ansam dedit veriverbio, pediculum 24. horarum spatio abauí ac tritauí personam sustinere. Fig. 3. sistit pediculum ipsum, Nympham ouiformem. Fig. 4. eundem paulo maiorem. Fig. 5. statæ ætati proximum. Fig. 6. perfectæ ætatis, qui tralucens est prorsus, & conspectui sistit interanea quæque, etiam venas, arterias, Intestina contortuplicata. A. exhibet pediculum, prouti videtur á tergo. B. inuersum. Pleniorém descriptionem si desideres, adi *Swammerdam Hist. Insect.* p. 64 - 169. Majoris formæ, vel maximæ pediculum sistit Fig. C. ex *Hook. Microgr.* p. 211. Fig. D. unam e sex unguis pediculi ex *Leeuwenbock Contin. Epist.* p. 70. ubi EFG. est magnus Unguis, quo pediculus necesse habet in corpore nullis crinibus obsito, ad apprehendendum supremam cuticulam, ut aculeum, quem in capite conseruat, & mediante quo sanguinem é cute extrahit, vi quadam corpori imprimat, & partibus H. ac I. crines veluti digitis prehendat. Unde patet, cur milites pluuiæ madidi magis á pediculis infestentur, quam tempestate sicca? quando pediculus aculeum suum ex capite sine ore in cutem deducit, tum á vestibis in corpus non est comprimendus, sed laxo illi opus est loco, ad anteriorem corporis sui partem, quam incuruare non potest, multo minus, quod alias sæpe fit, in capite consistere, proinde cum alimentum hoc modo recipere nequeat, cuti sæpe istum infigit aculeum, quem in posteriore corporis parte gerit, & pruritum excitat. Ex ejusdem Lyncei Viri *Experim. & contempl.* p. 386. sistitur Fig. K. pediculi caput, in quo videntur duo Oculi admodum nigri, duo perfecta cornua, articulata, pilis obsita, papilla item, quam Pediculus esurus paulo longius educit, & ex qua aculeum suum profert. Fig. L. exhibet aculeum extra Papillam prolatum,

Thecâ veluti inclusum, in extremo aliquantum fissum.

Demit haud parum miraculo æquiuoca Scholarum generatio. Certissimi sumus pediculum generari ex ouo, & in eo jam esse formatum actu, non *ἐκ τῶν σαρκῶν, é carnibus putrefactis*, ut voluit *Aristoteles Hist. Anim.* L. V. c. 31. non *ἐξ αἵματος διαφθαρέντος, ex sanguine corrupto*, ut *Theophr. de caus.* L. II. c. 12. L. XXVI. c. 13. non ex sudore & sordibus, quod statuere *Galenus* L. I. de compos. *Med.* c. 7. *Auicenna Can.* L. IV. *Fen.* 7. *Tr.* 3. c. 26. Aliud est, nasci in his omnibus, *ὅταν ὑγρασία πολλὴ ἐν τῷ σώματι ᾖ, cum in corpore multa est humiditas*, ut *Aristoteles* ait, aliud ex, aliud dare locum & habitaculum Animalculis corpus exesuris, aliud est materia ipsa, & causa formans. Distant hæc in immensum. Creatio adest & in generatione ordinaria, relatiuè nempe ad primam pediculi productionem, adest & in immediata hac pediculorum, qui Ægyptios, eorumque jumenta infestarunt, productione, ergo Miraculum. Non permittit infiniti artificii structura, quam hunc ipsum in finem exhibui, ut sentiamus aliter. Valuit & hæc argumentandi ratio apud *Plinium*. L. XI. c. 2. ubi de *Culice*. Non erit textus ipse extra rhombum, quia sunt, qui per כני *Culices* explicant. In magnis siquidem corporibus, aut certe maioribus, facilis officina sequaci materia fuit. In his tam paruis, atque tam nullis, quæ Ratio, quanta Vis, quam inextricabilis perfectio? ubi tot sensus collocavit in culice? & sunt alia dictu minora. Sed ubi visum in eo prætendit? ubi Gustatum applicauit? ubi Odoratum inseruit? Ubi vero truculentam illam & portione maximam vocem ingenerauit? qua subtilitate pennas adnexuit? prælongauit pedum crura? deposuit jejunam caueam, uti alium? auidam Sanguinis & potissimum humani sitim accendit? Telum vero perfodiendo tergori, quo spiculauit ingenio? Atque ut in capaci, cum cerni non possit exilitas, ita reciproca geminauit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, sorbendoque fistulosum esset.

Uti DEVS voluit ad compescendos Ægyptios, & grauius puniendos *ἄνθρωποις, καὶ ἡμελημένοις ζώοις*, tam vilibus & contemptis animalculis, seu culices fuerint, seu pediculi, non Urfis, Pardis, Leonibus, Aspidibus, Crocodilis,

dilis, aliàs Nili incolis : eligere quod solet, media imbecillima, sed ea viribus dotare summis ; ut de Hostibus suis triumpharet eò gloriosius, eorumque superbiam magis retunderet. Et forsitan afflicti præ aliis tum Sacerdotes, tum Magi Ægyptii. Forsan in plagæ hujus memoriam tertio quoque die corpus eradere solent Sacerdotes, ἵνα μήτε φθῆς μήτε τι ἄλλο μυσαρὸν ἐγγίνηται φθί βαρύνει τὰς Θεάς, ne Deos colentibus pediculus aut quid aliud insit immundum, ut scribit Herodotus. L. II. c. 37. & eosdem lineis vestibus indui tradit Plutarchus in *Iside*, quia linum est ἡμισυ φθιροποιόν minime pediculos gignit.

Manifestavit & in hoc DEVS potentiam suam, quod Magi cum omni sua arte pantomimica succubuerint, ingenuè professi *digitum DEI hic esse*. En quam proferunt Hebræi Doctores rationem ! Quod Diabolus non dominatur super creaturam, quæ Hordei grano

fit minor. Sed quam ridiculam ! Nonne & Muscæ sæpe grano Hordei sunt minores, & tamen ipsi Hebræi Diabolum *Beelzebub, Muscæ Dominum*, appellant ? Non potuere producere magi pediculos, quia DEVS noluit, imo nec pantomimos agere, ut ante, quia ligauit eorum agiles manus. Hunc *digitum DEI δάκτυλον ΘΕΟΥ*. Luc. XI. 20. *Spiritum, Virtutem DEI* agnouisse dicitur in lethali morbo & proprio & foedissimo Exercitus sui *Antiochus Epiphanes*. Digitus autem DEI hic idem est ac *manus DEI*, ut cognoscant hanc esse *manum tuam, te DOMINVM fecisse hoc*. Psal. CIX. 27. Testantur hac ipsa confessione Magi, Moſen esse DEI Prophetam, se vero Θεομαχῆν. Et tamen veritatem in iniustitia detinent, DEI seruis pro viribus obsistere pergunt, ut in eos quadret illud *Medææ* :

— — Video meliora proboque
Deteriora sequor.

TAB. CXXIX.

Exod. Cap. VIII. vers. 21. 22. 24. 29. 30. 31.

Alioqui non dimiseris populum meum, en ego mittam in te, in seruos tuos, in populum tuum, & in domos tuas varii generis Insecta, & implebuntur domus Ægyptiorum varii generis Insectis, deinde & terra ipsa, in qua ipsi sunt.

22. Et separabo in die illa Terram Gosen, in qua populus meus habitat, ut in ea nulla sint insecta, ut intelligas, quod ego sum DOMINVS in medio Terræ.

24. Fecitque DOMINVS sic, & venerunt varii generis Insecta, atque ea grauia in domum Pharaonis & in domum seruorum ejus, & in omnem Terram Ægypti, & corrupta est Terra ab Insectis illis.

29. Et dixit Moſes, Ecce ego egrediens á te, rogabo ad DOMINVM, ut recedant Insecta hæc á Pharaone, á seruis ejus, & á populo ejus cras, modo Pharaon ultra ne fallat, ac populum sacrificatum DOMINO non dimittat.

Quodsi non dimiseris eum, ecce ego immittam in te, & in seruos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne genus muscarum : & implebuntur omnes domus Ægyptiorum muscis diuersi generis, & uniuerſa terra, in qua fuerint.

Faciamque mirabilem in die illa Terram Gessen, in qua populus meus est, ut non sint ibi muscæ, & scias, quoniam ego Dominus in medio Terræ.

Fecitque Dominus ita : Et venit musca grauissima in domos Pharaonis & seruorum ejus, & in omnem terram Ægypti : corruptaque est terra ab hujusmodi muscis.

Et ait Moſes : Egressus á te, orabo Dominum, & recedet Muscæ á Pharaone, & á seruis suis, & á populo ejus cras, veruntamen noli ultra fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino.

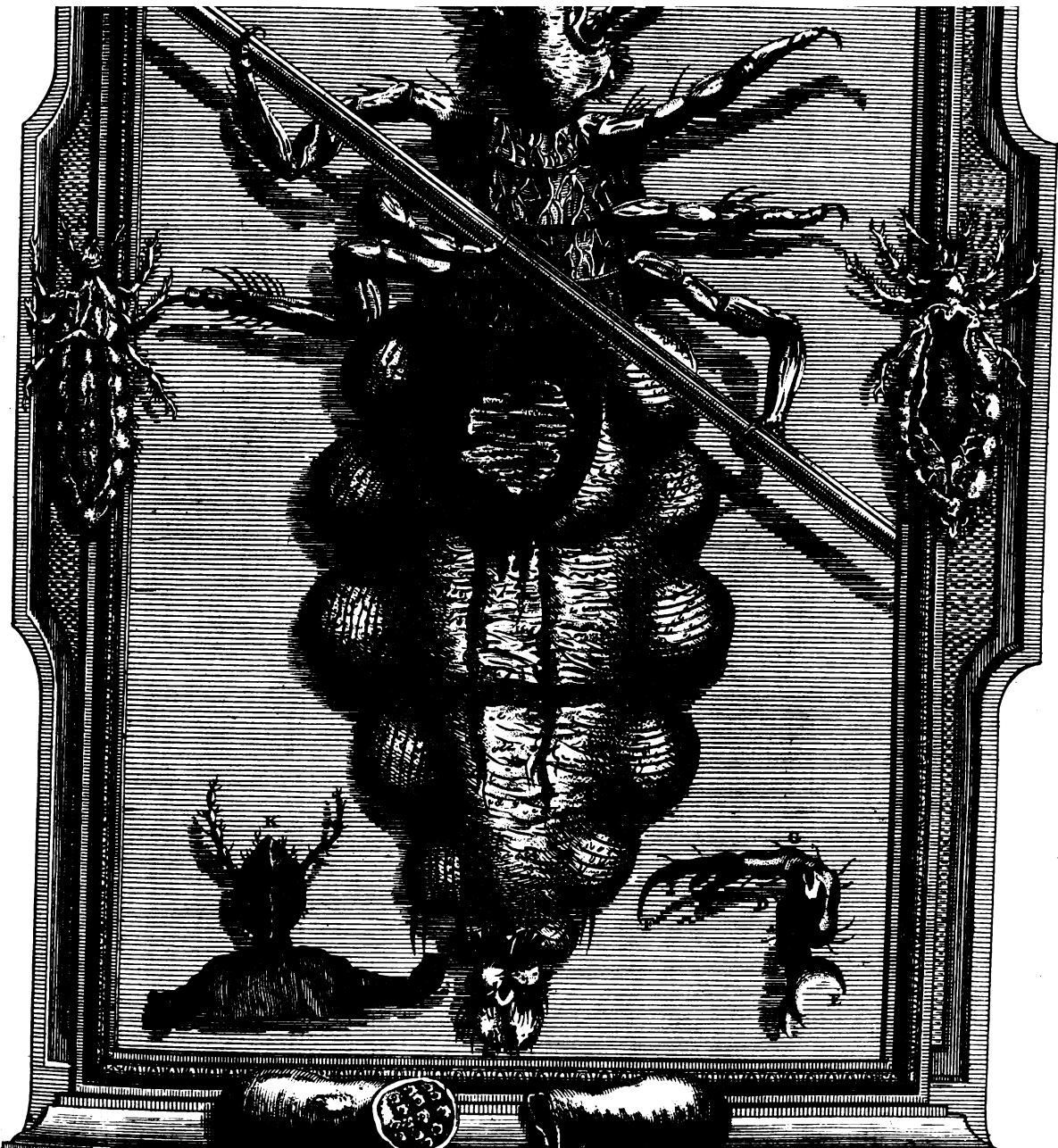
30. Et

magnum suum, te DOMINUM
 Psal. CIX. 27. Testantur hac ipse
 Magi, Mosen esse DEI Prophetam.
Θεομαχον. Et tamen veritatem in
 tinent, DEI seruis pro viribus ob
 gunt, ut in eos quadret illud *Mate.*
 — — Video meliora proboque
 Deteriora sequor.

CXXIX

erf. 21. 22. 24. 29. 30. 31.

Quodsi non dimiseris eum, te
 immittam in te, & in senes
 & in populum tuum, hi
 mos tuas omne genus
 rum: & implebuntur om
 mus *Aegyptiorum* mulie
 generis, & uniuersa terra
 fuerint.
 Faciamque mirabilem in die
 ram *Gessen*, in qua popu
 est, ut non sint ibi mulie
 as, quoniam ego Dominus
 dio Terra.
 Fecitque Dominus ita: Et re
 sca grauissima in domo
 nis & seruorum eius, & in
 terram *Aegypti*: corrupe
 terra ab huiusmodi ma

EXODI Cap. VIII. v. 21 - 31.
 777 Plaga Muscarum.

II. Buch Mos. Cap. VIII. v. 21 - 31.
 Arob, die Mücken-Plage.

I. G. Pine sculp.

30. Et exiit Moses à Pharaone, & orauit ad DOMINVM.

31. Et fecit DOMINVS juxta Verbum Mosis, & abstulit Insecta illa à Pharaone, à seruis ejus, & à populo ejus, ut ne unum quidem ex eis superesset.

Egressusque Moyſes à Pharaone, orauit Dominum.

Qui fecit juxta verbum illius : & abstulit muscas à Pharaone, & à seruis suis & à populo ejus, non superfuit ne una quidem.

VOcatur Insectum, vel Insecta, noua hæc Ægyptiorum plaga, in textu originali כָּרָב, Græcis κυνόμυια, quæ vox alias impudentem notat, est enim nihil impudentius *Muscâ* & *Cane*. *Ælian.* L. VII. c. 19. *Hesychius* κυνόμυια ἀναίδης, καὶ ἰταμή καὶ θρασύεια, τοσαῦτα γὰρ τὰ ζῶα ὁ κύων καὶ ἡ μυῖα. Sed hic κυνόμυια est muscæ species, *Musca canina*. Sic & *Psal.* LXXVII. 45. *Psal.* CIV. 31. Non absimilis *Tabano*, μυῶπι, quod constat ex *Æliano Hist.* L. IV. c. 51. VI. c. 37. *Homeri Scholiaste* in *Odys.* χ'. Describit hanc *Philo Vit. Mos.* L. I. ut δεκτικὸν καὶ ἐπίβαλον ζῶον, καὶ γὰρ πορρώθεν μετὰ ροίῳ, καθάπερ βέλος εἰσακοντίζεται, καὶ ἐμπίπτουσα βιαίως, εὖ μάλα ἐγχερίμπεται, *mor-dax* & *insidiosum animal*, nam é longinquo in teli morem cum stridore fertur, magno impetu ruens (cuti) maximé hæret. Existimat *Bochartus Hieroz.* P. II. L. IV. c. 15. esse *Muscas* illas majores, quas *militares*, *σερατιώτιδας*, & *canes*, κύνας vocari dicit *Lucianus*, quæ τραχύταται τὸν βόμβον καὶ τὴν πτήσιν ὠκύταται, *sonitu asperissima* & *volatu velocissima*. Apud *Eustathium* nonnulli per scribunt κυνόμυια. Mutat *Hieronymus* κυνόμυιαν in κοινόμυιαν, *Epist.* 35. ad *Suniam* & *Fretellam*, ut significet *Muscarum* omne genus. Sed κυνόμυιαν constanter legunt *Hieronymo* antiquiores. Vocem deriuat *Philo* non à canina impudentia, sed quia canibus maximé infesta. *Plin.* L. XI. c. 38. Est & volucre canibus peculiare suum malum, aures maximé lancinans, quæ defendi morsu non queunt. Has describit *Mousetus Insect.* Tb. c. 11. & *Aldrouand. Insect.* L. III. c. 1. *Muscæ caninæ*, inquit, aluð sunt tumida, & plurimo plenæ sanguine, quem ex *Animalium* corpore flagrantissime exugunt, ut ex earum acutissimis, & dolorificis morſibus *Homines* etiam sæpe percipiunt. *Musca* hæc *Canum* *Anglis* vocatur a *Dogge Flye*, Germanis *Hundsfiege*, *Hundsmuk*, *Polonis*, *Pſia mucha*, & à *Mouseto* describitur, quod careat proboscide, verum illius loco geminos dentes, ut *Vespæ*, habeat, quos alté infigat cuti. Arabibus *Sadſa* vocatur, à nocendo & *Sira* quasi hirsuta, diciturque *Camelos*, *Asinos* & *Canes* inuadere. *Turcis* *Sezat Meninzk.* Lex. 2789.

Sufficit multis non una *Muscarum* species, imo nec genus, כָּרָב colluuiem volunt *Insectorum*. *Aquila* παμμυῖαν, *Hieronymus* omne genus *Muscarum*, *Muscas diuerſi generis*, *Muscæ*

omnimodam. Arabes *mixturam ferarum*, *venenata Insecta*, & *reptilia omnis generis*. *R. Selo.* mo omnes *venenatorum Animalium species*, *Serpentum* puta & *Scorpionum simul permistas* : *Aben Ezra* *feras omnes maleficas permistas ut Leones, Lupos, Urſos & Pardos*. *Jonathan* in *paraphraſi mixturam bestiarum agri*. Primus hujus Sententiæ Author *Joſephus* L. II. c. 5. θηρίων παντότων καὶ πολυτρόπων, ὧν εἰς ὅψιν ἔδειξ ἀπὴν. τῇκει πρότερον τὴν χώραν αὐτῶν ἐγάμισεν. *Regionem eorum feris omnis generis & multiformibus impleuit, in quorum conspectum antea nullus inciderat*. Placent nobis *Tigurin*is generali titulo *Insecta*, *Unzifer*. His omnibus multa opponi possent, aliis plus, aliis minus. Excludendæ ante omnia feræ majores, *Leones*, *Pardi*, *Urſi*, *Lupi*, quæ aut potuissent foribus occlusis urbibus ac domibus arceri, aut si irrupissent vi, horrendam edidissent stragem : nec agminatim irruunt, imo nec se inuicem tolerant, quod & contra serpentes & scorpiones objici potest. De mixtura siue colluuiē nihil sacer codex. Militat potius contra v. 31. Et abstulit *Insecta* illa כָּרָב à Pharaone, à seruis ejus & à populo ejus, ut ne unum quidem (ne unus quidem כָּרָב) ex eis superesset. Restrungi proin debet ad certum *Animalium* genus ad κυνόμυιαν.

Immisit *DEVS* Pharaoni כָּרָב כְּנֹמִיָּה *Cynomyjam grauem* i. e. multam, numerosam, muscarum caninarum numerosissimum exercitum. Idem grauitatis sensus occurrit. *Genes.* L. IX. *Exod.* IX. I. X. 14. *Hab.* III. 3. *I. Reg.* III. 9. *Coll.* cum 2. *Paral.* I. v. 10. Est & Latinis *grauem multum*, *valde*. A graui hoc Exercitu dicitur *Terra Ægypti corrupta*, deuastata, continens pro contento, *Terra* pro incolis. Ita explicat *Pſaltes* *Pſal.* LXXVIII. 45. Immisit in eos *turbam Insectorum*, quæ vorarent illos. *Sap.* XVI. 9. *Οὐς μὲν γὰρ ἀκρίδων καὶ μυῶν ἀπέκτεινε δῆγματά. *Perditi* autem *Ægyptii*, quia aculeis puncti undique, & sanguine exſucti. Et quis scit annon creatis his à *DEO* *Cynomyiis* indita præter ordinem fuerit major, dolorifica valde & venenata vis? Videtur ita sensisse *Philo* memorans Θεόλατον προσβολὴν — Θείην ἐπιφροσύνην, ἣ τὸ ζῶον ὥπλιζε à *DEO* comitatum impetum — *DEI impulsus*, qui hoc animal armauerat.

Sunt hæ *Cynomyiæ* immediatum *Diuinæ* potentiae & justissimæ *Nemesis* productum. De omni *Musca* hoc ἐν παρόδῳ notandum ex *Naturæ* *Historia*, non cito generari juxta *Le-*

Mm

ges

ges Naturæ. Easdem subeunt & paulatinas Muscæ mutationes, quas Apes, Vespæ, Culices. Hæ autem non cooperante singulari Aeris & Anni temperie, sed a Mose prædictæ, & veluti ἀπὸ μηχανῆς vocatæ, *venerunt turmatim in domum Pharaonis, & in domum servorum ejus, & in omnem Terram Ægypti.* Accedit singularis prorsus, & vires Naturæ altissimè superans circumstantia v. 22. *Separabo in die illa terram Gosen, in qua populus meus habitat, ut in ea nulla sint insecta, ut intelligas, quod ego sum DOMINVS in medio terræ.* Et quemadmodum DEI jussu venerunt ingrati hi Hospites, ita & abierunt. Egrediens à Pharaone Moses *rogat ad DOMINVM ut recedant Insecta hæc à Pharaone & servis ejus, & à po-*

pulo ejus cras, & ecce ad preces Viri DEI DEVS abstulit Insecta illa à Pharaone & servis ejus, & à populo ejus, ut ne unum quidem ex eis superesset v. 31. Est hæc circumstantia attentione tanto majori digna, quia Ægyptus teste Belonio. Obs. L. II. c. 47. Muscarum est diues. Quorsum autem hæc deuenerint, an ab Angelo quodam, ventoue θελάτω in Mare fuerint præcipitatae, an in Libyæ vicina deserta pulsæ, determinare non licet.

In margine videre licet inter varias majoris moduli Muscas:

Fig. I. Muscam caninam.

Fig. II. Aculeum muscæ equinæ, prouti sub Microscopio conspicitur ex *Leeuwenbæk Experim. & contempl.* p. 152.

TAB. CXXX.

Exod. Cap. IX. vers. 3-6.

Ecce manus mea erit super pecora tua, quæ sunt in agro; in Equis, in Asinis, in armentis & gregibus Pestilentia (erit) grauissima. Et separabit DOMINVS inter pecora Israel, & inter pecora Ægypti, ut non moriatur ex omnibus, quæ sunt filiorum Israel, quidquam. Et posuit DOMINVS certum tempus, dicens, cras faciet DOMINVS rem hanc in terra. Fecit igitur DOMINVS postero die rem hanc, & mortuum est omne pecus Ægypti: & de pecore filiorum Israel ne unum quidem mortuum est.

Ecce manus mea erit super agros & super equos, & asinos & camelos, & oues & boues pestis valde grauis.

Et faciet Dominus mirabile inter possessiones Israel, & possessiones Ægyptiorum, ut nihil omnino pereat ex his, quæ pertinent ad filios Israel.

Constituitque Dominus tempus, dicens: cras faciet Dominus verbum istud in terra.

Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die, mortuaque sunt omnia animantia Ægyptiorum: de animalibus vero filiorum Israel nihil omnino periit.

Tyrannum hætenus & Terram Ægypti affixit DOMINVS Ranis, pediculis, Cynomyiis: debebant illæ terroris plus inferre, quam damni, & ῥήτορευοντες Classicum canere; isti aspectu suo, numerosâ copia, & aculeis cuti infixis Ægyptiis fieri molesti, hæ, illis & istis nîl proficientibus aculeos profundius ad carnem usque infligere, & majores excitare dolores. Sunt hæ viæ DEI admirandæ. Commonefacit TER OPTIMVS peccatores mortales per Prophetas suos & ministros, ut heic

Pharaonem per Mosen: Verbis nîl proficientibus pergit MAXIMVS ad Verbera, sed & tum castigat punitque per gradus.

Postquam Ranæ, pediculi, Muscæ caninæ inanes contra Cor Pharaonis fecere insultus, mittit DEVS exercitum animalculorum infinite paruorum, quæ majores edere debebant strages, quam Animalia & Animalcula ista omnia. Ex Hypothesi loquor illorum, qui pestem & hominum & Pecorum verminio animato adscribunt, lancinanti omnia & erodenti, partes fluidas & solidas destruenti, com-

EXODI Cap. IX. v. 3-6.
Lues pecuaria.

II. Plüch Moses Cap. IX. v. 3-6.
Die Vieh-Heiße.

J. G. Pinx sculp.

compagem corporis totius breui soluenti. Verminosa hæc lues, si verminosa est, de quo adhuc sub iudice lis, peruertit prorsus motum sanguinis tum intestinum, tum circularem, destruit secretiones, lancinando partes nervosas, spasmos infert & conuulsiones, & erodendo Bubones, Carbunculos, causatur, citamque inducit Mortem. Formidanda inprimis est incredibilis horum Animalculorum multiplicatio, conueniens equidem Naturæ Legibus. Quo minora sunt corpora animata, eo est generatio numerosior, & citior; quó majora mole, eo & tardior & numero minor. Exemplum vidimus supra in pediculis, qui spatio 24. horarum fiunt Abaii. Seu Animalcula sint causa Pestis, seu Salia corrosiua, ipsa sui paruitate veluti tot inuisibiles é manu DEI vibratæ sagittæ maximos & terrores inferunt & damna maxima. Curiosas, si quis, de hac lue obseruationes habet *Carolus Franc. Cogrossi nella sua nuoua idea del male contagioso de' Buoi* quæ prodiit A. 1704. inprimis vero hanc materiam exhaustit *D. Jo. Kanold* Medicus Ura-tislauiensis in *kurzer Jahr-Histori von den Seuchen des Viebes*, Budissin, 1721. 8.

Sed Exercitus hi DEI, si sunt animati, varii sunt generis, non unius: dantur lues, quæ grassantur tantum in bouino genere, aliæ in Equino, aliæ in ouillo. Sed heic aggrediuntur indiscriminatim, quicquid ex Brutis carne constat, veris & Sanguine. *Manus DOMINI*

fuit *super pecora, quæ sunt in Agris, in Asinis, in Armentis & Gregibus*. Est lues adeo uniuersalis extraordinarii quid, sed fuit hæc insuper miraculosa. Patebit id ex circumstantiis. Lues omnis pestifera pecorum non transmittitur, nisi per contagium, nec hoc nisi per contactum, & sic, uti & pestis Hominum, transit ex Prouincia in Prouinciam, ex pago in alium, ex uno stabulo in aliud, hinc omne fere præcautionis momentum consistit in interruptione commercii, in separatione Animalium infectorum a mundis, proscriptione Locorum á lue tactorum. Sed heic inficitur simul & semel, imo prosternitur, omne Ægyptiorum pecus, *& mortuum est omne pecus Ægypti*. Nec serpsit, ut solet malum pedetentim, contigit fatalis ille simul & uniuersalis ictus præciso & prædicto tempore. *Posuit DOMINVS certum tempus dicens, cras faciet DOMINVS rem hanc in terra*. Nec opus habebant Israelitæ custodibus limitaneis, non Commissariis, qui examinent Attestata transeuntium tum Hominum, tum Jumentorum, multo minus fuisset mancipiis illis licitum, vulgare Mandata, quæ juris sunt Majestatici, & Ægyptiorum pecora á Terra Gosen prohibere. Aheneus murus fuit ipse DEVS. *Separabit DOMINVS inter pecora Israel, & inter pecora Ægypti, ut non moriatur ex omnibus, quæ sunt filiorum Israel, quidquam — Et ecce! de pecore filiorum Israel ne unum quidem mortuum est*.

TAB. CXXXI.

Exod. Cap. IX. vers. 8. 9. 10. 11.

Et ait DOMINVS ad Mosen & Aaronem: Accipite vobis volas vestras plenas fauilla fornacis calcariæ, & spargat eam Moses cælum versus coram Pharaone.

Eritque puluis super uniuersam Terram Ægypti, ut fiat in Homine & jumento Apostema germinans ulcera in uniuersa Terra Ægypti.

Et tulerat fauillam de fornace calcaria, steteruntque coram Pharaone, & sparsit eam Moses cælum versus, & facta sunt Apostemata germinantia ulcera tam in Hominibus, quam jumentis.

Et dixit Dominus ad Moysem & Aaron, tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in cælum coram Pharaone.

Sitque puluis super omnem Terram Ægypti, erunt enim in hominibus ac jumentis ulcera & vesicæ turgentes in uniuersa Terra Ægypti.

Tuleruntque cinerem de camino & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in cælum, factaque sunt ulcera vesicarum turgentium in hominibus & jumentis.

Mm 2

Magi

Magi non poterant consistere coram Pharaone, quoniam fuerunt Apostemata in Magis, & in omnibus Ægyptiis.

Nec poterant malefici stare coram Moyse propter ulcera, quæ in illis erant, & in omni terra Ægypti.

ALtius rursus in graduali pœnarum scala scandit iustissimus DEVS, Ægyptios affligens apostematibus & ulceribus שחין פרוח אבקעות *ulcere germinante inflationes*. Non videntur inflationes hæ ulcerosæ Bubones vel carbunculi pestilenciales, sed tumores inflammatorii cum vesicis vel pustulis in cute eleuatis, sero acri urente plenis; Fuit hoc malum, quod in Peste perrarum, commune Hominibus & iumentis, molestum potius quam lethale: nil legimus de strage magnâ vel hominum vel pecorum: imo vero, quod rursus in Peste rarum, obambulare poterant Ægyptii; Magi stitisse quidem se videntur coram Pharaone, sed non constituerunt, scilicet absque insigni doloris sensu & signo.

Sed qualecunque fuerit malum, fuit miraculo inductum. Accipere quidem debebant DEI ministri *volas plenas fauilla fornacis calcarie (cineris de camino) & spargere eam cælum versus coram Pharaone, ut esset pulvis super universam terram Ægypti*. Ast nemo non videt, signum potius hoc fuisse Iræ diuinæ, quam medium inducendi mali. Nullus heic naturalis nexus inter causam & effectum, fuliginem sparsam & Pestem, vel malum Pesti analogum. Tantum abest, ut Fuligo sit potius Antidotum. Sane Spiritum Fuliginis oleosum in dira illa Gallica Peste, quæ Massiliam primum inuasit, adhibuere haud infelici successu pro sudorifero. Et carbunculis imponi solet fuligo, Sal & Albumen oui. Spiritum fuliginis in lue pecorum laudant vel solum, vel Nitro, Theriaca & Aceto mixtum Achat. Valent. Romeisen von der Viehseuche §. 10. p. 13. Kanold Jahr-Histori der Viehseuchen, p. 77. Adde, quod malum hocce infestauerit omnes Ægyptios nullo habito discrimine vel Ætatis, vel Sexus, vel Temperamenti, vel dignitatis, neminem autem Israelitarum. Adoranda heic, ut in omnibus Plagis, Manus Altissimi.

Commoda heic se offert occasio explanandi specialius diram, quæ Pestis nomine venit, Luem.

Prima fit mentio morbi truculentissimi, Pestis Exod. V. 3. Et dixerunt: DEVS Ebræorum vocauit nos, licet nobis quæso, ut eamus iter trium dierum in desertum, & sacrificemus DOMINO DEO nostro, ne forte accidat nobis Pestilentia, aut Gladius. Morbi, cujus originem ex oriente per omnes Pestis, quæ quidem Europam unquam deuastauit, Historias pulchrè demonstrarunt egregii Viri Kanoldus Uratislauenensis, & Astruc Monspeliensis, uter-

que occasione Pestis diræ in Gallia Annis 1720. & 1721. furentis, ille quidem in *Send-schreiben von der Pest in Marfilien, mit einigen reflexionibus, sonderlich von dem wahren ursprung der Pestilenz aus und in Orient. Leipzig, 1721. hic dans sa dissertation sur l'origine des Maladies epidemiques, & principalement sur l'origine de la peste. Montpellier, 1721. Longum nimis foret heic & inserere, quæ doctissimi illi viri, Amici mei optimi, hac de re in medium proferunt; Id imprimis urgeo argumentum, quod ex textu citato desumi potest. Allegat Moses in conspectu infensissimi Regis pro argumento dimissionis obtinendæ persuasorio Pestem, morbum Ægyptiis certe haud incognitum, æque cognitum ac est bellum, malum mundo coæuum. Quis est quæso, qui sibi persuadere possit, loqui Populi Israelitici procuratorem, imo DEI Oratorem extraordinarium, de re prorsus Regi & Ægyptiis ignotâ, quam certè risu explosisset Rex à veri DEI cultu, & populi Israelitici petito alienissimus? Imo vero ex propositione Oratoris inferre licet, Pestem, quam in Proscenium ducit, Morbum fuisse maximè notum, Ægypti endemium, & forte tunc vel in Ægypto, vel in vicinia jam grassatum, quandoquidem profectum populi proponit tanquam remedium abigendæ Pesti idoneum. Malum leue quodpiam nec curasset Rex, nec proposuisset vel comminatus fuisset Moses. Produci debebat argumentum, quo dari posset supplicationi pondus. Omnino inferre licet, tantæ fuisse violentiæ & obstinationis hunc morbum, ut omnem Medicorum hætenus adhibitorum curam eluserit, nec superstes sit aliud, quam supremi DEI, summa deuotione colendi, auxilium, idque ως από μηχανής.*

Dirissimam luem tum inter Homines tum pecora, grassantem fuisse Θείατον, tum Ægypto endemiam, constat ex ipsa plagarum Ægypto infligendarum & inflictarum Historia. Exod. IX. 3. Ecce manus DOMINI erit super pecora tua, quæ sunt in agro, in Equis, in Asinis, in Camelis, in armentis & gregibus, Pestilentia (erit) grauissima, quæ pœnâ mox effectui fuit data v. 6. ut mortuum sit omne pecus Ægypti: pœnâ ordinariâ, quam quidem experti fuerint hætenus Ægyptii, longe major ac grauior. Clarius, quod volo, constat ex Deut. XXVIII. 21. Adhærescere faciat tibi DOMINVS pestem. Coll. cum v. 27. Percutiet quoque te DOMINVS ulcere Ægyptiaco; ad quem locum plura suo loco. Ex pluribus aliis locis pœnarum comminatoriis in Veteri

*Maladies epidemiques, & principales
origine de la peste. Montpellier, 1770.*
gum nimis foret heic & inferre, quod
fimi illi viri, Amici mei optimi, hoc
medium proferunt; Id imphus argu-
mentum, quod ex textu citato de-
Allegat Moses in conspectu infidelium
pro argumento dimissionis obnoxio-
sorio Pestem, morbum Egypti ut
incognitum, æque cognitum a ceteris
malum mundo coævum. Quis dicit
qui sibi persuadere possit, loqui populi
litici procuratorem, imo DEI Orator-
traordinarium, de re prorsus Regibus
ignotâ, quam certè nîu exploratâ
DEI cultu, & populi Israelitici pœ-
simus? Imo vero ex propositione tra-
ferre licet, Pestem, quam in Profectu
Morbum fuisse maxime notum, des-
demum, & forte tunc vel in Egypti
vicinia jam grassatum, quandoque
tionem populi proponit tanquam re-
abigendæ Pesti idoneum. Malum is-
piam nec curasset Rex, nec propo-
comminatus fuisset Moses. Proinde
argumentum, quo dari possit impo-
pondus. Omnino inferre licet, ut
violentiæ & obstinationis hunc mor-
omnem Medicorum hæcenus acti-
curam eluserit, nec superites in via
supremi DEI, summa devotione con-
xilium, idque ut acri per-
Dirisissimam luem tum inter homi-
pecora, grassantem fuisse ex-
pro endemiam, conlat ex ipsa plagâ
pro infligendarum & indicium
Exod. IX. 3. *Ecce manus DOMINI*
super tuâ, quæ sunt in agro, in pecora,

sæpe asportari (nempe Græcia, Syria, Barbaria) & in Aegypto sponte rarissime nasci contendat, & quæ ex Barbaria in Aegyptum veniat, omnium esse sæuissimam. De Peste, tanquam morbo Aegypti endemio plura habent Octavian. Roboretus de Febre peticulari. p. 151. 152. qui & ipse fuit αὐτόπτης; Christoph Fürer von Haimensdorf Reise nach dem gelobten Lande; Mich. Angelus Andriollus, qui & ipse in Turcia degit, de Febr. & morb. acut. L. IV. c. 2. Cairi, ubi quotannis sæuit malum A. 1580. Sex septemue Mensium spatio 500000. Hominum peste periisse, scribit Alpinus l. c. & Job. Tucher Reise ins Heilige Lande in populosissima & amplissima hac duorum milliarium Germanicorum in diametro urbe quotidie 20000. ad 30000. Letho fuisse datos; conferri possunt Job. Helfreich Reise ins gelobte Land, von Walsdorff Türkisch Landstürzer.

Quænam causa sit primordialis Pestis inde ab antiquissimis temporibus in Aegypto, vel etiam aliis vicinis, tum Orientalibus, tum Meridionalibus, Prouinciis grassantis, Quæstio est solutu difficillima. Quæsiuerit illam Theologus in particulari iudicio quodam diuino, Aegyptiis plagam hancce bene meritam imponente, & in μνησίστουον constans veritatis atque Iustitiæ Diuinæ ad hos usque dies conseruante: dixerit alius, esse hoc sui generis

Inter causas Aegypto applicabiles Physicas adduci equidem potest ardor Climatis ingens, quem suffere non possent Prouinciæ illius incolæ, nisi certis anni temporibus temperaretur tum ab inundante Nilo, tum à Ventis septentrionalibus, qui Campsim illos meridionales ardentissimos Mensibus Martio, Aprili, Majo cuncta ferè ad putredinosam fracedinem disponentes sufflamment: Venti proin ipsi ab Arabia deserta & Arenosa spirantes: Nili ipsius Aqua à Junio usque in Septembrem stagnans, limosa, tandemque in putrilaginem abiens: modus Aegyptiorum viuendi, non, ut Europæi solemus, in ædificiis editioribus, sed depressis admodum, ventilatione carentibus, imò cauernis subterraneis: Diæta praua in aqua stagnante, carnibus bubulis & Camelinis, Piscibus fracidis, caseo putri, aliisque id genus consistentis, unde & præ nimia infarctione cachectici sæpe euadunt, & leprosi, quæ omnia fusè exposita legas in laudati Kænoldi Marfill. Pest. p. 67. Ex iis, quæ adduxi hætenus, certissimum hoc est, DEVM Ter Maximum causam esse iustissimam flagelli huius efficientem. Clarum id ex Exod. V. 3. IX. 15. Leuit. XXVI. 25. Num. XVI. 46. XXV. 9. Jer. XIV. 12. XXI. 6. XXIX. 17. 18. LI. 1. Ezech. V. 12. XIV. 19. 2. Reg. XXIV. 15. Habac. III. 15.

TAB. CXXXII.

Exod. Cap. IX. vers. 18-26.

Ecce ego depluam cras hoc ipso tempore grandinem grauissimam, qualis non fuit in Ægypto ab eo die, quo fundata est usque in præsens.

Mitte igitur & coge pecus tuum, & quicquid ruri habes, quicquid vel Hominum vel jumentorum inuentum ruri fuerit, nec in domo collectum, super illos descendet grando & morientur.

Qui itaque ē seruis Pharaonis Verbum DOMINI metuit, curauit, ut serui sui, & pecus suum domum fugerent.

Qui vero cor suum ad Verbum DOMINI non adcommoauit, reliquit seruos suos & pecora sua in agro.

Et ait DOMINVS ad Moſen: extende manum tuam versus cœlum, ut sit grando in tota terra Ægypti, super Homines, super jumenta, & super uniuersam Herbam agri in Terra Ægypti.

Et extendit Moſes baculum suum versus cœlum, & DOMINVS, edidit tonitrua & Grandinem, discurritque Ignis per Terram, & depluit DOMINVS grandinem super Terram Ægypti.

Et fuit Grando & Ignis sese recipiens intra Grandinem, grauissima quidem, & qualis non fuerat per totam Terram Ægypti, ex eo tempore, quo facta est gens.

Et percussit Grando illa in uniuersa Terra Ægypti omne quod fuit in agro, tam Homines, quam jumenta, sed & omnem Herbam

En pluam cras hac ipsa hora grandinem multam nimis: qualis non fuit in Ægypto, á die, qua fundata est usque in præsens tempus.

Mitte ergo jam nunc, & congrega jumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim & jumenta, & uniuersa, quæ inuenta fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.

Qui timuit verbum Domini de seruis Pharaonis, fecit confugere seruos suos, & jumenta in domos.

Qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit Seruos suos & jumenta in agris.

Et Dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cœlum, ut fiat Grando in uniuersa Terra Ægypti super homines, & super jumenta, & super omnem Herbam agri in Terra-Ægypti.

Extenditque Moyses virgam in cœlum, & Dominus dedit tonitrua & grandinem ac discurrentia fulgura super terram: pluitque Dominus grandinem super Terram-Ægypti.

Et grando & ignis mista pariter ferebantur: tantæque fuit magnitudinis, quanta ante nunquam apparuit in uniuersa Terra-Ægypti, ex quo gens illa condita est.

Et percussit grando in omni Terra Ægypti cuncta, quæ fuerunt in agris, ab homine usque ad jumentum: cunctamque herbam agri per-

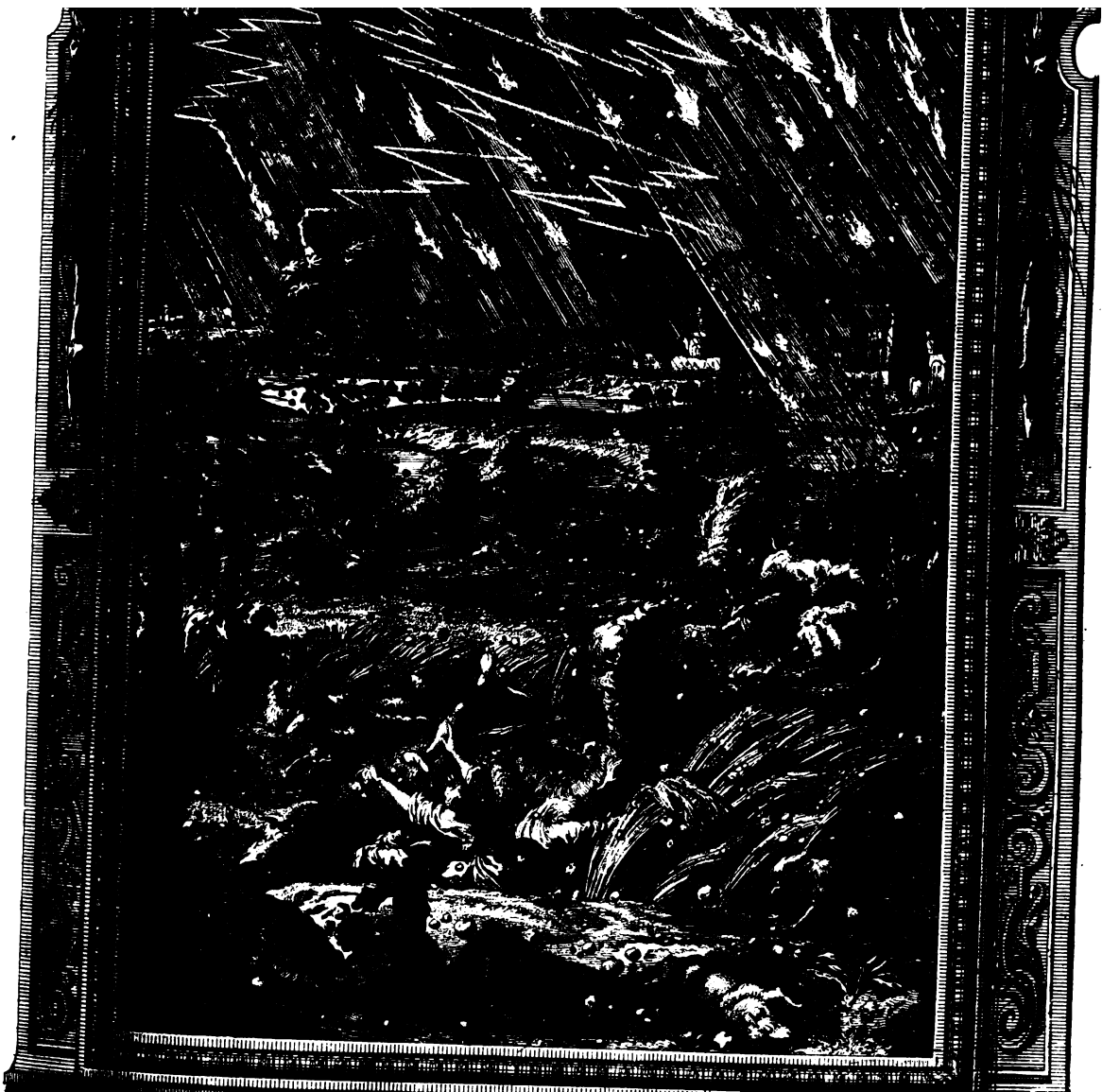
data est usque in praesentem

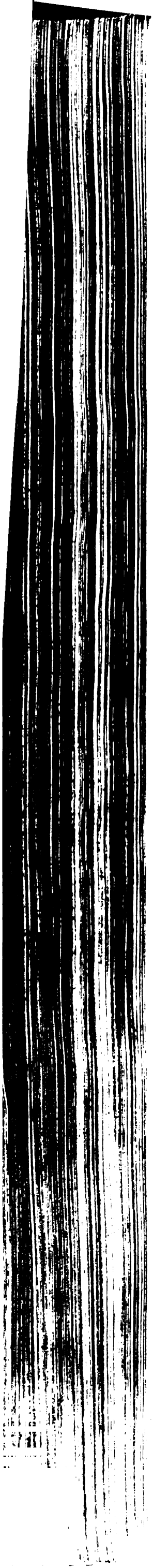
Mitte ergo jam nunc, & omnia
jumenta tua, & omnia quae
sunt in agro: homines autem
jumenta, & universa quae
in agro fuerint foris, nec
revertentur de agris, ceciderintque
ea grando, morientur.

Qui timuit verbum Domini
Pharaonis, fecit confugere
servos suos, & jumenta in agro.

Qui autem neglexit sermonem
Domini, dimisit servos suos
in agro.

Et Dixit Dominus ad Moysen
tende manum tuam in caelum
ut fiat Grando in universa
terra Aegypti super homines, &
super jumenta, & super omnia
quae in agro sunt in Terra Aegypti.
Extenditque Moyses virgula-
rum, & Dominus dedit
grandinem ac discoloravit
super terram: pluitque
minus grandinem super le-

agri percussit grando, & omnia
ligna campi confregit.

Duntaxat in Terra Gosen, in qua fue-
runt filii Israel, non fuit grando.

percussit grando, & omne lignum
regionis confregit.

Tantum in Terra-Gessen, ubi erant
filii Israel, grando non cecidit.

POterat Maximus & iustissimus DEVS,
quod v. 14. 15. minatur, *mittere
omnes plagas suas in cor Pharaonis, &
in seruos ejus, & in populum ejus,
ut intelligeret, quod non sit sui simi-
lis in uni-versa terra — percutere Pharaonem
& populum ejus Peste, & excindere é Terra,*
verbo, & Tyrannum & subditos funditus de-
lere simul & semel, idque innumeris modis.
Sed placuit ipsi Pharaonem *constituere, ut osten-
deret ei potentiam suam, & ut enarraretur nomen
suum in uni-versa Terra.* v. 16. Insigni & de-
monstratio Justitiæ, Longanimitatis, & pro-
videntissimæ Sapientiæ exemplo. Debebat
Pharao ante transire per varios variarum pœ-
narum gradus, quam deleri, & hoc ipso Po-
tentia Summi Numinis eo magis glorificari.
Ex plagarum Ægyptiis inflictarum serie occur-
rit nunc supra naturalis prorsus tempestas gran-
dinosa, Fulguribus & Fulminibus mista.

Est *Grando* ordinarius Naturæ effectus, stil-
larum pluuiarum in descensu á Vento Boreali,
vel alio frigidiori correptarum congelatio.
Sed distingui debet Grando á Grandine. Est
Ægyptus regio ubi raro, in Mediterraneis sci-
licet, Pluvia cadit, nunquam Grando. *Ra-
rissime glacies, neque nix, neque Grando ibi vi-
situr, cum Aer careat tanta frigiditate, qua hæc
gigni queant.* *Alpin Medic. Ægypt.* L. I. c. 7.
p. II. b. Quid Climatum diuersitas, imo vel
situs locorum conferre possit ad Grandinis pro-
ductionem, docent vel ipsæ Regionēs Helue-
ticæ, ut non necesse sit transmigrare propte-
rea in Ægyptum, Asiamue aut Africam. Sunt
ex nostris Prouinciis eæ imprimis Meteoro huic
vastatori obnoxie, quæ Boreæ liberum con-
cedunt Accessum, ut sunt Cantones Tigurinus,
Bernensis. Rarior est longe grando in valli-
bus, quæ Alpibus sunt interjectæ. Est ratio
Phænomeni haud obscura. Est Aer in Valli-
bus profundioribus Alpinis compressior, &
calidior, ut Grandinem, quæ ex altiori Atmo-
sphæra decedit, resoluat in Pluiam, prohibe-
atque guttas labentes, ne congelentur. Hæc
ratio, cur in iis speciatim Vallibus, quæ ab or-
tu protenduntur in Occasum, Grando sit admo-
dum rara, uti in *Vallesia*. *Vesene* ad Riueri-
um lacum adeo rarum hoc Meteoron, ut te-
stati sæpe fuerint mihi incolæ, vix bis intra
40. annos lapsam fuisse Grandinem. Plura
habeo hanc in rem in *Meteorologia Heluetica*.
His in locis notabilis & repentinus Barometri
lapsus non Grandinem prædicit, sed densam
duntaxat Pluiam, vel tempestatem pluuios-
am, Austrique regimen. Heic autem nil le-

gitur prorsus de ullo naturali indicio, ex quo
quidem Ægyptii potuissent inferre secuturam
vel Granedulam, nedum adeò exorbitantis
magnitudinis Grandinem. Sed DEVS ille
etiam Gentilibus nubicoga dictus, *ecce ego de-
pluam*, inquit, & quidem *cras hoc ipso tempore*,
hac ipsa diei hora, *Grandinem grauissimam, qua-
lis non fuit in Ægypto ab eo die, quo fundata est,*
usque in præsens. Duplex hæc miraculi in-
dicium, unum in præciso tempore, alterum in
re ipsa. Tanta autem fuit DEI Optimi longa-
nimitas, ut moneri iusserit Tyrannum á fatali
pernicie. *Mitte igitur & coge pecus tuum &
quicquid ruri habes, quicquid vel hominum, vel
jumentorum inuentum ruri fuerit, nec in domo
collectum, super illos descendet Grando, & mo-
rientur.* Et ecce prognostico, quod Moyses
DEI iussu fecit, præcisè respondit effe-
ctus!

Porro excussam legimus hanc Grandinem
ad extensum á Mose baculum versus Cælum.
Obmutescat heic omnis Philosophus & Har-
pocratem agat. Nullus heic nexus inter cau-
sam & causatum, vel potius signum & signa-
tum, & minor longé, quam in illo, *Baculus
stat in angulo, ergo cras pluet.* Extenso vix
baculo DOMINVS edidit Tonitrua & Gran-
dinem.

Præbet singularis prorsus tempestatis hujus
grandinosæ dispositio nouum omnipotentiae
Diuinæ argumentum. Historicus noster *αὐτοματῆς*
simul & tanti miraculi Instrumentum empha-
ticis valde triste hoc emergens exprimit termi-
nis. *DOMINVS edidit tonitrua & Grandi-
nem, discurritque Ignis per terram, & depluit
DOMINVS Grandinem super Terram Ægypti.*
*Et fuit Grando & Ignis sese recipiens intra Gran-
dinem, grauissima quidem, & qualis non fuerat
per totam Terram Ægypti, ex eo tempore, quo
facta est gens.* Fundatur Miraculi & Dignitas
& Essentia in incongruitate rei ad Ægyptium
Clima. Excessuum poscebat frigus Grando,
in illa Regione nunquam expectandum, & ta-
men intermicat grandini frequentissimus Ignis.
Quod Globi sunt missiles Urbi obsessæ, id
fuerit Ægypto massæ ingentes Grandinis & fu-
minei Globi. Pyrotechnia fuit Diuina. In
grandinosa quidem tempestate intercurrent,
fateor, sæpe glomeres fulminei, qui magnas-
quò vadunt, & stupendas edunt strages; Sed
est, obserua probè, differentia ut inter Gran-
dinem & Grandinem, ita & inter fulmina &
fulmina, imo infinita tanta, qualis inter opera,
ut vocamus Naturæ & miracula. Interim
Physici est, & sibi & aliis repræsentare, quo-
modo

140 TAB. CXXXII. Exod. Cap. IX. vers. 18-26.

modo DEI jussu armamentarium illud Diuinum, Atmosphæra repleri subito debuerit particulis aqueis, nitrosis, sulphureis, mineralibus aliis, colligi hæ in densas atro colore subrubentes Nubes, confringi hæ & discerpi, frangi & resolui à forti Zephyro in Aere rarefacto prius à Vento meridionali, insequi autem mox frigidissimus Boreas, qui denso agmine labentes guttas congelauerit in glaciales moles. Interea dum temporis colligi debuerit sulphureæ, nitrosæ particulæ, in glomeris ignitos, rapidissimo motu accendi; medias inter tenebras micare fulgura, vibrari fulmina, murmurare Tonitrua.

Non prætereunda est emphasis vocis *וַיֵּלֶךְ* *ambulauit, iuit, discurrit*, quam nos reddimus *schieffen, euibrari*, motui celerrimo Fulminis adæquatæ, quem Experientia Fulminis approbat; videmus quippe, momento citius vibrari fulmineum ignem ex apice Turris Arborisue ad basin, in segmenta dilacerari obuia Ligna, Tegulas Tecti summoueri, metalla densissima liquari, saxa crassissima forari, ut nihil sit in hac Terra, quod tantæ vi resistere queat.

Occupari debebat & terri non *Visus* duntaxat à fulmineis hinc inde vago motu discurrentibus Ignibus, sed & *Auditus* ab innumeris Aeris tremefacti commotionibus & percussionibus, & Mens ipsa tum à *Fulminibus*, tum à *Tonitribus*, Psal. XVIII. 14. 15. *Tonabat è cælis DOMINVS, & Altissimus edebat vocem suam, Grandinem atque carbones ignitos. Sagittas ejaculabatur, disjiciebatque eos, fulgura multa, quibus consternatos eos reddidit.* Fuit certe terrificum hoc Phænomenon non fortuitus Atomorum in Atmosphæra concursus, sed, Regii Psaltis eloquio simul & elo-

gio septies repetito, *Vox DOMINI. Psalm. XXIX. 3.*

Grandinis ordinariæ & naturalis est, certum quendam ferire tractum, ad quem venti vehiculo seu impetu fertur, & prostant vel nulla, vel paucissima *Grandinis* integræ alicui Prouinciæ fatalis Exempla, minus adhuc Regno. Id est, quo *Ægyptiaca* hæc se distinguit. *Percussit grando illa in uniuersa Terra Ægypti omne, quod fuit in agro, tam Homines, quam iumenta, sed & omnem Herbam agri percussit Grando, & omnia ligna campi confregit.* Cæcus sit oportet, qui non heic digitum DEI videt. Et ex effectibus judicare certo licet, aliquot librarum fuisse grandineas moles, imo pro auctæ magnitudinis ratione majori vi in Terram dejectas.

En aliud Diuini Miraculi indicium! *Duntaxat in Terra Gosen, in qua fuerunt filii Israel, non fuit Grando.* Heic, ut in reliquis quoque Plagis silet Philosophia omnis attonita. Fuit DOMINVS Prouinciæ huic aheneus murus, intergerinus inter Ægyptum & Gosen, populum suum & Hostes, paries.

Attentione, imo & stupore digna sunt & *duratio & cessatio.* Transire solent grandinosæ Tempestates paucis minutis. Heic vero durauit hæc diu, tamdiu nempe, ut potuerit v. 27. *vocare Pharaonem Moysen & Aharonem*, obstationem suam confiteri, *orare* per viros DEI DOMINVM, *ut satis esset Grandinis & Tonitruum*, imò usquedum egressus *Moses à Pharaone ex urbe*, & in ipso hoc egressu, quod mirum, nil passus, *expanderit manus suas ad DOMINVM.* Tunc enim cessarunt demum *Tonitrua & Grando, nec pluuia fusa est in Terram.* v. 29. 33.

TAB. CXXXIII. & CXXXIII. A.

Exod. Cap. IX. vers. 31. 32.

Et Linum & Hordeum percussa sunt, Hordeum etiam maturuerat, & Linum calamos iuerat.

Triticum vero & Far non percussa sunt, eo quod adhuc latuerant.

Linum ergo & hordeum læsum est, eo, quod Hordeum esset virens, & linum jam folliculos germinaret.

Triticum autem & far non sunt læsa, quia serotina erant.

In

EXODI Cap. IX. v. 31. 32.
Linum et Hordeum.

II. Buch Mosıs Cap. IX. v. 31. 32.
Flachs und Gerste.

J. A. Friedrich sculp.

EXODI Cap. IX. v. 32.
Zea et Triticum.

II. Buch Mos. Cap. IX. v. 32.
Sinkel und Weizen.

M. Tyroff sculp.

IN conspectum heic veniunt quatuor Plantarum usui Hominum inprimis inferuentium genera, à Grandine in Ægypto prostrata. **לִנְיָה** *Linum*, quod scite ita describit *Plinius* L. XIX. *Procem. Dici neque inter fruges, neque inter Hortensia potest. Sed in qua non occurret vitæ parte, quodue miraculum majus, herbam esse, quæ admoueat Ægyptum Italiæ: in tantum ut Galerius à freto Siciliae Alexandriam septimo die peruenerit, Babilus sexta, ambo Præfecti: æstate vero proxima Valerius Marianus ex Prætoriis Senatoribus à Puteolis nono die, lenissimo flatu? Herbam esse, quæ Gadeis ad Herculis columnas septimo die Ostiam adferat, & citeriorem Hispaniam quarto, Prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimo flatu contingit C. Flaccio Legato Vibii Crispi Proconsulis? Audax Vita, scelerum plena aliquid feri, ut ventos procellasque recipiat: & parum esse studiis solis vebi. Jam vero nec vela satis esse majora nauigiis — Denique tam paruo semine nasci, quod orbem Terrarum ultro citroque portet, tam gracili auena, tam non altè à terra tolli: neque id viribus suis neq̃i, sed passum tufumque, & in mollitiem Lanæ coactum, injuria naturæ, ac summa audacia, & quo peruenire nulla execratio sufficit contra inuentorem — cui satis non fuit hominem in Terra mori, nisi periret & insepultus &c. Planta hæc, describente *Job. Bauhino Hist. Plant. L. XXX. c. 74.* tenui radícula nititur, caule tereti, plurimum simplici, inani, cubitum aut sesqui cubitum altó, alis circa summum diuiso. Folia acuminata, culmum lata, uncias duas plus minus longa alternatim cauli apposita: flores cœrulei, quinque partiti, striati, quos capitula excipiunt rotunda, in quibus semen fuscum, lubricum, latum. De hac Planta notandum, applicatiuè ad nostrum Textum, in Europæis Regionibus feri Vere, & maturari vergente Æstate, sed in calidioribus, qualis est Ægyptus, feri etiam ante Hyemem, & verno tempore cum aliis hybernis fructibus maturari. In *Græcia & Asia omnia Vergiliarum occasu feruntur.* *Plin. L. XVIII. c. 7.* Unde & heic jam iuerat in calamos, **לִנְיָה** igitur est culmus, calamus. Vertit *Hiller. Hierophyt. P. II. p. 134.* **לִנְיָה** *Linum orbiculatum erat, h. e. Lini feminalis capsula erat orbiculata, quia לִנְיָה proprie vexum sonat, לִנְיָה rotundum.* Fig. I. exhibet ipsum *Linum*, II. Ejus characteres. **שְׂעִירָה** *Hordeum, antiquissimum in cibus, quod ex Menandro probat Plinius L. XVIII. c. 7.* De hoc, qualecunque fuerit, distichum vel polystichum, certum, ante hyemem fuisse satum, nam & apud nos est polystichum hybernum, *Wintergerste.* In Ægypto sexto à satu mense meti dicit *Plin. l. c. Cassianus Agricult. c. 12.* sationem inchoat ab Æquinoctio Autumnali, cessat Solstitio Hyemali. De satione ita *Virgil. Georg. L. I.* Libra die somnique pares ubi fecerit horas, Et medium luci, atque umbris jam diuidet orbem*

Exercete viri Tauros, ferite Hordea campis,
Usque sub extremum Brumæ intraçtabilis imbrem.

Sationem Hordei, ut Seges ad Festum Paschatis maturesceret, post medium Mensis Marchesuan, id est, circa ineuntem Nouembrem collocat *Babylon. Berach. fol. 182.* Clarum initio Mensis Nisan spicam fuisse mutilam. Unde forsan *Nisan Abib* dictus, quod ipso hordeum spicaretur *Exod. XIII. 4. Hiller. Hierophyt. P. II. p. 122.* Ex multis Hordei generibus placet heic polystichum, idque hybernum, quod ita describit *Casp. Bauhinus Theatr. Botan. L. I. p. 437.* Extremo pullulat ex altera grani parte deorsum germinante, radices fiunt tenues, numerosæ veluti Tritici, ex altera vero sursum tendente herba, sed unico folio ut cæterorum frumentorum arundinaceo, tempore mitescente calami de medio mittuntur erecti, Tritico breuiiores, fragilioresque, geniculis oñonis articulati: circa quos folia binum cubitorum, Tritico latiora, scabriora, spicis in ordines & versus nunc ternos, interdum 4. nunc 6. nunc 8. digestis, longis, firmis, mordacibus & asperis aristis è glumorum apicibus prodeuntibus, florem, qualis omnium spicam gerentium, tanquam valle quadruplici munitis, quæ ut Triticum florent, nam folliculo absoluto quarto aut quinto die florere incipit, totidemque fere diebus floret: Postquam defloruit, crassatur, conficiturque quamprimum intra dies 40. granum simplici tenuissimo glumo seu palea, tunicaue pertinaci hæsu id sepiente includitur, & in area exteritur. Producta ex Hordeo, Panem Hordeaceum, Ptisanam, Polentam, Mazam, Crimnon, Maltum siue **בִּרְמִי**, Potionem ex Hordeo, aliis examinanda linquo, ne nimium digrediar, quam par est.

Fig. III. exhibet Hordeum Polystichum, Fig. IV. characteres Hordei.

Triticum **תִּרְיָה** & **תִּרְיָה** generali significatu notat omne *Frumentum*, & spicis tritum, ac trituratione repurgatum, quod ex *Varrone* colligere licet & *JC. Dig. de Verborum obligation.* Heic tamen nullum dubium, quin species notetur peculiaris Frumenti, & forsan est, quod heic appinxi, *Triticum hybernum aristis carens* C. B. cujus hæc est descriptio ex *Theatr. Botan. p. 352.* Ex radicibus multis tenuibus culmi plures geniculati affurgunt: quorum tertio aut quarto articulo spica aristis carens insidet, nonnunquam breuib. cincta, circa festum S. Johannis florens: ubi defloruit grana subrotunda succedunt, per quorum longitudo rimula discurret, quæ aliis candida, aliis subrufa: alia rotundiora, alia oblongiora, grandiora quoque vel minora, crassiora vel tenuiora, lutea, sexaginta aut septuaginta, interdum pauciora, sæpe frequentiora, & ex ordine posita, glumis seu folliculis inclusa, ex quibus facile excidunt, & facile in area instar secalis exteruntur, sed nec decorticatione ut *Zea opus habent.* Hoc, quod cæteris præfertur, Septem-

142 TAB. CXXXIV. Exod. Cap. X. vers. 4. 5. 6. 12. 13. 14. 15. 19.

Septembri vel octobri feritur, & nouem mensibus in nostris quidem agris moratur.

Fig. V. exhibet supra nominatum Triticum.

Fig. VI. Generales Tritici notas.

Sequitur aliud Frumenti genus תבואה quod *Zeam* vertunt. Est autem hæc Germanorum *Spelz*, *Dinkel*, *Dinkelkorn*, *Zweykorn*, *Veesen*; nostratibus *Korn*, nempe *Zea Dicoccos*, vel *Zea major*. C. B. non *Roggen* ut nostra habet Versio. Est enim *Roggen*, *Roken Secale hybernum*, seu *majus* CB. Palmam vernaculæ præripit Latina nostra, quæ *Far* habet; *Zeam* enim dicocon Veteres *Far* vocauere, ut *Asclepiades* apud *Galenum* 9. *secund. loca* 3. affirmat Φάρρις ὁ καλεῖται ζέα *Farris quod appellant Zeam*. Hinc apud *Dionysium Halicarnasseum* Romanorum antiquissimorum nuptiæ vocatæ Φάρρακια, quod Conjuges vescerentur Φάρροι. Sed quidem apud *Cæsalpin.* L. IV. c. 43. *Far* etiam nuncupatur quodcunque semen, quod à cor-

tice mundatum & confractum in cibum elixatur. Ut adeo & *Farris* nomen sit dubium & æquiuocum.

Fig. VII. est *Zeæ* supra nominatæ dicoccae seu majoris.

Indicium præbet Textus noster duplicis in Ægypto *messis*: Una nempe *Hordeacea* fuit & prior, altera *Triticea*, & posterior *Plin.* L. XVIII. c. 7. *In Ægypto Hordeum sexto à satumense, frumenta septimo metuntur.* Et *Clemens Alex. Strom.* L. VI. προπαισσεῖται εἰς ὥραν θέρας τὰ πρῶτα μᾶλλον ἢ κριθὴν *Messis tempore Hordeum Frumento citius maturescit.* Sic mentio fit primæ *Messis* *Hordeaceæ* 2. Sam. XXI. 9. Hinc determinari potest tempus, quo Grando hæc Ægyptios afflixit. *Nam Hordeum erat אביב spicatum, in spicis jam maturuerat, sed triticum עפרא adhuc latuerant, erant תבואה serotina.* Metebatur autem *Hordeum Martio*, *Triticum Aprili*, vi. *Bocbart. Hieroz. P. I. L. III. c. 13.*

TAB. CXXXIV.

Exod. Cap. X. vers. 4. 5. 6. 12. 13. 14. 15. 19.

4. Alioqui, si recusas dimittere populum meum, ecce adducam cras Locustas in fines tuos.

5. Et operient superficiem Terræ, ut Terra videri non possit, depascentque residuum, quod seruatum est, quodque relictum est vobis à grandine, comedent etiam omnem Arborem germinantem vobis in agro.

6. Insuper domos tuas implebunt, & domos omnium seruatorum tuorum, & domos omnium Ægyptiorum, quales non viderunt Patres, aut aui tui, a die, quo ipsi fuerunt super Terram.

12. Ait ergo DOMINVS ad Moysen: extende manum tuam super Terram Ægypti pro Locusta, ut ascendat super Terram Ægypti, & depascant omnem Herbam Terræ, & omne, quod Grando reliquum fecit.

13. Extendit itaque Moyses baculum suum super Terram Ægypti, ad-

Sin autem resistis & non vis dimittere eum, ecce ego inducam cras locustam in fines tuos:

Quæ operiet superficiem Terræ, ne quicquam ejus appareat, sed comedatur, quod residuum fuerit grandini: corrodet enim omnia ligna, quæ germinant in agris.

Et implebunt domos tuas, & seruatorum tuorum & omnium Ægyptiorum, quantam non viderunt Patres tui & aui, ex quo orti sunt super terram usque in præsentem diem.

Dixit autem Dominus ad Moysen: extende manum tuam super Terram Ægypti ad locustam, ut ascendat super terram, & deuoret omnem herbam, quæ residua fuerit grandini.

Et extendit Moyses virgam super Terram - Agypti, & Dominus induxit-

EXODI Cap. X. v. 4. etc.
Plaga Locustarum.

II. Buch Mos. Cap. X. v. 4. etc.
Heuschrecken = Plage.

M. Tyroff sculp.

duxitque DOMINVS ventum - Orientalem super Terram toto illo die, & tota nocte. Mane facto attulit Eurus locustam.

14. Ascenditque locusta super totam Terram Ægypti, & demisit se in omnibus finibus Ægypti, eaque vehementer grauis : ante illam non fuit talis Locusta, nec talis post illam ventura est.

15. Operuit enim superficiem totius Terræ, ut Terra obscuraretur, & comedit omnem Herbam Terræ, atque omnem fructum Arborum, quem reliquum fecerat Grando : non relictum est aliquid viroris tam in Arboribus, quam in reliqua herba agri per totam Terram Ægypti.

19. Et vertit DOMINVS Ventum occidentalem fortissimum, & sustulit Locustas, defixitque eas in mare carectosum, ut in omnibus finibus Ægypti ne una quidem superesset.

duxit ventum urentem tota die illa & nocte, & mane facto Ventus urens leuauit locustas.

Quæ ascenderunt uniuersam Terram Ægypti, & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumera-biles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futuræ sunt.

Operueruntque uniuersam superficiem Terræ, vastantes omnia. Deuorata est igitur Herba terræ, & quicquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat, nihil quoque omnino virens relictum est, in lignis & in herbis terræ, in cuncta Ægypto.

Qui flare fecit ventum ab Occidente vehementissimum, & arreptam locustam projecit in Mare Rubrum ; non remansit ne una quidem cunctis finibus Ægypti.

TErrori sunt *Locustæ* in primis Climatibus calidioribus Orientalibus, & Meridionalibus, imo damno terribili. Formidabiles magis sunt hi DEI Exercitus Æthiopæ, Palæstinæ, Ægypto, Arabiæ, Tartariæ, Chinæ, toti Asiæ & Africæ quam Europæ. Hanc si inuadant, hospites magis sunt dicendi, quam inquilini, ut Pests. Perrare Heluetias nostras salutant Terras. Annos 1338. & 1364. fatales memorant Annales Patrii. Transitum ut Homini-bus, ita locustis difficilem reddunt Alpes. Sunt é contra Regionem nostræ obnoxia magis damnis á frigore, Grandine. Ita, quod εν παρόδω obseruamus, sapientissimus DEVS per uniuersam Terram distribuit & dona, & iustissimas Plagas. Præter rem foret, suffulcire, quæ scribo, testimoniis, vel chartas hæc infarcire locustarum integris Prouinciis fatalium Historiis. Qui legere eas cupit, adeat *Plinium* L. XII. c. 29. *Franc. Aluarez Itinerar. Æthiop.* c. 32. *Ludolf. Comment. ad Hist. Æthiop.* P. I. n. 96. *Nic. Clenard. Hist.* L. I. p. 73. *Job. Neubof. descr. Regn. Sinar.* p. 152. 177. *Dapper. Afric.* p. 317. b. *Josepb. de S. Ang. Gazoph. Persic.* voce *Locusta.* *Hotting. Hist. Eccl.* T. II. 7. 231. III. 657. IV. 109. V. 20. *Kirchmeyer. Diss. de Locustis insolitis.* *Chardin Voyage de*

Perse T. IX. 227. Quæ prolaturus sum inferuiet enodando textui.

Locustarum in Sacris 10. diuersa occurrunt nomina, hinc inde excutienda. Hæc obuium est אֲרֵבָה *Arbe*, quod deducunt Lexicographi á רִבָּה *multum esse, multiplicari*. Nec male, vix enim est animal Locusta foecundius. Videantur hanc in rem loca *Jud.* VI. 5. VII. 12. *Psal.* CV. 34. *Jer.* XLVI. 23. LI. 14. *Joel.* I. 6. *Nah.* III. 15. *Judith.* II. 11. ubi passim numerosissimi Exercitus comparantur cum Locustis. Pro certo habet *Leeuwenbæk Experim. & contempl.* p. 384. ex vermibus oriri locustas, viditque foemellam supra 80. ponere oua.

Considerabimus octauam hanc Ægyptiorum plagam in omnibus suis, prouti ordine memorantur, circumstantiis, & ante omnia ex v. 4. Prognosticon, *ecce adducam cras locustas in fines tuos*, veri Miraculi, quod hætenus iteratò inuimus, ηετιςτιον. Hodie nihil comparer horum animalium, sed crastino die inundabunt Ægyptum. Phænomenon omnibus Naturæ viribus, & Naturali Philosophia superius.

Non sufficebat sola Aduentus indiçtio. Recensentur specificè damna Regno inferenda. *Operient superficiem Terræ, ut Terra videri non possit.* Debebat hic magnus DEI exercitus

Joel II. 25. Nubis ad instar densæ obscurare primo Aerem, proin Terram, quod legitur v. 15. Sed mox sese demittere in Terram, eamque operire. Neceffe est heic, de Locustarum generatione quædam præmonere. Non gignuntur hæcce Insecta momento, non paucis horis vel diebus. Refert *Swammerdam Hist. Insect.* p. 81. Locustas ad secundum mutationis ordinem, quo *Vermiculus* priori *Nymphæ* forma, qua in ovo absque alimento conspiciebatur, relicta, paulatim assumtis alimentis per epigenesin in membra euidentiora excrescit; donec dein iterum in alteram *Nympham* abeat, non tamen motus expertem, ex quo ceu Insectum alatum in lucem prodit, & tanquam nubili ætate ad generationem suæque speciei propagationem pro ratione sexus sui inseruit. Nemo non videt, breue nimis extitisse tempus ab hodierno die ad crastinum pro tanti Exercitus productione, licet vel ouula jam adfuissent, vel *Nymphæ* vermiculi. Longiorem moram poscit Natura. Dices, jam fuisse actu generatas Locustas in vicina quadam Ægypto provincia, nec opus fuisse nisi Euro v. 13. memorato, qui Animalia hæc adduceret. Non nego rem ita contingere potuisse. Sed quis est, qui præfixo & prædicto tempore ventum hunc concitauit? Nonne, qui & aliis omnibus Creaturis, ita & ventis imperat? Naturalis est numerosissimæ prolis in Regionibus Orientalibus productio. Dum in Europa nostra à frigore, aliisue Tempestatum injuriis magna vel maxima ouulorum pars perit, ibi plerisque vel omnibus ad ultimum perfectionis gradum felici Aeris temperie elatis.

Depascent Locustæ, ita pergunt minando & vaticinando DEI altissimi Ministri & Legati, residuum, quod seruatum est, quodque relictum est vobis à Grandine, comedent etiam omnem arborem germinantem vobis in agro v. 5. & en Prophetiam impletam v. 15. *Comedit Locusta omnem Herbam Terræ, & omnem fructum Arborum, quem reliquum fecerat Grando, non relictum est aliquid viroris tam in Arboribus, quam in reliqua Herba agri per totam Terram Ægypti.* Neque id mirum. Ubi sese demittunt cunque hujusmodi Exercitus, ibi nihil manet reliqui, paucis horis absumitur totius Anni labor & prouentus: quicquid in agris viret, vorant Animalcula hæc, excorticant, radunt, deglabrant. Imo voracia sunt adeo, ut ubi nihil manet reliqui, sese deuorent ipsa, in mutua sæuiant viscera, Experientia teste. Neque solo morfu dicuntur nocere Locustæ, sed & contactu adurere. *Saliua earum virus est herbis & Arboribus tam noxium, ut in quodcumque incidat, id deperdat.* Ita *Bochart. Hieroz.* P. II. L. IV. c. 3. ex *Damire.*

Sed quid poterat esse reliquum ex prægressa Grandine? quæ percussit in *Uniuerfa Terra Ægypti omne, quod fuit in agro — & omnem herbam agri percussit & omnia Ligna campi con-*

fregit. Exod. IX. 25. Soluit hunc nodum ipse Scriptor Sacer. Exod. IX. 31. 32. *Linum & Hordeum percussa sunt, Hordeum etiam maturuerat, & Linum in calamos iuerat. Triticum vero & Far non percussa sunt eo, quod adhuc latuerant.* Vide quæ commentatus sum in hunc locum. Et notum, Grandinem nunquam ita percutere, ut nil maneat reliqui. Solemus dicere, omnia Grandine esse deleta, sed intelligendum id semper est ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ; Obseruat *Fuller. Miscell.* L. III. c. II. quod triticum & Far adhuc tenera, lenta, flexilique sua mollitie ingruentes Grandinis ictus euitarint & subterfugerint. His adde ipsa Frumenta, si nondum in spicas iuerint, posse, prostrata licet, resurgere, imo & mox regermine, haud proin neceffe, fingere hiatum Mensium aut Annorum inter Plagam Grandinis & illam Locustarum, quo spatio succreuerint noua Gramina, nouæ segetes, noui Arborum fructus. Non congruunt hæc Textui. Non potuisset scribere Moses, Locustas absumpsisse, quod seruatum est à Grandine. Id sane non potuit relinqui, quod nondum erat & è Terra progerminarat. Destruit quoque hoc figmentum Chronologia. Non potuit annum integrum triuisse Moses in patrandis Miraculis. Agebat Vir DEI annum 80. cum conuenit Pharaonem. Exod. VII. 7. Et anno Ætatis 120. mortuus est in ora Terræ Canaan Deut. XXXIV. 1. 5. Intercesserunt itaque 40. anni ab accessu Mosis ad Pharaonem ad decessum ejus è Vita. Dicuntur autem Israelitæ per 40. Annos iter fecisse per Desertum. *Neque spatium adeo longum conuenit satis cum DEI bonitate, ut populo suo jam ad incitas redacto tam lente subuenisset & tot moris interpositis. Sed & Justitia ejus requirebat, ut in tam grauem Pharaonis πειρασμῶν continuis plagis animaduerneret, nec ullo ei dato respirandi spatio. Proin his accedimus, qui decem Plagas Ægyptiis infusas intra breue tempus contrahunt, puta menstruum aut circiter.* *Bochart. l. c.*

Imo vero perniciosæ adeo sunt locustæ, ut mortuæ sæpe plus noceant quam viuæ, nempe virosa, quam exhalant, mephiti particularum acrium, volatilium, Salinarum inducendo pestem. Luem hanc ortam A. 804. ex Locustarum agminibus ex Gallia in Angliam tendentibus, media via in Mare præcipitatis, & ad Anglica littora ejectis, quæ tertiam Britannorum partem letho tradiderit, testis est *Sigebert. Gemblacensis*: & sub M. *Plautio*, & M. *Fuluio Flacco* Coss. numerosi Locustarum Exercitus in Africano Mari demersi foetore suo viroso in sola Numidia dederunt pessum 800000. in ora Carthaginis & Uticæ 200000. Uticæ 30000. milites, teste *Orosio Hist.* L. V. c. II.

Pergimus. Pergit & Scriptor Sacer minando. *Insper locustæ domos tuas implebunt, & domos omnium seruorum tuorum, & domos omnium Ægyptiorum, quales non viderunt Pa-*
tres

TAB. CXXXIV. Exod. Cap. X. vers. 4. 5. 6. 12. 13. 14. 15. 19. 145

tres aut aui tui a die, quo ipsi fuerunt super Terram, usque in hunc diem. Et en minas datas effectui! v. 14. *Ascendit locusta super Terram Ægypti, & demisit se in omnibus finibus Ægypti, eaque vehementer grauis: ante illam non fuit talis locusta, nec talis post illam ventura est.* Non contenti impudentes hi & ingratiissimi hospites viuere agri, cui absumendo aliàs sunt & destinati, & parati, implent Pharaonis palatia, & Ægyptiorum aedes, ut aggredierentur, quæ quorundam est explicatio, Homines ipsos, imo & venenatis suis moribus enecarent. Huc volunt pertinere illud Sap. XVI. 9. *ὅς μὲν γὰρ ἀκρίδων καὶ μυιῶν ἀπεκτείνε δῆγματα, καὶ ἔχ' ἐνέβη ἱάμα τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι ἄξιοι ἦσαν ὑπὸ τοιούτων κολαοθῆναι.* Quos quidem Locustarum & Muscarum morsus occiderunt, neque inuentum est remedium animæ (i. e. vitæ) ipsorum, quia digni erant, qui ab huiusmodi rebus punirentur. Ubi libri autor niti videtur verbis Exod. X. 17. *Rogate DOMINVM vestrum, ut auferat a me mortem istam.* Sed inde neutiquam inferri potest mors hominum. Est & Mors agrorum, Herbarum, Arborum. Ægyptii Josepho dicunt. Gen. XLVII. 19. *Cur morimur, te id cernente? non solum autem nos sed & agri nostri.* De Arbore Jobus XIV. 8. *Quum Radix ejus consenuerit in Terra, & stirps ejus in humo emortuus fuerit.* Paulus I. Cor. XV. 36. *ὃ δὲ σπείρεται, & ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ.* Imo.

Mors etiam Saxis lapidibusque venit.

Præterea Mors fuere Locustæ Ægyptiis, quia hos Subsidiis Vitæ, Regem redditibus suis priuarunt. Verba tandem illa, quæ locustas designant insolitas, *quales non viderunt Patres aut Aui* — & *quales non sunt venturæ*, intelligi possunt de Locustis extraordinariæ magnitudinis, quales sunt illæ Indicæ apud Plinium L. IX. c. 3. *quaternum cubitorum* & L. X. c. 19. *ternum pedum longitudinis, cruribus & feminibus ferrarum usum præbentes, cum inaruerint: vel quod credendum potius de numero excessiuo, vel noxa ex Historia ipsa colligendis Boch. l. c.*

Restat Exercitus huius Aduentus & discessus. De illo ita Moses, qui baculo extenso debebat dare signum v. 13. *adduxit DOMINVS ventum orientalem super Terram toto illo die, & tota nocte: mane factò attulit Eurus locustam.* Locustas gregatim volare, imo ventis vehi, constans fama est. Plinius l. c. *Gregatim sublata vento in Maria aut stagna decidunt.* Hieronymus in Joel. II. Cap. *Etiam nostris temporibus vidimus agmina Locustarum Terram texisse Judæam: quæ postea misericordia DOMINI... vento surgente in mare primum & nouissimum præcipitatae sunt: Orosius L. IV. c. II. de locu-*

stis Africanis. Repentino arreptæ vento, atque in globos coactæ, portatæque diu per Aerem, Africano pelago immerse sunt. Ventum קַדִּים Kadim, cujus vehiculo fuere aduectæ, vertunt communiter per Orientalem seu Eurus. Sed & notat, quod alibi docebitur, Austrum. Hinc Græci Νότον καὶ Λίβα, Notum & Africum vertunt, & καύσωνα, ventum urentem. Et placet hæc interpretatio Bocharto præ illa, quum Eurus nonnisi ex Arabia Locustas potuerit in Ægyptum aduehere, sed Auster ex Æthiopia, quæ hac Locustarum Peste multo est foecundior. Sunt namque in Æthiopia nonnullæ gentes, quæ solis vixerunt Locustis, quas maximâ copia advehebant venti partim occidentales, partim meridionales, idque circa æquinoctium vernum, quo Anni tempore & in Ægyptum adductæ sunt. Agatharchides, ubi de Acridophagis. *ὕπὸ δὲ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ὅτε Λίβες παρ' αὐτοῖς καὶ ζέφυροι πνέουσι παμμεγέθεις, ἀκρίδων πληθος ἀμύθητον ἐκ τῆς ἀνισορήτης μετὰ τῶν ἀνέμων παραγίνεται χώρας.* Confer Diodorum L. III. Strabonem L. XVI. Est sane vero similis, aduectas fuisse ex Æthiopia potius, quam ex Arabia. Licet non diffitendum, potuisse DEVM æque facile aduocare agmina illa ex Arabia, quam ex Æthiopia, imo & creare in Ægypto. Aduocatas autem fuisse & vento tota die & tota nocte flante aduectas, aliunde clarum est ex textu. Nil decedit Miraculo, quod non constitit in mero aduentu Locustarum, sic enim & hodie patrarentur miracula, quoties ex una Regione migrant in aliam Locustarum agmina: sed in eo, quod prædefinito tempore, immensa copia, forté & insolita magnitudine & specie fuerint nutu Diuino Ægypto illata, quæ forsan solius Naturæ ductu non salutassent Ægyptum.

Imo & in eo, quod ejusdem supremi DOMINI jussu, quo aduenerant, fuerint abductæ v. 19. *Et vertit DOMINVS ventum occidentalem & sustulit locustas, defixitque eas in mare carectosum (Rubrum) ut in omnibus finibus Ægypti ne una quidem superesset, & quidem ad Molis a Pharaone rogati sollicitationem v. 18. Exiuit a Pharaone, & orauit DOMINVM.* Ventus ille abductor vocatur ἰσχυρὸς Ventus maris nempe Mediterranei, qui proin locustas præcipitavit in Mare Rubrum. Locustas a Ventis sublatas & Maria superuolitantes in eadem præcipitari constat ex diuersis Historiis supra recensitis. Neque heic quærendum vel fingendum miraculum: lassari vento, inprimis remittente, Locustas longo tractu, quem trajicere deberent, necessum est.

In Tabulæ frontispicio videre licet Locustam ex majoribus, mutuo petitam ex Merian Surinaamsch. Insect. p. 28.

TAB. CXXXV.

Exod. Cap. X. vers. 21. 22. 23.

Dixitque DOMINVS ad Mosen,
 Extende manum tuam versus cœ-
 lum, ut sint Tenebræ super Ter-
 ram Ægypti, & tenebræ quidem,
 quas palpet aliquis.

Et extendit Moses manum suam ver-
 sus cœlum, factæque sunt Tene-
 bræ obscurissimæ in uniuerſa
 Terra Ægypti tribus diebus.

Non vidit quispiam proximum su-
 um, nec surrexit quis de loco suo
 tribus diebus, omnibus filiis
 Israel autem lux fuit in suis habi-
 tationibus.

Dixit autem Dominus ad Moyſen :
 Extende manum tuam in cœlum,
 & sint tenebræ super Terram-
 Ægypti tam densæ, ut palpari
 queant.

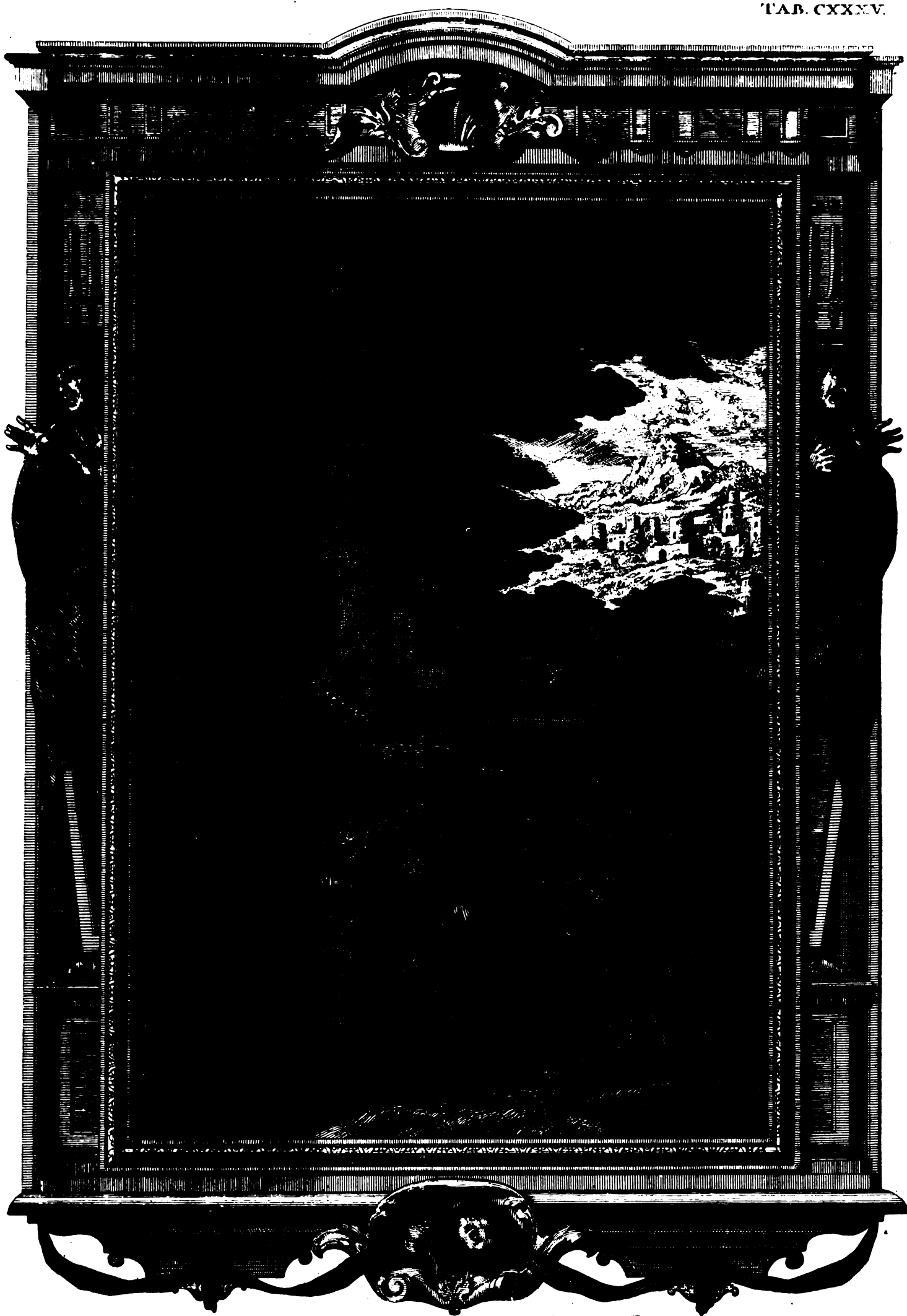
Extenditque Moyſes manum in cœ-
 lum: & factæ sunt tenebræ hor-
 ribiles in uniuerſa Terra-Ægypti
 tribus diebus.

Nemo vidit fratrem suum, nec mo-
 uit se de loco, in quo erat : ubi-
 cunque autem habitabant filii
 Israel, lux erat.

D Ici possunt *triduane* hæ Ægypti *te-
 nebræ* typus *trihoriarum*, quæ con-
 tingerunt patiente & mox expirante
 CHRISTO. Binæ occurrunt na-
 tiones occæcatæ prorsus & obdu-
 ratæ, ibi Ægypti, heic Judæi. Ibi DEI gra-
 tia illuxit Judæis, heic gentilibus. Tot in-
 uoluimur tenebris, quot transigimus noctes.
 Sunt hæ *tenebræ naturales*, ut & Eclipses illæ
 Solis & Lunæ. Sed Ægyptias has extraordi-
 narias fuisse prorsus, & miraculosas, patebit
 ex varijs ταμείοις ἀναμφισβητήτοις. Sed non eo
 ascendet unquam Philosophia, ut determina-
 re queat, quænam corpora Naturalia fuerint
 immutata, & quomodo? Manebit hæc Quæ-
 stio licet non intacta, saltem indecisa.

Extendit Moses ad DEI mandatum *manum
 suam versus Cœlum*, *factæque sunt tenebræ ob-
 scurissimæ in uniuerſa terra Ægypti*. Quis, dic
 quæſo, nexus inter extensionem baculi, & Te-
 nebras istas plusquam Cimmerias? inter Cau-
 sam & causatum, vel potius inter Signum &
 productum? motum inter Brachii & Naturæ
 cursum ab altiori causa interruptum? Atta-
 men Naturam non præteribimus intactam, vi-
 suri, quid illa temporis circumstantia contige-
 rit, licet quod visuri sumus, meræ sint haud
 dubie tenebræ, tales mansuræ, donec Causæ
 primæ Efficienti placuerit, reuelare tum mo-
 dum, tum rem ipsam. Consideremus primo
 lucis fontem inexhaustum *Solem*, absque quo
 Terra omnis continuis, iisque densissimis in-
 uoluta esset Tenebris, vita nulla, calor nullus

in toto vortice hujus syderis. Passum hunc
 esse in trihoriis illis tenebris passionibus ex-
 tra omne est dubium, quia *πᾶσα ἡ γῆ*, totum
 illud Hemisphærium Terræ, cui Sol illucere
 debebat, obtenebrata fuit. Sed huic ratioci-
 nio heic nullus est locus. Soli Ægypto, non
 vicinis ullis seu Asiæ, seu Africæ Regionibus,
 imo nec Terræ Gosen, quæ Monarchiæ Ægy-
 ptiacæ erat pars, Plaga hæc fuit inflicta. Pa-
 tet ex hac Phænomeni insoliti circumstantia,
 Solem triduo illo tempore nihil perdidisse
 de suo splendore, nec immutatum fuisse quid-
 piam circa centalem Terræ gyrationem. De-
 scendenda itaque est scala 20640000. Millia-
 rium Germanicorum a Sole ad Terram, & cir-
 cumfusam huic *Atmosphæram*, speciatim vero
 Ægyptiacam, quæ si conjecturæ locus, ut est,
 extraordinario prorsus modo ita fuit conden-
 sata, ut radii Solares neque directi à Sole, ne-
 que à vicinis regionibus reflexi eam penetrare
 potuerint, seruata nihilominus fluiditate, ali-
 isue ad vitam Hominum & Animantium ne-
 cessariis Qualitatibus. Non enim Ægyptio-
 rum ullum in densissimis his Tenebris legimus
 suffocatum. *Sint Tenebræ*, ita DEVS enuntiat
 sententiam justo iudicio latam, *quas palpet ali-
 quis*. Vix locum heic habet literalis sensus ex
 allegatis modo rationibus. Metaphorica est
 locutio, qualis & illa Germanorum, *es ist so
 finster, das man einen Finger darinn könnte abbre-
 chen*, nisi dixeris, congelato veluti Aere vitam
 Creaturarum viuientium saluasse Miraculo.
 Potest & in Contemplationis Theatro sibi sin-
 gularis

EXODI Cap. X. v. 21-24.
Tenebræ, Ægypti .

II. Buch Exodus Cap. X. v. 21-24.
Die Finsterniß.

G. D. Heiman sculp.

gularis quædam in *Hominum oculis* & *Mentibus* mutatio, de qua plura dicturus sum infra.

Singulare prorsus est & inauditum, non *vidisse quempiam proximum suum, nec surrexisse quem de loco tribus diebus*, altera Miraculi nota characteristicæ. Inferre hinc licet, nec arsisse lampades aut faces, quas accendere volebant Ægyptii, interruptum prorsus quoduis cujusvis cum proximo commercium.

Tertia Miraculi nota hæc est, *omnibus filiis Israel lucem fuisse in suis habitationibus*, illuxisse iis Solem, radios sideris hujus per Atmosphæram libere fuisse transmissos, & objecta oculis impressa hinc transiisse ad Mentem.

Exponuntur Ægyptiorum hæ tenebræ ab Authore *Libri Sapientiæ* amplo veluti commentario, e quo ea duntaxat producturus sum, quæ propositi mei, & sphaeræ limites haud excedunt Cap. XVII. 1. 2. *μεγάλοι γὰρ &c. Magna enim tua judicia & inenarrabilia, propter hoc indisciplinata Animæ errauerunt, opinantes enim dominari nationi sanctæ iniqui, vincenti tenebrarum, & longæ compediti noctis, inclusi tectis, fugitui perpetuæ providentiæ jacuerunt.* Ubi emphatica expressio: *δόσμοι σκοτίας καὶ μακρὰς πεινῶναι νυκτός, κατακλεισθέντες ὀρόφοις*, similis ferè illi Judæ v. 6. *δοσμοῖς αἰνίοις ὑπὸ ζόφον*. Est quidem Nox quæque *δοσμωτήριον*, quo sensus externi veluti compedibus ligantur, spiritus Animales in interiora cerebri ab Organis externis sese recipiunt, valedicturi ad tempus suis officiis. Quantò magis Nox hæc triduana, qua Ægyptii omnes & singuli vincenti suo quisque jacebant loco, ut non *viderit quispian proximum suum, nec surrexerit quis de loco suo?*

Pergo ad v. 3. *λανθάνειν &c. Latere enim putantes occultis peccatis, tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt, pauentes horrendè, & simulacbris perturbati.* v. 4. *ἔδει &c. Neque enim, quæ continebat illos spelunca intrepidus custodiebat: sonitus autem perturbantes eos circumstrepabant, & visiones tristibus mæstæ vultibus apparebant.* In testes voco pientissimos etiam & sanctissimos cœtera, Noctem esse Terrorum, sæpe haud fundatorum, matrem: Muscam assurgere in Elephantum: sonum quemvis vocare ad arma, ad Incendii, nullibi extantis nisi in Imaginatione, ignem extinguendum. Commodissime heic corpus nostrum, quod circumferimus, comparare licet exercitui. Huic, si bene est dispositus, excubitores in Extremis castrorum angulis, suis quisque locis parati, irruptio hostilis haud adeo magno est terrori, nec tam alte ad interiora Castrorum penetrat: disponuntur maturè omnia ad repellendos hostes. Nouit officialium quivis & Militum, quid sibi sit agendum. Est hic casus *vigilantium*. Pone nunc Excubias non expositas, omnem Exercitum tumultuariè in Castris interioribus vel vagantem, vel securè dormientem, videbis minimum quemque mo-

tum, etiam falsos rumores, metu & consternatione replere omnia, imo vero numerosum Exercitum parua manu superari & fugari. Est hic casus *dormientium*. Adde his conscientiam prauam, scelerum præteritorum repræsentatricem, patebit, noctem verum esse carnificem, cujus vel solus aspectus horrendum incutit tremorem: premit ab extra miserum aucta aeris grauitas atque Densitas, ab intra conscientia tot flagitiis aggrauata. Exiit Ratio dominio in spiritus hinc inde tumultuantes, qui mira & varia, & horrenda phantasmata sistunt: heic videt auditque spectra, quæ reuerà haud existunt, nisi in proprio suo cerebro. Occasionem huic digressioni dat Autor noſter, cujus relatio si fida, docet, DEVM non obſcurasse duntaxat Ægyptiorum Aera, sed & obtenebrasse mentes, imò terruisse eos variis *ινδάλμασι, ἤχοις καὶ φάσμασι ἀμειδίτοις*. Ut omnibus præ metu steterint comæ, voxque faucibus hæserit, quod posterius proprium est eorum, qui *Incubo* vexantur, Cerebello à Cerebri mole incumbente pressio. Plerorumque haud dubie fuit Votum. *πέσσει (ὄρη καὶ πέτραι) ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς* Apoc. VI. 16.

v. 5. *καὶ πυρὸς &c. Et ignis quidem nulla vis poterat lucere, neque stellarum nitidæ flammæ illuminare sustinebant tristem illam noctem.* Nimirum splendente licet, quod supra vidimus, Sole, fulgente noctu Luna, lucentibus stellis in Horizonte Ægyptio, adeo erat Atmosphæra illa densata, ut nullus radiis concessus fuerit transitus.

v. 6. *disſolueretur &c. apparebat autem illis solum spontanea pyra timore plena, interim autem à non visa illa visione aestimabant deteriora, quæ videbantur.* Deficiebant Lux & Ignis ab extra, sed terrebant ignea mentes Phantasmata.

v. 7. *Μαγικῆς δὲ &c. Magicæ autem appositæ erant ludibria artis, & in prudentia jactantiæ correptio contumeliosa.* Omnis Philosophia & Magica & Naturalis ad Digni DEI nutum in ludibrium versa, ut nulla omnino ratione, nulla arte, suscitare potuerint ignem.

v. 8. *οἱ γὰρ ὑπὸ χυμένον &c. Nam qui se promittebant (magno promissores oris hiatu) timores & perturbationes animæ ægroto depulſuros, iidem ridicula formidine laborabant.* v. 9. *καὶ γὰρ &c. Quod etiam si nullum eos monstrum territasset, bestiarum tamen transitu, serpentiumque sibilis exagitati periissent tremebundi, inuitabilem etiam Aerem intueri se negantes.* Commune id impiorum fatum, ut qui à tremendi DEI timore sunt alieni, percellantur ad *λαίονος* usque à minimo Muris serpentisque sibilo.

v. 11. *δειλὸν γὰρ &c. Frequenter enim pessima occupant, conscientia redarguente. Etenim formidolosa res est, malitia proprio teste conuicta, & in conscientia delitescens mala semper præſagit.* v. 12. *ἔδει γὰρ &c. Nihil enim est metus nisi temeritatis adiumentum, & auxiliorum à ratione*

tionem proficiscentium defectio v. 14. 15. οἱ δὲ &c. Ergo illi per impotentem vere noctem ab impotentis orci recessu profectam, eodem somno sopiti, partim monstrosis exagitabantur visis, partim animi defectione exolvebantur. Dormiebant illi nocte illa τριπλοῦς ὀππρεσσι triplici somno, naturali, stupore obdurati cordis, & Lethargo timore pleno à DOMINO iis immisso.

v. 16. εἴτε ἄτως &c. Et hoc deinde modo, quicunque tandem fuisset illic collapsus, in angustias citra ferrum conclusus custodiebatur. Est reuera densa nox verus Carcer, & conscientia prava vinculum arctissimum. v. 17. 18. εἴτε &c. Nam siue quis Agricola, siue pastor erat, siue quis laboriosus in deserto operarius, inevitabilem quisque necessitatem sustinebat. Siquidem

omnes una tenebrarum catena conficti erant. v. 19. εἴτε πνεῦμα &c. Siue status sibilans, siue densos inter ramos canora vox avium, siue sonitus aquarum impetu currentium, siue immanis rulentium saxorum fragor, siue visum effugiens saltantium Animalium cursus, siue rugientium seuiissimarum ferarum fremitus, siue Echo montium cauernis repercussa territando illos percellabant. v. 20. 21. ὅλος γὰρ &c. Totus enim Mundus clara luce resplendebat, & expeditis frequens erat operibus, solis illis grauis nox incumberebat, imago tenebrarum, quæ ipsos in posterum excepturæ erant. Ipsi denique sibi tenebris erant grauiiores. Scilicet totus reliquus mundus, cui Sol tum illuxit, imo & Terra Gosen, Ægypti portio, luce gaudebant.

TAB. CXXXVI.

Exod. Cap. XI. vers. 7.

Apud cunctos autem filios Israel non
(a) mutiet canis lingua sua, neque
in hominibus neque in iumentis.

(a) Al. non exeret linguam canis.

Apud omnes autem filios Israel non
mutiet canis, ab hominibus usque
ad pecus.

Canis Ebræum nomen est כֶּלֶב *Celeb*, quod alii quasi cor explicant כֶּלֶב, alii totum cor כֶּל כֶּל, alii sicut Leo כֶּלֶבֶת, frigidis nominis simplicis allusionibus. Placet Bocharto Hieroz. P. I. L. II. c. 55. potius deriuatio à כֶּלֶב quod caueam notat, sed & forcipem, uncinum, quia ea est dentium caninorum firmitas, ea morsus tenacitas, ob musculos Temporales & Mastoideos fortissimos, ut cum Forcipibus comparare commode possis: nisi Forcipem à Canine deriuare velis. Adhuc hodie Arabibus & Turcis canis dicitur Kelb, Meninzk. Lex. 36. 4050. foemella Kelbet Id. 3599. ektib. plur. תֵּי Kelb. Id. 5803. Seruant & Æthiopes vocem Kelb. Ludolf. Com. Hist. Æth. 149.

Quod nos reddimus, non mutiet canis Lingua sua, vel, non exeret Linguam canis, Græci vertunt, & γρύζει κύων τῇ γλώσσῃ αὐτῆς: Sed γρύζειν Suum potius est, idem quod grunnire. Pollux de Vocibus Animalium L. V. c. 13. Συὼν δὲ γρυλισμός, γρυλίζειν, γρυλίζοντες, καὶ γρύζειν καὶ γρύζοντες. Sed γρύζειν est Canum, quod & γρύζειν scribitur, & γρύζειν & ἀραρίζειν. Pollux l. c. εἴποις αὖ καὶ ἀράζειν, καὶ ἀράζοντας, καὶ γρύζειν, καὶ γρύζοντας. Suidas. γρύζειν, βέγγειν, ὑλακτεῖν, κυρίως μὲν ἐπὶ τῶν κυνῶν, μεταφορικῶς δὲ ἐπὶ ἀνθρώπων. Eustathius habet γρύζειν, & Ammonius ἀραρίζειν. Videtur ex hætenus dictis legendum esse, & γρύζειν, vel & γρύζειν, pro & γρύζειν κύων. Et tamen præfert Bochartus

τὸ & γρύζειν, quia & legitur in Libro Judith XI. 19. & γρύζει κύων τῇ γλώσσῃ αὐτῆς ἀπεναντί σου. & Jos. X. 21. καὶ ἄγρυζεν. Hesychius. γρύζειν, ἡρέμα κρυάσαι, ἡρέμα φθέγγασθαι, ἢ ὑλακτεῖν. Leniter clamare, leniter loqui aut latrare. Quo sensu τῷ γρύζειν Græcorum respondet Germanicum nostrum grochsen, quod fortean ex Græco deriuatur: potuissimus ita Textum in Vernacula reddere, es sol nicht ein Hund grochsen. Respondet in textu Hebræorum גָּרָה, quod proprie non est mouere, ut voluit Kimchius, sed acuerere, acrem esse, acriter agere. Sensus igitur foret, canis non exacuet, in acumen non exeret linguam suam, Linguam inter dentes vibrando non producet, ut canes hirientes solent.

Canis, quod notum omnibus, est, ignotos quoslibet morfu, saltem latratu laceffere. Hinc fingitur Hecuba in Canem mutata, quia Græcorum Proceribus perpetuis conuitiis quasi oblatrabat. Plautus in Menæchmis Ad. V. Scen. I.

ME. Non tu scis mulier Hecubam quapropter Canem

Graii esse prædicabant? MV. Non equidem scio.

ME. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis.

Omnia mala ingerebat, quenquam aspererat.

Itaque adeo jure cœpta est appellari canis. Proin

EXODI Cap. XI. v. 7.
Canis exeuntibus mutus.

II. Buch Mosys Cap. XI. v. 7.
Kein Hund mücke.

G. D. Heuman sculp.

Proin, quod heic de Canum silentio legitur, vel mere hyperbolicum est, vel insigne, quod credo, miraculum, nullum canem hirruisse in

tot Israelitarum millia Ægypto excedentia, & DEVS testatum voluit, se huic populo specialius inuigilare & prospicere. *Bochart.*

TAB. CXXXVII.

Exod. Cap. XII. vers. 3. 4. 5.

Loquimini ad omnem cœtum Israel, dicentes, Decimo hujus mensis, tollant singuli sibi pecudem juxta ^(a) domos patrum, pecudem pro domo.

(a) Domus pro familia.

Si vero domus minor fuerit, quam ut edendo agno (sufficiat) sumat is & vicinus ejus, propinquus scilicet domui ejus, pro numero animarum, numerabitis ad pecudem, quantum singuli edant.

Pecus sit ^(b) integra, mascula, annicula, quam ex ouibus aut capris accipietis.

(b) Integra, quæ omni vitio caret.

Loquimini ad uniuersum cœtum filiorum Israel, & dicite eis: Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias & domos suas.

Sin autem minor est numerus, ut sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum, qui conjunctus est domui suæ, juxta numerum animarum, quæ sufficere possunt ad esum agni.

Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus, juxta quem ritum tolletis & hœdum.

Ingredimur amplam & utilem *Agni Paschalis* Historiam. Sequemur autem Textum κατὰ πρόδα, ut cuique versiculo sua adsit interpretatio. De vocabulo πῶ Seb, quod agnum notat, imo & Capræ est commune, vide ad Gen. XXX. 32. Addimus, *Homerum* μῆλων nomine utrumque Pecus complecti, σκυῖς esse tam Caprarum, quam ouium causas, pellem utramque νάκος, & μολωτήν, Excrementa σκυράδας, vocem βλίχημα seu balatum, à qua est Germanorum bläken. Commune esse Vocem πῶ clarissime patet ex v. 5. Ubi specialiter exprimitur, & veluti explicatur significatus. *Ex ouibus aut capris eam accipietis.* Ἀδιάφορον proin fuit, seligere pecudem alterutram. Haud tamen est dubium, prælatam fuisse ouem, utpote mansuetam magis & docilem, victimam DEI gratiorem. Fuit quoque Ovis apud Ethnicos maxima Hostia. *Paulus ex Festo, Maximam hostiam ouilli pecoris appellabant, non ab amplitudine corporis, sed ab anima pacatiore.* Et Græci Interpretes τὸ πῶ ἀμνόν, κριόν, πρόβατον, agnum, arietem, ouem reddunt 40. locis, χίμαρον, hœdum semel tantum. Imo CHRISTVS Matth. XXV. 32. 33. separat Oves ab Hædis, electos à reprobis. Hœdus non mactatus, nisi ubi Agnus deerat. Theodoret. in Exod. Quæst. 24. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς πῶ.

Jubentur Conuiuæ Agni conuenire *juxta domos Patrum, pecudem* (Agnum) *accipere pro domo.* Habent alii minus rectè pro *domo familias.* Familia latius patet, & diuiditur in plures domos. Jos. VII. 14. Proin si minor fuerit domus, quam ut Agno comedendo par esset, jubebat Lex aduocare vicinos. Non autem debebat conuiuiarum numerus esse denario minor, neque vicinario major. Conuberna, in quibus comedebatur Agnus, *Josephus* φρατερίας vocat. Nec excludebantur Infantes; modo ne essent ἀρετιγέννητα βρέφη, modo geniti, quos *lacte egere* dicit Paulus Hebr. V. 12.

Debebat Agnus seponi *die decimo*, pro quo *Josephus Ant.* L. II. c. 5. mira ἀβλαψία substituit τρισκαιδεκάτην τῆς Ξανθικῆς μηνός, *decimum tertium Xanthici mensis*: mactandus autem erat die decimo quarto: fuitque per quadriduum à caula segregatus, imo tradentibus Judæis Lectorum spondæ alligatus. Si Prophetarum more Ezech. IV. 6. dies sumantur pro annis, idem videbimus in Antitypo. CHRISTVS è materna domo tanquam ex caula, anno ætatis trigesimo secessit, quarto post anno cruci affixus. Et notatu dignum, CHRISTVM ipsa die decima mensis Nisan, qua Agnus in Ægypto seponi debebat, venisse Hierosolymam. Joh. XII. 1. 12.

Qq

Debe-

Debebat porro esse *Agnus integer, masculus & anniculus* 1. τέλειος *perfectus*, omnis vitii & labis expers, ut quævis alia victima, conf. Leuit. XXII. 19. 20. 21. Mal. I. 8. 2. *Masculus*, quia mas præstat foemina, præstantiora autem DEO sunt immolanda. Sic & in Holocaustis soli mares offerebantur, Leuit. I. 3. 10. Ægyptii quoque *Herodoto* teste L. II. c. 41. Diis suis mactabant τὰς καθαρὰς ἄρσενας τῶν βόων, καὶ τὰς μόσχας *Boues & vitulos mundos, eosque mares*. 3. *Anniculus*, qui scilicet primum Annum nondum superavit, Nam jam inde ab octauo die sacrificio erat purus. Exod. XXII. 30. Leuit. XXII. 27. Non poterat proin esse die octauo minor, ante quem vix in censu Animantium æstimari poterat, spurcitiesque plerumque ex partu adhærescit, neque Anno major. Secundo enim Anno agnorum libido accendi solet, qua in coitum feruntur, raro

primo, hoedorum potius. Arist. L. V. c. 14. Quoniam autem pecora fuere in Regionibus illis bifera, & foeturæ unius tempus incidit in mensem *Nisan*, alterius in mensem *Tisri*, Agni anniculi erant triplicis generis. 1. nati jam ante annum mense *Nisan*, *vernales*, *Aquila* πρώϊμα, *Symmacho* πρωτόγονα. 2. nati ante sex menses, mense *Tisri*, *autumnales*, *Aquila* ὀψιμα, *Symmacho* δευτερόγονα. 3. illo ipso mense *Nisan* nati, nondum menstrui. Omnes has Agni Paschalis conditiones impletas habemus in CHRISTO. Fuit is τέλειος, ἀμνός ἁμωμος καὶ ἁσπιλος I. Petr. I. 19. à Peccato immunis, ut posset satisfacere pro nobis; masculus, ut esset DEI Filius, Regisque & Sacerdotis & Prophetæ in Ecclesia munus cum dignitate obiret: masculus non tam sexus quam virtutis ratione, υἱὸς ἀρετῆς, ὃς μέλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Apoc. XII. 5. v. *Boch*.

TAB. CXXXVIII.

Exod. Cap. XII. vers. 8. 9. 10.

Et comedent carnem illam eadem nocte, assam igni, & placentas infermentatas, cum amaris (Herbis) comedent eam.

Non comedetis ex ea crudum, aut quod coctione coctum sit Aqua, sed igni assum, caput ejus cum cruribus, atque interioribus.

Ne referuetis ex ea quidquam usque mane: quod vero ex ea usque mane relictum fuerit, igni comburetis.

Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes, cum lactucis agrestibus.

Non comedetis ex eo crude quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni, caput cum pedibus ejus, & intestinis vorabitis.

Nec remanebit quicquam ex eo usque mane: si quid residuum fuerit, igne comburetis.

Mactationem Agni sequitur assatio, assationem sequetur manducatio: videbimus singula eodem, quo præcipiuntur, ordine. De modo assationis nil habet sacer textus. Describitur autem à *Maimonide Lib. de Pasch. c. 8. Cum eum assant, à medio ore usque ad pudenda transfigunt cum veru ligneo, & subiecto Igne in medio furno suspendunt.* Non proin quod nos solemus, versabant in veru ferreo, sed veru ligneo transfixum suspendebant, quæ sane figura CHRISTVM in cruce pendentem utcumque referebat. Inprimis si perpendamus illa *Justini*, rerum Judaicarum peritissimi, *Sichem*is nati ex Patre Samaritano, *Dial. cum Tryphone Judæo.* τὸ γὰρ &c. *Agnus enim as-*

fus in figuram cruci similem conformatus ad ignem torretur. Nam veru unum ab infimis partibus ad caput usque adaptum perfigitur; & aliud rursus ad interscapilium, cui appenduntur Agni manus seu pedes anteriores. Boch. Hieroz. P. I. L. II. c. 50.

Præcipiuntur cum Agno ἄζυμα *Azuma infermentata* & ἁμάρτα *amaræ* herbæ. Sunt מצות proprie panes puri & sinceri, ab omni fermento expurgati. Nam Fermentum pro corruptionis genere agnouere Veteres. Hinc *Hieronymus*. I. Cor. V. 6. & Gal. V. 9. pro ζυμοὶ habet *corruptit*. Modicum fermentum totam *massam corruptit*. Refert. *Plutarch. Rom. Quæst.* fermenti usum *Flamini Diali* fuisse interdictum, quia ἡ ζύμη καὶ γέγονεν ἐκ φθορᾶς αὐτῆς, καὶ

EXODI Cap. X. v. 3. 4. 5.
Agnus Paschalis selectus.

II. Buch Moses Cap. X. v. 3. 4. 5.
Ausgesonderter Osterlamm.

EXODI Cap. XII. v. 8. 9. 10.
Agnus Paschalis.

II. Buch Mos. Cap. XII. v. 8. 9. 10.
Bratendes Osterlamm.

H. Sperling sculp.

καὶ φθείρει τὸ φύραμα μὴ γινώμενη, *fermentum cum ipsum sit ex corruptione natum, massæ admixtum illam corrumpit.* Et mox: καὶ ὅλως ὅσους σῆψις ἢ ζύμωσις εἶναι *atque omnino fermentatio videtur esse putrefactio.* Et est sane Fermentatio gradus, via, ad corruptionem. Quæ putrescunt, per fermentationem transeunt. Est fermentatio incipiens partium dissolutio, Putrefactio totalis. Illud proin Apostoli monitum, ut Festum celebremus in ἀζύμοις ἐπιεικείας. I. Cor. V. 8. est ita intelligendum, ut unitis & veluti compactis animi & corporis, Intellectus & Voluntatis viribus resistamus cuicunque malo, & dissolui nos non patiamur à voluptatum aliorumue vitiorum illecebris. Ita quidem physicè de fermentatione ratiocinari licet, sed aliter Medice. Est hic fermentatus panis præstantior infermentato, leuior, magis εὐπεπτος, hic compactus nimis & δύσπεπτος. Propterea non, quod Tacitus voluit, perpetua lege & pro quotidiano usu Judæis fuit panis azymus præscriptus, sed duntaxat, mystico sensu, Azymorum illo festo, imo ne quidem omnibus septem diebus; primo namque fuit necessarium, sex reliquis liberum: & tunc pro Azymis edere licuit *Oryzam, Panicum, fruges tostas*, aut *fructus*, quod ex Salomone & Maimonide probat Petavius in *Epiphanium ad Audianorum hæresin* p. 293. Attamen vetitum fuit per illos dies non solum fermentum comedere, sed & domi habere, idque sub graui poena excisionis ex Israele. *Boch. l. c.*

Pergo ad מֵרֹרִים *merorim*, Plantas amaras, LXX. *πικρίδες*, de quibus dicere possumus, laborare nos & copia & inopia: copia si catalogum legamus, quæ sacro huic usui fuerunt juxta Judæorum traditionem adhibitæ; in-

piâ, si perpendamus nomen illud esse generale, imo inopia, si conuenire debeant sequentes notæ. 1. oportuit esse amaras, id vult etymon מֵרֹר *amarum esse*, מֵרֹרִי *amarum*, מֵרֹרָה *fel.* 2. edules. 3. vernas, quia edebantur menibus vernis. Exod. XII. 8. Num. IX. 11. 4. reperibiles in Ægypto, Judæa & vicino deserto, ubi Pascha celebratum est. 5. obuias, & in promiscuo usu, nam rariores nec occurrissent facile, nec sufficere potuissent tantæ multitudini.

Misnæ Autor in *Pesachim* c. 2. f. 39. & ex eo *Maimonides* Lib. *de ferm.* c. 7. §. 13. has quinque numerant חֲזַרְתִּי *Chazareth*, מֵרֹרִי *Ulsin*, תַּמְכָּה *thamca*, חֲרַחְבִּינָה *charchabina*, & מֵרֹר *meror*. *Chazareth* lactucam esse in confesso ponit *Bochart*. p. 603. eamque *capitatam*, quam Germani nos *Hauptlein-Salat* nuncupamus. In *Gemara* explicatur per חֲסָה *chassa*, quæ Arabica est, & Lactucam notat. Utrumque & חֲזַרְתִּי & חֲסָה deriuant *Gemaristæ* à חָסַד *misere-ri*, quod ejus usus sit in vespera Paschatis, in Coena, quæ instituitur in memoriam Agni Paschalis, qui Symbolum fuit Misericordiæ diuinæ. *Quid est chasereth? idem quod chasa? quia misertus est DEVS nostri.* *Bartenora* in *Pesach* c. 2. f. 39. & monet *Buxtorff*. *Lex. Rabbin.* p. 722. לַטִּיכָה notare Rabbini ipsam *Lactucam Lattich*. Speciatim autem huc pertinet *Lactuca Picris* dicta apud *Plinium* L. XIX. c. 8. *pestimum* (Lactucæ) *genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida.* Sed est, ut mox videbimus, *picris* etiam *Cichorii* Synonymum, & ipsius *Lactucæ satiuæ* C. B. folia caulescente Planta amarescunt. *Lactucam capitatam* exhibet Fig. I.

TAB. CXXXIX.

Varie מֵרֹרִי *Ulsin* redditur, *Intybus*, *cherophyllum*, *cicerbita*, *Sonchus*, *Troximum*, plerique tamen *Intuba*, de quibus Poëta:

— & amaris intuba fibris.

Pro *Intybo* stat *Gemara Hierosolymitani Tal-mudis* in *Pesachim*, ubi מֵרֹרִי interpretatur מֵרֹרִי *Troximum*, מֵרֹרִי, quod ipsum est *Intybum*, סֵרִיס, *Didymus* *Geopon.* L. XII. c. 28. סֵרִיס, τὰ ἐξ τρώξιμα. *Trallianus* passim, ἐντυβον καὶ τρώξιμον. Hinc quia *Intybum* edule, & in

Acetariis crudum comeditur, *Glossæ* à *Stephano* editæ p. 12. *Acetaria* τρώξιμα, nempe à τρώγω. Sed in *Gemara* sunt מֵרֹרִי duarum specierum, *Ulsin agri* & *ulsin horti*, & additur, *Ulsin horti* esse *Lactucam*, quia nempe Lactucæ similis. *Dioscoridi* Σέρις, *Intubum satuum Lactucæ similis est* & latifolium. Nam distinguit & ille Σέριν ἀγρίαν ab ἡμέρῳ, addit, ἀγρίαν σέρην Πικρίδα vocari. Erit igitur *Ulsin horti* Endiuia, *Endiuia* Fig. II. *Ulsin agri* *Cichorium* Fig. III. de quo plura infra.

EXODI Cap. XII. v. 8.

II. Buch Mosıs Cap. XII. v. 8.

Herbæ amaræ, Endivium et Cichorium. Weißer Andorn, Grisch Körfel Kraut.

G.D. Heuman sculp.

EXODI Cap. XII. v. 8.

Marrubium album, Gingidium.

II. Zuch Wostis Cap. XII. v. 8.
Endivien, Wegwarten.

G. D. Heuman sculp.

EXODI Cap. XII. v. 8.
Gingidium, Tanacetum.

II. Buch Mosıs Cap. XII. v. 8.
Grend Körfel-Kraut, Neinfaren.

G. D. Heiman sculp

EXODI Cap. XII. v. 8.
Matricaria, Chamæmelum.

II. Bitch-Wort Cap. XII. v. 8.
Witter-Kraut, Chamillen.

M. Teyssier sculp.

1877

LIBRARY

EXODI Cap. XII. v. 8.
Meror, $\eta\kappa\rho\iota\varsigma$, Sonchus.

II. Buch Moses Cap. XII. v. 8.
Sonchen - Kraut.

Catharina Sperlingen sculp.

bus lethifera plura legi possunt apud *Lucianum* in *Lucio*, *Strabonem* L. XV. *Dioscoridem*, *Plinium*, alios. Merentur autem inprimis legi, quæ de vi venenata *Chamærhododendri Ponticæ maximæ Mespili folio flore luteo*, & mellis inde ab apibus collecti obseruat *Tournefort Voyage*. T. II. p. 221. *Hirdophnen esse Rhododendron* testatur quoque *Coben de Lara Tr. de conuenientia Vocabulorum Rabbinicorum cum Græcis*. Lit. ה. p. 35. *Hirdophne*, ῥοδοδάφνη, *Rhododendrum Hispanorum Adelfa mata conccida*.

In generali פירות Plantarum amararum insinuatione subsistit DEI mandatum, ut maneret Judæis seligendi inter oleraceas vel lactuaceas libertas: nam non omnis fert omnia tellus. Hodierni Judæi utuntur *Raphano majori*, *Armoracia*, *Chærefolio*, *Petroselino*, *Hederæ foliis* & similibus, pro Regionum diuersitate, *Lochner Nerium* p. 71.

Non fuerunt hæc *Herbæ amaræ* absque *Mysterio*. Significabatur *vita amara*, quam vivebant in *seruitute* illa graui ac dura, nempe *luto* & *lateribus omnique seruitio ruris*. Exod. I. 14. Ut exclamare omnino potuerint, quod posterius in captiuitate illa *Babylonica*. Thren. III. 15. *Satiavit me amaritudinibus, inebriavit me Absinthio*. Dicuntur quippe Hebræis *amara*, quæcunque animum grauiter angunt. Eodem fine comedebatur & *Panis azymus*, utpote *Palato* parum gratus, *panis miseriæ*. Deut. XVI. 3. *Azyma* hæc frustulatim apponuntur, quia pauperibus distribuuntur κλάσματα, non panes integri conf. *Boch.* p. 611.

Pergimus ad reliqua Præcepti v. 9. *Non comedetis ex ea, crudum, aut quod coctione coctum sit aqua, sed igni assum*. Crudum est Hebræorum נָא, vox ἐκ τῶν ἁπαλῶν λεγομένων, proprie non plane *crudum* sed *imperfectè coctum*. Sic exponunt Doctores recutiti, *Maimonides*, *Selomo*, *Kimchi*, *Pomarius*. Idem vult *naa* Arabum. Verbo: non debebat esse caro ἡμιόπτη, *femiaffa* vel solum *ustulata*, qualis illa apud *Alexim* in *Pannychide*, ubi quidam coquum ita objurgat:

- - - ἡμιόπτη μὲν
τὰ κρεὰδ' ἐστὶ, τὸ πεκομμὲν ἀπόδυνται

- - - semicoctæ sunt

Hæ carnes, corruptum est minuta.

Qualis sæpe comedi solet ab Anglis, imo plenè assatæ præferri. Reddidit *Oleastrus* hoc נָא *fractum, dissectum* à נָא *frangere, dissecare*, & vult agnum debere assari integrum, non dissectum per partes, ut sit in iis, quæ elixari solent, imò & sæpe assari. Sed est hæc interpretatio ἀπροσδιόνυστος. Assari quidem potest agnus integer, sed non comedi nisi diuisus aut dissectus. Quis igitur animo concipiat, DEVM Mofi dixisse non *comedetis agnum dissectum*? Præscriptus est & coctionis modus, *assatio*. Notabilis heic distinctio inter agnum Pascha-

lem, & reliqua Sacrificia. Illum assare, hæc elixare oportuit. Ita illi coxerunt *Pasa Igne juxta morem, quæ vero sanctificata fuerunt, coxerunt in ollis, abenis & caldariis* 2. Paral. XXXV. 13. ubi aperte distinguitur coctio ad ignem, id est, assatio à coctione in ollis, elixatione. Et assandum quidem erat caput Agni cum cruribus atque interioribus. Sed quomodo id intelligendum? Num viscera manebant intra Agnum non exenteratum? Sic, parum abest, Hottentottorum coenam egissent, foedam satis & spurcam, quod mansissent intestina cum Excrementis, imo horum foetor integrum Agnum conspurcasset. Placet, quod commentantur Judæi, aliàs circa hujusmodi ritus nimium superstitiosi, viscera debuisse seponi à corpore, & separatim in furno suspendi, nec in Agni ventrem retrudi: fuisset quippe hæc, retrusione facta, instituta assatio elixationis species, & agni corpus instar ollæ. Ex causis, cur assari debuerit Agnus, placent quæ cum festinatione Israelitarum conueniunt. Est hic coquendi modus simplicissimus & citissimus. Non opus olla, non Aqua, non alieni saporis condimento, sed solo Igne. Hinc *assa caro sola* dicitur Latinis, & *assa voce cantare* idem quod *sola voce*, nullo organo adhibito. Huc facit, quod legimus apud *Homerum* *Iliad* ξ. Ubi *Eumæus* bulcus:

Ὅππῃτα, δ' ἄρα πάντα φέρων, παρέθηκεν Ὀδυσῆϊ
Omnia assata afferens apposuit Ulyssi.

Ad quem locum *Eustathius*. Nota hic, diligenter *Eumæum*, *assas carnes Ulyssi apponere*, cum eas *tumultuariè* parasset præ festinatione. His quidem exclusum nolo mysterium: Iræ diuinæ in Peccatores accensæ ardorem exprimit commodè assatio. Huc faciunt graues illæ querelæ. Psal. XXII. 15. 16. *Factum est cor meum sicut cera liquefactum intra viscera mea, exaruit ut testa virtus mea, Lingua mea adhaerescit faucibus*.

Superest Lex illa v. 10. *Ne referuetis ex ea quidquam usque mane, quod vero ex ea usque mane relictum fuerit, Igne comburetis*. Obseruatum id in omnibus sacris conuiujs, *Manna*. Exod. XVI. 19. *Sacrificio Eucharistico* Leuit. VII. 15. XXII. 30. Tale quid habuere & Romani, teste *Macrobio Saturn.* L. II. c. 2. *Sacrificium apud Veteres fuit, quod vocabatur Proteruia. In eo mos erat, ut si quid ex epulis superfuisset, igne consumeretur. Hinc Catonis jocus est. Namque Albidium quendam, qui sua bona comedisset, & nouissimè domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidisset, Proteruiam fecisse dicebat, quod comesse non potuerit, id combussisse. Imo & in priuatis aspernabantur pri-dianas dapes. Unde ἑώλον, id est, τὸ εἰς τὴν ἑω λειπόμενον, quod in Auroram usque relinquatur, Suidæ idem quod ψυχρόν, μάταιον ἀνωφελές, ἀνίσχυρον frigidum, vanum, inutile, inualidum. Et cautum fuit hac Lege, ne sacri cibi consume-*

R r

rentur,

rentur, vel in profanos cederent usus. Sane Agni λείψανα vel onerassent discessuros Israelitas, vel Ægyptiis fuissent ludibrio, canibusue

prædæ, si relinquerentur. Imo forte hæ reliquæ Israelitis ipsis seruatae cessissent in objectum Idololatriæ uti serpens æneus.

TAB. CXLIV.

Exod. Cap. XII. vers. II.

Sic autem comedetis illam, Lumbi vestri sint accincti, calceamenta vestra in pedibus vestris, & baculus vester in manu vestra, & comedetis eam cum festinatione, Pæsa hoc DOMINI.

NE quis miretur hunc Judæorum habitum: Viatorum est mox iter aggressurorum, per arenosa deserta, rudes scopulos incessurorum. In Ægypto videntur degisse discalceati, tum quia Pharaonis mancipia, tum quia Orientalium ismos vetustissimus. Occurrunt passim ἀνυποδησίας exempla. In *Lycophrone Baleares*.

* Ἀχλαῖνον ἀμπρεύσαι, νήλαπον βίον.

Sine tunica trahunt discalceatam vitam.

Ex *Xenophontis Libro de Lacedæmonum politia* discimus, noluisse Lycurgum ut calceis emollirentur horum pedes, sed eorum priuatione obdurarentur. De Cretensium pueris venationi incumbenibus, imo puellis Veris tempore flores in montibus quærentibus idem legimus apud *Oppianum*, L. I. & IV. *Cyneg.* de Cyrenaicis Virginibus in *Callimachi Hymno in Cererem*; Quin Virgo Regii Sanguinis *Antigone* in *Sophoclis Oedypo Coloneo* describitur:

- - - πολλὰ μὲν κατ' αἰγρίαν
"Τλην αἶψτος νηλίπας τ' αἰωμένη

- - - sæpe in horridis
Syluis jejuna & nudipes oberrans.

Discalceatos vel semper vel sæpe offendimus *Phocionem* apud *Plutarchum*, *Lycurgum* Rhetorem, *Catonem* apud eundem in horum Vita, *Neronem* apud *Suetonium* c. 51. *Cottam* apud *Martialem*. L. XII. Imo *Clementis* Judicio *Pædagog.* L. II. c. II. viro maximè conuenit, ut sit discalceatus, nisi ad militiam proficiscatur; *Guido Panciroll.* L. I. *Rer. perd.* p. 318. ait: *Dio refert: Senatores olim discalceatos fuisse, præterquam si publice conuenissent; Catoniani moris mentionem facit Horatius.* L. I. Ep. XIX.

Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinantes, est enim Phase (id est transitus) Domini.

Quod si quis vultu toruo ferus, ac pede nudo,

Exiguæque togæ simulet textore *Catonem*, Virtutemque repræsentet, moresque *Catonis*.

Videtur ἡ ὑποδησία fuisse molesta, τὸ ὑποδέσθαι idem quod τὸ δέσθαι vinciri, ac si caligatum dixeris *Ligatum*. Apud ipsos Judæos prostant excalceationis exempla, *Davidis* 2. Sam. XV. 30. *Jesaja* XX. 2. *Ezechielis* XXIV. 17. *Berenices* Regis *Agrippæ* Sororis, quæ pro Judæis γυμνότηας πρὸ τῆ βίματος ἰκέτευσεν τὸν Φλῶρον, nudipes coram tribunali *Florum* Judææ Gubernatorem deprecata est, teste *Josepho Bell.* *Jud.* L. II. c. 15. *Hegefippo* L. II. c. 8. Et distinguenda sunt Climata. In Septentrionalibus nostris ἡ ἀνυποδησία minus est & familiaris & salutaris, sed in feruidis plagis, qualis est Ægyptus, facile sustinenda. Et hodie Afros, in eodem cum Ægypto parallelo magna anni parte nudis incedere pedibus nemo nescit. Sed quod supra innui, calceatio jam erat necessaria pro itinere longo, aspero, senticoso, imo 40. annorum, quorum decursu per miraculum calcei non fuere detriti. Deut. XXIX. 5. Huc facit monitum illud in *Theocriti Pastoribus*.

Ἐἰς ὄρος ὄνχ' ἔρπεις, μὴ ἀνάλιπος ἔρχειο, βάττε,
Ἐν γὰρ ὄρει βάρνοι τε, καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι.

In monte cum ambulas, ne discalceatus eas, Batte,

In illo enim Rubi & Aspalathi frondent.

Ut manus rudi labore, ita pedes nudo incessu redduntur callosi. Videntur autem nostri *Pascha* comedisse non sedentes sed stantes, ἀκλινῶς καὶ παγίως ἐστῶσι τοῖς ποσὶ, pedibus immobiliter & firmiter stantibus, ut legimus apud *Philonem Lib. de Sacrificio Abelis & Caini*. Ad hunc ritum alludit *Apostolus.* Eph. VI. 14. 15. Στῆτε ἐν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ὑποδησάμενοι τὰς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς Εὐαγγελίας τῆς εἰρήνης.

TAB.

EXODI Cap. XII. v. 11.
Coena Paschalis.

II. Buch Mos. Cap. XII. v. 11.
Verzehrung des Osterlammes.

M. Tiroff sculp.

TAB. CXLV. CXLVI.

Exod. Cap. XII. vers. 22.

(a) Accipite quoque fasciculum Hyssopi, & tingite in sanguine, qui fuerit in pelui, & contingite supera limina & duos postes sanguine, qui est in pelui, nullusque ex vobis domus suæ fores egrediatur usque mane.

(a) Ebr. trahite & accipite, ut Germanus dicit Zieband bin.

Fasciculumque Hyssopi tingite in sanguine, qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & utrumque postem, nullus vestrum egrediatur hostium domus suæ usque mane.

Occurrit heic ante omnia **אֶזוֹב** *fasciculus Hyssopi*, qua debebant aspergi Aedium postes & superliminaria. Aliud Aspergillum ex Cedro, Coccino & Hyssopo inuenimus. Levit. XIV. 6. 7. 49. 51. Num. XIX. 6. 18. Quo alludens David á peccatis suis purgari petit Hyssopo. Ps. LI. 9. Id propter *ὑσσωπος* *Hesychio* dicitur *βοτάνη σμηχῶσα*, herba *abstergens*, *purgans*. Hebræum **אֶזוֹב** etiam per *ὑσσωπον* reddit Apostolus Hebr. IX. 19. 21. Vocum adest similitudo Hebraicæ, Græcæ, Chaldaicæ **אֶזוֹב** *ezoba*, Æthiopice, *Ezob*. Taceo Linguas Europæas plerasque, Italicam *Hissopo*, Hispanicam *Isopo*, Gallicam & Anglicam *Hyssope Isope*, Germanicam *Isop*, *Ysop*, Belgicam *Ysope*, Danicam & Hungaricam *Isop*, Bohemicam *Hysop*, Polonicam *Isopie*, Lithuanicam *Izapas*. Et sane non potuerunt falli Græci Interpretes, qui *ὑσσωπον* constanter reddunt; quia tunc, cum sacros libros sunt interpretati, stetit adhuc Judæorum Respublica, in qua **אֶזוֹב** *Ezob* quotidianus erat usus asperforius, ut nullum Sacerdotum latere potuerit, quid esset *Ezob*, quos inter fuit & *Iosephus*, imo unus é primis, qui & Græcos fuit sequutus. Affine insuper est Syriacum *Zupha*, pro quo male nonnulli legerunt *lupha* *אֶזוֹב*. Arabes quidem exponunt **אֶזוֹב** i. e. *Origanum*. Sunt *Origanum* & *Hyssopus* plantæ affines, imo Succedaneæ, in eadem apud optimos Botanicos classe, & *Hyssopus* veterum Origano haud absimilis, *ὄριγανος ἑρακλειωτικῆ φύλλον ἔχει ἐμπερὲς ὑσσωπῶ & Origanum Onidis λεπυρότερα τοῖς φύλλοις καὶ μᾶλλον εὐκωμία ὑσσωπῶ*. *Diosc.* L. III. c. 32. 33. hinc & Talmudici **אֶזוֹב** *Tsitbri Origanum* numerant inter Hyssopi genera. Imo & sunt Herbæ congeneres, *Marum*, *Sampsuchum*, *Majorana*. Et pro *Majorana* inclinât *Bochart Hieroz.* P. I. L. II. c. 50. Tolerari possunt hi omnes, ut Judæis licitum

fuisse autumem, pro Regionis diuersitate vel hac vel illa congenere Planta uti: Nam non omnis fert omnia Tellus. Sunt & ipsius *Hyssopi* variæ species. In *Tractatu* Talmudico *de Sabbatho* **אֶזוֹב** *Peab*, **סִימֶר** *Seab*, **צִתְרִי** *Tsitbri*, **קורנית**. Ignota jam omnibus Botanicis nomina. Facilius forte cum Botanica moderna conciliari possent, quæ á regione in qua crescunt, denominationem habent, videlicet **אֶזוֹב** *Hyssopus Græca*. **אֶזוֹב כּוּחִי** *Hyssopus Cochaliensis*, **אֶזוֹב רוֹמִי** *Hyssopus Romana*, **אֶזוֹב מְרֹכֵר** *Hyssopus sylvestris* vel ex *deserto*, quæ leguntur in *Cholin* c. 3. f. 62. b. Ex quibus haud dubiè liberum fuit Judæis, eam eligere speciem, quæ erat ad manus; sed miror, quo fundamento *Tremellius* **אֶזוֹב** exponat per *Muscum*, *Lev. Lemnus* & *Schindlerus* per *Adiantum*. Haud dubie hi pro basi ponunt I. Reg. IV. 33. ubi *Salomon* dicitur *differuisse de Plantis á Cedro*, quæ est in *Libano*, usque ad *ezob*, qui nascitur ex *pariete*, id est, à maximis ad minimas, quales sunt *musci*, *Adianta*, *ruta muraria*, *Trichomanes*, quæ vero *Paschatos* nostræ Historiæ & aspergillo haud quadrant. Quadraret potius *Piscatoris* & *Ochini Libanotis* seu *Rosmarinus*. Manebimus in *Hyssopo*.

Hyssopi Officinarum cœruleæ seu spicatæ C. B. *Hyssopi vulgaris spicati angustifolii flore cœruleo rubro & purpureo* J. B. cujus & adjicimus Iconem Fig. I. & Characteres Fig. II. hæc est apud J. B. descriptio. Ex radice lignosa, gunt plures, quadratæ, subhirsutæ, geniculatæ, dodrantem longæ, ramosæ, ad quarum nodos folia oriuntur verticillatim posita, foliis Lauendulæ similia, sed duplo breviora, sapore acriusculo, odore non ingrato: flores in spicam longam digesti sunt ad ramorum articulos, in unam partem fere spectantes, monopetali, labiati, quorum labium superius surrectum est, subrotundum, bifidum, in tres partes

res diuifum, mediâ cochlearis inftar excauata bicuspidē, & quodammodo alatâ. Ex calyce furgit pistillum 4. veluti Embryonibus stipatum, qui abeunt in totidem semina oblonga, in capsula, quæ floris calyx fuit, recondita. Ex J. B. & *Tournefortio*.

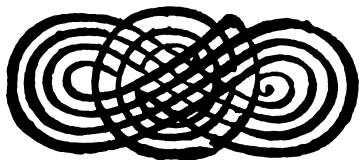
Est *Hyssopus*, quem non dimittimus absque mystico usu Planta aromatica, quæ ratione volatiliū suarum & oleoso-salinarum particularum resoluit sanguinem viscidum, maiorem in corpore motum caloremque excitans, hinc & à veteribus Plantis calidis adnumeratus. Ita sane Sanguis & omnis passio CHRISTI rigida nostra & frigida corda excitat, mortuos nos in peccatis resuscitat, cupiditates nobis natura viscositatis aut glutinis adinstar adhærentes abstergit, resoluit, dissipat, vitales, spirituales, reddit. *Eusebia* Hyssopi, & amaricans sapor repræsentat sacrificium unicum & fragrantissimum CHRISTI, nosque ipsos disponit, ut opera bona in fragrantem odorem & gratitudinis testimonium DEO offeramus deuotissima mente. Resistit Hyssopus vi amaroris sui putredini, & lumbricos viscera nostra lancinantes enecat. Ita & nos sanguine dulcissimi Seruatoris aspersi, nec alio medio, rodentem conscientiæ Vermem subigimus, & tranquillās reddimus animas. Abstergens est Planta Hyssopus, & viscositates parietibus ventriculi ac intestinorum affixas veluti defricans, usualis proin in balneis & clysmatibus, externa forma cum vino cocta in Epithematibus adhibetur ad dissipandos tumores varios, etiam inflammatorios. Ita & nos sanguine CHRISTI fermentum veteris Adami abstergimus, passionibus deprauatis quibuscunque nos liberamus, inde à Planta Pedis usque ad capitis verticem, tumoribus ulceribusue obsitos. Specificum porro perhibetur Hyssopus in Epilepsia, testibus vetustissimis Arabum & Græcorum Medicis, *Hippocrate* de *Morbo Sacro*, *Tralliano* L. I. c. 15. *Messue* de *Simpl.* c. 18. *Jan. Damascen.* L. III. *art. curand.* c. 23. Tali morbo caduco conferri queunt percommode variæ Tentationes, anxietates, conscientiæ terrores

& angores, quibuscum si conflictandum nobis est, præstantius non suppetit remedium, quam pretiosissimus Seruatoris Sanguis. Silentio prætereo, ne euagari nimis videar, alias Hyssopi proprietates, staturam non altè surgentem, Humilitatis indicem, vires pectorales, cephalicas, Cosmeticas, relegans Lectorem ad *Wedelii Disputationes de Hyssopo in genere*, de *Hyssopo Herba Sacra*, de *Hyssopo mystica*, quæ extant in *Exerc. Medic. Philol.* Dec. VII.

Vas, quo Agni sanguis excipitur ἡρ *Saph* vocatur, Plurale *יםם סופם* vel *סופם* occurrit. Jer. LII. 19. I. Reg. VII. 50. 2. Reg. XII. 13. ubi de Vasis Sanctuarii. Hinc forte *simpuium*, *simpulum* dictum vasis lignei genus in sacris adhibitum apud *Nonium* ex Varrone. *Bochart. Hieroz.* p. 586. cujus diuersas sisto formas ex veterum Romanorum Monumentis. Est & *Sipho* Hydracontisterium, machina restinguendis incendiis idonea. *Hesychus.* Σίφων ὀργανόν τι ἐκ πετρῶν ὑδάτων ἐν τοῖς ἐμπροσθεῖς. Quocum percommode comparatur cor, infiniti artificii Hæmacontisterium, & naturali, & mystico sensu huc quadrans, quod fufius diducere nunc haud vacat.

Præcepit DEVS, ut nullus Israelitarum domus sue fores egrederetur usque mane, ut nempe se viderent sub custodia agni Sanguinis custoditos, neque in manus Angeli percussoris inciderent. Sic Noacho & Noachidis nulla fuit salus, nisi in Arca, familiæ Raab in Jerichuntis excidio nulla nisi in domo, ex qua pendebat funiculus coccineus, cui quoad colorem respondebat Sanguis Agni. Huc videtur alludi Jes. XXVI. 20. Ita fidelibus Noui Testamenti nulla Salus nisi in Domo DEI in Sanguine Agni immaculati.

Quia *Origanum* & *Majorana* Plantæ sunt *Hyssopo* congeneres, sistere volui Tab. CXLV. Fig. III. *Origanum sylvestre*, quod *Cunila bubula* Plinii C. B. siue *Origanum vulgare spontaneum* I. B. & Fig. IV. ejus characteres; nec non Fig. V. *Majoranam vulgarem* C. B. siue *Majoranam majori folio ex semine natam* I. B. ejusque characteres. Fig. VI.

TAB.

EXODI Cap. XII. v. 22.
Hyssopus Origanumque intincta.

II. Buch Exodus Cap. XII. v. 22.
Zingeraüchre Hop und Posten.

I.G. Pinz sculp.

EXODI Cap. XII. v. 22.
Postes sanguine sparsi.

II. Buch Mos. Cap. XII. v. 22.
Blut-besprengte Thür-Hölzer.

M. T. Hoff sculp.

TAB. CXLVII.

Exod. Cap. XII. vers. 29. 30.

Et factum est media nocte, quod DOMINVS caderet omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito Pharaonis sedentis super solium ejus, usque ad primogenitum captiui, qui est in (a) carcere, & omne primogenitum jumentorum.

(a) In domo putei vel fouez.

Et surrexit Pharaon noctu, ipse & omnes serui ejus, atque cuncti Ægyptii, & factus est clamor magnus in Ægypto, quoniam non erat domus, in qua non erat mortuum aliquid.

Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, usque ad primogenitum captiue, quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum.

Surrexitque Pharaon nocte, & omnes serui ejus, cunctaque Ægyptus: & ortus est clamor magnus in Ægypto, neque enim erat domus, in qua non jaceret mortuus.

E Lucet, si ullibi in prægressis Ægypti plagis, in ultima certe hac τὸ ὅσιον. Præcedunt comminationes Prophetiæ. *Adbuc unam Plagam adducam super Pharaonem, & super Ægyptum, tum tandem vos dimittet.* Exod. XI. 11. *Circa medium noctis ego exhibeo in ipsam Ægyptum, morieturque omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus, usque ad primogenitum ancillæ, quæ est post molam, atque omne primogenitum jumentorum. Et erit clamor magnus per totam Terram Ægypti, qualis nunquam fuit, & qualis nunquam futurus est. Apud cunctos autem filios Israel non mutiet canis lingua sua, neque in Hominibus, neque jumentis.* Exod. XI. 4. 5. 6. 7. *Transibit DOMINVS ut cædat Ægyptios.* Exod. XII. 23. Et en! ad litteram nunc impletur, quod DEVS fuerat interminatus, imo ad apicem literulæ. Quis autem insolita hujusmodi, imo monadica, prædicet, nisi qui omnisapiens? Quis comminationes dabit effectui, nisi qui omnipotens?

Insolita dico, imo monadica, quæ nec ante contigerunt, nec post. *Pestis*, seu alius morbi acutissimi genus, grassans per uniuersam Ægy-

ptum, unicam tantum in una familia tollens, & repentina quidem morte, quæ non, ut communiter, è medio aufert imam populi sæcem, colluctantem cum Fame & omni miseria, sed omnem Filium Primogenitum, nullo habito discrimine Temperamenti, Ætatis, vigoris, Nobilitatis, imo quæ ad pecus usque descendit, ejusque primogenita. Quod si tetigisset Plaga hæc primogenitum solum Pharaonis, variæ potuissent excogitari atque produci causæ naturales, ut diuites sunt Medicorum filii hujusmodi conjecturis. Nam Mors æquo pede pulsat pauperum tabernas Regumque turres. Neque fuisset alicujus in oculis Ægyptiorum momenti plaga, si affecisset decades aliquot, vel centurias Mancipiorum. Videre debebant & palpare Ægyptii Digitum DEI, tanto quidem magis, quia à Lue hac immunes fuere omnes Israelitæ: persuasi esse DEVM parietem intergerinum inter Ægyptios & Hebræos. Et ad Miracula pertinet ipsa, quam DEVS dictauit, prophylaxis, *qua Sanguine agni contingi debebant supera Limina, & duo postes.* Exod. XII. 22. sicque Percussoris euadere iram.

TAB. CXLVIII.

Exod. Cap. XII. vers. 37.

Profecti sunt itaque filii Israel de Rameses in Suchoth circiter sexcenta millia peditum fortium virorum præter pubem.

Profectique sunt filii Israel de Ramese in Socoth, sexcenta fere millia peditum virorum absque parvulis & mulieribus.

PLus habet hîc *Israelitarum* Ægypto egredientium *numerus* in recessu, quam quidem prima fronte videtur: conferendus probe cum illo, qui expresso DEI mandato institutus fuerat, calculo primo die secundi Mensis & Anni ab exitu ex Ægypto, quo soluere debebant *dimidium sceli juxta Siclum Sanctuarii* omnes *nati viginti annos & supra*; nempe 603550. Levitis exclusis, quod constat ex Exod. XXXVIII. 26. Num. I. 46. 47. II. 32. 33. Ubi notandum, jam ante numerationem hanc in deserto primam periisse 3000. occasione *μοχολατρίας*. Nostro, quem nunc examinandum sumimus, numero accedit propius Israelitarum, Canaan itidem mox ingressurorum 601730. Num. XXVI. 51. Quod si insuper addere desideres Infantes, Uxores, Senes, surgas facile ad 3000000. Hominum, qui Numerus sane enormis, si conferatur cum 70. illis Animabus, masculini nempe Sexus, quæ cum Jacobo descenderant in Ægyptum, quarumue mentio fit reiterata Gen. XVI. 26. 27. Exod. I. 5. Deut. X. 22. Act. VII. 14. in diuersos nos rapiunt sensus.

Nempe à *Jacobi* ingressu in Ægyptum ad exitum usque Israelitarum ex Ægypto defluerunt Anni 205. Qui piâ nec scrupulosa deuotione magnalia hæc DEI aspicit, adimpletas videt ad unguem DEI promissiones Patribus iterato factas, Abrahamo Gen. XXII. 17. *Certissime benedicam tibi, & multiplicabo vehementer semen tuum, quemadmodum stellas cæli, & arenam, quæ est in littore maris.* Imò vero miram hanc DEI benedictionem populo in exemplum sistit, conuicturus eum de veritate rei. Deut. X. 22. *Cum septuaginta animabus descenderunt Patres tui in Ægyptum, & nunc posuit te DOMINVS DEVS tuus, & multiplicauit te veluti stellas Cæli.*

Sunt ex Atheorum ordine, quibus multiplicatio hæc tam cita 70. Hominum ad 600000. mera est Fabula, explodenda sibilo, sed sunt quoque, qui *φαινόμενον* hocce inter Miracula referunt. Et his & illis subsidio veniunt graues & duræ, quas in Ægypto sustinuit populus Israeliticus longa seruitute pressus, calami-

tates, ingens infantum masculorum iussu Principis forte occisorum numerus. Sed nebulam discutiet utrisque inprimis Arithmetica & singularis DEI prouidentia, qua idipsum, quod ad Gentis descriptionem viam parare debebat, inseruit ejusdem multiplicationi: nec desunt causæ naturales. Erant Israelitæ ut Bumulgi, ita & *γαλακτόφαγοι*, viuebant Lacticiniis & Carne, ad morem ferè Heluetiorum, qui duram quidem, sed sanam viuunt vitam; Haud deerant illis, quod ex Historia constat pretiosæ illæ & sapidæ cæpæ Ægyptiacæ, quibus coagulum illud Lactis forte in ventriculo congestum resoluebatur, imo & stimulus fuit additus ad opus illud, propagationi generis Humani destinatum. His accedit Labor durus, sed digerendis cibis crudioribus & Sanitati proficiuus. Excecatani videmus & heic Pharaoni & Consiliariis Regiis *ἀφιλοσόφους* mentem. Horum intentio erat, graui Labore & multo sudore diminueret hunc populum. En, ita stolidus Tyrannus: *populus filiorum Israel major est & fortior nobis, agite, callide circumueniamus eum, ne augetur: fieret enim, si nobis bellum ingruat, ut iunctis hostibus contra nos pugnaret, atque ex Terra emigraret.* Exod. I. 9. 10. En Rationem Status, quæ obtinuit in aula Ægypti! sed & en medium in sapientissimo illo Status diuini consilio formatum! *Constituerunt super (populum Israel) Præfatos, qui tributa exigent, affligerentque eum oneribus suis, extruxeruntque Urbes Pharaoni, quæ essent Repositoria, nempe Pithom & Raemes.* Sed percipite mox consilii acutissimi effectum: *Quo vero magis eum affligerunt, hoc magis augetur, & erumpebat.* v. II. 12. Ineunt horum Seculorum Tyranni, quorum enumeratione supersedeo, aliam longe ab illa viam. Exequendis hujusmodi truculentis consiliis præsto sunt violentiora remedia, Rotæ, Patibula, Ignis, Exilia, Triremes, Gladius, tenebricosi & putridi Carceres, violentæ conuersiones. Non quidem latuerant Pharaonem & hujus generis violenta remedia, tale certe fuit mandatum illud Regium ad obstetrices Hebræas: *Quando in partu adfueritis Hebræis mulieribus, videri-*

EXODI Cap. XII. v. 29. 30.
Cædes Primogenitorum.

II. Buch Mos. Cap. XII. v. 29. 30.
Erschlagene Erstgebürth.

I. A. Friedrich sculp.

EXODI Cap. XII. v. 37.
Exitus Israelitarum.

II. Buch Moses Cap. XII. v. 37.
Israelitischer Auszug.

M. Tyroff sculp.

Videritisque eas in partu filium parturire, interficite eum, si filia fuerit, uiuat v. 16. breuissima utique ad intercipiendam Humani generis propagationem via. Sed quonam id, quod omni & Diuinæ & Humanæ Legi contrariatur Præceptum successu fuit effectui datum? *Timuerunt obstetrices DEVM, & non fecerunt, quod præceperat eis Rex Ægypti, seruaruntque filios viuos* v. 17. Maximi Principis injustissima iussa vilipensa mirare, & Consilia Status pessima euerfa à duabus feminis, quarum nomina *Sipbra & Pua* æternæ memoriæ sunt sacra v. 15.

Explicationi eorum, quæ modo protuli, inseruit, quod Medicina nos docet, Laboribus duris, & parco simul victu, vel fame, delicatulis cibis, vel minus solidis, melonibus, Cucumeribus, Lactuca, Hominis vires atteri: roborari e contra laboribus duris licet, sed cibis simul solidis; conuenire videmus caseum etiam pessimæ notæ, & panem *δύσπεπτον* Rustico vel Lignicidæ, non item delicatulo: & suppetit Ratio: dant solidi cibi nutrimentum solidum, fibras & carnes solidas: forti membrorum corporis actione promouentur omnes corporis secretiones, à quibus dependet & Vita nostra, & Sanitas. Hinc soluendum Miraculum illud, quo ad durissimos triremium labores damnati, omnibusque Aeris injuriis expositi, imo & Officialium furori, miserriam hanc vitam, vel potius quotidianam mortem ad 20. 30. annos protrahunt, & ultra. Docet præterea nos experientia quotidiana, abjectissimæ fæcis Homines, qui pauperrimam vitam multo sudore trahunt & labore, ditiores esse prolibus, quam Ventres illos crassos, otiosos opulentorum. Extat hanc in rem obseruatio apud *Hippocratem de Aere, Aquis & Locis*, Libello illo aureo. Sect. III. p. 75. de *Scythis*, qui ob corporis mollitiem, humiditatem & frigiditatem generandæ proli inidonei sæpe macilenta suarum seruorum, duro labore enutritarum corpora in subsidium vocare opus habent, familias propagaturi. Et de *Tartaris* atque *Cibienfibus*, Nationibus ratione Vitæ generis oppositis, obseruant Historici, generare illos, expeditionibus bellicis aduetos filios plures quam filias, hos vero delicatulos plures foemineas proles, quam masculas.

Sed pergimus ad accrementum illud prodigiosum Israelitarum à 70. personis ad 600000. Heic subsidio venit ex Mathesi *Progressio Geometrica*, quæ scalæ instar breui ab exiguo nos ducit ad maximum numerum. Pone cum *Augustino Torniello*, spatio 30. Annorum parere unicam conjugem marito suo proles 14. Filias nempe 7. & totidem Filios, obtinebis annis septies triginta siue 210. posteros 117649. virilis sexus omnes, & à 7. Viris eadem seruata proportione 823543. Si 7. Prolum hæc est multiplicatio, qualis erit quæso 70? *Capello* placet progressio decimalis, dat hæc Patri 40.

annos nato filios 10. & 200. annorum decursu 1000000. Propius ad scopum nostrum ferit hæc tabula

Cum Jacobo venerunt in Ægyptum	-	54.
Generatio I.	-	540.
II.	-	5400.
III.	-	54000.
IV.	-	540000.
III. & IV.	-	594000.

Ubi nomen Rationis semper est 10.

Si cui scrupulum mouet Israelitarum Ægypto egredientium numerus excessiuus (nam sunt &, quibus videtur paruus nimis) ei perpendendam damus insignem Ægyptiacæ terræ fecunditatem sane Veteribus celebratam. En testimonia! *Aristotelis Hist. Anim.* L. VII. c. 4. *πολλὰς καὶ πολλαχῇ &c. pariunt mulieres sæpe & plerisque in locis geminos, quemadmodum in Ægypto. Pariunt etiam tres aut quatuor, & quidem nonnullis in locis frequenter id fit — sed quinque summum nascuntur, jam enim pluribus id euenisse visum.* Et mox *μία δὲ τις &c. quædam quatuor partibus peperit 20. liberos, quinos enim simul peperit, eorumque multi sunt educati.* *Plinii* L. VII. c. 3. *Trigeminos nasci certum est, Horatiorum, Curatiorumque exemplo: supra inter ostenta ducitur, præterquam in Ægypto, ubi fetifer potu Nilus — in Ægypto septenos uno partu simul gigni auctor est Trogus.* Plura testimonia si desideras, lege *Senecam* L. III. *Quæst. Natur.* c. 25. *Paulum* JC. in *Leg. III. Digest. Columellam de re Rust.* L. III. c. 8. Si hæc non sufficiant, considera multos ex Israelitis, pro more Gentium orientalium, imo & Patrum fuisse *πολυγάμους*, plurimos in prima Adolefcentia maritatos. *Πολυτέκνων* passim prostant Exempla. Haud opus adducere profana. *Gedeonem* in Sacris Pandectis legimus patrem 70. filiorum *Jud. VIII. 30. Jairum XXX. Jud. X. 4. Ibzanem* patrem 30. filiorum & totidem filiarum. *Jud. XII. 9. Abdonem* 40. filiorum & 30. Neptum auum v. 14.

Ne quis autem miracula hæc quærat Naturæ in remota illa, & vegetiori magis mundi ætate. Accedam propius ad nostra tempora. Obseruant Physici moderni, Anglicæ imprimis Nationis, ex emortuorum Catalogis, e quibus hebdomadatim & annuatim conspiciere licet, & ad calculum redigere, proportionem mutuam *natorum, & denatorum*, viuere in circa $\frac{1}{16}$ in ætate media inter 16. & 65. annos, quæ ipsa est ætas virorum bello idoneorum, & proportio eorum, qui masculini sunt generis ad summam omnium. Computa ex hoc fundamento summam totalem Israelitici populi, obtinebis, quod supra indigitaui generatim 3454765. nempe 1764706. sexus masculini, pro sexu foemineo $\frac{1}{15}$. in circa minore 1647059. additis Leuitis, non numeratis juxta Num. I. 47. 43000. Calculum prosequenti patebit, Israelitas sese in circa singulis 14. annis duplasse, id quod

quod hodie faciunt subinde Familiæ spatio annorum 20. Nationes integræ 360. aliquando etiam citius, quæ multiplicatio respondet & illi Israelitarum, quod patebit Exemplo Davidicæ illius numerationis conferendæ cum Israelitarum, qui Ægypto egressi fuere, numero. Sed obseruandum, quod mox sequitur.

Non nempe est unquam ex oculis remouenda *Prouidentia* DEI circa regimen Generis Humani, ejusque multiplicationem, quæ non semper fuit eadem. Inde à Creatione ad Diluuium, imo & à Diluuiana Inundatione ad exitum hunc Israelitarum, magna fuit Hominum multiplicatio: suppeditabat ad hunc finem DEVS subsidia omnia huic fini adsequendo necessaria, ætatem prouectam magis, sanitatem minus interruptam, annos omni ex parte fertiles: debebat Terra habitari & impleri. Ast repartitione per orbem habitabilem facta numerosæ adeo multiplicationi haud amplius est locus. Ubi, & unde, viuerent mortales? Quorsum colonias mitterent? Nonne Regiones omnes, de Europæis in specie loquar, infartæ? Quid, putas, contingeret, si loco 350000000. quot quidem viuos nunc computant in orbe habitato nonnulli eruditi, viuerent 11055000000. qui prodirent juxta *Chuueri* computum, si multi-

plicatio illa Patriarchalis adhucdum locum haberet? Quid, si vel Canto Tigurinus vel Heluetia foret 31. vel 32. vicibus numerosior, quam nunc est? nonne ad nutriendam tantam mortalium viuorum copiam opus esset Mannæ coelestis delapsu, Coturnicibus vel Locustis aliunde advolantibus?

Est eadem prope propagationis numerosioris proportio, quæ vitæ longioris Patriarchalis. Fiebant tunc temporis generationes multæ simultaneæ, quæ nunc sunt successiuæ. Non generabat duntaxat Pater, ubi excessit ephebis, sed pergebat ita ad 60. 70. imo centenos aliquot annos, & videre poterat integras, quæ ex Lumbis suis prodire, Nationes. Omnia hæc fieri nunc debent successiuè, sensim ac sensim, & effectui dari non per Patres, sed per filios, nepotes, abnepotes. Posita vitæ periodo media Patrum 450. nostra 22. annorum, prodibit proportio illius ad hanc ut 20. ad 1. Generatio sic ante Diluuium vigecupla, quæ nunc est simpla.

Illustrari possent, quæ hætenus dixi, exemplis singularum seu Tribuum seu Familiarum Israeliticarum. Sed commodius hæc referuo in Commentarium ad Num. I.

TAB. CXLIX. CL. CLI.

Exod. Cap. XIII. vers. 21. 22.

Et præcedebat eos DOMINVS interdiu per columnam Nubis, ut deduceret eos per viam; noctu vero per columnam Ignis, ut luceret eis, quo incederent diu noctuque.

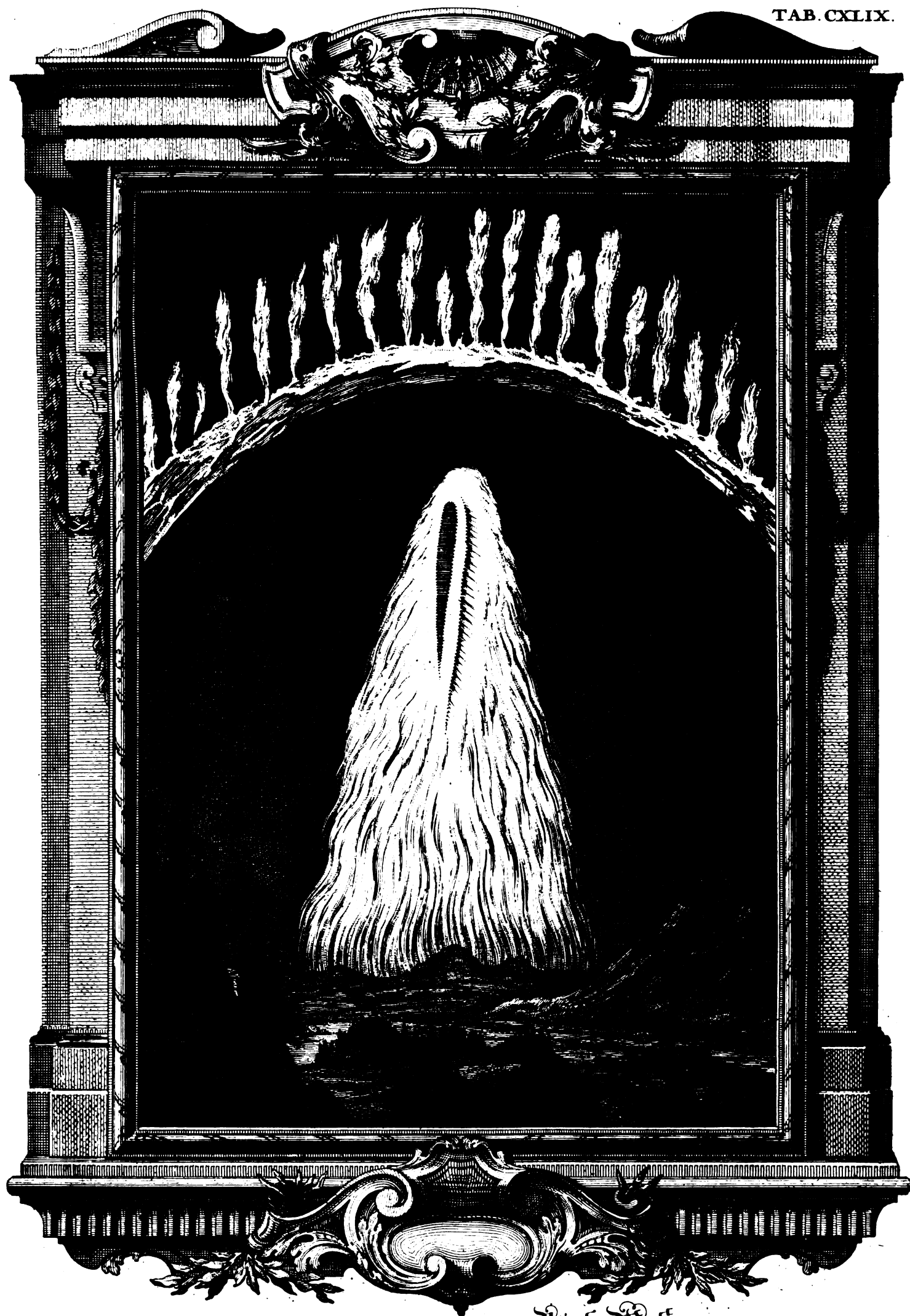
Interdiu columna Nubis non recessit à conspectu populi, nec Ignis columna noctu.

Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, ut dux esset itineris in utroque tempore.

Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem coram populo.

Sunt in pulcherrimo illo Meteororum Theatro, Atmosphæra, Mira & miracula, mira multa pro miraculis agnita. Heic tot sæpe conspicias Philosophos. quot spectatores, imo tot fere Prophetas, qui ex raris quibusuis Phænomenis de rebus etiam futuris judicare & prognosticari norunt. Heic quiuus etiam ignorantissimus Physicum agit, pictorem, Vatem, ex quouis figurare, fingere sciens quiduis. Imo sunt, quod mireris, in schola hac meteorologica

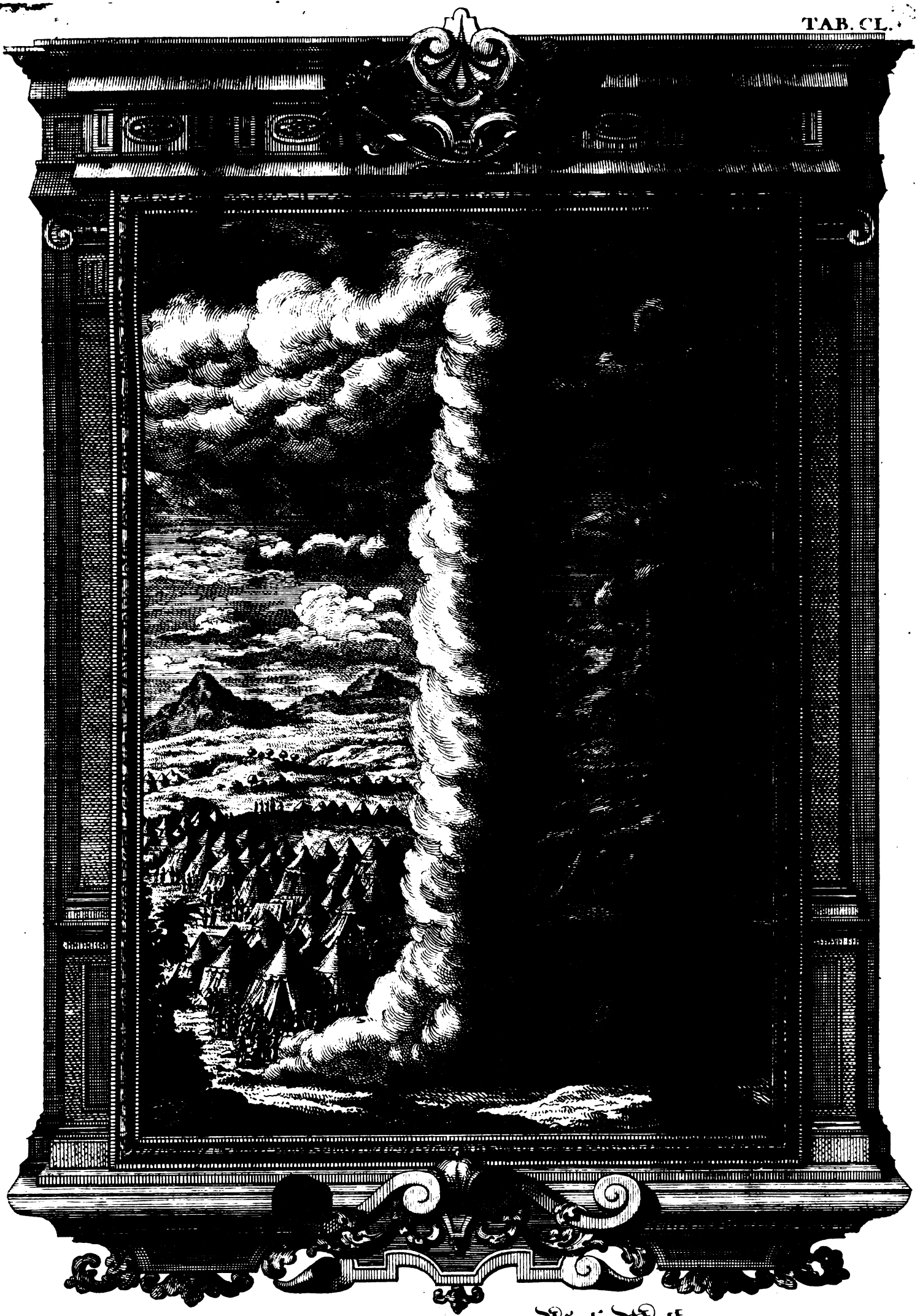
doctissimi quique Idiotæ maximi. In Officina versamur, seu Theatro, ubi vel solæ radiorum per Nubem densam, Atmosphæram, Refractiones repræsentant virgas, Hastas, Enses, Exercitus integros, Sarcophagos, & id genus alia, quæ mox atque comparent per uniuersum sparguntur Terræ habitatæ orbem, Nouellarum explent paginas, intrant vel irrumpunt potius in secretissima Principum cubicula, & Templorum conscendunt Cathedras. Exemplum sistit, ne longius discedamus à Columna

EXODI Cap. XIII. v. 21. 22.
Aurora Borealis.

II. Buch Mosıs Cap. XIII. v. 21. 22.
Nordſchein.

B. S. Sedletzky sculp.

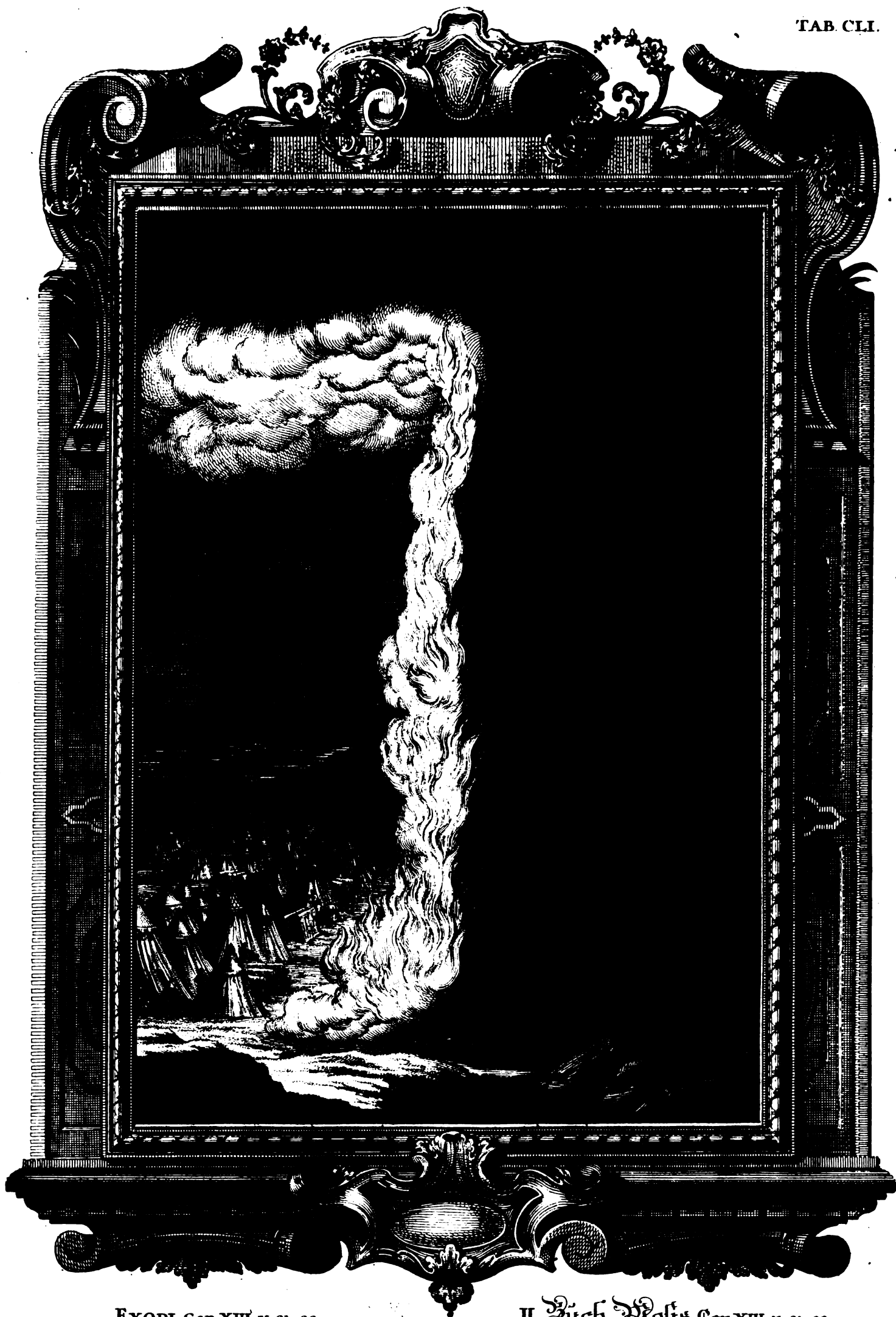

EXODI Cap. XIII. v. 21. 22.
Columna Nubis diurna.

II. Buch Mosi Cap. XIII. v. 21. 22.
Wolken-Säule bei Tage.

I.G. Rie sculp.

EXODI Cap. XIII. v. 21. 22.
Columna Ignis nocturna.

II. Buch Mos. Cap. XIII. v. 21. 22.
Feur = Säule des Nachts

B. S. Sedlitzki sculp.

lumna nostra, quam examinandam summus, Nubis & Ignis Meteorum d. 23. Febr. 1716. visum in agro Tigurino, inter horas 10. & 11. vespertinas *Columnæ* instar *Ignis* erectæ, quæ quaquaversum sparfit fulgorem, orta occasione Incendii in pago *Lommis* Turgouia, unde radii per Atmosphæram speciatim Irchelii montis densam refracti per Lentem veluti opticam *Eglisfouienfibus* exhibuerunt rarum phænomenon Fig. I. Ut nihil dicam de Columnis illis igneis, magno sæpe numero, & mire ludenti varietate in *Aurora Boreali* conspicuis, mira olim portendentibus Fig. II.

Sed nunc comparebit aliud prorsus Phænomenon reuerâ θαυμάσιον, *Columna Ignis ac Nubis*, quæ sicuti fuit certissimum & visibile, præsentiaæ DEI testimonium, infinitis superat parasangis omnes Naturæ vires. Patebit id ex ipso Examine: patebit, non fuisse; quod *Herm. von der Hardt Eph. Philol.* Disc. VI. contendit, columnam fumi ab Igne Aræ constanter surgentis. Patrocinator illi Fumus ex Incendiis Ædium, Aere tranquillo, Columnæ instar rectâ surgens. Testimonium eni: Jud. XX. 40. *Cum fumus cœpisset ascendere ex Urbe, columna scilicet fumi, respiciebat Benjamin post se, & ecce uniuersa ciuitas ascendebat cælum versus.* Columnam proin & hanc Ignis aliud nihil fuisse quam Ignem & fumum ex Altari diu noctuque surgentem, qui & ipse fuerit Diuinæ præsentiaæ signum. Ita utique concipimus, locum & castra mouente Mose cum Altari transportatam fuisse Columnam Nubis & Ignis. Nec difficultatem, si diis placet, patitur circumstantia illa, qua soluens Angelus DEI, qui præcedebat Castra Israelis, ibat post eos: *Migrauit quoque Columna Nubis, quæ erat ante eos, & stetit à tergo illorum. Venitque inter Castra Aegyptiorum, & Castra Israelitarum, & fuit nubes & tenebræ* (Ægyptiis) illustrauit vero noctem (Israelitis) ut alter ad alterum tota ista nocte non accederet, Exod. XIV. 19. 20. Redit huc omne Mysterium, fuisse sacrum Ignem, in fronte Castrorum locari solitum & portari, hac vice retro locatum, inter primum pilum Aegyptiorum, & postremum agmen Israelitarum.

Occurrit in Originali Textu vox *נֶבֶל*, quæ hic & alibi notat Columnam, & talem quidem, quæ in ciuili Architec[t]ura ædificia sustinet, uti II. Reg. XXV. 17. I. Reg. VII. 3. & constat ordinarie ex Lapide, Marmore, Ære, aliaue materia solidiore: id secus si foret, non responderet Columna usui, cui est destinata. Sed heic obuia est columna fluida in fluido, & tamen diu noctuque immota, nullis nec ventorum flatibus turbata, nec solis ardore dissipata, non, nisi motis castris, loco mota: structura ex fluidis Aquæ, Aeris & Ignis Elementis ædificata, in Libero Aere erecta, certis tamen temporibus, Fixarum ad instar in tenuissimo Æthere regularissimè mota. Signum

Meteoricum numerosissimo Exercitui datum, quod cum aliis *Meteoris* nihil commune habet prorsus præter locum, ad Miracula, vel miraculosa prodigia jure referendum. Sunt, quod nobis Experientia dicat, Meteora Aquea dicta & emphatica, particulis aqueis constantia, aliisue heterogeneis, vel etiam a varia radiorum refractione orta, breuis admodum durationis, cito sæpe fiunt, citoque pereunt. Exempla dant Irides, Halones, Parhelii, Paraselenes, Nubes. Sed heic est Meteoron in annos durabile; Locum mutant illa sæpissime in momenta, pro Ventorum spiratione varia, imo pro spectatoris ipsius situ mutato, uti modo citata. Sed hæc Nubis Ignisque columna pro Architec[t]o non solum agnoscens immutabilem DEVM, sed & DOMINO inhabitatore manet eodem constanter loco, nec inde mouetur, nisi iubente DEO vel volente.

De figura & extensione, siue magnitudine hujus Columnæ nil certi constat. Nomen habuit Columnæ, & ut videtur formam, imâ sui parte latior, hinc contractior, superne rursus dilatata, ut partes Columnæ, Basin, Scapum, & Capitellum exprimeret. Hoc sicuti habet maiorem ab Axi ecphoram, ita videtur Columna illa superne sese valde dilatasse, imo maximam forte Castrorum partem interdiu obumbrasse, noctu illuminasse. Inferre id licet ex Num. XIV. 14. *Dicetur hoc habitatoribus bujus Terræ, audierant enim, quod tu DOMINVS sis in medio bujus populi, & quod tu, ô DOMINE oculo ad oculum appares, & quod Nubes tua steterit supra eos, & quod in Columna Nubis præcesseris eos interdiu, in Columna Ignis autem noctu.* I. Cor. X. 1. & θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν. Imo clare id vult Psalter. Ps. CV. 39. *Expandit quoque Nubem pro velo, & Ignem qui noctu luceret.* Unde simul constat, Columnam hanc Israelitis non fuisse duntaxat ὁδηγόν, sed & alia maximi momenti officia præstitisse in sterili illo & feruido Arabiæ arenosæ Climate interdiu defendisse à Solis ardore, noctu Lampadis vicem egisse, ut & itinera prosequi, & negotiis vacare commodissime potuerint.

Neminem noui ex Viris doctis, qui duplicem statuât columnam, Ignis unam, alteram nubis. Una fuit & unica, quæ nunc vocatur Columna Nubis, nunc Columna Ignis & Nubis. Interdiu namque formam habebat Nubis, noctu Ignis. *Nubes Domini erat super Tabernaculum interdiu, & Ignis erat in eo noctu coram oculis uniuersæ Domus Israel,* Exod. XL. 38. *Quo die erexit (Moses) Tabernaculum, nubes obtexit ipsum Tabernaculum Tentorii Testimonii: aduentante autem vespere adparebat super Tabernaculo veluti species Ignis usque mane, sic fiebat jugiter, ut Nubes ipsum obtegeret, & noctu species Ignis,* Num. IX. 15. 16. Di-

xeris *Phosphorum* hunc plane diuinum (nam dantur & phosphori naturales interdiu vel candicantis vel opaci coloris, noctu lucentes) Ignem fuisse Nube circumfufum. conf. *Buxtorff. Hist. Arc. Fæd.* c. 12. *Schindler. Lex. Pentapl.* in תמץ p. 1338. Ita vidit quoque *Ezechiel* I. 4. *Nubem magnam, & Ignem sese reciprocantem splendentem per circuitum.* Probabile sane est fuisse Columnam hanc interdiu non opacam, obscuri nigricantis coloris (ut solent esse Nubes Tempestatum grauiorum præfagæ) sed splendentem, candicantem, ut apparet interdiu *Luna*, *Phosphorus* ille seu *Luminare minus, quod dominatur noctu.* Gen. I. 16. qua cum Columnam hancce Nubis & Ignis confert *Galileus de Galileis System. Cosmic. Dial.* I. p. 115. Sic sane visa Johanni νεφέλη λευκή, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενος ὁμοίος υἱῷ ἀνθρώπου. Apoc. XIV. 14. Obumbravit Saluatorem & tres discipulos νεφέλη φωτεινὴ Matth. XVII. 5.

Quemadmodum solent Nubes imminente Tempestate graui nunc ea parte, qua Soli opponuntur, esse vel candidæ, vel igneo colore rubentes, nunc, imprimis auersa parte, obscuræ, nigricantes, vel atræ, eoque magis terrificæ, ita fuit de qua nunc, Columna illa miraculosa tunc opaca, si quando DEVS maiestatem suam declarare voluit, & terrorem incutere populo. *Sic facta sunt Tonitrua & Fulgura, & Nubes graues super montem Sinai* Exod. XIX. 16. DEVS erat in caligine Exod. XX. 21. *Et in monte Horeb erant Tenebræ nubes & caligo,* Deut. IV. 11. DEVS habitaturus in caligine I. Reg. VIII. v. 12.

Quemadmodum columna illa Nubes fuit sed non naturalis, non incerto motu vaga, non bullulis constans aqueis, ita fuit & Ignis, verum non naturalis, sed prorsus Diuinus. Dissipasset Ignis particulas aqueas, vel hæ suffocassent Ignem, vel per Αντιπαρίστασιν, ut loqui amant Barbari, utriusque generis particulae, aqueæ & igneæ sese exonerassent quotidie in graues tempestates, illæ in densos Imbres, hæ in Fulgura & Fulmina. Habuit nihilominus affinitatem cum Nubibus fulmigeris. Proruperunt sane subinde Fulmina, irato DEO vel etiam propitio, sed Diuina. Aharone summo Sacerdote prima vice functiones suas peragente, & cultum veluti inaugurante egressus est Ignis ex facie DOMINI deuorauitque in Ara Holocaustum & Adipes, Leuit. IX. 24. Vibratum autem hoc Fulmen fuit ex ipsa Columna. Nam visa est Gloria DOMINI uniuerso populo v. 23. Idem ignis egressus ex facie DOMINI deuorauit (Nadab & Abihu, afferentes Ignem alienum) mortuique sunt, fulmine tacti, in conspectu DOMINI Leuit. X. 2. Idem egressus a DOMINO deuorauit 250. Viros ex conjuratione illa Core, Dathanis & Abirami, qui suffitum faciebant, Num. XVI. 35. Affinis fulmineo Igni, qui parcit sæpe corporibus maximè

inflammabilibus, disjiciens alia vel pessumdans pepercit, & intacta prorsus liquit Arcam Fœderis, Aulæa, Altare Holocaustorum, alia. Ut non fuerit Ignis pictus, nuda Ignis forma, quod volunt aliqui. *Friedl. ad Num.* IX. *Class. ult.* Qu. 47. *Gejer ad Ps.* CV. 79. *Bonfrere ad Exod.* XIII. 21. & ut videtur *Buxtorff. Hist. Arc. Fæd.*

In Orientalibus & Meridionalibus illis Regionibus, quæ ab Israelitis pertranseundæ erant, commodiora sæpe sunt Itinera nocturna diurnis, propter ingentem Solis ardorem, Atmosphæræ & Terræ ipsius æstus. In hujusmodi profectioibus nocturnis Columna Ignis fuit δαδῆχος. Inferre id licet ex nostro textu. Clarius ex Num. IX. 21. *Si Nubes per Diem & Noctem mansisset, & deinde ascenderet, soluerunt.* Et Deut. I. 33. DEVS præcessit Vos in Via, ut exploraret vobis locum, ubi quiesceretis: nocte quidem (præcessit) in Igne, ut videretis viam, in qua incederetis, interdiu autem in Nube.

Opus sane habebat hic populus tali ὁδηγῶtum interdiu, tum noctu. Peragrandia fuit Arabia deserta, Regio vastissima, sed arida, sed viæ incertæ, non habitata, vel Rupibus nudis, vel collibus arenosis inæqualis, nec Fluminibus, nec Riuis Fontibusque perflua, Plantis & Arboribus tantum non destituta. Mare arenosum, ubi opus est pyxide nautica. De quo alibi plura. Et fuit profectio hæc lenta, vel propter Senes, Infantes, grauidas, puerperas, ægrotos, lactantia pecora. Et patebit ex Historia ipsius Itineris, sæpe triduo non perrexisse ultra duo milliaria.

In columna hac veluti Symbolo visibili manifestauit se DEVS ipse, alias nullibi inclusus, nullibi exclusus, utpote cui Cælum solum, Terra scabellum pedum *Jes.* LXVI. 1. qui DEVS est de propinquo & DEVS de longinquo — Cælum & Terram implens. *Jer.* XXIII. 23. 24. ἡ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκείνου ἡμῶν ὑπάρχων. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινεῖμεθα καὶ ἔσμεν *Aët.* XVII. 27. 28. Hinc in Textu nostro expresse dicitur DEVS præcessisse Israelitas interdiu per columnam Nubis &c. & Exod. XIX. 9. *Veniam ad te in densa Nube,* inquit DOMINVS, Num. XII. 5. *Descendit DOMINVS in Columna Nubis* Num. XIV. 14. *In Columna Nubis præcessisti eos interdiu, in Columna Ignis autem noctu:* Imo vero motus siue mutatio situs hujus Columnæ erat ipsum Verbum DEI. *Juxta os DOMINI soluerunt filii Israel, & juxta os DOMINI castra fixerunt — Juxta os DOMINI resederunt, & juxta os DOMINI soluerunt.* Num. IX. 18. 23. Manifestare sese inprimis voluit, qui ipse est ἀρχὸς αἰώνιος, Filius DEI, nubibus alias pro Vehiculo usus, & usurus. In Monte Thabor ἐπεσκέασεν αὐτὸν νεφέλη φωτεινὴ Matth. XVII. 5. Cælum ascendentem νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν *Aët.* I. 9. Vidit Johannes Apoc. XIV. 14. ἐπὶ τὴν νεφέλην λευκὴν καθήμενον ὁμοίον

ὅμοιον ὑμῶν ἀνθρώπων. Ad ultimum Judicium venturus comparebit in Nubibus : ὅψονται τὸν υἱὸν XXIV. 30. Matth.

TAB. CLII. CLIII. CLIV. CLV.

Exod. Cap. XIV. vers. 16 — fin.

16. Tu vero tolle in sublime baculum tuum , & extende manum tuam super mare , & disseca illud , ingredienturque filii Israel per Medium Maris in Sicco. 21. Et extendit Moses Manum suam super Mare , & DOMINVS effecit , ut decurreret Mare per Orientalem Ventum vehementem tota illa Nocte , & fecit Mare , ut esset siccum , & discissæ sunt Aquæ. 22. Et ingressi sunt filii Israel in medium Maris in sicco , & aquæ fuerunt illis Murus á dextra eorum , & á sinistra eorum , 23. Et insequuti Ægyptii ingressi sunt post eos ad medium Maris , totus (scilicet) Equitatus Pharaonis , currus ejus & equites ejus. 24. Factumque est in custodia matutina , ut respiceret DOMINVS ad castra Ægyptiorum , in Columna Ignis & Nube , & castra eorum conturbauit. 25. Et ^(a) constrinxit Rotas curruum ejus atque difficulter duxit eum , ut diceret Ægyptius , fugiam á conspectu Israelis , DOMINVS enim pugnavit pro eis contra Ægyptios. (a) Al. amovit. 26. Et dixit DOMINVS ad Mosen , extende manum tuam super Mare , ut reuertantur Aquæ super Ægyptium , super currus ejus , & super Equites ejus.	Tu autem eleua virgam tuam & extende manum tuam super mare , & diuide illud : ut gradientur filii Israel in medio mari per siccum. Cumque extendisset Moyſes manum super Mare , abstulit illud DOMINVS , flante vento vehementi & urente tota nocte , & vertit in siccum , diuisaque est Aqua. Et ingressi sunt filii Israel per medium ficci Maris : erat enim Aqua quasi murus á dextra eorum & læua. Perſequentesque Ægyptii ingressi sunt post eos , & omnis Equitatus Pharaonis , currus ejus & equites per medium maris. Jamque aduenerat Ivigilia matutina , & ecce respiciens DOMINVS super castra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis interfecit exercitum eorum. Et subuertit rotas curruum , ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii fugiamus Israel : DOMINVS enim pugnat pro eis contra nos. Et ait DOMINVS ad Moyſen : extende manum tuam super mare , ut reuertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum.

Tt 2

27. Et

27. Et extendit manum suam super mare, & reuersum est mare in ^(b) alueum suum ante lucem, fugeruntque Aegyptii obuiam illi. Et præcipitavit DOMINVS Aegyptios in medium maris.

(b) Al. robur.

28. Et refluebant Aquæ, operueruntque quadrigas & equites, atque totum Exercitum Pharaonis, qui Mare ingressi fuerant post illos, ut ne unus quidem ex eis superesset.

29. Filii autem Israel iuerunt per medium Maris in Sicco, & aquæ fuerunt eis vice muri à dextra eorum, & à sinistra eorum.

30. Seruauit itaque DOMINVS illo die Israel de manu Aegyptiorum, ut Israelitæ viderent Aegyptios mortuos ad littus Maris.

Cumque extendisset Moyſes manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum, fugientibusque Aegyptiis occurrerunt aquæ, & inuoluit eos DOMINVS in mediis fluctibus.

Reuersæque sunt aquæ & operuerunt currus & equites cuncti Exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem superfuit ex eis.

Filii autem Israel perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris.

Liberauitque DOMINVS in die illa Israel de manu Aegyptiorum. & viderunt Aegyptios mortuos super littus maris.

IN confesso est in nulla mundi periodo tanta fuisse patrata, tot & tam varia, Miracula, ad Ecclesiæ bonum, ad Hostium terrorem, ad Gloriam DEI, quam vero in Ægypto, ante & post liberationem, & dehinc in Deserto. In Ægypti Theatro comparuere Insecta varia, Pediculi, Ranæ, Locustæ, Grando, Fulmina, Tenebræ, Morbi Pestilenciales. Exeunte populo comparet altissimus DEVS in columna Nubis & Ignis. Nunc ad angustias redacto populo, ordo tangit *MARE*. Furiosum hoc Elementum, quod Xerxis elusit catenas, cedit heic baculo Moſis. Fluidum hocce, quod iuxta Leges Naturæ & Motus Libellam dat exquisitissimam, partibus quidem in perenni intestino motu inter se fluitantibus, sed quoad superficiem supremam eandem præcisè à centro distantiam obseruantibus, Fluidum, inquam, hocce nunc in rapidos fluctus eleuatum, nunc in sulcos profundos depressum, inconstans admodum, non duntaxat à summo ad fundum scissum viam concedit Israelitis, sed muri ad instar stat utrinque erectum: perit Motus intestinus, & tamen seruatur. Aqua manet aqua amissis proprietatibus. Rem sistimus stupendam, quæ quidem omnem omnium Philosophorum Horizontem transcendit. Consideratione tamen nostra est dignissima.

Contigit mira hæc Historia in *Mari Rubro*, quod Sinus est Oceani inter Arabiam & Ægyptum ad Fretum Babelmandel usque protensus. Ad oram hujus maris tingi debebat are-

na Israelitarum omnium sanguine, nisi DEVS viam per ipsa Maris profunda parasset. Sed heic dum littori adstamus, magnalia DEI visuri & admiraturi obuiam veniunt Ægyptii, viri haud leuis doctrinæ, qui miraculum heic loci patratum extenuant, & ad Maris ordinarium ab Æstu refluxum reducant; ad quem in Naturæ Phænomenis probè versatus Moſes attenderit, populum Israelis ab Ægyptiorum furore liberaturus. Est hæc opinio non nobiscum nata, sed antiquissima *Artapani* apud *Eusebium Præp. Euang.* L. IX. c. ult. & ex *Artapani* relatione *Memphitarum*. Ipsi *Josepho* viro eruditissimo aliàs, nec exiguæ autoritatis, suspicione haud caret Miraculum hocce L. II. *Ant. Jud.* c. 7. quod *Alexandro M.* in Persia acciderit idem ad Mare Pamphylium, teste *Arriano* L. I. & P. *Scipioni Africano* in occupatione Carthaginis nouæ apud *Liuium* L. XXVI. c. 45. Adsociant sese *Job. Clericus Diff. de Maris Idumæi trajectione* adnexa Comm. in *Libros Moſis* p. 613. *Casp. Coelius* apud *Janum Nicium Erythræum Pinacothecæ Vir. Illustr. Porphyrius* apud *Riuetum Comm. in Exod.*

Cadet, sponte, Dagonis ad instar, Naturæ hoc Idolum, quod & *Spinoza* reueretur, alium DEVM non agnoscens, vel ex relatione sola Historiæ. In mandatis habebat Moſes extendere *Manum suam super Mare*. Sed cur hoc? si Mari ordinarius fuit tum affluxus, tum refluxus. Annon poterat expectare Vir DEI tempus refluxus? Quis nexus manus Moſis cum eo quod contigit? causæ & effectus? Post-

EXODI cap. XIV. v. 16. fin.
Trajectus per Iattus arenosum.

II. Durch Mosi's Cap. XIV. v. 16. fin.
Durchgang beim Abflaß des Meers.

M. Tiroff sculp.

EXODI Cap. XIV. v. 16.
Transitus Israelis miraculosus.

II. Durch Moses Cap. XIV. v. 16.
Der Israeliten Wunder Durchgang.

M. Tyroff sculp.

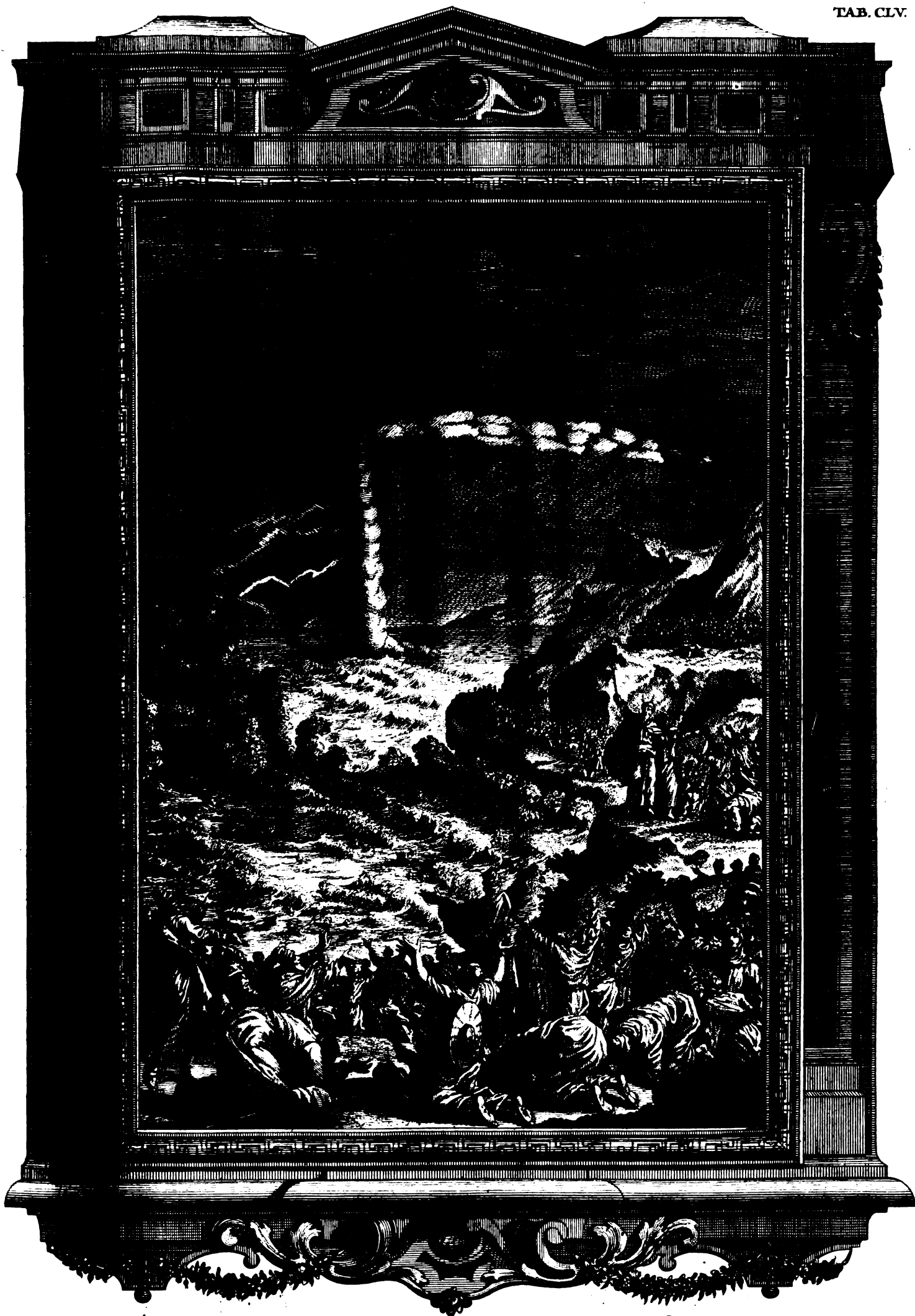

EXODI Cap. XI. v. 16-fm.
Tribuum Transitus per XII. hiatus.

II. Buch Mos. Cap. XI. v. 16-fm.
12. Wege durchs rothe Meer.

M. Tyroff sculp

EXODI Cap. XIV. v. 27. 28.

Triumphata Ægyptiorum subversio.

II. Buch Mosi Cap. XIV. v. 27. 28.
Zemünderter Untergang der Ägypter.

M. Tyroff sculp.

Postquam extendit Moses manum suam, super Mare DOMINVS effecit, ut decurreret Mare per Orientalem ventum vehementem tota illa nocte, & fecit Mare, ut esset siccum. An hic ventus spirauerit, diuisione Aquarum jam facta, ad exiccandum fundum lutosum, quod volunt *Abulensis*, *Bonfrere*, *Cornelius à lapide*? vel an Symbolam contulerit suam ad ipsam Aquarum diuisionem, non exclusa fundi exiccatione, quæ Jansenii est & *Riueti* sententia? examinare heic non vacat. Ne quidem id puto necessarium, quandoquidem nullus ventorum ex viribus naturalibus Aquas ita discendere valet, & discissas seruare, ut utrinque stare possint murorum instar erectæ, quin momento citius confluant. Pone, ventis suas esse vires discindentes vel diuidentes: Subjecta est & aqua legibus suis, juxta quas omnes ejus partes sese ad libellam disponunt. Neque vero est simile, neque ex Historia probabile, durasse hunc ventum in transitu ipso. DOMINVS effecit, ut decurreret Mare per Orientalem ventum vehementem tota illa nocte, & fecit Mare, ut esset siccum, & discissæ sunt Aquæ. Et ingressi sunt filii Israel in medium Maris, (non solum ad oram, ubi Aqua refluere solet) in sicco, & Aquæ fuerunt illis Murus à dextra eorum, & à sinistra eorum. Stupet heic attonita omnis Philosophia, & littori adstans introspicit aperti, imo discissi Maris Abyssum, imo vero τὰ βάθη τῆς δυνάμεως καὶ σοφίας Θεοῦ, & præ stupore vox faucibus hæret. Neutiquam conveniunt, quibus Sacer utitur Historicus, loquendi hi modi Maris fluxui atque refluxui. Subscribet qui vel semel vidit Æstus hanc reciprocationem. Et quid? si heic solitus, vel solito paulo major, suffecit æstus, quomodo, quæso, poterat Motus hic Pharaoni, Domino Territorii & Ægyptiis aliis esse ignotus?

Mappas inspice, videbis, Ventum Orientalem spirasse ex Arabia Petraea, Cairum versus. Si moveant tibi scrupulum Verba Mosis, in medium Maris, collata cum distantia à littore ad oppositum littus, considera, juxta recentissimas Geographorum obseruationes Rubri Maris prope Suez exiguum esse, & vix 4. vel 5000. passuum trajectum. Consentit *Strabo* L. II. p. 69. Ἀραβίος κόλπος ποταμὸς δίκην ὤρου ὅτι καὶ μακρὸς. *Petrus du Val* Epist. XI. distantiam ab Arabico littore ad Suez non majorem testans quam Pausylupi in Neapolitana mole, nempe duorum milliarium Italicorum, ut proin Israëlitis haud fuerit difficile, paucarum horarum spatio hiatum, de quo loquimur pertransire. Expediior, fatemur, fuisset trajectus, si quod *Clericus* vult, potuissent Israelitæ in primo pilo admodum lato in arenoso Maris retrofluxu littore progredi: Sed regerimus, potuisse eadem, qua ipse vult, aciei latitudine fundum maris transire: nam de latitudine hiatus silet prorsus Scriptura. Ita nulla nos ratio co-

git, cum Hebræis quibusdam, sed & Christianis, Doctoribus statuere, ingressos fuisse Israelitas Mare, certo quodam angulo, petram quandam veluti in semicirculo circumiuisse, & eodem loco, ubi ingressi fuerant, rursus fuisse egressos.

Grauius torquet premitque *Clericus* Scripturam, imò, ut rem facti ridiculam reddat, exorditur à Gallo quodam Poeta, qui pisces ducit ad muros hosce crystallinæ pelluciditatis aqueos, ut spectatores sint transeuntium Israelitarum. Sunt ipsi verba illa Exod. XV. 8. In flatu narium tuarum coaceruatae sunt aquæ, flumina constiterunt ut cumulus, abyssi coagulatae sunt in medio mari, metaphoricæ locutiones, imo Poëtici lusus; ut aquæ essent murus à dextra eorum, & à sinistra eorum, sufficit illi Mare à dextra defluens, à sinistra in foueis passim reliquum. Illustrandæ bellæ huic cogitationi inferuire debet, quod *Nahum* de Alexandria, vel juxta *Bochartum* de Thebis effatur III. 8. An tu melior sorte esses, quam No-Ammon, quæ sita est in fluminibus, aquis circumflua, cujus propugnaculum Mare, à Mari etiam murus ipsius? Neminem, qui unquam vidit Urbes Mari adsitæ, vel Fortalitia ad portus munita, latet, quo sensu Mare ipsum Urbium adsitæ posset dici antemurale, imo murus, & quomodo ad Maris ipsius impetus, hostiumque aduolantium insultus effrœnandos ibidem fortia extrui soleant mœnia.

Consistit *Clerico* omne heic quidem patratum Miraculum in eo, quod DEI jussu, & vento mediante, refluxus Maris fuerit major solito. Fauere autem sibi putat locum ex *Diodoro Siculo Biblioth.* Lib. III. pag. 173. ἡ θάλασσα ἔσ. mare cœnosum cum sit, non deprehenditur profundius tribus Orggiis: confirmat idem *Bellonius Obs.* L. II. c. 58. & *du Val* l. c. fauet idem aliud de notabili valde Maris rubri æstu testimonium ex eodem *Diodoro* L. III. p. 172. ἔχει νήσους &c. habet Insulas longas & angustos transitus, æstum vero multum & vehementem, testaturque *Bellonius Obs.* L. II. cap. 67. ab exundante Mari περίχωρον Urbis Tor aliquando Aquis submergi.

Assensum præbebit haud difficilem, qui situm hujus Maris considerat à meridie ad septentrionem protensum, tandemque angustum. Obseruamus idem fere Phænomenon ad ipsum Oceanum occasione canalis angusti satis Angliam inter & Galliam, Aquam altius surgere ad *Vindanum Portum*, *Brest*, & aliis in Britannia Gallicæ oris: Cur non idem accidere potest Suez, & locis vicinis? His autem omnibus nondum obtinet *Clericus*, quod vult, non, quod quidem prætendit, demonstrat. Dimidium fatetur Miraculum, sed cur non integrum? Imo si introspiciatur penitus, etiam dimidium Miraculi ex mente *Clerici* cadit: sustentat hoc ἡμῶν solus ventus solito vehementior, qui utique ex causis merè naturalibus fortius spirare pote-

U u

poterat. Exempla allegat ipse, Maris, quod Mense Julio 1672. per 12. horas in Belgio refluxit, magno Anglis, qui Belgicas Prouincias Classe sua inuadere volebant, impedimento. Rhodani A. 1490. à forti Austro retropulsionem in Lacum Lemanium. De qua tamen heic *ὡς ἐν παρόδῳ* adnotandum, in causa fuisse potius *Arue* torrentis in Rhodanum influxum, quæ & 3. Dec. 1570. & aliis vicibus Rhodanum in lacum ipsum repulit, & Molendinorum rotas in contrarium ire coëgit. Sed incumbit porro Clerico probare, durasse Ventum vehementem adhuc in ipso Israelitarum transitu, id quod faciet difficulter admodum, & tum ex Scriptura, tum ex circumstantiis variis inferet potius contrarium. Quod si vero durauit Ventus duntaxat ad ingressum usque, quî sit, ut refluxæ sponte Aquæ non inundarint Israelitas? An hic Ventus *כַּף* fuerit non tam Orientalis, uti explicari solet communiter, quam Septentrionalis, quo imprimis habet Clericus opus pro fortiori suo in Littoribus Arabicis refluxu, vel quiuus alius vehemens, heic non inquiram.

Est Ægyptiorum per Mare tentatus transitus, vel in Mare ingressus, pervicacissimæ obdurationis indicium, tristissimum obstinatorum Peccatorum Symbolum: viderant jam satis in Ægypto, imo palpabant, DEI prementem Digitum. Nunc ducendus est exercitus integer inter altos duos parietes, erectos nec ex marmore, nec ex Saxi quadratis, sed ex Aqua: pertranseunda Vallis, ex qua utrinque surgunt fluidi Montes: dictare debebat ipsis vel *Ratio*, si qua supererat, sola, facilius nihil esse, quam horum Murorum collapsum, & collabentibus his, ineuitabilem totius Exercitus ruinam: & ingrediuntur tamen *Currus* & *Equites*; tentant viam, utut asperam, non unquam tritam, Fruticibus & Plantis Marinis, plerumque durioribus, cochleis, Conchis, stritam & oblitam, nisi DEO placuerit, in gratiam populi sui explanare illam, obicesque tollere. Ast enimvero glorificari debebat imensa DEI potentia Hostium clade. *Respexit DOMINVS ad castra Ægyptiorum in Columina Ignis & Nube, & castra conturbauit.* Tunc demum aperuere oculos excoecati Ægyptii, quum proximam viderant ruinam, pendentes capitibus ex filo aqueo gladios. In articulo mortis audiuntur Lamentationes, Fatorum execrationes: conturbantur castra, retromeare tentant alii, alii festinantissime progredi, periculum omnes euadere. *Sed DEVS constrinxit rotas curruum, atque difficulter duxit eos.* Et finale excidium Ægyptiaci Exercitus in undis Maris tunc demum effectui fuit datum, quum Moses DEI iussu manum extendat, DEVSque Leges Naturæ aliquandiu suspensas restabiliuerat, in puncto veluti Saturationis. Nam *refluebant Aquæ, operueruntque quadrigas & equites, atque totum Exercitum*

Pharaonis, qui Mare ingressi fuerant post Israelitas, ut ne unus quidem ex eis superesset.

Sed ne quid nimis de Ægyptiis horumque obstinatione. Advocatum inueniunt in Clerico. *Crediderunt*, inquit, *Ægyptii Israelitas æstus præter solitum majoris occasione uti: ideoque sibi etiam quamprimum transeundum, ne redeuntibus fluctibus via intercluderetur. Quamquam ira furebant Ægyptii, non sunt tantæ insanie incusandi, ut si Prodigium hic esse suspicati essent, attamen in Maris alueum descendere non dubitassent; prodigium autem sine dubio factum hic vidissent, nisi rem insolito æstui tribuere cum aliqua veri specie potuissent.* Sed dicat nobis Procurator, annon satis hi viderint Prodigiorum in Patria? annon Pharaon ipse & Magi sui agnouerint Digitum DEI? annon quotidie dentur Tyranni & Peccatores privati, qui coeco passionum deprauatarum impetu moti talia patrent, quæ ratione sanæ repugnant, ipsosque in barathrum ruinæ totalis, temporalis simul & æternæ, præcipitant? Sunt consilia DEI nunquam non sapientissima, qui Hominibus utitur tanquam Instrumentis, ad exequendum decreta destinatis.

Et refluebant Aquæ, inquit Sacer Historicus, redibant nempe ad pristinam Fluiditatem, collapsi sunt muri aquei. Interspirasse heic Ventum vult Clericus, nixus Exod. XV. 10. *Vento tuo flauisti, Mare eos operuit, demersi sunt veluti Plumbum in Aquis vebementibus.* De hoc cum illo contendere nolo; refluxere poterant Aquæ, restitutis naturæ Legibus propria grauitate, sed & interuenire poterat Ventus.

De interitu Exercitus Pharaonici ita sentit Clericus, quod Equites & Currus prosequi viam non facile potuerint in solo lutofo, molli, arenoso, curruum rotis insuper ad acutas rupes & Corallia aspera fractis. Ita rursus extenuare videtur miraculum. Ei non regero, nisi verba Moïsis. *Constrinxit DEVS rotas curruum ejus, atque difficulter duxit eum.* An id effectui dederit mediis naturalibus, vel hyperphysicis, perquirere nolo. Parata est tota Natura ad DEI nutum: stat omnipotenti liberum, mandata sua exequi juxta Naturæ Leges, vel agere supra eas. Accidit sæpe, quod haud negabit Clericus, ut naturalia adhibeat media, & tamen Miracula patret. Tale est, si spirat Ventus, & vehementer, qui juxta Naturæ ordinem vel non flaret, vel non adeo fortiter; imprimis si eventus adeo inexpectatus, ut heic, ante fuerit prædictus. Nam ita dixit Moïses ad populum: *Ne timueritis, confistite, & videte salutem DOMINI, quam vobis hodie feret; Nam quos hodie vidistis Ægyptios, posthac ultra perpetuo non videbitis*, Exod. XIV. 13. Num adhuc hodie in fundo Maris conspicuæ sint curruum Ægyptiacorum reliquæ inter *Aziruth* & *Eltor*, ubi, teste *du Val*, Arabes ostendere solent locum transitus, *κρηνομένης* est, inquisitione curiosi antiqua-

tiquarum aestimatoris dignum, qui campana urinatoria mediante sese demitteret.

Mythologiam Judæorum redolet, viam, qua transire Israelitæ, non solum fuisse minimè lutosam, sed siccam; non asperam, inæqualem sed planam, amoenissimi prati instar Herbarum omni genere oblitam. Fauet his, qui ita somniant Sap. XIX. 7. *Nubes, quæ castra obumbrabat, & quæ aquis prius occupata terra emergens sicca apparuit, iter item expeditum è Mari rubro, & Herbosus è fluctu violento campus.* Qui locus si foret, ut non est, Canonicus, ita, quod nemo non videt, explicandus, quod eadem prope facilitate transferint Israelitæ per fundum Maris, ac si planities quædam herbosa pertranseunda fuisset.

Audi plura. Non una fuit, si Rabbini nonnullis, *Origeni, Epiphonio*, aliis fides, per Mare via, sed duodecim, quot scilicet fuere Tribus, ut singulæ Tribus pertransierint singulas. Nituntur hi Psal. CXXXVI. 13. *fudit Mare Rubrum sectionibus* מַרְיָה. Vernacula nostra facit diuisiones, vel sectiones binas, *der das Robr-(Schiff) Meer in zwey Theil getheilet bat*, potius loquendi nostro more unicam. Qui rem unam in medio secat, sectione unica binas utique facit partes. Frigide admodum *Clericus* sectiones hæc explicat ita, ut ab una parte fuerit Mare, ab altero Aquæ hinc in fossis littoralibus residuæ. Ridiculum est imprimis commentum R. *Samuelis Maroccani*, qui citante *Janzenio*, vult, omnem Israelitarum Exercitum inambulasse Aquis, fluido hoc facto leuiorem, vel Mari veluti congelato.

Supersunt bina insignia de Transitu hoc Israelitarum per Mare rubrum testimonia apud scriptores gentiles. Prius est *Strabonis* L. XVI. *ισογεῖται &c.* *Memoriae proditum est mirum quidpiam, & ex iis, quæ raro contingunt, in littore accidisse inter Tyrum & Ptolemaidem: Cum Ptolemaici prælium cum Sarpedone Imperatore commisissent, fugâ insigni facta, pelagi adfluxu aestui simili obrutos esse fugientes atque alios in pelagus abreptos, alios in locis depressis mortuos relictos fuisse. Post cum secutus esset refluxus, corpora detecta, atque offensa inter pisces mortuos promiscuè jacentia.* Fauet locus ita opinioni *Clerici* ut eam inde fabricasse videatur. Bene tamen obseruat is, quod heic dicitur de *Tyrio Mari*, explicandum esse de *Rubro*; *Sarpedonem* non esse nomen proprium, sed idem quod שַׂרְפָּדֹן *Sarphadon*, dux liberationis vel liberatorum qualis certè cluet *Moses*. Extat alter locus apud *Diodor. Siculum* L. III. p. 174. *παρὰ τοῖς &c.* *Apud Ichthyophagos accolæ traditur Historia, seruata à majoribus fama, cum fuisset ingens refluxus, exiccatum esse totum sinus alueum, qui viridis erat aspectu, Mari in contrarias partes refuso. Cum adparuisset autem in fundo Terra, iterum grauem aestum superuenisse, & in pristinum statum alueum restituisse.* Propius adhuc, quod vel legenti patebit, accedit Historiæ

nostræ *Troglodytarum* hæc traditio, quam *Strabonis* illa relatio, imo & *Clerico* fauet, unde & verba illa ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΜΠΩΤΕΩΣ *ingens refluxus*, majusculis literis imprimi iussit.

Incidit, ex quo Commentarium huncce finii, in manus citanda mox Cl. *Bajer. Diff.* ex qua præcipua nec dum tacta, excerpam, *Clerico* imprimis opposita. Anno sacro, jam Legge Diuina introducto certum, Transitum Israelitarum, qui primum Pascha excipiebat proximè, paucis ab Æquinoctio diebus accidisse. Dies egressus fuit Exod. XII. 28. à Paschate primus, diciturque expresse Num. XXXII. 3. *decimus quintus Mensis primi* ducto scilicet vel à medio Nouilunio, vel à prima Phase, mensis initio. Præcipitarunt veluti in fugam acti Israelitæ iter. Ex Mansionibus Num. XXXIII. 3. &c. expositis colligere est, egressos ex *Raemes* sub vespèram diei 15. consedisse in *Suchoth*, die 16. *Ethamum* peruenisse; die 17. castra metatos esse in *Pi-bachiroth*. Vult id trajectus *Cairo* ad oppidum *Sues*, quem *Bellonius Obs.* L. II. c. 14. confecit, lentè proficiscens, tertia nocte. Hac vespèra affecutus est Pharaon Israelitas Exod. XIV. 9. Dies igitur transitus fuit vel 4. à Plenilunio, si incidat exitus in primam Plenilunii, vel quintus, si exitus uno die serius contigit; Neque si ad ipsam horam definiendam accedamus, errabimus, si dicamus, trajectionem paulo ante mediam noctem coepisse, & ad tertiam circiter horam matutinam durasse. Intercesserant enim Vespèram inter dictam & transitum populi aduersus Mosen querelæ, hujus consolatio, DEI ad Mosen de percutiendo ac transeundo Mari mandatum: Columnæ Nubis inter utrumque Exercitum positio: Maris peruentum facta recessio & exiccatio: vasorum collectio, populi cum gregibus & impedimentis ordinatio. A tertia nempe hora incipit *Vigilia matutina*, qua respexit DOMINVS ad castra Ægyptiorum, & Castra conturbauit, Exod. XIV. 24. Luna tunc attigit Meridianum post mediam Noctem h. 2. min. 21. juxta priorem Hypothesin vel h. 3. m. 12. juxta posteriorem. Addi nempe debent singulis diebus 48. min. quod serius ad Meridianum redit Luna. Valent quidem hæc ea conditione, si plenilunium incidat in medium illius Noctis, qua Populus Ægypto exiuit, vel proximè præcedentis; sed nil derogat calculo, si vel aliquot horis euenisset serius, differentia surgente aliquot duntaxat minutorum.

Inde concludere licet, tempore Transitus Israelitarum per Mare non fuisse refluxum, seu detumescentiam ordinariam, sed quidem affluxum, aut intumescentiam ad supremum gradum, cujus initium retro numeratis 6. Horis fuit Hora vespèræ 8. vel 9. Ægyptiorum contra submersionem incidere intra horas 3. & 6. in medium ferme refluxus ordinarii tempus. Quodsi insuper consideremus, Maria circa

circa Æquinoctia, itemque in Pleniluniis ac Nouiluniis imprimis præ aliis temporibus turgere, constabit, Aquas tempore transitus

fuisse altissimas, & prima vigilia, qua Ægyptiî perierunt, humillimas, quia refluxus respondet plerumque affluxui.

Exod. Cap. XIV. vers. 19. 20.

19. Et soluens Angelus DEI, qui præcedebat Castra Israelis, ibat post eos. Migravit quoque Columna nubis, quæ erat ante eos, & stetit à tergo illorum.

20. Venitque inter Castra Ægyptiorum & Castra Israelitarum, adfuit nubes & tenebræ (Ægyptiis) illustravit vero noctem (Israelitis) ut alter ad alterum tota ista nocte non accederet.

Tollensque se Angelus DOMINI, qui præcedebat castra Israel, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens post tergum.

Stetit inter Castra Ægyptiorum & Castra Israel: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

EXposuimus ea, quæ quidem dici possunt diuino hoc Meteorolo, supra ad Exod. XIII.

21. 22. Visum quidem jam ante, & statim ab Israelitarum Exitu, sed locum nunc mutat, *quæ erat Columna ante eos, stat à tergo illorum*, paries intergerinus inter binos Ex-

ercitus, sed Ægyptios versus tenebricosus, ex Israelitarum parte lucidus, ad instar fere lanternarum illarum, quæ ab ante duntaxat illuminant, splendorem projicientes, à post non: si magna paruis, Diuina artefactis comparare fas est.

Exod. Cap. XV. vers. 5.

Abyssi eos operuerunt, descenderunt in profunditates veluti lapis:

Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

TRANSierunt reuera Ægyptiî per vallem umbræ ac Mortis binos inter muros aqueos, suspensis Naturæ Legibus Diuina Virtute extructos, Israelitas persecuturi: Nunc redita sibi Natura, restabilitis legibus, collabuntur Muri, confluunt Aquæ, obruunt Hostes DEI. Ubi observare est, esse Homines tantillo grauiore Aquâ, etiam marinâ, & sponte demergi, ni natandi arte, alioque arti-

ficio sustententur, & tanto quidem promptius, quo plura secum portant grauiora, ut hec tum pedites, tum equites grauati erant armatura. Et fuit haud dubiè collapsus ille haud lentus, sed violentus atque impetuosus, aggeribus, ut ita loquar, à pressione partium omnium vicinarum ruptis, impetuosior tantò, quo altiores fuerant illi muri. Ut simul fuerint correpti, operiti, suffocati.

Exod. Cap. XV. vers. 8. 10.

8. In flatu narium tuarum coaceruatio fuit aquæ, flumina constituerunt ut cumulus, abyssi coagulatae sunt in ^(a) medio maris.

Et in spiritu furoris tui congregatae sunt Aquæ, stetit unda fluens, congregatae sunt abyssi in medio maris.

(a) Ebr. in corde Maris.

10. Ven-

Exod. Cap. XV. vers. 23. 24. 25. TAB. CLVI. 169

10. Vento tuo flauisti, Mare eos operuit, demersi sunt veluti plumbum in Aquis vehementibus.

Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

Confirmant & illustrant hæc S. Spiritus per tripudiantes Israelitas in laudem DEI prolata τῶν ἐπιπυκνίων effata, illa, quæ hæcenus in θαυμάτων recensione ex dilucidatione attulimus.

Cæterum de mira, quam explicatam dedimus, Historia, extant seorsim:

Jo. Clerici Diff. de Maris Idumæi trajectione, adnexa ejusdem Commentario in Libros Moſis.

Jo. Baltas. Matthesii Disp. Phſica, qua in Transitu Iſraelitarum per Mare Erythræum non fuiſſe fluxum & refluxum Maris demonstratur, Resp. Erhardo Lindner Lipſ. Typ. J. Gothofr. Richter 1688. 4.

Jo. Guil. Bajeri Diff. Matth. ad Exod. XIV. de Quæſt. an tempore Transitus Iſraelitarum per Mare Rubrum fuerit ordinarius Refluxus ſeu detumeſcentia? Resp. Joh. Jac. Bajero, fratre germano, habita in Salana An. 1697. recuſa 1713. 4.

TAB. CLVI.

Exod. Cap. XV. vers. 23. 24. 25.

Et venerunt in Mara, nec poterant Aquas Mara bibere, eo quod amaræ eſſent, & ob hoc appellauit nomen ejus Mara.

Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara: eo quod eſſent amaræ, unde & congruum loco nomen impoſuit, vocans illum Mara, id eſt, amaritudinem.

Et murmurans populus aduerſus Moſen dixit: Quid bibemus?

Et murmurauit populus contra Moſen, dicens: Quid bibemus?

Et clamauit ad DOMINUM, & DOMINUS oſtendit ei Lignum, quod cum immiſiſſet in Aquas, dulces factæ ſunt Aquæ —

At ille clamauit ad DOMINUM, qui oſtendit ei Lignum, quod cum miſiſſet in Aquas: in dulcedinem verſæ ſunt ibi —

Quo magnitudo Miraculi heic patrat innotefcat clarius, præmittendum eſt aliquid de Aquarum naturalium dulcedine & amaritie. Sunt *Aquæ dulces*, vel potius inſipidæ, quæ meris conſtant particulis aqueis, ſeu globosæ ſint figuræ, ſeu oualis, ſeu ſerpentiformes (hæc nos non morantur) deſtitutæ particulis heterogeneis, talibus nempe, quæ ſenſibilem in organum Guſtus faciant impreſſionem: nam inſunt ordinario & dulcibus Aquis particulæ vel terreſtres vel limosæ: quarum illæ ad fundum præcipitantur, hæc Plantis in alimentum cedunt, ſed ſunt inſipidæ. Hujusmodi dulcibus Aquis Creator optimus totum dotauit Terræ habitatæ orbem, ut cederent in uſum Animalibus, Plantis, Hominiſus; inprimis vero Helvetiam noſtram,

quæ pro ratione amplitudinis ſuæ maximam obtinuit portionem. Teſtes ſunt innumeri fontes Riui, Flumina, Lacus, copioſiſſimam nobis largientes Aquarum dulcium, & cryſtallinæ pelluciditatis quantitatem. Hæc *Aquæ dulces*, dum per Terræ poros tranſeunt, & hîc ibi particulas ſalinas, nitroſas, aluminosas, vitriolicas, terreſtres ſolutas ſecum vehunt, *minerales* fiunt, & medicatæ, cæque varii generis, rurfus Generi Humano ad varios uſus proficuæ.

Ex ingenti *Aquarum Mineralium* varietate conſideramus nunc *amaras*, quales ſunt marinæ: ſunt hæc imprægnatæ non tam particulis aduſtis, quod olim credebant potius, quam ſciebant, Philoſophi, quam particulis vel nitroſis, vel ſalinis & bituminofis, aliquando & vitriolicis vel aluminofis.

X x

Con-

Consistit igitur *amararum Aquarum in dulces transmutatio*, quod vel consecrarii loco inferre licet, in eo, ut deturbentur peregrinae hae, seu heterogeneae particulae ex loculis, quibus insunt, & separentur ab aqueis insipidis. Quantae vero sit difficultatis haec operatio, & Ratione constat, & Experientia: illa connectionem arctissimam & intimam concipiente ad consequens usque aequilibrium; hac dulcificationem tantum non exhibente impossibilem. Triplex inprimis est modus, quo haec Secretum Navigationi utilissimum effectui dare tentarunt Chymici, *Præcipitatio, Filtratio, & Destillatio*: sed illa foret forsitan pretiosa nimis, poscens magnam præcipitantis, quod ipsum tamen nondum inuentum, quantitatem: ista felici euentu destituitur, facta licet per multam terram, vel arenam; hæc, quam ipsa Natura docet, Pluviae productione, omnium est optima, in usum tracta à *Gautiero Gallo*, de cuius inuentione videantur *Breslau. Saml. Nat. u. Medic. Gesch.* 1718. m. Jun. p. 1245. Sed & heic sese exhibebunt plurimae difficultates circa machinas, modum seu gradum Ignis, volatiliū Salium, quæ etiam in destillatione surgunt, separationem.

Extant huiusmodi *Fontes amari* passim, in specie in *Arabia*, imo has ipsas Aquas, quas Moyses DEI iussu commutauerat in dulces, amaras offendit *Bellonius Obs.* L. II. cap. 57. & duodecim quidem numero Fontes. *Horum Aqua*, inquit, *admodum salsa est & amara*, feruntque *duodecim fontes* illos esse, quorum in *Bibliis* fit mentio, nam Moyses fontes adhuc nominantur: solo sterili, arenoso, nitrosoque in amplissima planitie siti sunt, plus 50. passibus ab inuicem diffiti: non quod omnes æqualiter inter se distent, sed unus 100. alter 50. reliqui plus vel minus. Omnes à Terra scaturiunt ad tumuli vel colliculi radices, atque in varios riuos sese diffundunt, fontium perennium instar, qui paulo post in arena se condunt, & euanescent. Aestus tantam sitim nobis conciliauerat, ut salsam illam Aquam bibere singuli cogeremur: quæ licet ob Nitrum amara esset, ab omnibus tamen ob summam sitim grati saporis fuit reperta. Addimus testimonia Hodoeporico- rum nostri æui della Valle & Monconissi, qui prope *Muadiam* vix dimidio à Maris Rubri littoribus milliari Fontes hos *Moyfis*, Arabibus *Ain & Moufe* dictos, amaricantes, falsuginosos, potu ingrattissimos offenderunt. Sunt hi ipsi Fontes memorati *Plinio* L. VI. c. 29. *Ptolemaeus* duxit fossam latitudine pedum centum, altitudine triginta, in longitudinem XXXVII. mill. D. passuum usque ab *Fontes amarus*. Ultra deterruit Inundationis metus, excelsiore tribus cubitis Rubro Mari comperto; quam Terra Ægypti. Aliqui non eam asserunt causam, sed ne immisso Mari corrumperetur Aqua Nili, quæ sola potus præbet. Si hi, de quibus haecenus, sunt ipsi Moyses Fontes, statuendum omnino est, amaritudinem his Aquis rediisse, patrato Miraculo.

Mihi sane videtur *Lignum* illud, qualecumque fuerit, de eo enim mox, non vi naturali, sed Diuina prorsus & supernaturali dulcificasse Aquas. Non equidem nego, fieri id potuisse etiam absque tali medio vel sola baculi Mosaici extensione aut contactu, imo verbo solo Moysis, dico, nutu Diuinæ Voluntatis. Sic quoque diuidi potuissent Aquæ rubri Maris absque interspirante Vento. Naaman ille curari à Lepra absque Jordane: cæcus ille visum recuperare sine Saluatoris salua luto commixta. Sane difficile est concipere, vel injectione sola Ligni in Aquam, vel agitatione Aquæ per Lignum, dulces reddi posse Aquas amaras, imo tot Aquas, quot suffenæ fuerunt potandis 600000. Viris. Quamdiu vel Fontibus his fuit communicatio cum Mari, vel cum Venis subterraneis, quarum Salia imbibunt, profluere debebant, nec poterant aliter, amaræ, ut alia taceam.

Non defunt quidem Commentatores & Veteres & Recentiores, *Vallesius Philos. Sacr.* c. 15. *de Mey Phys. Sacr.* p. 107. *Joseph. Ant.* L. III. c. 8. *Huetius Concord. Rat. & Fidei* L. II. c. 12. §. 16. factum id fuisse Viribus Naturalibus Ligni. Et *nitrosas aut amaras aquas polenta addita mitigari* scribit *Plinius* L. XXIV. c. 1. *ut intra duas horas bibi possint*. Pro Naturæ Viribus stare quoque videtur Author Ecclesiastici XXXVIII. 5. *Nonne Aqua à Ligno accepit dulcedinem, ut potentia ejus homini innotesceret?* Condonent hunc, si quis est, lapsum Theologis Theologi, quem vix condonarent Medicis.

Sed ubinam V. illud, siue *Lignum*, ξύλον siue *Arbor*, nam & Hebraicum & Græcum Arbo- rem denotat, Moyse præmonstratum? Rab- binos si audias, ipsam hanc arborem naturâ amaram fuisse volunt, ut Aquæ injecta naturaliter amariorem eam reddere debuisset. Mitto fabulas, quas iidem proferunt, Virgam, qua Moyses & Aaron miracula patrarunt in Ægypto, & quæ postea floruit in Deserto, ab eadem arbore excisam esse; imo excisam hanc Deserti arborem ab Arbore Vitæ in Paradiso, & ab Angelis Setho apportatam: eidem Arbori serpentem fuisse æneum impositum. Et hæc commenta Judæorum vulgus portat, ut *Asinus Isidis sacra*. Amaritudinem hanc natu- tuam Ligni dulcificantis pio utique Zelo mystico usui applicant Patres: *Cyprian. Lib. de Ze- lo & Liur.* *Venena fellis euome, discordiarum virus excludere, purgetur mens, quam serpentinus liur infecerat, amaritudo omnis, quæ intus infederat, CHRISTI dulcedine leniatur.* Si de Sacramento Crucis & cibum sumis & potum, *Lignum*, quod apud *Mara* profecit in imagine ad saporis dulcedinem, tibi in veritate proficiet ad mulcendam pectoris lenitatem. Ama eos, quos antea oderas, dilige illos, quibus iniustis obtre- ctationibus inuidebas. *Tertullianus Lib. adv. Ju- deos: Lignum passionis CHRISTI, unde vi- ta pen-*

EXODI Cap. XV. v. 23. 24. 25.
Aquæ amaræ dulcificatæ.

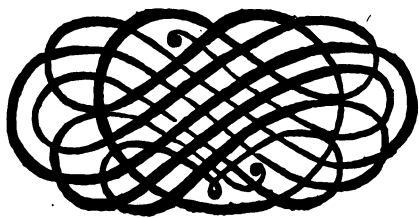
II. Buch Mosys Cap. XV. v. 23. 24. 25.
Süß-gemachte Bitter-Wasser.

I. G. Pinz sculp.

ta pendens à Vobis credita non est. Hoc enim Lignum tunc in Sacramento erat, quo Moyses Aquam amaram indulcavit, unde Populus, qui siti peribat, in eremo bibendo revixit. Sicut nos, qui de Seculi calamitatibus extracti, in quo commorabamur siti pereuntes, i. e. Verbo diuino propinati, Ligno Passionis CHRISTI Aquam Baptismatis bibentes, fide, quæ est in eum, reviximus, à qua fide Israel excidit. Theodoret. Quæst. 26. in Genes. satis est didicisse, per Lignum deposuisse Aquas omnem Tristitiam, & hoc nostram Salutem prædicit. Nam & saluberrimum Lignum Crucis, amarum Gentium Pelagus, dulcedinem cum tristitia commutauit. His addimus Prudentium Cathemerin. Hymn. V. v. 93.

Instar fellis Aqua tristifico in lacu,
Fit, Ligni venia, Mel velut Atticum.
Lignum est, quo sapiunt aspera dulcius,
Nam præfixa Cruci spes Hominum viget.

Sed interim nondum nobis constat Arbor, cujus Lignum edulcauit Aquas. Quærenda est Arbor, & si possibile, Arboris species. Si audiamus R. Jebosnam in *Jalkut*. f. 73. v. 2. admitteremus *Salicem*: si *Eliezerem*, *Oleam*, si *Jonathanem* erit hæc Arbor, ארדיפני *Ardiphne*: Si R. Jebosnam filium in *Schemoth Rabba* Sect. 50. ארדיפני *Ardiphne*, de qua Glossa ex *Aruch* desumpta, crescere juxta Aquas, & flores proferre similes Liliis, amaram admodum esse, & bestiis lethalem. Vernacule vocari סעני. Ex *Ardiphne* & *Hirdophne* facile inuenit *Λοβνερ*: *Lochnerus* Ner. p. 80. *Rhododaphnen* siue *Nerium*, cujus quidem flores Rosæ potius conueniunt, si pressius loquamur, cum Botanicis. Sed & Poëtæ *lilium Rosas Junonis* interpretantur. Et apud *Plinium* legimus L. XXI. c. 5. Est rubens *Lilium*, quod Græci *Crinon* vocant. Alii florem ejus *Cynorrhodon*, siue *Rosam caninam*. Certum sane, & à laudato *Lochnero* fuisse demonstratum, *Ardiphnen* & *Hirdophnen* detorta esse ex *Rhododaphne*. Est autem *Nerium* floribus rubescentibus simplicibus C. B. *Nerium* siue *Rhododendrum* flore rubro & albo J. B. eodem describente L. XV. c. 19. arborea Planta, caudice recto, rectisque & firmis ramis brachiata, croceis, seu ex viridi pallescens, in quibus folia multa, acuta, longa, unciam circiter lata, ut plurimum terna simul orientia, interdum bina, ubi rami diuiduntur, transuersum ferè digitum inuicem dissita, rigida, dura, crassa, Superiore parte atrovirentia, ut *Lauri* folia, inferne magis, propter aspersas hinc inde maculas, albida, exucca: supremi rami in furculos aliquot diuariantur, quibus insident flores multi, simul juncti, odori, pulcherrimè rubentes, quali ferè colore Rosæ incarnatæ conspiciuntur, aut albi diuisura quinque partita *Clematidis daphnoidis*: singulisque diuisionis partibus interne adnata quædam trifurca appendix, in medio apices quinque simul juncti pilosi: floris vero longi veluti calycis imum, extrinsecus obvallant foliola intense rubentia: Siliquæ marcidis floribus succedunt, papposo semine plenæ. Fauet applicationi *Nerii* ad Textum nostrum, & Aquam ope Ligni factam edulcationem Saccharum *Al - Aschar*, *Schakar el Manscher* dictum, quod *Nerii* Species suppe- ditat. Saccharum hoc & Fruticem, unde desumitur, ample & erudite describit *Lochner* c. 5.

TAB. CLVII. CLVIII.

Exod. Cap. XV. vers. 27. al. XVI. vers. 1.

Et venerunt in Elim, ubi erant duodecim Fontes Aquarum, & Septuaginta Palmæ, & castra metati sunt ibi juxta Aquas.

Venerunt autem in Elim, ubi erant duodecim fontes Aquarum, & septuaginta Palmæ: & castra metati sunt juxta Aquas.

Est Palma φίλος φυτός, *Planta Aquis gaudens* apud *Plutarchum* Lib. de *Pythia*: *gaudet riguis, totoque anno bibere amat* Plin. L. XIII. c. 4. Ita heic in *Elim* sunt 70. *Palmæ juxta duodecim Fontes Aquarum.* Et apud *Ecclesiasticum* XXXIV. 15. al. 18. in fit sapientia, ὡς φοῖνιξ ἀνυψώθη ἐν αἰγιαλοῖς. *Ut Palma exaltata sum in riguis.* Habet Græca versio in nostro textu ἐβδόμηκοντα σελέχη φοινίκων *septuaginta truncos Palmarum.* Clara hæc omnia, ut mirum omnino sit, *Ezechielem* Judæorum Tragoedum, in *Tragœdia Exagoge*, seu, *de Exitu Israelitarum ex Ægypto*, ex Palma, quæ Græcis φοῖνιξ, fabricasse Phœnicem auem; ita enim, nuntium introducit Mosi narrantem, se in Elim vidisse Phœnicem auem:

Ἐτερον δὲ πρὸς τοῖς εἰδομένῳ ζῶν ζέον,
Θαυμαστὸν, δὶον ὑδάτων ὥραμέ τις,
Διπλὴν γὰρ ἦν τὸ μέγεθος, αἰετὲ γρεδόν,
Πτεροῖσι ποικίλοισιν, ἡδὲ χρώμασι.

vid. *Bochart. Hieroz.* P. II. p. 820.

Palma, nempe dactylifera, Arbor in Oriente notissima, maximique usus, in Europa minus cognita, gaudet, quod dixi, riguis, leui fabulosaque Terra: radice nec alta nixa, nec lata. Caudice est recto, simplici; corticis loco se tuetur partibus frondium ab amputatione residuis, quas *pollices* nuncupant, qui seni semper in orbem eunt, accuratum seruantes ordinem. *Coma* à 40. ad 80. habet frondes in orbem sparsas. In summo autem vertice *Gemma* existit ingens Cono similis, ex frondibus proximè nascendis compacta, bicubitalis longitudinis, angusta, in acutum apicem

producta. Hanc proxime frondes stipant recentiores, quas ambiunt inferiores & longiores aliæ, alternatim positæ, magisque semper à vertice reflexæ. Ex frondium axillis prodeunt suis quique spathis ramosis *spadices*, floribus in Palma masculina, fructibus in fæminea fœcundi, *Frons* palmea ramorum æmulæ magnitudinis ala, prælonga, utrimque ex foliis arundinaceis secundum longitudinem pinnata. Partes ei sunt *costa*, *spinæ*, *folia*. *Fructus* in summo tantum caudicis fastigio é frondium axillis promit, racemis instar scoparum ingentibus confitos, *Dactyli* dictos, *Hiller Hierophyt.* P. I. p. 123.

Non duntaxat in ipsa Tabula *Palmam* exhibeo majori forma, sed & ad marginem minori in variis Numis.

I. Est *Lapethi* Urbis Phœnicum, inter *Cypri* primarias, quod constat ex *Hieronymi Tom. I. Epist. in Vita Hilarionis.*

II. *Alexandrie* Ægypti. Hanc Regionem Palmis esse feracem constat ex *Strab. L. XVII.*

III. *JVDAEAE CAPTAE* Numus sub *Vespasiano* ac *Tito* percussus, ubi visuntur pendentes *Dactyli*: Ex *Spanbembio*, Spathis mihi suspectis.

IV. Numus sub *Nerua* percussus in memoriam sublatae vexationis, qua Judaici ritus grauius multabantur, cum Inscriptione, *FLSCI JVDAICI CALVMNIA SVBLATA.* Est hæc Palma ex *Caryotis* omnium præstantissima.

V. *Ephefiorum* Tab. CLVIII.

VI. *Tarsi.* ibid.

VII. Numus satis obuius *Augusti*, ubi *Crocodylus Palmæ* alligatus.

Mitto Palmas in Numis *Carthagenensibus* & *Siculis* obuias: Palmæ frondes, victoriæ Symbola.

TAB.

EXODI Cap.XV. v. 27.
XII. Fontes, LXX Palmæ.

II. Buch Exodus Cap.XV.v. 27.
12. Brunnen und 70. Palm-Bäume.

I.G. Pott sculp.

EXODI Cap. XV. v. 27.
Fontes et Palmæ in Elim.

IL Buch Mosi Cap. XV. v. 27.
Brünnen und Palmen zu Elim.

I. G. Pinz sculp.

TAB. CLIX. CLX.

Exod. Cap. XVI. vers. 4. 5. 8. 12. ad 27. 31. 35.

4. Et ait DOMINVS ad Mosen : En ego depluam vobis panem de cœlo, & egredietur populus, ut colligant demensum in singulos dies, ut probem eum, ambulet ne in Lege mea, nec ne. Dixit autem DOMINVS ad Moy-
sen : Ecce ego pluam vobis pa-
nem de cœlo : egredietur popu-
lus, & colligat, quæ sufficiant
per singulos dies : ut tentem
eum, utrum ambulet in Lege
mea, an non.
5. Die vero sexto parent, quod infe-
rant, eritque illud duplum, hu-
jus respectu, quod collegerunt
in singulos dies. Die autem sexta parent, quod infe-
rant : & sit duplum, quam colli-
gere solebant per singulos dies.
8. Et ait Moses : quum dederit DO-
MINVS vobis ad vesperam car-
nes ad edendum, & panem ma-
ne ad satietatem (testabitur) se
audisse querimonias vestras, qui-
bus mussitatis adversus eum.
Quid enim nos sumus ? Non
contra nos sunt querimoniæ ve-
stræ, sed contra DOMINVM. Et ait Moyſes : Dabit vobis DOMI-
NVS vespere carnes edere, &
mane panes in satureitate : eo
quod audierit murmurationes ve-
stras, quibus murmurati estis con-
tra eum. Nos enim, quid fu-
mus, nec contra nos est mur-
mur vestrum, sed contra DO-
MINVM.
12. Audiui querimonias filiorum
Israel, loquere ergo ad eos in
hanc sententiam; inter vesp̄as
comedetis carnes, & mane satura-
eritis Panibus, scietisque, quod
ego sum DOMINVS DEVS
vester. Audiui murmurationes filiorum
Israel, loquere ad eos : Vespere
comedetis carnes, & mane satu-
rabimini panibus: scietisque quod
ego sum DOMINVS DEVS ve-
ster.
13. Factumque est vesperi, ascendit
coturnix, operuitque Castra, &
mane projectus fuit Ros circum
Castra. Factum est ergo vespere, & ascen-
dens coturnix, cooperuit castra,
mane quoque ros jacuit per cir-
cuitum castrorum.
14. Quo abscedente, ecce in superfi-
cie deserti minutum quiddam &
orbiculare, minutum tanquam
pruina super Terram. Cumque operuisset superficiem Ter-
ræ, apparuit in solitudine minu-
tum, & quasi pilo tufum, in si-
militudinem pruinae super ter-
ram.
15. Et videntes filii Israel, dixerunt
quisque ad proximum suum,
Hoc est Man, nesciebant enim,
quid esset. Et ait Moses ad eos:
Hic est panis, quem dedit vobis
DOMINVS in cibum. Quod cum vidissent Filii Israel, dixe-
runt ad inuicem : Man hu ?
(quod significat, Quid est Hoc)
ignorabant enim, quid esset. Qui-
bus ait Moses : Iste est Panis,
quem DOMINVS dedit Vobis
ad vescendum.

Y y

16. Hoc

174 TAB. CLIX. CLX. Exod. Cap. XVI. vers. 4. 5. 8. 12. seqq.

16. Hoc est Verbum, quod præcepit DOMINVS : colligite ex eo quisque, quantum edat, Gomer pro capite, juxta numerum animarum vestrarum, quisque pro his, qui sunt in Tentorio suo, accipite.

17. Et filii Israel fecerunt sic, & collegerunt, alii plus, alii minus.

18. Et quum metirentur per Gomer, nihil superfuit ei, qui plus, nihil defuit ei, qui minus collegerat : quisque collegit, quantum ad vescendum (satis fuit.)

19. Et ait Moses ad eos : Nemo quidquam residuum faciat in eo usque mane.

20. Qui non audierunt Mosen, sed quidam reseruarunt ex eo usque mane, & produxit vermes, & computruit, & iratus est adversus eos Moses.

21. Collegerunt autem illud mane per singulos dies, quisque quantum ad vescendum (satis fuit) quumque Sol incalesceret, liquefiebat.

22. In die sexto colligebant panem duplicem, duo scilicet Gomer pro uno; Et venerunt omnes primores congregationis, & retulerunt Mosi.

23. Et dixit ad eos, Hoc est, quod DOMINVS loquutus est, Quies Sabbathi sancti cras est DOMINO : quod pinsere volueritis, pinsite, & quod coquere vultis, coquite : atque omne, quod superest, reponite, vobis ut seruetur usque mane.

24. Et reposuerunt illud usque mane, quemadmodum præceperat Moses, & non computruit, neque vermis natus est in eo.

25. Et ait Moses : Comedite ipsum hodie, quoniam Sabbatum est hodie DOMINO, hodie non inuenietis in campo.

Hic est sermo, quem præcepit vobis DOMINVS : Colligat unusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum : gomor per singula capita, juxta numerum animarum vestrarum, quæ habitant in tabernaculo, sic tolletis.

Feceruntque ita Filii Israel : & collegerunt, alius plus, alius minus.

Et mensi sunt ad mensuram Gomor : nec qui plus collegerat, habuit amplius, nec qui minus paraauerat, reperit minus, sed singulis juxta id, quod edere poterant, congregauerunt.

Dixitque Moses ad eos : Nullus relinquat ex eo in mane.

Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis usque mane, & scatere coepit vermibus, atque computruit : & iratus est contra eos Moyfes.

Colligebant autem mane singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum, cumque incaluisset Sol, liquefiebat.

In die autem Sexta collegerunt cibos duplices, id est duo gomor per singulos homines : venerunt autem omnes principes multitudinis, & narrauerunt Moyfi.

Qui ait eis : Hoc est, quod locutus est DOMINVS : requies sabbathi sanctificata est DOMINO cras : quodcunque operandum est, facite, & quæ coquenda sunt, coquite, quicquid autem reliquum fuerit, reponite usque in mane.

Fecerunt ita, ut præceperat Moyfes, & non computruit, neque vermis inuentus est in eo.

Dixitque Moyfes : Comedite illud hodie, quia Sabbatum est DOMINI, non inuenietur hodie in agro.

26. Sex

EXODI Cap. XVI. v. 4-35.
Mannæ collectio.

II Buch Mosjs Cap. XVI. v. 4-35.
Samlung des Wunder-Manna.

I. G. Pinz sculp.

EXODI Cap. XVI. v. 20.

Manna alseruata σικωληνόβρωτος.

II. Buch Mosıs Cap. XVI. v. 20.
Bürmer im aufbehaltenen Manna.

I. A. Fridrich sculps.

26. Sex diebus colligētis, & in die Septimo Sabbatum est, quo die non erit.
27. Contigit autem, ut quidam ē populo septimo quoque die exirent ad colligendum, & non inuenerunt.
31. Domus Israel autem appellauit nomen illius Man, & erat veluti Semen Coriandri album, & gustus ejus, ut placentæ mellitæ.
35. Et comederunt filii Israel Man annis quadraginta, donec venirent ad Terram habitandam. Man, inquam, comederunt, donec venirent ad terminum Terræ Chanaan.

Sex diebus colligite, in die autem septimo Sabbatum est DOMINI, idcirco non inuenietur. Venitque septima dies: & egressi de populo, ut colligerent, non inuenerunt.

Appellauitque Domus Israel nomen ejus Man, quod erat quasi semen coriandri album, gustusque ejus quasi simile cum melle.

Filii autem Israel comederunt Man, quadraginta annis: donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, usque quo tangerent fines terræ Chanaan.

Historia Naturæ, uti nobis in Theatro hocce Mundi detegit innumera haud minus utilia, quam curiosa, ita & portam aperit ad Miracula, ut in Legibus Naturæ edocti judicare possimus tanto facilius de iis, quæ vires Naturæ transcendunt. Theologo Naturæ Legum seu virium ignaro, unica eaque sæpe cœca convenit Fides, ut cuidam Legum Patriæ suæ ignaro vel incurio passiva Obedientia, quam tamen sano sensu intellectam volo. Est hæc ratio, cur necesse habeam, miraculosæ Mannæ Historiæ præmittere, non quidem *Μαννογραφίαν* completam, sed *ὡς ἐν ἐπιτομῇ* ea, quæ ad Historiam præsentem illustrandam scitu sunt maxime necessaria.

Præcipuum, quod integris libris comprehendunt ab *Altomari*, *Campegius*, *Mogemus*, *Salmasius*, alii, huc redit, esse Mannam non tam rorem puræ cœlestem, seu aëreum, quam succum seu Lacrymam ex ipsis Fraxinis & Ornibus tum exsudentem, tum exhalantem, rursumque in folia Arborum recidentem. Quæ communiter *Mannæ Calabræ* titulo venit, triplex fere est; præstantissima *Montis S. Angeli* pinguior, secunda *Sicula alba*, sicca in Lacrymas concreta: tertia *Tolse*, *Manne de la Tolse*, item *Manne de Briancon* dicta, minus alba & friabilis. Colligi solet Mensibus Junio, Julio, Augusto, æstiuus, tempore sicco. Quæ Brianconia dicitur, defluit ex Laricibus, & appellatur hinc *Manna Laricea*. Quæ *Mastichina* dicitur Orientalis, Mastichis granis ferè similis, defluit ex *Cedris Libani*, amara, ingrati gustus. Dant & aliæ passim Arbores & Plantæ Lacrymas Manniformes, & magis minusve medicatas, inprimis laxantes, ut & illud ipsum viscidum, resinofum, quod ē foliis *Alni* exudat, huc pertineat, quod majori copia concre-

ret, si major foret Solaris caloris apud nos gradus. Videatur interim *Pomet Hist. des Drogues* L. VII. C. I. seqq. p. 334. *Mem. de l'Acad. Roy.* 1699. p. 10. *Hist. de l'Acad. Roy.* 1708. p. 56. *Boccone Mus. di Fisica* p. 29.

Consideranti naturalem hancce Mannæ seu per incisum Corticem productionem seu ex Aëre destillationem, constabit illicò, fuisse illam, de qua nunc, quæ Israelitis per 40. Annorum decursum in cibum, & Panis loco, venit, reuera cœlestem, supernaturalem, miraculosum, quem optimus ipse Diribitor DEVS dignum judicaverat asseruatione in æternum Miraculi monumentum. En expressissimum DEI mandatum: v. 32. *Imple Gomer ex eo, quod seruetur apud posteros vestros, ut videant panem, quem vobis edendum dedi in Deserto, quando eduxi vos de Terra Ægypti, & Mosis ad Aharonem v. 33. Accipe vasculum & pone in eo Gomer plenum Man, & repone illud coram DOMINO, ut seruetur posteris vestris.* Meretur Veritatis hujus demonstratio ampliorem paulo deductionem, ne quis sit, qui ullo modo in dubium vocare possit patratum Miraculum. Sequar autem *κατὰ πόδα* Historicum.

Ejusdem nobiscum fuit indolis Hebræa Natio fame quidem pressa, sed contra DEVM rebellis, corruptæ scilicet prorsus Thronum regiminis occupabant sensuales impressiones; Erat Ratio mancipium corpori subjectissimum. Animis perpetim obuersabantur *ollæ carniū, & panis*, quem in Ægypto comedebant *ad satietatem* v. 3. Non, ut quidem decebat, ratio- cinantur: ipsis his oculis vidimus in Ægypto multa miracula, eaque stupenda in nostri fauorem: siccis pedibus transiuimus Mare Rubrum: Undis submersos vidimus integros Hostium Exercitus: Haud deerunt eidem

παντοκράτωρι, qui nos excelsa manu adeò gloriosissimè eduxit, vel consilia vel auxilia, in hocce arido deserto. Haud omnino diffidendum Bonitati suæ potentissimæ, & Providentiæ semper optimæ. Non cadunt hujusmodi Ratiocinia, atque consilia salutaria in murmurantem populum. Desideramus, & auide, Carnem atque Panem: providebimus Corpori, nil curaturi, quæ sunt Animæ.

Quod accidit persæpe mortalibus nobis, ut obtineamus, quod anxie desideramus, Honores, Diuitias, Voluptatum usum, quæ justo DEI judicio post cedunt in Maledictionem, id ipsum experiuntur Israelitæ. Satis eorum fit desiderio & voto, non equidem *carnem, panemque* largitur alma mater Tellus, sterilis ipsa in Deserto arenoso: non ordinariæ Naturæ Leges symbolam conferunt suam, sed DOMINVS Naturæ Author, qui ait ad Mosen. v. 4. *En ego depluam vobis panem de cælo, & v. 6. 7. dixit Moses & Aharon ad omnes filios Israel: vesperi scietis, quod DOMINVS eduxit vos de Terra Ægypti: mane autem videbitis Gloriam Domini.* Ex quo infallibili testimonio statim patet, fuisse hos seu Coturnices, seu Locustas, Mannamque opera, imo Miracula DEI, imo τακμήρια ἀναμφισβήτητα Gloriæ suæ atque Potentiæ.

Posito, sed nunquam concesso, non heic patratum fuisse Miraculum, id saltem est clarum, fuisse Mosen Creatori DEO familiarem, quod prælagire potuerit, futura sequentibus vespera & mane, res prorsus miras atque insolitas, quales nec ante in Natura contigerant, nec post, v. 8. enarrat distinctè Moses eventura, *quum DOMINVS dederit vobis ad vesperam carnes ad edendum, & panem mane ad satietatem* & v. 12. *Audiui querimonias filiorum Israel, loquere ergo ad eos in hanc sententiam: inter vespertas comedetis carnes, & mane saturi eritis panibus, scietisque, quod ego sum DOMINVS DEVS vester.* Conditor Naturæ potentissimus, in cujus manibus omnes universi Vires, cui liberum stat, agere juxta vel supra Leges Naturæ. Quis est, qui hujusmodi prælagia poscet ab expertissimo simul & subtilissimo Physico.

Inspiciendus nunc propius est, & si pote gustandus Diuinus hic panis, cujus non extat descriptio, nisi apud Mosen, ἀντόπτην & Procuratorem. v. 13. *mané projectus fuit ros circum castra.* v. 14. *quo (rore) abscedente, ecce in superficie deserti minutum quiddam & orbiculare, minutum tanquam pruina super Terram.* v. 31. *erat velut semen Coriandri album, & gustus ejus ut placentæ mellitæ.* Graphica me hercle descriptio, quæ plus dicit, quam omnes Commentatores: Clara satis, utpote quæ exprimit figuram, magnitudinem, colorem, saporem; Lapsus primum, quod in Orientalibus & Meridionalibus Regionibus haud infrequens, Ros copiosus, pinguis balsamicus: hoc abscedente cecidit Panis cœlestis forma densæ

pruinæ, vel Granedulæ, & totam obtexit illius Terræ, ubi Castra erant metati, superficiem, ut manipulatim potuerit colligi. v. 14. confertur *Pruinæ* v. 31. cum מן קורן *Coriandri semine* & Num. XI. 7. cum מן קורן quod nostræ Versiones exprimunt per *Bdellium*. Erat autem *Man quasi semen Coriandri, & species ejus quasi species Bdellii.* *Das Man war wie Coriander-Samen, und anzusehen wie Bdellion.* Redduntur omnia clara, si præeunte *Bocharto*, מן קורן interpretamur per *Margaritas* Fig. 1. vel *crystallum* cum LXX. Figura nempe globosa erat Manna, ut *Coriandri Semen*, & *Perlæ*, & colore albo instar *Pruinæ* vel *Margaritarum*. Ita quoque explicant Doctores Recutiti in *Joma* c. 8. f. 73. a. ubi dicitur Manna rotunda fuisse ut מרגלית *margalith*. Aliorum testimonia prætereo. Magis tamen *Salmasio*, *Comm. de Manna*, qui extat post *Hyllen Jatricam*, Placet *Gummi Bdellion*, utpote etiam album & tralucidum. In pruina manet *Sulpic. Seuerus Hist. Sacr.* c. 1. *Postero autem die animaduertunt, qui extra Castra processerunt, paruis quibusdam siliquis oppletum solum, quarum species in modum Coriandri seminis glaciali albedine erat, ut crebro hybernis mensibus pruinis terram tegi videmus.* Ducit nos Pruina ad ipsum *Bdolach*, clarius ad obscurius: eligendum sane, si Pruinæ color maneat, aliquid summè album, niuis instar candidum: sed intentioni huic non satisfacit *Bdellion* Fig. 2. prouti id ex Indiis adfertur flauicans magis, ut potiores sint *Margaritæ*.

Mannographiæ multa, ut solent, addunt Judæi; Sunt, qui prætendunt, duplicem cecidisse Rorem, primum Mannæ præcedaneum, quo operata fuerit Terra, alterum post Mannam jam lapsam: illud Lintei ad instar super Terram extensum, ne conspurcaretur Manna, hunc cooperuisse Mannam, quæ proin jacuerit veluti inter duo linteamina: In cujus rei memoriam adhuc hodie solent reponere Judæi inter duo mapalia, vel Mapali indutum.

Est *Coriandrum* Fig. 3. Tab. CLX. Planta umbellifera, cujus radícula recta, simplex & tenuis, paucis fibris donata, candida: caulis bicubitalis & major, gracilis, striatus, solidus, folia, primum Anisi, aut potius Petroselini, progressu temporis tenuiter diffecantur, ut ad *Chamæmelina* accedant, sapore foedo intolerabili *Cimicum*: Umbellæ florum Petroselini pares, sed colore propemodum carneo, magis tamen ad album vergente: Semen exacte rotundum, striatum, dissepimentis intrinsecus distinctum, alioqui vacuum, odore & sapore gratissimo, aromatico *Job. Baub. Hist. Plant.* L. XXVII. c. 38. p. 89. In textu nostro nominatur מן קורן, alias Hebræis dicitur מן קורן *Aliandre*, Græci vertunt κόριον, *Thargum Hierosolymitanum* & *Jonathan Cusbar* Arabs Erpenianus *Cozboron*. Referunt Interpretes Mannæ similitudinem ad magnitudinem & rotunditatem.

Addit

Addit *Hiller Hierophyt.* P. II. p. 50. superficiem striatam siue incisam lineolis siue liris, nam & גרורות *incisiones* Jer. XLVIII. 37. ut Manna fuerit non solum globulosa, sed superficie liris, striisque pluribus distincta.

Mannæ, quod miraculosa fuerit, habebimus multa indicia, eaque indubia, non συμεία duntaxat, sed τακμήγία. Quam Europa & Asia gignere solet, medicamentosa est, non alimentosa, laxans & purgans propter acres suas oleosas particulas, quæ fibras Intestinorum irritant, & ad contractionem disponunt, imo & Bilis prouentum. Calabris est Prouerbum, *piglia la Manna, perche o ti sana, o te ne manna, id est, manda via.* Sed nostra Israelitarum fuit nutritia, Panis optimi vicaria: talibus itaque constabat partibus, quæ corpori Humano apponi, & defectum abscedentium compensare poterant. Non suffenum est discrimen inter *cibos alimentosos & medicamentosos*, quod aliqui proferunt, & prætendunt, posse etiam hos continuato usu cedere in alimentum. Ita, volunt, Manna illa initio quidem exercere poterat vires suas purgantes, eliminare noxias Ægypti reliquias ex Ventriculo & Intestinis, sed post consuetudine degenerare in alimentum, quemadmodum videmus Venenum continuato usu reddi innoxium; Turcas, Persas, alios Orientis populos Opium ad dimidiam usque drachmam deglutire, cujus aliquot grana Europæos nos præcipitarent in somnum lethalem. Verum enim vero hoc simili nondum omnis ablatum scrupulus: aliud est, rem quandam noxiam longa consuetudine reddere innoxiam, aliud, Medicamenti, & quidem purgantis, naturam mutare in Alimentum. Farinacea oportet fuerit Manna, vel ejus saltem naturæ, ut particulæ constitutiue potuerint abscedentium vice tubulorum extremitatibus apponi.

Gustum habebat, ut Placentæ mellitæ. Ita Moses conferendus cum seipso Num. XI. v. 8. Ubi non tam crudam describit Mannam, quam coctam, imo & præparationis modum. *Diffundebantur populi colligentes, & molentes in mola, aut conterentes in Mortario, aut coquentes in olla, & facientes ex eo placentas, & erat sapor ejus, quemadmodum sapor Placentarum oleo delibutarum.* Sunt affines sapor mellis & Olei, uterque dulcis, unus in alterum mutabilis. Ut non necesse habeamus omnino cum multis Doctoribus Hebræis, nonnullis quoque Patribus, *Origene, Chrysostomo, Beda*, nouo & singulari plane Miraculo, Mannæ tribuere omnes inclusive delicatissimorum ciborum sapes, ut sibi visi fuerint iuuenes gustare panem, Senes, *Mel*, Infantes *Oleum*. Ita namque illi explicant illud Ezech. XVI. 19. *Insuper panem meum, quem dederam tibi, similes, Oleum, & Mel, quibus te cibaueram, & posuisti ea ante eas in odorem suaveolentem*, vel, quod hyperbolicum magis, gustasse singulos eundem præcisè ejusdem cibi saporem, cujus forte

fuerant memores & auidi, hic perdicum, ille Anguillarum. Miram hanc super omnes alias Metamorphosin finxisse videtur Autor Libri Sapientiæ XVI. 20. 21. *Pro quibus rebus cibo Angelorum populum tuum refecisti, & panem citra laborem paratum, omni voluptate pollentem omnique accommodatum, gustui de cælo ipsis demisti.* Substantia enim illa tua tuam erga liberos ostendebat suauitatem, & appetitui assumentis cujusque subserviens, ad illius qualemcunque voluntatem se temperabat. Ego quidem mitius de hac Rabbiorum & Patrum sententia judico, exprimere voluisse allegoricis hujusmodi locutionibus insignem præstantiam Mannæ, quæ omnes possederit ciborum perfectiones & virtutes, imo superauerit, ut non haberint, quod desiderassent ultra Israelitæ. Ita sentit quoque *Buxtorffius*.

De nomine *Mannæ*, ejusque origine non habeo multa, quæ proferam. Philologis hæc indagatio est conueniens magis quam Physicis. *Videntes Filii Israel dixerunt quisque ad proximum suum. Hoc est Man. Nesciebant enim quid esset. Et ait Moses ad eos: Hic est panis, quem dedit vobis DOMINVS in cibum.* Ubi τὸ originale habet מן ה' quod Latina nostra positivè vertit *hoc est Man*, secuta Rabbios plerosque, *Salomonem, Abenefram, Kimbium, Bechai, Isaacum Arama*; Vernacula vero post LXX. *Josepbum, Hieronymum, Patres* plerosque erotematische, *was ist dieses? Nesciebant enim quid esset.* Hunc eundem sensum indigittare quoque videtur Mosis Responsum: *Hic est panis, quem dedit vobis DOMINVS in cibum.* Exprimi equidem hæc Quæstio Ebraica Dialecto deberet ita: מן ה' אלהים. Ast observant Interpretes, usos fuisse Israelitas Ægyptia Dialecto, qua Lingua ה' notat *Quid?* quicquid horum sit, certum hoc est, vocem, qua utuntur plerique Europæ & multi Asiæ populi (Arabes & Persæ *menn Meninzk. Lex. 4917.*) deriuari ab hac Israelitarum, vel ex Ægypto ipsa, si ibi eam didicerunt.

Pergimus in Historia. v. 16. in mandatis dat *DOMINVS* populo suo per seruum suum, ut Mannæ colligat quisque, quantum edat, Gomer pro capite, juxta numerum animarum suarum, quisque pro his, qui sunt in Tentorio suo accipiat. Ad v. 36. dabimus præcisam *Homer* vel *Gomor* capacitatem, & hec duntaxat ad calculum reducemus ingentem, quæ populo Israelitico quotidie necessaria fuit, Panis cœlestis quantitatem. Videbimus pro Anima quavis seu persona 202½. pollices Parisinos, qui in nostra mensura Tigurina dant 1¼. modiolos, *māßlein*, pro die sexto 2½. Et ex Exod. XII. 37. constat Israeliticum populum ascendere facile ad 3454765. Animas, quæ, positæ 7. modiolis pro 4. personis, poscent 6045838¼. modiolos vel 377864¾. quartalia, vel 94466. modios, quæ ingens, imo immensa copia nouum dat pro Miraculo Mannæ argumentum, inprimis si computemus quantitatem

per totos 40. annos infumtam 1379203600. modiorum. Fluit hic calculus ex genuinis puræ Arithmeticæ Sacræ fontibus, non ex Talmudis piscinis fabulosis. In *Joma* fol. 76. Col. I. legitur Dictatore *R. Eliezer Hammodai* Mannæ cumulum congestum fuisse 60. cubitos altum per omnia castra. En quo nitatur fundamento enormis hic calculus: Gen. VII. II. legitur, *fenestras cœli fuisse apertas*, & Psal. LXXVIII. 23. de Manna, *mandavit nubibus superne*, & *ostia cœli aperuit*. Verum enimvero juxta Doctores hujus mentem Aquæ Diluvianæ fuerunt Terra altiores, ergo & Mannæ altitudo fuit totidem cubitorum. Bellissima consequentia. Ridiculum magis est, quod fabulatur *R. Issa Jehudæ* filius in *Joma* l. c. adeo excelsum fuisse Mannæ cumulum, ut omnes Orientis & Occidentis Reges eum conspiciere potuerint. Nec deest, si Diis placet, in ipso Sacro Codice fundamentum. Instrues coram me mensam è regione hostium meorum Psal. XXIII. 5.

Colligebat quilibet tot Homer, quot Animas habebat Familia, adeoque pro necessitate familiæ suæ *alii plus, alii minus* v. 17. inde lux accenditur versui 18. *Et quum metrentur per Gomer, nihil superfuit ei, qui plus, nihil defuit ei, qui minus collegerat: quisque collegit, quantum ad vefcendum satis fuit*. Verbo: Consumebantur omnia. Qui plus collegerat, quam pro Familia habebat opus, participabat ei, qui collegerat minus. Explicatio hæc ipsa est Pauli 2. Cor. VIII. 13. 14. 15. Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῶν δὲ θλίψις· ἀλλ' ἐξ ἰσότητος, ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περισσεύμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑφέρημα· ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περισσεύμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑφέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης· καθὼς γέγραπται. ὁ τὸ πολὺ, ἐκ ἐπλεόνασσε, καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, ἐκ ἡλαττόνησε. Faciliora sunt hæc intellectu præ multiplicatione illa miraculorum haud necessaria, qua delectantur Doctores Talmudici, qui volunt, illos, qui plus quam unum reportarunt Homer pro Anima, Domi non plus inuenisse, quam unum Homer, & eos qui minus, tot habuisse, quot fuerat ipsis opus.

Sequitur aliud & infallibile nunquam satis mirandæ Diuinæ Potentiæ indicium. Debebant Israelitæ Mannam singulis mane colligere de nouo. Poterat, quod inficiabitur nemo, DEVS eam simul & semel concedere, quæ suffecisset uni vel Septimanæ, vel Mensei vel Anno. Sed placuit optimo Dispensatori diaria collectio. Videre debebat, imo gustare, & palpare populus Diuinæ & optimæ Prouidentiæ miras Virtutes quotidie: imo ne avarus quispiam colligeret plus, quam postulare necessitas, ne usuram inde & quæstum faceret ex tam pretioso cibo, injunxerat DEVS, ut nemo quidquam residuum faceret ex Manna usque mane v. 19. Et en incredulitatis impiæ miraculosam atque justissimam pœnam! Qui non audierant Moysen, sed quidam re-feruarunt ex eousque mané, & produxit ver-

mes & computruit v. 20. non quod contingit ordinarié in Natura, dependisse innumerorum illorum seu Curculionum, seu aliorum Insectorum fœcundationem ex certa Animalculis adæquata, Aëris temperie, sed immediatè ab irati DEI justissima semper voluntate: nam nulli generabantur vermes in dupla illa portione, quam collegerant in Prosabbatho. *Reposuerunt illud usque mane, quemadmodum præceperat Moyses, & non computruit, neque Vermis natus est in eo* v. 24. Obstupefcit heic omnis Philosophia Naturalis. Et patet insimul, alius longè fuisse naturæ Mannam hanc cœlestem cum naturali, & forte farina-cæ, quia non poterat asseruari per 24. horas absque Vermium proventu, quum naturalis asseruatur per annos. Imo ne quidem satisfacit citæ adeo Vermium productioni comparatio cum farinacea substantia. Subest & heic, imo præest τὸ θεῖον, quod vel ex ipsa Manna memoriali eluscescit, quæ per Secula aliquot manserat incorrupta, jussu DEI in Arca Fœderis deposita.

Valebat heic illud: *Per quod quis peccat, per idem punitur*. Qui in collectione Mannæ peccabant Israelitæ, puniebantur per ipsam Mannam, πάντα μὲν καθαρά τοῖς καθαροῖς. τοῖς δὲ μαιχισμένοις καὶ ἀπίστοις ἐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νῆς καὶ ἡ συνείδησις Tit. I. 15. Quod miraculo heic factum, id aliquando & hodie contingit Euclionibus illis avaris, qui dum Frumenti ingentes acervos colligunt, & in annos accumulunt, difficili annona ingentem habituri quæstum, curculionibus materiam præbent.

Occurrunt in hac Historia bina Vermium, vel generaliori nomine Insectorum nomina συνώνυμα. ἡ 7 Rimma v. 24. à 77 σκωληκιῶν, verminare, & v. 20. 7777 alibi 7777 & 7777 forte a Radice 7777 vorare, deplutire. Sunt sane Vermes, qui vel Homines, vel Bruta infestant, & moribus suis laceffunt, toti Ventres, *Serenus Sammonicus* c. 31.

*Quid non aduersum miserum mortali-
bus addit.*

*Natura, interno cum viscera tania ser-
pens*

*Et lumbricus edax viuant inimica
creanti?*

*Quod genus assiduo laniat præcordia
morsu.*

Ἰσοδύναμα esse bina hæc Vocabula patet ex Job. XXV. 6. & Jes. XIV. 11. ubi eodem ponuntur versu. Diuersa quidem occurrunt passim Insecta in Plantæ alicujus fructu, foliis, floribus, radice, ut alii occurrunt Vermes in intestinis, & hi ipsi trium diuersorum generum, lati, Ascarides, & Lumbrici, alii in Hepate, alii in

in partibus aliis. Sed in eadem re diuersa Insecta conspiciuntur vel nunquam vel raro. Quoniam haud dubito, fuisse Mannam farinaceae substantiae, licitum mihi erit, Vermes illos referre ad *Curculiones*, horumque sistere tum Vermem, é quo Curculio nascitur Fig. 4. Tab. CLX. figurâ sub Microscopio aucta. Tum Curculionem ipsum Figura 5. ejusd. Tab. rostrum ejus cum forcibus, quibus Frumenti grana arrodit duobus cornibus, & capitis parte.

Argumentum sané ut nouum, ita infallibile immediatæ DEI potentiae, supra ordinarias, quas in Natura exerit, Vires operantis est collectio pro die Sabbathi. De hac ita Moses v. 25. 26. 27. *Comedite ipsum hodie, quoniam Sabbathum est hodie DOMINO, hodie non inuenietis in campo. Sex diebus colligetis, & in die septimo Sabbathum est, quo die non erit. Contigit autem, ut quidam é populo Septimo quoque die exirent ad colligendum, & non inuenerunt.* Miraculosa est heic DEI, ut ita loquar, inactio, & gloriosa Sabbathici diei sanctificatio. Prodeant, quotquot sunt Naturæ ruspatores, & rationem reddant, si possint, septiduanæ hujus Febris.

Facillima est é contra ex ipsis Naturæ Fontibus deductio phænomeni illius, quod memoratur v. 21. *cum Sol incalesceret, liquefiebat Manna.* Habemus heic naturale agens, Solem, patiens Mannam; actionem Solis in Arabico climate feruentis in Mannam, etiam naturalem, eamque calefacientem & dissoluentem. Sed ridiculum, quod in *Mechilta* fabulatur R. Solomon, & alii, ex Manna liquefacta integros fluxisse amnes, ex quibus dulcissimas aquas hauserint Cerui ac Capreae, imo & capti fuerint ab Hominibus Pisces sapore Mannæ.

Redeo, neque inuitus, ad חֲמִילִים *Vermes*, quibus Verminosam suam generationem *equocam* stabilire volunt Scholastici, & accidentalem ex fortuito vel concursu, vel fermentatione atomorum Generationem *Animantium* Athei. Heic certe non opus est Dauide, ad Goliathos istos prosternendum. Erant justo DEI judicio ouula istorum Insectorum Mannæ concreta, & ex computo *Bentleji Concion. contra Atheismum* IV. tunc October Mensis, quo in Regionibus illis Meridionalibus post copiosam Pluuiam autumnalem abundantissima obseruatur Insectorum productio: ut mirum magis sit, non omnem Mannam factam fuisse verminosam, sed ea duntaxat dirigente ita DEO, quæ contra mandatum ejus fuit collecta, &, quod supra jam attuli, immunem ab his Animalculis fuisse Mannam Sabbathicam. Sciant illi, á supra naturalibus ad naturales res non valere consequentiam.

Comederunt filii Israel Man annis quadraginta, donec venirent ad Terram habitandam v. 35. Lo-

cus parallelus extat Jos. V. 12. simulque explicatorius. *Desiit Man post die ejus diei, quo coeperant comedere de Frumento Terræ, nec habuerunt ultra Filii Israel Man, sed de Prouentu Terræ Chanaan anno illo comederunt.*

Non est ex Judæis Doctores, qui de *Manna* doctius scripserit & solidius, quam *Abarbanel*. Producit is rationes 12. probaturus, Mannam non fuisse naturalem, sed miraculosam. In compendio eas contraham, eos qui de singulis, & earum valore plenius informari cupitent, ablegans ad *Joh. Buxtorffii Historiam Mannæ*, quæ extat in ejus *Exercitationibus Sacris*. 1. Non cadit hodie Manna in Deserto Sinai. 2. Non per integrum Anni decursum, sed duntaxat Vernis Mensibus, Martio & Aprili: quum contra cœlestis illa lapsa fuerit sine discrimine omni Mense & die. 3. Non liquatur Manna ordinaria à Sole, ut illa supranaturalis. Verum cespitat heic *Abarbanel*: colligi debet Manna ante Solis ortum, alias liquefit. 4. Non verminosa fit Manna naturalis per noctem, uti illa cœlestis 5. Liquatur Manna Naturalis Linguae imposita, non item illa altera. 6. Non est, qua hodie utimur, dura adeo & solida, ut conteri possit, & Placentæ inde formari. 7. Non est Manna Medicinalis alimentosa, sed Medicamentosa, purgans, quum contra Israelitarum illa optimum dederit nutrimentum, vocata hinc חֶמְלָה הַקֹּדֶשׁ leuissimus Panis, neque Ventrículo, neque reliquis Corporis partibus molestus. 8. Fuit Manna cœlestis die sexto dupla portione & lapsa & collecta, Sabbatho vero nihil. Tale quid de ordinaria dici nequit. 9. Ibi præcipue lapsa cœlestis illa, ubi castra sunt metati Israelitæ. 10. Fidissimi instar comitis secuta est Israelitas Manna ad limites usque Terræ promissæ, & ultra, permutata post cum Fructibus Terræ natiuis. 11. In æternam Miraculi memoriam asseruari debuit Manna cœlestis in Arca Foederis. 12. Legitur Deut. VIII. 3. incognitam fuisse prorsus Mannam Israeli & Patribus ejus. *Afflixit te, & passus est te fame laborare, aluitque de Manna, quod nec tu, nec Patres tui nouerunt, ut scilicet ostenderet tibi, quod non in solo pane uiuit homo, sed in omni eo, quod prodit ex ore DOMINI Homo uiuet.* Subscribunt *Abarbanel* alii Judæorum Doctores, R. Moses Bar. Nachman, R. Bechai, R. Isaac B. Aramah, R. Leui Ben. Gerson.

De Manna Israelitica ex professo scripsere: *Joh. Buxtorff. Historia Mannæ in Exercit. Sacr. p. 336 - 390.*

Anth. Hulsius Disp. 39. de Manna & Rupe. Resp. Jacobo Steenbuisen Lugd. Bat. 1677.

Cl. *Salmasius Comm. de Manna*, qui extat in *Hyle Jatraca* p. 245 - 254. & *Exerc. Solin.* p. 809.

Stapell de uocula Man.

TAB. CLXI.

Exod. Cap. XVI. vers. 13.

Factumque est vesperi, ascendit Coturnix, operuitque castra.

Factumque est ergo vespere, & ascendens coturnix, cooperuit castra.

Vidimus ex Regno Vegetabili potius, quam ex ullo alio, τὸ ἰδ., nunc in Theatrum prodeunt ex Animalī סְלָאִים *Selauim*. Supplere debbat illud Panem, hi Carnes. *Utinam*, ita lamentatur rebellis & incredula Natio, *utinam mortui essemus per manum DOMINI in Terra Ægypti, quando sedebamus nos ad ollas carniū, & quando comedebamus Panem ad satietatem, quoniam eduxistis nos in Desertum istud, ut omnem congregationem istam fame conficeretis.* Et en DEI potentissimi simul & clementissimi ad murmurantem populum per Moſen Reſponſum: *Quum dederit DOMINUS vobis ad vesp̄am carnes ad edendum, & Panem mane ad satietatem, testabitur se audisse querimonias vestras, quibus muſſitatis ad-versus eum v. 8.* Stat DEVS promissis, advolant vel *ascendunt*, prædicto tempore, ex plaga Maris, quod ex naturalibus vel signis vel causis præſagire nemo poterat, סְלָאִים in Desertum Sin, & iterum exacto Anno, in *Kibroth thaua*, quod patet ex Num. XI.

Sed quid sint סְלָאִים disceptatur acriter, & utrinque magnis aciebus ac fortiter pugnant *Coturnices* atque *Locustæ*. Videbimus conflictum, & forte ex *Locustarum* parte victoriam licet incruentam. Sed primum quid, & qui, stent à *Coturnicum* parte, quos inter inprimis eminet eruditissimus *Bochartus Hieroz.* P. I. L. I. c. 14. qui *Coturnicem* Hebræis dici vult סְלָאִים *Selau*, Syris *Saluai*, Arabibus *Selwa*, ut & Turcis apud *Meninzk.* Lex. p. 2664. licet hæc Vox etiam *Mel* significet, & ipsi *Mannæ* sit synonyma. LXX. vocem סְלָאִים non reddunt *ὀρτυγα*, *Coturnicem*, sed *ὀρτυγομήτραν*. Ita Exodi loco, quem præ manibus habemus, Num. XI. 31. Psal. CIV. 40. & *Apollinaris* in *Paraphrasi*.

Ἦλθε μάλ' αἰτίζουσιν ἀπείριστος ὀρτυγομήτρα.

Porro Sap. XVI. 2. XIX. 12. Philo L. I. *Vit. Mos.* Ὀρτυγομήτρων νέφος συνεχὲς ἐκ θαλάττης ἐπιφερόμενον πᾶν τὸ στρατόπεδον ἐπεσκίαζε.

Ita deducimur ad considerationem *Ortygometræ*, quam à *Coturnicibus* distinguunt *Au-*

gustin. in *Exod. Quæst.* 62. & multo ante *Aristoteles Hist.* L. VIII. c. 12. qui tamen παραπλήσιον τὴν μορφήν τοῖς λιμναίοις, *formalacustribus* (*coturnicibus*) *similem* prædicat. Hanc Auem describit *Alexander Myndius* apud *Athenæum* L. IX. quod sit τὸ μέγεθος ἡλικὴ τρυγῶν, σκέλη δὲ μακρὰ δυσθαλπὴς καὶ δειλὴ, *magnitudine Turturis*, longis *cruribus*, *alsiosa* & *timida*. Ex quibus omnibus patet, esse *ὀρτυγομήτραν* *Coturnicis* speciem *Hesychio* *ὀρτυγα ὑπερμεγέθην*, *Coturnicem præmagnam* tanquam aliorum matrem aut matricem, non tanquam μέτρον τῆς ὀρτυγος, aliarum *Coturnicum mensuram* aut *moderatricem*, quod vult *Jansenius* in Sap. XVI. hinc est, quod *ὀρτυγομήτραν* simpliciter sumat pro *coturnice* *Josephus*, qui *Lib. III.* c. 1. habet *ὀρτύγων πλῆθος* *Coturnicum copiam*, & c. 12. *πύμπλαται τὸ στρατόπεδον ὀρτύγων ἅπαν.* *Coturnicibus replentur tota castra.* Hunc secutus *Hieronymus*, qui legit ubique *Coturnices*, & ad unam omnes Europæ versiones.

Ortygometram auem inter *Coturnices* maximam & præstantissimam Itali vocant *il Re delle Quaglie*, *der Wachtlen König*, Angli à *Rail* or *Dakerben*. Descriptio ejus hæc est in *Willoughby Ornithol.* p. 122. *Pondus 5½. Unciæ, longitudo à summo rostro ad extremos ungues 15. digiti, ad ultimam caudam 1½. latitudo, alis in contrarium extensis 19. Rostrum ab apice ad Angulos rectus 1½. digitum longum. Corpore est ad latera compresso, & Gallinarum simili. Infimum pectus & Venter alba. Mentum insuper album, gula sordescit. In capite duæ lineæ latæ nigrae. A scapulis linea alba, ut in Gallinula calua. Dorsi plumarum media nigra, limbi cinereo-ruffi. Femora areolis transversis albis varia. Remiges pennæ in utraque ala 23. Minores pennarum alæ ordines tum supra, tum subsus, crocescunt, ut & remigem limbi, caudæ longitudo duo digiti ferè, pennæ numero 12. Rostrum Gallinarum, mandibula superior albida, inferior fusca. Tibiæ supra genuum articulos nude, pedes albidii. Aldrouando L. XIII. c. 23. describitur titulo *Ortygometra an Rallus terrestris?* Bellonio *Ortygometræ alterius* in *Genistis degentis*. Turnerus vult *Crecem* esse *Aristotelis*, dissentiente *Willoughbio*. *Adi Gesnerum Icon. Av.* p. 71. 90.*

EXODI Cap. XVI. v. 13.
Selaum, Locustæ.

II. Buch Moses Cap. XVI. v. 13.
Heuschrecken.

I. G. Pinz sculp.

101. ubi Ortygometram Gallinulis aquaticis similem pronuntiat, quæ Autumno cum Coturnicibus auolet.

Judæis si credimus, diuersorum generum eæque delicatissimæ Aues inuolarunt in Israelitarum castra. In *Joma* cap. 8. f. 75. b. definiente R. *Chanini Barabba* quatuor sunt Coturnicum שליו Species, nempe שכלי *Sicli*, ככלי *Kicbli*, פסיוני *Phisfioni*, & שליו *Selau*, quarum præstantissima est *Sicli*, vilissima *Selau*, *Coturnix*. Non sunt hæ sicco pede prætereundæ. Ducit ordinem שכלי *Sicli*, סמאליס, *Ficedula*, quæ vox nunc denotat *Curucam*, *Grasmuk*, *Schnepfli*, nunc *Rubricam*, *Gügger*, *Rothbuogel*:

Cerea quæ patulo lucet *Ficedula* lumbo.

Apud *Martialem* L. V. quæ adeo olim lurconibus placuit, ut non in solis clunibus ut reliquæ aues, fuerit comesta, sed tota: *Præfetti popinæ atque luxuriæ negant ullam Auem, præter Ficedulam, totam comesse oportere.* A. Gell. L. XV. c. 8. ככלי *Kicbli* est *Turdus*, *Ficedula* deliciis par, aut *suppar*. Ex auibus, quæ volatu fidunt, firmioris sunt nutrimenti, quæ grandiores, quam quæ minutæ, ut *Ficedula* & *Turdus*, *Celsus* L. II. c. 18. imo pingui Turdo datur principatus. *Aristophanis Scholiastes* in *Pace*. ἄν κικαλι &c. Turdi genus auicularum, quæ præ cæteris ad delicias maxime exquiruntur. Notum illud *Martialis Xenio* 92.

Inter Aues *Turdus*, si quis me iudice certe

Inter Quadrupedes gloria prima *Lepus*.

Et apud Athenienses non licebat olim, disciplina astrictiore, κελίσιον, *Turdos edere*, i. e. delicate vesci junioribus. פסיוני *Phisfioni*, φασιανός, *Phasianus* deliciarum erat apud veteres ultimus gradus. Exemplo id constat *Ptolemæi Phylæonis*, qui aquæ Athenæum L. XIV. *Phasianos* habuit ut repositum Thesaurum, ὥσπερ τι κειμήλιον ἀνακείµενον: *Pertinacis* apud *Capitolinum*, qui *Fasianum* nunquam priuato conuiuio comedit, aut alicui misit. *Alexandri Seueri* apud *Lampridium*, qui nonnisi *Calendis*, *Januariis* & *Hilariis Matris Deum*, & *Ludis Apollinaribus*, & *Jouis epulo*, & *Saturnalibus*, & hujusmodi diebus festis *fasianum mensis* adhibebat. Sicut *Tacitus* apud *Vopiscum* nonnisi suo & suorum natali & diebus festiuissimis. *Petronius* in *Satyrico*:

Ales *Phasiacis* petita *Colchis*,

Atque *Afræ* volucres placent palato,

Quod non sunt faciles —

Hinc sane est, quod nonnulli Interpretes שליו reddunt per פסיוני ut *Jonatham* Exod. XVI. 23. R. *Joseph. Cæcus* Ps. CV. 40.

Sed atro notantur calculo *Coturnices*, quod vescantur *Elleboro*, testibus *Aristotele de Plant.* L. I. c. 5. *Galeno ad Pison.* & L. II. de *Alim.* c. 6. L. III. de *Temper.* c. 4. vel, quod pejus forte, *Cicuta Sexto Empirico* teste L. I. *Napello* referentibus Arabibus *Alkazuinio Alkamo*; constans certe fama, vesci Venenis. *Plin.* L. X. c. 23. *Coturnicibus Veneni semen gratissimus cibus, quam ob causam eas damnauere mensis*, & eos, a quibus comestæ fuerint coturnices, conuulsionibus atque vertigine corripi, κατατεινοµένους καὶ ἰληγγιώντας scribit *Didymus* in *Geoponicis* L. XIV. Multus in eo est Coturnicum *Apolo-gista* *Bochartus*, ut maculam hanc abstergat, & adducit pro teste *Rafen*, qui *Tract.* III. L. III. c. de *carnibus volatilium* secundam prædicat post illam *Stornæ* seu *Perdicis*, imo generatiuam sanguinis, & *Spermatis* augmentatiuam; *Ibnzoharem*, qui *Lib. de Aliment. cap. de Coturnicibus* mediam dicit inter Gallinam & *Perdicem*, carnem boni chymi, egregii saporis, sanis & valentibus utilem: *Nic. Massam*, *Mundellam*, Fabulam illam *Herculis* à *Typhone* interempti, sed solo nidore Coturnicis ab *Jolao* admotæ in vitam reuocati: imo & *Galenum paratu facilius* L. III. c. 155. & *Assariph.* in *Abenbitare* de *Coturnice*, valere inprimis cerebrum hujus Auis ad morbum comitalem. Tandemque concludit insignis Vir: dato, non concessio, frequentem Coturnicis esum Corpori minus esse salubrem, non sequi, *DEVM* Israelitis in *Deserto* malè consuluisse, dum eos pauit Coturnicibus. 1. Quia non fuit cibus ordinarius. 2. Quia, qui Coturnices per miraculum populo suo indulgebat, potuit etiam, quicquid in iis noxium erat eximere. *Hieroz.* P. I. L. I. c. 15. Addere potuisset, ita sæpe alimenta per se noxia multis digestionibus, præparationibus, secretionibus, mutari, ut aliam prorsus, & salubrem indolem in carnibus inde nutriri, solitis induant. Nota *Yucca* Planta venenosa, quæ Americanis dat Panem, ut alia omittam, tanto autem magis *Locustis*, quam *Coturnicibus*, ad eas autem sine mora me conuertam.

Pergo nempe properante pede ad *Illustris Jobi Ludolffi* sententiam, meo iudicio receptæ hæctenus præferendam, non quia recentior, sed quia fortioribus stipata est rationibus. Vertit ille in eruditissima sua *Æthiopie historia* hujusque *Commentario* שליו in *Locustas*. Videbimus *Rationum* momenta. Confert is primo *Loca* parallela, nempe Exod. XVI. 13. Num. XI. 31. 32. Psalm. CV. 40. quæ idem omnia referant, sed plures quidem circumstantias medius *Numerorum* Textus. *Bocharto* fauet Etymologia à שלה abundauit, sed & *Ludolffo*, imo magis, quia numerosiores longe sunt in orientalibus Regionibus *Locustarum*

Aaa

starum Exercitus, quam Coturnicum greges. Obseruat porro Noster, maluisse populos Orientales, quod verum sensum $\pi\alpha\lambda\iota\omega$ nesciuerint, seruare originalem vocem, ipsum quoque *Mabometem*, in cuius *Alcorano* extet Vox *Selwa*, de cuius interpretatione Commentatores Arabes litigent valde; ut uni horum *Alhazeli Mel* placeat; ubi notandum coturnici nomen esse proprium, & nemini non in Oriente notum apud Turcas *Boldirgin*, Persas *Semane*, Arabes *Süman*, *Sümani*, uti videre est in *Meninz. Lex.* p. 874. 940. 2668. apud quem equidem pag. 2664. occurrit etiam vox *Selwa* tanquam Coturnicis Synonymon Turcicum. Sed videtur insignis hic Linguarum Orientalium interpres voci huic alcoranicæ *Selwa* imposuisse, quam in Europæorum Bibliis inuenit explicationem, imo p. 4918. *Mannam* illam Israeliticam vocat *menni selwi, selwa*, & his vocibus bina illa donaria miraculosa à DEO Israelitis concessa conjungere videtur. Persis in suo Pentateucho placet pro $\pi\lambda\iota\omega$ commune Auicularum nomen. Fatetur *Ludolfus*, lucem sibi imprimis foeneratum esse *Porphyrium Pythagoricum*, qui Lib. I. §. I. mentionem facit Exercitus cuiusdam in Africa, qui fame periisset prope, nisi auxilio venisset $\kappa\alpha\tau\alpha\ \tau\eta\ \lambda\iota\beta\acute{\upsilon}\eta\eta\ \nu\acute{\iota}\phi\omicron\varsigma\ \alpha\kappa\epsilon\iota\delta\omega\upsilon$. In mentem venerat illicò, annon tale quid accidere potuerit ipsis Israelitis? Apud *Strabonem* postea L. XVI. p. 772. Populos Arabes offendit $\alpha\kappa\epsilon\iota\delta\omicron\phi\acute{\alpha}\gamma\epsilon\varsigma$, qui Locustas fumo præcipitent, muriâ condiant & comedant: item apud *Diod. Siculum* L. III. c. 29. apud *Plinium* L. IX. c. 29. 35. *Parthis Locustas in cibo esse gratas*: in *Alvarez. Itiner. Æthiop.* c. 32. in *Abyssynia* immensos esse Locustarum Exercitus, qui consumant omnia, vidisse ipsum se agmen, quod sese protenderit ad 6. miliarium Germanicorum longitudinem: apud *Nic. Clenardum Epist.* L. I. p. 73. Africanis Rusticis bella esse cum Locustis, urbi *Fez* inferri currus integros Locustis plenos: apud *Kirstenium* ad Matth. V. 4. esse Locustas in Arabia & Africa cibum suauissimum, ubi & modus extat præparationis: apud *Nieubof descript. Regn. Sinar.* p. 377. comedi hæc Insecta à Chinenfibus, imo esse

in cupediis. Testatus quoque *Ludolfo R. Anania Judeus Maroccanus*, non comedi duntaxat locustas ab Africanis, sed quoque à Judæis, delicatioris esse Saporis, quam columbarum pullos. Extat quoque insignis locus apud *Aristophanem* *At.* IV. Sc. 7. p. 424.

Πότερον ἀκρίδες ἥδιον ἐστὶν ἢ κίχλαι

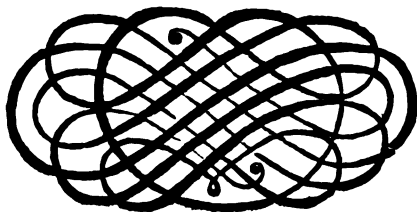
Οἱ μὲν ὡς ὑβρίζεις. Δ. τὰς ἀκρίδας κρῖναι πολὺ.

Utrum Locustæ suauiores sint, quam Turdi?

Eheu! quam injurius es. D. Locustas judicat multo (suauiores)

Josephus de S. Angelo Tolofanus in Gazoph. Pers. Tit. Locusta memorat, in Arabia omnes, *tutti quanti*, pauperes atque diuites, Locustis vesci summo appetitu - *é che veramente sono buone*, gustu cancris similes. Aliis placet collatio cum Halecibus recentibus. Non desunt quidem, quibus non adeo arridet hic Locustarum cibus, vel cupediæ, uti *Euthymius Zigabenus in Matth. Beda de Loc. Sanct.* c. 21. *Adamnanus Scotus L. II. de Locis Sanctis. Chrysostomus Hom. II. in Marc.* ut multi locustas illas Johannis in deserto Matth. III. 4. non Locustas fuisse crediderint. Ne quis vero existimet, fuisse Locustas impuras, & Lege ceremoniali prohibitas, Textum habemus suo loco examinandum in *Leuitico XI. 21.* qui Insecta hæc inter Animalia munda collocat. *Veruntamen istud comedetis ex omni reptili pennato, quod graditur super quatuor, cui scilicet sunt suffragines super pedes ejus, quibus saltare potest super Terram.* Imo vers 22. enumerantur ipsæ Locustarum species in cibum concessæ. *Ex quibus hæc comedetis. Arbe juxta speciem suam, & Hagab juxta speciem suam.*

Ex omni hac consideratione id pro vero asserimus, miraculo adductos fuisse *Selauim*, seu *Coturnices* fuerint, seu *Locustæ*, Ventorum nempe vehiculo ex vicinis Prouinciis horum Animalium feracibus, ut non fuerint creata immediate ex nihilo.

TAB. CLXII.

EX Auibus supra memoratis adfunt :

1. Ortygometra.
2. Coturnix.

3. Ficedula, Curuca.
4. Ficedula, Rubrica.
5. Turdus.
6. Phasianus.

TAB. CLXIII.

Exod. Cap. XVI. vers. 36.

Porro Gomer est pars tertia Epha. Gomer autem decima pars est Ephī.

COrrigendum ante omnia est Sphalma, ut videtur, Typographicum, quod irrepsit in Latinam nostram, & pro *tertia pars Epha* legendum *decima pars Epha*. Sed porro reducenda idea harum mensurarum vaga ad distinctam, & fieri possit, usitatam singularum Regionum mensuram. Lucem foeneratur textui nostro Locus parallelus Ezech. XLV. II. *Eadem erit adequatio Ephī & Batbi, ut Bathus capiat Decimam partem Homer : ad Homer utriusque modus exigetur.* Sed si heic subsistamus, obscurum explicabitur per æque obscurum. Quæritur enim, quid sit *Epha*? quid *Bathus*, illa aridorum, hæc liquidorum mensura? Id saltem ex Ezechiele constat, ejusdem fuisse capacitatis Epham & Bathum. Propius nos scopo adducit *Josephus*, portam aperiens ad Græcas mensuras Ant. L. VIII. c. 2. 'Ο βάδος δύναται χωρῆσαι ἑξῶς ἑβδομήκοντα καὶ δύο. *Bathus capere potest 72. sextarios*, idem proin cum *Metreta Attico*. Sed quid ἑξῶς *Sextarius*?

Quid μετρέτης *Atticus*? Citatus *Josephus* L. III. c. 7. & L. VIII. c. 2. עֲמָרָה vertit per 'Ασσαρών, 'Ασσαρών ὁ μέτρον Ἑβραίων ἑπτὰ κότυλας Ἀττικὰς ἔχει. *Assaron, quæ mensura Hebræorum, septem Cotylas Atticas habet.* Sed recte heic *Josephum* corrigit *Epiphanius* substituendo pro κοτύλαις septem sextarios, ἑξῶς. Diligentissimus in ponderum & mensurarum antiquarum examine *Eisenschmid* 20220. pollices cubicos Parisinos æquat עֲמָרָה *Chomer*, 2022. עֲמָרָה אֵיפָה *Epha seu Batho* 202. $\frac{1}{5}$. עֲמָרָה *Homer, Gomor*. Reductione facta ad nostrates mensuras Tigurinas inuenio, continere *Chomer* 11. quartalia, vierthel, $6\frac{10}{17}$. modiolos, mäslein, *Epha* 1. quartale, $2\frac{22}{81}$. modiolos. *Homer* denique $1\frac{251}{435}$. modiol. Pro latere cubi Ephæ inuenio 151. Lineas Parisinas siue 32. pollices 6. lineas pro latere עֲמָרָה 5. poll. 10. lin. In Tabula autem præfenti commoditatis ergo sumo duntaxat dimidium latus unius cujusque Cubi; ibi A C. 6. poll. $3\frac{1}{2}$. lin. hîc A B. 2. poll. 11. lin.

TAB. CLXIV.

Exod. Cap. XVII. vers. 1 — 6.

Profectus itaque universus cœtus filiorum Israel de Deserto Sin per profectiones suas juxta præceptum DOMINI, & castra metati sunt in Raphidim, ubi non erat Aqua, ut biberet Populus.

Et exposculavit populus cum Mose, & dixerunt: Date nobis Aquam, ut bibamus, quibus ait Moses: cur mecum exposculastis? cur tentatis DOMINVM.

Sitiuit ergo illic Populus Aquam & querebatur aduersus Mosẽm, dicens: quare effecisti tu, ut ascenderemus de Ægypto, ut me, & filios meos, atque pecora mea siti interficeres?

Et clamauit Moses ad DOMINVM dicens: quid faciam populo huic? parum abest, quin me lapidibus obruant.

Et dixit DOMINVS ad Mosẽm: Transi coram populo, & tolle tecum de Senioribus Israel, & baculum tuum, quo fluuium percussisti, tolle in manum tuam, & vade.

Ecce ego sto ante te illic super petram, quæ est in Horeb, & tu percuties petram, & egredientur ex ea aquæ, ut bibat populus. Et Moses fecit sic coram oculis seniorum Israel.

Igitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas, juxta sermonem DOMINI, castra metati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.

Qui iurgatus contra Mosẽm, ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus respondit Moyse: Quid iurgamini contra me? cur tentatis DOMINVM?

Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmurauit contra Moyse, dicens: cur fecisti nos exire de Ægypto, ut occideres nos & liberos nostros, ac iumenta siti?

Clamauit autem Moyse ad DOMINVM dicens: quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me.

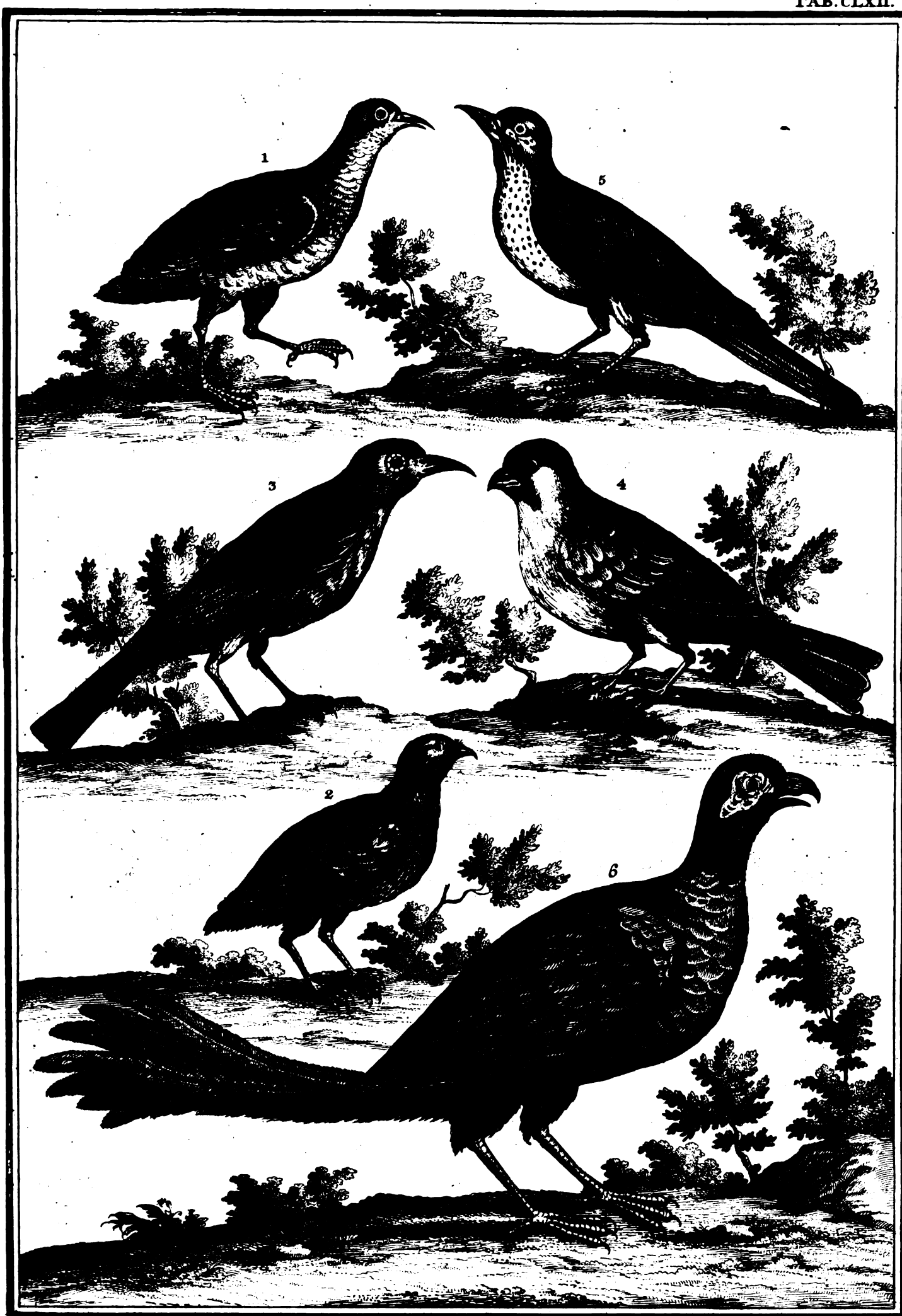
Et ait DOMINVS ad Moyse: Accede populum, & sume tecum de Senioribus Israel: & virgam qua percussisti fluuium, tolle in manu tua & vade.

En ego stabo ibi coram te, supra Petram Horeb: percutiesque Petram, & exibat ex ea aqua, ut bibat populus: Fecit Moyse ita coram Senioribus Israel.

Solida corpora mutari in fluida nẽc raro videmus, nec ultra Naturæ limites ponimus. Non plus requiritur ad mutationem hancce, quam ut partes corporis juxta inuicem quietæ jacentes in motum cieantur intestinum, & situm inter se diuersimode mutant. Ita conuertitur glacies in Aquam: ita liquatur Cera, Butyrum, Metalla, imo in vitrum fluidum Saxa

& Lapides, in primis à concentrato per Lentas & specula Igne. Neque econtra solidatio superat Leges Naturæ. Et sunt *Fluiditas* atque *Soliditas* proprietates adeo Uniuersales Naturæ, ut nulla non sint corpora seu solida seu fluida, imo nulla ferè non commutabilia.

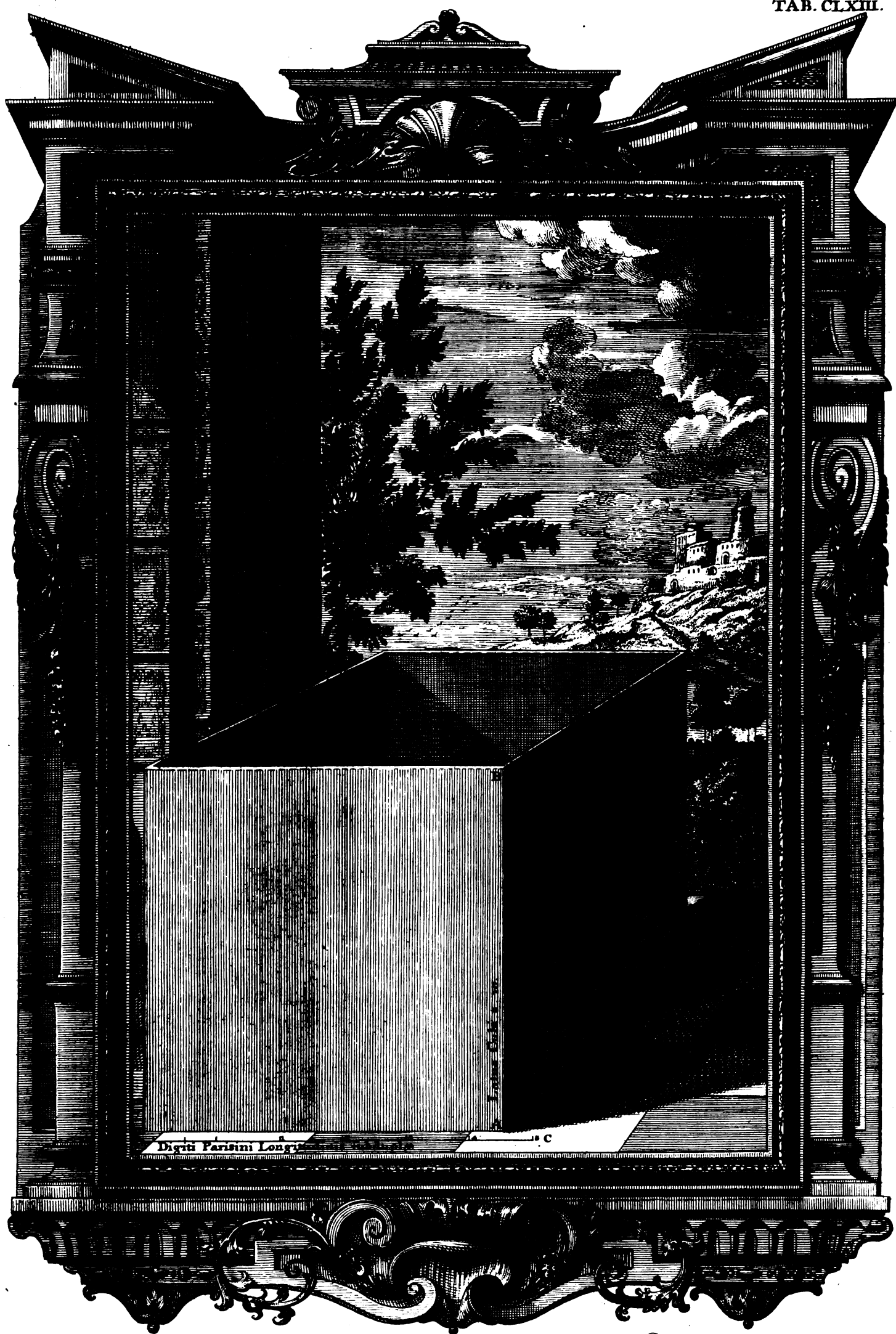
Attamen vidimus supra, & probauimus fuisse muros illos Rubri Maris erectos simul & aqueos, qui transitum dedere Israelitis, verum Mira-

EXODI Cap. XVI. v. 13.
Selauim, Coturnices, aliæque.

II. Buch Mos. Cap. XVI. v. 13.
Wachteln und andere Vögel.

L.A. Corvinus sculp.

EXODI Cap. XVI. v. 36.
Gomer 1° Ephæ.

II. Buch Mos. Cap. XVI. v. 36.
Gomer 1° Theil des Ephæ.

I. A. Corvinus sculp.

EXODI Cap. XVII. v. 1-6.
Rupes aquiflua.

II. Buch Mos. Cap. XVII. v. 1-6.
Wasser aus dem Felsen.

G. G. Winckler sculps.

Miraculum. Et videbimus mox miraculis accensendum quoque esse *profluxum Aquæ é rupe*. Demonstrant bina hæc miracula supremum DEI Dominium in omnia totius Naturæ corpora, solida atque fluida. Superanda heic est resistentia seu cohæsió partium, é quibus constat Rupes, & superatur, quod probe notandum, non per agentia naturalia: non Ignis, seu communis seu solaris: non furnus vitrariorum aut calcarius, non catoptra Lentæscæ: Sed baculus Mosis, *ῥαβδος* ille, quo tot in Ægypto patrata fuere, eaque stupenda, Miracula, vel si pressius quid dicam, omnipotens DEI Verbum, *Verbum* illud, *quod est sicut Ignis, malleus petram dissipans* Jer. XXIII. 29. *Ecce ego*, ait DEVS ad Mosen, *sto ante te illic super Petram, quæ est in Horeb, & tu percuties Petram, & egredientur ex ea Aquæ, ut bibat populus*. Aquæ, non materia vitrea fluida, in quam vehementissimo Igne fundi possunt Rupes, Aquæ potui aptæ. Miraculum videmus, quorsum oculos vertamus cunque. Seu statuamus Rupem ipsam conuersam in Aquam, nam sunt particulæ Rupem constituentes tota sua natura differentissimæ ab aqueis, ut neque hæ in illas, neque illæ in has Naturæ ullis viribus commutari queant, & ipsum Saxum, si quod Chymix altioris subsidio solui posset ab uniuersali quodam, quod Adepti jactant, menstruo in substantiam fluidam diaphanam, in particulas solveretur lapideas, Naturam suam non magis mutantes, quam mutat Argentum solutum ab Aqua forti, Aurum à Regia, Metallum utrumque in pristinam formam reducibile. Seu singulari DEI Prouidentia Aquæ ductus subterranei totius Arabiæ fuerint ad Rupem hanc deriuati: seu fuerint nunc demum creatæ hæ Aquæ tanto & tam numerofo Exercitui potando idoneæ.

Patrauit hoc Miraculum DEVS per Mosen non semel duntaxat, quod volunt aliqui, sed bis. Historia altera extat Num. XX. 1 - 13. Primum horum Miraculorum cadit in Annum *ἔξῃς* primum, in stationem

undecimam, nam omne 40. Annorum Iter 42. habet Castrametationes: Secundum in stationem 33. in *Kades*: ibi patratum miraculum in oculis Seniorum, heic in facie totius populi v. 8. *Tolle baculum*, inquit DEVS ad Mosen, *& congrega cœtum, tu & Abaron frater tuus, & loquimini ad petram ipsis cernentibus, quæ dabit aquas suas, educesque illis Aquam é petra, ut potum des cœtui, & jumentis eorum*, & v. 10. *Congregauerunt Moses atque Abaron cœtum ante petram, & dixit eis: Audite quæso vos rebelles, num de petra ista vobis educemus aquas?* Ibi percussit Moses rupem semel, heic baculo suo bis v. 11. ibi nil legitur de incredulitate aliqua, vel diffidentia Mosis erga DEVM, quæ heic atro depingitur colore. *Ait DOMINVS ad Mosen & ad Abaronem: Quandoquidem non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis cœtum istum in Terram, quam dedi eis* v. 12. Patet hinc, bina effectui data fuisse ejusdem generis Miracula in binis distinctis Rupibus. Hinc Psaltes LXXVIII. 15. *secuit Rupes* (*ῥῥ* vernacula nostra singulari utitur, den Felsen) *in Deserto & potum eis dedit, ut ex magna Abyssò*, ubi Textus Originalis rursus habet Pluralem *ῥῥῥῥῥῥ*, *ex Abyssis, voraginibus*.

Theologis linquo mysticam explicationem ut Mannæ, ita Aquæ miraculosæ, & explicationem verborum Diui Pauli 1. Cor. X. 1 - 4. ubi inter alia, *πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, ἢ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπιον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθείας πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ ΧΡΙΣΤΟΣ*. Quæ verba arma præbent contra Pelagianos & Semipelagianos, τὸ πνευματικὸν βρῶμα καὶ πόμα Patribus V. Testamenti disputantibus, & terrestria duntaxat bona concedentibus.

Legantur interim

Joh. Buxtorff. de Petra in Deserto in Exercitat. Sacris p. 391 - 486.

Anthonii Hulsi Disp. Select. XXXIX. de *Manna & Rupe*. Resp. Jac. Steenhuyzen Lugd. Bat. 1677. 4.

TAB. CLXV.

Exod. Cap. XVII. vers. 12.

Manus vero Mosis graues fuerunt.

Manus autem Moyfi erant graues.

Committunt Israelitæ cum Amalekitis prælium, imperante Josua, Moses interim in colle, é quo in pugnx campum prospectus patebat, pro populo suo ad DEVM preces fundit, eleuatis in sublime manibus, tanto fer-

uore, ut quamdiu in sublime attolleret manus suas, Israel fuerit superior, quando vero manus remittebat, superior fuerit Amalek. v. 11. Sed lassantur brachia aliquandiu, forté per horas, in eodem detenta situ, in exercitio constanti constitutis Musculis brachii eleuatoribus, *In-*
Bbb *fra-*

fraspinato A. supraspinato B. Del toide C. Bicipite D. & Brachiali interno E. Coracobrachiali; tardato sanguinis motu, pressis hinc inde vasis sanguiferis: Verbo, *Manus Moysi sunt*

graves, ut ab adstantibus Aharone & Hur, imò lapidibus insuper suppositis fulciri necesse habuerit.

TAB. CLXVI.

Exod. Cap. XIX. vers. 4.

Vos vidistis, quæ feci Ægyptiis, & gestaui eos super Alis Aquilarum, & duxi vos ad me.

Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Ægyptiis, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi.

A Duolat nobis Aquila, Rex & Dux Auium ἀεχὺς οὐρανῶν *Pind. Pyth. I.* Ἀετὸς οὐρανῶν προφάρετος, ut eam insignit *Quintus Smirneus* L. III. v. 353. Hebræis dicitur נֶשֶׁךְ *nescher*, Auis inter rapaces prima, unde & Arabibus *nesr* dicitur à *nasara*, *rostro vellicare*. Quæ originatione etiam Hebrææ voci conuenit magis, quam *R. Bechai* illa à Chaldæo נָשַׁר *decidere*, quod ad Elementum Ignis volatu sublata in Mare præceps ruat; vel aliorum à נָשַׁר *desuere* ob defluuium pennarum, aut à נֶשֶׁךְ *videre*. In *Lexico Meninzkiano*, inter tot Aquilæ, quot ibi occurrunt, Synonyma non est ullum, quod נֶשֶׁךְ nostrum alludat. Græcorum ἀετὺς, αἰετὺς videtur descendere ab Hebræo נֶשֶׁךְ. quod in genere notat auem rapacem.

Ea est Aquilæ erga pullos φιλοσοφία, ut eos non rostro duntaxat aut unguibus gestare dicatur, sed & alis, seu humeris. Apud *Plutarchum de civili institutione* occurrit Ἀισωπὸς βασιλικὸς ἐπὶ τῶν ὤμων τῆ ἀετὸς κομίδης, *Æsopi regulus Aquilæ humeris vectus*, & apud *Ælianum* Hist. L. XII. c. 21. memorabilis historia, si vera, *Tilgami* pueri Babylonii, qui cum ex arcis fastigio præceps delaberetur, priusquam Terræ illis, Aquilæ subeuntis dorso fuit exceptus; quod idem *Aristomeni* à Lacedæmoniis in Cæadam coniecti contigisse legitur apud *Pausaniam* in *Messeniacis*. Quæ omnia fabulis propiora sunt, quam vero. Sed interim quærenda est explicatio Loci, quem præ manibus habemus, ubi DEVS *gestasse* dicitur Israelitas *super alis Aquilarum* עָלֵי-כַנְפֵי נְשָׁרַי וְעָלֵי מִטְרֵי אֲשֶׁר עָלָיו, ut LXX. habent. Extat locus parallelus Deut. XXXII. II. *Quemadmodum Aquila excitans nidum suum, & super pullos suos volitans, expandensque alas suas tollit illum, & portat eum super alas suas* וְעָלֵי-אֲרָרָתוֹ עָלֵי מִטְרֵי אֲשֶׁר עָלָיו. Vero haud est simile *Bochar-*

to Hieroz. P. II. L. II. c. 3. pullos ab aquilis continua vectione gestari, sed potius voluturientes, & in ipso conatu deficientes parentum alis excipi & sustineri, donec rursus audeant se Aeri committere. Judæos si audiamus, Syllogistizat Aquila parens. Ita *R. Selomo*: *Cum pullos suos è loco ad locum transfert, non transfert eos pedibus suis, quomodo ceteræ volucres, quia Aquilam timent, quæ volatu sursum sese effert, & iis volat altius; ac proinde pedibus pullos ferunt, ne Aquile sint obuii. Sed Aquila nihil timet præter sagittam: unde est, quod pullos fert super alas, tanquam apud se dicens: Malo ut me feriat sagitta, quam pullos meos.* Hanc in alis gestationem *Miluis* quoque adscribit *Isidorus* Orig. L. XII. c. 7. *Halcyonibus* *Ælianus* Hist. L. VII. c. 17. *Plutarch. Lib. utra Anim. Antigonus* Hist. 27. *Ciconiis Scholiastes Aristophanis* in *Auib.* *Suidas* in Ἀντιπλοκαργέιν. *Basilii* in *Hexaem.* Hom. 8. *Ambrosius* in *Hexaem.* L. V. c. 16. *Eustathius Antiochenus, Phœnici Tacitus.* Historiæ Naturalis Scriptores si adæamus, a quibus imprimis auxilia petimus, nil hætenus inuenimus, quod faciat satis, ut hæc ipsa, quæ supra attuli ex *Bocharto*, ab *Aldrouando*, referantur inter falsa, vel incerta. Crediderim tamen ego, fulciri expressiones Scripturæ allegoricas ipsâ Naturâ, in qua plurima sunt, quæ nos latent. Est sane corpus Aquilæ, ut robore, ita magnitudine præ aliis omnium Auium insigne, & imprimis pectorales Musculi, quibus alæ sustentur, robusti, ut pullos & alia in dorso & alis portare facile queant. Et tale quid videtur postulasse ipsa Natura. Nidulantur hæc Aues in rupibus præruptis, præaltis, è quibus pulli forte volatui nondum suffeni præcipiti lapsu vitam vix seruarent, nisi commodissimo hoc, & molli Alarum fulcramento portarentur; commodiori certe,

EXODI Cap. XVII. v. 12.
Moses in precando sustentatus.

II. Buch Mos. Cap. XVII. v. 12.
Moses unterstützte sein Hände.

Catharina Sperlingen sculp.

EXODI Cap. XIX. v. 4.
Aquila pullos gestans.

II. Buch Mos. Cap. XIX. v. 4.
Der Adler trägt seine Jungen.

Catharina Spörtingin sculp.

Exod. Cap. XIX. vers. 16. 18. TAB. CLXVII. 187

certe, quam sunt ungulæ Auium harum rapacium.

De Aquilarum φιλοσοφία parum fauenter scribunt alii, imo vero Auem hanc ἄσπερον prorsus faciunt *Aristoteles* L. IX. c. 34. φύσει φονεὺν καὶ ὀξύπαινον, *Natura invidam & famelicam*, ut pullos etiam ante tempus ejiciat. *Basilus* in *Hexaem. Hom.* 8. ἀδικώτατον περὶ τὴν τῶν ἐγγόνων ἐκτροφήν Sed contra *Ælianus Hist.* L. II. c. 40. cui titulus est, περὶ τῆς τῶν αἰετῶν σοφίας, ζηλοτυπώτατον ζῶον περὶ τὰ νεώττια. Similia *Apostolus* Cent. II. prov. 6. *Oppianus de Venat.* L. III. v. 115. *Suidas* imprimis voce εὐξενος ex *Philostrato Apollonii* L. I. c. 5. testimonium Aquilæ dat Mosaico nostro conforme, οἱ νέοι &c, *Aquilarum pulli pennis adhuc infirmis circa parentes volitant, volatum ab illis addiscentes.*

Mosis nostrum Textum poëta quidam in Canticum Mosis, quem nobilissimum vocat *Bochartus*, ita παραφράζει :

Ac velut Alitum Princeps fuluusque Tonantis
Armiger implumes, & adhuc sine robore natos
Sollicita refouet cura, pinguisque ferinæ
Indulget pastus : mox ut cum viribus alæ
Vesticipes creuere, vocat si blandior aura
Expansa inuitat pluma, dorsoque morantes
Excipit, attollitque humeris, plausuque secundo
Fertur in arua timens oneri, & tamen impete presso
Remigium lentans alarum, incuruaque pinnis
Vela legens, humiles tranat sub nubibus oras.

Hinc sensim supera alta petit : jamjamque sub astra
Erigitur, cursusque leues, citus urget in auras,
Omnia peruolitans latè loca & agmine foetus
Fertque refertque suos vario, moremque volandi
Addocet. Illi autem, longa assuetudine docti.
Paulatim incipiunt pennis se credere cœlo
Impauidi. Tantum à teneris valet addere curam.

Ridicula prorsus R. *Solomonis* interpretatio, cui ἀγαθὴ τύχη nullus Commentatorum sub-
scribit, de excessiva Exercitus Israelitici velocitate, qua iter à Rameses Succotham 120. milliarum confecerit unius horæ spatio, quam Fabulam narrasse est refutasse.

Eruditis disceptandum linquo ; annon ἀποθεώσεις illæ gentilium, vel sublationes animalium, speciatim Augustarum, in cœlos mediante Aquila fundentur, ex parte saltem, in explicata hætenus Auium harum φιλοσοφία. Notum obuia passim esse in Cimeliis Numismata, ubi CONSECRATIONIS Vocabulo adjecto occurrit Aquila, vel sola, vel inter alas eminens corpus Hominis, protenso brachio, vel Auis, superuolans rogo aut Aræ, vel Ales ipse Aræ affixus, fulmine imposito, vel fulmineum telum unguibus prehensens. Ne conjectura hæc mea Exemplis careat, ad marginem pictos sisto Numos I. *Faustine Antoninæ* ab Aquila sublatae ad Æthera ; II. *Marinianæ*, pavone in altum sublatae. III. *Salonini*, Gallieni Filii sceptrigeri Aquilâ elati : IV. *Licinii*, ubi Aquilâ ipse Jupiter fertur fulmiger. Ex *Begeri Thesaur. Brandenb.* p. 669. 741. 749. 797.

TAB. CLXVII.

Exod. Cap. XIX. vers. 16. 18.

Factumque est die tertio, quum esset mane, facta sunt Tonitrua & Fulgura, & Nubes graues super Montem, & vox Cornu vehementissima, & expauit uniuersus populus, qui erat in Castris.

Jamque aduenerat tertius dies, & mane inclaruerat ; & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat, & timuit omnis populus, qui erat in castris.

Bbb 2

Mons

Mons autem Sinai totus fumabat, eo quod descendisset super eum DOMINVS in Igne, & ascendit fumus ejus tanquam fumus fornacis calcariæ, & totus Mons vehementer contremuit.

Totus autem Mons Sinai fumabat, eo quod descendisset DOMINVS DEVS super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo, quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.

EXpertus est Israel hætenus JEHOVAM ut optimum & providentissimum Patrem. Non feriebat Ægypti plagæ nisi Ægyptios, miraculo ab omni afflictione eximebatur Gosen: educebatur Ægypto populus DEI extensâ Altissimi manu: in angustias coactus ad oram Maris nouo Miraculo transitum inuenit per medium Mare: in deserto hætenus pascitur Magnâ, & Coturnicibus seu Locustis: potum sitientibus præbuit Aqua é Rupe. Nunc eò res deuenit, ut ostenderet DEVS, esse se populi hujus non Patrem duntaxat, sed & DOMINVM & Legislatorem. Aperendum Theocratiae Theatrum nouum, præscribendæ veniunt Leges, ut habeant subditi normam viuendi, Deoque seruiendi. Augustissima fuit hæc Solennitas: Debebat se populus homagium præstiturus consecrare per biduum, *lauare vestimenta sua, ut essent parati in diem tertium, quoniam in die tertio descendet DOMINVS in oculis totius populi in montem Sinai v. 10. 11.* In mandatis habebat Moses, *circumscribere termino Montem: ne ascenderet populus in Montem, neque extremitatem ejus attingeret, injuncta severissima poena: quicumque montem attigerit, morte moriatur, non feriet eum manus, sed lapidibus obruiatur, aut telo petatur, siue jumentum fuerit, siue Homo, non viuatur v. 12. 13.* Nouerat ante Moses, *uenturum DEVM in densa Nube, ut populus audiat eum loquentem, & credant illi perpetuo, v. 9.*

Sunt equidem Montes foecundi Nubium ge-

nitores. Testimonia hujus veritatis dedi luculentissima in *Historia Helvetiae Naturali*, quæ heic loci latius enarrare non est necesse. Heic vero comparet non duntaxat *Nubes grauis*, ex qua locutus est DOMINVS, sed *mane tertiae diei facta sunt Tonitrua & Fulgura* — & *vox Cornu uehementissima* — *Mons autem Sinai totus fumabat* — & *ascendit fumus ejus, tanquam fumus fornacis (calcariæ)* Verbo: *Sinai mons factus Vulcanus siue igniuomus.* Nequis autem putet fuisse Vulcanum naturalem, cujusmodi sunt Italiae Vesuuus, Siciliae Aetna, Hecla Islandiae. Adfunt signa naturalium ab hoc miraculoso & extraordinario prorsus distinctiua. Heic adfunt in visceribus Terræ, & in copia, partes inflammabiles, sulphureæ, falsæ nitrosæ, quæ & ex Barathris apertis maxima sæpe vi ejiciuntur. Ibi vero nihil harum rerum adest. Vulcanus est, & manet Vulcanus, quamdiu in ejus visceribus materia latet inflammabilis. Sed fuit Sinai igniuomus nec ante nec post; hanc Vulcani induit formam sola hac occasione, qua cessante exiit. Est ratio clarè satis expressa. *Mons Sinai totus, non apex duntaxat, ut in obuiis Vulcanis, fumabat, eo quod descendisset super eum DOMINVS in igne.* Imo montis apex, contra Vulcanorum Naturam, coopertus erat Nube, ad quam Mosi surgendum fuit. *Quum vocasset DOMINVS MOSEN in verticem Montis, ascendit Moses v. 20.* Audita præterea *vox cornu (buccinae) uehementissima*, circumstantia rursus extraordinaria prorsus.

Exod. Cap. XX. vers. 11.

Quoniam sex Diebus fecit DOMINVS Cælum & Terram, & omnia, quæ in eis sunt, septimo autem die quieuit.

Sex enim diebus fecit DOMINVS cælum & Terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo.

PAlmarium hoc Argumentum pro Sabbathi sanctificatione Tabulae suæ Decalogicae inseruit DEVS, ut & constantem refrenaret Creationis memoriam, perennem pro tanto opere mandaret gratiarum actionem, & pondus simul speciali præcepto de Sabbato ad-

deret. *Ἐξήμαςπον* agnoscunt omnes, sed diuersimode explicant, alii nempe uniuersum mundum cum omni cælorum apparatu, Sidera in omni perfectionis statu primæ diei tribuunt, & *Ἐξήμαςπον* speciatim ita dictum de successiva Terræ elaboratione explicant, dum alii idem de

EXODI Cap. XIX. v. 16. 17. 18.
Fulmen et Septum in Sinai.

II. Buch Mos. Cap. XIX. v. 16. 17. 18.
Donner und Feur am Berg Sinai.

J.A. Fiedrich sculp.

de uniuerso Mundo per 6. dies dispartito intelligunt. In hanc rem legi potest integer, quem dedi, Commentarius in Creationis Historiam. Utroque sensu dici sané potest, sex

diebus fecisse Coelum & Terram, nec contradicit, quem nunc præ oculis videmus, Textus illi Gen. I. I. qui considerari potest ut augustissimi Theatri Prologus.

TAB. CLXVIII.

Exod. Cap. XXI. vers. 28. ad fin.

28. Et si Bos Impegerit in virum vel in mulierem, ut moriantur, Bos ille omnino Lapidibus obrui debet, nec comedatur caro ejus, dominus autem bouis insons fit. 29. Quod si bos cornupeta fuit ab heri & nudius tertius, & denuntiatus est Domino ejus, & non custodierit eum, & is virum aut mulierem interfecerit, lapidibus obruatur bos ille, & Dominus ejus interficiatur. 30. Et si pretium piaculare ei fuerit impositum, quicquid ei imponitur, det, ut animam suam redimat. 31. Si vero filium, aut filiam petierit cornu, idem judicium fiet illi. 32. Si seruum aut ancillam bos cornu petierit, dabit Domino ejus triginta siclos Argenti, bosque Lapidibus obruatur. 35. Si alicujus bos bouem proximi sui cornu petierit, & ille mortuus fuerit, vendant bouem viuum, & diuidant pretium ejus, sed & mortuum diuidant. 36. At si constiterit, bouem fuisse cornupetam ab heri & nudius tertius, & Dominus ejus non custodiuit eum, omnino bouem pro boue reddet, & mortuus ei cedit.	Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus: dominus quoque bouis innocens erit: Quod si bos cornupeta fuit ab heri & nudius tertius, & contestati sunt dominum ejus, nec recluserit eum dominus, occideritque virum aut mulierem, & bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occident. Quod si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus. Filium quoque & Filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subjacebit. Si seruum ancillamque inuasit, triginta siclos argenti Domino dabit, bos Vero Lapidibus opprimetur. Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident pretium: cadauer autem mortui inter se dispertient. Si autem sciebat, quod bos cornupeta esset ab heri & nudius tertius, & non custodiuit eum Dominus suus, reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

IN quo consistat naturale *Bouis cornupetae* vitium, determinari vix potest. Causæ variæ esse possunt, ut inter homines; litigiosos, vinum, crapula, bilis, passiones variæ, quod verberibus se adoriantur inuicem, leuiculas sæpe, imo nullas ob causas. Ita bos cornupeta potest reddi ab Oestro Veneris, Oestro Animali, Verberibus, bile abundante, Tempestate Aeris. Ast morale vitium in proprio sensu tribui Animantibus Ratione destitutis nequit: Bos proprie non est reus, nec proprie ita dictæ poenæ in eum cadunt. Punitur Dominus bouis per bouem, quia non, uti debebat, præcauerat, & in Exemplum aliorum, ut essent tanto cautiores. Punitur & Bos & Dominus, ut vitæ & securitati Hominum magis consulatur, ut doceatur grauitas Homicidii.

Dictabat Natura & Gentibus aliis, à Lege diuina remotis, huiusmodi Leges. Romanis equidem fuit satis τὸν κυρίοντα &c. *Bobus cornupetentibus, ut obuui sibi cauerent, cornu fœno circumligare*, teste *Plutarcho* in *Crasso*. Hinc *Horatius Sat. IV.*

Fœnum habet in cornu, longé fuge.

Solon Athenis, citato *Plutarcho* teste, *Canem, qui momordit, noxæ tradere iubet quadricubitali catenâ vinctum*, quod factum πρὸς ἀσφάλειαν ad securitatem vel indemnitatem. De canibus rabiosis notum, vel vinciri debere catenis, vel, quod melius, ne noceant, occidi.

Non comedi debebat caro Bovis cornupetæ: rationem subministrat ipse Bouem occidendi modus, nempe ceremonialem & moralem potius, quam naturalem. Quod *lapidibus obruitur*, fit cadauer. Caro sugillatur undique, & manet sanguis in venis, qui iuxta legem extrahi debebat. Imo eo usque extendit Legem *Maimonid. Tr. de cib. vetit. c. 4. sect. 22.* ut lata lapidationis sententia talismodi bos Bestia facta fuerit immunda, & nemo eam mactare ausus fuerit. Juxta Naturæ Leges prohibemur ab esu carniū contagio infectarum, vel morbis grauioribus & immundis.

Sed & Dominus erat reus, *Si bos cornupeta fuit ab heri & nudiustertius, & denuntiatum est Domino ejus, & non custodierit eum. v. 29.* ubi varias habent exceptiones Doctores

Hebræi. In certis quidem casibus, ubi bos feriit prouocatus, aut ruptis vinculis, quibus detinebatur, aut per serui negligentiam, cui à Domino commissus fuerat, DEVS permittebat Judicibus, capitalem poenam commutare in iudiciariam.

Par ratio fuit poenæ, *si bos percussit filium aut filiam v. 31.* quod quidem ad solos Israelitarum liberos referunt *Jonathan & Onkelos*, quasi vero aliarum Gentium fungi sint, & numerus, fruges consumere nati. Sed pro seruis à boue cornupeta occisis Dominus mulctatur poena pecuniaria 30. siclorum v. 32. id est 15. Imperialium, Siclo statuto pro 45. crucigeris. Est hoc ipsum pretium venditi dulcissimi Seruatoris JESV CHRISTI Matth. XXVI. 15. utpote qui formam serui accepit.

Conferri meretur cum Lege diuina *Lex Salica Tit. 31. Si homo ex aliqua quadrupede domestica occidatur, pro media parte leudi (i. e. subditi hominis) Dominus componat, & pro alia Animal det: nisi pecoris Dominus vitium ante non intellexerit.* Lex item *Ricardi Tit. 4. de damnis Animalium.* Qui bouem, aut Taurum, aut aliam Quadrupedem nocentem aut vitiosam habuerit, antequam noceat, jubetur occidere; & si, post denuntiatum vitium à vicinis, non occiderit, & illud Animal aliquem vulneret, aut occidat, tenetur damnum componere, ut de homicidio. Qua occasione monendum, Legem Moïsi non de Boue solo, sed de aliis quoque Animalibus esse intelligendam. Id quod obseruant quoque *Maimonides* initio *Libri de Damnis*, & *Autor Libri Chinuk.*

De Venditione Bouis v. 33. & 34. ita inter alia *Maimonides*: Cum Bos minam unam valens ferit Bovem 20. minarum, & eum necat, & cadauer valet 4. minas, Dominus Bouis deberet rependere 8. minas, quæ facerent dimidium noxæ, additæ scilicet dimidiæ parti pretii cadaueris. Tamen non tenetur reddere, nisi ex corpore Bouis, quæ læsit, quia dicitur: Et vendent Bouem uiuum: proinde si Bos 20. nummorum occidit Bouem 200rum, cujus cadauer minam valeat, Cadaueris Dominus non potest dicere Domino viui Bouis, da mihi 50. nummos. Quin ei dicetur, penes te est Bos, qui læsit, accipe eum, & abi, quamvis supra denarium non valeret.

EXODI Cap. XXI. v. 28-ad fin.
Bos cornupeta.

IL Buch Mosi Cap. XXI. v. 28-ad fin.
Der köstige Ochse.

I.G. Pina sculp.

TAB. CLXIX.

Exod. Cap. XXII. vers. 31.

— Neque comedetis carnem lacerati in campo, sed cani projicietis ipsam.

Carnem, quæ à bestiis fuerit prægutata non comedetis, sed projicietis canibus.

Cani, Animali immundo & carniuro, suo loco distinctius examinando, destinatur caro immunda, quam Homini attingere nefas. Pseudo-Phocylides v. 136.

Ne quam à feris depastam carnem comedas sed velocibus

Reliquias lingue canibus —

Non in mercedem, quia egredientibus Ægypto filiis Israel non mutiit canis *Lingua sua* Exod. XI. 7. quod Judæorum est somnium, sed quia carniuræ huic bestiae hic cibus convenit.

Μηδέ τι θηροβόρον δάισι κρέας, ἀργίποσιν δὲ

Λείψανα λείπε κυσίν

Exod. Cap. XXIII. vers. 4. 5.

Si occurreris boui inimici tui, aut asino ejus erranti, mox reduces eum illi.

Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum.

Si videris asinum ejus, qui te odit, succumbentem sub onere suo, num cessabis? & derelinques eum? num desertum deferes?

Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo.

Locus parallelus his binis, quæ eodem redeunt, extat Deut. XXII. I. *Si videris bouem aut pecudem fratris tui fugatos, ne dissimules occultando te ab eis, sed plane reduces eos ad fratrem tuum.* Est tacita quædam Naturæ Lex, quæ idem nobis insinuat, ne & creaturæ innocentes fiant passionum nostrarum victimæ. Sumus & nos mortales, quotquot sumus, jure Naturæ æquales, jure Naturæ adstricti ad amorem mutuum. Et nota, qui in Exodo vocatur *inimicus*, in Deuteronomio vocari *fratrem*. Sunt igitur & infensissimi quique hostes fratres, ejusdem omnes profapiæ, gerunt omnes imaginem ejusdem

DEI. Ne autem putes ad *Bouem* duntaxat & *Asinum* se extendere Legem heic latam: latior longe est, & ad omnia seu fratris, seu inimici se extendit. En ἐπεξηγήσιν Legislatoris Deut. XXII. 3. *Sic quoque facies asino ejus, & sic ages cum vestimento ejus, sic quoque facies cum omni eo, quod amisit frater tuus, quod perdidit, & tu inuenisti illud, neque enim illud dissimulare, aut celare poteris.* Exulet Lex illa Phariseorum: Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου. καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου, Matth. V. 43. νικᾶν oportet ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. Rom. XII. 21. conf. *Boch. Hieroz.* P. I. L. II. c. 40.

Exod. Cap. XXIII. vers. 19.

— Ne coquas Hædum in lacte Matris suæ.

Non coques hædum in lacte Matris suæ.

Repetitur eadem lex Exod. XXXIV. 26. Deut. XIV. 21. iisdem prorsus verbis, paucis sed δυσνοήτοις. ἥ quæ vox ad Gen. XXXVIII. 23. & aliâs τοῖς LXX. semper est ἔριφος vel ἀγρίδιον, *Hoedus*, sed heic ἄρνα, Agnum habent. Seruat Symmachus ἔριφον. οὐ σκευάσεις ἔριφον διὰ γάλακτος μητρὸς αὐτῆς. Onkelosi, Jonathanis, & Hierosolymitanæ Paraphrasis est, non comedes carnem cum lacte.

De sensu Legis variant admodum Interpretum opiniones. Allegoricum multi amant cum *Augustino in Exod. Quest. 90.* Literalem volunt plerique, sed abeunt hi rursus in sententiarum diuortia, quas ad 5. Classes reducit *Bochart. Hieroz. P. I. L. II. c. 50.* Sunt nimirum I. quibus *Hoedus in Lacte Matris suæ* est in matris utero latens. Explicat hanc rem *Clemens Alexandrinus Stromat. L. II. οἱ δὲ καὶ περιλακτίζοντες &c.* Qui autem in aliquorum Animalium ventres ante partum calces impingunt, ut temperata carne Lacte vescantur, matricem, quæ est creata ad generationem, faciunt sepulchrum foetus, qui gestatur in utero: cum Lex aperte statuat; Sed neque coques agnum in lacte matris suæ: Non fiat enim, inquit, quæ viventis nutrimentum est, interemti Animalis condimentum: neque, quod est causa vitæ ad corporis destructionem inferuiat. Illustrantur hæc ex *Plutarcho περὶ σαρκοφαγίας L. II, οἱ δὲ &c.* Alii autem Suum partui vicinarum uberibus insipientes ea calcibus feriunt, ut Sanguinem & Lac, & tabum Embryonum simul peremtorum in doloribus partus immiscentes (proh piacularis Jupiter!) maximè æstuantem Animalis partem deuorent. Antiquissimum gulosæ hujus & barbaræ simul inuentionis testimonium, quod videmus, est *Plutarchi*, qui Mose junior fuit Annis circiter 1500. & Suum duntaxat meminit, non Hoedorum vel Agnorum. Atque proin *Clementi* probandum incumberet, usitatum fuisse hunc morem vel apud Ægyptios, vel apud Judæos. Addo his, quæ *Bochartus* opponit, turpes fuisse, si fuerunt, has delicias, quandoquidem non duntaxat mansit Amnii ille nutritius liquor, qui quodammodo Lacti tanquam analogus assimilari potest, sed quoque confusa ei fuit & carni barbaris calcantium pedibus conquassatæ ipsa urina, eaque copiosa satis in Allantoide, tenerrima tunica, collecta; ut & ipsæ in Intestinis, cæco præsertim, coaceruatæ fæces. Imo vero tantum non superuacaneum fuisset hoc Præceptum, quia alias Judæis prohibita fuit omnis caro fugillata, omnis caro cum sanguine, vel contento intra venas, vel extravasato, aut inter fibras congrumato.

Censent *Junius, Piscator*, alii, intelligendum esse titulo *hædi in Lacte Matris suæ*, primum post partum septiduum, quo inprimis eget Lacte materno, ut inualescat; prohiberi adeo Hædi lactationem ante octauum à partu diem, nempe in sacrificium DEO offeren-

di, & Locum volunt esse parallelum Exod. XXII. 29. 30. *Primogenitum filiorum tuorum mihi dabis, sic quoque facies cum boue tuo, & cum ouibus tuis: Septem diebus erit cum matre sua, octauo die mihi ipsum dabis. Et Leuit. XXII. 27. Septem diebus maneat sub matre sua, die vero octauo, & deinceps grata erit DOMINO pro sacrificio, quod igne confit.* Addunt & XXIII. 19. & XXIV. 26. Legem de primitiis repetitam sequi hanc de Hædo in Lacte Matris non coquendo. Imo sunt, qui ad Paschalem hœdum aut Agnum hæc referunt ex Exod. XXXIV. 26. His regeri potest, Hœdum esse in Lacte matris suæ, quamdiu lactatur, octauo, nono & sequentibus diebus, æque ac septimo.

Alii in cibis interdictum volunt Hœdum, vel Agnum non solum septiduanum, sed quamdiu a matre lactatur, quod tempus tres in Hœdis, quatuor in Agnis menses durat. Ita *Varro Rust. L. II. c. 1. Ferè ad quatuor menses à mamma non disjunguntur Agni, hœdi tres; & c. 2. In nutritu Hœdi trimestres cum sunt facti, tum submituntur, & in grege incipiunt esse.* Rationem addunt, esse tum minus salubres, & plus lactis habere, quam Sanguinis, sed & moralem, esse immane quid, foetum ab uberibus Matris auellere. Sed huic opinioni διαρρήδην obstat, quod, quicquid per Legem sacrificare licuit, licuerit etiam comedere, tanquam legaliter mundum. Admisit autem DEVS Hœdos & Agnos nondum ablactatos statim ab octauo die Exod. XXII. 30. Leuit. XXII. 27. unde Samuel DEO obtulit *Agnum lactis, ἄρνα γαλαθνήν, agnum subrumum*, quod sacrificium testatus est DEVS se habere gratum. 1. Sam. VII. 9. 10.

Aliis *Matris Lac* per Hypallagen est ipsa lactans Mater, proin *Hædum coquere in Lacte*, vel cum *Lacte Matris* est coquere una cum Matre, quæ viuum lactauit. Sic prohibetur Leuit. XXII. 28. *Bouem aut pecudem unā cum foetu suo mactare eodem die.* Deut. XXII. 6. in eodem nido non tollere matrem cum pullis; Quo pertinet illud *Pseudo-Phocylidis.*

Μηδὲ τις ὄρνιθας καλῆς ἅμα πάντα ἐλέστω,
Μητέρα δ' ἐκπρολήπης, ἢν' ἔχῃς πάλαι τῆς δὲ νεοττῆς.

Neque quis Aves é nido simul omnes auferat,

Sed matrem dimittas, ut pullos ex ea rursus habeas.

Sed durior est paulo hæc Hypallage, si hæc fuisset Legislatoris mens, Lex clarè exprimeret matrem, non Lac Matris.

Supereſt unica interpretatio, omnium simplicissima, non coqui debere *Hædum in Lacte materno.* Subſcribit huic *Bochartus*, nil morans, inusitatum hoc esse, Hœdum coquere in Lacte, licet id hodieque fieri apud Ismaelitas

EXODI Cap. XXIII. v. 19.

Hoedus in lacte Matris non coquendus.

II. Buch Mos. Cap. XXIII. v. 19.

Zöcklein nicht in Mutter-Milch zu kochen.

J.G. Piss sculp.

litas scribat *Aben Ezra*, & *Thomas primâ secunde quæst.* 102. art. 6. Gentiles in Idolorum solemnitatibus Hœdorum carnes in Matrum Lacte decoxisse ad immolandum & comedendum. Incerta hæc esse, & é Veteribus vix probanda. Interim alludi fortè ad Gentium quarundam vicinarum ritum, cujus quidem nulla vestigia supersint. Vetuisse DEVM in Lege ceremoniali alia, quorum ratio vix constet, ut *Boui trituranti os alligare* Deut. XXV. 4. *Bouem & asinum sub eodem jugo copulare* Deut. XXII. 10. *Vaccam, ouem, aut Capram mactare una cum fœtu.* Leuit. XXII. 28. *in auibus matrem tollere cum pullis* Deut. XXII. 6. Nimirum vetari, quæ speciem habent immanitatis, ut doceamur, quam humani esse debeamus,

erga Homines nobis similes, & ad imaginem DEI factos. Immanitatem autem exerceri posse non solum erga viuos, sed & erga mortuos. Omitto digressiones alias, quas vir celebris pro ampla sua eruditione facit.

Sed nec placet hæc *Bocharti* explicatio *Clerico Comm. in b. l.* licet ipse conjecturam afferat infirmiori adhuc nixam talo; vetitum fuisse Judæis, pro Ægyptiorum & Arabum more *Osiridi & Baccho* in sacrificium offerre *Hædum in Lacte Matris.* Ostendit quidem is, eundem fuisse *Osiridem* cum *Baccho*, & *Baccho* in sacrificium fuisse *Hædum* oblatum, sed non, quod probare debebat, coctum fuisse in vel cum Lacte Matris.

TAB. CLXX.

Exod. Cap. XXIII. vers. 28.

Mittam quoque ante te Crabrones, qui Hiuxæum, Chananæum & Hithæum ante te expellant.

Emittens crabrones prius, qui fugabunt Heuxæum: & Chananæum & Hethæum autequam introcas.

Occurrunt heic *σφαρίνες* τῶ ΘΕΟΥ sui generis, quorum ope debebant hostes DEI pelli, & expelli ante faciem Israelitarum. Parallela sunt loca Deut. VII. 20. Sed & *Crabrones mittet DOMINVS DEVS tuus in eos, donec pereant bi, qui reliqui sunt, quique absconditi fuerint metu tui.* Jos. XXIV. 12. *Misi insuper Crabrones ante faciem vestram, qui expulerunt eos ante conspectum vestrum.*

Excutienda ante omnia Vox *צרעה*, quæ *Aben Ezra* Arabi, Parisiis edito, morbum significat, vel in genere calamitatem. Sed Græci constanter habent *σφαρίαν, σφαρίας.* Sap. XII. 8. *Ἀπέστειλες &c. Misisti præcursores Exercitus tui Vespas, σφαρίας, (crabrones) ut eos paulatim perderent. Hieronymus, & ex eo versio nostra utraque Crabrones habet; & ne quæ inter Vespas & Crabrones oriatur lis, sciendum, proprie quidem Crabronem esse *ἀνδρείον*, sed *σφαρία* & *Vespa* significare & *Crabronem.* Vetus Prouerbiū, *σφαρίαν κινεῖν, ἐρπιδίζειν* in *Aristophanis Lysistrata* redditur à *Plauto*, irritare *Crabrones.* Glossæ veteres latino-græcæ *Crabro, σφαῖξ, Philoxeni σφαῖξ Crabro, Vespa:* in *Onkel.* & *Jonathanis* paraphrasi occurrit *ערעיתא & ארעיתא* fabricata voce forsan à *צרעה* Syrus habet *Zibboritha*, quocum conuenit Chaldæum *Zibbora.* Hebræi recentiores ha-*

bent & *Vespa* & *Crabronem.* Cum Hebræo *צרעה* affinitatem habet Turcarum *Chärgiz, Chargez*, crabro, forte & Arabum *Zümbur*, Turcarum *Zimbar*, Persarum *Zembur*, quæ voces tum *Vespa* notant, tum *Crabronem* *Meninzk. Lex.* 1885. 2470.

Sed quæritur, an in allegatis Mosis & Josuæ Textibus intelligi debeant *Vespa* & *Crabrones* propriè dicti, vel in Metaphorico sensu *aculei timoris*, quibus agitabantur Gentes illæ, ut cederent filiis Israel, quo sumsit *Eusebius Cesar.* non improbante *Augustino* in *Exod.* L. II. c. 93. in *Josua* c. 27. & Arabs Josuæ interpretes. Huic sententiæ subscribunt *Rabanus Maurus, Liranius, Borrbæus, Piscator, Willetus, Ainsworth, Deodatus, Junius;* literalem sensum præferentibus Auctore Libri Sap. XII. 8. *Theodoro, Procopio* in *Exodum.* Hebræis omnibus, recentiorum parte maxima cum *Bocharto Hieroz.* P. II. L. IV. c. 13. Distinguit DEVS ipse per Mosen binis consecutiuis Versibus Terrorem à *Vespa* vel *Crabrone* Exod. XXIII. 27. *Mittam terrorem mei ante te, & v. 28. Mittam ante te Crabrones.* Quod in Exodo promiserat DEVS, impletum Jos. XXIV. II. 12. *Pugnauerunt contra vos Domini Jericho, Amoræi nempe, Pherizæi, Chananæi, Hithæi, Gergesæi, Hiuxæi, & Jebusæi, tradidique eos in manum vestram. Misi insuper Crabrones ante faciem*

Ddd

ciem vestram, qui expulerunt eos ante conspectum vestrum. Et scribunt Hebræi apud Kimbium, vespas Chananæorum oculos percussisse, & ita excœcasse, ut pugnare non possent. Et sane terror non perdit eos, qui reliqui sunt, quique absconditi fuerunt, quod de crabronibus dicit Moses.

In Historiis etiam profanis legimus passim, Gentes à bestiis hujus generis fugatas, ut patria migrare fuerint coactæ, à Ranis populos circa Peoniam & Dardaniam apud Athenæum L. VIII. & Eustathium in Lib. I. Iliad. Civitatem Galliæ apud Plinium L. VIII. c. 29. Abderitas Thracia apud Justinum L. XV. à Muribus Trojanos apud Plinium L. X. c. 15. Megarenenses apud Ælium; Chalcidenses & Gyarenenses apud Heraclidem, Plinium L. VIII. p. 29. Theophrastum L. LVII. à Serpentibus Neuros apud Herodotum L. IV. Amyclas apud Varro- nem & Plinium. Æthiopie quosdam populos à Scorpionibus & Solpugis apud Plinium l. c. Diodorum L. III. Strabonem L. XVI. à Culicibus Saporem Nisiben obsidentem apud Theodoretum. Sed accedimus propius ad Apes & Vespas. In Jamblichi Babylonicis φεύγουσιν &c. fugiunt Babyloniorum copie apum insultu diuexatæ. In Antenoris Creticis apud Ælium L. XVII. τῇ τῶν καλεσμένων Ραυκίων &c. ad Rhauciorum urbem diuino quodam impulsu Apum, quæ vocantur Chalcoides, examen accessisse, & defixis aculeis obuios grauitèr anxisse, atque illos hunc impetum non ferentes solum mutasse. Apud eundem, quod imprimis huc facit L. XI. c. 28. Phaselitas sedibus suis pepulerunt σφήκες, Vespæ. Ubi notandum ipsos hos Phaselitas fuisse Solymorum montium incolas, & origines Phœnicie i. e. à Chananæis oriundos, verosimiliter proin ex eorum numero, quos Israelitarum Exercitus πρόδρομοι Vespæ é patrio solo migrare coegerunt.

Distinguuntur Crabrones à Vespis. Illi sunt majores, aluum habent minus gracilem, & pars illa, quæ tenui ligamento Thoraci adnectitur, multo est latior, Thoraxque compa-

rior. Alis instruuntur quatuor, quarum externæ internis duplo minores, & humeris obscure fuscis & castaneo colore tinctis affiguntur. Pedes habent 6. ejusdem cum pectore & humeris coloris; Caput oblongum croceum. Oculi propenduli σελήνοειδεις, inter quos antennæ duæ oriuntur, falcis æmulæ, ejusdem cum pedibus coloris. Venter tenui quasi filo humeris annectitur, cujus anterior pars media fusco colore, & cingulo croceo notatur: posterior tota crocea videtur, 8. fuscis punctulis notata, una cum Triangulo paruo; incisuris præterea quibusdam in utraque parte existentibus, quibus se extendere & contrahere pro libitu possit. Juxta Ventrem maculas utrinque 4. nigras habet, & in cauda aculeo longo, robusto & maximè venenato armatur. Jonst. Hist. Insect. L. I. c. 4. p. 34.

Crabrones, imprimis irritatos, Homines infestare, imo turmatim irruere, in vulgus notum:

Χηραμὴ ἐκποτόνται, ἐλδόμενα χρεὼν θείναι
Ἀνδρόμειον, πάντες δὲ περὶ σέγος ὀρμαίνοντες,
Τεύχεσιν μέγα πῆμα παρεσσυμένοισι βροτοῖσιν.

Ex alueari euolantes, cum humano corpore pasci

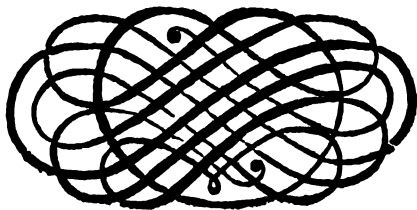
Cupiunt: & omnes circa tectum ruentes,
Magnam cladem inferunt mortalibus, qui prætereunt.

Smyrnæus L. VIII.

De Scipis Vespæ ita apud Aristophanem in Vespis.

— εἰδὲν ἡμῶν ζῶον ἡρεθισμένων
Μᾶλλον ὀξύθυμόν ἐστιν, εἰδὲ δυσκολώτερον.

— — Nullum Animal concitatum nobis
Est iracundius, aut molestius.

EXODI Cap. XXIII. v. 28.
Crabrones Exercitum fugantes.

II. Buch Mos. Cap. XXIII. v. 28.
Verfolgende Hornissen.

I. G. Pinte sculp.

TAB. CLXXI.

Exod. Cap. XXIV. vers. 10.

Et viderunt DEVM Israelis, eratque sub pedibus ejus quasi opus quoddam lapideum sapphirinum, & quasi ipsum cœlum clarum.

Et viderunt Deum Israel: sub pedibus ejus quasi opus lapidis Sapphirini, & quasi cœlum cum serenum est.

Est ספיר *Saphir*, *Saphirus* una ex paucis gemmis in S. Scriptura memoratis, quæ seruarunt nomen & significationem. Sufficiat pro demonstratione vel unicus, quem præ manibus habemus, Textus, qui non duntaxat nomen sistit lapidis, sed & descriptionem לִפְתָּח הַשָּׁמַיִם כְּעָצָם *quasi ipsum Cœlum clarum*, vel *sicut corpus cœlorum in puritate*, erat scilicet illud opus sapphirinum, quod viderant Moses & Aaron, Nadab & Abihu cum 70. Senioribus: quæ quidem verba intelligi possunt de puritate seu claritate sola, omnibus gemmis pellucidis communi, sed commodius etiam extenduntur ad colorem cœruleum, quia cœlum, cum est serenum, simul est cœruleum, hic proin color serenitatis genuinus est character. Lapis hic est ordine quintus in pectorali Aaronis, memoratus quoque Exod. XXVIII. 18.

XXXIX. 11. Cant. V. 14. Job. XXVIII. 5. 16. Jes. LIV. 11. Thren. IV. 7. Ezech. I. 26. XXVIII. 13. Seruauit hic lapis nomen suum antiquissimum in plerisque linguis tum Orientalibus tum Europæis. Syrus habet *Saphila* mutato ס in ש *Jonathan ספיריתן Saphirunin*; *Targum Hierosolymitanum* & *Rabbob Sampurina* & סנפרין *Sanperimun*; Græci Σάπφειρος, Σάμφειρος, in *du Fresne Glossar. Græc.* item Σάμφειρος & Ζάφειρος. *Saphirus Pandet.* Poloni *Szafir*, Belgæ *Saphyr*, Germani *Sapphir*, *Saphir*, sic & Galli atque Transylvani, Itali *Saffiro*, *Zaffiro*. Mitto alia nomina, quæ nullam cum *Sapbiro* habent affinitatem, reseruanda pro *Lexico Fossilium*. Nec moror *Saphirum Plinii* L. XXXVII. c. 9. & *Theophrasti* Lib. πρὶ λίθ. qui est χρυσόπρασος *aureis punctis collucens*, & verus lapis *Lazuli*.

TAB. CLXXII.

Exod. Cap. XXIV. vers. 18.

Et ingressus est Moses* in ipsam Nubem, ascenditque Montem. Et fuit Moses in Monte quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

* Ebr. in medium Nubis.

Ingressusque Moyfes medium nebulae, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

Est *Materia* diuisibilis in infinité parvas particulas, in infinitum, vel quasi ex illis constant omnia corpora, & in illas resoluuntur iterum. Et est, ut ipsa Hominis vita σύγκρισις, ita insequens Mors & Putredo διάκρισις. Mouentur in Mundo omnia, & aufert omnis Mo-

tus certas à corporibus particulas, quas ipse aliorum transfert. Non fit fluidi Corporis ad fluidum, solidi ad solidum attritio, absque quod particulae quædam abducantur. Hinc deriuanda omnium Machinarum, cujuscunque sint vel generis vel inuentionis, consumptio: ab hac Lege non eximuntur durissima Ligna,

Ddd 2

Ligna, non solidissima Metalla. Et est ipsa hæc *Attritio* præcipuus *Perpetui Mobilis* obex.

Ita est ipsum corpus Humanum, infiniti artificii machina Hydraulico-Pneumatica, in perpetuo, quamdiu vivit, motu, & in consumptione perpetua. Quoties fluida per canales circulant, ut circulant jugiter, toties fiunt secretiones, imo toties aufertur innumera particularum tum fluidarum, tum solidarum, copia, hinc necessaria tot ablatorum restauratio, necessarius *cibus* & *potus*. Veritatem hanc confirmant inprimis moderna *Transpirationis Sanctorianæ* Experimenta, quæ constat, assumptorum perspirare insensibiliter, & per porulos adeo minutos, ut horum 125000. obtegi queant, testibus Leuwenhoekianis Microscopialibus observationibus, unico arenæ grano. Non vacat nunc, reducere ad calculum porulorum hujusmodi in tota cute copiam, non particularum transeuntium exiguitatem, non numerum, qui pondus attingat grani, Libræ. Hinc, quod dixi, patet, haud subsistere nos posse diu absque assumptione cibi aut potus.

Ad septiduum surgit *Hippocrates Lib. de carn.* in fine. *Qui enim septem diebus absque ullo cibo permanserint, debinc non possunt etiam volentes cibis subueniri, quia jam venter eos non admittit.* Ratione addita. *Jejunum enim intestinum in iis coherescit.* Ubi per coherescentiam intelligi debet corrugatio potius, quam coalitus. Ad undecimum ascendit *Plinius L. XI. c. 54.* *Homini non utique septimo letalis inedia, durasse & ultra undecimum plerisque certum est.* Ita & *Ovidius Metam. 14.* ad duodecimum.

Sex illam noctes totidem redeuntia Solis
Lumina viderunt inopem somnique cibi-
que

Per juga, per valles, qua fors ducebat eun-
tem.

Si non heic intelligi debet sextiduum. Duodecim quoque dierum abstinentiam sustinuit *Priamus* apud *Homerum ult. Iliad.* Ad longius longe tempus protrahunt variæ & Legendæ & Historiæ. Prorogant *Sacerdotes* quidam *Indi* inediam ad 20. usque dies, quod legere est apud *Cusum Annot. ad c. 3. Garz. ab Horto & Marc. Donatum Hist. Medic. Mirab. c. 12.* *Ægras* memorat *Brassauolus Comm. in Hippocr. de rat. vitt. Sect. 44.* qui per 14. dies abstinerint ab omni cibo & potu: similem habet Historiam detenti in Carcere *Platerus Quest. Paradox. Cent. Posthum. n. 32.* Nota est *Anne de Roth* Historia 12. Annorum puellæ, Anno 1542, Ferdinando I. Imp. oblatae, quæ nihil admiserit per triennium ferè, quacum conferri potest alia ejusdem ætatis etiam per tres annos jejuna, quæ vixit circa Annum

820. apud *Vincent. L. XXIV. c. 27.* Altius longe ascendit & ad 20. quidem annos Beati fratris *Nicolai de Rupe* Subsylviani inedia, imo ad Annos 22. puellæ Hispanæ apud *Cæli Rhodigin. Ant. Lect. L. XIII. c. 24. p. 898.* ad 30. *Mariæ* cujusdam *Magdalene* apud *Marc. Marul. L. VI. c. 16. p. 274.*

Mentionem meretur *Anna Keller, Jacobi Keller* ex pago *Wülflingen, Kyburgici Comitatus* filia 31. Annorum, quæ 6. successiue annis primò 10. post 14. diebus, imo 3. septimanis & A. 1704. 4. septimanis cum biduo sola contenta fuit Aquâ fontana, & abstemia ab omni cibo & potu vixit per 7. hebdomadas à 25. Decembr. 1705. ad 8. Febr. 1706. inappetens prorsus. De qua persona notandum, fuisse Epilepticam & ejus dispositionis, ut propter sanguinis viscositatem & lentissimum motum *διαννοή* illa, de qua supra, fuerit tantum non suppressa. A quo sane fonte deducenda venit diutina *Serpentum, Testudinum, Chamæleontis, Murium alpinorum* inedia. Dependet multum à Temperamento, Ætate, Sexu, Climate, Anni Tempore. Testem habemus *Hippocratem Aph. 12. Sect. 1.* *Γέροντες εὐφορέωτατα &c. Senes facillime jejunium ferunt; secundo ætate consistentes: minime Adolescentes, omnium minimè pueri: ex his autem, qui inter ipsos sunt alacriores.*

Sed quid tandem de quadragesimali Jejunio *Mosis?* imo & *Elie?* 1. Reg. XIX. 8. qui *profectus virtute cibi*, quem assumpsit, placentulæ nempe super prunas coctæ, & Aquæ 40. diebus & 40. noctibus usque in *Montem DEI Horeb.* CHRISTI, cujus illi fuere Typi, qui pariter fuit *νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα* Matth. IV. 2. Luc. IV. 2. Non sunt mehercule hi adnumerandi ægris; non heic quadrant Ætiologiæ antea adductæ: Fuere sani, in functionibus suis vegeti, nulla heic secretionum naturalis præsumi potest suppressio? Ascendendum heic ultra Naturæ limites, ad Miraculorum sphaeram. Conservationis hujus causam si desideres, lege Matth. IV. 4. *Ὅτι ἐπ' αὐτῶ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ πάντι ῥήματι ἐκπορευομένων διὰ σώματος* ΘΕΟΥ Idem ille DEVS, qui Aquam profluere fecit è ficca Rupe, qui populum suum per 40. annos cibavit Pane cœlesti, potentissimè seruauit, & seipsum, humana carne vestitum, & seruos suos fidelissimos, *Mosen & Eliam.* Heic omnis Philosophia cessat.

Miraculoso *Mosis* quadragesimali Jejunio adnecto, *Coronidis* loco, aliud recens satis, illusoriæ Imaginationis productum. *Gustavus de Bernhard* Nobilis Meklenburgicus Visionis diuinæ prætextu ad Exemplum *Mosis Eliæ & CHRISTI* quadragesimalem Inediam Ploenæ Holsatorum init d. 24. Jul. 1719. & reapse absoluit 1. Sept. Sed ita sensim ac sensim attenuatus, ut die 2. Sept. obdormierit, Capsulam relinquens Propheticis Scriptis refertam, sub-

EXODI Cap. XXIV. v. 10.
Coelum sub DEO Sapphirinum.

II. Buch Mos. Cap. XXIV. v. 10.
Sapphir unter Gottes Thron.

H. Sperling. sculp.

EXODI Cap. XXIV. v. 18.
Ieiunium Moſis quadrageſimale.

II. Buch Moſis Cap. XXIV. v. 18.
Moſis 40 tägiges Faſten.

I. A. Fridrich ſculp.

subscripto singulis hoc titulo, *des grossen Königs in Israel getreuer Knecht, der Jüdische Elias, Gustav von Bernhard.* Historiam hanc Aëtis Vratislaviensibus Medico-Physicis D. Kanoldi inferi curavit Loci Medicus D. Georgius Her-
man v. IX. Versuch. p. 363.

TAB. CLXXIII.

Exod. Cap. XXV. vers. I — 7.

<p>1. Loquutusque est DOMINVS ad Mo-
sen hujusmodi verba.   2. Loquere ad filios Israel, ut acci-
piant mihi * Thruma ab omni
Viro, qui Cor suum ex Munifi-
centia ad hanc rem appulerit, ac-
cipiens mihi Thruma.</p>	<p>Locutusque est Dominus ad Moy-
sen, dicens :   Loquere filiis Israel, ut tollant mihi
primitias, ab omni homine, qui
offert ultroneus, accipietis eas.</p>
<p>* Thruma hoc in loco quarumcunque rerum munificum
& liberale donum significat, quod DOMINO separatur.</p>	
<p>3. Hæc autem sit Thruma, quam ac-
cipietis ab eis, Aurum, Argen-
tum & Æs.   4. Hyacinthinum (sericum) purpu-
reum, Coccinum bis tinctum,
byssum & (pilos) caprarum.   5. Pelles denique Arietum rubras, &
pelles ** Melium, & Ligna Si-
tim.</p>	<p>Hæc sunt autem, quæ accipere de-
betis, aurum & argentum & æs.   Hyacinthum & purpuram, coccum-
que bis tinctum, & byssum, pilos
caprarum.   Et pelles arietum rubricatas, pelles-
que (hyacinthinas) Janthinas, &
ligna Setim.</p>
** Quidam legunt, pelles Janthinas.	
<p>6. Oleum ad luminare, odoramenta
ad oleum unctionis, & aromata
ad suffitum.   7. Lapides *** Schoham, & lapides,
qui includantur ad Ephod, & ad
pectorale.</p>	<p>Oleum ad luminaria concinnanda,
aromata in unguentum, & thy-
miamata boni odoris.   Lapides Onychinos, & gemmas ad
ornandum Ephod, ac ratio-
nale.</p>

*** Schoham quidam interpretantur pro Onyche.

Sunt considerationis nostræ *donaria* illa
voluntaria, quæ sibi ex amplissimo
Naturæ thesauro selegit Naturæ Autor
& absolutissimus DOMINVS pro *Tabernaculo*.
Ex Metallorum genere ad-
sunt *Aurum*, *Argentum*, *Æs*, quæ tanquam
nota, sicco pede prætereo, id duntaxat mo-
nens, Germanis nobis nomine *Erz*, quod in
versione nostra exhibemus, venire omnem
Metalli venam fossilem, hinc Auri illam vo-
camus *Gold-Erz* Argenti *Silber-Erz*, Plumbi

Bley-Erz. Heic vero intelligi debet *Æs*
κατ' ἑξοχὴν ita dictum seu *Cuprum*, *Kupfer*, id
enim vult Vox כֶּסֶף. Quamvis animad-
uertendum probè, non quadrare DEI maxi-
mi seruitio Cuprum vulgatissimum, sed intel-
ligi debere pretiosum illud Orientale, Auro
contra carum. Colligi id potest ex Esr. VIII. 27.
ubi inter alia, ex Babylonica captivitate reue-
lata videas. *Vasa aenea auricularia elegantia*
duo, expetibilia ut Aurum. Talismodi Æris me-
minit, ejusque Indici vel Persici *Aristoteles de*
Mirabil.
E e e

Mirabil. Φασὶ δὲ καὶ ἐν Ἰνδοῖς τὸν χαλκὸν ἄτως εἶναι λαμπρὸν, καὶ καθαρὸν καὶ ἀνίωτον, ὥς μὴ διαγιγνώσκουσι τῇ χροῇ πρὸς τὸν χρυσόν. Ἀλλ' ἐν τοῖς Δαρείοις ποτηρίοις βατιακὰς εἶναι τινὰς, καὶ πλείους, ὥς ἐι μὴ τῇ ὁσμῇ ἄλλως ἢ ἐν διαγιγνώσκοντι πότερον εἰσι χαλκοὶ ἢ χρυσοί. Ex tali χαλκοχρύσῳ parata quoque fuere juxta Mare æneum alia Templi Salomonæ vasa I. Reg. VI. 45. Quod vel in antecessum observari volo. De hac enim re alibi producam plura.

v. 4. Occurrit primo תְּכֵלֶת *Thebeleth*, quæ vox multas Interpretibus dedit lites, dignissima tamen indagine exquisita, quia vel in sola Exodo occurrit trigiesies, sed & alibi in Scriptura. Chaldæi scribunt תְּכֵלֶת *Thicbla* vel תְּכֵלֶת *Tbachla*. Græci Num. IV. 7. ὀλοπόρφυρον reddunt, vel simpliciter πορφυρῶν, uti extat in *Complutensi*, alibi semper ὑακίνθον, vel ὑακίνθινον, & ita quoque *Philo*, *Josephus*, *Aquila*, *Symmachus*, *Theodotion*, *Hieronymus* cum veteribus omnibus. Latine nostra *Hyacinthinum*. Colorem hunc *Hyacinthinum* insignem fuisse & pretiosum constat ex *Xenophont.* *Cyropæd.* L. VI. *Atben.* L. XII. *Arriano* L. VI. *Perfio* Sat. I.

Hic aliquis cui circum humeros hyacinthina lana est.

Sed inde pretium duntaxat constat Coloris, non qualitas vel species. Plerique *rubrum purpureum* volunt, qui vel ab *Hyacintho* flore, vel *Gemma* nomen habeat. Florem describit *Dioscorides* πλήρη πορφυροειδὲς *purpureo colore plenum*. In *Auditorio* *Hyacinthinus* vocatur à nonnullis πορφυροειδὲς. A *Luciano* in *Amoribus* muliebris capitis cincinni describuntur ὑακίνθινος τὸ καλὸν ἀνθίστην ὅμοια πορφυρόντες *perinde ac pulcrè florentes Hyacinthi purpurascetes*. *Hyacinthus* πορφυρῆς audit *Euphorioni* & *Pancrati* apud *Athenæum* L. XV. *Virgilio* *Suaue rubens*, item *ferrugineus*, i. e. *purpureus*, aut *subpurpureus*. Ipse quoque *Lapis Hyacinthus* purpureus potius est, quam violaceus. Et ipse *Rubinus* Arabibus & Persis ab hyacinthino colore nomen habet. *Hesychius* & *Suidas* τὸ ὑακίνθινον exponunt ὑπομελανίζον πορφυρίζον. Si hæc prævaleat opinio, idem prorsus erit hyacinthinus color, quem præ se ferunt *Goffypia* illa ex Asia in Europam transferri solita, *Türkisch Garn* dicta, quorum tinctura Europæis hætenus est inimitabilis, licet, quod ex relatione αὐτόπτων fidissimorum habeo, tingendi modus à Turcís haud reponatur inter mysteria Fig. I.

Sed placet aliis pro תְּכֵלֶת *cæruleus color*. His non opus, nisi ut demonstrent, hyacinthinum colorem ipsum esse cæruleum, sic conciliabitur latina nostra cum vernacula, *hyacinthinum* & *blaue Seiden*. Et non deerunt rationes, eæque fortes. *Hyacintho* flori est color cæruleus. Vix sane alii prostant in hor-

tis, quam albi & cærulei, ut olim *Columella* vidit:

Nec non & niueos, & cæruleos *Hyacinthos*.

Habent Græci suos κυανέες ὑακίνθες. Est & *Hyacintho lapidi color cæruleus nitore cæruleo* apud *Solinum*: *fluticolar profunditas Martiano Capella* L. I. *Cæli serenus color sicut Saphirus Ambrosio* in *Apoc.* XXI. 20. κυανίζον χροῶ *Andree Cæsariensi* in l. c. *Θαλασσίτης mari concolor Epiphania* de 12. *Gemm.* Sunt porro ὑακίνθινος *Epiphania* in *Alogis* *Seß.* 34. eadem, quæ καλλαίνα, κάλλη, κάλλαια, quæ equidem passim purpureum significant colorem, sed & Venetum. *Glossæ Veteres Latino-Græce* καλλαῖνον *Venetum*. Sed venetus color cæruleo est similis, aut profundo Aeri, τῷ ἄρηνι χρωματι, ἥτοι τῷ τῷ αἵθερος βῆθει. *Arethæ* in *Apoc.* c. 67. Et est *Callais Lapis Saphiro* similis. *Plinius* L. XXXVII. c. 10. *Callais Sapphirum imitatur, candidior & littoroso mari similis*. Adde quod Hebræis plerisque תְּכֵלֶת est color mari aut Cælo similis. *Tract. Menachoth.* c. 4. *Maimon.* in *Tsfith* c. 2. *Kimch. Lexic.* qui huc refert *ultramarinum*. Pro cæruleo quoque colore sunt *Braunius*, *Lundius*, alii. Et cæruleus si fuerit, tingebatur seu sericum seu *Goffypium* (nam *Substantium* in Hebraico Textu deest) ex vegetabilibus vel horum Succis, quod *Clericus* vult *Comm. in b. l.* Fig. II.

Sed est & conciliationi locus inter colorem cæruleum & purpureum. Coeunt, quod ex *Newtoni*, Philosophorum Principis, optica, discas, amicabili veluti conjugio violaceus color cum rubro secundi ordinis, ut vocat, in purpureum, ut levis excessus unius det cæruleum, alterius rubrum. Nihilominus apud Scriptores *Purpura* commendatur magis à rubro, quam à cæruleo. Memorat *Virgilius* III. *Georg.* *Tyrios rubores*. *Ovidius* de *Art.* L. III. v. 170. *Lanam*, quæ *Tyrio murice* rubet. *Plinius* L. IX. c. 38. *purpuram* cum *Sanguine* confert. Imo purpureum Poëtæ vocant, quicquid insigniter rubet, Solem, Auroram, Vinum, Uvas, Mora, Narcissum, Rosam, Papauera, Violas, Puellorum labra & genas, Amethystos. Testimonia longa serie recenset *Bochart.* *Hieroz.* P. II. L. V. c. 10. Elicitur inde quoque Argumentum pro cæruleo τῷ תְּכֵלֶת. Sane palam distinguit *Xenophon* purpureum ab hyacinthino, *Abbradata* tribuens χιτῶνα πορφυρῶν, καὶ λόφον ὑακίνθινοβαφῇ: *tunicam* purpuream, & lobum hyacinthini coloris. Et apud *Democritum Ephesum* sunt Ephesiorum Calafires αἱ μὲν πορφυραὶ, αἱ δὲ ὑακίνθιναι. Et in Sacris manifeste distinguitur תְּכֵלֶת *thebetel* ab ארגמן *Argaman*, de quo mox constabit esse purpureum.

Ducit

EXODI Cap. XXV. v. 1-7.
Hyacinthinum, Purpura, Coccigera.

II. Rich Wols Cap. XXV. v. 1-7.
Mitt' Seiden, Scharlach, Rosinroth.

L. G. Pinx sculp.

Ducit nos & Colorum Affinitas, & Textus ordo ad אֶרְגָּמָן *Argaman*, *Purpuram*, quæ eliciebatur olim, nunc enim est inter res deperditas, ex Conchylio seu Murice, seu Buccino, *Purpura* dicto. Nam *Purpura* & pro colore sumitur, & pro Conchylio. אֶרְגָּמָן vel אֶרְגָּמָן *Argauan* à *Kimchio* & *Pomario* vocatur קֶרְמֶזִים *Carmesinus* seu *Coccineus color*, à R. *Jona* לֶקַח *Lacca*. Pretiosius quid fuisse *Argaman* quam *Thebeleth* constat ex Dan. V. 16. 29. ubi is, quem Assyriorum Monarcha ad summos honores vult euehere, non vestitur תִּיבְלָה *thicbla* sed אֶרְגָּמָן *argauana*. Notandum autem אֶרְגָּמָן Dialectum esse Chaldaeam, Syram, Arabicam & Persicam, אֶרְגָּמָן Hebræam. Utrumque defleat *Bochartus Hieroz.* P. II. L. V. c. II. ex אֶרְמָגֶן *Armagan*, vel *Aramgauan*, quasi *Syrium* colorem dixeris vel *Tyrium*, quod in Syria ceperit primo usurpari, cujus Tyrus est vel portio, vel appendix. De *purpura* integri profant libri, Authoribus *Fabio Columna*, & hujus Commentatore *Daniele Majore*. Sed manet adhuc colorem ex conchylio hujus nominis, *purpuram* ex *purpura* extrahendi artificium inter res deperditas. Sæpe tantundem constat, vel plus laboris, deperditam rem reproducere, quam nouam inuenire. Nihilominus tentauit varia postrema hæc, & curiosula ætas: In *Purpuræ Animalis* carne venulam offendit, quæ veram dat *purpuram*. Et mentio fit in *Memoires de l'Acad. Roy.* 1711. ouulorum quorundam Piscium ad maris littus jacentium, quæ purpurei coloris speciem quandam exhibent. Constat ex hæcenus dictis אֶרְגָּמָן esse *Purpuram*, cui in *Versione* nostra minus bene respondet Vox *Scharlach*, *Scarlatum*; seruari potuisset, si verba usu valent ut *Nummi*, vox *Purpur*. *Scarlatinum* enim colorem ex *Cochenilla* *Americæ* Insecto parari certissimum est, & videbimus mox. Dicitur nihilominus in fauorem hujus Vocis potest, & *Purpuram* olim nuncupatam fuisse *Scharlach* vel *Sarlach*, à *Sarra*, quæ *Tyrum* denotat *Purpuræ patriam*. Fig. 3. sistit colorem purpureum & Fig. 4. *Purpuram Cochleam*.

Sequitur חֲלֹץ שָׁנִי *Vermis Cocci*. Occurrit hic apud *Mosen* 30. minimum locis. Sed *Leuit.* XIV. 4. & alibi, legas inuersis vocibus חֲלֹץ שָׁנִי *Coccum vermis*. Imo & disjunctas inuenias. Solum שָׁנִי pro *Cocco* occurrit *Gen.* XXXVIII. 28. 30. *Jos.* II. 18. 21. Sic & חֲלֹץ *vermis* *Jes.* I. 18. Si peccata vestra fuerunt ut *Coccus* כִּשְׁנִי niue redduntur albiora, si rubent instar *purpuræ* כִּחֲלֹץ sicut natiua *Lana* fiunt. Sic & *Thren.* IV. 5. *Nah.* II. 3. שָׁנִי iterationem sonat, à שָׁנָה *iterare*, *duplicare* proinde proprie est σιβαρον. Hinc nostra *Latina Coccinum bis tinctum* *Horat.* Lib. II. Od. 16.

— Te bis Afro
Murice tinctæ
Vestiunt Lanæ.

Plin. L. IX. c. 39. *Dibapba* tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, velut magnifico impendio, qualiter nunc omnes pene commodiores *purpuræ* tinguntur. *Historiam Naturalem* spectat imprimis altera Vox חֲלִיץ *vermis*. Præluet explicationi *Dioscorides* L. IV. ubi κόκκος (*βαφικὴ* *coccus tinctoria*) est θάμνος μικρὸς φεγγανώδης, ὃ πρόσκεινται οἱ κόκκοι ὡς φανοὶ frutex paruus furculosus, cui grana ut *Lentis* adherent. *Cusculia* vocat *Plinius* L. XVI. cap. 8. κοσκύλια, quia è cortice eraduntur. Græce enim κοσκύλλειν est minutias excrecentes præsecare. Scatent autem grana illa (ita *Salmas.* in *Solin.*) intus paruis *vermiculis*, quorum sanies coccino tingendo præclara est, & eximium illum colorem, quem nos miramur, & adorant veteres efficit. Hinc *Vermiculum* pro ipso *Cocco* dixerunt. Glossæ κόκκος, *vermiculus*, κόκκος βάμμα *vermicula*, hoc *Coccum*, *Plinio* L. XXIV. Planta ipsa vocatur *Ilex*. Est autem (*Illicis*) genus in *Africa* ferre aut *Asia* nascens, celerrimè in *Vermiculum* se mutans, quod ideo *scolecion* vocant. *Salmasius* iterum p. 1214. Apud recentiores Græcos σκώληξ passim pro *Cocco*. Ut in *Democriti* suppositio opere de *purpuræ tingendæ ratione* Σκώληξ Γαλατίας pro *Cocco Galatico*, & Σκώληξ ὁ Πορφύριος. *Vermem* etiam *Latini* appellauere. Glossæ *Veteres*: *Fucus*. *Vermiculus*. Unde *Vermi-tinctum*. Idem exprimunt *Arabes* per vocem *Kirmiz*, *Kermez*. *Alcamus*, *Alkermez*, color *Armenius*, qui exprimitur è *Vermibus*, in quorum visceribus latet. Et pressius *Sariph.* *Alkermez* nomen *Animalis* incidentis super *Illicem*, quæ est species *Quercus mediocris*. Hinc sane constat, *Arabum Kermez* esse *Græcorum* κόκκον βαφικὴν, qua voce tam *Granum tinctorium* significatur quam *vermis*, ex cujus sanie color elicitur. Et ex *Arabica Voce Kermezi* venit *Gallorum cramoisi* *Germanorum Kermesin*, sicut *vermeil* ex *vermiculo*. *Bochart.* *Hieroz.* P. II. L. IV. c. 27. Hinc & *Turcarum Kyrmyz* pro *Cocco baphica*, ejusque *verme*. *Polonorum Kármázy*, *kármázy nowa jagoda* pro *cocci grano*. *Turcarum Kyrmyzy*, *Polonorum kármazynowey farby, czerwony*, pro colore *Coccino*, *coccineo*, *cremesino*. *Me-ninzk. Lex.* 3675.

Lucem huic materiæ foeneramur porro ex *Historia Naturæ moderna*. In *Provincia, Lingudocia, Lusitania, Hispania, Italia* crescit passim *Ilex aculeata cocciglandifera* C. B. *Ilex coccigera* I. B. *Gallis Languiscola*, solo sterili, frutex vix supra duos cubitos altus, foliis *Aquifoliæ* proximis utrinque glabris, verum non ita hilari virore nitidis; floribus vel potius julis, muscosis, glande maxima, calyce asperiore: hujus ramis, ibi præsertim, unde folia prodeunt, vel ramusculi, verno tempore adnascuntur,

E e e 2

tuber-

tubercula primum viridia, mox rubescentia : hæc mollia primum, ubi indurantur, hospitium præbent ouulisibi deponi solitis, è quibus generantur muscæ cinericeæ, quæ ubi claustris suis euolant tuberculum linqunt, inutile prorsus ad usus seu Medicos, seu tintorios. Medici namque ex granis coccigeris parant *confectiorem* dictam *Alkermes*. Deponunt *Muscæ* illæ ouula sua Autumno, foramine cum aculeo facto, intra ipsum corticem, quæ proximo Vere, accedente cupiosiori alimento grandescunt in *Vermiculos*, & hi rursus in

Muscas; Colorem autem ipsum dant *ouula* seu *Vermiculi* maturitatem adepti, sanie rubicunda impleti. Fruticis hujus characteres videsis ad marginem nullis notatos ciphris. Lucem dabunt huic materiæ simul & Textui, Icones viui ex Illustr. Comit. *Marsiglii Annotationi intorno alla grana de' Tintori detta Kermes*, ubi fig. 5. sistit ipsam Illicem coccigeram, & ccc. tubercula seu grana Kermes ex alis foliorum procreſcentia, prouti oculis conspiciuntur nudis; conf. quoque Tab. seq.

TAB. CLXXIV.

Fig. 6. Tubercula prædicta oculis armatis.

Fig. 7. & 8. Illicis frustulum cum grano adnato a. oculis nudis & armatis.

Fig. 9. & 10. Idem granum situ inuerſo, ut videri possit pellicula alba, & perforata infra illud cingens. b. oculis nudis. B. Armatis.

Fig. 11. & 12. Idem Granum dicta pellicula nudatum, c. oculo nudo, C. armato.

Fig. 13. & 14. Idem granum verticaliter sectum d. oculo nudo, D. Armato, succo coccineo plenum, saturatioris quidem coloris versus apicem quam ad basin.

Fig. 15. & 16. Idem granum, quod exhibit ouulorum nidos, jam, postquam euolauit Inſectum, vacuos, e. oculo nudo, E. armato.

Fig. 17. F. Ouum ipsum Inſecti á Grano separatum, ubi, & subsequentibus Literis minor figura exhibetur oculo nudo, major armato. G, ouum, è quo Inſectum prodire incipit, & caput porrigere. H. Inſectum majori paulo forma extra ouum prominens. I. Idem extra ouum, appendente veluti per Funiculum umbilicalem oui nido. K. Inſectum

seu Musca in pleno suo statu, situ prono atque supino depicta.

Hæc hætenus de coccigero verme omnium Inſectorum pretiosissimo, qui Lanæ & Serico colorem conciliat antiquæ Purpuræ vel parem vel superiorem. Hæc, inquam, ex Ill. *Marsiglii* Observationibus, quibus vel rectificandis vel illustrandis inseruiunt, quæ habet expertissimus in Historia Naturali, Inſectorum speciali, *Valisnerius* nelle *Esperienze ed Osseruazioni intorno all'Origine, sui luppi e costumi di vari Inſetti* p. 61. ex amici fidissimi *Cestoni* observationibus, non mutari unquam vermes illos coccigeros in volatilia; Esse Grana Kermes non Tuberculum siue Gallam, sed Vermem, qui octo vel decem mensium spatio in glomerem mutetur ex meris constantem ouulis, quæ rursus abeunt in vermiculos prioribus similes, & hexapodos. Cui observationi si fides habenda, erunt vermiculi hi hermaphroditi, ut est *Echinus marinus*, fouens insimul atque foecundans 500. Oua absque utriusque sexus copula. Imo vero erunt Muscæ illæ prædatrices potius ouulorum & vermiculorum coccigerorum quam partus.

TAB. CLXXV.

Commodissima sese heic offert occasio detegendi originem paucis cognitam *Scarlatini Coloris* ex *Cochenilla*. Inuitat me coloris cum coccino affinitas, Generationis identitas, ipsum *Scarlati*, *Scharlach* vocabulum, quod jure veluti Substitutionis transit ex Europa Asiae in Americam. Plantatur in *America Noua* imprimis *Hispania* & *Mexico*, speciatim circa

urbem *Pueblo de los Angeles*, *Opuntia maxima* folio oblongo rotundo majore, spinulis obtusis, mollibus & innocentibus, obsito flore striis rubris variegato, *Sloane Cat. Jamaic.* p. 194. *Hist. Nat. Jamaic.* Vol. pag. 152, *Raji Hist. Plant.* Vol. III. *Dendr.* p. 19. *An Raquette ou Cardasse, que les Botanistes appellent Opuntium majus spinosum fructu sanguineo.* *Plumier Hist. Nat. des Drogues* pag. 31. ? *An ficus Indica major*

EXODI Cap. XXV. v. 4.
Tholaath Schani, Vermis Cocci.

II. Züch Mosits Cap. XXV. v. 4.
Mosinroth.

I.A. Corvinus sculp.

EXODI Cap. XXV. v. 4.
Cochinilla.

II. Fitch Postis Cap. XXV. v. 4.
Cochenille, Scharlach.

L.A. Fridrich sculp.

major laevis seu non spinosa, vermiculos, quos *Cochinilla* vocant, proferens. *Pluken.* Tab. 281. Planta ad 8. aut 9. Pedum altitudinem excre- scens, foliis sesqui pedem longis, dodrantem latis, nullis spinarum agminulis horridis, nam eorum loco excauantur foraminula in super- ficie folii, paruis oblongis protuberantiis re- pleta. Flores sunt rubro-striati. Fructus ut ficus Indicæ, *Tuna* & *Opuntia* dictæ. Plantam hanc exhibet Fig. 1. Folium & florem Fig. 2. Ex hac Planta decutitur, & magna industria colligitur Insectum, quod ipsam dat *Cochinil- lam*. Nomina ejus in III. *Sloanii Nat. Hist. of Jamaica* Vol. II. pag. 208. 391. hæc sunt : *Scarabeolus hemisphaericus Cochineelifer.* *Petiuer Gazoph. Nat. Tab. I. Fig. 5.* *Cochinilla* & *Coc- cinilla officinarum.* *Dale Pharmac.* pag. 539. *Coc- bineal.* *Transact. Philosoph.* n. 176. p. 1202. & n. 139. *Scarabeus nigricans alarum alias rubi-*

cundarum Limbis. *Merian. Metam. Insect. Su- rinam* p. 2. *Cochinell. Tradescant.* p. 35. Nu- dis oculis Insectum hocce exhibet Fig. 3 ubi F. est Chrysalis. G. Scarabeolus ipse, armatis Fig. 4. 5. 6.

Qui mysticum desiderat explanare τὸ ὕψιν ὕψος sensum, perbellè poterit dulcissimo Ser- uatori CHRISTO, ejusque vitæ doloribus un- dique refertæ, & tantum non ærumnarum spinis horridæ, Passioni inprimis atrocissimæ, tandemque Morti applicare aculeata Illicis coccigeræ, ipsiusque Opuntiae folia, vulnera Frutici huic & Plantæ ab aculeo Muscæ inflit- ta, saniem coccineam cum sanguine pretio- sissimo, inprimis Vermiculum in ea hospitan- tem, qui Messiam exhibet *Vermem*, & non *Virum* Psal. XXII. 7. *Vermiculum Jacobi*, Jes. XLI. 14.

TAB. CLXXVI.

NOuo Naturæ Lumine opus ad ex- plicandum τὸ ὕψος Schesch, quod La- tina nostra vertit *Byssum*, vernacu- la *weisse Leinwad*, nixa autoritate veterum quorundam, qui ex Byf- so fabricarunt genus Lini, quod, *Philostrato* te- ste, conficitur ex Indicæ cujusdam Arboris La- na : ita & intelligendus *Strabo* L. XV. *Seri- cum* ex Arbore deducens, τοιαῦτα δὲ τὰ σημεῖα ἐκ τινῶν φλοιῶν ξαινομένης βύσσης. Et pugnat pro *Li- no Clericus* Com. in h. l. in suas partes vocans *Herodotum*, qui L. II. c. 37. testatur Sacerdotes linea tulisse vestimenta semper recens abluta, hoc potissimum curantes, εἰματα λίννα φορέσαι αἰεὶ νεόπλυτα ἐπιτηδύοντες τῷ το μάλισα. Subscribit & *Hiller. Hierophyt.* P. II. p. 141. Pro albo denique colore pugnant *Buxtorff. Lex. Hebr.* voce ὕψος. *Lex Talmud.* in פב. *Schindler Lex. Pentaglott.* in פב & ὕψος. *Seldenus* L. II. de Suc- cess. in Pontif. cap. 7. *Dieteric. Antiq. Bibl. ad Esai.* XIV. 1. *Lundius.* Sed adnumerat *Pan- cirollus Linum* hocce *Byssinum* rebus deperditis p. 25. Imo vero, si rem penitus inspiciamus, *Linum* illud *Xylinum* (sic vertunt *Junius* & *Tre- mellius*) vel *Sericum candidum* (*Lutb. weisse Sei- de*) aliud nihil est, quam *Gossypium* modernorum, *Baumwollen*, *Baumwollen-Zeug*. Lucem foeneratur *Plinius* L. XIX. c. 1. *Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossypion vocant, plures Xylon, & ideo linea inde facta Xylina. Paruus est, si- milemque barbatae nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis candore mollitiaue præferenda. Vestes inde Sa- cerdotibus Ægypti gratissimæ.* Placeret & mihi, si

ex vegetabilium regno petendum τὸ ὕψος *Gos- sypium*, uti & *Bonfrere* ad Exod. XXV. 4. Si hoc, correctionem admittit vernacula nostra, & ponendum *Baumwolle* vel *weisse Baumwol- le* loco *weisse Leinwad*. Sistit *Gossypium* hoc arboreum Ægyptiis, *Gottne' l seggiar* dictum, vel *Cotnem segiar*, *Alpinus Plant. Ægypt.* pag. 69. & memorat, crescere ad 10. cubitorum altitu- dinem, stipite, ramisque duris lignosis: confi- ci in Arabia ex lanugine telas illas tenuissimas, quas *seffas* illi appellant, ob pulchritudinem omnibus commendatas. Ab Ægyptiorum vocabulo forte derivandum Gallorum *Cotton*, aliarum Nationum Europæarum *Cattun*, Fig. I.

Quærunt alii ὕψος in Regno Animalì, nomi- natim *Conchyliorum*, quæ proin darent & תכלת & ὕψος, Prælucet his *Aristoteles Hist.* L. V. c. 15. αἱ δὲ Πίνναι ὅρθαι φύονται ἐκ τῆς βύσσης ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσι, quæ Verba ita interpretatur *Gaza*, *Pinnae erectæ locis areno- sis cœnosisque ex Byssu proueniunt*, intelligens juxta cum aliis *Byssi* nomine Lanam illam mollem, quam *Pinnae* nent. Volunt equidem *Gesnerus* & *Bochartus*, Lanam hanc nullibi apud Veteres *Byssi* nomine venire, sed vocari ἔριον, & corrigit *Aristotelem Bochartus*, diu- que ante eum *Athenæus*, legendo ἐκ τῆς βυβῆς, pro ἐκ τῆς βύσσης, ex fundo *Maris*, non, ex byf- so. Hanc Criticorum litem meam non fa- cio, sed id duntaxat urgeo, magni olim æstimatam fuisse hanc *Conchyliorum* La- nam, tum propter mollitiem, tum propter flauum colorem vel aureum. *Basilus in He- xaem. Hom.* 7. πόθεν τὸ χρυσαῖν ἔριον αἱ πίνναι ἰσ- φασιν,

Fff

φασιν,

φασιν, ὅπερ ἔδει τῶν ἀνθοβάφων ἐμμήσατο. Unde *Lanam auream Pinnae nutriunt, quam nemo eorum imitatus est, qui floridis coloribus lanas imbuunt.* Et *Hom. 7. ad Diuites.* Τα δὲ ἐκ θαλάττης ἀνθη, ἢ κόχλος, ἢ πίννα σπυδαίεται ὑπὲρ τὸ ἐκ τῶν προβάτων ἔριον. *Maris autem flores, Concha, Pinna majori studio queritur, quam lana ex ouibus.* Unde sane constat, Lanam hanc, seu, si mauis, sericum hocce olim jam fuisse in usum tractum. Imo ex *Phile c. 88.* Veteres inde formasse *Capillitia*, quæ hodie vocamus *Peruques*, nec ex humanis duntaxat pilis, sed & ex caprillis paramus & equinis.

Πίννη δὲ ποιεῖ καὶ τριχῶν βλάστην ξύνην
Ὡς ἐξ ἀραχνῶν συμφυῶν τῶν ἐγκάτων.
Ἦς ἡ φεραυγὴς καὶ χλιδῶσα λεπτότης,
Ἐανθοῖσι πλοχμοῖς ἐν δὲ θῆσα παρθένων
Σπαργῶντας αὐταῖς μαζοπέσει τυμφίης.

Pinna autem pilorum mirabile facit germen,
Ac si ex Araneorum visceribus produceret
Cujus lucida & delitiosa tenuitas
Flauis virginum cincinnis illigata
Procos in eas prurientes conciliat.

Sequentia habet *Procopius Comment. de Justiniani fabricis L. III.* quibus vestium ex illa *Lana* confectio probatur. Χλαμὺς ἐξ ἑρίου &c.

Chlamys ex lanis facta, non quales sunt ouium, sed ē Mari sumtis: pinnas, πίννας, vocari censent Animalia, in quibus hæ lane producuntur. Et quid si *Vellus* illud aureum ex hujusmodi lana fuerit fabricatum? abundat sane *Colchis Pinnis.* Ipse *Bochartus* huc refert *אֵבֶר הָיִי* obrizi ornamentum. *Prov. XXV. 12.* nos reddimus *ein güldenes Kleinot.* Πίνωσις χρυσῇ, quæ valde torfit Interpretes, aliud non est eadem, quam aureum *Pinnæ Vellus.* Ex *Historia moderna* en testimonium *Godofredi junioris*, qui in *Memoir. de l'Acad. Royal. 1712. pag. 207.* præten dit, Antiquorum *Byssum* esse hoc ipsum *Pinnarum sericum*, testaturque inde *Tibialia* parari, & alia, postquam humido loco per aliquot dies repositum, dehinc carptum, collectum fuerit nendo in fila. De quo serico id insuper; notari meretur, neri id ab ipsis conchis, uti *Araneorum sericum* prodit ex ipso earum corpore, imo fila hæc idem esse *Pinnis*, quod nauibus est *Anchora.* Neque tandem silentio est prætereundum, *Byssum* veterum non albi fuisse coloris, sed flauī, vel purpureo-bruni. *Hesychius.* Βύσσος χρώμα ἀντὶ τῆς ὕλης παραλαμβανόμενον, *Color, qui loco Hysges assumitur.* Confer. *Plinius L. XX. c. 26. Hyacinthus in Gallia optime prouenit; Hoc ibi pro Cocco byssinum tingitur.* Alibi *byssinum* idem notat quod *purpureum*, βυσσινὰ πορφύρεα *byssina purpura.* *Pinnam Concham* & ab ea protensum *Byssum* vel *Byssinum Sericum* exhibet Fig. 2.

TAB. CLXXVII.

Sequuntur *Caprae.* Sed adest *Eliphs.* Intellige pilos sc. *Caprillos.* Constat, quod supplemus, claré ex *Exod. XXXV. 26.* Omnes mulieres, quas incitabat cor suum, neuerunt industrie pilos caprinos. Adde *Cant. IV. 1. pilus tuus est quasi grex caprarum, i. e. ut pilus gregis caprarum.* Sunt autem conjiendi oculi non tam in *Capras* nostras *Europæas*, quæ breuioribus sunt pilis, quam vero *Orientales* illas, quæ sunt *longioribus*, tondentur ut oues, quarumue villi in varios adhibentur usus. Sic in *Hispania* circa *Cynetas.* *Festus Auienus in Ora maritima:*

Hirtæ hic capellæ, & multus incolis caper
Dumosa semper intererant cespitem,
Castrorum in usum, & nauticis velamina,
Productiores & graues setas alunt.

In *Phrygia* *Varro Rustic. L. II. ad fin.* Tondentur, quod magnis villis sunt in magna parte

Phrygiæ, unde Cilicia & cetera ejus generis fieri solent. In *Lycia* *Ælianus L. XVI. c. 30.* Ἐν Λυκίᾳ &c. In *Lycia* dicit, *Callisthenes Olynthius, etiam Capras tonderi, ut oues ubique locorum; ibi enim esse hirsutissimas, & egregiis villis, ita ut ab iis cincinni & retorti capilli dependere videntur.* In *Africa* circa *Cinypem* amnem *Virgil. Georg. L. III.*

Nec minus interea barbas, incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, setasque comantes
Vsum in castrorum, & miseris velamina nautis.

In *Cilicia* *Aristot. Hist. L. III. c. 28.* ἐν Κιλικίᾳ αἱ ἄγες κείρονται ὥσπερ τὰ πρόβατα παρὰ τοῖς ἄλλοις. Sane ex his *Caprarum* pilis vel villis sunt *Aulæa* facta, quibus tectum *Tabernaculum* *Exod. XXVI. 7. XXXV. 6. 23. 26. XXXVI. 14.* Sic *Scenitarum Arabum tentoria* *Solinus Cilicina* fuisse

EXODI Cap. XXV. v. 4.
Gossypium, Sericum.

II. Buch Mos. Cap. XXV. v. 4.
Weiße Leinwand, Baumwolle, Kuschel-Seide.

I. G. Pinz sculp.

EXODI Cap. XXV. v. 4. 5.
Capra, Taxus, Hysginus color.

II. Ruch Moses Cap. XXV. v. 4. 5.
Ziegen-Haar, Dachsfelle, Purpur-Farbe.

H. Sperling sculps.

fuisse scribit, id est, ipso interprete, é *caprarum* pilis *texta* : *Bochart. Hieroz.* P. I. L. II. c. 51. In Exemplum heic sisto *Capram Lybicam* Fig. 1.

De pellibus *Arietum rubris*, *rotblechten Widderfellen* עורות אילים סאריים non habeo plura, quæ dicam. Inseruiebant hæ operiendo siue tegendo Tabernaculo, quod constat ex Exod. XXVI. 14. *Facias & tegumentum ipsi Tentorio ex pellibus Arietum rubris*, Conferri possunt commode cum corio illo rubro, quod *Cordubense* vocant, *Cordouan & Saffian*.

Sequuntur עורות תחשי Pelles *Melium*, *Dachsfelle*, ex nostra utriusque Linguae versione, primo Tabernaculi tegumento, quod ex Arietum pellibus rubefactis fiebat, superinductæ, imo & super Arcam, Mensam, Candelabrum, Altare aureum, & omnia vasa ejus extensæ. vi. Exod. XXXV. 23. XXVI. 14. XXXVI. 18. XXXIX. 34. Num. IV. 6. 8. 10. 11. 13. 14. Ezech. XVI. 10. Sed de hoc Animali תחשי disputant multum Judæi inter se, an sit mundum, nec ne? alii, qualenam sit? In Talmudico Tractatu *de Sabbatho* c. 2. f. 28. dicitur species תלה אילן *Thela Aelan*, quod definitur paruum Animal *Felis specie*, *varium multicolor*, *immundum*, quod reperiri accepimus in certis locis, ubi cuniculos eo venantur: vocatur Syriacè *Siphka*, Arab. *Zebzeb*, Græcè *Thela Aelan*; ubi *Vuerram* significari planum, Græcè *κρίδα*, unde forsan Germanorum *Illis* vel *κρίδα*, quæ quidem apud nos non est varia. Reliquæ notæ conueniunt. *Bochart. Hieroz.* P. I. L. III. cap. 30. תלה אילן corruptum vult ex תלה אילן quasi dicas, *maculosum Animal* oppidi *Aelan* in Arabia, ubi forte frequens, vel potius legendum vult אילן, quod *Arborem* sonat, ut significetur aliud Animal huic simile, nempe *Martes fagina* vel *faginea*, *Buchmarder*, vel *Abietina*, *Tannmarder*, cui etiam color sæpe est varius, Zoologis testibus candido fuscus, vel puniceo-fuscus. Syrum nomen putat *Bochartus* fuisse *Phiska*, non *Siphka*, illud enim, de pelle, diuersicolorem notat. Arabum *Zebzeb* notum est pro Animali Feli simili. *Zobellam* huc referre absurdum existimat idem *Bochart* cum sit Animal frigidiorum climatum, rariusque & pretiosius, quam ut Israelitæ ex Ægyptiaca feruitute exeuntes potuerint illius pelles habere tantâ copîâ, ut ex iis confutis Tabernaculum, Altare, Mensam, & sacra vasa tegerent. Fidem merentur nullam recutiti illi Doctores, qui תחשי volunt fuisse Creaturam prorsus specialem, quæ in fronte habuerit cornu unicum, & postquam ad Tabernaculi usum fuerit adhibita, perierit. Interim Fig. 2. exhibet *Vuerram* Fig. 3. *Taxum*, Fig. 4. *Martem*.

Sed quid de *Taxo*, quem habent nostræ, & plurimæ aliæ Versiones? nonne pro hoc Animali militat vel sola Hebræa Vox תחשי? Prin-

ceps Sententiæ hujus est R. *Selomo* in Ezech. XVI. 10. qui XII. circiter vixit Seculo. Nec hæc placet, utut tot Interpretum suffragiis suffulta; *Bocharto* propter rationes sequentes. 1. *Taxus* pro Animali est vox nouitia, ante Seculum VII. vel VIII. haud usualis, ante hac enim notabat arborem Σμίλανα. 2. *Taxonis* in pellicis rarus vel nullus est usus, nisi ad pharetras, Equorum helcia, scuta, canumque millos. 3. Hoc Animal veteribus adeo parum fuit cognitum, ut Græcum nomen non habeat, & de Latino ambigatur valde. Et *Melis* veterum potius est *Fouina*, vel *Putorius*, ita docente *Salmasio* in *Solin.* p. 1000. 4. Ostendi debet, quid in Calceis é pelle *Taxonis* sit magnificum, laudatis adeo in amictu sponsæ ipsius DEI Ezech. XVI. 10. quibus nelixæ quidem uterentur & calones. 5. Est *Taxi* vel *Taxonis* ipsa Vox non Hebraicæ originis, sed Gallicæ *Isidor. Orig.* L. XX. c. 2. *Taxeæ lardum est Gallicè dictum*. Unde dicit *Afranius* in *Rosa*, *Gallum sagmatum pingui pastum taxeæ*. Habet enim *Taxo* communem cum Porco pinguedinis abundantiam.

Laudatissimo nostro & in his versatissimo *Bocharto* exulat omne Animal, & est תחשי coloris nomen. Sane Græci Seniores עורות תחשי reddiderunt δέρματα ιακίνθινα, *Aquila* & *Symmachus* ιάνθινα; *Hieronymus* pelles ianthinas, alii δέρματα πορφυρέα, ignei coloris, nisi malis πυρραμένα *ruffi*. Conspirant Arabes nonnulli, licet in coloribus dissentiant; & his cælestis placeat, illis *niger*. Chaldæi & Syri habent ססגונה *Sasguna*, quod Talmudici explicant pro Animali multicolori: sed verius notat colorem: constat id ex Syriacis versionibus Exod. XXVI. 14. & XXXIX. 34. ubi pelles Arietum rubræ opponuntur pellibus arietum *Josgauno* Non tamen definiunt Syri, qualisnam hic sit color: *Bocharto* videtur ὕσγιος, *hysginus*. Hunc memorat *Plinius* L. XX. c. 26. *Hyacinthus in Gallia optime prouenit, hoc ibi pro cocco hysginum tingitur*; ad quem locum *Turnebus* in *Aduersariis* notat, esse *hysgum hyacinthum*. *Hesychio* βυσσός, *Byssus* est χρώμα ἀντὶ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον, color, qui *hysges* loco assumitur, eademque βύσσινον *byssinum*, πορφύρεον *purpureum*. Hæc interpretatio si prævalet, iussit DEVS offerri pelles hyacinthinas, janthinas, aut hysginas, purpureo coloris genere tinctas, vel Naturâ vel Arte. Nascuntur namque in oriente oves non rubræ solum, sed & purpureæ; earum meminit *Tertullian.* de habitu mul. c. 8. de cultu scæminar. c. 10. *Cyprianus de disciplina & habitu Virginum.* *Columella* L. VIII. c. 2. *Oppianus Venat.* L. II. Inter munera, quæ *Justiniano* obtulit *Thomas Lycandi* Paruecus leguntur πρόβατα φοινικότερα χίλια, oves purpurei coloris mille. Sed & poterant pelles illæ tinctæ esse arte, quum recensiti colores quadrent Lanæ potius, quam pellibus.

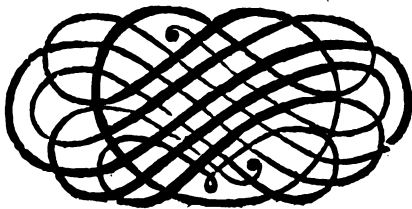
TAB. CLXXVIII.

Pergentes Interpretes nostri ad שִׁטִּית *Schittem*, *Sitim*, festuarunt originalem vocem Hebræam, quod & facit *Clericus*; quia nondum liquidò constet, cuiusnam fuerint generis ligna illa in usum Tabernaculi adhibita. Habent LXX. ἀσηπτα ξύλα i. e. corruptioni seu putredini haud obnoxia; sed dat & hæc expressio non aliam ideam, quam vagam, qua comprehenduntur non duntaxat Arbores multæ coniferæ, sed solidioris structuræ quævis. Placet Vernaculæ nostræ Lignum *Pini Förrenholtz*. Sed majori forte & jure & autoritate imprimis Talmudistarum, suffragium dari posset *Cedrino* Ligno, Fabricæ Templi Solomonæi quoque adhibito, siquidem classis Arborum coniferarum & resiniferarum, ex qua est & ipsa Pinus, nos alligare vellemus. Sane in eruendis vel Plantarum, vel Mineralium, vel Animalium nominibus, horumque veris significationibus non duntaxat obambulanda est Europa nostra, sed adeunda Asia, & consulendi, qui Historiam Asiæ naturalem pertractant.

Nullum est dubium *Salmasio Hyl. Jatr.* p. 166. nec mihi, *Schitta* Hebræorum idem esse cum *Senton* vel *Santon* Arabum, quæ spina est Ægyptia in deserto nascens, quam ἀκανθὰς vertit *Theodotion*, *Dioscoridis* Ζήτινον δένδρον cum Hebræo שִׁטִּית congruit. Sed non est hæc *Acacia* vel *Spina Arabica*, verum *Acacia Vera* J. B. *Acacia foliis scorpioides leguminosæ* C. B. Arbor Mori magnitudine, ramis latius expansis, trunco æquali, spinis horrida, binis ut plurimum simul junctis, cortice ex nigro cineraceo, ligno ex luteo pallescente, foliis ad

lentis folia accedentibus, pinnatim multis ad costam unam cohærentibus, ut pollice, *Bellonio* teste, possis tegere 350. folia. Floribus pulcherrimis, coloris flavi, in globulos coactis; filiquis Lupini quodammodo similibus, nigricantibus siue fuscis, compressis, angusto isthmo interceptis: semine, quod unicuique loculo inest, spadiceo. Ex qua Arbore promanat ipsum *Gummi Arabicum* dictum. Copiose crescit, *Alpino* & *Bellonio* testibus, in Ægypti locis à Mari remotis, in montibus Sinai, penes rubrum Mare, circa Sues, in Deserto sterili, quæ loci circumstantia insigne dat determinationis pondus. Ex ea, *Herodoto* teste L. II. c. 96. *Naues Ægyptiorum onerariæ factæ*: Et ex his Lignis *Schittim* confecta *Arca fœderis* Exod. XXV. II. *Vetres* & *Afferes erectæ auro obductæ* Exod. XXV. 13. XXVI. 15. *Ara* ejusque *Vetres* Exod. XXVII. 1. 6. *Mensa*, ejusque *Vetres* Exod. XXVI. 23. 26. *Ara ad incendendum suffimentum* ejusque *Vetres* Exod. XXX. 1. 5. Eratque Arboris illius incorrupta materia Symbolum Æternæ adorantibus coram Arca, & in Altari sacrificantibus, & in Thymiaterio adolentibus DEI Seruatoris Gratiæ. *Hiller. Hieroph.* P. I. pag. 426. Sistit hanc Fig. I. & ad marginem videre licet characteres ex structura Floris & fructuum petitos.

De Oleo ad Luminare, odoramentis, ad oleum unctionis & aromatibus ad suffitum generatim duntaxat v. 6. memoratis, dabitur alibi commodior dicendi locus. Nec opus, ea repetere, quæ de Lapide שֹׁהַב *Schoham* scripta sunt ad Gen. II. 12.

TAB.

EXODI Cap. XXV. v. 5.
Schittim, Acacia.

II. Buch Mosi Cap. XXV. v. 5.
Schottendorn.

G.D. Haiman sculp.

TAB. CLXXIX.

Exod. Cap. XXV. vers. 10.

Facient etiam Arcam ex Lignis Sitim, cujus longitudo sit duorum cubitorum & dimidii; latitudo autem ejus Cubitum (habeat) & dimidium, & altitudo ejus Cubitum & dimidium.

Arcam de Lignis Setim compingite, cujus longitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum & dimidium, altitudo cubitum similiter ac semissem.

Solebant & Ægyptii aliique populi Idolatræ facerrima quæque sui Cultus certis Areis claudere & asseruare. De hac re fusius agit *Spencer de Leg. Mos.* L. III. Diff. V. Quemadmodum adhuc solent Sanctorum reliquiæ sollicitè capsulis pretiosissimis includi, & quidni clauderetur probè, quod judicatur sacrum, vel facerrimum? Hujusmodi Arcæ *Isidi* sacræ meminit *Plutarch. de Iside & Osiride* p. 366. *Τὴν ἱερὰν κίστην &c.* *Sacram cistam Stolistæ & Sacerdotes proferunt continentem Arculam (κιστώριον) in quam sumtam Aquam potabilem infundunt.* Et *Apulejus Lib. met. XI.* *Ferebatur (in pompa Isidis) ab alio cista secretorum capax, penitus celans aperta magnifica.* Ipsam hanc & sacram arcam, de qua nos, cum *Tripode Delphica*, confert *Dikinson Delph. Phœniciff.* c. II. quam tetragonam potius fuisse vult auream ἐκ χρυσεύλαται, limbo item seu coronâ aurea cinctam, propitiatorio etiam sedili instructam, quod constat ex *Aristophane in Plutone.* Judicent, per me, alii, an Ægyptii & Gentes aliæ modum hunc claudendi sacra mutud petierint ab Israelitis? quo plerique saniorum Doctorum vergunt. Vel, an D E O placuerit cultum suum accommodare veluti per complacentiam quandam consuetudinibus, quas viderant Israelitæ in Ægypto? quo inclinant *Chrysostomus Hom. VI.* in *Matth. Maimonides Doct. Dub.* L. III. & post *Spencerum Clericus Comm.* in h. l. Mihi videtur sana ipsa Ratio dictasse hanc pretiosissimarum rerum clausuram.

Certum hoc est, fuisse hanc, de qua nunc, Arcam omnium, quæ unquam fuere, facerrimam, imo solam & unicam sacram, *Sanctuarium* κατ' ἐξοχὴν ita dictum Exod. XXV. 8. Structuram ab ipso Deo dictatam. Juxta omnia, quæ ego ostendo tibi, tam juxta Exemplar Tabernaculi, quam juxta Exemplar cunctorum vasorum ejus, sic facietis v. 9. in qua asseruari debebant *Tabulæ Foederis* Exod. XXXI. 18. Foederis nempe inter

DEVM & populum, unde & Arca Foederis nuncupatur Exod. XXX. 6.

Construi debebat hæc Arca ex *Lignis Sitim*, de quibus supra. Expressam habemus omnem ejus dimensionem, *Longitudinem Cubitorum 2½.* Latitudinem æque ac *altitudinem* Cubiti 1½. Sed quænam sit cubiti Hebraici præcise Idea, docuimus alibi. Illud heic monendum restat, fundatam præ aliis esse eorum sententiam, qui *Cubitum Hebraicum* eundem faciunt cum *Ægyptiaco*, utpote cui in serui illa 4. Seculorum vita fuerint Israelitæ adsueta, imo vero est simile, & Hebræos & Ægyptios & Cananæos eandem obtinuisse à Noacho mensuram. *Ægyptios* quod attinet, & *Chananeos*, legere est apud *Herodotum* L. II. c. 168. *Samiis*, qui Phœniciorum fuere colonia, eosdem fuisse cubitos cum Ægyptiis. Neque legimus, DEVM per Mosen dedisse populo suo mensuram quandam nouam, cujus certè longitudinem distincte expressisset, ut Exod. XVI. 36. determinauit *Homer*, quod sit 1½. *Ephæ.* Eò proin res redit, ut definitam sciamus Ægyptiaci Cubiti mensuram. Huic nodo soluendo inseruit *Nilometrion*, ad quod in Cubitos exacte diuisum, & autoritate publica custoditum, mensurare solent Ægyptii Nili accrementum & decrementum: hoc Turcis vel Arabibus recentiori nempe ætati attribui nequit, quum ejus mentionem faciat *Plinius* L. V. c. 9. XVIII. 18. XXXVI. 7. *Auctus per puteos mensuræ notis deprehenduntur. Justum incrementum est cubitorum XVI. Minores aquæ non omnia rigant, ampliores detinent, tardius recedendo.* Altius si ascendimus *Nilometrion* inuenimus apud *Diodorum Siculum* L. I. *Strabonem* L. XVII. *Plutarchum de Iside & Osiride*, imo & in modernorum *Hodæporicis. Theuenot. Voyag.* P. I. L. II. c. 22. & III. c. 64. *Grauius*, aliis. Ut omnino locus conjecturæ supersit, Ægyptiorum hodiernorum Cubitum eundem esse cum illo antiquo, imo antiquissimo.

Ggg

In

206 TAB. CLXXX. Exod. Cap. XXV. vers. 10.

In Dimensione Arcæ Noachicæ placuit mihi *Cubiti* determinatio, quam habet *Eisenschmid*. *Pond. & Mensur.* in 1 — 944. siue 2384. partibus Pedis Parisini divisi in 1440. à quo parum recedit *Rich. Cumberland*, qui de hac materia opusculum edidit Londin. 1686. Tribuit namque is Cubito Ægyptiaco $21\frac{388}{1000}$. pollices Anglicos, qui dant 2460 $\frac{1}{2}$. siue rotundo numero 2461. vel juxta Picardam 2470 $\frac{1}{2}$. Differentia proin inter *Cumberlandum* & *Eisenschmid* est $\frac{27}{1440}$. vel $\frac{87}{1440}$. siue $\frac{1}{8}$. siue $\frac{1}{8}$. Pedis Parisini. Pro Pede nostrate Tigurino statuo 1340. partes Pedis Parisini, dant proin 2384. partes Parisinæ Pedem Tigurinum 1. 7. pollices, 8. lineas decimales fere. Juxta hunc Computum erit

Longitudo Arcæ in mensuris

Parisinis	Tigurinīs
4' 1" 8'''	4' 4" 5'''
Latitudo uti & Altitudo	
2' 5" 9 $\frac{3}{4}$ '''	2' 6" 7'''

Ejusdem cum Arca ipsa Dimensionis fuit Operculum siue *Propitiatorium* ejus, Exod. XXV 17. *Et facies Propitiatorium ex Auro mundo, duorum cubitorum & dimidii erit longitudo ejus, & cubiti ac dimidii latitudo ejus: quod proin ulteriori seu explicatione seu calculo haud indiget.*

Fabricæ ipsius Arcæ haud immorabor. Sufficiat ejus Icon ex *Lundii jüdisch. Heiligth.* p. 36. ubi

- Est Arca ipsa.
- Propitiatorium.
- Corona per Circuitum.
- Cherubim.
- Columna Nubis.
- Capsula Arcæ adjuncta, in qua Liber Legis.
- Capsula alia adnexa, in qua claudabatur Manna & Baculus Aharonis.
- Capsula alia cum Philisteorum Clindis.
- Tabula, cui insisterat Arca.
- Annulus, per quem transit Vectis.
- Vectes.

TAB. CLXXX.

H Aud abs re erit sistere, & alias, quas alii Literati Viri conceperunt, Arcæ formas.

A. *Villalpandi*, qui Sacræ Arcæ coronidem inferiorem duorum Cherubim basin constituit, & Propitiatorium supra Arcam eleuatum, duorum Cherubim

manibus sustentatum medio in Aere suspendunt.

B. *Tornielli*, *Arie Montani*, & aliorum, qui Propitiatorium suppedaneum statuunt, & super illud duos Cherubim sese inuicem alis amplectentes.

TAB. CLXXXI.

A *Scacchi Sacror. Eleocharism. Myrothec.* II. p. 473. Cherubim ita disponit, ut alis sursum elatis posterius Propitiatorii latus tectum fuerit, anterius vero reliquis duabus, quæ ad constituendum sacri hujus Tribunalis sedile complanabantur. Duabus interim in-

ferioribus alis femora tegentibus, & duabus reliquis quasi aduolatum expansis.

B. Eandem sistit Arcam, prout stabat in Sancto Sanctorum, cum adstantibus duobus aliis Cherubinis à Salomone in Templo DOMINI positis.

TAB. CLXXXII.

Exhibetur heic Icon Arcæ cum Cherubinis super Propitiatorium genuflexis, & manibus annulos Operculi sacri ample-

xantibus. Ex Libro Londini A. 1725. edito, cui Titulus: *The Temple of Salomon* &c.

TAB.

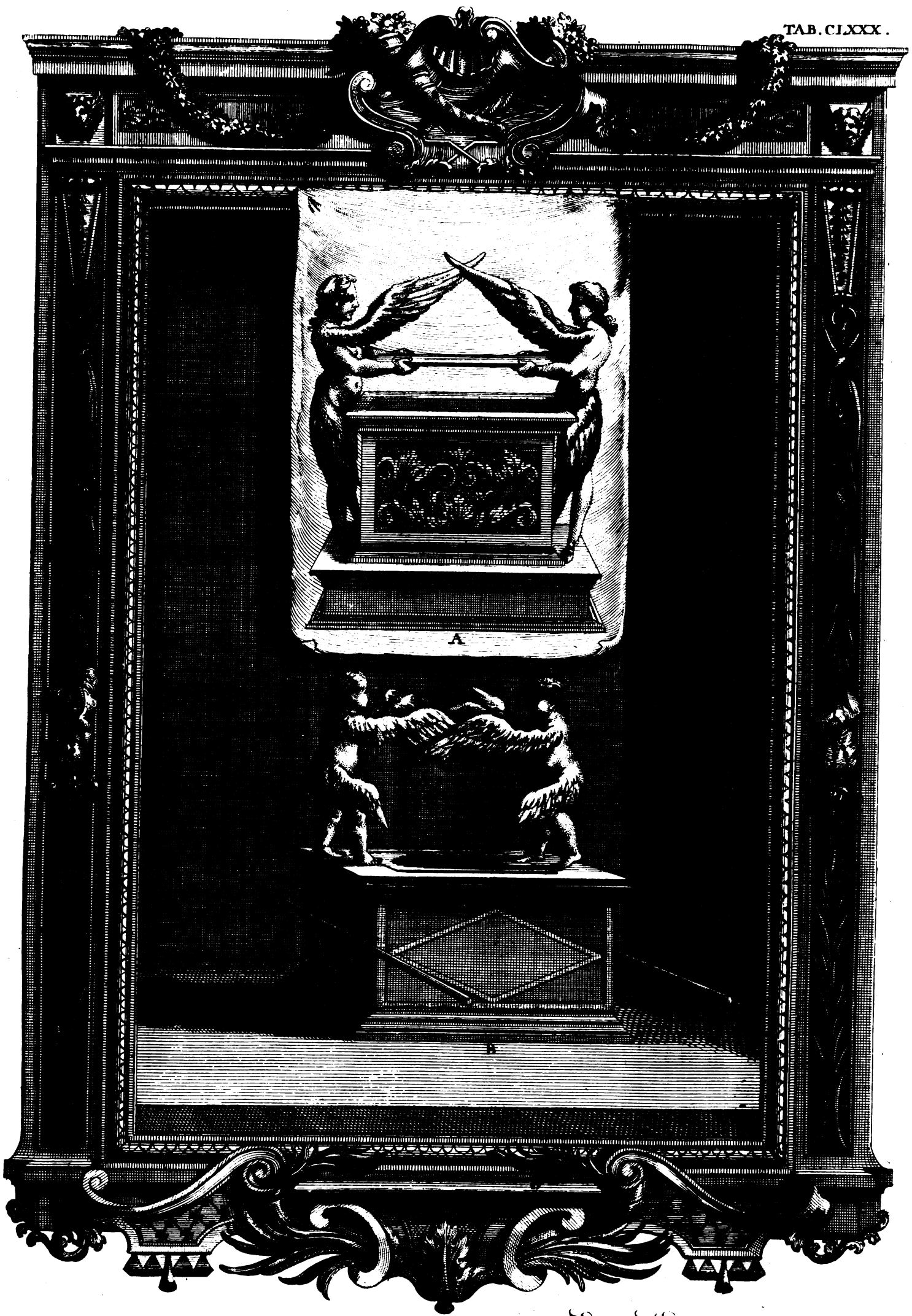

EXODI Cap. XXV. v. 10.
Arca Foederis ex Lundio.

Il Buch Mosè's Cap. XXV. v. 10.
Bundeslade nach Lundio.

M. Tiroff sculp.

EXODI Cap. XXV. v. 10.
Arca Villalpandi et Tornielli.

II. Buch Mos. Cap. XXV. v. 10.
Ziendes Tade Villalpandi, Tornielli.

G. D. Höman sculp.

EXODI Cap. XXV. v. 10.
Arca ex Scacchi.

II. Buch Mos. Cap. XXV. n. 10.
Bundes-Table nach Scacchi.

M. Eyff' sculp.

EXODI Cap. XXV. v. 10.
Arca Foederis alia.

II. Buch Mos. Cap. XXV. v. 10.
Eine andere Bundes-Tafel.

G.D. Heiman sculp.

TAB. CLXXXIII.

Exod. Cap. XXV. vers. 23. 24. 25.

Mensam quoque facies de Lignis Sitim, duorum cubitorum erit longitudo ejus, unius cubiti, & dimidii altitudo ejus.

Et obduces eam Auro mundo, faciesque ei coronam auream per circuitum.

Sed & Limbo palmario eam circumcludas.

Facies & mensam de Lignis Sitim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine Cubitorum, & in altitudine cubitum & semissem.

Et inaurabis eam auro purissimo : faciesque illi labium aureum per circuitum.

Et ipsi labio coronam interrasilem, altam 4. digitis — —

Fuit hæc *Mensa* dicta *aurea* ex Acaciæ ligno nempe intus, sed laminis Auri puri obducta, in qua panes sacri sex in una serie reponi debebant, de quibus Leuit. XXIV. 6.

Mensæ hujus dimensiones ad nostras Europæas mensuras reductæ sunt :

Latitudo unius Cubiti

in Mensuris Parisinis

1. 7. 10 $\frac{3}{4}$ '''

Tigurinis

1. 7. 8. '''

Longitudo 2. Cubitorum

3. 3. 8 $\frac{1}{2}$.

3. 5. 6.

Altitudo 1 $\frac{1}{2}$. Cubiti

2. 5. 9 $\frac{3}{4}$.

2. 6. 7.

Structuræ Mensæ, quam Delphicæ similem *Josephus* scribit, non immorabor diu, necesse nihilominus ducens, formam ejus sicuti à variis describitur, oculis sistere

Judæi Mensam sustentant 4. Pyramidulis, quæ foliis effigiantur ac cælantur supra Mensam, in qua Columnæ erectæ se mutuo respiciunt, transuersim ponunt virgas aureas ac vacuas, quibus ipsæ Columnæ firmantur, & panes propitiationis imponunt. Fig. A. mutuo est petita ex *Scacchi Sacr. Eleoobrism. Myth. II. p. 481.*

Fig. B. exhibet Mensam ex mente *Tornielli* apud *Scacchum* l. c. qui *Coronæ* nomine intelligunt eam partem, quæ Italicè *Cornice* appellatur, *Labii* nomine *Zophorum*, *Fregio* : quæ Corona labio adjuncta *Coronix*, *Cornigione* dicitur. Coronam tandem aureolam collocant interius in plano ipsius Mensæ, factam ex puro Auro, tantisper in quadrum eleuatam à plano Mensæ, vel Figura ouata, ut sentit *Arias Montanus* ad Panes sanctos claudendos, ne ex Mensæ motu caderent, hac de loco ad alium circumlatâ : sub Zophoro illi in singulis pedibus circulos siue annulos ponunt, per quos Vectes laminis aureis vestiti immittebantur.

TAB. CLXXXIV.

Aliam Mensæ Sacrae formam sistit ex Judæorum mente *Lundius Jüdischer Heiligtümer* p. 121. Fig. C. quæquoad Essentiam congruit cum fig. A. Sed artificiosa magis est, & ex uno latere Panes habet impositos sex, ex altero iisdem est vacua. Corona heic adest summâ & infima Mensæ parte. Pedes seu Columnæ quatuor superne Parallelepipedo formam habent, inferne, qua Terræ insistent, Globi. Fig. D. exhibet separatim *Panem Propositionis*, seu *Panem facierum*: qui Græcis In-

terpretibus *ἄρτοι ἐνώπιοι*, *ἄρτοι τῆ προσώπια*, *ἄρτοι τῆς προσφορᾶς*, *ἄρτοι τῆς προθέσεως*. Exod. XXV. 36. Neh. X. 33. I. Reg. VII. 48. I. Sam. XXI. 6. Structuræ prorsus singularis (quam compressam & rotundam habet Fig. B.) Erant hī fundi plani, digitum crassi, 6. palmos longi, 5. lati, utrinque in trigona Prismata bipalmaris altitudinis eleuati, quibus Panibus anguli fuere 18. Imponebantur hi patinis aureis, quas separatim sistit Fig. E. Fig. F. autem panem, prouti jacet in ipsa patina.

TAB. CLXXXV.

Aliam porro exhibet formam Author Libri, cui Titulus, *The Temple of Salomon*. Fig. G. quam vidisse est explicasse.

Ne quid desideret Lector, simplicissimam in Fig. H. sisto formam *Mense*, quam dat ipse *Scacchus* p. 485. Architecturæ Regulis & terminis magis conformem. Hebræum *מִסְכָּה* v. 24. quod nos reddimus *Coronam*, Græci Interpretes vertunt per *κυμάτιον*: Est autem *Cymatium* intelligendum non *Doricum* sed *Lesbium*, quod *circumcirca* *κύκλω*, in circuitu cingebat Mensam, siue Limbum mensæ a. & expressiori forma in d. Coronæ huic, siue *Cymatio* adjungebatur b. *Zophorus* — *מִסְכָּה מִסְכָּה* *clausura*, vel *limbus palmarius* v. 25. nempe 4.

digitorum *παλαιστῆ*, ut habet *Josephus*. LXX. habent *σεφάνην παλαιστῆ κύκλω*, quæ Corona intelligenda venit de lignea fascia, quæ sub coronide superiori pedes Mensam sustinentes colligabat. Et Zophoro tandem aderat aliud *σεπτὸν κυμάτιον κύκλω*, *corona per ambitum*, nempe aliud *Cymatium* c. De locis pro annulis, & Pedum forma, quam inprimis describit *Josephus* L. III. c. 7. non habeo, quæ superaddam, quum ipse conspectus omnia edoceat.

Est *מִסְכָּה Tophach palmus* $\frac{1}{2}$. Cubiti in 4. digitos rursus ab Hebræis subdivisus, proin $\frac{297}{1440}$ quæ partes dant tres pollices, 3. Lineas, $\frac{29}{135}$ mensuræ Parisinæ. Mensuram hanc sistit Fig. I. ubi inferiores numeri Parisinas dant Partes, superiores digitos Hebræorum 4.

Exod. Cap. XXV. vers. 39.

Talentum Auri mundi faciet illud — Habebit talentum auri purissimi.

Iccar: *כֶּכֶר Talentum*, Ponderis maxima species apud Hebræos. *Ἐβραῖοι μὲν καλεῖσιν κίχχαρες*, eis δὲ τὴν ἑλληνικὴν μεταβαλλόμενον γλῶσσαν σημαίνει τάλαντον. *Joseph. Antiq.* L. III. c. 7. Constabat autem Talentum Siclis 3000. obolis 6000. Minis 50. Siclorum proportionem colligere licet ex capitatione illa Israelitarum, de qua Exod. XXXVIII. Ex iis nempe

603550. viginti annos & ultra natis singuli offerebant semisiclum, ut summa siclorum integrorum surgat ad 301775. Dicitur autem Collecta Integra v. 25. fuisse Talenta 100. cum residuis 1775. Siclis. *Eisenschmid. Pond. & Mens.* p. 52. qui p. 188. sequentem habet Talenti ad pondera Europæa reductionem.

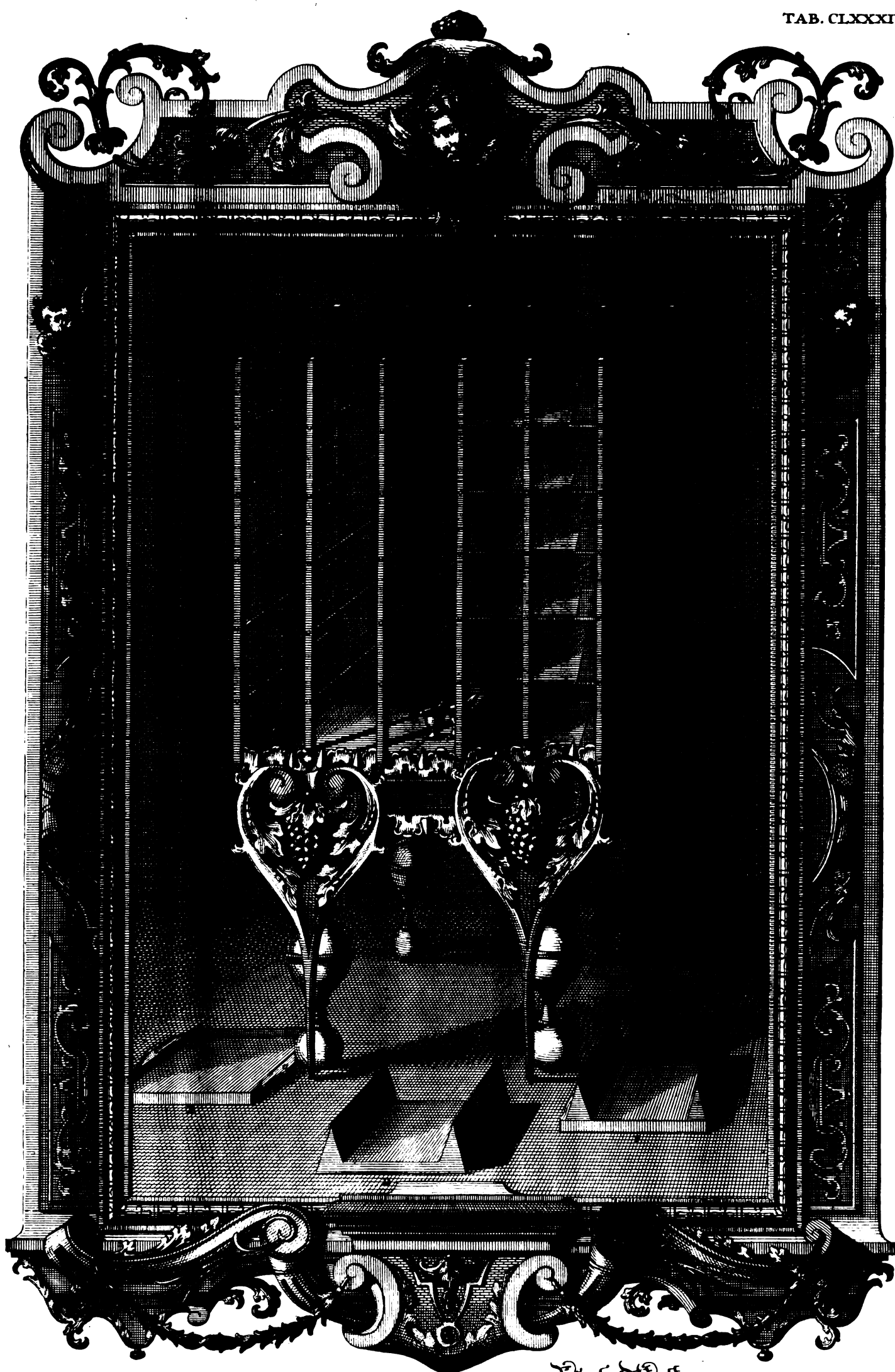
Pond.

EXODI Cap. XXV. v. 23. 24. 25.
Mensa aurea Scacchi, Tornielli.

II. Buch Mosıs Cap. XXV. v. 23. 24. 25.
Guldene Tisch Scacchi, Tornielli.

M. Tyroff sculp.

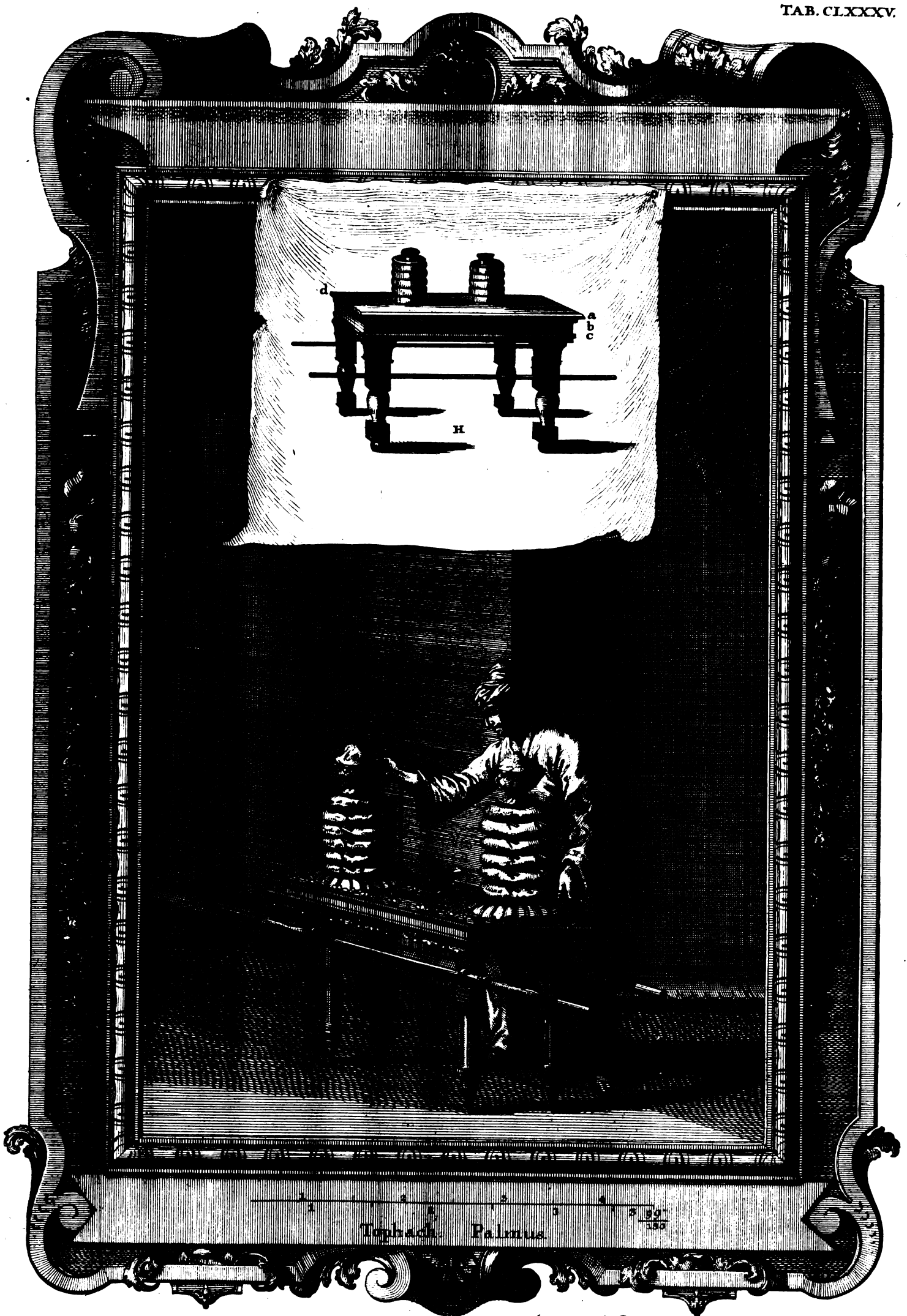

EXODI Cap. XXV. v. 23. 24. 25.
Mensa et Panes Lundii.

II. Tisch Moses Cap. XXV. v. 23. 24. 25.
Tisch und Schatt-Brod nach Lundio.

G.D. Heuman sculp.

EXODI Cap. XXV. v. 23. 24. 25.
Mensa Panesque Scacchi. etc.

II. Tisch Moses Cap. XXV. v. 23. 24. 25.
Tisch und Brod nach Scacchi.

G. D. Heiman sculp.

Exod. Cap. XXVI. vers. 1 - 6. TAB. CXXXVI. 209

Pond. Parisin.

Lib.	Unc.	Gros.	Gran.
87.	3.	6.	48, 00.

Pond. Coloniens.

Marc.	Semunc.	Drachm.	Mom.
182.	10.	1.	17, 64.

Pond. Argentorat.

Lib.	Semunc.	Drachm.	Gran.
90.	19.	3.	46, 03.

Pondus Medicum seu Venetum.

Lib.	Unc.	Drachm.	Scrup.	Gran.
119.	2.	4.	2.	9, 89.

TAB. CLXXXVI.

Exod. Cap. XXVI. vers. 1 — 6.

1. Tabernaculum facies, decem Aulæa 1. 2. 3. 4. 5. 1. 2. 3. 4. 5. (ex) Byfso, Goffypio vel Pinnarum serico, torta, hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto, scarlatino, Cherubim facies in eis opere (1.) textorio.

Tabernaculum vero ita facies: Decem cortinas de byfso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies.
2. Longitudo unius Aulæi A. B. erit viginti octo cubitorum, & Latitudo AC, unius erit quatuor cubitorum, eandem mensuram habebunt singula Aulæa, 1. 2. 3. &c.

Longitudo cortinæ unius habebit viginti octo cubitos: latitudo quatuor cubitorum erit, unius mensuræ fient universa tentoria.
3. Quinque Aulæa AD. conjuncta erunt, alterum, ad alterum & (reliqua) quinque Aulæa DE conjuncta erunt, alterum ad alterum.

Quinque cortinæ sibi jungentur mutuo, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt.
4. Facias quoque ansulas hyacinthinas in oris DF. unius cujusque Aulæi ADBF. DEFG, ut extremis suis alterum alteri consocietur, excipientibus sese mutuo ansulis.

Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint inuicem copulari.

Hh h

5. Uni-

210 TAB. CLXXXVI. Exod. Cap. XXVI. vers. 1-6.

5. Unicuique (scilicet) aulæo facies quinquaginta anfulas *aa.bb.* in oris, ut extremis suis alterum alteri confocietur *D. F.* excipientibus sese mutuo anfulis.
6. Facies & quinquaginta fibulas aureas *ccc.* & confocia fibulis illis Aulæum cum Aulæo *ADBF. DEFG.* ut sit Tabernaculum unum.

CArebat Tabernaculum Teſto, acuminato nempe, qualia nos Europæi ſtruere, iisque obtegere ſolemus ædes, & ita ab injuriis externis tum eas, tum habitatores vindicare: imo ne quidem ſanctiſſimo huic Ædificio erat, quale eſt Ædibus Orientalium populorum, planum atque ſolidum. Operimenta fuere *Aulea*, eaque quatuor, una aliis ſuperimpoſita, prouti hodie Principes atque Magnates Menſas ſternere ſolent mapalibus unis aliis ſuperſtratis. Id, de quo nunc, *Aulæum* fuit intimum & pretioſiſſimum, quod, qui intra Tabernaculum ſtabat, Tabulati inſtar adſpicebat, *Cherubinis opere Textorio* exornatum. Conſtabat id duabus partibus majoribus ſeu Aulæis, ſingula horum 5. partibus, & quævis pars 28. cubitis in longitudinem, 4. in latitudinem. Partes hæ minores ſuturis prius erant inuicem connectendæ, ſed Aulæa ipſa, ſingula 28. Cubitos longa, 20. lata *anfulis confociabantur hyacinthinis, & fibulis inſuper aureis*, juſta & æquali ab inuicem diſtantiâ locatis, nempe dimidii, & quod excedit, cubiti, quia fibulæ fuere numero 50. ſed totum Aulæum ex binis compoſitum habebat 28. cubitos in Longitudine, 40. in latitudine. Unum horum Aulæorum confociatorum aperiebat præciſe ſanctum, cubitis nempe ſuis 10. pro Tabulato, reſiduis (ab 28.) 18. Cubitis utrinque ex parietibus lateralibus pendulis pro Ornamento. Alterum Aulæorum operiebat Sanctiſſimum, rursus nempe 10. Cubitis ſuis in longum, & totidem in latum, reſiduis iterum 18. Cubitis ex Longitudine, & 10. ex Latitudine ex parietibus, extra nempe, pendentibus. Quæ omnia clare & diſtincte exprimit hæcce *Ichnographia Aulæi primi ſeu intimi*, ubi ſpeciatiſſime obſervare licet, ex parietibus lateralibus ad Meridiem & Septentrionem pendendiſſe pretioſum hoc aulæum ita, ut de Tabernaculi altitudine vacui remanſerint 2. Cubiti, ſed verſus occaſum unicus duntaxat Cubitus. Conſtat id ex ſequenti Calculo, ex Figura ipſa melius concipiendo.

Quinquagenas anfulas cortina habebit in utraque parte, ita infer-tas, ut anſa contra anſam veniat, & altera alteri poſſit adaptari.

Facies & quinquaginta circulos aureos, quibus cortinarum vela jungenda ſunt, ut unum tabernaculum fiat.

Parietes in quovis latere erant alti Cub.	-	10.
Ergo utroque	-	20.
Tabernaculum intus latum	-	10.
Afferes craſſi	-	1.
Ergo utrinque	-	2.
		<hr/> 43.

E contra erat		
Struſturæ Longitudo interna	-	30.
Afferum craſſities ad occaſum	-	1.
Parietis occidentalis altitudo	-	10.
		<hr/> 41.

Atqui Aulæum hoc pretioſiſſimum longum erat duntaxat 28. Cubitos, latum 40. diſtabat proin in parietibus Meridionali & Septentrionali à Terra 2. in Occidentali 1. Cubitis. Dant autem 28. Cubiti, Aulæi longitudo, reducti in

Mens. Pariſinis			Tigurinis		
46.	7.	3 $\frac{1}{5}$.	49.	8.	4.
Latitudo 4. Cubitorum					
6.	7.	5 $\frac{3}{5}$.	7.	1.	2.
Latitudo 40. Cubitorum.					
66.	8.	8.	71.	2.	0.

In hac ipſa Tabula eſt

I. P. Q. X. Sanctum, cujus Longitudo I. P. 20. Cubitorum.

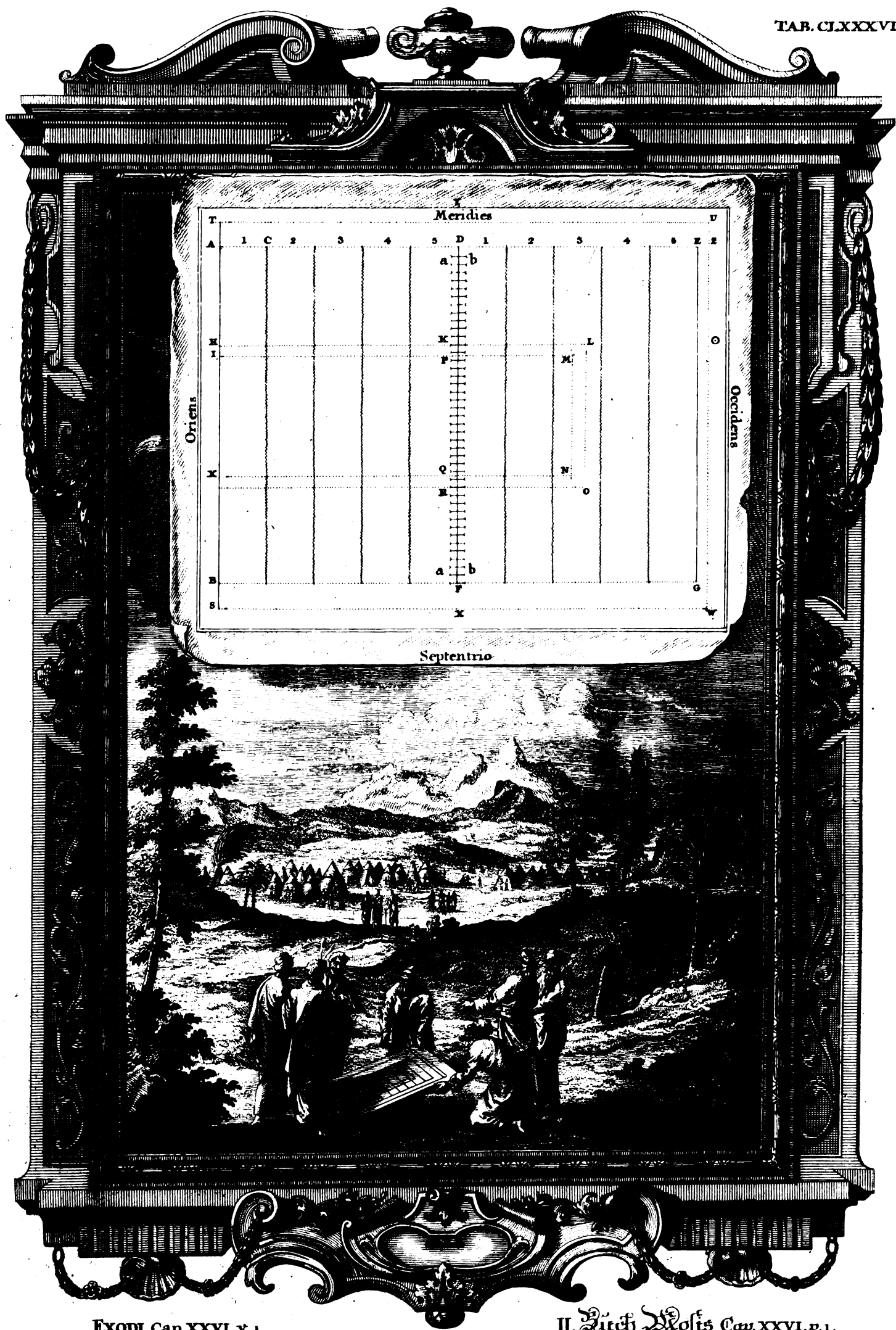
P. M. N. Q. Sanctum Sanctorum, cujus latus 10. Cubitorum.

I. H. Craſſities Afferum 1. Cubiti.

R F. K D. Dependens Aulæi Longitudo verſus Meridiem & Septentrionem 8. Cubitorum, ita ut ex toto pariete R X. K Y. qui 10. eſt Cubitorum inteſta mancant F X D Y 2. Cubitorum.

L O Paries occidentalis 10. Cubitorum, de quo nudum manent E. Z 1. Cubit.

TAB.

EXODI Cap. XXVI. v. 1.
Ichnographia Aulæi primi.

II Buch Mosıs Cap. XXVI. v. 1.
Gründriß des hündent Teppichs.

G.D. Heumann sculp.

TAB CLXXXVII.

Exod. Cap. XXVI. vers. 7 — 14.

7. Facies & Aulæa de pilis caprarum ad Tentorium super Tabernaculo, facies autem undecim Aulæa 1. 2. 3 — II. 8. Longitudo Aulæi unius <i>AB</i> sit triginta cubitorum, & latitudo unius <i>AC</i>. quatuor Cubitorum: eandem mensuram habebunt undecim Aulæa. 9. Et confociabis quinque Aulæa 7. 8. 9. 10. 11. inter se, & sex Aulæa 1. 2. 3. 4. 5. 6. inter se, & duplicabis Aulæum sextum <i>AC</i>. e regione prospectus Tabernaculi, <i>ut nempe propendeat ab anteriori seu orientali Tabernaculi margine.</i> 10. Et facies quinquaginta ansulas in oris unius cujusque Aulæi <i>aa. bb.</i> ut finibus suis altera alteri confocietur. <i>FG.</i> 11. Facies deinde quinquaginta fibulas æneas, & inferes fibulas in ansulas, jungesque Tentorium illud in <i>FG.</i> ut fiat unum. 12. 13. Et quod excedit abundatque in Aulæis Tentorii (nempe) dimidium Aulæi quod abundat, excedet in posterioribus Tabernaculi, ut (scilicet) cubitus hinc & Cubitus illinc in longitudine Aulæorum Tentorii abundet, sitque excessus in lateribus Tabernaculi hinc & illinc, ut ipsum operiat. 14. Facias & tegumentum ipsi Tentorio ex pellibus Arietum rubris, & summum operimentum ex pellibus melium.	Facies & saga cilicina undecim ad operiendum tectum Tabernaculi. Longitudo fagi unius habebit triginta cubitos, & latitudo quatuor: æqua erit mensura fagorum omnium. E quibus quinque junges seorsim, & sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices. Facies & quinquaginta ansas in ora fagi unius, ut conjungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora fagi alterius, ut cum altero copuletur. Facies & quinquaginta fibulas æneas, quibus jungantur ansæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat. Quod autem superfuerit in fagis, quæ parantur tecto, id est unum sagum, quod amplius est, ex medietate ejus operies posteriora Tabernaculi. Et cubitus ex una parte pendebit, & alter ex altera, qui plus est in fagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegent. Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis, & super hoc rursum - de hyacinthinis pellibus.

— Conf. Exod. Cap. XXV. vers. 5.

212 TAB. CLXXXVII. Exod. Cap. XXVI. vers. 7-14.

Est hoc *Aulæum secundum*, intimo & pretiosiori, de quo ante, superinjectum, quod partibus constabat II. Quælibet harum 30. cubitos erat longa, 4. lata. II. hæ partes conne-
debantur in duo Aulæa; pro uno consueban-
tur partes 5. fuit proin hoc 30. Cubitos lon-
gum, 24. latum. Integrum igitur Aulæum
ex binis coagmentatum fuit 30. cubitos lon-
gum, 44. latum. Quod ex sex partibus com-
ponebatur, erat anterius, quod ex 5. posticum.
Sed ab anteriori parte, qua patebat ingressus
in Tentorium, binis Cubitis eminebat, seu
longius fuit Aulæum ipsa Tentorii structura,
ut replicari potuerit, & á postica parte uno
cubito, nam fuit

Structuræ longitudo	-	-	30. Cub.
Parietis Occidentalis crassities	-	-	I. -
Ejusdem Parietis altitudo	-	-	IO. -
			41. -

Superfunt itaque ex Aulæi latitudine 3. Cu-
biti, duo pendentes ex parte Antica, I. á po-
stica. Sic erat tum Tentorium ipsum, tum in-
timum pretiosius Aulæum ab injuriis externis,
inprimis Pluuiæ, munitum. Ita explicari de-
bent v. 12. 13.

Non omittenda Sacrarum mensurarum redu-
ctio ad nostrates

Aulæi Longitudo AB. 30. Cubit.			
Mensur. Parisin.		Tigurin.	
49' II" 0'''		53' 4" 0'''	

Latitudo AC. 4. Cubit.

Mensur. Parisin.		Tigurin.
6. 7. 5½		7. I. 2.

Latitudo AF. 24. Cubit.

39. II. 9½		42. 7. 2.
------------	--	-----------

Latitudo FL. 20. Cubit.

33. 4. 4.		35. 6. 0.
-----------	--	-----------

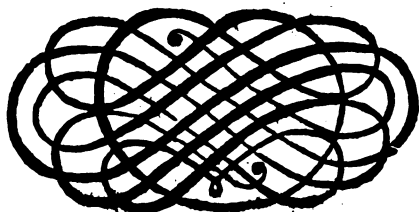
Latitudo integra AL. 44. Cub.

73. 4. I½		78. 3. 2.
-----------	--	-----------

De *Pilis Caprarum* é quibus textoria arte, ut
quidem *Josephus* vult *Ant. L. III. c. 5.* fuit con-
fectum hocce Aulæum, supra jam actum. Ad-
do iis testimonium *Busbequii Turcisch. Send-
schreib. p. 122.* *Wir haben solcher Art Geissen,
von deren Wolle oder Haar derjenige Zeug ge-
macht wird, welchen man Schamlot nennet. Sie
haben ein sehr zartes und wunderglänzendes
Haar, so bis auf die Erde herab hängt: dieses
scheren die Geisbirten nicht ab, sondern kämmen
es aus, welches dann an Schönheit der Seide
nichts nachgibt.* Et ne quis existimet pannos
inde confici solitos esse vilioris vel nullius
pretii, subiungit pag. 135. *In diesem Scham-
loten Zeug lassen sich bey den Türcken nur fürneh-
me, ansehnliche und alte Leut sehen, und gebrau-
chet sich Solimannus selbst keiner andern Kleidung
lieber als dieser.* Accedit, & huc in specie
quadrat, arceri hujusmodi pannis Pluuiæ pe-
netrationem, unde & materiam detlere Ten-
torii olim, & nunc quoque dant Palliis. *vid.
Gloss. Gramm. S. 157. Philo lib. de Victim. p. 646.*

TAB. CLXXXVIII.

Tentorium ipsum mox penitus introspi-
ciendum quatuor Aulæis coopertum & ornatum in *Scenographia* sistit.

TAB.

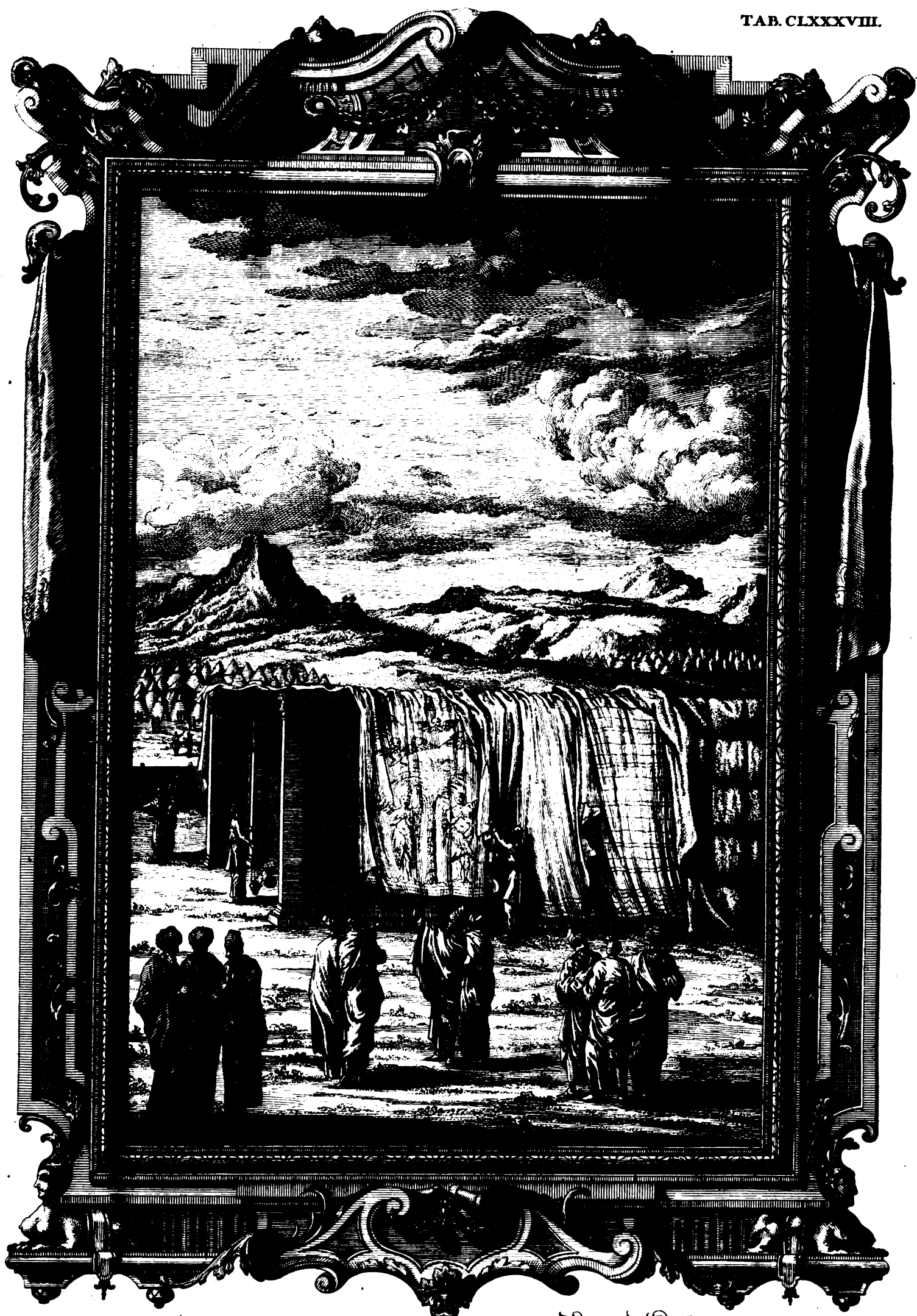

EXODI Cap. XXVI. v. 7-13.
Aulæa è Caprinis.

II. Buch Mosıs Cap. XXVI. v. 7-13.
Teppeiche aus Ziegen Haarent.

G.D. Heumann sculp.

EXODI Cap. XXVI. v. 1-13.
Tentorium IV. Aulæis tectum.

II. Buch Moses Cap. XXVI. v. 1-13.
Hütte mit IV. Teppichen bedeckt.

G. D. Heuman sculp.

TAB. CLXXXIX. CXC.

Exod. Cap. XXVI. vers. .15-36.

15. Facies quoque Asseres pro Tabernaculo de Lignis Sitim, *Acacia*, quæ stent erectæ. Facies & tabulas stantes tabernaculi de Lignis Setim.
16. Longitudo *AB*. erit cubitorum decem, Latitudo *BC*. unius assere cubiti & dimidii, *crassities unius cubiti CD*. Quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, ac in latitudine singulos ac semissem.
17. Duo denticuli fiant in unoquoque Assere incisi, alter è regione alterius: sic facias omnibus Asseribus Tabernaculi. In lateribus tabulæ duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur, atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.
18. Et facies Asseres pro Tabernaculo, viginti Asseres in angulo versus Meridiem 1. 2. 3. *ad 20*. Quarum viginti erunt in latere meridiano, quod vergit ad Austrum.
19. Et quadraginta bases argenteas sub viginti illis asserebus 1. 2. 3. *ad 40*. duas bases *ab*. sub uno assere *ABCD*. pro duobus dentibus, & duas bases pro assere altero pro duobus denticulis ejus. Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur.
20. Pro alio latere Tabernaculi, quod est ad plagam Aquilonarem *EF*. viginti Asseres erunt. In latere quoque secundo tabernaculi, quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt.
21. Et quadraginta bases illorum argenteæ, duæ scilicet bases pro Assere uno, & duæ bases sub assere alio. Quadraginta habentes bases argenteas: binæ bases singulis tabulis supponentur.
22. In latere vero Occidentali Tabernaculi *BE*. facies sex Asseres, 1. 2. 3. 4. 5. 6. Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex tabulas.
23. Facies etiam duos Asseres *BC*. *EH*. in angulis Tabernaculi in duobus lateribus. Et rursus alias duas, quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.
24. Qui gemini erunt infra, sic gemini erunt in capite suo ad annulum unum: sic erit utrisque ipsis, in duobus angulis *solidis* erunt. Eruntque sibi conjunctæ à deorsum usque sursum, & una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis, quæ in angulis ponendæ sunt, similis junctura servabitur.

214 TAB. CLXXXIX. CXC. Exod. Cap. XXVI. vers. 15-36.

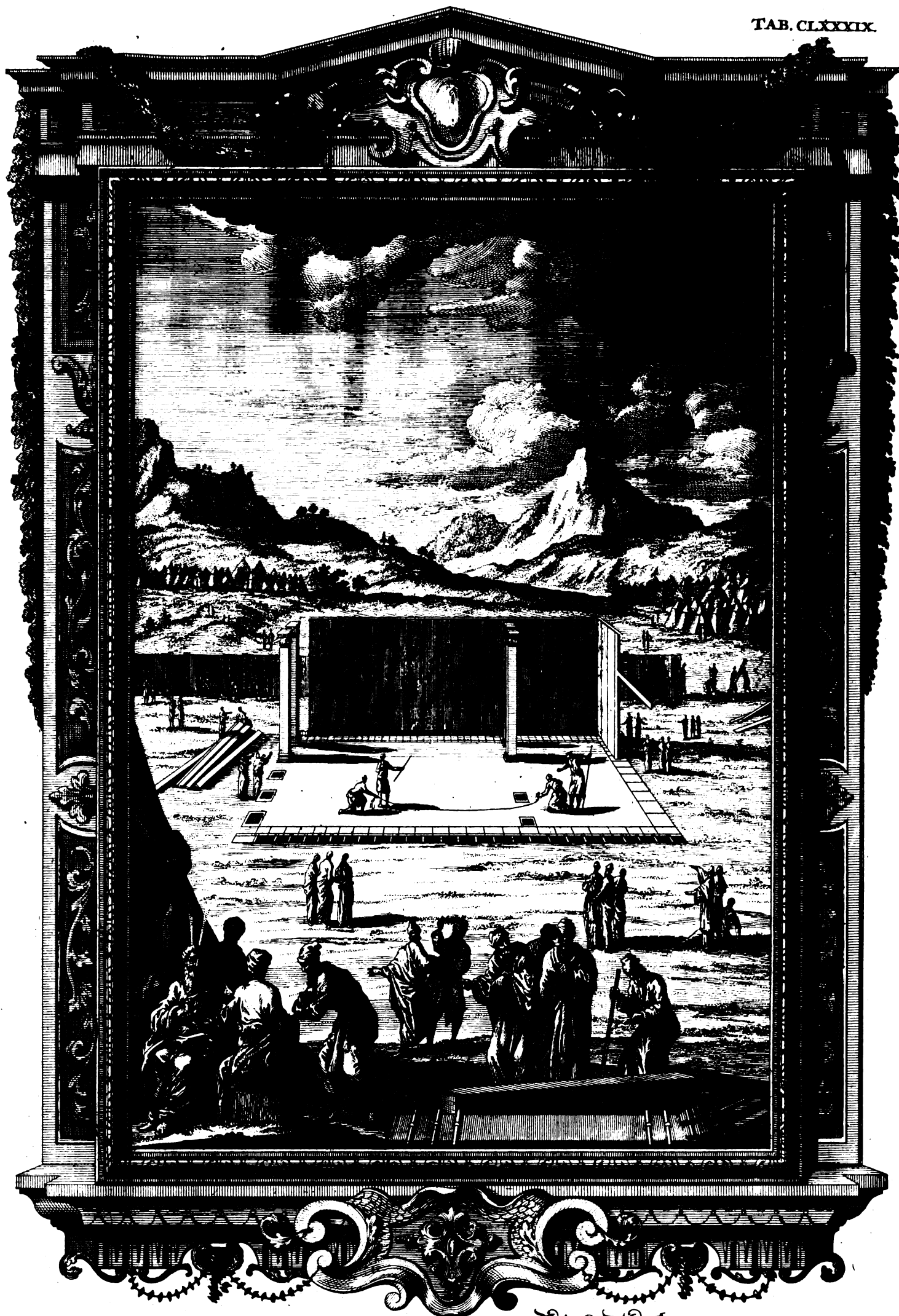
25. Et erunt octo asseres *EH. 1. 2. 3. 4. 5. 6. CB.* & eorum bases argenteæ, bases videlicet sedecim, duæ bases sub asseri uno, & duæ bases sub asseri alio. *1. 2. 3-16.*
26. Et facies vectes de Lignis Sitim quinque pro asseribus Tabernaculi in latere uno. *versus Meridiem cd. cd.*
27. Et quinque vectes pro lateribus tabernaculi in latere altero, *versus Septentrionem*, & quinque Vectes pro Asseribus Tabernaculi in latere angulorum Occidentis *ef. ef.*
28. Medius autem Vectis *i. i.* per medium asserum (transiens) continget à fine ad finem.
29. Asseres autem obduces auro, & annulos eorum *k. k.* facies aureos, ut sint receptacula vectium, vectesque ipsos Auro obduces.
30. Et eriges Tabernaculum ipsum juxta ordinem suum, qui tibi in monte monstratus est.
31. Facies & Velum *GK.* ex hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto & bysso torta, *inter Sanctum FCGK. & Sanctum Sanctorum GKDH.* pendens ex columnis quatuor.
36. Et facies Velum *FC.* ostio Tentorii ex hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta, opere acupictoris, *pendens ex quinque columnis in introitu ad Sanctum.*
- Et erunt simul tabulæ octo, bases eorum argenteæ sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.
- Facies & Vectes de Lignis Setim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi.
- Et quinque alios in altero, & ejusdem numeri ad occidentalem plagam.
- Qui mittentur per medias tabulas à summo usque ad summum.
- Ipsas quoque Tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata contineant, quos operies laminis aureis.
- Et eriges Tabernaculum juxta Exemplar, quod tibi in monte monstratum est.
- Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumario, pulchra varietate contextum.
- Facies & Tentorium Tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii.

Sunt Tabernaculum atque Solomoneum Templum structuræ perfectissimi Ordinis sacræ, sacris usibus, & iisdem quidem, destinatæ, quarum utraque Authorem habet Architectum summum DEVM. Ut vere dici possit Tabernaculum Templum Ambulatorium, Templum Tabernaculum fixum, licet amplius longè & pretiosius illo. Ipsa mobilitas structuræ unius, & fixitas siue immobilitas alterius aliam ibi suavit Architecturam, heic aliam. Itineri atque deserto haud quadrabant prægrandis molis saxa quadrata, non Trabes longæ, & parietes

cæmentitii solidi, non Columnæ Colossæ æneæ. Deesse equidem Tabernaculo haud debebat pretiositas materiæ, sed ita elaborari Ædificium, ut facile componi & decomponi, & partes levi opera ab uno loco in alium transportari potuerint.

Constitit Tentorii hujus sacri structura tribus parietibus, meridionali, septentrionali, occidentali. Patuit ab Ortu, quia hac patuit introitus. Tectum siue operimentum erant Aulæa. Componebantur parietes tres ex Asseribus.

Materia Asserum & Parietum erat Lignum Sitim, Schittim, de quo supra jam annotauimus,

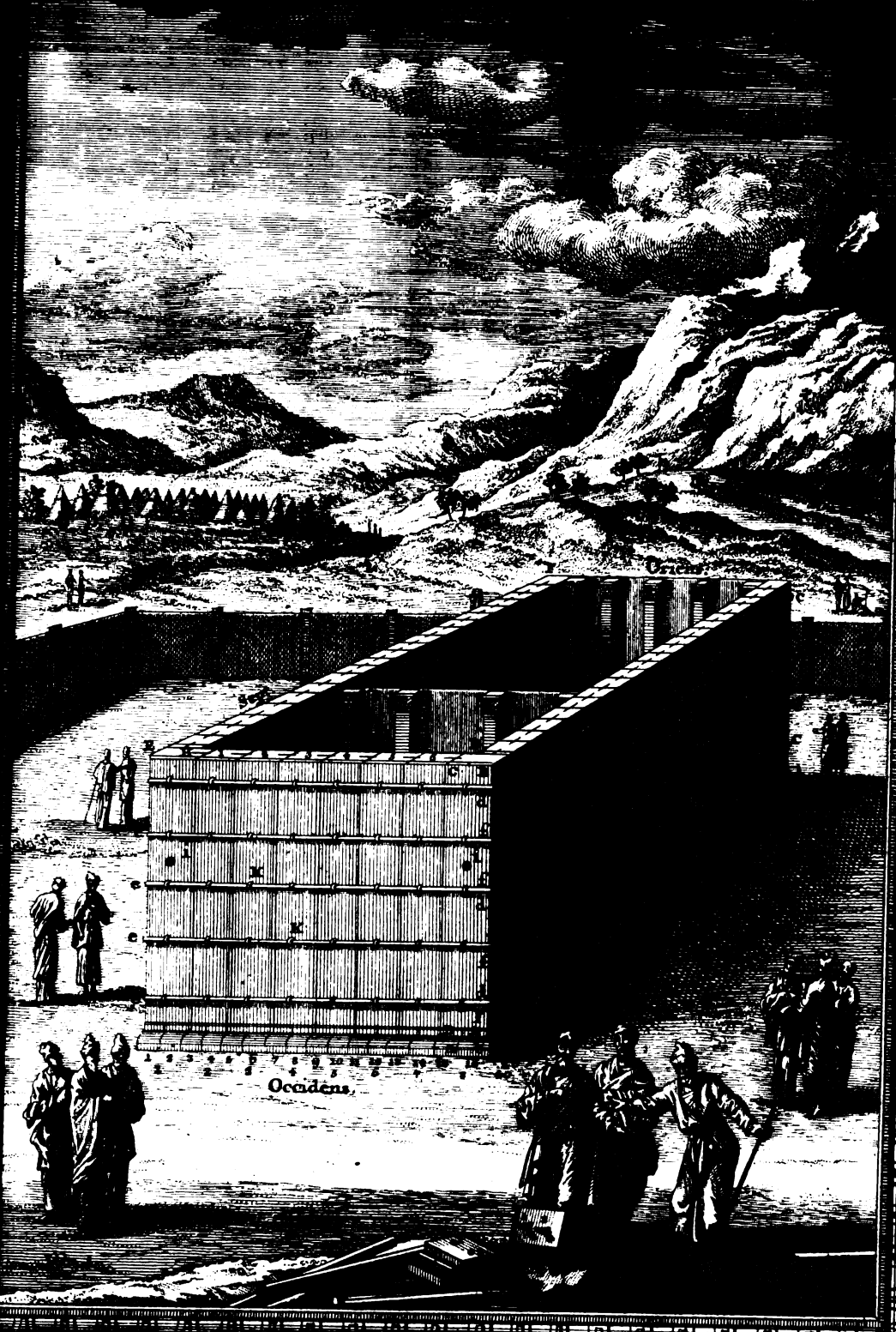

EXODI Cap. XXVI v. 15-36.
Tabernaculum juxta Scacchi.

II. Buch Mosys Cap. XXVI. v. 15-36.
Hütte nach Scacchi aufgerichtet.

G.D. Heiman. sculp.

EXODI Cap. XXVI. v. 15-36.
Tabernaculum ex Lundio.

II. Buch Mos. Cap. XXVI. v. 15-36.
Hütte nach Lundio.

G. D. Heiman sculp.

Exod. Cap. XXVI. vers. 15-36. TAB. CLXXXIX. CXC. 215

mus, male à nobis & *Lutbero* verti per *Pineum*, *Færrenholtz*, perperam item ab *Hieronymo* & *Vrsino*, *Arboret. Bibl. c. 7. Spinam albam*, quæ *ῥεῖναινα* est, item per *Cedrum*, quæ *Philoni* placet, & post eum plerisque Literatis commentatoribus, sed potius esse *Acaciam* *veram* I.B. vel *spinam Arabicam*. Quod lignum creuit in ipso deserto *Schittim*, & inde nomen traxisse videtur. Ita haud sane opus erit statuere cum *Riueto*, & *R. Salomone* apud *Lyranum* in *Exod.* euexisse Israelitas Lignum hocce secum *Ægypto*, neque cum *Buxtorffio*, castris illatum forte fuisse à populis vicinis ad coemendum.

Strukturam Tabernaculi ita concipe, & cum Scenographia Tab. CLXXXV. confer. Erekti stabant Afferes, tanquam columnæ prismaticæ, basibus argenteis suffulti, binis sub unoquoque Afferē: sed ad firmitatem structuræ faciebant plurimum denticuli sub unoquoque Afferē bini, quibus mediantibus infigebantur suis basibus. Erant proin pro 48. Afferibus 96. Bases argenteæ, itemque Denticuli 96. Et ex *Exod. XXVIII. 27.* videre est, pro singulis basibus adhibitum fuisse Argenti Talentum, ut Talenta hæc 96. pretio & magnificentiae structuræ multum contulerint: conficiunt nempe ad pondus Parisinum redacta 8375. Libras, in valore Monetæ Germanicæ 228000. Siclos siue 216000. florenos. Sed plus adhuc Aurum, quo Afferes ipsi, per consequens totum Ædificium fuit obductum. De laminarum autem, quæ structuram obtexerunt, crassitie nil in sacris extat, de pondere proin nil præcisum statui potest.

Horum Afferum stabant 20. basibus 40. suffulti versus Meridiem, totidem versus Septentrionem. Constituebant binæ hæ facies longitudinem Ædificii. Versus occasum autem erekti stabant afferes 8. basibus 16. innixi. Afferes singuli cubitos 10. erant alti, 1½. lati. De crassitie nil meminit Moyses. *Josepho Antiq. L. III. c. 5.* placent 4. Digiti. *R. Salomoni, Bonfrerio*, & *Lundio Jüdisch. Heiligth. L. I.* cubitus. Et sane idem innuere videntur *LXX. σῦλων columnarum*, apto vocabulo, quo Afferes expriment. Fuerunt itaque non tam Afferes, quam Trabes, nos diceremus *Aufrechte Rigel*. Crassitiem hanc cubitalem demonstrat porro *Lundius* ex totius Ædificii proportionem, major certè prodit firmitas, melior angularium cum aliis connexio: & erit interna structuræ longitudo præcisè 30. latitudo 10. cubitorum, quæ ipsa fuit templi proportio 60. cubitos longi, 20. lati. Hinc etiam colligere licet, cur *DEVS* parietem occidentalem adèd sollicitè v. 22. distinxerit in Afferes 6. & 2. angulares; intus namque non videri poterant nisi 6. & de angularibus duntaxat ½. In eodem pariete juxta v. 24. angulares Afferes connectebantur proximis quibuscunque per

annulos vel fibulas superne, & sic haud dubie reliquorum afferum singuli cum singulis.

Altitudo Ædificii siue Afferum 10. Cubitorum dat in mensuris

Parisinis	Tigurinis
16. ' 6. " 8. "	17. ' 8. " 0. "

Latitudo.

2. 5. 9.	2. 6. 7.
----------	----------

Crassities ex Præsuppositis.

I. 7. 10½.	I. 7. 8.
------------	----------

Non stat firmum Ædificium quoduis, nisi sint partes ejus singulæ probè compaginatæ. Obseruata fuit & heic Regula fundamentalis hæc Architecturæ. Non duntaxat superne fibulis connecti debebant parietes tres Tabernaculi, sed & in lateribus. Hunc in finem annuli aurei singulis afferibus infigebantur, per quos seriatim in eadem linea positos transmitti poterant, *Veßtes* cylindrici (*בְּרִיחִים* nos vertimus *Rigel*, melius quadrat vox *Stangen*) facti ex ligno Schittim, & laminis aureis obducti. Et videtur quidem *Lundio* verosimile, habuisse singulos Afferes 5. Annulos in eadem ab inuicem distantia, fuisse proin 5. Annulorum series, & per singulas earum *Veßtem* transmissum, proin 5. *Veßtes*, unum supra alium. Ubi equidem obseruare est, non fuisse hos *Veßtes* 30. cubitorum in continua longitudine, sed constitisse ex partibus inuicem artificiose insertis, vel per cochleam finalem junctis. Et placet quidem *Josepho*, *veßtes* hosce breuiiores, seu partiales, fuisse 5. Cubitorum, ut 6. composuerint unicum longiorem 30. Cubitorum, nempe in parietibus meridionali & Septentrionali, & 2. in Occidentali. Ita opus erat 15. longioribus & 70. brevioribus *Veßtibus*, & intelligendus est v. 26. *facies Veßtes de Lignis Sitim, quinque pro afferibus Tabernaculi in latere uno*, de longioribus illis ex brevioribus conjunctis. Fuit præterea præter *Veßtes* hætenus memoratos alius insuper, qui transibat per medios & solidos afferes, nec ab intra visibilis, neque ab extra, sed occultus prorsus, quo mediante ita connectebantur firmiter omnes Afferes, ut muri ad instar solidissimi steterint, nulla parte mobiles. Memoratur hic v. 28. *Medius autem Veßtis per medium Afferum* (transiens) *contignet a fine ad finem*. Et argumento est vel hic solus *veßtis*, non fuisse afferes duntaxat crassos 4. digitos, sed cubitales potius. Qui ipse occultus *veßtis* componebatur, ut priores, ex partibus seu *veßtibus* brevioribus.

TAB. CXCI. ad CXCVII.

Exod. Cap. XXVII. vers. 1 — 8.

1. Facies & Aram ex Lignis Sitim quinque Cubitorum in longitudine <i>AB</i>. & quinque Cubitorum in latitudine <i>CD</i>. quadrata fiat Ara, altitudo ejus erit trium Cubitorum <i>AC</i>. 2. Et facies ei Cornua <i>EEEE</i>. in quatuor angulis ejus ex ipsa, & obduces eam <i>Ære</i>. 3. Facies quoque ollas ejus ad cineres (excipiendos) <i>F</i>. & scopas ejus, pelues ejus sparsorios <i>G</i>. Fuscinulas ejus <i>H</i>. Ignis receptacula <i>I</i>. atque cuncta vasa ejus ex <i>Ære</i> facies. 4. Facies quoque illi cancellulos æreos opere reticulato <i>KLMN</i>. & ad rete illud facies quatuor annulos æreos <i>O</i>. in quatuor extremitatibus ejus. 5. Ponesque ipsum (reticulatum opus) sub ambitum Aræ <i>PQ</i>. ut sit rete hoc infernè usque ad medium Aræ. 6. Facies & Vectes Aræ <i>RS</i>. Vectes (de Lignis) Sitim, quos ære obduces. 7. Et inferentur Vectes ejus in annulos, eruntque Vectes in duobus lateribus aræ ad gestandam eam. 8. Facies autem Aram ex Tabulis, ut sit (intus) inanis aut caua; quemadmodum ostendi tibi in monte, sic facient.	Facies & altare de Lignis Setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id est quadrum, & tres cubitos in altitudine. Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt: & operies illud ære. Faciesque in usus ejus lebetes ad excipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas & ignium receptacula, omnia vasa ex ære fabricabis. Craticulamque in modum retis æneam: per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei. Quos pones subter arulam altaris: eritque craticula usque ad altaris medium. Facies & vectes altaris de lignis Setim duos, quos operies laminis æneis. Et induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum. Non solidum, sed inane & cauum intrinsecus facies illud, sicut tibi in monte monstratum est.

ET heic Architecto opus est, & Figuris; illo ad dignum operi conceptum, & explicationem structuræ adæquatam; his ne Lectores falsa sibi formant præjudicia, & iis, quæ forte

jam formarunt, se liberent. Quid quod DEVS ipse ostendit *Mosi in Monte* Exemplar eorum, quæ faciendæ erant. v. 8. Nec miror, à tam paucis intelligi hos de Tentorio Tabernaculi, Ara, Templo, tum Solomonis, tum Eze-

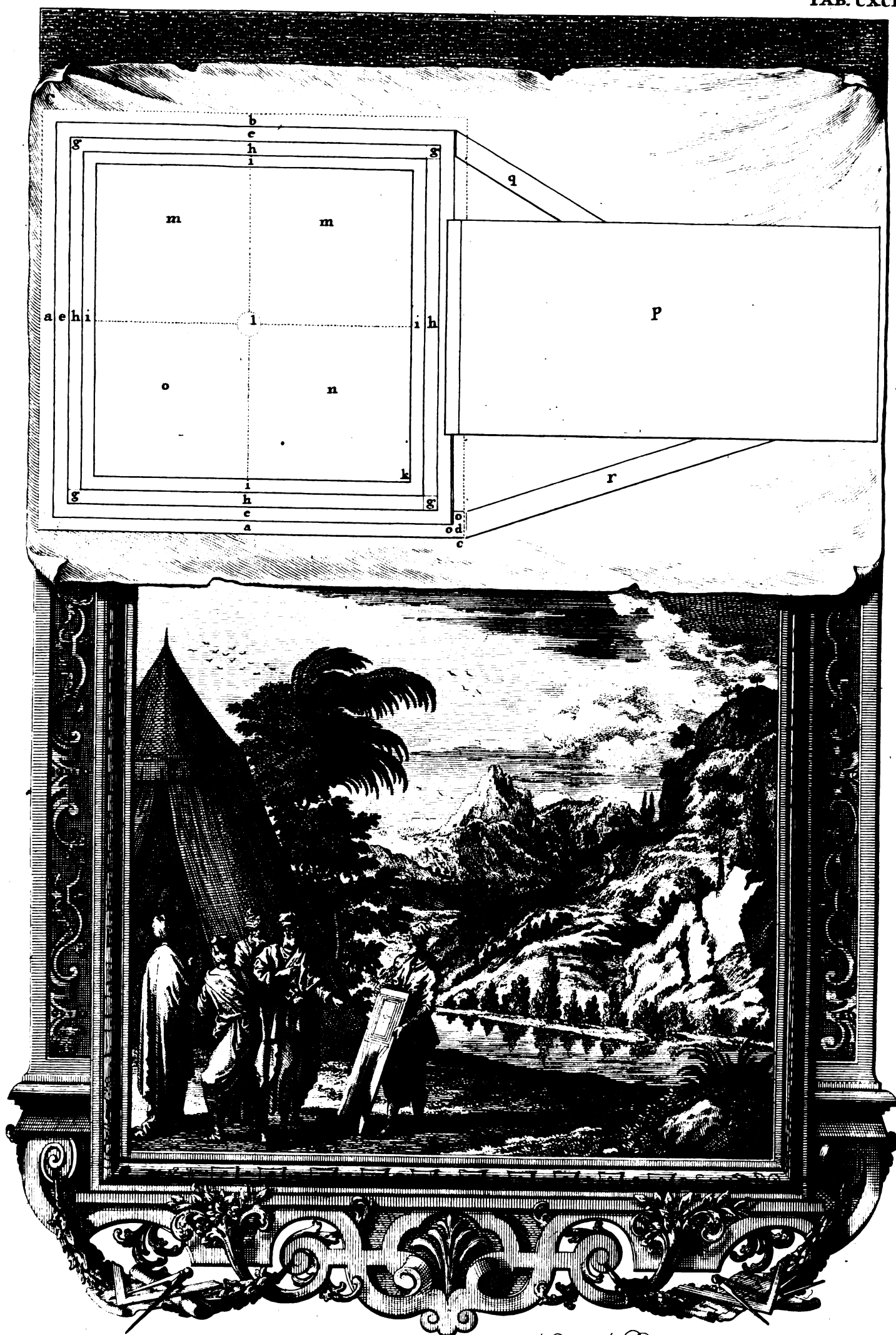

EXODI Cap. XXVII. v. 1-8.
Ara Holocausti secundum Lundium.

II. Buch Moses Cap. XXVII. v. 1-8.
Grand-Opfers Altar aus Lundio.

M. Tyroff sculp.

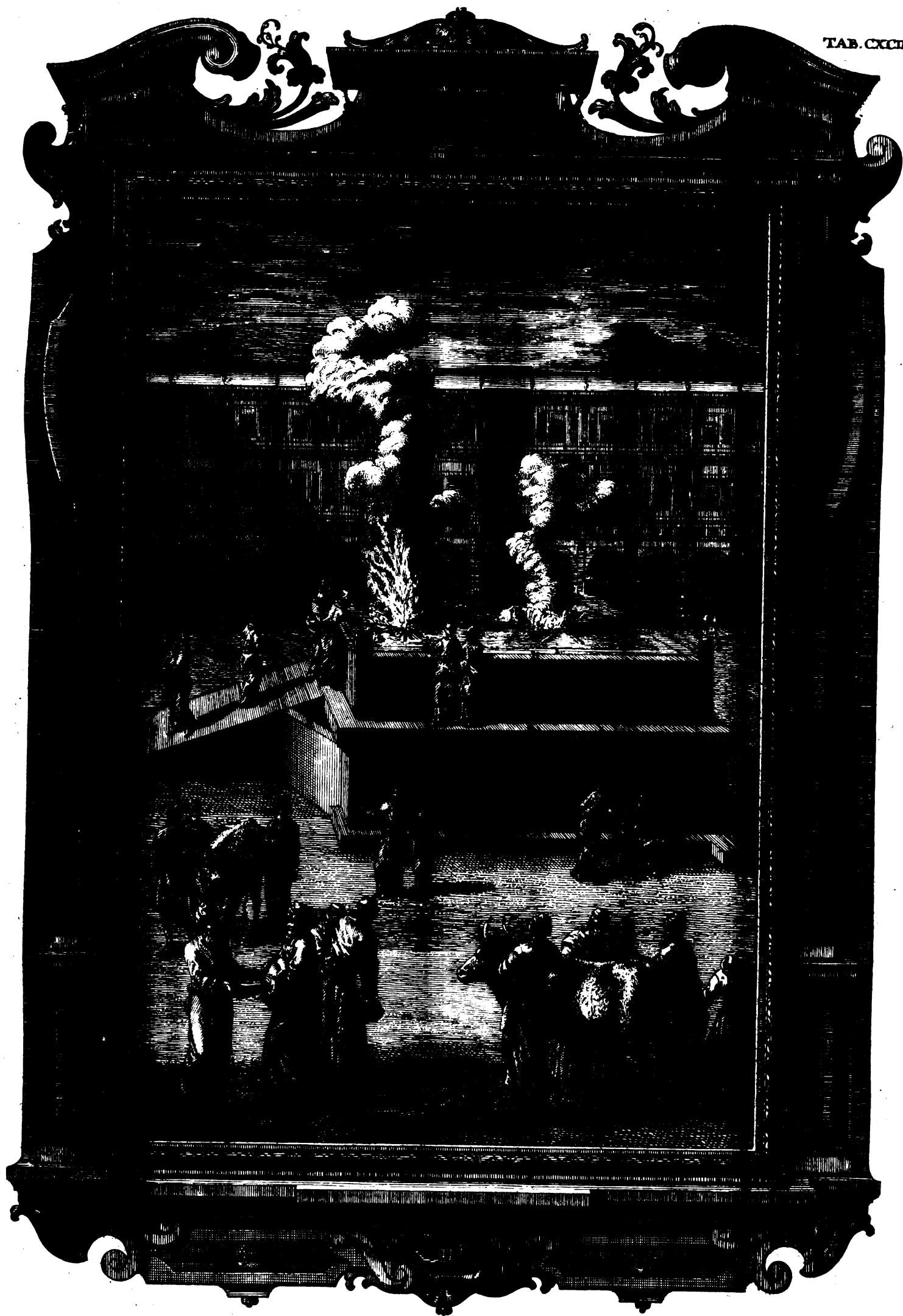

EXODI Cap. XXVII. v. 1-8.
Aræ Templi II. Ichnographia.

II. Buch Mosıs Cap. XXVII. v. 1-8.
Gründriß des Altars im 2. Tempel.

G. D. Heuman sculp.

EXODI Cap. XXVII v. 1-8.
Ara Templi II. constructa.

II. Buch Mos. Cap. XXVII. v. 1-8.
Gestalt des Altars im 2. Tempel.

M. Tyroff sculp.

EXODI Cap. XXVII. v. 1. 8.
Aræ II. Prospectus alius.

II. Buch Mos. Cap. XXVII. v. 1. 8.
Eine andere Vorstellung des 2. Altars.

G. D. Heuman sculp.

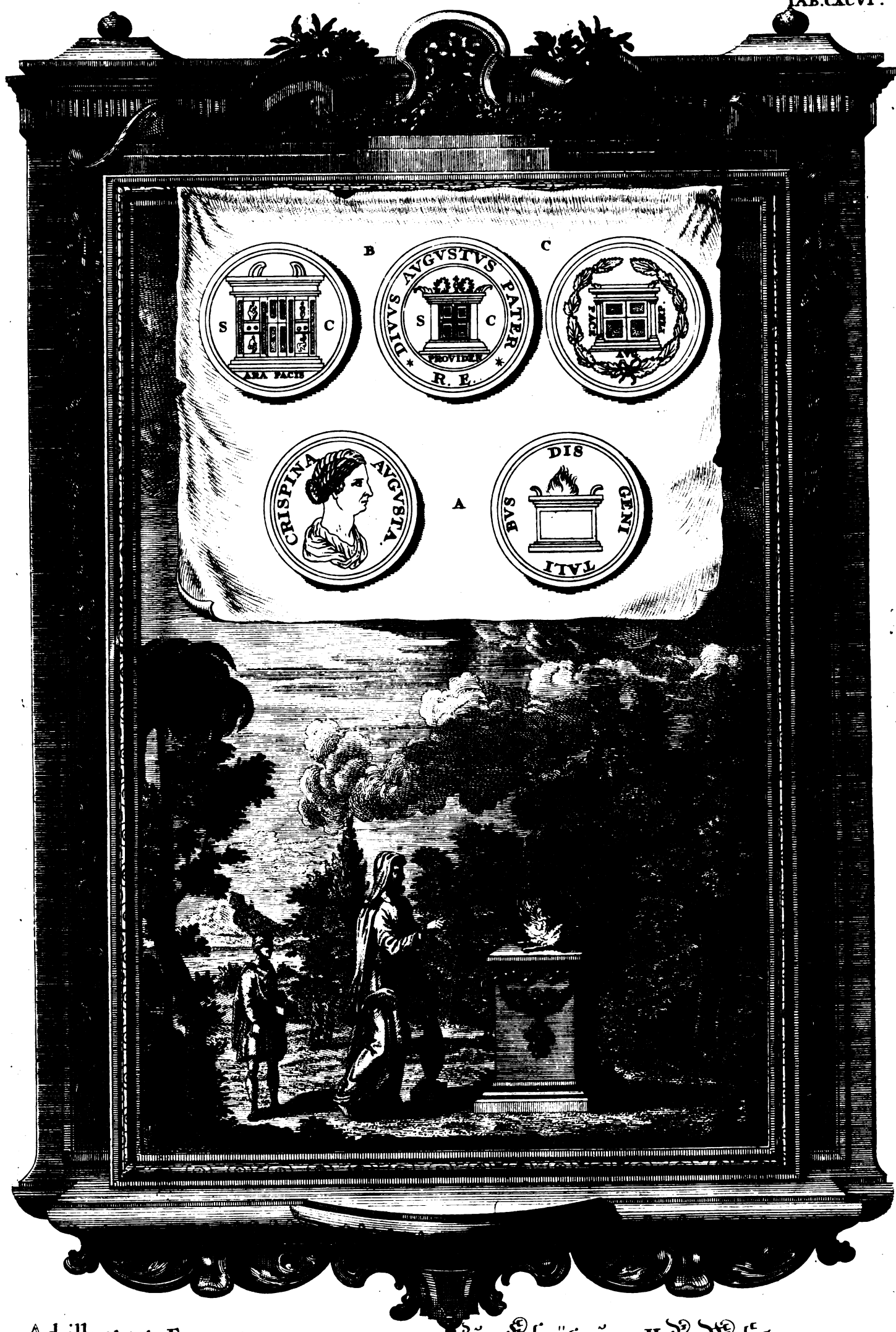
EXODI Cap. XXVII. v. 1-8.

Ara Witfii.

II. Buch Mosjs Cap. XXVII. v. 1-8.
Witfens Grand-Opfers Altar.

M. Tyroff sculp.

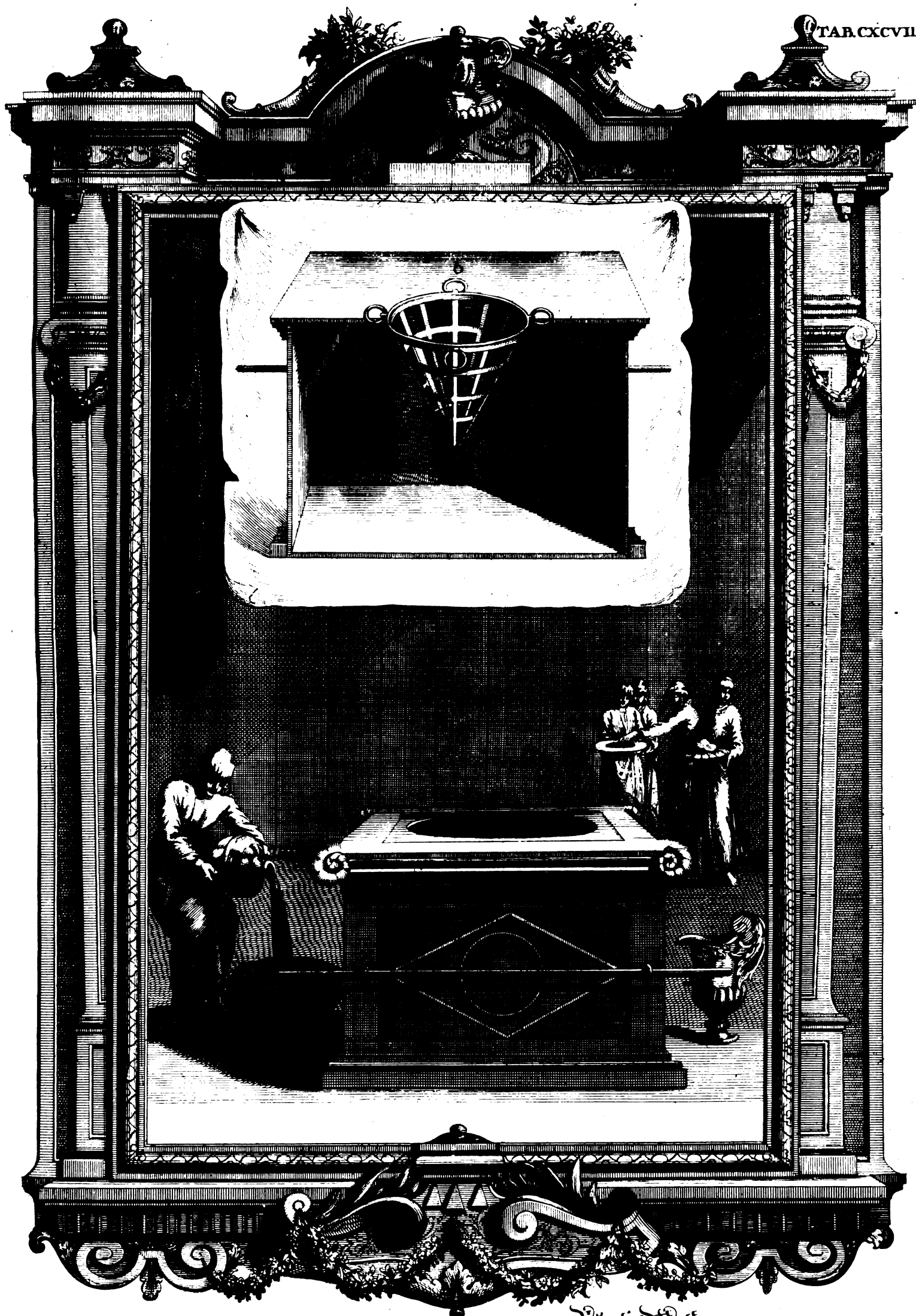

Ad illustrat. EXODI Cap. XXVII. v. 1-8.
Ara pacis Romana.

Zur Erläuterung II. B. Mos. C. XXVII. v. 1-8.
Römischer Friedens-Altar.

M. Tyroff sculp.

EXODI Cap. XXVII. v. 4.
Ara cum crate.

II. Buch Moses Cap. XXVII. v. 4.
Altar mit dem Netz-Trichter.

G. D. Heiman sculp.

Ezechielis, Textus, qui nunquam de Cathedra populo, raro quoque in Scholis, etiam illustribus, explicari solent.

Cluet, de qua nunc, Ara, *Holocausti Ara* Exod. XXXVIII. 1. quia Holocausta victimarum fuere excellentissima: stabat illa sub dio, ante Tentorium Tabernaculi ad ortum. Intra Tentorium ipsum locus concedi haud poterat, tum propter angustiam spatii, tum propter puritatem summam, quæ ibi observari debebat; tum denique propter Aulæa, ne damnum paterentur ab accenso Igne. Sic administrabantur Sacrificia, non, ut apud Gentiles in obscuro, in Templis, Lucisque caligine horridis, sed palam, sub dio, in oculis totius populi: quemadmodum & victima dulcissimi Seruatoris antitypa exposita fuit publice.

Constructa fuit hæc Ara ex Lignis *Sitim*, de quibus supra, fuisse *Acacina* potius, quam *Pinea*. Sed ex mero Ligno constare non poterat: breui namque fuisset exusta: quadrasset melius solida æris massa, sed incommoda fuisset hæc, quia structura fuit ambulatoria, ob ingens pondus: addo quod calorem, eumque intensum, retinisset diu nimis, & semper, ut tangi non posset. Id equidem facile est conjectare, penetrasse calorem per laminas *Æris*, quibus ara fuit obducta, & Lignum mutasse in carbonem. Et concipi nequit, durasse immutatum, qualecunque fuerit hoc lignum ad fabricam usque Templi Solomonæi: refectam autem non legimus Aram; omni illo spatio stetisse ad Solomonis usque Templum constat ex 2. Chron. I. 5. 6. *Altare quoque æneum, quod fecerat Bezaleel filius Uri, filii Hur, erat ibi coram Tabernaculo DOMINI, quod quæsi-vit Solomon & cætus.*

Defendi sane debebat, & probé, Ara lignea à voracis Elementi actione, ut non displiceat *Junii* atque *Tremellii* opinio, qui volunt non extus duntaxat obtectam fuisse laminis æreis; sed & intus, ut non incurreret in oculos lignei quidpiam, quemadmodum & Ara suffimenti Auro obducta fuit tota quanta. Invenit equidem consumptioni remedium *Clericus* in Ligno *Larigno*, præjudiciis de hujus inflammabilitate captus. *Clericum* præcedit *Reyherus Math. Mos.* p. 495. Allegant hi, ut inuictam Igni naturam Ligni memorati probent, testimonium *Vitruvii Architecti*. L. II. quod ita se habet: *Diuus Cæsar cum Exercitum habuisset circa Alpes, imperauissetque mancipiis præstare commeatus, ibique esset Castellum munitum, quod vocabatur Larignum, tunc qui*

*in eo fuerant naturali munitione confisi noluerunt imperio parere. Itaque Imperator copias iussit admoueri. Erat autem ante ejus Castellum portam Turris ex hac materia alternis Trabibus transversis (uti pyra) inter se composita altè, ut posset de summo sudibus & lapidibus accedentes repellere. Tunc vero, quum animaduersum est, alia eos tela præter fudes non habere, neque posse longius à muro propter pondus jaculari, imperatum est fasciculos ex virgis alligatos & faces ardentes ad eam munitionem accedentes mittere. Itaque celeriter milites congesserunt. Postquam flamma circa illam materiam virgas comprehendisset, ad cælum sublata effecit opinionem, uti videretur jam tota moles concidisse. Cum autem ea per se extincta esset, & requieta, turrisque intacta apparuisset, admirans Cæsar iussit extra telorum missionem eos circumvallari. Itaque timore coacti oppidani cum se dedissent, quæsitum, unde ea essent ligna, quæ ab Igne non laderentur, tunc ei demonstrarunt, eas *Arbores*, quarum in his locis maximæ sunt copię, & ideo id Castellum Larignum, item materies Larigna est appellata. Sciscitabatur abs me Ill. & χαρίεστος *Gisbertus Cuperus* Lit. Kal. April. 1708. ad me datis veritatem hujus rei vel falsitatem. Et memini, me in Responsoriis inuitasse eruditissimum *Clericum* ad professionem in Valleliam, ubi vix alia ligna in usus foci & Architecturæ adhibentur, quam Larigna, non tamen minus ardent, quam alia, passim quoque in Carbones conuertuntur pro officinis Ferrariis. Et inter alia hæc respondi: Dico ego, experientia fretus, ardere, Carbones dare, & eodem quidem cum lignis resiniferis tempore, quod & expertus sum in cylindro ferreo variis cylindris ligneis referto, Ignique commisso. Περὶ τὸν *Plinii ψῦδος* latere puto in majori durabilitate Ligni Larigni. *Gulerus Ræt.* p. 25. hanc Larici tribuit laudem, quod Lignum ejus dedolatum, læuigatum, & in fumo siccatum non facile ignem capiat, unde eo tegi dici culinas & caminos absque incendii periculo. Hoc si verum, aliquam forte Ligni incombusibilitati lucem accendit: Sed & heic subesse puto fallaciam non causæ ut causæ. Lignum hocce breui in fumo denigratur à fuliginosis particulis ejus substantiæ resinosaæ adhærentibus, quæ postea ipsis partibus igneis aditum ad fibras alias densas, licet inflammabiles, disputant. Omne quoque lignum dolabra læuigatum difficilius accenditur aspero. Ætiologiam illustrat Globus plumbeus charta probé læuigata clausus, qui citius liquefcit, quam hæc accenditur, aut corrumpitur.*

218 TAB. CXCI. ad CXC VII. Exod. Cap. XXVII. vers. 1-8.

Fuit Ara 5. cubitos longa lataque, 3. alta. Dant. 5. reductione facta

Parisinæ mensuræ.

Tigurinæ

8'

3"

4'''

8'

9"

0'''

3. Cubiti

4

11.

7 $\frac{1}{5}$.

5.

3.

3 $\frac{12}{7}$.

Capacitas Aræ Stereometrica 75. Cubitorum Cubicorum

305.

1039."

1420 $\frac{1}{2}$ '''

417.

050.

850.

pene 851.

Supposito nempe cubitum Hebraicum cubicum esse.

4'

929."

111 $\frac{13}{12}$ '''

5'

560."

678 $\frac{1686}{300763}$ '''

Omnia saluo errore calculi. Sed notandum non spectare hunc calculum, nisi Parallelepipedum illud seu Aram supremam, é qua cornua prodeunt. Ita explicare solent Judæi. Hoc licet posito, vero tamen haud est simile, Altare hoc Mosaicum integrum una cum basi ejusdem fuisse altitudinis cum Solomoneo, siue 10. cubitorum, quia transportationi portatile ab uno loco in alium minus fuisset idoneum. *Lundius* 7. ad summum ponit cubitos, nempe

pro Ara suprema seu proprie ita

dicta	-	-	3.
Basi, cui illa inædificata	-	-	3 $\frac{1}{2}$.
Basi ima	-	-	1.

Exhibet *Witsius* duntaxat Parallelepipedum supremum Tab. CXC V.

Ex Ara proprie ita dicta, nempe ex 4. ejus angulis, prominebant cornua quatuor, ita quidem, ut ejusdem fuerint cum Corpore ipsius Aræ continuitatis: ita intelligi debent verba v. 2. *sint Cornua ejus ex ipsa*. Sunt qui per Cornua intelligunt duntaxat 4. Angulos Aræ, ut *Arias Montanus*, *Torniellus* apud *Bonfrerium* in Exod. XXVII. 2. Sed unanimis est Hebræorum Sententia, fuisse & hæc Cornua parallelepipeda, siue Prismata quadrangula, ex angulis prominula, intus caua, ut sanguis potuerit iis infundi, æreis quoque laminis obtecta. An Sacrificia his Cornubus fuerint alligata, aliis dijudicandum linquo. Qui affirmatiuam volunt, allegant Psal. CXVIII. 27. *Victimam alligate funibus ad Cornua Altaris*. Quæ verba alii aliter explicant. Et sane si vel 7. fuit cubitorum Altare, alligari victimæ non poterant. *Witsio* placet figura cornuum Arietinae similis. Id certum, habuisse & Gentilium Aras Cornua in 4. Angulis, quod constat vel ex Consecrationum Nummis, aliisque Monumentis. vid. *Spencer* de *Leg. Mos. Diff.* I. c. 4.

De Cancellulis æreis opere reticulato v. 4. non eadem est omnibus sententia. Sunt, qui opus hoc reticulatum locant in ipsa Aræ suprema horizontali superficie, ubi, ceu foco, accensus Ignis, combustæ victimæ, delapsis per foramina retis cineribus: & aliqui quidem volunt, fuisse veluti parietem intergerinum ipsius aræ per mediam horizontaliter ductum, quo illa fuerit in binas partes diuisa, superiorem & inferiorem, uti *Munsterus*, *Junius*, *Tremellius*, *Friedlieb*, *Leusden*. *Philol. Ebr. Mixt. Diff.* 38. Alii locant supernè inter quatuor Cornua in media Ara, excluso margine cubitali, ut *Herbert*. *magnal. ad Exod.* XXVII. v. 35. *Scacchi Sacror. Elæochrism. Myroth.* 2. c. 71. *Bonfrere* ad Exod. XX. 24. & XXVII. 4. *Arias Montanus*, *Torniellus*, *Villalpandus*, *Josephus Antiq.* L. III. c. 7. *Scaccho* si fides, lib. cit. c. 65. & 72. in medio Altaris fuit rotunda crates, infundibuliformis, quatuor annulis in superiore superficie sustentata, quam Tab. CXC VII. exhibet Fig. O. Hanc craticulam collocat in arula, quam Aræ ipsi siue Altari imponit, & quam Fig. P. cornubus arietinis, qualia sunt ipsa Jouis Ammonis, instruatam. *Lundius* vero, cujus exhibemus mentem Tab. CXCI. opus hoc perpendiculariter erectum ponit sub ambitum אֲרָצָה Aræ, qui ambitus Sacerdotibus erat ambulacri loco. Sic focus aræ fuisset integer, non perforatus, & colligi siue conuerri debebant cineres in cumulum, collecti autem intra cancellatum opus recondi, fueritque inferius Parallelepipedum intus cauum, ita tamen ut fundum habuerit, & superius Tabulatum. Qua cavitare recondi debebant, promotis castris, Instrumenta sacris usibus destinata, & asseruari ipse Ignis. Sic Lux accedit loco Num. IV. 14. *Ponant super eam omnia vasa ejus, quibus ministrant in ea, nempe Ignis receptacula & fuscinulas, & scopas, & pelues sparsorias, omnia denique Aræ Instrumenta*. Nec cavitare carebat ipsa Ara suprema, quod colligere est ex Exod. XXVII. 8. *Facies autem aram*

aram ex tabulis, ut sit (intus) inanis aut caua. Ad id igitur inprimis seruiebat opus reticulatum hocce, ut Aeri pro ignis sustentatione pateret aditus. Et conijcere licet, Igne ita clauso operimentis Aræ, quibus nempe obtegi debebat, non ullum potuisse inferri damnum. Omnia hæc autem intelligenda sunt de Ara Tabernaculi Mosaici, nam Altaris Templi Salomonei alia longè fuit ratio. Nec sine ratione coniectat *Lundius*, separari facile potuisse Parallelepipedum tum superius Aræ ab inferiori ampliori, tum hoc à basi, ut tum vasa, tum Ignis potuerint recondi, nisi clathratum illud opus valuarum ad instar apertum velis, sed in Castrorum promotione recompositas omnes partes, ut integra Ara à Leuitis gestari potuerit. Ita Lux accenditur v. 5. *Sit rete hoc inferne usque ad medium Aræ*, medium nempe totius ex omnibus suis partibus compositæ Aræ, ut distantia fuerit ab area Aræ suprema seu foco cubitorum $3\frac{1}{2}$. & ab ima basi, seu solo, cui insitebat etiam $3\frac{1}{2}$.

Colligere licet ex hætenus dictis, *Altari* fuisse 5. partes essentielles; 1. *Basin*, quæ constitit vel ex Ære, vel ex Ligno Sitim æreis Laminis obducto, & ad quam Sanguis à Sacrificio reliquus fuerat effusus. 2. *Parallelepipedum* inferius, in quo fuit opus reticulatum juxta *Lundium*. 3. *Ambitum* supra hoc opus, cubitum circiter latum. 4. *Parallelepipedum* superius, siue Altare *κατ' ἑξῆς* ita dictum. 5. *Clium*, qui Scalæ loco inseruiebat Sacerdotibus. De hoc Exod. XX. 26. *Ne per gradus ad Aram meam ascendas, ne verenda tua juxta eam retegantur.* Unde inferre licet ascendendum fuisse non per scalas propriè ita dictas, sed per Planum inclinatum. Et ascendisse Sacerdotes patet ex Leuit. IX. 22. *Et leuans Aharon manum suam super populum, fausta est ei imprecatus, tum descendit (ab ara) ubi fecerat hostiam pro peccato, & holocaustum, atque gratulatoria.*

Debebant Israelitæ Aræ supremæ, seu propriè ita dictæ, quorsum venerant cunque cauitatem internam implere Terrâ. Spectat huc DEI mandatum Exod. XX. 24. *Aram de Terra mihi extrues, & super eam sacrificabis holocausta tua, & salutare tuas hostias, oues tuas, & boues tuos.* Qui sane infarctus Ignis ad interiora penetrantis vim haud repulit parum. Ita altare terreum conciliari debet cum ligneo.

V. 6. memorantur *Veſtes Aræ facti ex Ligno Sitim & Ære obducti.* Inſeruiebant hi portandæ omni structuræ, quemadmodum & veſtes habuit Arca Fœderis. Hunc in finem Parallelepipedo inferiori ad reticulatum opus infixi annuli ex Ære solido bini in quouis latere, per quos transire debebant Veſtes. Horum mentio fit quoque Num. IV. 14.

Exposita hætenus ad oculum contemplari licet in Figuris adjectis, *Aræ* nempe *Mosaicæ*,

quæ in nostro describitur Textu, & quæ maximam habet cum illa affinitatem *Aræ Templi ſecundi*, de qua eruditissimum scripsit Commentarium amicissimus olim mihi, *vñv ἐν αἰγίῳ* Cel. *Joh. Jacob. Cramer* S. Th. D. Longum autem nimis foret, si vellem structuram hanc fusius explicare, & forte superfluum, quum ex prædescripta Ara Mosaica facilis sit intellectu; Erit, quod spero, Lector beneuolus contentus simplici partium enumeratione, prouti hæc tum in Ichnographia, tum in Scenographia Literis adjectis respondent Tabb. CXCI. CXCI. CXCI.

a. Fundamentum longum & latum

cubitos	-	-	32.	altum	1.
E e. c. Cingulum	-	-	30.	-	5.
H h. Locus Foci	-	-	28.	-	3.
g. Cornua	-	-	1.	-	1.

h. Locus Cornuum.

i. Sacerdotum ambulacrum.

c. c. Fundamentum prominens ultra cingulum ad Cornua Euroboreale & Austroccidentale.

d. Foramina in angulo Noto-Zephyrino sanguinem excipientia.

f. Filum sericeum rubrum, quo cingulum fuit circumdatum.

k. Singula duo argentea infundibuliformia ad angulum Notozephyrinum sanguinem excipientia.

l. Pomum seu cumulus Cinerum.

m. n. o. Locus Pyræ.

m. m. Strues Lignorum magna.

n. o. Strues minores.

p. Clius, per quem Sacerdotes ascendeant.

r. Pons ad fundamentum ducens.

q. Pons ad cingulum ducens.

Coronidis loco memoro *Aræ Figuram quadratam*, & in angulis cornutam. Hanc obseruarunt & Gentiles. Ita *Lilius Gyrardus Syntagm.* 17. ex *Strabone*: *Arabum*, inquit, *Aras ad normam quadratas fuisse accepimus.* Ara *Dianæ* apud *Pausaniam*. L. V. pag. 316. *Βωμὸς τετραγώνος ἀνίκων, ἡγέμα ἐῖς ὕψος quadrangula forma sensim ascendens in fastigium.* *Herodotus* de unico *Martis* Templo apud *Scythas*: *Sarmentorum fascies aggerantur trium in longum latumque Stadiorum, minoris tamen sublimitatis: desuper quadrata planities efficitur.* Consentiant Numi veteres, *Crispinæ* CXCVI. Fig. A. *Tiberii* B. *Neronis* C. *Gallieni* & alios inprimis Consecrationum Numos prætereo, qui aras habent non duntaxat quadratas, ut fuit *Ara Pacis*, quam sistit Fig. D. ex *Choul Rel. Rom.* p. 272. sed & cornutas. Ita Scriptura Sacra Idololatrarum Aris Cornua adscribit *Jerem.* XVII. 1. *Peccatum Juda scriptum est stilo ferreo, ungueque adamantino exaratum in tabula cordis vestri, & in cornibus Ararum vestrarum.* *Amos*. III. 14. *Visitabo quoque Altaria Bethel,*

220 TAB. CXCVIII. CXCIX. Exod. Cap. XXVII. vers. 9 - 19.

thel, & diruentur Cornua altaris, cadentque in terram. Nonnus *Agaues* sacrificium describens L. XXIV. n. 96. ita:

— — — εὐκέρως παρὰ βωμῶν
Θῆλυν δὲν κερσέντι συνέμπυρον ἄρσενι ταύρῳ.

— — — Bene cornutum apud Altare
Foeminam ouem cornuto Comitem masculo
tauro sc. mastravit.

Quid quod Diis ipsis affinxere Cornua Gen-
tiles. *Bacchum* offendimus *δικέραια* i. e. Erudi-
torum iudicio, *Mosen*. Jouem Jouisque filios
habemus cornutos; imo *Ammonis Cornua* per
totam terram dispersa, quorum variantes spe-
cies videtis inter Diluvii reliquias Tab. LVI.
LIX.

TAB. CXCVIII. CXCIX.

Exod. Cap. XXVII. vers. 9 — 19.

9. Et facies Atrium *ABCD*. Taber-
naculi *EFGH*. in angulo meri-
dionali *AC*. Tapetes ipsi Atrio ex
torta Byfso, longitudine centum
Cubitorum pro uno latere.
10. Columnæ ejus erunt viginti 1. 2.
3 - 20. & bases earum æneæ, vi-
ginti uncini autem columnarum
& cincturæ earum argenteæ.
11. Sic quoque versus angulum se-
ptentrionalem *BD*. , secundum
longitudinem habebunt Tapetes
centum cubitorum longitudinem,
& columnæ illius viginti 21. 22. &c.
- 40. & bases earum æneæ vi-
ginti, uncini autem columnarum
& cincturæ earum argenteæ.
12. Porro latitudo Atrii ad angulum
occidentalem *AB*. (habebit) Ta-
petes quinquaginta Cubitorum,
& columnæ earum erunt decem
41. 42. - 51. & bases earum decem.
13. Latitudo vero Atrii ad orienta-
lem Plagam *CD*. (habebit)
quinquaginta cubitos.
14. Quindecim Cubitorum Tapetes
ad latus *CI*. & columnæ earum
tres 20. 49. 50. & bases earum tres.
15. In altero latere *DK*. erunt Ta-
petes quindecim, & columnæ
earum tres 40. 51. 52. & bases ea-
rum tres.

Facies & Atrium Templi, in cujus
Australi plaga contra Meridiem
erunt tentoria de byfso retorta:
centum cubitos unum latus te-
nebit in longitudine.

Et columnas viginti cum basibus to-
tidem æneis, quæ capita cum
cælaturis suis habebunt argen-
tea.

Similiter & in latere Aquilonis, per
longum erunt tentoria centum
cubitorum, columnæ viginti &
bases æneæ ejusdem numeri, &
capita earum cum-cælaturis suis
argentea.

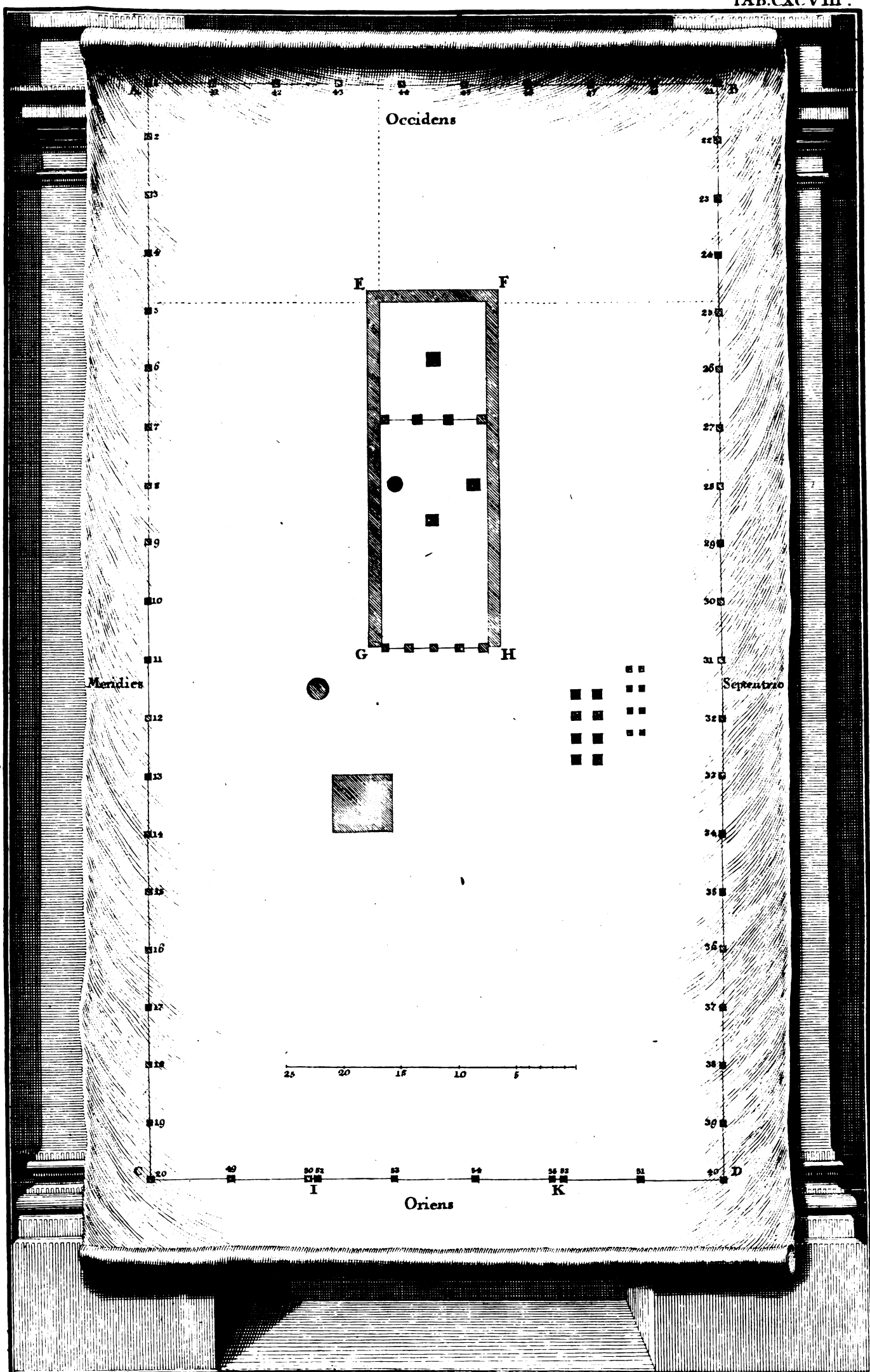
In latitudine vero atrii, quod respi-
cit ad occidentem erunt tentoria
per quinquaginta cubitos, & co-
lumnæ decem, basesque toti-
dem.

In ea quoque atrii latitudine, quæ
respicit ad Orientem, quinquaginta cubiti erunt.

In quibus quindecim cubitorum ten-
toria lateri uno deputabuntur,
columnæque tres, & bases toti-
dem.

Et in latere altero erunt tentoria cu-
bitos obtinentia quindecim, co-
lumnæ tres & bases totidem.

16. In

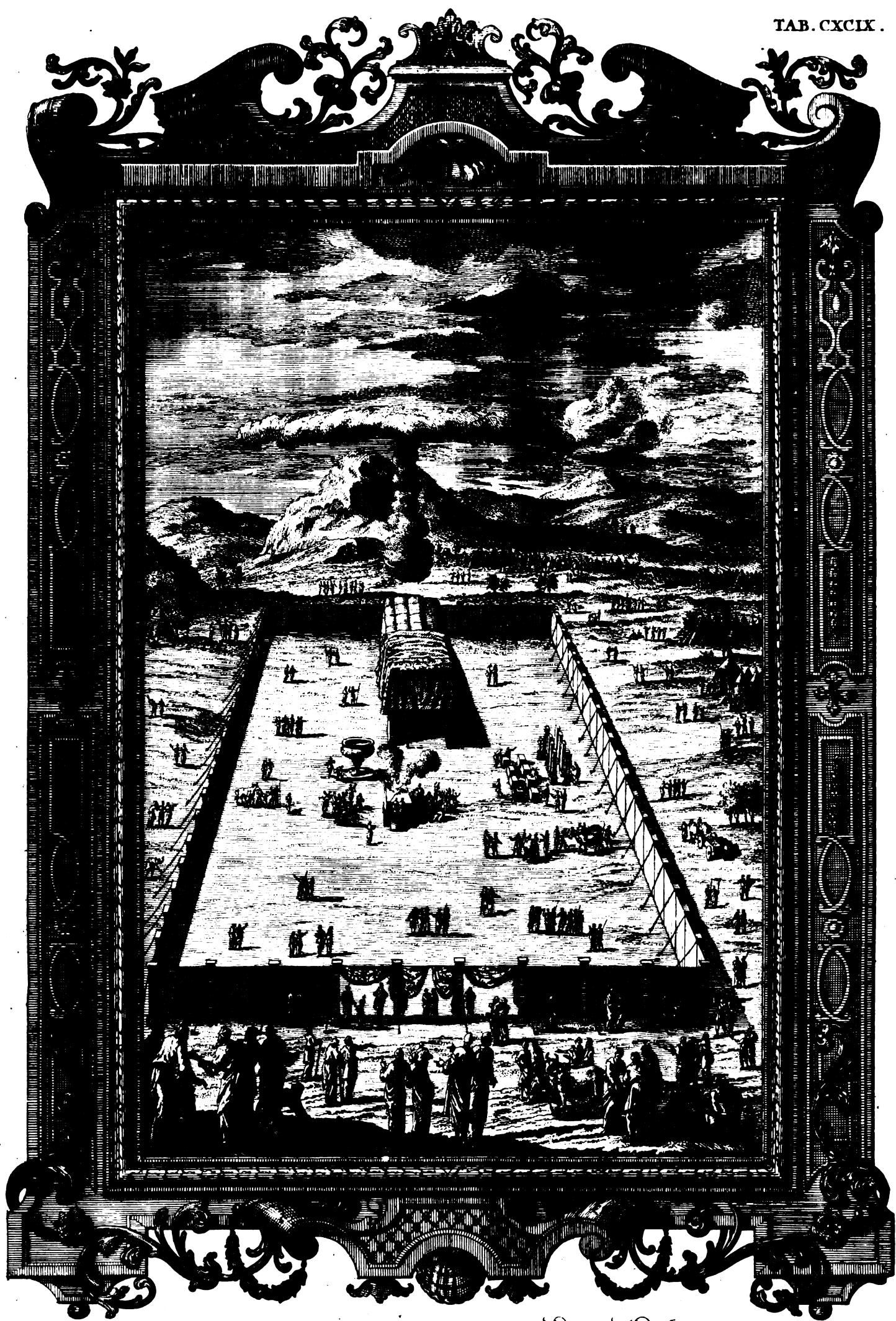

EXODI Cap.XXVII.v. 9-19.
Atrii et Tabern. Ichnographia.

II. Buch Mos. Cap.XXVII.v. 9-19.
Vorhof und Hütte im Grundriß.

M. Tyroff sculp.

EXODI Cap. XXVII. v. 9-19.
Atrii et Tabern. Scenographia.

II Buch Moses Cap. XXVII. v. 9-19.
Vorhof und Hütte im perspectiv.

M. Tyff sculp.

16. In Porta Atrii *IK*. erit velum viginti cubitorum ex hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto & bysso torta, opere acupictorio, columnæ earum quatuor 52. 53. 54. 55. & bases earum quatuor.
17. Omnes Columnæ Atrii circumquaque cincturas habebunt argenteas, uncini earum erunt argentei, & bases earum æneæ.
18. Longitudo Atrii centum Cubitorum, & latitudo quinquaginta in quinquaginta *AC. BD.* altitudo vero quinque Cubitorum, ex bysso torta, & bases earum æneæ.

In introitu vero Atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto & bysso retorta, opere plumarii, columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.

Omnes columnæ atrii per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis & basibus æneis.

In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit, fietque de bysso retorta, & habebit bases æneas.

Inuenit hic, quo se exerceat Geometra, Architectus, Opticus, Physicus, Sacrum Antiquitatum Indagator. Fuit Atrium ἄδυτον area subdialis, columnis atque Aulæis cincta undique & clausa.

LXX. αὐλή, alias προπύλαιον, cui respondet Germanicum nostrum Vorhof. Observandum heic, Ægyptiis easdem prope fuisse Templi partes, quas habuere Israelitæ, unde suspicio nascitur Clerico indulsisse DEVM populo suo, & talem prope præscripsisse cultum, quem viderant in Ægypto. Audiamus Clementem

Alexandrinum *Pædag.* L. III. c. 2. δις ναὶ καὶ προπύλαια &c. Apud quos, Ægyptios, *Templa* & *Propylea*, & *vestibula exornata sunt*, & *Luci*, & *nemora sacra*, columnis vero plurimis cincta sunt *Atria*: *parietes autem lapillis externis*, & *artificiosa pictura splendent*, ita ut nihil in iis desideres, *Auro etiam, Argento & Electro fulgent Templa.* Τα δὲ ἅδύτα χρυσοπάσαις ἐπισμαίσειαν πέπλοις, *Adyta intextis Auro obumbrantur peplis.* Apposite quidem ad rem præsentem. Fuere namque Templorum Ægyptiorum partes tres palmariæ, προπύλαια, *Vestibula, Atria*, πρόναος, quasi dicas, Pro-Templum, introitus ad interiora, & ναὶς vel σηκὸς *Templum* ipsum sacerrimo loco ἅδύτον, Aulæo separatum: hiscum comparare licet Tabernaculi nostri *Atrium, Sanctum & Sanctum Sanctorum.* Extat insignis locus apud *Strabonem* L. XVII. p. 554. Edit. Genev. μετὰ δὲ προπύλαια ὁ ναὶς &c. *Post Vestibula autem est Templum habens magnum Pronaum* πρόναον, Atrium, & *consideratu dignum penetrabile vero conueniens magnitudine, nullum autem simulacrum, aut saltem nequaquam humana forma, sed cuiuspiam Animalis ratione destituti.* Unde patet insimul insigne inter *Templa Ægyptiorum & Israelitarum* discrimen, quandoquidem illi in Adyto habuerint. Idololum ζωόμερον, hi alias longe res. Alia,

quæ alios propius tangunt, silentio prætereo.

Fuit *Atrium*, de quo in præsentiarum, 100. Cubitos longum, 50. latum, Reductione facta inuenies Longitudinem in

Mensur. Parisin.	Tigurin.
166' 6" 8'''	178' 0" 0'''

Latitudinem.

83. 3. 4.	89. 0. 0.
-----------	-----------

Porta Atrii 20. Cubitorum.

33. 4. 4.	35. 6. 0.
-----------	-----------

Fuit & Aulæum in meridionali æque ac Septentrionali longitudine 100. cubitorum, suspensum è 20. Columnis æque distantibus, axis nempe ab axi 5. Cubitis. Erant sic bini hi parietes clausi prorsus, ut nemini pateret introitus. Clausum quoque erat Aulæum Occidentale 50. Cubitos longum, è 10. Columnis suspensum, 8. nempe mediis, & 2. angularibus, quæ angulares non minus pertinent ad has 10. quam ad illas 20. Situm hunc vult Eurythmia Architectonica. Sic quoque rem explicat *Philo Vit. Mos.* L. III. fuisse in totum Columnas 60. nempe 40. in utraque longitudine, & 8. in singulis latitudinibus. Dat autem summa ex 40. & 16. duntaxat 56. Unde constat, bis numerasse *Philonem* angulares. Ad ortum, qua patebat introitus, diuisum fuit Aulæum. Pars tum meridionalis, tum septentrionalis fuit cubitorum 15. è 3. Columnis suspensa, ut media inter hæc Aulæa remanserit spatium 20. Cubitorum, Portæ loco ornatum Aulæo illo pretioso, de quo v. 16. ubi

ubi Cherubinorum nulla fit mentio. Per hoc spatium, Aulæo vel in sublime tracto, vel ad latus semoto, patebat ad atrium ipsum aditus, & omni populo portæ adstanti ad cultum ipsum prospectus. Exinde constat, non eundem ratione distantiae mutuae obseruatum fuisse ordinem in columnis lateris orientalis, ac quidem in tribus reliquis lateribus, sed duas extremas aulæi medii adstitisse quam proximè tertiæ ex tribus illis: Ita quoque rem concipit *Josephus Antiq.* L. III. c. 5. sed clarius ipsa, quam damus tum Ichnographia, tum Scenographia exprimit.

Fuit Materia Aulæorum ex nempe vel pretiosissimo Lino, vel Byssò ex Pinnis: voluntque Judæi facta fuisse in forma Retis, ut per filorum interualla potuerit omnis populus introspicere, & quæ in Atrio agebantur videre. Sed placent Clerico magis Aulæa densa, auertendo pulveri Arabiæ Desertæ aptiora, qui Sacerdotibus sacra peragentibus fuisset impedimento. Sic Aulæa vicem præbuisent murorum, quos Ægyptii habebant circa Templorum Atria, quibusue Christiani cingunt Cœmeteria.

Columnarum per totum circuitum altitudo erat 5. Cubitorum in

Mens. Parisin.

Tigurin.

8' 3" 4"

8' 9" 0"

v. 18. per Consequens & Aulæorum; duplo proin minor Tentorio Tabernaculi, quod 10. fuit Cubitorum in altitudine, ut omnis populus ab extra distinctè videre potuerit medium Tabernaculum.

Non quidem exprimitur *Columnarum*, quæ steterant in circuitu *atrii*, materia, facile tamen subsumere licet, fuisse *Lignum* sæpius jam memoratum *Schittim*: ponderosas nimis reddidisset *Æs*, de quo collecta in uniuersum 70. Talenta, 2400. Sicli Exod. XXXVIII. 29. siue 6637. Libræ impensa 5. basibus, 5. Columnarum ad introitum sancti, basibus 56. totidem Columnarum in Atrii ambitu, Aræ porro Holocaustorum & omnibus Vasis.

Et constat ex descriptione, quam nobis reliquit Moses speciatim v. 17. *Omnes Atrii Columnas circumquaque cinturas habuisse argenteas, Capitilla* item memorata Exod. XXXVIII. 28. omnia Architectonice ornata atque elaborata: *uncinos* dehinc *argenteos* v. 11. & Exod. XXXVIII. 10. è quibus suspendebantur victimæ uti ex Rabbiorum Scriptis ostendit, *Munsterus* ad Exod. XXXVIII. Columnæ cuique basis fuit ænea, cui illa fuit infixæ, & vult *Josephus* fuisse bases hasce infernè acuminatas, ut Terræ infigi potuerint, easque deauratas.

Fuere non solum Aulæa Tabernaculi funibus alligata ad *palos* terræ infixos, nostra versio habet *clauos*, *nägel*, sed & Aulæa in ambitu Atrii affixa huiusmodi palis Exod. XXXVIII. 31. plane ad eum modum, quo militum tentoria solent firmari, ne subuertantur à Ventis.

In quo præcisè loco Atrii *Tentorium Tabernaculi* steterit haud memoratur in Sacris: Si *Philoni* Lib. III. *Vit. Mos.* fides est, & qui eum sequitur *Bonfrerio* ad Exod. XXVII. 9. ab Aulæis tum Meridionali, tum septentrionali ambitus distabat 20. Cubitis, à pariete Orientali 50. ab Occidentali 20. *Bonfrerius* equidem, à *Lundio* refutatus, versus occasum numerat 10. & versus ortum 60.

Neque id denique silentio est prætereundum, *Ortum* semper respexisse anteriorem partem siue portam Atrii, uti & Sanctum, Sanctissimum vero *Occasum*, ut Oriens Sol structuram Tabernaculi irradiauerit ab ante, Occidens à tergo. Eundem prorsus situm habuit Templum. Et est conjecturæ locus, vertisse Judæos ex diuino præcepto vultus suos ad occasum, si quando precibus DEI Gratia imploranda fuit, ne inciderent in Heliolatram, Gentibus familiarem, unam ex maxime monstrosæ Idololatriæ speciebus v. *Selden* de *Dis Syris Proleg.* c. 3. & *Syntagm.* II. c. 8. *Sylu. Theol. Symbol.* n. 56. Tunc nempe hic situs obseruari debuit, si quando fuerunt in ipso tentorio, vel Templo, aliàs facies vertenda ipsis fuit in castris, vel extra ea degentibus ad locum Tabernaculi vel Templi.

TAB. C C.

Exod. Cap. XXVII. vers. 20. 21.

Præcipies quoque tu filiis Israel, ut adferant tibi Oleum oleæ, purum & contusum, ad luminare, ad accendendum lucernam jugiter.

In tentorio constituto extra velum, quod est juxta Testimonium, ordinabit eam Aharon & filii ejus à vespera usque ad mane coram DOMINO —

Præcepit filiis Israel, ut afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum piloque contusum, ut ardeat lucerna semper.

In tabernaculo testimonii, extra velum quod oppansum est testimonio; Et collocabunt eam Aharon & filii ejus, ut usque mane luceat coram DOMINO.

DE Diei totius siue *ωχθημέρα* diuisione in suas partes, *Vesperam* & *Mane* egi alibi.

Est vero Oleum *ῶν* utilissimum Generi Humano liquor, fructibus Oleæ expressus, *Oleum oliuarum* hinc ad differentiam aliorum oleorum ex vegetabilibus, dictus, cum Vino, Pane, Melle, Lacte, de prerogatiua certans. Ejus dantur inprimis ratione Graduum bonitatis tres species. 1. Nobilissimum, laudatissimum, & defæcatissimum, quod prima preli unda, & quasi sponte profuit, *πρώτη πον*, der *Vorlast*, *Vorlauff*, *Oleios*, *gleucinum*, h. e. mustum expressum, antequam calcantur oliuæ, *Huile vierge*, i. e. Oleum virgineum. 2. *Iteratiuum*, quod est secundæ pressuræ, quod ex reliquis fracibus premitur, grauiori pondere & mole, *tortium Oleum*. 3. *Tertiatiuum*, quod est tertiæ pressuræ *Job. Baubin. Hist. Plant. L. VI. p. 13. 17.* Bina postrema non prelum duntaxat exigunt, sed & Ignem, dum vel torrentur Oliuæ, vel Aqua affusa feruida miscentur. *Pomet Hist. Nat. des Drog. L. VII. c. 53. p. 240.*

Aliam Olei varietatem, siue distinctionem, suggerit Textus, nempe in *contusum* & *pressum*. Oleum Lampadibus sacris, de quo hic, adhibendum, non premebatur in molâ, preloue, ut hodie, sed tundeatur, cum oliuis nempe in mortario. Neque oliuæ debebant esse immaturæ nimis & acerbæ, nec maturæ nimis ad nigredinem vergentes, tales, ex quibus collectum *oleum omphacinum* dictum, omnium præstantissimum.

Est *Olea ipsa*, satiuia nempe *ῶν* præstantissimum illius succi parens, Arbor mediocris,

haud valde patula, perennis viroris, *Trunco* femore humano plus minus crasso, magna ex parte nodoso, materie æqualiter spissa, satis solida, alicubi & crispa & intorta, gustu amaricante, colore inter flauum & spadiceum fere medio, nonnunquam etiam maculis utriusque coloris inuicem conuolutis conspersa, præsertim cum ad justam ætatis consistentiam peruenit. *Cortex* tam trunco quam ramis obducitur, coloris cinerei, læuis, glaber. *Folia* oblonga & angusta, salignis ferè similia, acuminata, incisuris ac manifestis venis, excepto unico neruo insigni à pediculo ad acumen excurrente, carentia, crassa, rigida, supernè coloris atrovirentis, vel in viridi flavescentis, inferius canescunt, nullis tamen pilis obsita, tam breuib. pediculis hærentia, ut surculis quasi inserta videantur; ex quorum alis proferuntur Pediculi, quibus *Flores* racematim cohærentes sustinentur, albicantes, sambucinis similes, è quatuor foliolis fructus rudimentum complectentibus contexti, *Cordo* muscosi; Flosculis succedunt *Fructus* figuræ ovalis, aut glandium fere, magnitudinis variæ, ad Prunam usque surgentes virides primum, post flauicantes, per maturitatem purpurascetes, tandem & nigricantes, sapore valde acri & amaro, nauseosi quid habente, carne primum dura, maturitate molli ac pingui, ossiculum lignosum, oblongum, utrinque acuminatum, & in hoc proportionatum unicum nucleum habente. Qui in iis continetur succus pinguis *Oleum* fit dulce, aquosus, qui amarus, *amurca*. *Radices* sunt partim rectæ, partim obliquæ, in summo cespitè obhærentes, materia, ut Trunci, solida. *Job. Baubin. Hist. L. VI. c. 1.*

TAB. CCI.

Exod. Cap. XXVIII. vers. 5. 6. 8. 9. 10. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

<p>5. Et hi accipient aurum, & hyacinthinum (sericum) & purpureum & coccinum bis tinctum & byssum.</p> <p>6. Humerale facient ex Auro, hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto atque bysso torta opere textorio polymito.</p> <p>8. Textura polymita limbi illius, quæ est supernè in eo, sit quemadmodum opus ejus, quin ex ipso sit, nempe ex Auro, hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta.</p> <p>9. Accipies quoque duos lapides Schoham, & exsculpes in eis nomina filiorum Israel.</p> <p>10. Sex nomina illorum in Lapide uno, & sex nomina reliqua in Lapide altero, secundum Generationes illorum.</p> <p>15. Facies deinde Pectorale Judicii opere textili polymito, quemadmodum opus Humeralis facies illud, nempe ex Auro, hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta facies illud.</p> <p>16. Quadratum erit & duplicatum, palmum habens in longitudine sua, & palmum in latitudine sua.</p> <p>17. Quod implebis gemmarum in-
fitione, quatuor videlicet ordinibus Gemmarum, Ordo Sardonychis, Topasii, & Smaragdi, ordo unus.</p>	Accipientque Aurum & hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum & byssum. Facient autem super humerale de auro & hyacintho, & purpura coccoque bis tincto, & bysso retorta opere polymito. Ipsa quoque textura, & cuncta operis varietas, erit ex auro & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto & bysso retorta. Sumesque duos lapides Onychinos & sculpes in iis nomina filiorum Israel. Sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero juxta ordinem natiuitatis eorum. Rationale quoque judicii facies opere polymito, juxta texturam superhumeralis ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto & bysso retorta. Quadrangulum erit & duplex, mensuram palmi habebit, tam in longitudine quam in latitudine, Ponesque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis Sardius & Topazius & Smaragdus.

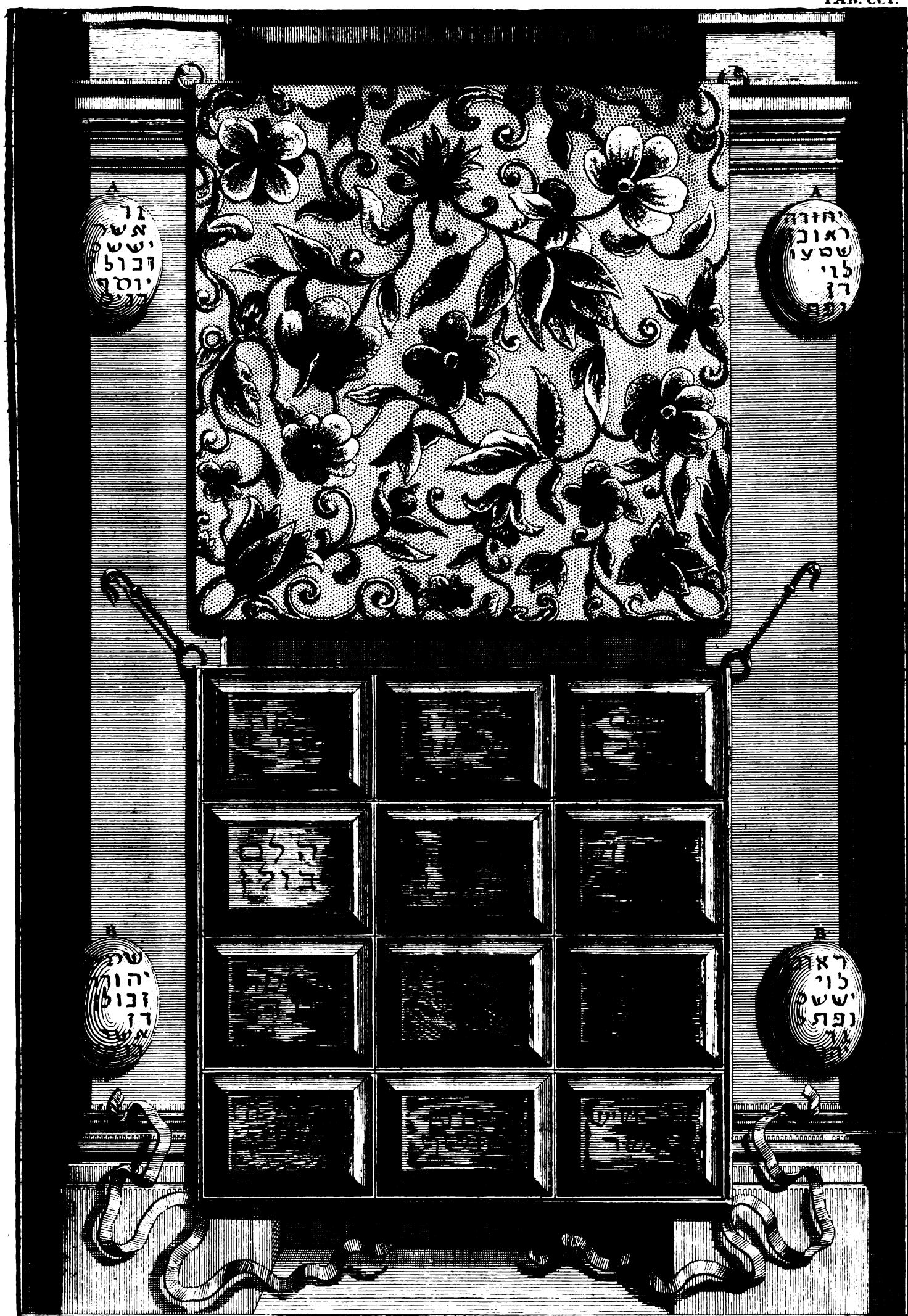
18. Secun-

EXODI Cap. XXVII. v. 20.
Oleum ex Olea.

II. Buch Mosi Cap. XXVII. v. 20.
Öl von Öl-Bäumen.

G. D. Heuman sculp.

EXODI Cap. XXVIII. v. 8 - 20.
Pectorale Aharonis.

II. Buch Mos. Cap. XXVIII. v. 8 - 20.
Aarons Brust - Schildlein.

G. D. Heuman sculp.

18. Secundus ordo Carbunculi, Sapphiri & Adamantis.
19. Intertio ordine Lyncurius, Achates & Amethystus.
20. In quarto ordine Hyacinthus, Onyx & Jaspis, auro erunt inclusi palis suis.

- In secundo Carbunculus, Sapphirus & Jaspis.
- In tertio Ligurius, Achates & Amethystus.
- In quarto Chrysolitus, Onychinus & Beryllus inclusi auro erunt per ordines suos.

Superfedere facile possem Commentario in v. 8. 9. 10. ut et 5. 6. quoniam de *hyacinthino* (serico) *purpureo*, *coccino bis tincto*, & *byssu* actum ad Exod. XXV. 4. & de *Lapide Schobam* ad Gen. II. 12. Id tamen silentio præterire nequeo, sibi vel non constare vernaculam nostram versionem, vel constare quam optime, dum in Genesi Hebræum nomen seruat, heic vero per *Onychem*, *Onychelstein* interpretatur, innixa, ut quidem autumo, autoritate *Josephi*, *Aquila*, *Hieronymi*, qui *σαρδόνυχα*, *Sardonychem* habent. Latinâ utrobique seruante *Schobam*, & meo iudicio melius, donec demonstratiue simus conuicti, qualisnam hæc sit gemma, *Smaragdus*, quem vult *Relandus*, vel alia.

Materiam ex qua *Pectoralis* remitto ad locum Exodi supra citatum, & mylticum sensum linquo Theologis, non considerans, nisi facerimæ Tabulæ dimensionem, & Gemmas ei infertas. Occurrit Vox *רַחֵם*, quam non uniformiter interpretantur omnes, ut nec latina nostra conueniat vernaculæ. Habet illa *Palmum*, quæ vox proprio sensu notat digitos quatuor transuersim junctos, *eine flache Hand breit*, unde & *Lutherus*: *eine Hand breit*, & apud Hebræos fuit $\frac{1}{2}$. Cubiti. Propius scopum tangit vernacula nostra, quæ habet *eine Spange*, *Spanne*, interuallum à maximo digitorum manus extensæ ad minimum: sed est & hæc significatio vaga. Fuit *רַחֵם* *spitbama*, *dodrans* dimidium cubiti. Conferendus *Josephus Ant.* L. III. Longitudo proin hujus mensuræ 9. II $\frac{1}{2}$. Mensuræ Parisinæ. 8. 9. Tigurinæ.

Sunt adeo obscura *Gemmarum XII.* Pectorali insertarum nomina, quicquid definiant positiuè Versiones, ut cum ipso Ceremoniali cultu, imo & cum fulgore illo miraculoso, quo, Deo victoriam promittente, veluti arsisse dicuntur *Josepho Ant.* L. III. c. 9. periisse & euaniisse videantur. Optimi forsan Interpretes, ad *συμμετολογίας* usque supersticiosi, Judæi nempe, obscuritatem non minuunt, sed augment. Quæ huic *Sarda* est, alii nominatur *Rubinus*, *Topasius* tertio. Non tamen intactam linquemus materiam, quæ fori est *Physici*, visuri, an quid certi ex tenebris hisce protrahi queat. Sequemur autem, ut solemus, sacri ipsius Textus ordinem.

I. Primæ seriei prima Gemma est *אֶמֶת* *Odem* LXX. *Σάρδιος*, Latinæ nostræ *Sardonix*, vernaculæ *Sarder*, aliis *Sarda*, *Sardier*, *Sardiss*, *πρωτός τῷ εἶδει καὶ αἵματός τῆς Σαρδίου τῷ ἰχθύϊ τῷ τετραρχουμένῳ ἰονός*, *Epiphanio*, sed ineptè, etymologizante: potius enim nominis sui natales deriuat hæc Gemma à loco. *Sarda gemma vulgaris, & primum Sardibus reperta, sed laudatissima circa Babyloniam, cum Lapidinæ quædam aperirentur, berens in Saxi corde.* *Plin.* L. XXXVI. c. 7. Sed & hic collimasset propius, si *Sardiniam* quæsiuisset, quod vult *Salmasius* in *Solin.* 128. Sane Græci *Σαρδόνιον* vocant, & *Sardam Terram*, quæ certo *Sardinia* est, legimus item *Sardinium agrum*, *Sardinia*, *Σάρδην γῆν*, cur non & *σάρδην λίθον*? Aliam, ut de nominum prima origine disceptant & gentes, & Philologi, originem habet *Braunius Vest. Sacerdot.* L. II. c. 8. à voce Hebræa *רַחֵם* *Sered*, quæ rubrum colorem significat, ad imitationem forte *רַחֵם* quod deriuant ab *רַחֵם* *rubuit*, Onkelosi item *רַחֵם* *Samkan* à *רַחֵם* *rubuit*, Latina nostra *Sardonychem* mutuo petiit à *Josepho*, qui tamen alibi hanc vocem, *σαρδόνυξ*, tribuit lapidi *Schobam*. Sed notandum, differre *Sardonychem* à *Sarda*. Est autem *Sarda* veterum eadem gemma, quæ nobis hodie *Corneolus*, *Carneolus*, *Carneola*, *Corneolus*, *Carneol.* *Abarbaneli* placet heic *Granatus*, *Rabbinis* aliis *Rubinus*, in eo congrui omnes, rubere. Placet & ruber hujus Gemmæ color *Braunio*, licet ei in mentem prius venerit, posse per *רַחֵם* intelligi Gemmarum Principem *Adamantem*, imo forte hunc ipsum nominis sui originem arcessere ab *Odem*, potius quam à *δαμάω*, *vinco*, quasi sit inuicta prorsus duritie, ut & hoc respectu referat *Rubenem*, *Jacobi primogenitum*, cui hæc prima gemma adsignatur, quem ipse moribundus pater appellat *robur suum*, *præcipuum robore* Gen. XLIX. 3. significare etiam Radicem *רַחֵם* non semper colorem rubrum, sed sæpe insignem fulgorem, quæ Adamanti competat præ aliis Gemmis.

II. *פִּתְדָּה* *Phitdah* secundus in primo ordine lapis; LXX. *Josepho*, plerisque Interpretibus, in nostris quoque binis Versionibus, est *τόπας*, *τοπάσιος*, *Topasius*, *Topass*, *Topasier*, quod nomen plerisque Nationibus receptum ab ipso Hebræo *פִּתְדָּה* deriuat *Braun.* Vest. Sac. L. II. c. 9. Hunc etiam rubrum volunt quidam ex Veteribus, imo Carbunculo magis rubicundum, *ἐρυθρον τῷ εἶδει ὑπὲρ τὸν Ἀνθράκω*. Sed male. Fuit Veterum

Mmm

terum

terum Topasius viridis *Plin. L. XXXVII, c. 8. Egregia etiam nunc Topazio gloria est, suo virenti genere - - Ejus tota similitudo ad porri succum dirigitur.* Ideo & Vitri colorem referre dicitur, unde & à Græcis ὑαλοειδής, & ὑάλα παρμυφής, vitrei coloris, vitro similis *Orpheo, Diodoro Siculo*, aliis, cluet. Sed ita videtur virere Topasius, ut aliquid ex auri colore trahat, ideoque olei recentis virorem habere dicatur. Hinc *Alexander Polybistor* apud *Stephanum* ὁμοιον τῇ χροῖ τῇ τῆ νέε ἐλαίᾳ. *Strabo L. XVI.* λίθος δ' ἐπὶ διαφανής, χρυσοειδής, ἀπολάμπων φέγγος ὅσον μαθημέραν μὲν ἔραδειον ἰδεῖν ἐστὶ. *Est autem lapis pellucidus, Auro similis, splendore tanto refulgens, ut interdum videri vix possit.* Hæc fortassis causa, quod recentiores Lapidarii crederent, *Topazium* esse *Chrysolithum*. Nam hodiernorum *Topazius* est Veterum *Chrysolithus*. Et effecit Topazii Viror, quod aliqui ex secunda hac gemma fabricarint *Smaragdum*. Onkelos vocat ירקן *Jarkan*, quo quidem viridis etiam indigitatur color. Samaritana Versio habet *Simmach* סמך. Etiam Judæis Doctoribus סמך est viridis, & *Simeonis*, cui hæc Gemma assignatur, vexillum viride. Petit autem originem suam *Topazius* non tam ab Hebræo סמך, quam ab insula *Topazio*, quæ Rubri Maris est, Arabiæ olim accensita, unde apud *Jobum XXVIII. 19.* mentio fit סמך *Topazii Arabici.*

III. ירקת Bareketh vario sub Schemate, imo variis nominibus se præsentat atque coloribus. Seruat Syra Versio Hebræum *Borco*. Latini Interpretes faciunt inde *Carbunculum*, qui etiam placet *Abarbaneli* קרבנקלו: Arabes *Topazium*: *Rabbob Schemoth* דייקנתין *Dijakinthin*, quo corrupto nomine haud dubiè intelligitur *Hyacinthus*. *Targum Hierosolymitanum* & *Jonathan* seruant Hebræum ברכתא *Beraktba*. Onkelos ברקן *Barkan*, Samaritana סמכמך *Sammachmach*. LXX. *Josepho, Hieronymo, Vulgate, Luthero*, binis nostris Versionibus & plerisque Europæis placet *Smaragdus*, quod præ aliis gemmis insigni fulgore gaudeat, à בך splendore, sane *Orpheo* cluet ἀγλήεις Μάραγδος, splendens *Smaragdus*, *Epiphonio* διειδής καὶ εἰσβιον pellucidus & splendens: *Martiali*

Gemmatum Scythicis ut lucet in ignibus Aurum.

Imo vero Græcorum σμάραγδον, Μάραγδον, Latinorum *Smaragdum*, quod nomen plerique seruant Europæi, ab ipso ירקת deriuat *Braunius*. Hypothesi hac stante fuit hic lapis viridis.

IV. Siue in secunda serie primus נֶפֶךְ *Nophech*, πολύσημος & hic, πολύχρους καὶ πολύμορφος. Habet Onkelos אִזְמַרְגִּדִּין *Izmargedin, Ismaragdin, Ismured*, i. e. *Smaragdum*. Arabes *Cacble*, *Paraphrastes Cant. V. 14.* כחלי *Cachale*: *Junius* & *Tremellius Chrysolithum*: Latina nostra *Carbunculum*, Vernacula *Rubin*, secuta utraque τὰς LXX. *Josephum* & *Epiphanium*, apud quos legitur ἀνθραξ. Galli & *Deodati Escarboncle*. *Targum Hierosolymitanum* כדכרנא *Cadcarna*, voce

corrupta ex καρχηδών, *Carchedonius*, qui & *Carbunculum* notat. Est autem veterum *Carbunculus* modernorum *Rubinus*.

V. Siue Seriei secundæ secundus ספיר *Saphir*, pro quo Syrus habet *Saphilab*, *Josephus Jaspis*, confundens hunc manifeste cum Pectoralis ultimo; Arabes *Maba*. Est hic omnium ferè maximè cognitus, imo extra controuersiam positus, retinuitque ἀγαθὴ τύχη apud gentes plerasque & nomen & significationem. Consentunt *Hieronymus*, Versiones omnes Europææ, ipsi Judæi, exceptis *Targum Hierosolymitano, Jonathane* & *Rabbob*, qui habent ספירוניו *Saphirunin*, סמפורינא *Sampurina* & סנפירינן *Sanperinun*, quas voces nemo non videt corruptas ex *Saphiro*. Attamen quæritur, qualisnam heic intelligatur *Saphirus*? *Album* vult *Jonathan*, quales reuera dantur. Sic locus datur conciliationi cum iis, qui ex quinta hac gemma faciunt *Adamantem*. Seligit *Abenezra Saphirum rubrum*, nixus *Thren. IV. 7.* *Candidiores erant Nazaræi ejus niue, lacte nitidiores: rubebant specie præ Margaritis, polities eorum Saphiro* (similis erat). Imo transit mystica magni *Coccei* Theologia ad ipsum *Rubinum*, ut cum rubro hujus gemmæ colore conferre possit pretiosissimum CHRISTI Sanguinem. *Philoni L. I. Legis Allegor.* placet viridis color, ὁ δὲ σάπφειρος πράσινος λίθος ἐστίν. His non obstantibus seligitur heic cœlestem Saphiri colorem. Ad eum nos ducit manu veluti *Exod. XXIV. 10.* *Erat sub pedibus ejus opus quoddam lapideum Saphirinum, & quasi ipsum Cœlum clarum, ubi Cocceus, sub pedibus est laterculus Rubini.* Porro *Ezech. I. 26.* *Supra extensionem autem, quæ erat super caput eorum, species veluti lapidis Saphirini.* Nemo non nouit, Cœli, id est, Aeris expanso competere colorem cœruleum, siue Saphirinum. Veteres si consulamus Historiæ Naturalis Scriptores, videbimus Saphirum cœruleum. *Ceruleæ & Saphri raroque cum purpura* *Plin. L. XXXVII. c. 9.* πορφύρεϊς *Theophrasto* & *Epiphanio*. Et *Isascharis* vexillum, si vera est traditio *Rabbob*, in vexillo suo cœruleo depingi iussit *Solem* atque *Lunam*.

VI. יָהֳלֹם *Jabalom*, secundi ordinis tertius, ex mente LXX. *Vulgate, Hieronymi, Epiphani*, & Gallorum est *Jaspis*: *Josepho Saphirus*; *Rabbob Izmaragdin* אִזְמַרְגִּדִּין, Arabibus *Babar-Man* i. e. *Rubinus*: *Targum Hierosolymitanum* אֶנְ עֵינָא *En Epla oculus vituli*: *Broughtono Sardonyx*. Placet vero binis nostris versionibus, *Abarbaneli, Abenezra, Luthero, Belgis, Junio, Anglis*, aliis, *Adamas*. Habet hæc, ut aliæ opinionones, suas difficultates. Et memoratu est dignum, Johannem *Apoc. XXI.* nullam prorsus facere mentionem *Adamantis*, quum tamen communiter velint Interpretes, Euangelicum hunc Prophetam in XII. Gemmarum enumeratione digitum intendisse ad ipsum Pectorale. Et prætendunt nonnulli, in Sacris *Adamantem* non intelligi per יָהֳלֹם sed quidem per

per **אֶמֶת** Amos VII, 7. ubi pro Adamante sumitur à LXX. Orientalium Linguarum gnaris è contra reddentibus eam vocem *Plumbum* vel *Stannum*, quibus pollicem premit & nostra Tigurina. Et, ne Adamas excludatur nobilium atque Sacrarum Gemmarum numero, *Braunius* ipsam *Adamantis* vocem deducit à **אֶמֶת** formando inde primum *balam*, *alma*, *almas*, quæ nomina Turcis hodie atque Persis denotant *Adamantem*, & ex *Almas* *Adamas*. Intercedunt & Etymologi deducendo **אֶמֶת** ab **אֶמֶל** *confringere*, *contundere*, voce inuictissimo i. e. durissimo Lapidi congrua: dico, potius durissimo, figmentum enim est inuicta illa, nec nisi hirci sanguini cedens durities, & Allegoria illa ad inuictissimum sanguinem ac Verbum CHRISTI, qua passim **Ἀφίλοσοφοι** utuntur Concionatores, stramineo plane, certe non Adamantino fundamento nixa. Placet imprimis hæc Fabula *Hieronymo*, qui eam hausit ex *Plinio* L. XXXVI. c. 4. *Incudibus hi deprehenduntur (Adamantes) ita respuentes ictum, ut ferrum utrinque dissultat, incudesque ipsæ dissiliant* — *Siquidem illa inuicta vis duarum violentissima natura rerum ferri ignisque contemptrix, hircino rumpitur sanguine, nec aliter quam recenti calidoque macerata, & sic quoque multis ictibus tunc etiam, præterquam eximias incudes malleosque ferreos frangens.* Militat insuper pro Adamante purissima, albissima & fulgidissima ejus substantia, & necessaria gemmæ nobilissimæ in Pectorali præsentia. Seligat quod volet quisque. Suo trahatur quilibet illectamento.

VII. In tertia serie primus **אֶמֶת** *Lescbem* nullibi nisi heic loci in Sacris memoratus, inde non sit mirum, tot & tam varias de voce **אֶמֶת** *λεγομένη* circumferri opiniones. Apud Arabes legitur *Geza*, Latinos *Ligurius*, Syros *Kamkamun*, quod Latini vertunt per *Achatem*: *Targum Hierosolymitanum* *Zuzin*; *Abarbanelem* **מַטִּיפָא** *matista* pro **אֶמֶת** *Amethysto*, in *Rabboth Schemoth* **כֹּחַל** *Cochalin*, est autem **כֹּחַל** *Cochal Carbunculus*, Tigurinæ nostræ utrique placet *Lyncuritus*, *Lyncurer*. Nititur autem approbatione LXX, *Josephi*, *Epiphanii*, *Hieronymi*, *Vulgatæ*, *Lutheri*, & assensu plerarumque Versionum Europæarum. Apud *Jonathanem* legitur **קַנְבִּירִינִן** *Kanchirinun* forte pro *Linchirinun* sic & *Onkelos* **קַנְבִּירִי** pro *Linchire*, nempe ex *Lincurius*, *Lyncurius*, **λινύριον**, **λίγυρον**, **λινύριον**. Sed dabimus, quadrare *Lyncurium* **אֶמֶת** *Lescbem*: Nondum tamen habemus, quod desideramus. Dic, qualisnam sit hic Lapis? Nam est Vox hæc, si quæ alia, **πολύσχημος**. *Gesnerus* noster *Lyncurium* vult esse *Succinum*, *Agd-Bernstein*, autumatque, ipsum Germanorum veterum Synonymum *Gles* natum ex Hebræo *Lescbem*, quod tamen verisimilius longè deriuari debet à Teutonum *Glass*. Sed præterea neque ad Gemmas vulgò dictas pertinet *Succinum*: Alii ex *Lyncurio* fabricant *Achatæ* vel *Jaspidis* Genus *Lyncis* ad instar, vel *Pantheræ* maculo-

sum. Alii fingunt Lapidem ex urina *Lyncis* genitum, si fabulis fides, quas narrant *Ælianus Animal.* L. IV. 17. *Theophrast.* L. XVII. *Plin.* L. VIII. c. 38. *Plutarchus*, *Aristoteles*, alii. Verbo: ignotus nobis penitus veterum *Lyncurius*, neque admittendus pro eo ita dictus *Belemnites* seu *Lyncis Lapis*, *Luchsstein*, omnibus Gemmæ characteribus destitutus. Propius scopum feruisse videtur *Braunius*, qui ex *Lescbem* facit *Hyacinthum*: simile quid jam olim suboluit *Epiphanius*: nec destituuntur hi rationibus. *Hyacintho* si heic non, nullibi est locus in Pectorali, & tamen nominatur expresse *Hyacinthus* **ὑάκινθος** Apoc. XXI. Accedit autoritas *Hieronymi* Epist. ad *Fabiolam*. Et *Hyacinthus* quidem, cujus variæ sunt species, intelligi potest flauus, coloris reuera succinei, vel rubro flauus, ignis instar micans, sicque succino prope, Carbunculo propius, accedens.

VIII. **שֶׁבֶבֶה** *Schebbo*, in tertia serie secundus nullibi nisi heic in sacro codice memoratus. Hunc vocat *Paraphrastes* in Cant. V. 14. **אֶסְפֹּר** *Espor*, intelligens *Sapphirum*, *Abarbenel* **מַגְנֵטָא** *Magneta*. Sed est *Magnes* ita dictus à Gemmarum classe remotus; *Onkelos* **טַרְקֵיָא** *Tarkeja*, *Jonathan*, **אַרְכִין** *arkin* pro *Tarkin*, quod videtur denotare *Turcoidem*. *Josepho* arridet *Amethystus*, Judæis modernis *Topasius*, *Targum Hierosolymitano* **בֶּרְיִלִין** *Beryllus*, cujus etiam mentio fit Apoc. XXI. *Broughtono* *Chrysoprasus*. Nobis Tigurinæ in utraque Versione, sed quoque LXX, *Vulgatæ*, *Hieronymo*, *Epiphanio*, *Junio*, *Luthero*, Europæis plerisque *Achates*, qui, si quis alius, multorum est generum, colorum, figurarum. Exhibet is Cælum, Stellas, Nubes, Aues, Arbores, Terram, Aquam, Flores, oppida, Rupes, Homines, Animalia. Sed quoque Lapidem *Schebbo* **פֶּלֶאֶרְסֶן** facit *Rabboth Bemidbar*, in primis albo & nigro mistum, quale fuit & *Goditica* *Tribus* vexillum.

IX. **אֶחְלָמָה** *Achlamah* Lapis nonus, siue in tertia serie tertius, rursus **אֶמֶת** *λεγομένης*, *Targum Hierosolymitano* est **סַמְרַגְדִין** *Smaragdin*, *Smaragdus*, *Paraphrastæ* Cant. V. 45. **טַבַּג** *Tabag* quod corruptum videtur ex **אֶחָט** *Achat*, vel **טֹפָאז** *Topaz*, *Topasio*. *Jonathan* & *Onkelos* habent **עֵין עֶגְלָא** *Een Eglā*, *Oculus Vituli*, & sic quoque Syrus. Sed ex his omnibus nil hætenus prolucet clari. *Josepho* placet *Achates*, Tigurinæ nobis *Amethystus*, qui rursus nitimur auctoritate **אֶמֶת** LXX. *Epiphanii*, *Vulgatæ*, *Hieronymi*, *Lutheri*, aliasque Versiones habemus sequaces, & ex Judæis *Rabboth Schemoth*, ubi legitur **הַמִּיטִינִן** *Hamifin* pro **הַמִּיטִיפִין** *Hamitifin*. Erit igitur **אֶחְלָמָה** violacei seu violaceo-purpurei coloris, **ὀνωπὸς τῇ χροῖᾳ** *Theophrast. de Lapid.* Sane in *Rabboth bemidbar* vexillum *Tribus Naphthali* colore est vini rubelli: & *Amethystum* in recensione sua haud omittit *Johannes* Apoc. XXI.

X. **תַּרְשִׁיֵּשׁ** *Tharschisch* quartæ seriei primus, memoratur alibi quoque in Sacris, uti *Ezech. I.*

16. Cant. V. 14. Dan. X. 6. ubi LXX. Hebræum nomen seruantes, ut & *Theodotio*, *Symmachus*, habent *ταρσεῖς*, sed iidem Ezech. X. 9. & XXVIII. 13. per *ἀνθρακας*, *Carbunculum*, vertunt. Belgis placet propter nominis affinitatem *Turcois*. Veteres si consulas, inuenies in *Onkeloso* & *Targum Hierosolymitano* קרום ימא *Kerum jama*, non, ut *Gesnerus* legit *Karus jama*, in *Jonathane* ימא רבא *Kerum jama rabba*, in *Rabboth Schemoth* כרוםטסין *Kerumtassin*, *Abarbanele* פירל *Pirle* pro *Beryllo*; unde & *Junius*, *Deodatus*, alii seligunt *Beryllum*, *Aquamarina* Italis. *Jonathan* in Cantic. V. 14. habet פרוזאג *Perozag*, quo nomine forsitan intelligit *Prasium*. *Jachias* in Dan. X. 6. vult *Hyacinthum cœruleum*, subscribente *Bocharto*, *Coccejus Sardonychem*. Latina nostra discrepat à vernacula, dum illa dat *Hyacinthum*, hæc *Turcoidem*, *Türkiss*. Placet *Braunio Chrysolithus* post LXX, *Josephum*, *Epiphanium*, *Hieronymum*, *Vulgatam*, quibus & sese associant Galli atque Angli. *Chrysolithum* quoque inuenias Apoc. XXI, 20. Est autem *Chrysolithus* veterum aurei coloris gemma, quæ Gemmariis modernis *Topasius*.

XI. שחבם *Schobam*, obuius est Gen. II. 12. Exod. XXV. 7. XXVIII. 10. variat, si quis alius. Judæi inde fabricant *CrySTALLUM*. *Rabboth Schemoth* פראלוקין *Pralukin* forte pro פראלוקין *Berulin*, *Beryllo*; ita & *Onkelos* בורלא *Burla*, & *Jonathan* בריליות *Berilith* *Cbalab*, Arabes *Belur*, quæ omnia redeunt ad LXX βερύλλιον. Idem forsitan vult *Paraphraſtes* Cant. V. 14. qui habet מריבג *Meribag*, forte pro ברילז *Berilaz*, & *Targum Hierosolymitanum* בדולחא *Bedolcha*, forte pro ברולחא *Berolcha*, licet Gen. II. 12. בורלחא expresse distinguatur à שחבם. Placet & *Broughtono Beryllus*. Ast *Relando* post *Philonem* L. III. Vit. Mos. *Smaragdus*. Rationes expositæ sunt alibi. Nodum forte omnium optime soluere possent nobis Judæi LXX. viralis Authores, nisi & hi à seipsis differrent, & hoc ipso hæsitantiam suam clarè ostenderent. Nam I. Chron. XXIX. 11. seruant originalem vocem ססאם Gen. II. 12. vertunt *πράσινον* Exod. XXV. & XXVIII. *σμάραγδον* Ezech. XXVIII. 13. *Σάπφειρον*. Job. XXVIII. 16. *ὄνυχας*. Exod. XXVII. 7. & XXXV. 9. *Σάφειρον*. *Onychem* seligunt quoque *Tigurinæ ambæ*. Jungit *Braunius Sardium* & *Onychem* faciendo *Sardonychem*, idque post *Josephum*, *Hieronymum*, *Aquilam*, *Vulgatam* & LXX, qui habent *ὄνυχιον*. Foret proin hæc gemma rubra ut *Sardius*, & alba ut *Onyx*. Dantur quidem & *Sardonyches* radice nigra, quæ respondere possent vexillo *Josephi* nigro, prouti

pingitur in *Rabboth Bemidbar*. Meminit & *Sardonychis* *Johannes* Apoc. XXI. Pondus insuper addit, quod tum *Onyx*, tum *Sardonyx* Gemmæ sint sculpturis præ aliis aptæ. Abyssinis denique arridet *Rubinus*, pro quo in Alexandrino veteri Codice legitur Σοῖμ.

XII. Et ultimus in Pectorali lapis, in quarto ordine tertius, & omnium maximè cognitus est יספד *Jaspeh*, qui licet antiquo adhuc nomine *Jaspis* vocitetur, suas tamen apud Interpretes offendit difficultates. Habent LXX. ὄνυχας; sequuntur hos *Josephus*, *Hieronymus*, *Vulgatus*, *Epiphanius*, *Galli*, alii. *Targum Hierosolymitanum* מרגליתא *margalitba*, *Rabboth Schemoth* מרגליתות *margalitbot*; *Jonathan* מרגנית *marganith*, addita voce אפנטורים *Apanturim*, quæ indicio nobis est, intellexisse eum non tam *Margaritas*, quam generali nomine gemmam & quidem *Pantheram*, *Pantheræ* modo maculatam, quæ inter *Jaspides* atque *Achates* quæri & inueniri potest. Omnium maximè incedimus securi, si inhæreamus *Jaspidi*, quam habent ambæ nostræ *Tigurinæ*, *Lutherus*, *Junius*, *Belga*, *Deodatus*, *Braunius* alii: & quod magnum rei addit momentum Joh. Apoc. XXI. Eandem fouere sententiam Judæorum doctissimi; vocat *Abarbanel* גספי *Gaspi*; Manent *Onkelos* & *Jonathan* in suo אפנטורים *Apanturim* & *Apantur*.

Exercuerunt se in eruendis Gemmarum XII. hætenus enarratarum explicationibus speciatim.

Epiphanius de XII. Gemmis, quæ erant in *Veste Aaronis Liber Græcus*, & è regione latinus, *Jola Hierotarantino interprete* cum *Corollario* *Conr. Gesneri* Tig. 1568. 8.

Braunius in *de Vestitu Sacerdotum Hebræorum* L. II. c. 8. ad 20. p. 497. ad 588.

Wedelius Dec. X. Exerc. VIII. de *Jaspide Scripturæ*.

Matthæus Hiller Traß. de Gemmis XII. in *Pectorali Pontificum Hebræorum*. Accedit *Epiphani de iisdem Liber cum animaduersionibus Cl. Salmasii* & aliorum *Tubing.* 1698. 4.

Job. Christoph. Wichmanshausen Quæst. Philolog. num אורי ורמים ab אבני מלאים distinctum quid fuerint, nec ne? Resp. M. Joh. Jac. Gumpelino *Witteberg.* 1701.

Tab. CCI. exhibet Pectorale in Subquadrapla magnitudine cum suis XII. Gemmis. In angulis vero visuntur Lapidés illi *Schobam*, affixi *Acromio Summi Pontificis* & A A quidem ex mente quorundam Judæorum B B.

ex mente aliorum.

Series Lapidum, iisque respondentium Tribuum & Gemmarum.

Nomina		Tribus		Gemmæ
Odem	—	Ruben	—	Carneolus
Phitdah	—	Simeon	—	Topasius Veterum
Bareketh	—	Leui	—	Smaragdus
Nophech	—	Juda	—	Rubinus
Saphir	—	Isaschar	—	Saphirus
Jahalom	—	Sebulon	—	Adamas
Lefchem	—	Naphthali	—	Hyacinthus
Schebo	—	Gad	—	Achates πολύχρους
Achlamah	—	Dan	—	Amethystus
Tarfchisch	—	Aser	—	Chrysolithus
Schoham	—	Joseph	—	Sardonyx
Jaspeh	—	Benjamin	—	Jaspis.

TAB. CCII.

Exod. Cap. XXVIII. vers. 31. 33. 39.

Facies quoque ^(a) Interulam laxiorem ad Ephod, quæ sit tota hyacinthina.

^{a)} posset etiam dici stola, poderis.

Et facies in fimbriis ejus (inferioribus) mala Punica ex hyacinthino (serico) purpureo, & coccino bis tincto, idque per ambitum fimbriarum ejus, & tintinnabula inter illa per ambitum.

Facies quoque strictam Tunicam byssinam, & Tiaram byssinam, & Zonam facies opere Phrygio.

Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam.

Deorsum vero ad pedes ejusdem tunicae per circuitum, quasi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mittis in medio tintinnabulis.

Stringesque tunicam byssò, & tiaram byssinam facies, & baltheum opere plumarii.

DE materialibus siue ingredientibus אֲדָמָה אֲדָמָה אֲדָמָה אֲדָמָה אֲדָמָה actum fusi ad Exod. XXV. 4. *Punica Mala* siue *Granata*, quæ erant in ambitu fimbriæ vestis sacræ, non erant fructus ipsi hujus Arboris, sed quidem his similia quoad figuram, ex hyacinthino, purpureo, coccino bis tincto confecta, cum tintinnabulis alterna. Est autem *pomo* huic *magnitudo varia, omni ferè ampla, & maximis malis equalis, rotunda ferè, nisi quod utrinque leuiter compressa. Cortex mediocriter crassus, duriusculus, fragilis tamen, ante maturitatem viridis ac levis, post puniceus & rugosus, qui tamen etiam ad spadicem accedat, intus luteus, gustu adstringens, numerosis acinis plenus, vino abundanti ebriis, dulci aliàs, aliàs acido, interdum medio, fauorum modo dispositis, carnofis membraneisque dissepimentis ceu parietibus intergerinis circumseptis, amaris, modo candidis, modo purpurascensibus, ipsis vero*

granis gygartorum vitis similibus, quæ constant ligneo cortice, & nucleo amaro, non tamen sine adstrictione. Job. Baubin. Hist. Plant. T. I. L. I. c. 17. Dicitur Arbor hæc & ipsum Malum Hebræis רִמּוֹן Rimmon, Chaldæis Rimmona, Arabibus Kuman, haud dubiè pro Ruman vel Roman, nam hodiernis Arabibus rümman apud Meninzk. Lex. p. 2358. Quod nomen seruarunt quoque Lufitani. De numero horum Granatorum nil certi constat, 12. ponit Herberger ad Gen. 35. 22. 7. 8. p. 280. alii 50. ut Prosper apud Ursinum Annal. Sacr. Part. I. L. 6. n. 19. alii cum Hieronymo 72. & Tintinnabula totidem, imo Clemens Alexandrinus 366. Multa habet, sed præcisum numerum suspendit Siracides XLV. 11. Globulis aureis succinxit eum, crebrisque circumcirca tintinnabulis.

Hæc vel alia si quis desiderabit oculis subjicere suis, en deprehendet Tabula CCII. quæ jam ad manus est, quæque refert Summum

N n n

Pon-

Pontificem omni suo ornatu depictum: Est nempe

- aa. כְּתוֹנֶת Tunica, χιτὼν κοσσυμβωτής Exod. XXVIII. 4.
 bb. אֲבֵנֵי צֶוֶן Balteus, Cingulum l. c.
 cc. כִּנְעוּרֹת מִדָּאָרִיס Tiara, Pileus v. 40.
 dd. מַעֲלֵל מִפְּנֵי הַיָּדַיִם, ὑποδύτης, χιτὼν Pallium cum Malis Punicis & aureis Tintinnabulis Exod. XXVIII. 4. 31.

- ee. תִּבְנֵי Ephod ἐπωμῆς Humerale Exod. XXVIII. 6.
 ff. חֲבִירֵי הָאֶפֶדֹּת ὑφασμα ἐπωμίδων. Cingulum Ephodi v. 8.
 gg. יָצִיט לֹאֲגִיוֹן τῶν κρείσσων Pectorale. Exod. XXVIII. 15. 39.
 hh. זָוַץ פֶּטָאֶלֶן Lamina siue corona aurea cum inscriptione
 יְהוָה לִיהוָה v. 36.
 ii. Lapides in Humeris.

TAB. CCIII.

Exod. Cap. XXIX. vers. 1.

Et hoc quoque facies eis ad consecrandum eos, ut mihi Sacerdotio fungantur. Tolle juuencum unum ex bubus, & Arietes duos integros,

Sed & hoc facies, ut mihi in Sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos.

Phar פָּר Lexicographis est *juuencus*, פָּרָה *Pbarab*, juuena, Maimonidi *Bos bimus*. Seruauimus & nos Germani Hebræum nomen in Voce *Farren*. Adultiorem esse vitulo, colligi potest ex Psal. LXIX. 32. ubi cornutus describitur פָּר & ex Job. XXI. 10. ubi פָּרָה legitur jam partu fecunda, imo vitulos suos lactans. I. Sam. VI. 7. 10. sed junior ætas infertur ex cognomine, quod פָּר triginta minimum locis in Scriptura habet בֶּן פָּר *filius bouis*. Et est פָּרָה Num. XIX. 2. Vacca adhuc integra, quæ nondum subiit jugum. Qualem pollicetur *Diomedes* se Palladi immolaturum *Iliad*. κ.

Σοὶ δ' ἂν ἐγὼ μέγ' ἔω βῆν ἔνιν εὐρυμέτωπον
 Ἀδμήτην, ἣν ἔπω ζυγὸν ἤγαγεν ἀνὴρ.

Anniculam, lataeque tibi mastrabo
 juuencam frontis,
 Et edomitā nondum ceruice subactam.

Horat. L. II. od. 5.

Nondum subacta ferre jugum valet
 Ceruice, nondum munia comparis
 Æquare, nec Tauri ruentis
 In Venerem tolerare pondus.

Hebræi communiter hanc ætatem explicant per bimatum, vel trimatum. Alii extendunt ad plures annos. Sane Jud. VI. 25. פָּר memoratur septennis, quæ in bove matura est

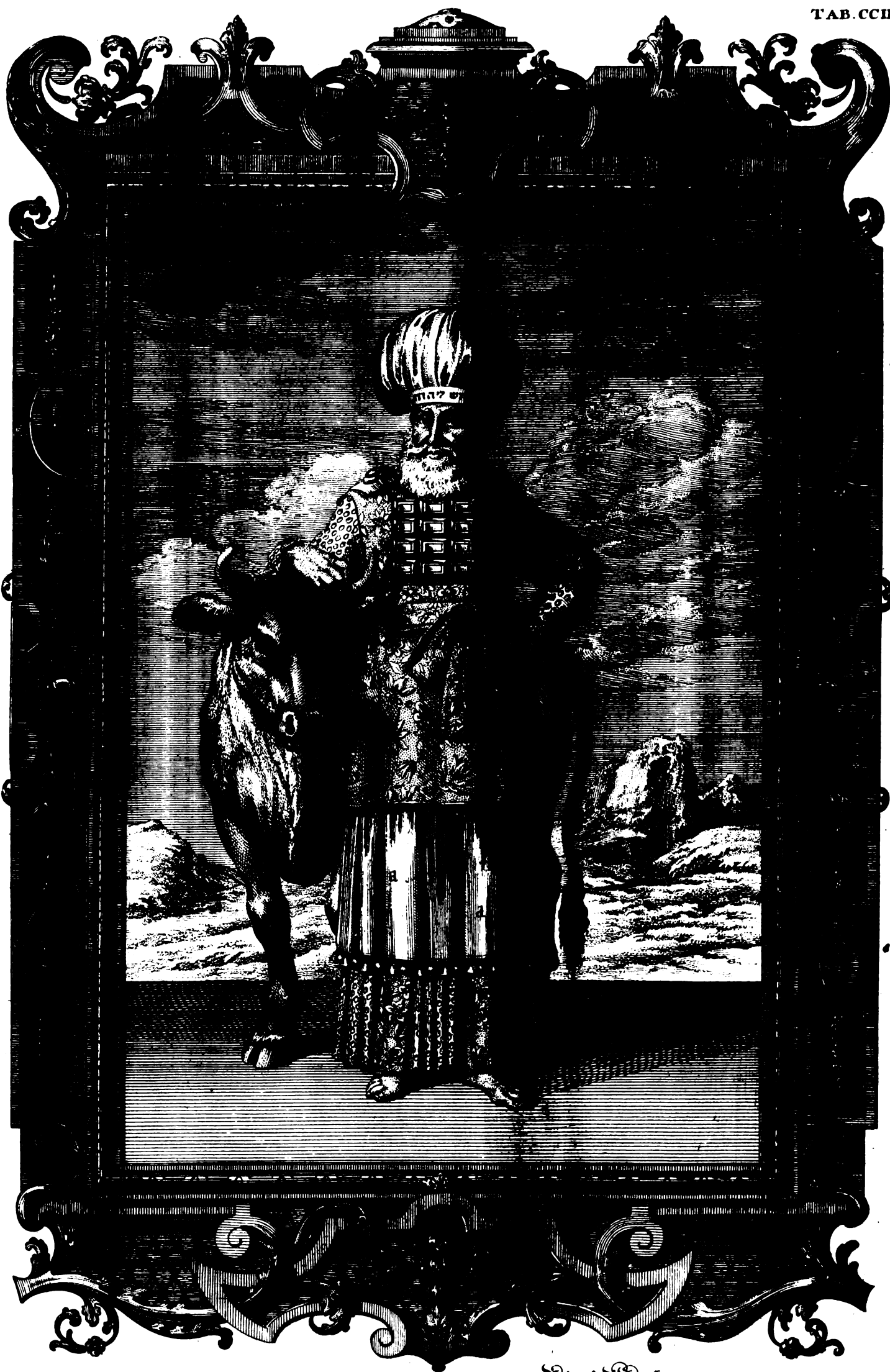
ætas, ut virilis in homine. In hac ætate est bos τέλειος καὶ ἐνέρχης, propterea l. c. *Taurus* red- dicitur ab *Hieronymo*. Qui *Par* à parah, fecundum esse, deriuant, bouem, ita nuncupare possunt, quamdiu habilis est ad foeminas ineundas. Quam ætatem à quadrimatu ad annum usque 12. extendit *Columella* L. VII. c. 23. Placet *Bocharto Hieroz* P. I. L. VII. c. 27. ille vitulus, qui emittit dentes primigenios, vel Bos biennis, qui dentes ejicit, τὰς ὀδόντας βάλῃ βῆς διττῆς *Arist. Hist.* L. VI. c. 21. פָּר derivant ab Arabum *phurar*, *phirar*, *pharir*, *phuraphir*, *parphur*, *phurfur*, quæ nomina foetum ovis & capræ filueitris notant: *pharra* autem, *detexit jumentum*, aut pecoris, *dentes*, ut videret, quot annos agat. Ab Hebræo פָּרָה juuena, πόρις Græce dicitur. *Homerus Odys.* κ.

Ὡς δ' ὅταν ἄγραυλοι πόρις περὶ βῆς ἀγελάσῃ.

Ut cum agrestes juuencæ circa vaccas armentarias.

Suidas. πόρις, νέος βόας, μόχος. Legitur & in *Homero* πόρις, & πόρις, tanquam ex Phœnicio פֶּרְתָּה *Partha*. In *Hesychio* πορτάσιον est μόχιον, & πορτάζει, δαμαλίζεται, (nos *gämmelig*) *vitulari* dixeris. De בָּקָר *bakar*, bove, & זָוַץ *Ariete*, destinatis quoque in sacrificia pro sacerdotibus initiandis, actum alibi.

TAB.

EXODI Cap. XXVIII. v. 28-29.
Summus Pontifex in suo ornatu.

II Buch Moses Cap. XXVIII. v. 28-29.
Die Kleidung des Hohen Priesters.

G.D. Heuman sculp.

EXODI Cap. XXIX. v. 1.
Initiatio Sacerdotum.

II. Buch Exodus Cap. XXIX. v. 1.
Opfer der Priester-Weih.

G. D. Haiman sculp.

TAB. CCIV. CCV.

Exod. Cap. XXIX. vers. 13. 22. 38.

13. Accipies quoque (de juuenco) uniuersum Adipem, qui obtegit ^(a) intestinum, & reticulum, quod est circa Epar & duos Renes, & Adipem, qui est super eos, & incendes super Aram.

(a) quidam ventrem legunt.

22. Tolles quoque Adipem de Ariete, & Caudam, & Adipem, qui Intestinum obtegit, & reticulum Pecoris & duos Renes, & Adipem, qui circa ipsos est, & armum dextrum, est enim Aries ^(b) impletio- nis.

(b) consecrationis, initiationis.

38. Hoc quoque est, quod offeres in isto altari, agni anniculi bini unoquoque die jugiter.

Sumes & Adipem totum, qui operit intestina, & reticulum jecoris, ac duos renes, & adipem, qui super eos est, & offeres incensum super Altare.

Tolles adipem de ariete, & caudam, & arvinam, quæ operit vitalia, ac reticulum jecoris & duos renes, atque adipem, qui super eos est, armumque dextrum, eò quòd sit aries consecrationis.

Hoc est, quod facies in altari. Agnos anniculos duos per singulos dies jugiter.

AD explanandum hunc Textum, ut hujus generis alios, non tam ingrediendæ sunt officinæ Grammaticales, & linguarum amplissima promptuaria, sed intranda lanionum laboratoria, aperiunda Theatra Anatomica, consulenda Itineraria, in consilium vocanda Natura, ejusque Historia. Recensentur partes Corporis, quæ DEO in grati odoris sacrificium immolari debebant, & omnium primo *חֶלֶב Adeps*, quæ vox passim in scriptura sumitur pro *חֹמֶד medulla*, & ita quoque ex Hebræo redditur tum à LXX. tum à Vulgata uti Gen. XLV. 18. *medulla Terræ*. Num. XVIII. 12. *medulla olei* & *vini* Devt. XXXII. 14. *medulla Tritici*, pro optimis quibusque prouentibus. Requirebat nempe DEUS in cultu sibi præstando, & requirit adhuc, omne quod est in nobis præstantissimum, intimam Hominis medullam, totam Animam, omnem Intellectum & Voluntatem, integrum cor, pretiosissimum quodque. Ita & in sacrificiis Pinguedinem, pretiosissima Corporis Fluida. Est namque *Adeps* Liquor pinguis, oleosus, in certis sacculis congestus, ibidem post multas artificiosissimas circulationes secretus, Corpori Animato ad multa utilis, imo quinta veluti succi nutritii essentia, vel nutritius succus superfluous, unde, deficiente alimento refluus in ipsam sanguinis Massam corpori subuenit. Accendit vel hæc sola consideratio lucem non huic duntaxat, quem enucleandum sumimus, Textui, sed

& aliis, jam supra allegatis, loquendi Orientalium Populorum formulis. Noluit DEUS Israelitarum arbitrio linqere, quæ offerre vellent in sacrificium, sed maluit ipse & seligere, & præcipere; facile namque illi, quod &, proh dolor! plurimi faciunt ex Christianis, DEO obtulissent rejectanea, servatis pro se optimis & optimis quibusque. Id est, quod Paganis objectat *Tertullianus Apolog. c. 14. Eneida, & tabidosa, & scabiosa quæque maculatis, de optimis & integris supervacanea quæque truncatis capitula, quæ domi quoque Canibus vel pueris destinassetis*. Non consultâ, imo neglectâ Ratione sanâ, quæ ipsis Ethnicis præceperat offerre optima Diis. De *Porcis*, quos Lunæ sacrificabant Ægyptii, ita *Herodotus L. II. c. 47. ἐπεὶ ἄνθρωποι (isreus) τὴν ἐρὴν ἀκρὴν, καὶ τὸν σπλῆνα, καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὅμῃ, κατ' ὧν ἐκάλεσε πᾶσι τὰ κτήνη τῇ πιμαλῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν γινομένη καὶ ἑπέντα καταγίγει πυρὶ. De Græcis similia prostant testimonia. De *Sue illa*, quam Eumæus in sacrificium obtulit, ita *Homerus Odyss. B 427.**

Αἶψα δέ μιν δίσχευαν. ὃ δ' ὁμοτεθέτο συμβῶτη
Πάντοθεν ἀρχόμενοι μελέων εἰς πίωνα δημόν,
Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βόωδε, παλύνας ἀλφίτε ἀκτῇ.

Statim autem eum dividerunt, cruda autem frustra imposuit subulcus, Undique initio facto à membris in pinguem Adipem

Et hæc quidem in Ignem projiciebat, commisto farinæ flore.

N n n 2

Præ-

Præcipiebat sanè optimum quoduis pro sacrificio vel sola à Natura ipsis impressa Supremi Numinis Idea.

Iis, quæ hætenus de *Adipe* dixi, contrariari videtur, quod proximè sequitur, de *Cauda Arietis*. Sanè in nostrorum Arietum caudis parum reperias, quod sacrificio foret dignum. Sed adi *Regiones Orientales*, videbis mox, cur DEUS heic, & alibi, pro se & cultu suo desiderarit Caudam. Lev. III. 9. *integram caudam, quæ juncta est Spinæ dorfi. (adipem & caudam totam cum renibus)* Invenies in *Syria, Arabia, Persia, Africa* caudas arietinas 15. 20. imo 40. 50. librarum & plurium, cui supponere solent plostellum, ne nimio sit oneri, & inflectatur, quod plostellum post se trahunt oves, qua eunt cunque. Sunt hujusmodi Caudæ delicatissimus cibus. *Mimutim eas concisas liquant, & adipem in usus suos servant, vel ad condiendum inprimis frumentaceum cibum, vel etiam, ut in Persia, & alibi, ad conficiendas candelas.* Gol. Et memoratu est dignum, ut *Caudam* aliorum Animalium Hebræis vocari זנב *Zanab*, ita *Arietis* illam peculiari זנב ארי *aliab* nomine insigniri; quod adhuc hodie servant Arabes, caudam *eljet, elje, iljet, lijat*, in Duali *eljan, ala, eljan, eljetan* ipsum quoque hujusmodi laticaudum Arietem *elejat* nuncupantes. *Menizk. Lex.* p. 5817. Et ipsi LXX. heic & in Levitico non utuntur vocibus κέρκος, &ρὰ sed ὄσφρυν adhibent. Desideras de hujusmodi pinguibus caudis testimonia? En aliqua! *Herodotus* L. III. c. 115. qui & plostellorum caudis subsectorum meminit. Δύο δὲ γένια &c. *Duo autem habent ovium genera admiratione digna, quæ nusquam alibi sunt; quorum unum longas habet caudas, tricutalibus non minores, quas trahere si permetterentur, ulcera contraherent, cum caude ad terram attererentur. Sed unusquisque Pastorum hætenus arte fabrilis doctus est, ut plostella faciant, quæ illarum caudis subligent, singulas ovium caudas singulis plostellis devincientes. Alterum autem ovium genus ad cubitalem latitudinem caudas gerit.* *Aristot. Hist.* L. VIII. c. 28. ἐν δὲ τῇ Συρίᾳ. In *Syria* autem oves caudas habent cubitalis latitudinis. *Diodorus* L. II. mentionem facit προβάτων μεγάλων καὶ παχέων &ρὰς ἔχοντων, ovium, quæ magnas & crassas caudas habent. Alia vides testimonia apud *Plinium* L. VIII. c. 48. *Paulum Venetum* L. I. c. 22 *Vartomannum Navigation.* L. II. c. 5. 9. 15. *Busbeq. Itin.* Ep. I. *Olear. Moscov. & Pers. Itin.* L. V. p. 548. *Indici* L. I. p. 91. *Leonem African.* L. IX. qui in *Afiota* *Ægypti* ciuitate vidisse se affirmat hujusmodi caudam 80. librarum. *Ludolf. ex Strauff. Itin.* L. I. c. 2. *Chardin voyage de Perse* T. IV. p. 81. *Kämpfer Amœnit. Exot.* p. 506. Alios silentio prætereo.

Sequitur *Adeps* isque uniuersus, qui obtegit intestinum, qua expressione dubio procul omni intelligitur *Omentum* siue ἐπίπλοον, sacculus ille membranofus, fundo ventriculi, & Lienis, an-

nexus, multo *Adipe* obsessus, qui intestina obtegit & fouet, *Hesychio* πιμαλώδης ὅμην ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τῶν ἐντέρων. Promptuarium veluti quoddam Corporis, è quo, deficiente nutrimento, adeps ille resumitur ad ipsam Massam Sanguinis, imò & Materia subministratur Bili in Hepate secernendæ. Magni quoque usus fuit nobilis hæc pars in sacrificiis gentilium. De *Ægyptiis* extat testimonium *Herodoti*, qui expressè memorat τὸν ἐπίπλοον. De *Romanis* item habemus *Perfum Sat. II.*

Tot tibi cum in flammis, junicum
omenta liquecant.

& *Homerum Iliad.* β. de *Græcis*

- - - - - κατὰ τὴν κρίσιν ἐκάλυψαν
Δίπτυμα ποιήσαντες.

Ubi Δίπτυμα, vox duplicitatem sonans est ipse sacculus ille omenti reduplicatus. Offerebant & *Persæ* reticulum hocce membranofum & adiposum Diis suis. τὰ ἐπίπλα τι μικρὸν τιθέασιν (*Isræis*) ἐπὶ τὸ πῦρ, omenti aliquid projiciunt, sacerdotes, in ignem. *Strab.* L. XV. Et de *Persa* quodam Mago legimus apud *Catallum* in *Gellio*

- - - - - accepto veneratur carmine
diuos,

Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Crucem magis interpretibus figit זכרית *Jethereth*, quæ vox etiam occurrit Lev. III. 4. 10. 15. IV. 9. VII. 4. VIII. 16. 25. IX. 10. Habet *Hieronymus* reticulum jecoris; ita & nos v. 22. & v. 13. reticulum, quod est circa Epar, utrobique in Vernacula, das Netz ob der Leber. Magno nisu contendit *Fullerus Misc. Sacr.* L. V. c. 14. significari membranam illam tenuissimam; qua Jecur integitur, quo undique claudatur nobile hoc viscus, veluti ἐν λοβῷ, in siliqua, Leguminum semina. Nam λοβὸν τῆ ἥπατος *Græci* habent. Sed eum solidè refutat *Bochart Hieroz.* P. I. L. II. c. 45. En ejus, quæ mea facio, verba! DEUS in sacrificiis partes victimarum optimas, hoc est, optimas & pinguiissimas sibi deligit, super Altare suum adolendas. Puta in oue caudam & aruinæ quidquid habent externæ partes, & in internis Omentum & Renes, & si quid aliud adiposum est in ventre, & extis usque ad ilia. In his porro censetur etiam זכרית Jecoris, unde apertè concluditur, ea voce non intelligi cuticulam, qua Jecur integitur, quæ macra & exilis, & jejuna est, stipulaque leuior, & foliis farfari. Hanc igitur qui DEO assignant, idem faciunt, ac si ex Nuce consecrarent solum putamen, aut sola culliola, aut nihil ex Ovo darent præter testam, aut pelliculam, quæ Albumen obtegit. Præterea cuticula illa jecoris substantiæ tam arctè nexa est, ut vix ab ea possit diuelli. Saltem id plenum otium requireret, & lentam operam, qualem ad Altare adbi-

EXODI Cap. XXIX. v. 22.
Oves laticaudæ.

II. Buch Exodus Cap. XXIX. v. 22.
Fette Schaafe mit breiten Schwänzen.

M. Tyroff sculp.

EXODI Cap. XXIX. v. 18 - 22.
DEO ex Ariete Sacra.

II. Buch Mos. Cap. XXIX. v. 18 - 22.
Gottgeheiligte Stücke vom Widder.

G.D. Hüman sculp.

adhibere non potuerunt *Leuitæ* & *Sacerdotes*, quibus quandoque paucis horis plura pecudum millia immolare necesse fuit. Planè ad meum gustum, & Anatomicorum mentem, ut addere ad eludendam *Fulleri* opinionem nil habeam necesse.

Sumit *Bochartus* *λοβὸν*, *Lobum Hepatis* in sensu proprio, prout & hodie Anatomicis venit pro ipsa substantiæ parte, & recurrit ad ipsam Grammaticam, *יִתְרָה* deducens à *יִתְרָה* abundare, superesse, *יִתְרָה* quod abundat, superest, excedit, cui respondet Arabum *Ziada*, Plur. *Zawaid*, quo exprimunt Interpretes hi *יִתְרָה*. Et extat apud *Avicennam* Arab. p. 455. Lat. L. III. Can. Fen. 13. c. I. locus, qui perfectam *יִתְרָה* dat Definitionem. *Hepar quædam habet Zawaid* (augmenta, additamenta, processus) quibus *Stomachum amplectitur*, & adheret ei, quomodo quis id amplectitur, quod digitis tenet. Quorum augmentorum maximum illud est, quod speciali nomine vocatur *Zaida* (augmentum.) Illi autem *Fel incumbit*, unde ad inferiora extenditur. Ejus porro augmenta quatuor vel quinque sunt. Appositè ad structuram Hepatis, appositè ad *יִתְרָה*, quod proin erit maximus ille Lobus Hepatis, cui *Vesicula Fellis* incumbit, quem *DEUS* jusserit in Altari adoleri. Ne autem scrupulum cui moveat *עַל-הַכֶּבֶד* super *Hepar*, ob der *Leber*, quum Lobus, quem volumus, sit infra, non supra, sciendum, reddendum esse Hebræum illud, ad *Hepar*, non super *Hepar*, ἐπὶ τῇ ἥπατος. Mouit hoc *עַל* pro super & *Chaldæos* & *Syros*, ut pro *יִתְרָה* sumserint *Septum transuersum*, διάφραγμα, quod statim est supra *Hepar*, & hujus partem carneam, non membranofam mediam, *DEO* fecerint sacram. In subsidium tandem suæ sententiæ vocat *Bochartus* noster Doctores Thalmudicos, quibus *יִתְרָה* dicitur *טְרָפֶזָא*, quam Gallicè vocant *טיבריש* *tibres* pro *fibres*. Quibus vocabulis rursus exprimitur Lobus, vel lobi Hepatis. *Varro Ling. Lat. L. IV. Antiqui fibrum dicebant extremum. Unde in sagis extrema fimbria, & in Jecore extremum fibræ.* Glossarium vetus. *Fibra* *λοβὸς ἥπατος*. De *טְרָפֶזָא* autem *Scholias* *Nicandri Ther. v. 559.* *τράπεζα καὶ πύλη μέρη τινὰ εἰσιν ἐξημμένα τῇ ἥπατος, ὡς περὶ καὶ ὄνυξ, καὶ μάχαιρα, καὶ κἀνεον.* *Trapeza*, mensa, & *Porta sunt partes quædam Hepati adherentes, ut & unguis, & gladius, & canistrum.* Apud *Theophilum Protospatharium Fabric. Hum. Corp. L. II. c. II. Jecoris 4.* Lobi vocantur *τράπεζα, ἐξία, μάχαιρα, ἰνίοχος, mensa, focus, gladius, auriga.* Dubio procul, quia *Vesicula Fellis* Lobo huic Hepatis veluti mensæ incumbit.

Et fanè respondet hæc *Bocharti* explicatio *יִתְרָה* tum Anatomix Physiologicæ, tum Theologiæ Mysticæ. *DEO* inter alia optima & opima offerri debebat Lobus Hepatis unà cum innexa *Vesicula biliaria*. Est *Bilis* humor

non merè excrementitius, sed perutilis & necessarius, imò ipsius pinguedinis veluti quinta quædam essentia, quæ separatur quidem in Hepate, sed præparatur in plerisque & præcipuis Abdominis visceribus, Omento, Liene, Ventriculo, Pancreate, quæ *Venæ Portæ* dant ramos: & secreta in jecore *Bilis* ad *Duodenum* defluit, non ut eliminetur è corpore omnis, vel duntaxat stimulo sit excrementis alvi, sed ut chylus oleoso hoc liquore mediante eò melius secernatur ab excrementis, imo imprægnetur veluti balsamo accessorio, quod proin unà cum chylo de novo circulat per sanguinis massam, hujusque tum fluiditatem tum motum promouet, tum digestionem & varias secretiones juuat. Et datur *Concionatori* occasio commoda, admonendi populum, quanam ratione *DEO* in sacrificium offerre teneamur & *Bilem* nostram, biliosos animorum ferocium affectus, tot malorum in mundo causas, tot litium fomites. Si cui hæc explicatio minus placet, *Pinguedinem*, non *Hepatis Lobum* *Adipe* nudum, quærenti, poterit is seligere, quæ mihi quidem in mentem venit, *Pinguedinem* illam, quæ supra *Hepar* in dextro *Hypochondrio* internâ *Peritonei* parte adhæret ipso *Peritoneo*, in *Animantibus* præprimis obefioribus conspicua, & magis fortè in *Ouibus* illis *Orientalibus*, quam *Europæis*.

Sunt & *Sacrificandi* libidinosi affectus quiuis ac concupiscentiæ, quas mystico sensu repræsentare possunt *רֵנִים* *Renes* offerendi & hi cum *Adipe*, qui circa ipsos est. Radix enim *רֵנִים* notat summè appetere. Notum est Anatomicis, obuolui undique *Renes*, membranâ adiposâ, non duntaxat, ut incalescat nobile hoc Viscus, & facilius caloris ope secernat urinam, sed imprimis, & pro faciliiori feri hujus falsi secretionis separentur prius partes sanguinis magis oleosæ & pingues, ad Massam sanguinis resumendæ. Hunc *Renum* *Adipem*, de quo *Lex Sacra*, unà cum sua membrana *ἐπινεφρίδιον*, nuncupat *Homerus* *Iliad. φ.* siue τὸ ἐπὶ νεφρῶν λίπος, ut explicant *Hesychius* & *Suidas*

Δημὸν ἐρεπτόμενοι ἐπινεφρίδιον, κείροντες.

Adipem *Comedentes*, qui supra *renes* est, & *deglutientes*.

Sunt autem, si quorum *Animalium*, *ouium* *Renes* pinguiissimi, ut sæpe præ nimia *Pinguedine* incidant in *Morbum*, σφαλισμός *Aristoteli* dictum, fortè melius σφαλισμός, quo mori eas dicit, *Hist. Animal. L. III. c. 17.* τῶν νεφρῶν πάντῃ καλυφθέντων, cum *renes* *Adipe* sunt planè obduti.

Armus dexter, die rechte Schulter nobis *Laffen v. 22.* nullâ indiget explicatione.

TAB. CCVI.

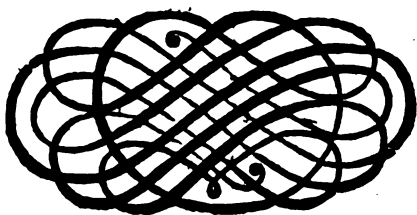
Exod. Cap. XXIX. vers. 40.

Decimam quoque partem similaginis mixtam oleo contuso, quartam partem Hin, & Libamen vini quartam partem Hin ad Agnum unum.

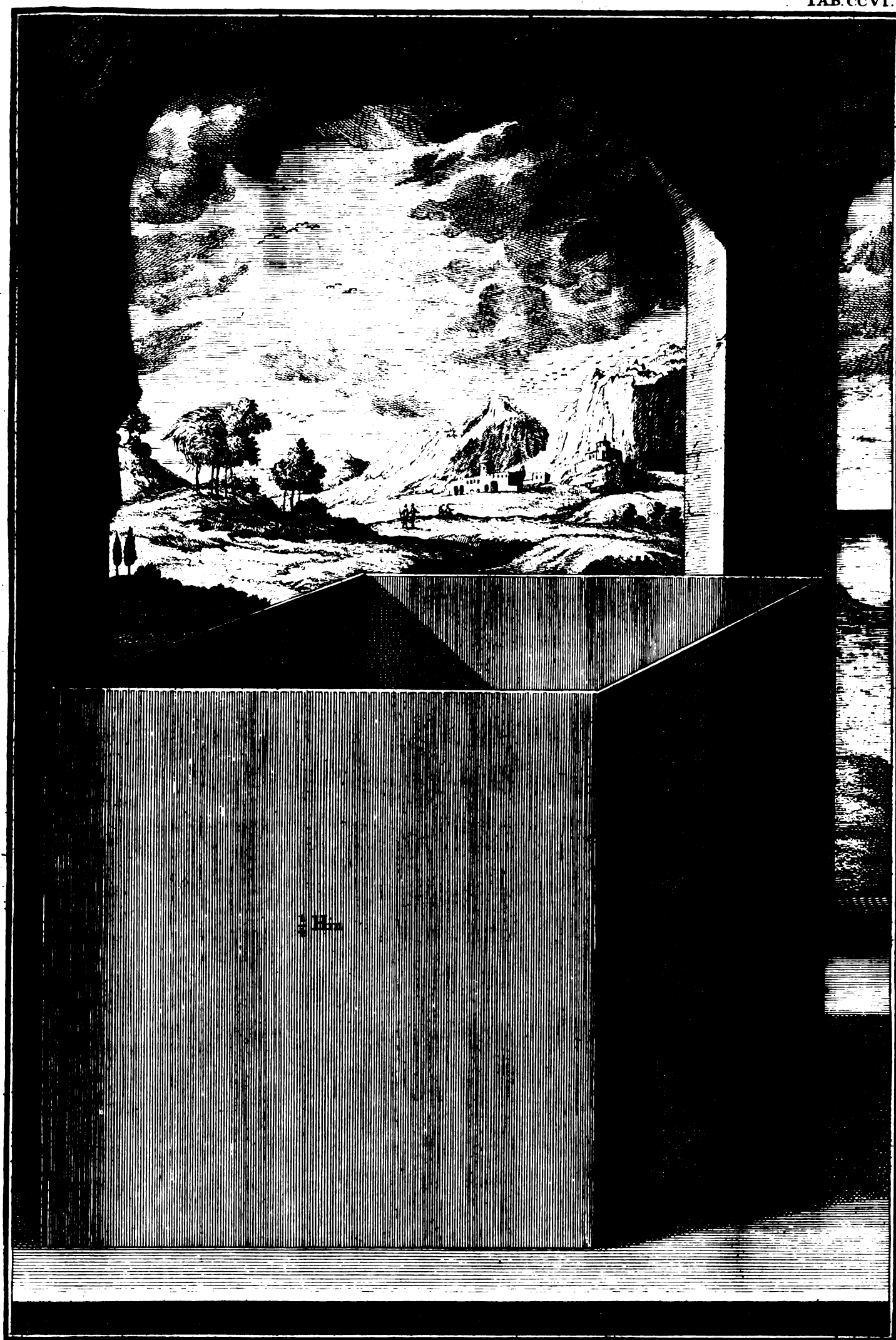
Decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem Hin, & vinum ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno.

Mathematici est fori הין *Hin*, mensura liquidorum cava, de cujus præcisa mensura sive capacitate filet Scriptura: Sed lucem sceneratur *Josephus Ant. L. III. c. 9.* ubi habuisse dicitur 2. congios Atticos, $\mu\acute{\epsilon}\tau\rho\nu\ \delta\acute{\epsilon}\ \epsilon\varsigma\ \tau\acute{\omega}\ \epsilon\pi\iota\chi\omega\rho\iota\sigma\tau\acute{o}\ \delta\upsilon\omicron\ \chi\acute{o}\alpha\varsigma\ \text{'Αττικὰς}\ \delta\epsilon\chi\acute{o}\mu\epsilon\nu\omicron\nu.$ Duo autem Congii Attici faciunt 12. Sextarios. Breuiter. *Hin* erat $\frac{1}{2}$. Batbi. *Eisenschmid de Pond. & Mens.* p. 87. 170. pro *Hin* ponit 337. pollices Parisinos cubicos, qui reducti ad mensuras vini Tiguri usuales dant 2. mensuras $\frac{2}{3}$. dimidiæ mensuræ agrestis, siue mensuras 2. unam dimidiam, & $\frac{1}{4}$. quartalis mensuræ urbicæ. Dat proin $\frac{1}{4}$. olei contusi pro Holocausto quotidiano, siue sacrificio tum vespertino tum matutino insumendi $\frac{1}{8}$. mensuram cum $\frac{1}{8}$. quartalis mensuræ agrestis, siue $\frac{1}{4}$. mensuram cum $\frac{1}{8}$. quartalis mensuræ urbicæ, & tantundem vini pro libamine. Decima porro pars Similaginis עֵפָה fuit Hebræis $\frac{1}{10}$. Ephæ, dicta alio nomine *Homer* & *Gomor*. Hebræum quidem vocabulum generaliter notat *decimam*, *decimationem*, sed sub-

intelligendum *Epba*. *Josephus L. III. c. 7. VIII. c. 2.* seruat Hebræum עֵפָה in voce Λοσσαφῶν . Reduximus autem jam supra in Historia *Mannæ* Homer ad $1\frac{1}{2}\frac{1}{2}$. mensuræ modicæ, seu modioli; nobis *Mässlein*. Patet ex præcisa mensurarum hac explicatione, potuisse, vel per παρίστανειν , vernaculam nostram Versionem ponere loco expressionis vagæ, *der zebende Theil Semelmehls*, saltem Glossæ loco apponere, *der zebende Theil* (eines Ephæ) *Semelmehls* sicut reuerà ita se explicauit Num. XV. 4. Apud Judæos non tam fuit necessaria hæc ideæ vagæ explanatio, quia cognita satis per subintellectionem Ephæ, quemadmodum nobis Germanis ein *Obst* significat $\frac{1}{4}$. Floreni, ein *Viertel* $\frac{1}{4}$. modii, rusticis nostratibus tabernas visitaturis ein *halbe* $\frac{1}{2}$. mensuram. Quam heic exhibeo Iconem, fundata est Calculo Mathematico, qui dat 582336. Lineas cubicas Parisinas pro Hin, & pro $\frac{1}{4}$. Hin 145584. proin ibi pro Cubi latere $6\frac{1}{10}$. hic $4\frac{1}{4}$.

TAB.

EXODI Cap. XXIX. v. 40.
Hin.

II. Zuch Josis Cap. XXIX. v. 40.
Hin.

J. A. Corvius sculp.

TAB. CCVII. CCVIII. CCIX.

Exod. Cap. XXX. vers. 1. 2.

Aram quoque facies ad incendendum suffimentum, de Lignis Sitim facies eam.

Cubitus habebit longitudo ejus, cubitumque latitudo ejus, quadrata erit: cujus altitudo duos habebit Cubitos, cornuaque ejus ex ipsa erunt.

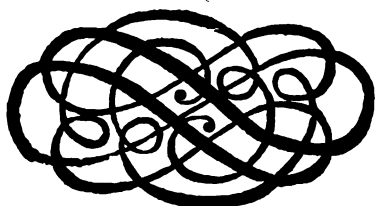
Facies quoque altare ad adolendum thymiama, de lignis Setim.

Habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est, quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.

DE *Lignis Sitim* egimus alibi. Fuit *Ara* hujus figura prismatica, basi ima & suprema quadrata, latus hujus Quadrati cubitale, id est, 1. ped. 7. poll. 10 $\frac{2}{3}$. lin. mensuræ Parisinæ duodecimalis, 1. ped. 7. poll. 7 $\frac{1}{2}$. mensuræ Tigurinæ decimalis, siue, rotundo numero 1. ped. 7. poll. 8. lin. Altitudo bicubitalis, id est, 3. ped. 3. poll. 8 $\frac{1}{2}$. lin. mensuræ Parisinæ, 3. ped. 3. poll. 4. lin. Tigurinæ. Fuit proin *Area*, cui suffimentum imponi debebat, Cubitus Hebraicus quadratus, siue 2. ped. 106. poll. 98. $\frac{1}{4}$. lin. mens. Paris. 3. ped. 13. poll. 87 $\frac{2}{3}$. Tigur. Qui capacitatem desiderat integram, habebit facile, multiplicando quadratam hanc *Aream* cum altitudine. Locata autem fuit hæc suffimenti *Ara* non in Sancto Sanctorum, quod voluit *Augustinus*, sed in Sancto, ante velum, quod est juxta *Arcam Testimonii* Exod. XXX. 6. (ponesque altare contra velum quod ante arcam pendet testimonii coram propitiatorio, quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi). Cornua in quatuor Angulis *Aræ* erant continuum quid cum ipso corpore *Aræ*.

De structura hujus *Aræ* non eadem sentiunt omnes, *Lundii Jüd. Heiligth.* L. I. c. 25. men-

tem sistit Fig. A. Prisma nempe quadrangulum, ejus, quam Textus præscribit, dimensionis. In summo fuit *Area*, ἐξάρεα, plana, coronâ cincta. In medio hujus *Aræ* quadratæ vasculum perforatum conspicitur, quod prunis ex Altari desumptis implebant, ut iis suffimenta inspergerent, pro quo alii faciunt *Craticulam*, rete perforatum. In quatuor angulis eriguntur *Cornua*, columnularum etiam prismaticarum figurâ, corpori ipsius *Aræ* continua, quibus raro adspergebatur aliquid sanguinis. *Scacchus Sacr. Eleoobris.* *Myroth.* II. c. 47. (Fig. B.) locat in medio *Aræ craticula* loco, quam habet *Vulgata*, Nos *Tectum*, Foculum aureum rotundum, sed integrum, non perforatum, intra quem *Carbones* cum *Thymiama* te injicerentur, ἐξάρεα χρύσεια ὑπὲρ ἀνέστωσα ἔχουσα κατὰ γωνίας ἐκείνην στέφανον, focius aureus corona aurea circumquaque cinctus. *Joseph. Ant.* L. III. c. 7. vel 10. *Cornua Scacchus* habet arietina, ut in Altari Holocaustorum. Aliam formam videre licet in Fig. C. prouti eam habet *Author Templi Solomonei Londini publicè. A. 1725. demonstrati.*

TAB. CCX.

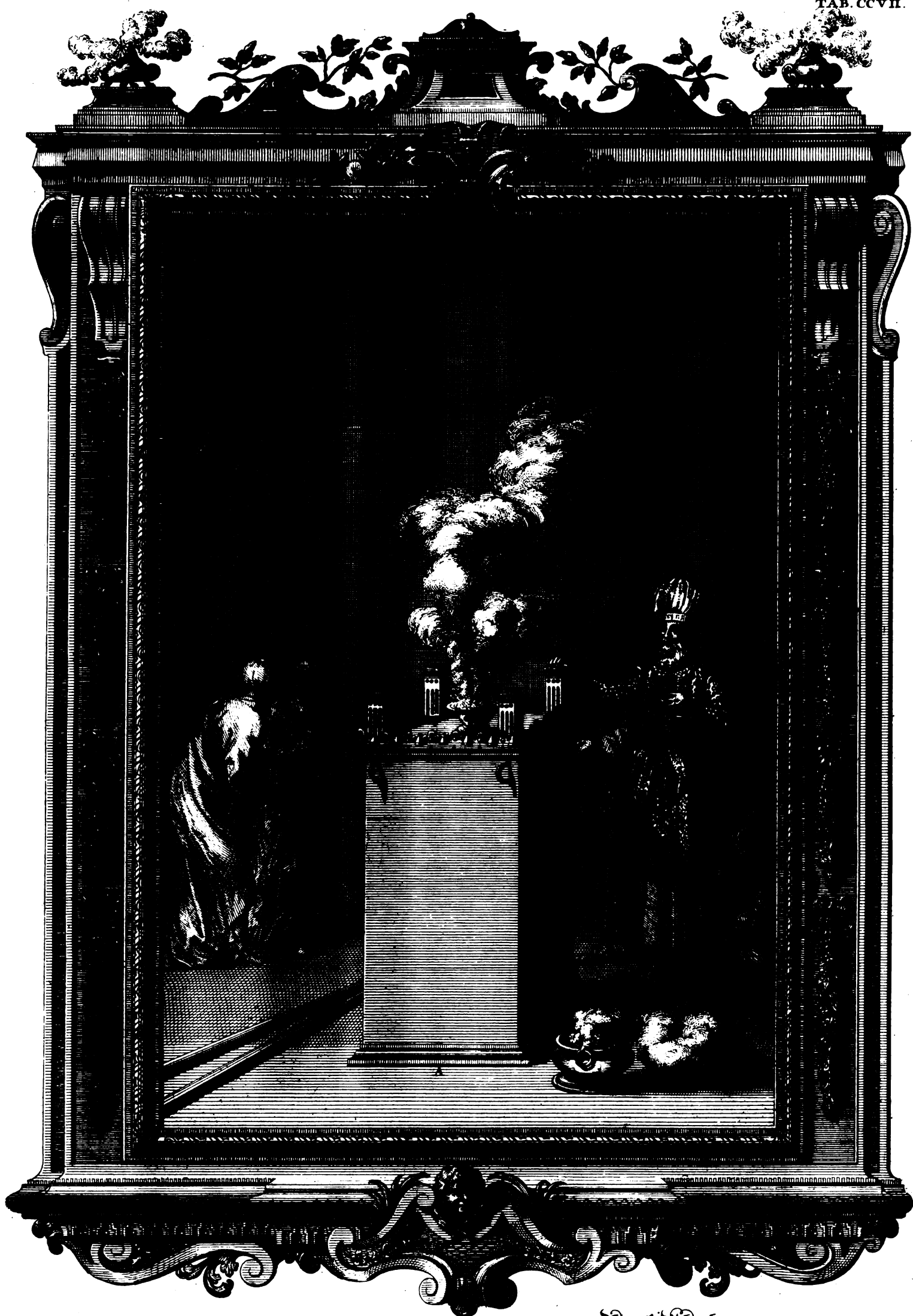
Exod. Cap. XXX. vers. 23. 24. 25.

23. Sume tibi odoramaenta præstantissima, Myrrhæ sponte fluentis quingentos, Cinamomi aromatici dimidium ejus, nempe ducentos quinquaginta, & Calami aromatici ducentos quinquaginta.
24. Casiæ verò quingentos secundum Siclum Sanctuarii, & Hin Olei de Olea.
25. Ex hoc conficies Oleum unctionis Sanctum, Unguentum confectum opere unguentarii, eritque Oleum unctionis sanctæ.
23. Sume tibi Aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cinnamomi medium, id est, ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta.
24. Casiæ autem quingentos siclos in pondere sanctuarii, oleum de olivetis mensuram Hin.
25. Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum, opere unguentarii.

Mira narrant Galli de *Ampulla* illa *Sancta* ἁγιοπηγῆ, oleo-ve Sancto, quod in S. Remigii Abbatia religiosè adseruari, & adhucdum coronandis Regibus, siue inaugurandis impendi solet, ex Coelo, si Historiæ fides, per Angelum, vel columbam ad Remigium delatum, quo Christianissimorum Regum Prorex *Clodoveus*. A. 499. inungi debuerit. Illis ego linquo oleum hocce properans ad Olei seu Unguenti descriptionem, cujus ingredientia equidem terrigena sunt, sed ipsa præscriptionis formula diuinæ originis. Nam v. 22. legimus: *Et loquutus est DOMINUS ad Moysen dicens*. Visuri ordine sumus ingredientia, & Formulam ipsam, ejusque præparationem juxta Pharmaceuticæ Artis Regulas explanaturi. Materia tantò dignior explanatione nostra, quod Interpretes in diuersas eant partes.

Primum Sacri Chrismatis ingrediens est מור *Mor*, quod *Maimonidi* & Rabbini aliis est *Muscus*, *Moschus*, collectus ex Sanguine, Renibus & Testibus Animalis Moschiferi, quod Capreolo simile faciunt. Habent LXX. μυρρην ὀσμυνην, & ita non solum Judæorum doctissimorum quibus, verum & Europææ Versiones pleræque reddunt *Myrrham*. Myrrham Arabes moderni vocant *mürr*, Turcæ mürrî safi: & in genere mürr notat amarum. Meninzk. Lex. 4538. Fruticem esse, qui pretiosam hanc dat Resinam, colligere licet ex Cant. V. I. ubi ita Sponsus cœlestis ad Ecclesiam. *Veni equidem ad Hortum meum & Soror mea sponsa, distinxisti Myrrham meam cum aromate* (*Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis*.) Congruit & *Myr-*

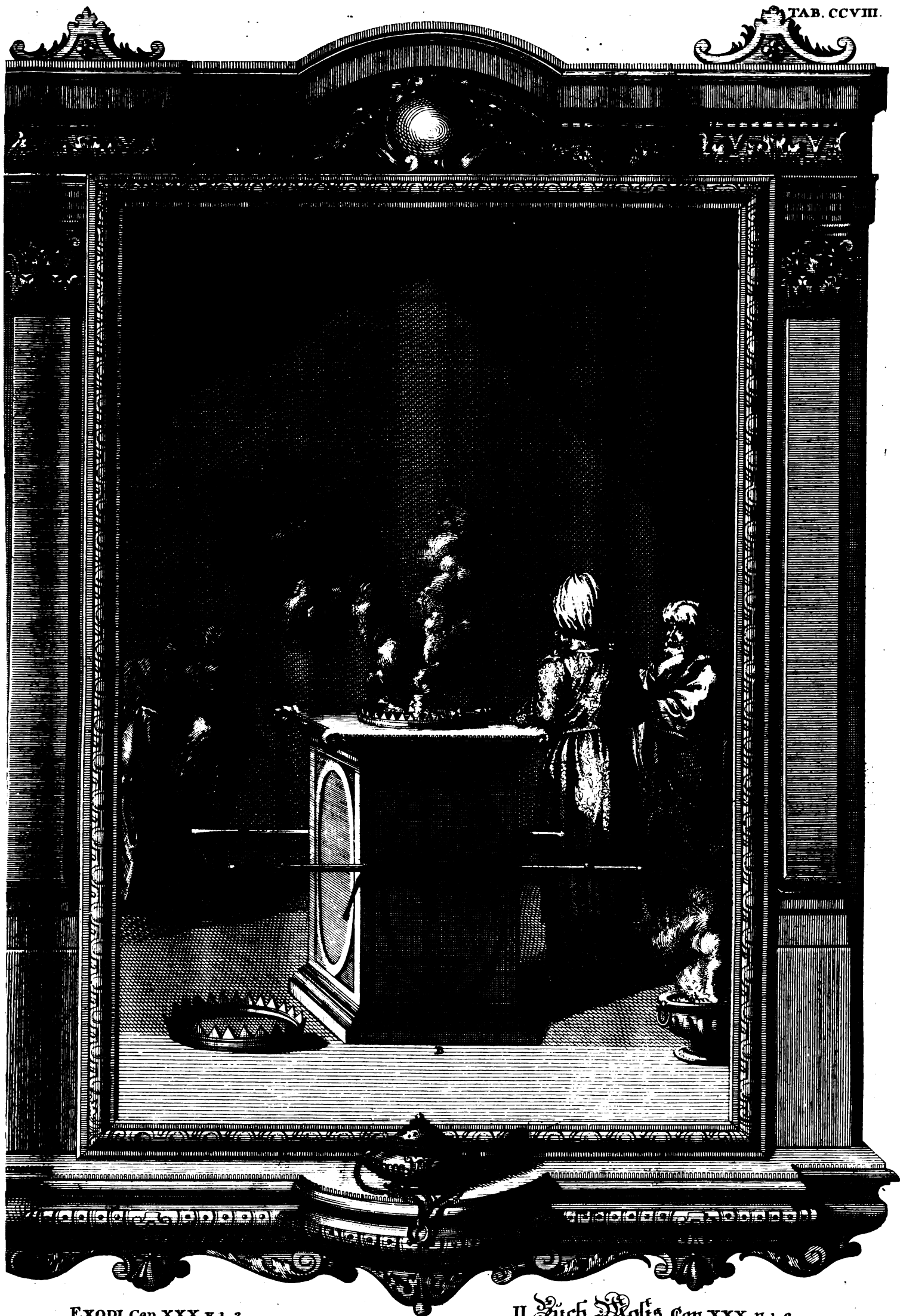
rha usitata vox Hebræo מור. Sed est hic Frutex Botanicis hodiernis parum cognitus, crescit apud Arabes, Sabæos, & Abyssiniæ incolas, proin ex utroque Maris Rubri littore. Picturam, quam dedi in Comm. in Genesin, mutuò petii ex *Pomet. Hist. des Drog.* P. I. p. 252. *Plinius* L. XII. c. 15. ita describit. *Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore quam Thuris, & ab radice etiam, quam reliqua sui parte corticem levem similemque Unedoni: scabrum alii spinosumque dixerunt: Folium oliuæ, verum crispius & aculeatum. Juba Olusatris. Aliqui similem Junipero scabriorem tantum, spinisque horridam, folio rotundiore, sed sapore Juniperi - Inciduntur bis & ipse iisdemque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui valent, sudant autem sponte prius, quam incidantur, statim dictam, cui nulla præfertur. Dioscorides* L. I. c. 78. Arborem myrrhiferam facit Ægyptiæ Spinæ haud dissimilem, ὁμοιον τῇ Ἀγυπτιακῇ Ἀκάνθῃ, & Lacrymam optimam, eamque Troglodyticam, *Statim dictam*, nuncupat, deteriori nota signans *Caucalidem* καυκαλίδα, & *ergasimam*, ἐργασίμην. Optima, quam seligi vult, est ei *splendens, subviridis ac mordens*, ὑπόχλωρος καὶ δεικτική διαυγής, ἐκλέγας δὲ &c. *Eligenda est*, ita pergit, *recens squalore obsita, levis, undique concolor, quæ confracta venas unguium modo candidas & leues ostendat, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciens*. Et est, de quo non dubitare licet, Myrrha, de qua heic, ipsa Veterum statim, in lacrymas sponte fluens, hinc emphatice מור מור *mor deror*, sponte fluens, nuncupata, qualis hodie ad nos vix defertur, *σμύρνα πρώτη*, primaria Hippocrati πρῆξι ἐπικωνήσεως. Verbo, genuina & selectissima. Adulterabatur enim jam

EXODI Cap. XXX. v. 1. 2.
Ara Suffimenti ex Lundio.

II. Zuch Mosiss Cap. XXX. v. 1. 2.
Rauch-Altar nach Lundio.

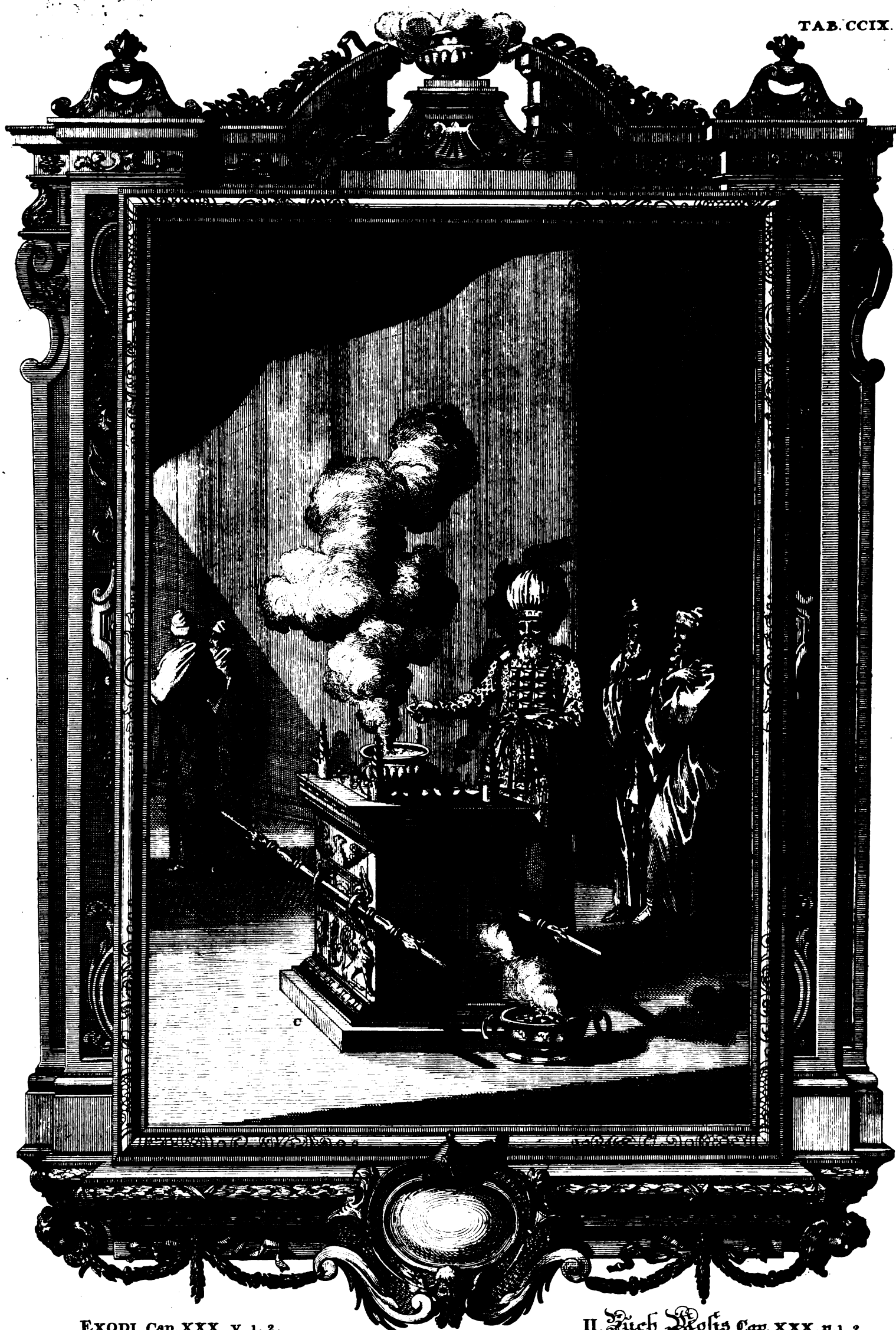
G.D. Heiman sculp.

EXODI Cap. XXX. v. 1. 2.
Ara Suffimenti juxta Scacchi.

II. Buch Exodus Cap. XXX. v. 1. 2.
Rauch-Altar aus Scacchi.

G. D. Heuman sculp.

EXODI Cap. XXX. v. 1. 2.
Ara Suffimenti secundum alios.

II. Tisch desis Cap. XXX. v. 1. 2.
Der Rauch-Altar bey anderen.

G. D. Heiman sculp.

EXODI Cap. XXX. v. 23. 24. 25.
Elæochrisma sacrum.

II. Buch Mos. Cap. XXX. v. 23. 24. 25.
Salb. Öle aus Aar, Myrrhen, Zisem.

Ad. David Kern sculp.

jam olim, testibus *Dioscoride* & *Plinio* mace-
rato gummi Aqua, in qua maduerit Myrrha:
item Lentisci glebis Cucumeris succo amaritu-

dinis causa, sicuti ponderis, spuma Argenti.
Myrrhiferam Arborem iterum sisto Fig. A. Mo-
schiferum autem Animal Fig. M.

TAB. CCXI. CCXII. CCXIII.

Secundum Sacri Olei ingrediens est קנא
quod LXX. vertunt *κιννάμωμον*, & *κιννά-*
μων, unde & nostrum *Cinnamomum*,
Zimmet, quo & in Versione nostra uti-
mur, originem suam habet. De hoc
Aromate multas inter se lites ferunt Critici, &
multus inprimis in eo est *Salmasius in Solin.* 919.
920. & *Hyl. Jatric.* p. 139. ut ostendat, *Cinna-*
momum modernorum non esse verum Veterum
Cinnamomum, sed *Casiam Fistulam*, *κασίαν σύγγα*.
Ubi notandum probe, non posse nobis circa
veri Cinnamomi descriptionem facere satis scri-
ptores veteres, seu Romani fuerint, seu Græ-
ci, quia Arbor hæc crescit, in Insula *Ceylon*,
atque Littoribus *Malabaricis* & *Javanicis*, un-
de habere poterant jam olim Arabes, & sub
Schemate falsarum traditionum, forte in com-
mercii fauorem, transtulerunt ad Europæos.
Palpabilem certè redolet Fabulam, quam inde
ab *Herodoti* temporibus crediderant Veteres,
dejici ramulos (nam olim non in cortice, sed
ramulis translatus & venditus Cinnamo-
mum) aromatis hujus præstantissimi è nido
Phoenicis, unde apud *Statium*

- - Phariæque exempta volucris
Cinnama.

& *Martialem*

Quod semper Casiaque, Cinnamoque,
Et nido niger alitis superbæ
Flagras plumbea Nicerotiana.

Qui veram Cinnamomi descriptionem deside-
rat, adeat *Garciam ab Horto*, *Monardem*, *Kno-*
xium, *Ceylon. Reisbeschr.* qui 20. annos in In-
sula *Ceylon* transegit, Hortum *Malabaricum*,
Jürgen Andersen Orient. Reisbeschreib. Sina c. 15.
Herport. Ost-Ind. Reis. p. 184. & subscribet fa-
cile *Rajo Hist. Plant.* 1559. vel idem esse cum
Cinnamomo modernorum Cinnamomum & *Cas-*
fiam veterum, vel haud adeò multum differre,
quin sub eodem genere collocari possint. Non
vacat heic collationi inhærere diu, tantò mi-
nus autem id necesse est, quia Veteribus vix al-
latus quid de Arbore fuerit, præter surculos,
vel etiam corticem. Nostra *Canella* seu *Cinna-*
momum vulgare *J. B. Hist. Plant.* L. IV. p. 446.
Cinnamomum siue *Canella Malabarica* & *Java-*
nenfis *C. B.* ex *Garcie* descriptione magnitudine
est oleæ, interdum minor, multis ramis prædita,
rectis ferme, foliis *Lauri* quidem colore, sed forma

ad *Citri* folia accedente, floribus candidis, fructu
nigro & rotundo, *Avellanae* magnitudine, aut exi-
guis *Olivis* simili. *Canella ipsa est secundus seu*
interior Arboris cortex. Recentiores, quos in-
ter *Cel. Hermannus*, qui aliquot annis in Insu-
la *Ceylon* degit, fructus Laurinis comparant,
unde hæc Arbor *Laurus* audit *Ceylanica baccis*
caliculatis laudatissimo Botanico, & in *Mat.*
Med. simpliciter *Arbor baccifera caliculata nu-*
cleo quercino. Amplam inprimis descriptionem
dat *Hort. Malabar. T. I. Tab.* 57. Lignum can-
dicans est, ferme inodorum. Pretiosus inpri-
mis Radicis cortex, ex quo parari solet *Oleum*
Cinnamomi, & *Camphoræ* species, quæ ipsum est
Sal Arboris volatile. Et forte ipse fuit Radicis
potius, quàm Trunci cortex קנא illud קנא
LXX. *κιννάμωμον* *εὐώδες*, quo usus *Moses* ad sa-
crum *Chrisma*. *Cinnamomum* idque *Ceylo-*
nense sistit Fig. B.

Tertium Aroma est קנה *Kaneh*, *κάλamos*, &
plerisque Interpretibus Europæis *Calamus*, *Kal-*
mes, isque קנה *bossem* præstantissimus, Indi-
cus, vel Orientalis alius *εὐώδες*. Est autem, de-
finiente *Dioscoride*, L. I. c. 17. *optimus, qui ful-*
vus, dense geniculatus, qui assulosè frangitur, ple-
na araneorum fistula, albicans, lentus in manden-
do, & astringens, ac cum aliquanta acrimonia
amarus, *Κύρρος, πυκνογόνατος, καὶ εἰς πολλὰς σκινδαλμὰς*
θρανόμενος, γέμων ἀραχνίων τὸν σύγγα, ὑπόλευκος, ἐν τῇ
διαμασσίσει γλυκὺς, σπυγνός, ὑποδριμύς. Et *Plinius*
L. XII. c. 22. tum de selectu aromatici Calami,
tum de loco, quamvis Syriacum cum Indico
ignoranter eum miscuisse judicet *Guilandinus*.
Calamus odoratus in Arabia nascens communis In-
dis atque Syriæ est — inter Libanum montem, alium-
que ignobilem, non (ut quidam existimauere) An-
tilibanum, in conuallē modica juxta Lacum, cujus
palustria Æstate siccantur, - Calamus præstantior
odore statim è longinquo inuitat, mollior tactu,
meliorque, qui minus fragilis, & qui assulosè po-
tius quam Raphani modo frangitur. Inest Fistula
araneum, quod vocant florem. Præstantior est,
cui numerosius. Reliqua probatio, ut niger sit.
Damnatur aliubi. Melior, quo breuior & cras-
sior, lentusque in frangendo. Si cui in hac ma-
teria fides debetur, habenda est diligentissimo
Plantarum Orientalium indagatori Alpino, qui
Plant. Exot. L. II. c. 7. Calamum aromaticum ve-
terum eundem vult cum Cassabel darrirā in
Ægypto, Judæa circa Lacum Genesareticum
& Syriæ multis locis familiarē. Semicubitalis
is & amplior frutex, ferens ab radice caulem
Ppplon-

longum, geniculatum, fere ex toto rotundum, cauum, intus habentem medullam albam, ut Sambucus, colore fulvescentem, & eoque ex appposito ramuli exeunt recti geniculati, è quibus geniculis in cauliculo utrinque duo ramuli exeunt subtiles flores ferentes magnitudine & figura florum in *Lythymachia* lutea, à quibus succedunt parvi folliculi oblongi in acutum desinentes, nigri, semen nigrum & minutum continentes, folia verò bina in singulis caulium geniculis utrinque ex opposito posita cernuntur, oblonga, lata, inferius in acutum desinentia, sine petiolis adhærentia cernuntur, *Lythymachia* foliis similia, sed minora tamen: Radix est crassa, longa, in acutum terminans. Hæc Planta videtur similis ex toto luteæ *Lythymachia*. Caules istius Plantæ crassiores non superant crassitiem digiti minoris, intusque cavitatem plenam habent medulla alba, ut in Sambuco, quibus caulibus sicciscentibus medulla ipsorum plurimum siccata, ut calami, caui euadunt, fulvescunt colore, sunt geniculati, facile franguntur, intusque habent medullarem substantiam albam, quæ in ore agitata lentescit: inodori sunt, vel exigui admodum, neque ingrati, præsertim radix: Lignum cum aliquanta acrimonia est amarum. Ægyptii & Arabes caulibus pro Calamo aromatico usi sunt, & utuntur. Conferatur idem *Alpinus de Medic. Ægypt.* L. IV. p. 137. b. v. Fig. C. Calamus autem aromaticus recentiorum exhibetur Fig. D. in Tab. CCXII. Videantur fusius *Job. Bauhin. Hist. Plant.* L. XIX. c. 18. *Salmasius in Solin.* 939. *Hyl. Jatric.* 125. qui cum aliis benè multis recentioribus existimat, Calamum Aromaticum officinarum non esse Calamum veterum, sed potius eorum *Acorum*, & in *Solin.* 105. non fuisse alium, quàm *Indicum*, & ipsum, quem vocauerint *Syriacum* & *Arabicum*, ex Indiis allatum. *Bocharto* contra *Hieroz.* P. II. L. V. c. 6. afferente, & optimis quidem rationibus, non solum creuisse in India, sed & in Arabiæ parte aromatifera, quam *Dionysius Periegetes* v. 937. odorem exhalare scribit.

Ἡ θύρα, ἡ σμύρνης, ἡ εὐόδμη καλὰ μοιο,

Aut Thuris, aut Myrrhæ, aut odorati Calami.

Unde *Festus Avienus.*

- - - - - hic Ladani vim
Vellera defundunt, calami coma pul-
lulat almi.

Et *Priscianus.*

Namque Thyo, Myrrhaque viget, cum
Thuris odore.
Et Casia, nec non & Cannæ dulcis odore.

Hinc Calamum odoratum vocat Arabicum *Plutarch. Lib. quod Bruta Ratione utantur.* Hujus-

modi testimonia alia habet *Agatharchides, Diodorus.* L. III. p. 125. *Strabo* L. XVI. Et ipse tandem noster Textus satis insinuat, Mosis ævo Calamum fuisse notum, licet Indiam tum fuisse apertam vix sit vero simile. Hoc interim non obstat, quò minus *Indico* sua debeatur prærogativa, & post hunc *Arabico* & *Sabeo*, post Arabicum *Syriaco*. Constat quippe, tantò esse præstantiora Aromata, quò magis Æquatori appropinquant Regionem, neque sunt obscuræ rationes Physicæ.

Ultimum siccorum ingredientium, quibus oleum sacrum constat, est קידד Kiddah, quæ vox non uno explicatur modo. *Josephus Ant.* L. III. c. 9. & LXX. habent קידד, quo quidem nomine intelligere possumus *Iridis* speciem quandam aromatici vel odoris, vel saporis, qualis est *Iris Florentina* violam redolens, in omnem Europam ex Ducatu Florentino transferri solita. Placet *Casia*, *Casien*, *Luthero*, *Vulgato*, *Münstero*, *Pagnino*, *Junio*, *Tremellio*, *Bonfrerio*, *Judeis* multis, *Clerico*, nobisque in utraque Versione *Tigurinis*. *Zingiber Scaccho Sacr.* *Eleochr. Myroth.* II. c. II. *Odoratas*, *εὐώδης*, *Iridis radices* memorat quoque *Dioscorides* L. I. c. I. & *Cassiam*, quæ plerisque placet Interpretibus, ita describit L. I. c. 12. *Κασσία ἐστὶ καὶ κασσία, cujus complura sunt genera juxta odoriferam Arabiam gignitur, crassi corticis sarmento, foliis Piperis. Eligenda est fulvescens, pulchri coloris, Coralli æmula, perquam angusta, longa, crassa, & fistulosa, gustu mordens, & cum aliquanto feruore adstringens, aromatica, vinoso odore, cujusmodi est, quæ ab incolis actys cognominatur, ab Alexandria negotiatoribus daphnitis. Huic præfertur purpurea, crassa, & nigricans, Zigir cognomine, quæ Rosam odore imitatur. Huic jungimus Plinium L. XII. c. 19. Frutex & Casia est, juxtaque Cinnami campos nascitur, sed in montibus crassiore sarmento, tenui cute verius quàm cortice — Amplitudo fruticis trium cubitorum, Color triplex. Cum primum emicat, candidus pedali mensura: deinde rubescit, addito semipede, ultra nigricans — Probatum recens maximè, & quæ sit odoris mollissimi, gustuue quam maximè feruens potius, quàm lento tepore leniter mordens, colore purpureo, quæque plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fistula, & non fragili. Lactam vocant talem barbaro nomine. Alia est balsamodes, ab odore simili appellata, sed amara, ideoque utilior Medicis, sicut nigra unguentis. Excurrem nimium, si, quæ de Cassia habent moderni, huc afferrem, imò verò dubia accumularem. *Rajus Hist. Plant.* p. 1559. vestigia secutus *Garcia ab Horto*, *Monardis*, *Scaligeri*, *Amati*, Veterum & Recentiorum *Cinnamomum*, nec non *Cassiam* eorundem pro una eademque re habet. Sed si קידד Cinnamomum & קידד Cassia est, constat ex ipso nostro Textu, fuisse res diuersas, nisi ejusdem Arboris velis diuersas partes, Lignum e. g. fuisse & Corticem, vel Surculos extremos. Hodie triplex fere*

fere cognita est *Cassia*, *Lignea*, *Fistula* & *Caryophyllata*. Et קָסְיָא si *Cassia* est, erit *Lignea*, *Malabaricæ* nempe seu *Sumatrensis* bacciferæ *Cortex*, *Cinnamomi* in modum conuolutus, *Cinnamomo* crassior, odore & sapore debilior, cum maiore aliquantum lentore. Quam differre dicit *Hermannus Mat. Med.* p. 94. à *Cinnamomo* nonnisi loco natali. Interim heic ex *horto Malabarico* T. I. Tab. 57. Sisto *Canelam Malabaricam Carua* dictam Fig. E. & insuper addo ex *Hermanni* diligentissimi *Plantarum Ceylonensium* *Observatoris* scriptis, ipsam *Cinnamomum* *Arborem* non unius generis dare *Oleum* (nam ad olea heic inprimis attendendum) destillari nempe ex *Radice* *Cortice* *Camphoram* & *Oleum*: ex *Trunci* *Cortice* *Oleum*, quod vocamus *Cinnamomi*, ex *foliis* *Oleum* *Caryophyllorum*: ex *fructibus* *Oleum* *Juniperino* simile cum pauxillo *Cinnamomi* ac *Caryophyllorum* mixtum: & ex his excoqui *Oleum* pingue, crassum, instar *Ceræ*, ad *Emplastra*, *Unguenta* ac *Candelas* conficiendas commodissimum, medicamentumue anodynum. *Cassiam* ex *Pometo* sistit Fig. F. titulo *Cassie caryophyllatæ*, & *Sylvestris* G. *Iridem Florentinam* Fig. H. Tab. CCXIII.

Vidimus compositionis *Sacræ Hagiæleo chrismais*, *Ingredientia* sicca, *Staetes*, *Cinnamomum*, *Calamum aromaticum*, *Cassiam*. Reducamus nunc pondus præscriptum ab ipso DEO. *Myrrhæ* selectæ siue *Staetes* sumi debebant *Sicli* 500. Horum unus si æqualis est 3. *Drachmis*, 2. *Scrupulis*, 8, 90. *granis*, erit pondus totale *Librarum* 19. *unciarum* 10. *drachmarum* 3. *scrupuli* 1. *gr.* 10. Scilicet tum *Myrrhæ*, tum *Cassie*; *Cinnamomi* vero & *Calami* ana dimidium, nempe *Libr.* 9. *unc.* 11. *drachm.* 1. *scrup.* 1. *gr.* 10. omnium verò summa *Libr.* 59. *unc.* 7. *drachm.* 2. *scrup.* & *gran.* 0.

His adde *Hin* olei siue $\frac{1}{2}$. *Bathi*, quod vidimus jam supra æquale 337. *digitis Cubicis Parisinis*, 2. *mensuris* $\frac{2}{3}$. dimidiis *mensuris* *mensuræ Tigurinæ* *agrestis*, siue 2. *mensuris*, dimidiæ *mensuræ*, & $\frac{1}{4}$. *quartalis mensuræ Tigurinæ* *urbicæ*. Sumebant *Judæi* pro *Hin* 72. *ouorum* *capacitatem*. Debebant porro omnia hæc combinari juxta *Artis Pharmaceuticæ* *regulas*: ex hoc conficies oleum unctionis sanctum, unguentum confectum opere unguentarii, eritque oleum unctionis sanctæ. Ex *Talmudico* opere *Masech Kerith* & *Maimonide* ita hæc interpretatur *Scbikardus Jur. Reg. Hebræor.* quod singulæ primum species seorsim fuerint puluerisatæ, post inuicem mixtæ, in *Aqua* *limpida* *maceratæ*, donec fuerit vis omnis extracta, hinc affusum oleum, & omne coctum ad *evaporationem* *Aquæ*, ut omnis *Aromatum* *virtus* *concentrata* fuerit in oleo. Conjectaueris insuper, massam totalem fuisse coctione peracta forti prelo expressam, nec prodiisse nisi unicum *Hin* olei aromatizati. Verum enim verò nascuntur ex hoc Processu varia dubia,

& concedent haud ægrè *Sacri Codicis Sacri Interpretes*, ut eos adducam ad ipsas *Pharmaceuticas officinas*.

Constant *aromaticæ*, de quibus hætenus, *Radices*, *Cortices* & *Resinæ*, partibus subtilibus volatilibus oleosis & resinosis, quibus extrahendis non sufficit unius generis *Menstruum*: quæ *Salinæ* sunt volatiles, extrahi possunt *Aquâ*, sed resinosæ vino opus habent, imo *Spiritu Vini*. Et pone, extractas fuisse omnes particulas *Aquâ*, concedes, si vel solam attendes *Aquæ Cinnamomi* *destillationem*, auolasse præstantissimas quasque in auram, & parum, vel nihil, resedisse in oleo. Fuit itaque hæc, de qua *Talmudici*, coctio superuacanea, imò *Regulis Artis* contraria. Verum enimvero subjiciamus quoque *Examine* *proportionem* *siccorum puluerisatorum* ad *liquida*, speciatim *Olea*. Est hæc communiter ut 1. ad 8. siue sub octupla. Sumitur nempe ad *unciam Olei* *drachma una puluerum* pro *Elæochrymate*. Sed hic omnia videmus inversa, sextuplum fere puluerum ad *Oleum*. Considera proin, ita fuisse necessariò pulveres, supra ad *calculum* *reductos*, in unico *Olei Hin* absorptos, ut postea fortissimâ licet pressurâ vix prodiisset unicum *Hin*. Hinc subnascitur cogitatio, quòd aut massam dederint duntaxat sicca, cui post primam expressionem *Olei* novum fuerit affusum *Hin*, & sic porro, usque dum omnis virtus fuerit extracta: vel, non intelligi debere 500. & 250. *siclos*, quorum non fit expressa mentio in *Scriptura*, sed potius *Gerah* siue $\frac{1}{20}$. *sicli*: sic obtinebimus

	unc.		drachm.		gran.
<i>Staetes</i>	11.	—	7.	—	22½.
<i>Cassie</i>	11.	—	7.	—	22½.
<i>Cinnamomi</i>	5.	—	7.	—	41½.
<i>Calami</i>	5.	—	7.	—	41½.
<i>Summa.</i>	35.	—	6.	—	7.

Pone nunc pro *Hin* *Olei* *uncias* 123. prodibit *proportio* ad *pulveres* ut $3\frac{1}{2}$. ad 1. & stabit *Textus interpretatio* juxta *Artis Pharmaceuticæ* *Regulas*. Pugnare equidem prima fronte videtur hæc mea interpretatio cum v. 24. ubi expresse pondus accommodandum dicatur juxta *Siculum Sanctuarii* (in pondere sanctuarii) Sed regeo, posse expressionem hanc non minus quadrare $\frac{1}{20}$. *Siclis*, quàm integro *Siclo*, ut præceperit *Summus Legislator* pondus exquisitum, vel *Gerah* seu *vicefimarum Sicli* partium *commutationem* in *integros Siclos*, nempe 25. & 50. præcisè. *Wedelius Cent. II. Dec. III. Exercit. IV.* *Siclos* servat, sed *numerum pretio* potius seu *valori* accommodat, quàm *Ponderi Pharmaceutico*. Manet *Hiller Hierophyt. P. I.* p. 195. in *Siclorum* *numero*, & ipsa *Librarum* 12. *olei* ad *Specierum Libras* 62. *proportionem*, & ad *Artis Chymicæ* *Regulas* confugit, quæ jubet infundere omnia & coquere vase clauso,

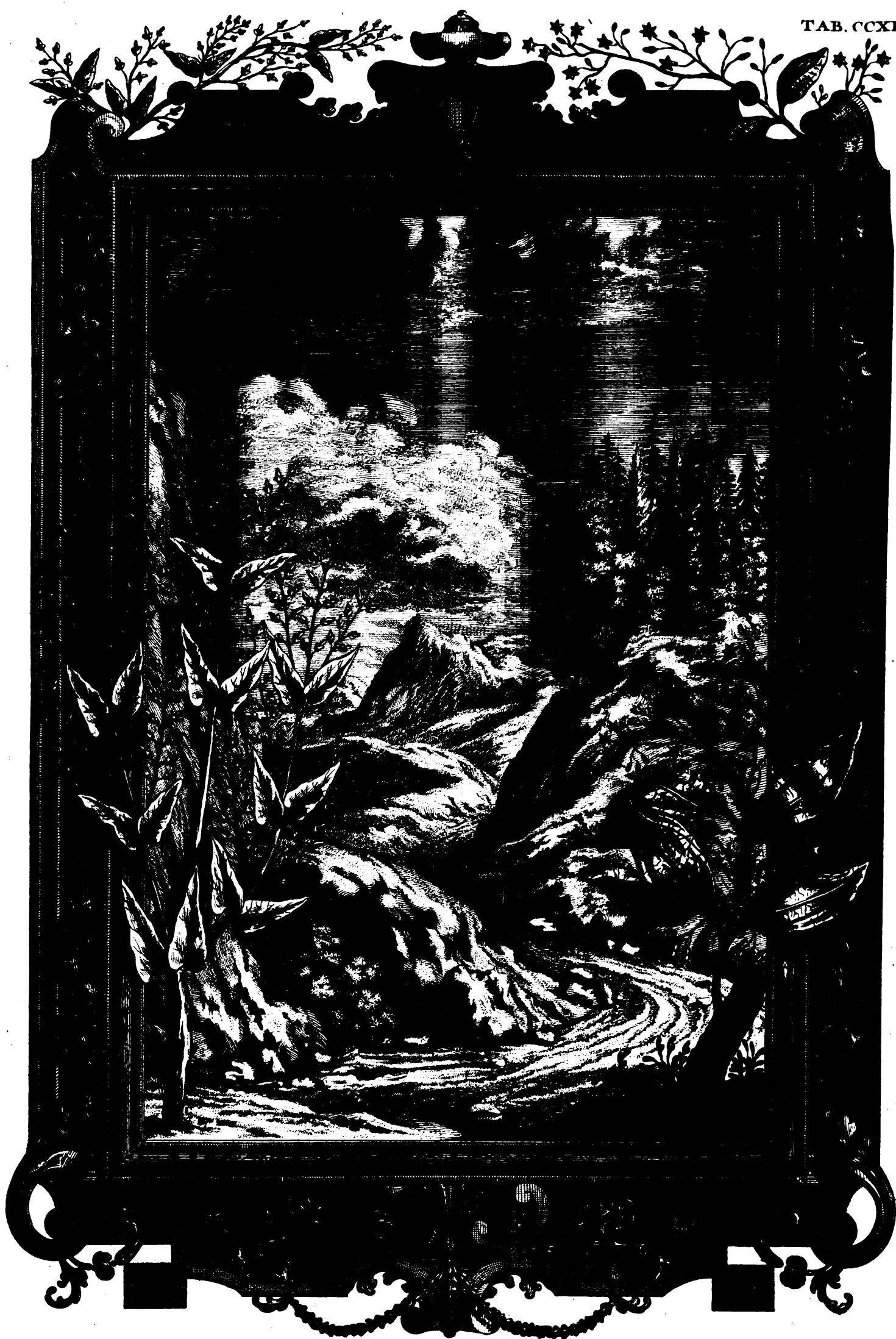
hinc exprimere organis, idemque repetere, sic quasi cohobare, & denuò factâ maceratione exprimere, & insuper in subsidium vocat Destillationem, quæ etiam sit coctio, proliciens ex Libris 10. Cinnamomi Olei drachmas 10. ex Calami aromaticis Libris 10. drachmas totidem, vel plures, ex Casiæ Libris XX. drachmas totidem, vel plures. Hæc dehinc Olea fuisse Oleo Oliuarum mixta. Et hoc fuisse *χρίσμα* illud *ἰωδέστατον*, ut *Philoni* elucet *Lib. de vita Moysi*, suaue olentissimum confectum arte unguentaria. Cui Oleorum aromaticorum projectioni viam sternere poterat præuia Specierum cum vino maceratio, harumque compagem recludere.

De præstantia odoratissimi hujus *ισραήλ* judicare facile est tum ex pretio ingredientium, tum ex ipsius Sacrae Scripturae testimoniis. Fraternalis Charitatis siue *φιλadelphίας* dulcedinem cum eo comparat Regius Psalter Ps. CXXXIII. 1. 2. *Ecce quàm bonum, & quàm jucundum est, si fratres etiam cohabitent. Perinde est, atque si Unguentum bonum capiti (infusum) descendat in barbam, in barbam (inquam) Abaronis, quod descendat in capitium vestimentorum ejus. (Ecce quàm bonum & quàm jucundum, habitare fratres in unum. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron: Quod descendit in oram vestimenti ejus.)* Unguentum ipsi DEO sacrum. *Hoc Oleum Unctionis sanctæ, ita DEUS ad Moysen, meum erit per posteritates vestras, super carnem Hominis non fundetur, nec talem compositionem facietis, qualis hæc est, sancta enim est, & sancta vobis esto. Quicumque tale confecerit, aut qui posuerit de hoc super alienum, excindetur populo suo. Exod. XXX. 31. 32. (Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Caro hominis non ungetur ex eo, & juxta compositionem ejus non facietis aliud: quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis. Homo quicumque tale composuerit, & dederit ex alieno, exterminabitur de populo suo.)* Sacris nempe Usibus unice destinabatur, eoque inungi debebant tentorium Conventionis, & Arca Testimonii, & Mensa, & omnia Instrumenta ejus, Ara quoque Incensi, sed & Ara Holocausti, & omnia Instrumenta ejus, Labrum & basis ejus. Exod. XXX. 26. 27. 28. *(Et unges ex eo tabernaculum testimonii, & arcam testamenti: Mensamque cum vasis suis, candelabrum, & utensilia ejus, altaria thymiamatis: Et holocausti, & universam suppellectilem, quæ ad cultum eorum pertinet.)* Ipse insuper Aharo, & filii ejus, consecrandi, ut DEO sacerdotio fungantur. Exod. XXX. 30. *(Aaron & filios ejus unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi.)* Posteris quidem temporibus inaugurabantur eo duntaxat summi Sacerdotes, Aharonis successores, & unctus *Beli*, quo nomine veniebat Sacerdos, qui populum in Bello ad Virtutem stimulare debebat,

& remittere domum eos, qui juxta Legem domi suæ manere poterant. Imò & Reges, *David*, *Salomon*, hinc uncti DOMINI vocati. Aliis, quorum potius quàm mei est fori, decidendas linquo Quæstiones circa hoc *ισοχρίσμα*; an & *Saul* & Reges Israelitici, & Prophetæ, & Clypei, eo fuerint uncti? an præter Aharonem etiam Sacerdotes alii? an Sacrum hoc Unguentum semel duntaxat à Mose fuerit confectum, & ad secundum usque Templum Miraculo conservatum, vase semper repleto? quæ Talmudistarum sunt somnia, Miracula præter necessitatem multiplicantium. Primam hanc compositionem si attentius inspexeris, vix primæ unctioni suffecisse dixeris, ut proin vero quàm minimè sit simile, toties de nouo fuisse confectum, quoties id postulavit necessitas.

Mei potius est fori indagatio causarum Physicarum Unctionum adeò frequentium apud Populos Orientales, imò & Occidentales, ad Indiam usque utramque, quæ & ex Asia transiere in Italiam ad Romanos. Corpora quod attinet inanimata, Tentorium, Arcam, Mensam, Vasa, existimaverim, inuncta fuisse, ut arcerentur ab iis Insecta, in Arabico Deserto imprimis frequentia, ne inquinarentur horum sordibus, vel ut, si sacris hisce corporibus insiderent, audaciam morte luerent. Erat id tantò necessarium magis, quoniam in dies multa matabantur in area subdiali sacrificia, quibus necessariò innumera Muscarum genera fuere allesta. Constat ex moderna præprimis Physica Experimentalis, esse omne Oleum omni Insecto nocivum, imo lethale, utpote quo oscula Tracheæ per totum Corpus expansæ respiratoria oblinuntur & clauduntur, ut Aeri omnis denegetur ad vitalia Organa accessus. Præterea servabatur omnibus vasis sacris nitor, & arcebat *Ærugo*. Hominibus ipsis maxima adferunt commoda unctiones in feruidis illis Climatibus: impeditur nimia Transpiratio, promouetur motus Sanguinis & Spirituum, arcantur Insecta, munda & lubrica servatur cutis. Hinc est, quod Unctiones hujusmodi non tam inuentæ sint, & in usum tractæ propter Corporis delicatam mollitiem, sed in ipsius Sanitatis commodum. Hinc est, quod Hospitibus fortè advenientibus oblata primum fuerit lotio & unctio tum Capitis, tum Pedum. Sic Famosa illa Saluatoris *Pedes* præfixo osculo unxit Unguento, *ποδας ἤλειψε μύρον* Luc. VII. 38. Et vitio vertit CHRISTUS Phariseo illi unctionis hospitibus offerri solitæ neglectum: *ἐλάμβανεν τὴν κεφαλὴν μου καὶ ἤλειψας. αὕτη δὲ μύρος ἤλειψέ με τὰς πόδας* Luc. VII. 46. Ita, videmus, fundantur sæpe hujusmodi ritus externi ipsâ Naturâ & Necessitate. Excusabit benevolus Lector hanc de unctionis usu digressionem, & præstolabitur commodiori aliâ occasione ampliorem forsan dilucidationem.

TAB.

EXODI Cap. XXX. v. 23.
Cinnamomum, Calamus aromaticus.

II. Buch Mosıs Cap. XXX. v. 23.
Zinnel und Calmus.

I.G. Rutz sculp.

EXODI Cap. XXX. v. 23. 24.
Calamus aromaticus, Casia.

II. Buch & Hostis Cap. XXX. v. 23. 24.
Calmus, Casien, Zimmet.

I. G. F. sculp.

EXODI Cap. XXX. v. 23. 24.
Calsia, Iris Florentina.

II. Buch Moses Cap. XXX. v. 23. 24.
Casten, Florent. Heil. Buch.

I. G. Pinz sculp.

TAB. CCXIV.

Exod. Cap. XXX. vers. 34. 35.

Dixit DOMINUS ad Mosen: Sume tibi aromata, Balsamum, Ungulam, (Caballinam) Galbanum, aromata ista unà cum Thure mundo, quodque seorsim, æqualique pondere sit.

Ex iis facies Suffimentum, Unguentum videlicet opere Unguentarii; commixtum, mundum & sanctum.

Dixitque Dominus ad Moysen: Sume tibi aromata, stacten & onychen, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia.

Faciesque thymiama compositum opere unguentarii mistum diligenter, & purum, & sanctificatione dignissimum.

Occurrunt heic inprimis examinanda quatuor diuersi generis Ingredientia Suffimenti Sacri, sacris, ut Unguentum sacrum supra descriptum, usibus eadem lege destinati, quæ poenam exterminationis è populo subibat, qui profanis adhibuerit usibus. Pones ex eo, ita rursus supremus Legislator ad Mosen, coram testimonio in Tentorio conuentionis, ubi tibi pasciscar, sacrosanctum erit vobis. Et si suffimentum vultis vobis facere, talem commixtionem, qualis illa est, ne feceritis, sanctum enim DOMINO erit. Quicumque talem fecerit, ut eam olfaciat, excindetur è populo suo, v. 36. 37. 38. (Pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi; Sanctum Sanctorum vobis erit thymiama. Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino. Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.)

Primum Suffitus Ingrediens est נטף nataph, quod proprie notat Guttam, extillans quid, uti ipse resinofus succus è Balsamo Frutice; quem ipsum & Hebræi, & Interpretes pene omnes heic intelligunt, nempe Judaicum seu Orientalem, jucundissimo odore præcellentem. De quo audiamus Plinium L. XII. c. 25. Omnibus odoribus præfertur Balsamum, uni Terrarum Judææ concessum, quondam in duobus tantum Hortis, utroque Regio, altero Jugerum XX. non amplius, altero pauciorum. Crescebat nempe Balsamum in Horto Engeddi, & circa Hierichuntem, uti passim videre est apud Josephum Ant. L. IX. c. 1. XIV. c. 7. XV. c. 5. Secundo dicitur in hoc Plinius, quod soli Judææ hanc Plantam adscribat. Constat quippe ex Dioscoride, Strabone, Pausania, crescere & in Ægypto, & in Arabia. Imo vero est quàm maximè simile, veram Balsami patriam esse Arabiam, ex qua trans-

latum fuerit in Judæam. Hæc sanè Judæorum fuit Traditio teste Josepho Ant. L. VIII. c. 2. λέγει οτι καὶ τὴν τῆς Ὀποβαλσάμης ῥίζαν, ἣν ἐστὶ νῦν ἡμῶν ἡ χώρα φέρει, δάσους ταύτης τῆς γυναικὸς ἔχομεν. Ajunt, quod Balsami Plantam, cujus hodieque ferax est nostra Regio, illius Reginae (de Saba) munificentia ferre acceptam oporteat. Fruticem hunc frequentem in modum describunt αὐλόπτα Bellonius & Alpinus, præferendi longè omnibus Veteribus, qui sua pleraque ex aliorum relatione habebant. Arbuscula est, ita Alpinus, qui integro Libro Balsami Historiam tradidit, viticosa, quæ excrescit ad altitudinem Elbanne, seu Ligustri, vel Cytisi, folia paucissima gerens, Rutæ proxima, non tamen, ut dicebat Dioscorides, iis candidiora, sed potius Lentisci foliis similia cernuntur, scilicet colore viridi, subalbido, perpetuoque virentia. Ejus lignum gummosum, lenaque apparet, colore exterius subrubro, cujus ramuli eodem colore conspicui sunt, longi recti, graciles, paucis foliolis ordinatim referti, foliaque simul terna, aut quina, aut septena, alæ adnata, aliquo pacto Lentisci foliorum æmula. Sunt ramuli odorati, gummosi, digitisque contrectati eis tenaciter adherentes. Flores fert paruos, albos, Acaciæ floribus proximos, ternos singulis appensos, quasi in umbellæ forma, summè odoratos, à quibus semina promanant flaua, folliculis nigris subrubescens contenta, valdè odorata, intusque humorem flauum melli persimilem habentia, sapore subamaro, parumque acri, Linguam ferientia, Opobalsamumque redolentia, Terebinthi fructuum figuræ & magnitudinis æmula, extrema aculeata, & medium crassum, obtinentia. Opobalsamum, cum primum eductum, colore, ut audio, est albo, qui paulò post in viridem, tertio in aureum, & demum in mellem mutatur. Ejus succi etiam substantia inprimis turbida crassaque, ut Oleum statim ab Oliuiis expressum cernitur, postea tenuissima atque clarissima,

ma, demum in Terebintbi modum crassescit, odore eximio inprimis atque acutissimo Terebinthum redolens cum suaviore odoris fragrantia cernitur, saporeque amaro, acri & adstringente. Referente Dappero Afric. p. 83. Turcæ Meccâ reduces adhuc hodie Balsami Frutices Ægypto inferunt, ibi plantandos. *Orobalsamum* ipsum, de quo integri prostant *Lobelii*, *Veslingii*, *Volkmari* Tractatus, pretiosus est Liquor, sponte mensibus Junio, Julio & Augusto ex inciso cortice effluens, Fig. A. adeo pretiosus, ut ab ipso Turcarum Imperatore Oratoribus exterorum Principum Donarii loco offerri soleat. *Busbeq. Sendschreib.* p. 629. aliàs solet adulterari Terebinthinâ Cypriâ, vel etiam succo ex ipsis Balsami seminibus, vel ramulis expresso. Non prætermittendum heic, variare Interpretes cir-

ca genuinum sensum vocis שֶׁחֶלֶב *Hiller Hierophyt.* P. I. p. 422. secutus LXX. *Pagninum*, *Junium* & *Tremellium*, *Staden*, id est, *Myrrhæ stilantem guttam* vult hoc inprimis, sed meo iudicio debili argumento contra Balsamum nixus, quod peregrina esse debuerint Suffitus sacri Ingredientia, ut significaretur *Mysterium*, id quod in nobis vel ex nobis nasceretur, DEO nos reconciliare, gratosque nos & acceptos reddere non posse, sed per alienam gratiam nos placere DEO. Argumenti hujus valorem ponderandum, iis linquo, qui Theologiæ Typicæ & Mysticæ vel nimium sunt amantes, vel minus, quorum lites meas haud facio. Imo posito etiam argumenti valore subsistit Balsamum, Mosis ætate exoticum; Arabiæ, non Judææ, productum.

TAB. CCXV. CCXVI.

Secundum Thymiamatis Sacri Ingredients est שֶׁחֶלֶב *Schecheleth*, vox una ex ἡπαξ λεγομένης, quæ Interpretes valde torquet. Jerosolymitana Paraphrasis habet שֶׁחֶלֶב שֶׁחֶלֶב *Spicam Myrrhæ*, forte, ut conjectat *Bochart Hieroz.* P. II. L. V. c. 20. pro שֶׁחֶלֶב שֶׁחֶלֶב *Spica Nardi*: *Jonathan* reddit כֶּסֶּת *Ceseth* vel כֶּסֶּת *Cistha*, id est, *Κίσθος*, *Cistus*, alii in *Dioscoride* legunt *Κίσος* scilicet *cistus ladanifera*. Colligi id potest ex eo, quod Arabes vocem שֶׁחֶלֶב reddant *Ladan* i. e. *Ladanum*, quam vocem dudum pro Arabica agnouit *Herodotus* L. III. quod *Ladanum* ab eodem inter præcipua ponitur Aromata, χρήσιμον δ' εἰς πολλὰ τῶν μύρων ἐστὶ θυμιάσει τε μέλισσα τὰτο Ἀράβιοι. Addunt rationem Etymologicam ductam ex Radice חלש *attrahere*, quod *Ladanum* funibus ex Cisto trahatur. *Dioscorides*. ἔνιοι καὶ χοινία ἐπισύρασι τοῖς θάμνοις, καὶ τὸ προσπλασθὲν αὐτοῖς λίπος ἀποξύσαντες ἀναπλάσσει. Nonnulli tractis per frutices funibus inhaerentem illis pinguitudinem eradunt, & (in pastillos) fingunt. Instrumentum virgæ forme duplici ligularum seu loramentorum serie constans, quo adhuc hodie Cretenses utuntur in Collectione Ladani sistit Fig. b. ex *Tournef. voyag.* T. I. p. 73. ἐργαστήριον vocant s. ἐργαστήριον. *Cistum*, de quo heic, λάδανον, *Ladanum* vocat *Diosc.* L. I. c. 129. quod est *Cistus Ledon Cretense* C. B. Pin. *Cistus Ladanifera Cretica flore purpureo*. *Tourn. Coroll.* Persarum modernorum *Kaisus*, quo *Cistum* *Ladaniferam* nominant, congruit tum Græcorum *Κίσθος*, tum Chaldæorum *Ceseth* & *Cistab* *Meninzk Lex.* 3824. ut *Costo* Turcarum *Kust*. Id. 3694. cujus heic damus Iconem Fig. B. licet nulla veri adsit species, quod intelligi per hanc Plantam possit שֶׁחֶלֶב. Describit post *Bellonium Ladanum* hoc *Creticum Alpinus Plant.*

Exot. p. 89. ita. Hæc Planta fruticat ab una Radice multis ramis longis, lignosis, duris, ad cubitalem, ac etiam ampliorem altitudinem, Cisti maris foliis, sed longioribus, *Salviæ* proximis, ramis æqualibus spatiis adhærentibus, plerumque ex opposito, aut pluribus etiam ab uno exortu prodeuntibus, odoratis, atque per Æstatem manibus ex quodam lento humore maximè adhærentibus. Flores vero in cauliculorum cacumine exeunt purpurei, Cisti floribus quàm similes, sed majores tamen, à quibus *Siliquæ* parvæ, rotundæ, oblongæ, inuolucro rotundo contentæ, colore nigrescentes, minuta semina nigra continentes. Tota Planta est odorata adstringens cum humiditate viscida odorata præsertim foliis inhærente verno tempore. Characteres Cisti ex *Tournefortio* sistuntur in margine.

Major Interpretum pars τὸ שֶׁחֶלֶב *Unguem* reddunt, Græci ὄνυχα, *Hieronymus onycha*: congruit Chaldæorum שֶׁחֶלֶב *tuphra*, Syrorum *Taphra*, Arabum *Adphar*, cujus Singulare est *Dophor* Talmudicorum צִפּוֹרֵן *Tipporen*. Testem habemus ex antiquissimis Siracidem Ecclesiastic. XXIV. 21. al. 18. Ὡς χαλβάνη, καὶ ὄνυξ, καὶ σακτὴ, καὶ ὡς λιβάνη ἀτμὶς ἐν σκηνῇ. Ut *Galbanum*, & *Onyx*, & *Stacte*, & ut *Thuris vapor in Tabernaculo* (Et quasi storax, & galbanus, & ungula & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam, quasi balsamum non mistum odor meus.) Ubi manifestissimè alluditur ad quatuor nostri Thymiamatis aromata. *Ungulam* pro *Ungue* habet *Tigurina*, imò per Parenthesin *Caballinam*. Sed absque fundamento. Est quippe *Ungula Caballina Brunfelsio*, *Trago*, aliisque Botanicis *Tussilago vulgaris*. C. B. Pin. Fig. C. Transeundum est omnino ad Regnum Animale, imò ad Conchyliæ. Audiamus

EXODI Cap. XXX. v. 34. 35.
Nataph, Balsamum.

II. Nach Mosıs Cap. XXX. v. 34. 35.
Nataph, Balsam - Staude.

H. Sperling sculp.

EXODI Cap. XXX. v. 34. 35.
Schecheleth, Cistus, Tufsilago.

II. Buch Mosıs Cap. XXX. v. 34. 35.
Cisten Höhlen, Hüf-Vattich.

M. Tiroff sculp.

EXODI Cap. XXX. v. 34. 35.
Unguis odoratus, Moschus.

II Zuch Mosch Cap. XXX. v. 34. 35.
See-Nagel Sibeth.

G. D. Hauman sculp.

EXODI Cap. XXX. v. 34. 35.
Unguis odoratus. Moschus.

II Zuch Moschis Cap. XXX. v. 34. 35.
See- Nagel Sibeth.

G. D. Huiman sculp.

mus Plinium L. XXXII. c. 10. Inuenio apud quosdam Ostracium vocari, quod aliqui Onychen vocant, hoc Suffitum Vuluæ pœnis mirè resistere. Odorem esse Castorei, meliusque cum eo ustum proficere. Plura habet Dioscorides L. II. ὄνυξ ἴσι &c. Onyx est Conchylia operculum Purpuræ operculo simile. In India reperitur, in Nardiferis paludibus. Proinde odoratus est, quia Conchylia Nardo pascuntur. Colligitur, postquam æstus Paludes deficcavit. Præstat subalbus & pinguis, qui è Mari Rubro affertur. Babylonius niger est & minor. Ambo sunt boni odoris, cum suffiuntur, Castorei odorem aliquem referentes. In Arabum scriptis frequentior hujus Unguis, quem Odoratatum vocant, fit mentio, quàm apud Græcos & Romanos. Superfluum tamen judico, adferre Textus ex Avicenna, Alchalil, qui optimos Ungues dicit esse Korasios, & ex Babarain, profundè rubros, post Persicos, ad nigredinem declinantes, post Ungues ex Docran. Alkazuin Tract. de Animal.

Lucem majorem adhuc Textui nostro fœneratur Indiæ Plinius Georg. Euerhardus Rumphius in t' Amboinsche Rariteitkamer L. II. c. 17. p. 87. exactius quam ulli alii Unguem odoratum describens, cui & ille nomen שחלל tribuit, Malabares Unam. Tollit is è medio omne, quod circa hanc rem remanere posset, dubium, docetque nos, esse Unguem hunc non operculum solius Purpuræ, sed omnis generis Muricum, basinque esse in omni India omnium Suffituum, quemadmodum Aloe est Pillularum. Deze Unguis, ita ille, heet ook onyx marina, en is door geheel Indien een bekend Reukwerk, zynde de basis of t' voornaamste onder alle Reukwerken (Thymiamata) te weeten, die men op Koolen rookt, of waar mede men perfumeert, gelyk de Aloe is onder de Pillen, zy heeft aan zich zelve geen aangenaamen reuk, maar in groote Stukjes gebrokenen op Koolen gelegd, riekt ze eerst als gebrande Garneelen, maar trekt terst ond naar Bernsteen, of, zo Dioscorides wil, naar Castoreum, zo dat ze alleen gerookt geen groote liefstykheid heeft, maar onder ander Reukwerk gemengt, geeft dezelve, am zoo te spreken, zyne mannelijke Kracht, en duyr Zaamheit; want om dat neest alle Reukwerken bestaan uyt Zoodanye houten, Refinen en Zappen, die een Zoete, bloemachtige of geilen reuk hebben, zuo moet men den Zee-nagel daar onder mengen, om zee Krachtig een

duurzaam ze maaken. Describit porrò exactissimus hic Scriptor nouem Unguis odorati diuersas species, earum figuram, Loca natalia, utendi & cum aliis Thymiamatibus miscendi modum. Sunt autem hæ

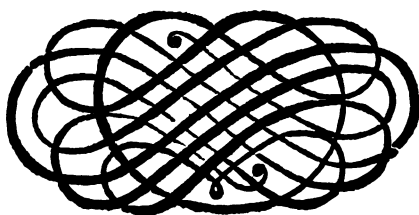
1. Onyx major siue Taurina, Muricis majoris Operculum.
2. Onyx secunda, Malabaribus Unam Casturi, i. e. Unguis moschata, Purpuræ operculum.
3. Onyx minima & moschata, Muricis ramosi minoris operculum.
4. Onyx quarta, Buccinæ Tritonis.
5. Onyx quinta, Buccinæ Aruanae.
6. Onyx sexta, Haustelli & Tribuli.
7. Onyx septima.
8. Onyx octaua, Muricis minoris
9. Onyx nona, Cochlearum minorum in paludosis viuientium, quæ videtur esse Onyx Dioscoridis.

Synonyma tandem affert Unguis odorati, quæ sunt, Onyx marina, Conchula Indica, Blat-tion Byzantion, Blatta Byzantia, Arabibus, Adfaro tibi, Adfar al tibi. Plinio L. XXXII. c. 10. Ostracion. Hebr. Schecheleth. Malab. Unam & Unam Carbou. Boetonensibus Lacca nuga, Amboynensibus Laynoa natta, Chinen-sibus Lepi & Hiole. v. Fig. D. Errauit proin, si tanti viri lapsus error dici meretur, Bochartus, qui ab Hebræis Doctoribus, Radicem heic, Aroma, vel Plantam aromaticam Unguis nomine intelligentibus Bdelio suum dat suffragium, quod à Damocrate & Galleno vocetur βδέλλα ὄνυξ, quia nempe βδέλλον est ὅμοιος ὄνυχος, Ungui simile læuore scilicet & splendore, Arabicum nempe & Saracenicum, Bactrianum item, cui nidor foccus, multique candidi Ungues, teste Plinio L. XII. c. 9. & quia eidem Bdelii arbor nigra est magnitudine oleæ; in subsidium insuper trahit Bochartus Etymologiam, deducens שחלל à שחלל nigrum esse, nigrescere. Cui sententiæ id inter alia obstat, quod Bdelium nullibi Suffimentis immisceatur. Nullius tandem valoris est Oleastri opinio, qui שחלל habet pro odorato sudore Zibethicæ Felis, quæ שחל dicatur, quum constet, ante Arabes, qui primi Africæ interiora penetrarunt, hoc Animal, ejusque Odoramentum prorsus fuisse incognitum. Mane-

bimus proin in Ungue odorato; sistentes

nihilominus Catum siue Felem

Zibethicam Fig. E.

TAB. CCXVII.

Tertium Suffitus Sacri Ingrediens est חלבנאב *Chelbnab*, quod ab omnibus Interpretibus, veteribus atque modernis, explicatur per *Galbanum* χαλβάνη, quæ voces ab ipsa Hebræa origine descendunt. Gummi hoc ita describit *Dioscorides* L. III. c. 97. χαλβάνη ὅπως ἐστὶν νάρθηκος &c. *Galbanum succus est nascentis in Syria Ferule, quod nonnulli Metopium vocant. Maxime laudatur cartilaginofum, merum, Thuris effigiem præbens, pingue, minime lignosum, retinens nonnihil adjecti seminis, & Ferule, graui odore, neque valde humidum, neque nimis aridum.* Jungo descriptionem *Hermanni Mat. Med.* p. 261. Est substantia gummosa & resinosa, pinguis, ceræ instar ductilis, Ammoniaco similis, at ex variis albenitibus & splendentibus granis in massam coacta, saporis subacris, subamari, nauseosi, odoris fragrantis grauis, odor & sapor idem qui Ammoniacy, minor tamen. Ubi id obseruandum, esse Gummi-Resinam, utpote quod accenditur Igne, ut Resina, & Aquâ soluitur, ut Gummi. Plantam ipsam, unde promanat, *Ferulam Galbaniferam* vocat *Lobelius Obs.* p. 52. *Icon.* p. 779. *Job. Baubin. Hist. Plant.* L. XXVII. p. 52. *Ferulaginem latiore folio C. Baub. Pin.* 148. & optimam Ferulæ Iconem ex communicatione *Tournefortii* exhibet *Pomet Hist. des Drog.* L. VII. c. 23. Descriptio hæc est apud *Morison Hist. Plant. Oxon.* p. 309. Radix longa alba brachialem crassitiem obtinet, ex qua vulnerata Lac pingue & coagulatum copiosè manat. Folia pediculis longis, cauis, digitali crassitudine adnexis omnium amplissima, ex quamplurimis segmentis Fœniculi more diuisis, sed breuioribus & latioribus, ad glaucum colorem argenteumue, præsertim in aduersa parte, tendentibus, aliquantulum in latitudine compressis gaudent. Caulis erigitur altissimus, imo quinos aut senos Cubitos altus, crassus, geniculatus, substantia fungosa factus, in superiore parte diuisus: Umbellæ sunt rotundæ ex flosculis luteis reflexis compositæ, quibus delapsis succedunt Semina lata foliacea, compressa, subrotunda, subnigra, exterius triplici linea striata interius duplici fibrilla donata. Fig. F. Characteres essentialia Ferulæ videbis ad marginem lit. f.

Quartum tandem Thymiamatis à DEO præscripti Ingrediens est לֶבֶנָאב *lebonab Zacab*, *Thus mundum*, sine dubio *Thus masculum*, de quo *Plinnus* L. XII. c. 14. & *Virgilius Eclog.* 8. Verbenasque adole pingues, & mascula Thura λίβανος ὁ ἄρρεν &c. *Masculum Thus Stagonias appellatum, suapte natura rotundum: tale autem indiuiduum est, candidum cum frangitur, intus pin-*

gue, in suffitu statim ardens. *Diosc.* L. I. c. 82. Nam datur & minoris pretii, Indicum, ὑπόμῆρος, καὶ πέλιος τὴν χροάν, *fuluescens & colore liuens*, Arabicum item & in Smilo nascens dictum κοπίσκον, μικρότερον καὶ κίρρότερον, *minus & fuluius*, nec non ἀμωμίτης *alioqui candidum, quod, dum mollitur, Mastichis more digitis cedit.* Thuris hanc dat descriptionem *Hermannus Mat. Med.* p. 266. Est Substantia resinosa ex flauo pallens, & splendens, in guttas Mastichi similes, sed majores, concreta & indurata, collecta ex Arbore spinosa Arabica thurifera, saporis amaricantis resinosi, odoris fragrantis. Ratione figuræ est vel *Indicum*, quod est in glebis, vel *mammofum*, quod est in guttis, vel *masculum*, quod est in granis. Arbor ipsa *Plinii & Dioscoridis*, ætate incognita satis. En testem *Plinium!* *Arboris Thuris quæ sit facies, non constat, à nullo enim Latino, quod equidem sciam, tradita: Græcorum verò exempla variant. Alii folio Pyri minore duntaxat herbidi coloris prodidere. Alii Lentisco similem subrutilo folio, quidam Terebinthum esse, & hoc visum Antigono Regi, allato frutice. Juba Rex iis Voluminibus, quæ scripsit ad Cajum Cæsarem, Augusti Filium, ardentem fama Arabiæ, tradit, contorti esse caudicis, ramis Aceris, maxime Pontici — Cortice Lauri esse constat, quidam & folium simile dixere. — Qui mea ætate Legati ex Arabia venerunt, omnia incertiora fecerunt.* Ex Recentioribus *Thevetus* Arborem Thuriferam confert cum Pinubus resiniferis. Quam heic jungo Iconem, mutuo petita est ex *Pomet. Lib.* VII. c. 37. Cæterum notum ex Historia profana, Thuris usum fuisse etiam Gentilium Diis, uti nunc adhuc est Romano-Catholicæ Ecclesiæ Altaribus, sacrum. v. Fig. G.

Sunt equidem hæc, de quibus hætenus, quatuor Thymiamatis Sacri Ingredientia, quibus insuper addunt Judæi alias species, memorandas duntaxat, haud fusius describendas. 1. est *Myrrba*. 2. *Ketzia*, *Agallochum*, vel *Zingiber*, vel *Casia*. 3. *Spica Nardi*; 4. *Crocus*. 5. *Costus*. *R. Juda Leon* habet insuper duas, *Kilupha* & *Kinamon*. *Buxtorffius* tres, *Kilupha*, *Kane* & *Kinamon*. *Rittangelius* quatuor, *Kilupha*, *Kinamon*, *Maale Aschan*, & *Ambram*. Nec Sane defunt Argumenta, plura fuisse ultra recensita quatuor ad usum Thymiamatis Sacri ingredientia. *Josephus*, qui & ipse Sacerdotali munere fungebatur, memorat generatim plura alia. *Ant. Jud.* L. III. c. 10. ubi postquam recensuit quatuor Species Olei sacri in Sacro Textu expositas, ita pergit. πολλὰ δ' ἐστὶ ταῦτα καὶ ποικίλα κατὰ τὴν σκηνὴν ἐπὶ τῷ χρυσῷ θυμιατῆρι, μεγάλης πάνυ τιμῆς ὄντα συνεφέρετο. Ὅν παραλείπω τὴν φύσιν ἐκδιηγεί-

EXODI Cap. XXX. v. 34. 35.
Chelbnah, Lebonah.

II. Buch Moses Cap. XXX. v. 34. 35.
Galban, Benhraich.

M. Turoff sculps.

ἐκδιηγείσθαι, μὴ δὲ ἄλλα γένηται τοῖς ἐντυγχάνουσι. *Offerebantur deinde multa & varia super Altare aureum adolenda, preciosa valde, quorum naturam, ne sim prolixitate Lectori molestus, recensere supersedeo.* Siracides quoque XXIV. 17. 18. ubi Sapientiam Diuinam Thymiamati Sacro comparat, aliquas enumerat species, quarum hactenus non fecimus mentionem. *In modum Cinnamomi & Aspalathi (ἀσπάλαθος) odorem spirauit aromaticum, & ut præstantissima Myrrha suauiter redolui, ut galbanus, ut Onyx, ut Stacte, Thurisque nidor in Tabernaculo.* (Sicuti Cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris: Et quasi storax, & galbanus, & ungula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporauit habitationem meam, quasi balsamum non mistum odor meus.) Et in Textu nostro bis mentio fit Aromatum, per quæ quidem intelligi possent modò recensita. Sanè Calamum quoque fuisse adhibitum constare videtur ex Jes. XLIII. 23. 24. ubi DEUS teporem in Cultu sacro populo suo exprobrat. *Nec ego te coegi, ut seruires oblatione Minba, neque negotium tibi feci Thure. Non emisisti mibi pecunia Calamum.* (Non obtulisti mibi arietem

holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me: non te seruire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure. Non emisisti mibi argento Calamum)

Illustrando Textui nostro inseruiunt, quæ de Ægyptiorum Suffimentis tradit Dioscorides L. I. c. 24. speciatim de κῶφι, quo Sacerdotes eorum sunt usi. Compositio hæc est: Κυπρίων ἡμίξρον &c. Cyperi dimidium sextarium, cum pari Baccarum Juniperi adultæ modo: uuæ passæ pinguis, exemptis vinaceis minas duodecim, resinæ repurgatæ minas quinque, Calami & Funci odoratorum & Aspalathi, singulorum minam, Myrrhæ duodecim, vini Veteris sextarios nouem, cum duabus mellis minis: uuam passam detractis vinaceis tussam cum vino & Myrrha subigito: cætera tusa & cribrata adjicito, die uno humorem combibere finito, dein mel coquito, dum sibi glutinis asciscat crassitudinem, eliquatam Resinam accuratè permisceto cum reliquis diligenter contritis, & in fictile vas recondito. Addit Plutarchus *Isid.* & *Osirid.* coxisse Sacerdotes massam hanc Diis sacram non sine ceremoniarum superstitionum ambagibus, recitantes inter præparandum sacras suas literas.

TAB. CCXVII. ^A. CCXVIII. CCXIX.

Exod. Cap. XXXII. vers. 4.

Qui sumens de manu illorum finxit illud Stilo, & fecit hoc ipsum, Vitulum fustum. Et dixerunt: Isti sunt Dii tui O Israel, qui effecerunt, ut ascenderes à Terra Ægypti.

Quas cum ille accepisset, formauit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi sunt Dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

ITa Populus DEI, peculium illud suum, putidissimo Creaturarum abusu, fit Idololatra, mutat Gloriam suam in similitudinem Bouis comedentis Herbam. Psal. CVI. 20. (Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.) τὴν δόξαν τῆς ἀφ' ἑαυτῶν ΘΕΟΥ ἐν ὁμοιωμάτων εἰκόνας — τετραπόδος Rom. I. 23. Commutatur Metallorum perfectissimum in Baalem, imo in רָצוֹן pudorem, confusionem, quo Epitheto Idola veniunt Jer. III. 24. Exuunt non Religionem duntaxat, sed omnem Rationem, Israëlita, dum pro DEO habent, quod ipsi manibus fingunt. Et en, ipse DEI Summus Sacerdos Aharon consilia pro turpissima Idololatria impertit: *abrumpite*, inquit v. 2. *Inaures aureas, quæ pendent in auribus uxorū vestrarum, filiorū vestrorum, & filiarū vestrarum, & adferte ad me, scilicet ut inde Ido-*

lum conflem. Aures dat, seu metu, seu alio affectu ductus, populo insanienti, contra diserta verba Legis Exod. XX. 23. *Non facietis me, Deos argenteos, nec Deos aureos facietis vobis.*

Ambiguitas vocum צֶרֶךְ *Tsur*, & חֶרֶט *Cheret* ansam dedit duplici Versioni: notat prius Vocabulum *ligare & formare*, posterius *marsupium & stylum*. Hinc alii Textum nostrum ita reddunt; & *ligauit* (recondidit) *illud* (Aurum) *in marsupio*: alii *formauit* (finxit) *illud Stylo*, & plerique quidem post Græcos Interpretes. Priorem sensum cum *Jonathane* præfert *Bochart. Hieroz. P. I. L. II. c. 34.* conferens *Jesai. XLVI. 6.* *Prodigunt Aurum ex marsupio, & argentum in balance appendunt, mercede conducunt conflatorem, & faciunt ex illo DEUM.* (Qui conseratis aurum de sacculo, & argentum statera ponderatis: conducentes aurificem, ut faciat Deum.)

R r r

Nec

Nec non Jud. VIII. 24. 2. Reg. V. 23. quibus binis locis voces prædictæ controuersiae eodem occurrunt sensu, & in eadem constructione. Mitto interim Judæos Astrologos, qui Vitulum hunc in Tauri Signo volunt formatum, & aniles fabulas eorum de pondere Vituli 125. Talentorum Auri. Hæc narrasse est refutasse.

Sed cur Aharon elegit Bouinum ex animantibus genus, quo cum conferri aliàs solent, & in probrum, stupidissimi Hominum? cur non splendidissimum illud Sidus, Solem? cur non Luminare majus alterum, Lunam? An quòd Boum sacrificiis maxime fuerit delectatus? an DEUM exhibere voluit sub adedò ridiculo Schemate, ut populo absurditatem Idololatriæ ostenderet? An quòd viderit DEUM *Cherubo*, id est, ut integro Libro explicare nititur *Moncejus*, vitulo insidentem? An quòd Bos in Ægypto juxta sepulcrum Josephi statueretur tanquam viro in Agricultura cooperans? quod vult Auctor *Scripturæ Mirabilium* sub *Augustini* nomine L. I. c. 15. Fauet huic sententiæ, quòd cultus *Serapidis*, vel *Sarapidis*, quem cum *Apide* eundem faciunt, à Veterum nonnullis referatur ad ipsum *Josephum*. *Julius Firmicus de error. profan. relig.* c. 14. *Ruffin. Hist.* L. II. c. 23. *Suid.* in Σάραπις. An, quòd *Philoni* placet, *Taurus* aureus *Typhi* seu *Typhonis* in Ægypto maxime culti fuerit simulacrum? Quæ de his opinionibus vel pro dici possunt, vel contra, pro more suo eruditissime explanat *Bochartus* l. c. *Philoni* ex parte accedens, & vitulinæ superstitionis originem ex Ægypto arcessens, ubi *Memphitarum* DEUS fuit *Apis*, *Heliopolitarum* *Mneuis*, sacra vacca *Momemphitarum*. *Strab.* L. XVII. Patrocinantur huic explicationi præter Historiam profanam Exod. VIII. 26. Jos. XXIV. 14. Ezech. XX. 7. 8. XXIII. 3. 8. Act. VII. 39.

Illustrandæ inprimis illi sententiæ, quæ *μολατρίαν* ex Ægypto mutuatur, inseruiet Fig. A. Græco-Ægyptiorum *Isis* multimammia, siue *Cybele*, magna Deum mater, foemina turrato vertice veluti triplicis Coronæ Diademate fastigiato, capillitio veloque undatim diffuso spectabilis: pectus binis simulacris corymbo inclusis, supra quorum Capita Cancris & Capri-

corni figura eminent: Brachia quadruplici Leonum accubitu grauantur: Venter Pectusque multiplici uberum mammarumque protuberatione turget: Femora Tibiæque conico vase triplici Animalium serie induuntur: prima series hinc inde duo Idola Ægyptia, deinde tria Ceruina Capita binis floribus & Apibus stipata continet: secunda turbinatorum femoralium series binos Dracones, quibus intermediant tria bouina Capita, exhibet: tertiam seriem bina Leonina Capita, quibus tria pariter Vitulina Capita intermediant, subjunctis binis hinc inde Apibus, constituunt: totum denique simulachrum extremorum pedum lineo vestitu testorum nuditatem pandit. Ex *Kircher. Oedip. Ægypt.* T. I. Synt. III. p. 190.

Fig. B. *Apidis* figura cum Cornubus Lunæ, quadrato candore in pectore, Aquilæ figura in Dorso: ex eodem p. 200.

Fig. C. sistit fragmentum obelisci *Pfammatici*, ubi tres visuntur Boes, in ambitu concipiendi 12. *Oedip.* cit. T. III. p. 213.

Fig. D. *Apis* ex *Cimeliarchio Welferiano* apud *Bornmeister de Errorib. Historicor. Gentil.* p. 12.

Fig. E. *Apis* ex *Cimeliarchio Ebneriano* apud eundem.

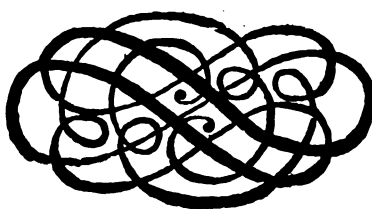
Fig. F. Nummus *Antinoi* in honorem percussus ab *Hadrianotheritis Urbis* in *Moestia* ab *Hadriano* extructæ incolis, in cujus una facie *Antinoi* imago, cum Inscriptione ΑΓΑΘΟC ΗΡΩC ΑΝΤΙΝΟΟC i. e. *Bonus Heros Antinous*, ab altera *Apis* cum *Luna bicorni*, ΑΔΡΙΑΝΟΘΗΡΩΤΩΝ ex *Spanhem. Diff. de Præst. Numism.* p. 654.

Fig. G. *Apis* ex Museo *Jacobi de Wilde Signor. Antiq.* Tab. XII. in fronte gerens sistrum.

- - - - - Nilotica Sistris
Ripa sonat, Phariosque modos Ægyptia
ducit
Tibia, submissis admugit cornibus
Apis.

Claudian. de 4. Honor.

Fig. H. *Juliani* Numus etiam ad *Apidem* referendus. *Beger Thes. Brand.* p. 281.

EXODI Cap. XXXII. v. 2.
Israelitæ ἐνωτιοδωραί.

U Buch Mosi Cap. XXXII. v. 2.
Gehting Ann Halber. Dienst.

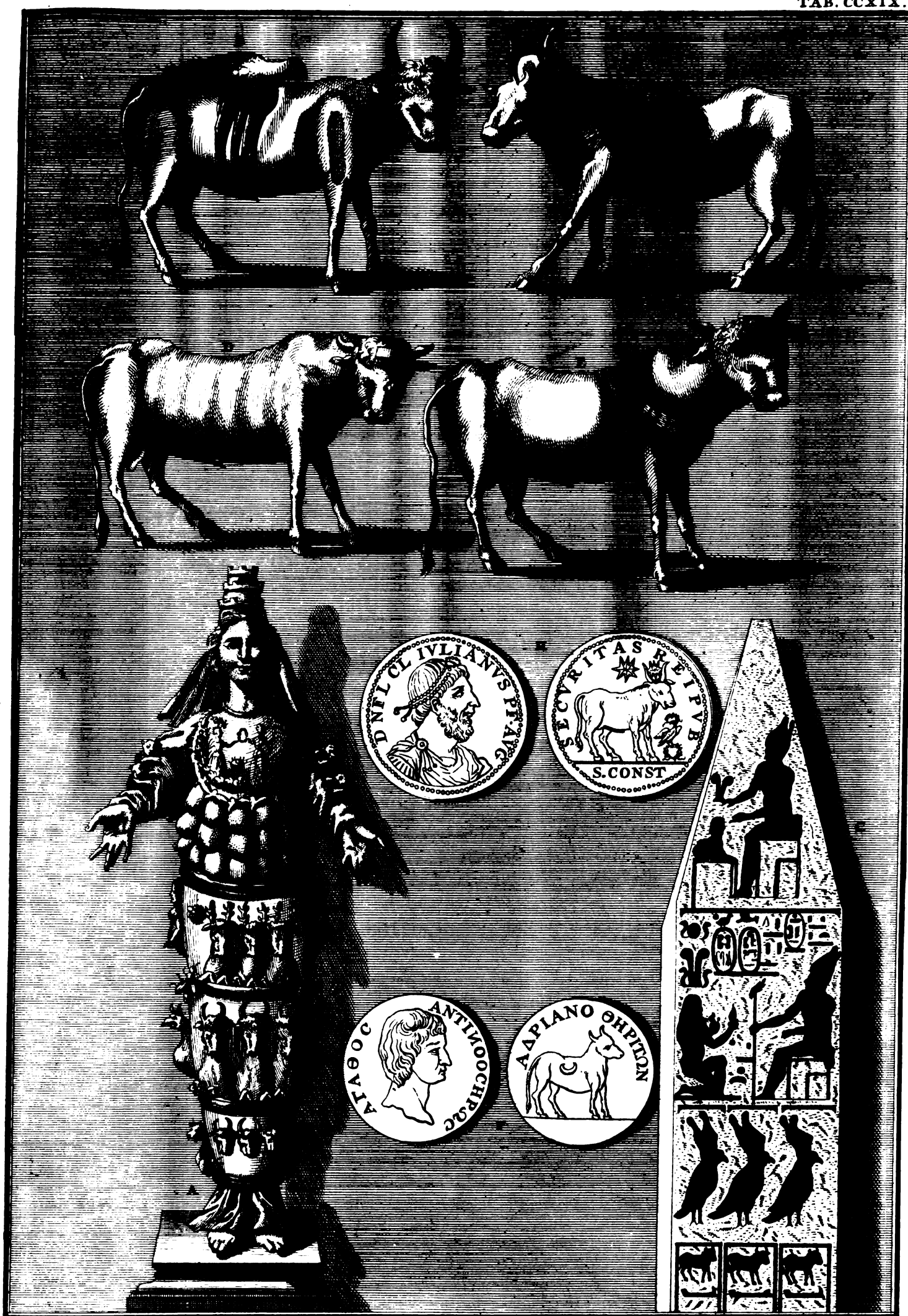
G.D. Heunow 1777.

ΕΧΟΔΙ Cap. XXXII. v. 4.
Ααρὼν μοσχόποιος.

II Buch Mosıs Cap. XXXII. v. 4.
Aaron bildet ein Kalb.

M. Tyroff sculp.

EXODI Cap. XXXII. v. 4.
ΜΟΣΧΟΛΑΤΡΕΙΑ Ægyptiorum.

II Buch Mosıs Cap. XXXII. v. 4.
Ägyptischer Kälber-Dienst.

G. D. Heüman sculp.

TAB. CCXX.

Exod. Cap. XXXII. vers. 20.

Et tollens Vitulum, quem fecerant, combussit (eum) Igne, & comminuit eum in puluerem, & spargens in Aquam potum dedit filiis Israel.

Arripiensque vitulum, quem fecerant, combussit, & contriuit usque ad puluerem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israel.

Auri potabilis, de quo passim multus est sermo, controuersia multa, tres fere occurrunt Species, 1. est fustum illud Igne, quod iuxta penè rabie conciti Peruani *φλοχρυσίαι* illis, & nīl nisi Aurum sitientibus, Hispanis infudisse leguntur, remedium vel potius Venenum crudele crudelitati vel *φλοχρυσίαι* excessiuæ oppositum. 2. Tinctura illa Chymicorum, Aurum nempe in Menstruo innocenti uniuersali solutum, tantopere apud Chymicos, altioris inprimis Ordinis Alchymistas, decantatum, aureum Adeptorum Vellus, & contra Morbos quous, si Diis placet, Panacæa. 3. Aurum nostrum Mosaicum, quod vir DEI, in omni Ægyptiorum Sapientia eruditissimus, soluit, & Israelitis potandum dedit, ut per quod peccassent punirentur per idem. Auro nempe peccauerunt Israelitæ, & Aurum in subtilissimos puluisculos solutum absorbere debebant *μοχολατρειῶν* in sui pudorem, & abominationis turpissimæ memoriam.

Sunt Hebræorum multi persuasi, fuisse potum hunc docimasticum, distinxisse Idololatrias ab innocentibus, planè sicuti potus ille amarus Adulteram vel debebat criminis sui conuincere, vel innocentem suspicione liberare. Num. V. 27. & fuisse criminis reos, hos ipsos 3000. qui à Leuitis fuere trucidati. Addunt insuper recutiti, intumuisse reis, uti adulteris illis, Ventres, coaluisse ora, in Aurum commutatas fuisse Barbas. Quas Fabulas suis remitto Authoribus. Præsentis instituti est inprimis, inquire in processum illum Chymicum, quod Moses soluerit Aurum, reddideritque potabile. *Aurum* est, si quod aliud Metallum, vel Minerale, quod Physicorum & Chymicorum exercuit, & tantum non excruciauit ingenia, Metallorum densissimum, Corporum omnium grauissimum, in ipso subsidens Mercurio, tractabile tamen ita, ut præ Metallis omnibus sit in tenuissima folia malleabile, in subtilissima fila ductile. Ostendit sanè Celebris *Hallejus Transact. Philosoph.* n. 194. Unicum Auri granum diuisibile esse in partes 10000. adhuc visibiles, unde *Keill. Introd. ad Phys.* p. 40. de-

monstrat, pollicem Auri Cubicum diuisibilem esse in 47619047. partes, quæ haud effugiant visum. Juxta computum citati modò *Halleji* folium Auri, quo inaurari solent argentea fila, non crassius esse $\frac{1}{124500}$. pollicis, ut proin Cubus $\frac{1}{100}$. pollicis dictarum subtilium partium contineat 243000000. Non proin, quod videmus, obstat summa Corporis hujus densitas atque soliditas, quâ omni Igne est inuictum, quo minus in particulas resolui queat subtilissimas: imò docet Illustris *Newton opt.* p. 228. plura Metallo huic inesse spatia vacua, quàm quidem solidas partes, quoniam globum aureum undique clausum transfudet Aqua. Sola hætenus *Tschirnbusii* Lens Superioritatem aliquam affectauit in Aurum, ut à penetrantissima vi Radium in Foco concentratorum euaporet aliquid, reliquo Auro mutato in Vitrum coloris violaceo-purpurei, minoris quoad specificam Grauitatem ponderis, quàm Aurum est ipsum, quod Vitrum postea non facile est ope Ignis ordinarii in Metallum suum reducibile. Videatur *Hist. de l'Acad. Roy.* 1702. p. 36. *Memoir.* 145. Constat ex hætenus dictis, & per Experimenta demonstratis, constare Aurum partibus ab inuicem separabilibus, & in infinitas subtiliores alias diuisibilibus. Id nos docet ordinaria Aurifabrorum & Monetariorum Praxis, qua Aurum soluunt Aquæ Regiæ menstruo in minutas adeò particellas, quæ visum omnem fugiunt, nec nisi euaporatâ sensim Aquâ eidem redduntur, nīl interim de pondere decedente. At enimverò non est hæc Auri in Aqua Regia solutio, quam tantis conatibus quærunt Chymici, qui volunt vel puluerem, vel Liquorem, ex Auro quidem paratum, verum in idem hoc Metallum haud reducibilem. Qui hoc possidet Arcanum *ἀρκανον*, Adepti inter Philosophos per Ignem meretur titulum. Neque hujusmodi solutio fieri debet per Menstrua acria, corrosiua, sed per insipida, & innocua prorsus, aliisue modis. Et prætendunt hi vel Aurifices, vel Auri destructores, exercuisse Arcanum hocce maximum Chymicum Mosén, idque probare nituntur non duntaxat ex Textu, verum & inprimis ex Deuter. IX. 21. *Pec-*
Rrr 2 *catum*

catum vestrum, nempe vitulum, tuli, & Igne illum combussi, & contudi eum molendo, idque bene, donec pulvis fieret tenuis, abjecique pulverem ejus in Torrentem, qui è Monte descendit. (Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combussi, & in frusta comminuens, omninoque in pulverem redigens, projecit in torrentem, qui de monte descendit.)

Quæstio igitur heic enodanda attinet Processum ipsum, modum, quo summus Adeptorum Moses usus fuerit in executione ejus, quod de seipso testatur. Ducit illa nos veluti manu ad diuersi generis chymicas operationes, eas cumprimis, quarum vestigia extant in Scriptis viri Θεοπνεύστου. Non sanè sufficiebat Vituli fusio, siue transfusio Auri ex Quadrupedis forma. Scopus Mosi erat totalis Idoli destructio, ut & omnis ejus memoria animis Israelitarum auelleretur, & omnis occasio Idololatriæ Ægyptiacæ, ex residua Auri massa noua fingendi Idola tolleretur.

Neque suffena erat *Limatura*, qua quidem in subtilissimos vertitur puluisculos Aurum, sed qui leui operâ in unam Massam refundi possunt. Hi siquidem puluisculi, utut subtilissimi, protinus cadunt ad Aquæ fundum, propter specificam suam Grauitatem, quæ ad Aquam se habet ut 19. ad 1. quo fundamento nititur modus lauandi Aurum in Aquis χερσοπίοις, Arenam auriferam secum vehentibus, nec non in officinis metallicis.

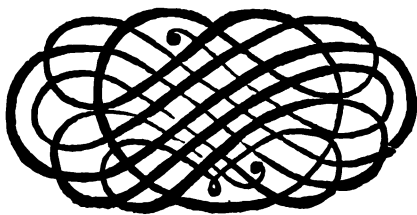
Scopum pariter non tetigit *diductio in laminas & leuigatio*, processus operosus nimis & longus pro integro Vitulo, qui dubio procul fuerat notabilis magnitudinis. Constat id ex Epistola Joelis Langelotti, qui longo labore Aurum foliatum in mortario teri & tundi iussit in subtilissimum quendam nigri coloris pulverem, ex quo per Retortam elicuit Tincturæ rubicundæ parum, quæ in Spiritu Vini soluta spem dederat veri Auri potabilis.

Adsunt in Textu tres circumstantiæ, quæ viam nobis ad Ratiocinia pandunt, *combustio, contusio, & molitio*, denique *abjectio* siue projectio pulueris. Harum operationum prima difficillima est, portam tamen aperit ad reliquas duas, & clarè satis nos docet; Auri solutionem non factam fuisse per *Viam humidam*, ut Philosophi per Ignem loqui amant, siue, per Menstrua salina corrosiua, sed per *viam siccam, Ignem*. Fuisset solutio illa impotabilis prorsus, utpote qua momento citius Ventriculus

atque Intestina fuissent corrosa, tanquam promptissimo acerrimoque veneno: de hujusmodi autem seu doloribus acerrimis seu mortibus subitaneis ne γὰρ quidem legitur in Historia Sacra. Neque uti Moses potuisset, quod eadem via prodit, *Auro fulminante*, hoc quippe propter grauitatem suam illicò fundum in Aqua petit: & unde, quæso, sumfissent Israelitæ sufficientem Aquæ Regiæ quantitatem in Deserto? Indicat vel ipsa hæc loci circumstantia, adhibuisse Mosén modum & simpliciore longè & promptiorem, fortè non Ignem solum, sed & alia, quæ intermiscuerit corpora, quibus particulæ Auri fuerint ab inuicem diuisæ. Hunc summum Artis Alchymisticæ apicem sibi solis vindicant, si qui sunt, adepti: ut proin de Artificio hocce, silente Scriptura, nil nobis constet certi. Idem hoc Sacrarum Literarum silentium impedit, quò minus determinare possumus, an *Auri illa destructio completa* fuerit, an *incompleta*? id est, an Auri à Mose paratus puluisculus reducibilis fuerit in Aurum, nec ne? quod ultimum prætendunt Alchymici. An item additamentum illud fuerit sulphureæ naturæ, vel salinæ, Mercurialis, Saturninæ? Nam omnibus hisce modis, speciatim Amalgamatione, Aurum puluerisari, moli, & potabile reddi valet. Vult Bochartus Hieroz. P. I. L. II. c. 34. fuisse Aurum in subtilissimam scobem elimatum, & ex Josephi Ant. L. VIII. c. 2. allegat Solomonis Equites, qui ψήγμα χρυσίου, id est, scobem auream quotidie capillis, ut nos Amylum, Lycopodii aliumue pulverem, capillitiis sic insperferint, ut solis percussu illuminati splenderent. Gallienum item, quem Trebellius crinibus suis Auri scobem aspersisse: & Commodum, quem Spartianus capillo semper fucato & illuminato fuisse tradit. Et molitionem ita laudatissimus Scriptor explicat, quòd Moses vitulum paulatim attriuerit, atque ita in Scobem atterendo contuderit, ut ramenta Auri tam minuta fuerint, quàm quæ in pistrino sunt commolita.

Impiam declaramus eorum ex Atheis maledicentiam, qui volunt, Aharonem consentiente Mose Stratagemate lucroso ex Auro Israelitis per piam fraudem extorto, sibi que appropriato, reuera formasse vitulum aureum, sed ei postea Ligneum duntaxat deauratum substituisse, hocce combussisse, cineresque

Israelitis non aurei, sed lignei,
potandos exhibuisse.

TAB.

EXODI Cap. XXXII. v. 20.
MOSES ΜΟΣΧΟΛΕΤΩΡ.

II. Buch Mosıs Cap. XXXII. v. 20.
Das zerstörte Gößen-Kalb.

G. D. Heiman sculp.

TAB. CCXXI.

Exod. Cap. XXXIV. vers. 28. 29. 30. 34. 35.

28. Fuit autem (Moses) illic cum DOMINO quadraginta dies & quadraginta noctes, nec panem edens, nec Aquam bibens. — 29. Factumque est quum descenderet Moses de Monte Sinai, erant duæ Tabulæ Testimonii in manu Mosis, quum descenderet (inquam) de Monte. Moses autem nesciebat, quod radios ejacularetur cutis faciei ejus ex colloquio diuino. 30. Aharon verò & omnes filii Israel viderunt Mosén, & ecce radios ejaculabatur cutis faciei ejus, ut ad eum accedere formidarent. 34. Rursum quum ingrederetur Moses in conspectum DOMINI, ut cum eo loqueretur, auferebat Velum, donec egrederetur. Et egresus loquebatur cum filiis Israel, quæ jussus fuerat. 35. Videbantque filii Israel faciem Mosis, quod radios ejacularetur cutis faciei Mosis, tum reduxit Moses velamen super faciem suam, donec ingrederetur ad loquendum cum eo.	Fecit ergo ibi cum Domino Moyſes quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit & aquam non bibit. — Cumque descenderet Moyſes de monte Sinai, tenebat duas tabulas lapideas testimonii, & ignorabat, quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Videntes autem Aaron & filii Israel cornutam Moyſi faciem, timuerunt propè accedere. Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israel omnia, quæ sibi fuerant imperata. Qui videbant faciem egredientis Moyſi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

DE Miraculo Jejunii hujus Mōſis quadragesimali commodior, quam heic, dabitur, *ὁ ὁ ΘΕΟΣ θέλει*, scribendi occasio, si peruenerim ad *ἀντίτυπον* Jejuniū quoque quadragesimale

CHRISTI.

Quæ in Homine conspicio cunque, mira sunt. In eo non vides nisi Cutem, eamque opacam, & tamen, ac si pellucida foret, in ea, & per eam, oculis ipsis patent interiora, imò, quod magis est mirum, Animus ipse, Cogitationes, Voluntas, Affectus. Est inprimis Mentis Speculum *Facies* & Faciei Cutis, non duntaxat intuitu Ventriculi, Hepatis, Lienis, aliorumue nobiliorum Viscerum, quorum Obstructiones, aliaue male sana dispositio pingitur quasi & describitur in Facie pallida, flauescēte, contra-

sta, imo vero Mortem ipsam, quæ præ foribus stat, præjudicat *Facies Hippocratica*, quæ veluti Ædificii Trabes collabuntur, oculi retrò fugiunt, genæ cum tota Facie contrahuntur, & mox machina mortalis corrui. Sed, quod dixi, mirum magis, quod *Facies* sit *Speculum* ipsius *Mentis*, Entis spiritualis, quod Cœlo plus à corpore distat. In lineamentis namque Faciei viuis veluti Characteribus expressa videas Hominis Cogitationes, Animique motus.

Pateſcent hæc clariùs, si descendas ad specialia. In *Tristitia* non solus aufugit roseus Faciei color, amabilis ille Lætitiæ index, sed & ipse Vitalis color, pendent veluti tenui filo palpebræ, Genæ, Labia, ac si mox essent corrui-tura: redditur Vultus obscurus. Exemplo sint *Naziræi* illi, quorum *forma nigredine ipsa est*

Sss

obscu-

obscurior, non sunt agniti in plateis, adhæsit cutis eorum ossibus eorum, aret ac riget ut lignum. Thren. IV. 8. (*Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit & facta est quasi lignum.*) Neque sunt huiusmodi mutationum causæ inuentu vel difficiles nimis vel impossibiles. Placuit Creatori Animam, modo licet nobis imperscrutabili, unire Corpori. Tristitia irruente prædominium habet succi neruei influxus, retrahit & contrahit sese veluti malum fugitura uniuersa Cutis, opprimitur Sanguinis mole Rota corporis primaria Cor, hinc sanguinis motus per extrema lentus, consistentia Fluidi illius densior, totam Cutim obsidet Pallor, toti Corpori imminet obstructio- nes.

In Gaudio econtra prædominium nanciscitur Cor, exultat Anima, & proprios veluti transgreditur limites; cum impetu pellitur Sanguis ad Canaliculos extimos, exporrigitur Frons, vultus redditur serenus, & veluti accenditur, micant oculi. Exemplo sint rursus *Naziræi*, qui candidiores erant *Niue*, *Lacte* nitidiores, rubebant specie præ *Margaritis*, polities eorum *Sapphiro* similis. Thren. IV. 7. (*Candidiores Nazaræi ejus niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores.*) Et Ecclesiast. VIII. I. dicitur *Sapientia Hominis serenum reddere vultum ejus, & vultum impudentem remouere.* (*Sapientia Hominis lucet in vultu ejus & potentissimus factem illius commutabit.*) Gaudet nempe sapiens in Veritatis inquisitione, tranquillus sese & veluti cum piâ ἀδιαφορίᾳ submittens Diuinæ Prouidentię in omnibus etiam Aduersitatibus, Tristitiā omni superior, calamitate omni inuictus. Eundem cum Gaudio in Sanguine & Spiritibus effectum fortitur *Fauor* atque *Benevolentia*. Hilari vultu me aspicit, qui mihi vult benè, & hilarem me quoque reddit. Hinc toties gloriatur Regius Psaltes de illuminatione vultus diuini super se seruum suum & cordis letitia. Psal. IV. 7. XXXI. 17. LXXX. 4. 8. (*Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti letitiam in corde meo.*)

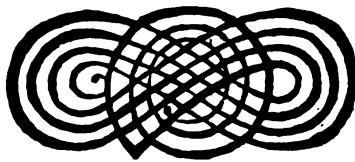
In Affectu rapidiori adhuc *Ira* & *Zelo* accenditur magis Vultus, Frons ardet, Oculi faces mittunt. Id heic de Mose dici posset, feruorem Deuotionis & Calorem Pectoris erupisse in Frontem, totumque Vultum, ex quo conuersatione usus est familiari cum DEO, accensus feruido Zelo pro ejus Gloria feruentissimas fundens preces. Sed non sufficiunt hæc enodationi Textus. Indicare videntur circumstantiæ Affectum plus quàm humanum, & proluere ex fulgenti Mose Typus beatissimi illius status, quo Electi erunt glorificati, ab Amore & Amicitia DEI toti irradiati, ardentissimi in Amore reciproco, accensi toti pro Gloria & in laudem DEI, fulgentes ad instar Solis. Unde forsan est, quòd in Ecclesia Romana *Sanctorum* utriusque Sexus Capita circumdantur *Nimbo*: Hinc & *Cornua* illa, quæ Mose affingunt *Pictores* atque *Sculptores* & ipsi *Monetarii*, *Radio-*rum è capite Viri DEI promicantium *Indices*; de quibus fufius *Carpzov. Diff. de Nummis Cornutum Mosén exhibentibus.* Vultus huiusmodi glorificatos (utuntur & LXX. in Historia præfenti voce δειδοξασθαι) tribuebant & olim Gentiles Diis suis. Apud *Nonnum Dionys. L. VIII. v. 341.* Jupiter habet

- - - - - βλεφάρων αὐτῶν στελασφόρον
- - - - - πρῶσιπτε μαρμαρυγὰς, καὶ ἀστράπτουσιν ὑπὸν ἡν.

- - - - - micantes oculos,
Fulgentem & Vultum & Barbam.

Et forsan ex ipsa Mosaica Historia petierunt mutuo Persæ, quod de Zoroastre suo narrant apud *Dionem Chrysostomum*, ἔρωτι σοφίας καὶ δεικαιοσύνης ἀποχωρίσαντα, καθ' αὐτὸν ἐν ὄρει τῇ Ἰν. ἐπὶ τῇ ἀφθῆναι τὸ ὄρος, πρὸς ἄνωθεν πολλὰ κατασκήψαντες, συνεχῶς τε καίεσθαι. τὸν ἔν βασιλείᾳ σὺν τοῖς ἐπιλογιστάτοισι Περσῶν ἀφικνεῖσθαι πλησίον βεβλόμενον εὐξασθαι τῷ Θεῷ, καὶ τὸν ἄνδρα ἐξελεῖν ἐκ τῆ πρὸς ἀπαθῆ, φανέντα δὲ αὐτοῖς ἰλέω θάρρειν κελύσαι καὶ θύσαι θυσίᾳς τινας, ὡς ἔκοντος οἷς τὸν τόπον τῷ Θεῷ.

Nummus, quem appingi iussi, est ex Museo proprio, conferendus cum *Waserianis* & *Carpzovianis* à νομισματοφίλοις.

לאחזקלר
אלהוא
חר'כע
לכני

EXODI Cap. XXXIV. v. 29-35.
Moses ΜΑΡΜΑΡΤΤΩΔΗΣ.

II. Buch Moses Cap. XXXIV. v. 29. 35.
Der glänzende Mose.

G. D. Heiman. sculp.

TAB. CCXXII.

Exod. Cap. XXX. vers. 13.

Quicumque ergo incensum venit, hoc dabit dimidium Siclum juxta Siclum Sanctuarii : Siclus autem habebit viginti Gera : munus ergo DOMINO erit dimidius Siclus.

Hoc autem dabit omnis, qui transit ad nomen, dimidium Sicli juxta mensuram Templi. Siclus viginti obolos habet. Media pars Sicli offertur Domino.

Exod. Cap. XXXVIII. vers. 24. ad fin.

24. Omne Aurum factum ad opus in omni opere Sanctuarii (quod datum fuit ad Tenupha) fuit viginti nouem Talenta, & septingenti triginta Sicli, secundum Siclum Sanctuarii.

Omne Aurum quod expensum est in opere Sanctuarii, & quod oblatum est in donariis, viginti nouem talentorum fuit, & septingentorum triginta Siclorum, ad mensuram Sanctuarii.

25. Argenti verò, quod ex censu collectus (collectum) erat, centum Talenta, mille septingenti, & septuaginta quinque Sicli, secundum Siclum Sanctuarii.

In V. Versione desideratur.

26. Semissis pro Capite, dimidium Sicli juxta Siclum Sanctuarii, pro omni eo, qui transibat in numerum, ab eo, qui natus erat viginti annos, & supra, pro sexcentis millibus, & tribus millibus, & quingentis quinquaginta.

Oblatum est autem ab his, qui transierunt ad numerum à viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum.

27. Et fuerunt centum Talenta Argenti ad fusionem basium Sanctuarii, & basium Veli, ex centum inquam Talentis centum bases, Talentum pro base.

Fuerunt præterea centum talenta argenti, è quibus conflatae sunt bases Sanctuarii, & introitus ubi Velum pendet. Centum bases factae sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis.

28. Sed & mille septingentos & septuaginta quinque uncinos fecit Columnis, & obduxit capitella earum, & fecit Cincturas earum.

De mille autem septingentis, & septuaginta quinque Siclis fecit capita columnarum, quas & ipsas vestiuit argento.

29. Aëris verò, quod ad Tenupha (oblatum erat) septuaginta Talenta & bis mille quadringenti Sicli.

Aëris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti supra Sicli.

30. Fecit autem ex eo bases ad Ostium Tentorii constitutionis, & Aram æneam, & reticulum æneum pro ea cum omnibus Instrumentis Aræ.

31. Sed & bases Atrii per ambitum, & bases pro porta Atrii, & omnes clauos Tabernaculi, & omnes clauos Atrii per circuitum.

Ex quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, & altare æneum cum craticula sua, omniaque vasa, quæ ad usum ejus pertinent.

Et bases atrii tam in circuitu, quàm in ingressu ejus, & paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum.

DE Siclo, ejusque Valore, alibi jam actum. Id nunc tangemus, cui manifestam dat ansam Textus, qui expressam facit *Sicli Sanctuarii* mentionem, uti quoque Lev. XXVII. 25.

Num. III. 47. Fabricarunt hinc multi Eruditi distinctionem inter Siclum & Siclum, Siclum communem & Sacrum, qui illo fuerit duplo major, semuncialis in Argenti pondere, sicuti ille *διδράχμος*. Fundantur argumenta, quæ proferunt, Locis jam allegatis, quibus addunt 2. Sam. XIV. 26. ubi mentio fit *Siclorum ponderis Regii*, & *ducentorum* quidem, ubi Versiones aliquæ ex Græcis habent *ἐκατόν*, centum, Siclos scilicet integros, quos Sacros vocamus, pro ducentis communibus, seu profanis. Cui objectioni obuiam itur ab aliis, quòd etiam Lev. XXVII. 25. aliquæ Versiones Græcæ vertant Siclos Sanctuarii *διδράχμος*, qui deberent esse *τετραδράχμοι*, & in aliis Græcis Codicibus 2. Sam. XIV. 26. legatur *διανόσιοι*, *ducenti*, pro pondere capillorum Absolomi. Refutauit jam olim hanc de Siclorum duplicitate opinionem *Villalpand.* Tom. III. *Libr. II. Diss. 4. c. 28. p. 397.* inprimis verò *Schickbard Diss. de Num. Hebr. §. 13. p. 15.* Et vel ex ipso nostro Textu constat, habuisse Judæos *dimidios Siclos*, ut proin haud opus fuerit duplici Siclorum integrorum genere. Imo sequeretur, fuisse & *Gerab*, quorum 20. conficere debebant Siclum, duplicis generis, duplo majores nempe pro Sacris, cujus diuersitatis nullum ullibi extat indicium. Imo in plerisque S. Scripturæ Locis simpliciter mentio fit Siclorum, ubi difficile foret, hario-lari, an Sacri essent, vel profani. Ita verò, & peraptè, de *Siclo Sanctuarii*, vel *ponderis Regii* judicant, qui unicum statuunt Siclum, seruatum fuisse in *Sanctuario*, vel *Gaza Regia*, Sicli veri originale quoddam, quemadmodum & hodie Principes & status solent Archetypa siue Exemplaria Ponderum, Mensurarum, seruare in Archiuis publicis, ut ad eorum normam examinentur, & reducantur, quæ in communi sunt usu.

גֶּרָב Gerab, obolus præcisè definitur $\frac{1}{2}$. Sicli, שֶׁקֶל. Hic si statuatur 45. crucigerorum, seu cruciatorum, erit Gera 24. crucig. quem valorem quoque habet obolus Atticus. Ad pondus si reducas obolum, obtinebis $11\frac{1}{16}$. grana

ponderis Medici seu Veneti, 13, 92. ponderis Argentoratensis, 14, 81. Coloniensis, 13, 40. Parisini. *Eisenschmid Pond. & Mens. p. 158.* De Summa autem Capitationis totius, Israelitis impositæ, dabitur commodior occasio loquendi ad Exod. XXXVIII. 26.

Scbikardi Dissertatio allegata quum non in omnium sit manibus, haud abs re erit, exscribere heic Textum, quo is duplicitem Sicli explodit. *Non differebat*, inquit L. C. *Siclus Sacer à profano. Ingens hoc paradoxum è multis nos difficultatibus extricabit, in quas duplicis Sicli authores magno se agmine præcipitarunt. Statuunt illi profanum dimidio minorem, nec tamen ipsi norunt, ubi ille vel iste sit subintelligendus. Dum autem attentè singula circumspiciens in illorum rationes inquirō, reperio binas tantum, & valde debiles. Unam, quod Scriptura nunc sanctum Exod. XXX. 13. nunc Regium 2. Sam. XIV. 26. vocat: alteram, quod Græci pondere minuto διδράχμα vertunt, ut 2. Sam. XIV. 26. Centenos pro ducentis, ἐκατόν σίκλων ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ βασιλείου (ita quidem in Editione Regia) pro Hebræo כֶּאֱבֶן חֶמֶל כֶּאֱבֶן חֶמֶל כֶּאֱבֶן חֶמֶל. Respondeo ad prius: ideò dici alicubi Sanctum, vel Regium, quod ejus authenticum Exemplar publice in Sanctuario, & æqui ponderans Lapis in Aula Regis asseruaretur, quæ essent veluti normæ reliquorum per totam Regionem. Ad posterius: esse aliquas è plurimis hallucinationibus Græcorum, quæ non præjudicant Veritati Hebrææ, & reperiri in mea Editione Argentoratensi in 8. de A. 1526. etiam rectè διανόσιος σίκλος ἐν τῷ βασιλείῳ. Præterea, leues Græculos sibi non constare, dum Levit. XXVII. 25. etiam Sanctuarii Siclos didrachmos faciunt. Nobis verò potiores sunt rationes, cur duplicem Siclum inuitæ Scripturæ non obtrudamus. 1. habet illa jam ante dimidium Siclum, is æquaretur integro, & sic due partes euaderent toto majores contra τὴν ἑσπερίαν Euclidis. 2. eadem ratione etiam Oboli, gerab, quadrantes, trientes, ipsumque Talentum, quippe ex Sicli vel diuisione, vel multiplicatione, orta essent duplicia, confusissima, nec quicquam amplius certum. 3. Textus hoc discrimen prorsus ignorat. Sepe in negotio sacro ut Exod. XXI. 32. Jud. IX. 4. epitheton שֶׁקֶל vel contra in profano, ut 2. Reg. XV. 20. titulum חֶל omittit. Quis tunc Oedipus nobis expediet, utrum significet? inde adeò dubitant & dissentiunt Authores ipsi: quæso vide,*

EXODI Cap. XXXVIII. v. 24. ad fin.
Tekupha.

II. Auch Moses Cap. XXXVIII. v. 24. ad fin.
Heiligthums Feuer.

M. Tyroff sculps.

TAB. CCXXII. Exod. Cap. XXX. v. 13. & XXXVIII. v. 24. ad fin. 253

vide, quomodo Schindlerus in Radicibus ככר וקפ sibi contradicat: nisi forte alterum in posthumo Opere ab Editionis procuratore sui parum memorie insertum est. 4. accedit auctoritas Scholasticis Talmudici, qui L. Bechor c. I. p. 5. a. in margine expressè ait, Siclos profanos & sacros aequales fuisse. Hæc ille.

Præterea occurrunt heic varia, quæ Arithmetices subsidio opus habent, Auri, Argenti, Æris per Mosen ab Israelitis collecti computus. De Auro memoratur, Capitationis summam ascendisse ad 29. Talenta, 730. Siclos. pro Talento in Hebræo textu occurrit כִּכָּר Kikar, nos reddimus Centner, quæ vox communiter, saltem apud nos, alligatur Ideæ 100. Librarum, alibi plurium, ut omnino quadrasset melius vox Talent Germaniæ Ciuitate donata. Fuit כִּכָּר maximum Hebræorum pondus 3000. Siclorum. Constat id ex ipso nostro Textu, & quæ heic exprimuntur Datis. Unum horum est summa eorum, qui contribuerant, qui nempe transibant numerum ab eo, qui natus erat viginti annos, & supra, quorum quilibet dabat dimidium Siclum Exod. XXX. 13. 603550. & proin prodituri sint Sicli integri 301775. qui alterum suggerunt Datum: tertium denique constituit Summa Argenti 100. Talentorum, & 1775. Siclorum. Diuide hos 301775. Siclos per 100. Talenta & 1775. Siclos, obtinebis Siclos 3000. pro valore Talenti. Idem autem esse כִּכָּר quod Talentum, constat ex Josephi Ant. L. III. c. 7. ἱβραῖοι μὲν καλεῖσι Κίχχαρες, εἰς δὲ τὴν ἑλληνικὴν μεταβαλλόμενον γλῶσσαν σημαίνει τάλαντον.

Cognito igitur pondere unius Sicli, innotescet mox pondus Talenti, siue 3000. Siclorum, nempe juxta Eifenschmidii Computum,

in Pondere Parisino.

Libr.	Unc.	Großs.	Grana.
87.	— 3.	— 6.	— 48,00.

in Pondere Colonienfi.

Marc.	Semunc.	Drachm.	Mom.
182.	— 10.	— 1.	— 17,64.

in Pondere Argentoratensi.

Libr.	Semunc.	Drachm.	Gran.
90.	— 19.	— 3.	— 46,03.

in Pondere Medico, seu Veneto.

Libr.	Unc.	Drachm.	Scrup.	Gran.
119.	— 2.	— 4.	— 2.	— 9,89.

Hoc fundamento nixus, qui multiplicare noverit, inueniet 29. Talenta & 730. Siclos Auri æquiuale

in Pondere Parisino.

Libris.	Unciis.	Drachmis.	Granis.
2551.	— 2.	— 6.	— 45.

Libra constante 16. unciis, Unciâ 8. Grossis seu Drachmis, Drachmâ 72. Granis.

in Pondere Colonienfi.

quo Marca habet 16. semuncias, semuncia 4. Drachmas, Drachma 72. Grana.

Marcis	Semunc.	Drachm.	gran.
5342.	— 14.	— 1.	— 17 ⁸⁰ / ₁₀₀ .

in Pondere Argentoratensi.

quo Libra continet 32. Lothones seu Semuncias, Semuncia 4. Drachmas, Drachma 72. Grana.

Libris.	Semunciis.	Drachmis.	Granis.
2650.	— 3.	— 0.	— 6 ⁷⁰ / ₁₀₀ .

in Pondere Medico.

quo Libra dat Uncias 12, Uncia 8. Drachmas, Drachma Scrupulos 3. Scrupulus 20. Grana.

Libr.	Unc.	Drachm.	Scrup.	gran.
4486.	— 3.	— 5.	— 0.	— 3 ⁸¹ / ₁₀₀ .

Si cui lubet conuertere summam hanc Auri in pecuniam, inueniet is apud Eifenschmidium pro Talento Auri 12220. aureos siue Ducatos, pro Siclo 4 ¹¹/₁₅. Ducati: per consequens pro Talentis 29. Siclis 730. Ducatos 357353 ⁸/₁₅. Alium alii instituunt computum. Goeree laudatus à Witfio ponit Tonnas Auri 130. Florenos Belgicos 5950. siue in uniuersum 219325. Florenos. Ed. Bernardus pro Talento supponit 5400. Sterlingos, obtinet aded 157914. in uniuersum, quæ Sterlingicæ Libræ resolutæ in Florenos Belgicos dant 1737054. florenis 11. positis pro una Libra, qui calculus longissime distat ab illo Goerei. Alium Computum init Ricb. Cumberland, Talentum æquiparans Sterlingis 5076. inueniens proin pro summa totali 148719. Sterlingos. Nostro & Eifenschmidii valori proximius accedit Lundius ponens 701840. Imperiales.

Pergimus ad computationem Argenti, cujus numerantur 100. Talenta, & 1775. Sicli. Hæc reducta dant

in Pondere Parisino.

Libras.	Uncias.	Drachmas.	Grana.
8775.	— 9.	— 1.	— 24.

in Pondere Colonienfi.

Marc.	Unc.	Drachm.	Grana.
18398.	— 10.	— 1.	— 6 ⁷⁵ / ₁₀₀ .

in Pondere Argentoratensi.

Libr.	Semunc.	Drachm.	Grana.
9115.	— 26.	— 2.	— 65 ¹⁵ / ₁₀₀ .

in Pondere Medico.

Libr.	Unc.	Drachm.	Scrup.	Gran.
11992.	— 2.	— 6.	— 2.	— 6 ¹⁰⁰ / ₁₀₀ .

Talentum si æstimes pro 1500. Imperialibus, Siclum pro 45. Crucigeris, obtinebis pro Argenti Summa 150887. Imperiales, Crucigeros 45. quam & habet Lundius.

Æris denique collecta fuere Talenta 70. Sicli 2400. Dant hæc

Ttt

in

in Pondere Parisino.
 Libr. Unc. Drachm. Grana.
 6177. — 10. — 2. — 64.

in Pondere Colonienfi.
 Marc. Semunc. Drachm. Gran.
 12932. — 13. — 3. — 19⁸⁰/₁₆₅.

in Pondere Argentoratenfi.
 Libr. Semunc. Drachm. Gran.
 6416. — 1. — 2. — 30¹⁰/₁₆₅.

in Pondere Medico.
 Libr. Unc. Drachm. Scrup. Gran.
 8440. — 6. — 6. — 0. — 12³⁰/₁₆₅.

Judicent per me licet, alii, undenam pauperrima Israelitarum Natio, in Ægypto tantum non stipem emendicare coacta, conquire potuerit tantas Auri, Argenti, Æris diuitias,

tum ad Tentorii sacri constructionem, tum ad totius Cultus Leuitici usum, & conjectent, habuisse ex diuitiis Majorum suorum reliquias, id quod speciatim dici posset de Josephi posteris. Sed quoque ex Historia Sacra constat, *postulasse Israelem juxta mandatum Moſis ab Ægyptiis vasa argentea, & vasa aurea, & vestes.* Exod. XII. 35. imo & obtinuisse ante *ἔξοδον*. Nec est vero absimile, reportasse manubias pretiosas ex cadaueribus Ægyptiorum Mari ad littus ejectorum. Conferre tandem poterat aliquid ipsum Desertum, speciatim Ligna, ad structuram Tabernaculi. Intulere quoque, si *Abarbaneli* fides, Israelitarum castris varias res Gentes vicinæ, venum portantes. Sed de hoc filet Sacer Codex, nec quendam memorat, qui in Castra venerit, præter Jethronem.

Subjungimus jam sub finem textuum Exodicorum, quædam coronidis loco, quæ Supplementorum nomine Lectori commendamus.

Exod. Cap. I. vers. 5.

Fuerunt autem omnes Animæ egres-
 sæ de femore Jacob septuaginta:
 Joseph verò fuit in Ægypto.

Erant igitur omnes animæ eorum,
 qui egressi sunt de femore Jacob,
 septuaginta: Joseph autem in
 Ægypto erat.

vid. Gen. XLVI. 8.

Exod. Cap. I. vers. 14.

Hinc facta est illis vita amara, in ser-
 uitude illa graui ac dura, nempe
 Luto & lateribus, omnique ser-
 uitio ruris. —

Atque ad amaritudinem perducebant
 vitam eorum, operibus duris luti
 & lateris, omnique famulatu,
 quo in terræ operibus premeban-
 tur. —

Vidimus Gen. XI. 3. in Turris Babelicæ ex-
 tractione *חומר* *Chomer* significare *Bitumen*:

heic notat *Lutum* seu *Argillam*, Laterum costi-
 lium materiam.

Exod. Cap. II. vers. 7.

Dixit autem soror ejus ad filiam Pha-
 raonis, vadamne ut vocem tibi
 mulierem nutricem ex Hebræis,
 quæ tibi puellam lactet?

Cui Soror pueri: Vis, inquit, ut va-
 dam, & vocem tibi mulierem He-
 bræam quæ nutrire possit infan-
 tulum?

Hebræis idem videtur fuisse mos, qui hodie
 Gallis, Italis, Nationibus Europæis aliis;
 infantes tenellos lactandos tradere Nutri-
 cibus. Habemus heic Exemplum Moſis. *De-
 bora Rebecca nutrix* memoratur Gen. XXXV.
 8. *Mephiboseth nutrix* 2. Sam. IV. 4. *Josabeath*,

vel *Josabea*, quæ Joam ab Athaliæ furore libe-
 rauit. 2. Reg. XI. 2. 2. Paral. XXII. 11. Et con-
 fertur *Nutricibus* ipse DEUS Psal. XLVIII. 15.
 Jes. LXVI. 12. Principes Jes. XLIX. 23. LX. 16.
 Hierosolyma Jes. LXVI. 11. Moſes Num. XI. 12.
 Apostoli 1. Theſſ. II. 7. Optimum sanè Infan-
 tis

tis & naturalissimum videtur nutrimentum Lac ipsum maternum, quoniam fluido quasi eodem, sanguine scilicet, nutriri videmus per *ἐννεάμηνον*. Est autem Lac fluidum ita Sanguini analogum, ut dici possit Sanguis albus, sicuti Sanguis Lac rubrum. Deficiente Lacte materno substitui solet Lac Nutricum, nam sunt & hæ ex humano genere, & ut officio suo bene fungi possint, nutriri solent cibis quàm optimis. Sed cauto heic est opus. Quod si hæ sint rixosæ, Iræ, Veneri, Baccho litantes, aliis Animi Affectibus, ut nemo Hominum ab iis est liber, obnoxia, transfertur illico labe, imo Venenum, ad Infantulos, quæ vicariæ Matris pœ-

nam tunc conuulsivis morbis, diarrhœis, morte ipsa luunt. Tristia possem, quæ Praxis mea me docuit, memorare Exempla, si è re id foret. Ut sæpe in mentem venerit, an non salubrius longè sit Lac vaccinum, utpote ab Affectuum labe prorsus immune semper idem, alimentum optimum. Haud infrequens id est nobis Heluetiis, qui Infantes nec Matri lactandos damus, nec Nutricibus, sed solo Lacte vaccino farinæ immisto nutrimus, id quod proprio meæ Familiæ & filiorum meorum adhuc superstitum quatuor confirmare possum Exemplo, qui ne guttulam quidem muliebris Lactis gustarunt.

Exod. Cap. III. vers. 8.

Descendi quoque, ut liberem eos de manu Ægyptiorum, educamque eos de Terra ista ad Terram bonam & spatiosam, ad Terram fluentem Lacte & Melle, ad loca Chananæi, Hithæi, Amorrhæi, Pherefæi, Hivæi atque Jebusæi.

Descendi, ut liberem eum de manibus Ægyptiorum, & educam de terra illa, in terram, quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Jebusæi.

CLuet Judæa heic & multis aliis locis Terra Lacti - & Melli - flua, in eodem hoc Capite, ne dubitare posset circa Promissionem Moses v. 17. XIII. 5. XXXIII. 3. Leuit. XX. 24. Num. XIII. 27. XIV. 8. XVI. 14. Deut. VI. 3. XI. 9. XXVI. 9. 15. XXVII. 3. XXXI. 20. Jos. V. 6. Jer. XI. 5. XXXII. 22. Ezech. XX. 6. 15. Est hæc Phrasis & Poetis profanis usitata. *Euripides in Bacchis* v. 142.

Ubi per *Nectar* intelligendum est Mel, quod constat ex l. c. Euripidis. *Horat. L. II. Od. 19.*

- - - - - *lactis & uberes*
Cantare riuos, atque truncis
Lapsa cauis iterare mella.

Claudian. L. I. de laude Stiliconis v. 84.

Tunc & Solis equos, tunc exultasse choreis
Astra ferunt, mellisque Lacus, & flumina
Lactis
Erupisse solo ———

De copia Lactis & Lacticiniorum in Judæa nemo est, qui dubitare possit; Ruminantia, lactifera simul, Animalia erant populo Judaico in cibos præscripta, & sacrificia: ferebat illa Regio in Montes distincta & Valles *Mel* abundantissimum, non *domesticum* solum, ex Apibus, quæ domi aluntur, sed & *sylvestre*, μέλι ἀγρίον, quo Johannes vixerat in Deserto Matth.

III. 4. de quo alibi fufius.

Ρεῖ δὲ γάλακτι πίδαον,
Ρεῖ δ' οἶνον, ρεῖ δὲ μελισσῶν
Νέταρι ———

Fluit Lacte ager,
Fluit etiam vmo, fluit & Apum
Nectare ———

Virgil. Eclog. 3.

Melle suant illi, ferat & Rubus asper
Amomum.

Ouid. Metam. L. I. ubi de aurea Ætate

Flumina jam Lactis, jam Flumina Nectaris
ibant.

Exod. Cap. III. vers. 17.

Et dixi: Educam vos de afflictione Ægyptiorum ad Terram Chananæi, Hithæi, Amorrhæi, Pherefei, Hiuæi, atque Jebusei, ad Terram fluentem Lacte & Melle.

Et dixi, ut educam vos de afflictione Ægypti in terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi, & Pherezæi & Heuæi & Jebusæi, ad terram fluentem lacte & melle.

vid. v. 8.

Exod. Cap. IV. vers. 9.

Quodsi nec duobus istis signis crediderint, nec vocem tuam audierint, accipies de Aquis Fluminis, & effundes in siccam (humum) eruntque Aquæ illæ, quas de flumine acceperis, erunt, inquam, sanguis in ipsa ficca (humus).

Quod si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam: Sume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quicquid hauseris de fluuio, vertetur in sanguinem.

Bina vidit, & patrauit, Miracula Moses veluti proscenii loco in Baculo, & corpore suo, tertium non patrari debebat trans Mare Rubrum, sed in ipsa, ubi maximorum Miraculorum scena aperienda erat, Ægypto, in

flumine Nilo, cujus Aqua nunc non ad manus erat. De hocce autem plenius agetur, ubi cum Thaumaturgo Ægyptum fuerimus ingressi, nempe de Aquæ in sanguinem mutatione.

Exod. Cap. XI. vers. 4. 5.

4. Et dixit Moses, sic dixit DOMINUS; circa medium noctis ego exhibo in ipsam Ægyptum.

Et ait; hæc dicit Dominus: Media nocte ingrediar in Ægyptum.

5. Morieturque omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus, usque ad primogenitum ancillæ, quæ est post molam, atque omne primogenitum Jumentorum.

Et morietur omne primogenitum in Terra Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus, usque ad primogenitum ancillæ, quæ est ad molam, & omnia primogenita Jumentorum.

vid. Exod. XII. 29.

Exod. Cap. XII. vers. 1. 2.

1. Et dixit DOMINUS ad Mosen, & ad Aharonem in Terra Ægypti in hanc sententiam.

Dixit quoque Dominus ad Moysem & Aaron in Terra Ægypti.

2. Mensis iste erit vobis principium Mensium, is erit vobis primus in Mensibus Anni.

Mensis iste, vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni.

Ex

EX hæcenus allatis variis indiciis certum est, miracula ad hoc usque tempus in Ægypti & poenam & perniciem patrata fuisse tempore verno, circa Æquinoctium. Historia, quæ merebatur, & debebat, incidi non tam *Æri* & Marmoribus ferreis stylis, quàm mentibus omnium Judæorum, imo verti in *Æram* seu *Epocham*. Res æternâ memoriâ digna Tempori veluti Æneæ Tabulæ inscribi, imo Paschatis Solemnissimo Festo quotannis celebrari. Vidimus, in specie ex collatione Gen. VII. 11. 24. & Gen. VIII. 4. in usu fuisse Patriarchis Annum Solarem 365. dierum, ante & post diluvium, ad hæc usque, quibus populus Israeliticus liberari debebat ab Ægyptiorum jugo, tempora. An verò is Annus coeperit Autumno, vel Vere, heic loci non vacat inquirere. Diu est satis, ex quo pressi vivebant Israelitæ sub alieno dominio, imo tandem ad extrema suspiria redacti. Nunc aliam prorsus & nouam faciem induet Status Populi hujus tum Politicus, tum Ecclesiasticus. Duravit seruitus Canaanitica 215. annis, & totidem Ægyptiaca. v. Gen. XV. 13. - 16. Nunc caput extollit noua Regiminis forma, de qua non alius populus gloriari potest, *Theocratia*. Occasionem dedit insignis hæc mutatio *Æræ* Judæorum, quemadmodum CHRISTI Aduentus Epochæ Christianorum, condita Roma *Æræ* Romanorum, aliæ aliarum Gentium res maximè memorabiles aliis *Æris*, quarum recensione superfedeo.

Erit in posterum Judæis *Annus* duplex, *ciuilis* & *Sacer*. Ille & antiquus, quem habebant

à Majoribus, fuit Solaris, 12. Mensium Solarium, quibus in fine additi fuerunt 5. dies, dicatus usui Politico, Sabbathicis quoque Annis seu Jubilæis, cujus initium erat Mensis *Thisri*, autumnalis. Hic, siue Ecclesiasticus, adhibebatur celebrationi Festorum, & inchoabatur, vi mandati Diuini in nostro Textu, in Mense *Nisan* seu *Abib*, qui respondet partim *Martio* nostro, partim *Aprili*. Imo vero præcisum initium in primo Nouilunio ab Æquinoctio verno. Abhinc computanda in posterum omnia Festa juxta Nouilunia.

Sed controuertunt viri docti, an hic ipse *Annus Ecclesiasticus* fuerit *Lunaris* vel *Solaris* vel *Luna-Solaris*? Ultimam volunt Chronologorum præstantissimi. Attendisse Judæos ad motum Solis, constat ex initio, quod, ut ante vidimus, incidit in primum ab Æquinoctio Nouilunium: ex duratione item Mensium 30. diebus absolutorum, quæ mensura usui ciuili est commodior quàm mensium Lunarium. Ita singuli Menses absoluebantur diebus 30. sed ultimus 35. vel, si adhibuerunt Lunationes, altero tertioque quouis Anno Mensem integrum, siue Lunationem integram intercalare habebant necesse, ut ad Solis motum redire possent. Hinc est, quod *Annus Judaicus communis* habuerit 12. sed *Intercalaris* 13. Lunationes: *communis* verò fuit *ordinarius* seu *medius* dierum 354. vel *abundans* 355. vel *defectiuus* 353. Sed & *Annus intercalaris* triplicis formæ, dierum 383. 384. 385.

Exod. Cap. XII. vers. 6.

Et hanc quidem (pecudem) seruabitis usque ad decimum quartum diem hujus Mensis; mactabitque eam omnis cœtus congregationis Israel inter vespervas.

HAud est dilucidatio hujus Versiculi parui momenti tum pro Chronologia, tum pro resoluendis variis Quæstionibus Paschatum Judæorum, tum CHRISTI concernentibus. Indixit, quod vidimus, DEUS Paschatis & præparandi & mactandi mensem, & diem, indicit &, quod nunc videbimus, penè Horam, dum mactari jubet *בין הערבין*, *inter duas vespervas*.

Notum aliunde, & vel ex Historia Creationis, *Diem Judæorum*, ut & modernorum Italarum, à vespere incepisse, & in sequenti Vespere desiisse, siue, nostro computandi more, à sexta vespertina sese protendisse ad sextam vespertinam sequentis Diei. Jubentur Judæi

Et seruabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus; immolabitque eum uniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam.

seruare Sabbathum à *Vespera* ad *Vesperam*. Leuit. XXIII. 32.

Sed quodnam est Tempus illud, de quo heic, *inter duas vespervas*? Judæos si consulamus, quorum intererat præcisissimè obseruare Legem præscriptam, diuisos videbimus in binas palmarias Sectas, *Rabbinistarum* & *Karæorum*, de quibus fufius agit *Triglandius Diatribe de Secta Karæorum*. *Rabbinistæ*, & ex his cum primis domus *Hillelis*, tempus illud, inter duas vespervas, locant inter Meridiem & Vesperam ejusdem Diei, ab Hora 12½. usque ad 6. juxta nostrum, vel à 6½. ad 12. juxta Judæorum computandi morem. His *prima vespere*, postquam Sol Meridianum transiit, vel ad Occasum vergere incipit, secunda, quam & nos *Vesperam*

Uuu

esperam nuncupamus, tempus Occidenti Soli proximum. Juxta hanc sententiam maſtari debebat Paſcha die 14. Menſis Niſan inter duodecimam Horam cum dimidia & ſextam veſpertinam. Huic ſententiæ ſubſcribit magna Literatorum cohors. Lucem quoque foeneratur profana Antiquitas. *Hefychio* eſt δείλη πρώτη, ἡ μετ' αἴριον ὥρα, *veſpera matura, tempus à prandio* (proximum) & δείλη ὀψία ἡ περὶ δύσιν ἡλίου, *veſpera ſera, quæ circa Solis occaſum.* Et *Euſtaſth. in. 17. Odyſſ.* Διττὴ κατὰ τὰς παλαιὰς ἡ δείλη, ἡ μὲν γὰρ ὀψία δείλη, τὸ τελευταῖον φασι τῆς δείλης μέρος, τὸ περὶ ἡλίου δυσμὰς. Ἐτέρα δὲ δείλη πρώτη τὸ πρῶτον φασι τῆς δείλης τὸ εὐθὺς ἐκ μεσημβρίας. *Juxta Veteres duplex eſt Veſpera; ſera enim Veſpera eſt, ut ajunt, Veſperæ pars extrema: altera verò matura veſpera, cujus initium ſtatim à Meridie.* Pertinet huc illud *Varronis in Satyra Menippea. Nescis quid veſper ſerus vebat*, nempe δείλη ὀψία. Adde ex Sacris, inter illas veſperas maſtatum fuiſſe quoque juge ſacrificium, accenſas lampades, factum ſuffimentum. *Exod. XXIX. 39. XXX. 8.* Quo ordine ſingula hæc peracta fuerint, docet *Maimonis filius Traſt. de Paſch. C. 1. Sect. 4. Miſna in Peſachim c. 5.* Juxta *Joſephum Bell. Jud. L. VII. c. 17.* Paſchales Agni maſtabantur ἀπὸ ἐνάτης ὥρας μέχρι ἑνδεκάτης, ab hora tertia ad quintam veſpertinam, noſtro computandi more.

Aliud volunt *Karai*, maſtari debuiſſe Paſcha poſt Solis occaſum, inter Veſperam præcedentis Diei 13. & veſperam Diei 14. Sententiam hanc recoxit inprimis *Ferrand Remarq. ſur la Relig. Chrét.* Dabimus eam, quia meretur, plenæ luci, ſuis firmatam rationibus, ſed & contrariis refutatam.

1. *Ægypto egreſſi ſunt Iſraelitæ poſt Paſchatis celebrationem.* Jam autem eos *de Ægypto noctu eduxit DEUS.* *Deut. XVI. 1. ad veſperam, quum Sol occidit, ſtato tempore, quo egreſſus es ex Ægypto v. 6.* Cadit profeſtio hæc in 15. diem primi Menſis poſtridie *Paſſah.* *Num. XXXIII. 3.* Haud proin potuerunt celebrare Paſcha veſperâ inchoantis Diei, qua, Sole occidente, fuere egreſſi, ſed quidem veſpera inchoantis 14. diei, inter veſperam Diei 13. & 14. Sed regeri poteſt, eſſe locutionem hanc, *inter duas Veſperas*, vel ſuperfluam, vel haud neceſſariam, & ſimpliciter poni potuiſſe diem 14. cujus νυχθήμερον integrum deſtinatum fuiſſet maſtationi & celebrationi. Et, animaduertente *Cel. Wiſſio Melet. Leid. Diſſ. XI. Exitus* nomine intelligi debet tum Mandatum, libertas, & intentio exeundi, tum præparatoria ad profeſtionem neceſſaria, tum & ipſum egreſſus initium: Oportebat enim conuenire, Paſcha comedere, exitum habere ratum: accedit Pharaonis permiſſio, imo Mandatum exeundi, *Ægyptiorum ipſorum inſtigatio.* Ita Iſraelitæ ad iter erant parati verſus noctem, & reuera proficiſcebantur ſequenti manè. Id eſt, quod legimus citato loco *Num. XXXIII. 3. Profe-*

ſi itaque ſunt de Raemſes in primo Menſe quinta decima die primi Menſis, poſtridie Paſſah egreſſi ſunt filii Iſrael manu excelsa, coram oculis cunctorum Ægyptiorum, quum Ægyptii ſepelirent eos, quos percufferat DOMINUS in eis, nempe omnia primogenita &c. (*Profeſti igitur de Rameſſe menſe primo, quinta decima die menſis primi, fecerunt altera die Phaſe, filii Iſrael in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis. Et ſepelientibus primogenitos, quos percufferat Dominus.*) Non proin, quod *Ferrandus* vult, egreſſi ſunt Iſraelitæ occidente Sole, & verba illa *Deut. XVI. 6. ſtato tempore, quo intelligenda ſunt non præciſe de Hora Diei, ſed de Die ipſo.* Conſtat id ex *Exod. XII. 17. Obſervabitis infermentata, nam hoc ipſo die eduxi Exercitus veſtros de Terra Ægypti. Obſervabitis igitur hunc diem apud poſteros veſtros.* (*Et obſervabitis azyma: in eadem enim ipſa die educam exercitum veſtrum de Terra Ægypti, & cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu perpetuo.*) Et *Exod. XIII. 3. Meminiſſe (oportet) diei bujus, in quo egreſſi eſtis de Ægypto.* Et vox τῷ, quæ in Textu pro ſtato tempore occurrit, alibi ſpatium notat ſeptem dierum. Egreſſi hanc in rem *Abenezra Comm. ad Exod. XII. 31. Inceperunt egredi matutino tempore: Et hoc eſt tempus adſcenſionis columnæ Auroræ, quando Sol incipit oſtendere lucem in Nubibus. Eſt autem inter principium bujus momenti, & Ortum Solis bora æquabilis, & tertia pars boræ: idque dicitur nobis manè, quamvis adhuc ſint profundæ tenebræ. Fuerunt igitur ex Iſrael, qui exibant in principio columnæ Auroræ, quum adhuc Nox eſſet, ſecundum modum Legis uſque ad Ortum Solis. Hi erant propinqui Ægypto, ſed alii longius poſiti egrediebantur die ipſo, quia congregatio magna erat. Porro eſt à principio Rameſſis uſque ad finem ejus plus octo paraſangis. Idcirco ſcriptum eſt Deut. XVI. 1. Eduxit te Jehouah DEUS tuus ex Ægypto noctu. Et alia Scriptura Exod. XIII. 4. Hoc die vos exitis. Amplius, ubi ſcriptum eſt. Et filii Iſrael egreſſi ſunt manu excelsa Num. XXXIII. 3. ibi mox adjungitur, Ægyptiis ſepelientibus primogenitos. At de die ſepeliunt.*

2. Pergit *Ferrandus*, inhibitu fuiſſe egreſſum Iſraelitis vel ex domo nocte Paſchali, nullus ex vobis domus ſuæ fores egrediatuſ uſque manè. *Exod. XII. 22. Quantò minus fuiſſet licitum aggredi iter ipſum. Sed regeritur, non pugnare Mandatum hocce prohibitorium cum egreſſu ipſo, prouti eum explicamus v. 23. allegatur ratio ipſa inhibitorii. Tranſibit enim DOMINUS ut cadat Ægyptios, quumque Sanguinem in ſuperis liminibus, & in duobus poſtibus viderit, tranſiliet DOMINUS januam illam, neque permittet vaſtatoſ ingredi domus veſtras, ut cadat.* Terminuſ igitur mandati limitaneuſ fuit Plagæ inſtigendæ finis: & primogenitis Ægyptiorum ab exterminatore Angelo cæſis, egreſſi ſunt Iſraelitæ bono manè, oriente die, ex Ægypto.

3. Vult

3. Vult *Ferrandus*, tot res, si Historiæ fides, Israelitis post celebrationem Paschatis fuisse peragendas, quot vix Dies suffecerit integer. Media nempe nocte percusserat DOMINUS Ægyptiorum primogenitos. Surgebat Pharaon è lecto, vocabat Moſen & Aharonem. Erat Rex in Regia ſua, & Goſen ſiue Raemſes, ubi videntur Paſcha celebraffe Israelitæ, forſan 12. vel 15. milliaria remotum ab Aula. Tranſire proin debuerant Horæ, quibus ſtator mitteretur à Pharaone ad Moſen & Aharonem, & redire hi ad Regem, imo aliæ Horæ pro reditu virorum DEI ad Populum. Et poſcebant inſuper Israelitæ ab Ægyptiis vaſa argentea & aurea, & veſtes, quod ipſum ſine temporis aliqua mora peragi non poterat. Et ex his omnibus conſtare, non potuiſſe Israelitas eadem nocte, qua Paſcha celebrabant, & quidem occidente Sole, Ægypto egredi. Sanè, ſi computo huic Ferrandi eſt inſiſtendum, impoſſibilis redditur Israelitarum die 15. exitus, & nimia foret illius argumentatio, non contra Scripturam duntaxat, ſed & contra ſe ipſum. Non vana *Witſii* eſt conjeſtura, degiſſe tunc forſitan Pharaonem alicubi in viciniâ Goſen, quemadmodum notum, diuertiffe *Herodem* sæpe in ſuo *Herodio*, ſiue *Maſſada*, loco montuſo Arabiæ vicino, teſte *Joſepho Bell. Jud. L. I. c. 16. & L. VII. c. 28.* *Joſthamum* habuiſſe ciuitates in montanis *Juda*, & in nemoribus *Arceſ* ac *Turres extruxiſſe.* 2. Chron. XXVII. 4. *Solomonem Domum Saltus Libani.* 1. Reg. VII. 2. Poſtulaſſe id tantum non Rationem ſtatus, ut Israelitis ad perduellionem fortè diſpoſitis tantò foret propior cum ſuo Exercitu. Hoc poſito cadet protinus calculus Horarum, itui & reditui virorum DEI neceſſariarum, qui ipſi quoque, ut Regi propiores eſſent, fortè degere poterant in viciniâ. Neque videtur mora eorum apud Regem diutina. Fuit ſanè ultima Regis, & definitiua ſententia brevis. *Surgite, exite è populo meo, tam vos, quam filii Israel, & ite ſacrificaturi DOMINO juxta verbum veſtrum.* Exod. XII. 31. (*Surgite, egredimini à populo meo, vos & filii Israel; ite, immolate Domino, ſicut dicitis.*) Subtrahi inſuper poſſunt Horæ pe-

tendis mutuò vaſis aureis & argenteis neceſſariæ. Emanauit jam ante DEI ad Israelitas Mandatum Exod. XI. 2. *Loquere, audiente populo, ut quiſque à proximo ſuo, & quæque à proxima ſua, vaſa argentea & aurea poſtulet.* (*Dices ergo omni plebi, ut poſtulet vir ab amico ſuo, & mulier à vicina ſua vaſa argentea & aurea.*) Poterant igitur Israelitæ mandatum hoc ante dare effectui, quam Percuſſionis plaga inſlicta fuit Ægyptiis. Hoc factum fuerat, verba ſunt *Auguſtini Quæſt. XLV. in Exod. ante mortes primogenitorum Ægyptiorum.* Sed nunc per recapitulationem repetitur. Non narratum eſt, quando factum eſt. Modo enim fieri quomodo poſſet in tanto luſtu ex mortibus ſuorum, ut accommodarent iſta filiis *Israel*? Tempore omnino opus habuit hæc petitio, nec fieri poterat, conſtitutis omnibus Ægyptiis in luſtu. Nec latebat Israelitas, ipſis egrediendum fore hac nocte, imo parati ſtabant induti calceis, cum baculo in manibus, tandemque adigebant illos Ægyptii omnibus modis, ut promptè exirent è finibus.

4. *Ferrando* judice Lex illa Deut. XVI. 6. qua jubetur populus maſtare Paſſah ad vesp̄eram, quum Sol occidit, ſtato tempore, quo egreſſus eſt ex Ægypto, noua prorsus eſt, prioremque, quam Textus noſter habet, tollit. Hoc ſcilicet ejus effugium, quia illam huic combinare non poterat; quum tamen Exod. XII. 14. Lex de maſtatione & celebratione Paſſah æterna cluat & immutabilis. *Erit vobis dies ille monumentum, & celebrabitis eum, Feſtum DOMINO in poſteritate veſtra, ſtatuto perpetuo celebrabitis eum.* (*Habebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum ſolennem Domino, in generationibus veſtris cultu ſempiterno.*) & v. 42. *Nox hæc obſeruabilis DOMINO, qua eduxit eos de Terra Ægypti. Hæc, inquam, nox illa DOMINI eſt, quam obſeruare debent omnes filii Israel per poſteritates ſuas.*

Fuit & CHRISTUS, agnus verus Paſchalis, è medio ſublatus, ἀπαξ ἐπὶ ſυντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν αἱμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανερωμένος. Hebr. IX. 26. medio menſe Niſan, in Plenilunio, inter duas vesp̄eras, hora ſcilicet diei nona, ſeu tertia. Matth. XXVII. 46. 50.

Exod. Cap. XII. verſ. 7.

Tollant inſuper de Sanguine, ponentque in duobus poſtibus, & in ſuperis liminibus domorum, in quibus eam edent.

Et ſument de ſanguine ejus, ac ponent ſuper utrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum in quibus comedent illum.

Zuz, ni poſtis, מִזוֹזוֹת mezuzoth, poſtes, græcis ζαθύμοι & παραζαδες. Pollux Σταθύμοι δὲ τὰ ἐκατέρωθεν ξύλα κατὰ πλάγαν τῶν θυρῶν, ἃ καὶ παραζαδάς φασιν. מַשְׁכּוֹפּ maschkoph, ſuperliminare, forte à שָׁכַף Schakaph, proſpexit, propter cancellos

aut clathros ſummis foribus apponi ſolitos, ut per eos proſpicerentur, qui fores pulſauerant, antequam recluderetur oſtium. Cujusmodi *Januas Polybius* appellat θύρας διαφανείς διευρώτας. *Paulinus Epist. 12. ad Seuerum pellucentem tranſennam*

fennam; Cassiodorus trabucidas fores. Potest & intelligi *Vestibulum*, ex quo in viam patet prospectus, *πρόθυρον, προπύλαιον*, hinc fortè Græci τὴν φλάν hîc habent. *Hesychio* enim φλία est *πρόθυρον*. Quicquid sit, aspergendus fuit sanguine uterque Ostii postis, & superliminare, non limen, ne Sanguinem Sacrum, qui & sa-

crificii & Sacramenti loco fuit, transeuntes pedibus conculcarent. Quidni in illis vera Religio præstiterit, quod in *Azotiis* superstitio, qui à calcando Templi sui limine diu abstinerunt, postquam in eo Dagon cernuus cecidisset. I. Sam. V. 5. Sophon I. 9. *Bochart. Hieroz. P. I. L. II. c. 50.*

Exod. Cap. XII. vers. 12.

Et transibo in Terra Ægypti nocte illa, & cædam omne primogenitum in Terra Ægypti, tam in Homnibus, quam in Jumentis, & in cunctis Diis Ægypti edam judicia, ego DOMINUS.

Et transibo per Terram - Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in Terra-Ægypti, ab homine usque ad pecus; & in cunctis Diis Ægypti faciam Judicia, ego DOMINUS.

vid. v. 29.

Exod. Cap. XII. vers. 13.

Et Sanguis ille erit vobis Signum in domibus, in quibus vos fueritis, cumque Sanguinem illum videro, præteribo vos, nec erit in vobis plaga internecionis, quum cæcidero in Terra Ægypti.

Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus, in quibus eritis; & videbo Sanguinem, & transibo vos, nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero Terram-Ægypti.

Signum heic occurrit, sed non naturale, imo prorsus Supernaturale, Diuinum & arbitrium. Sanguine Agni DEUS certè non eguit, ut suos dignosceret ab aliis, & alio prorsus, vel nullo, si voluisset, uti potuisset. *Ὁ μόνος σεπτός θεμέλιος τῆς ΘΕΟΤ ἔστηκεν, ἔχων τὴν σφραγίδα ταύτην. ἔγνω κύριος τὰς ὄντας αὐτῆς.* 2. Tim. II. 19. *Novit CHRISTUS oves suas.* Joh. X. 14. 27.

Non DEO hoc Signum datur, sed Hebræis, ut eo confirmati de liberatione sint certi. *Πίστις πεποίηκε τὸ Πάσχα, καὶ τὴν πρόσχυσιν τῆς αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν.* Hebr. XI. 28. Sensu mystico Justitia DEI iis solis parcat, quorum conscientia CHRISTI Sanguine sunt aspersæ, qui electi sunt *εἰς βαπτισμὸν ἸΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ*.

Exod. Cap. XII. vers. 18.

In primo, decimo quarto die illius Mensis sub vesperam comedetis Placentas infermentatas, usque ad vigesimum primum diem Mensis ad vesperam.

Primo Mense, quarta decima die Mensis ad vesperam comedetis azyma, usque ad diem vicesimam primam ejusdem mensis ad vesperam.

Indicantur heic *septem Dies Azymorum*, qui numerari debent non ab initio, sed à fine Diei 14. & protendi ad finem diei 21. Nam si coeperis ab initio Diei 14. non 7. habebis Dies, sed 8. Pascha comedi oportuit sub finem

Diei 14. Et 15. die postridie Paschatis egressi sunt Israelitæ. Est proin Textus noster interpretandus de Vespera desinente utriusque diei 14. & 21. Sed numero Dierum 7. Azymorum excluditur Dies 14. includitur 21.

Exod.

Exod. Cap. XXXV. vers. 5 - 9.

5. — Aurum, Argentum atque Æs. Aurum, argentum & æs.
 6. Hyacinthinum (sericum) purpureum, coccinum bis tinctum, Byssum & (pilos) caprarum. Hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum.
 7. Pelles quoque Arietum rubras, & pelles melium, una cum Lignis Sitim. Pellesque arietum rubricatas, & hyacinthinas, ligna Setim.
 8. Et oleum ad Luminare, odora-
 menta ad Oleum unctionis, & aromata ad suffitum. Et oleum ad Luminaria concinnanda, & ut conficiatur unguentum, & thymiama suauissimum.
 9. Lapidés quoque Schoham, & Lapidés, qui includantur in Ephod, & in Pectorali. Lapidés onychinos, & gemmas ad ornatum superhumeralis & rationalis.

vid. Exod. XXV. 3 - 7.

Exod. XXXV. 23 - 28.

23. Quicumque habebant Hyacinthum, purpuram, coccum bis tinctum, byssum & pilos caprinos, & pelles arietum rubras, & pelles melium, hæc attulerunt. Si quis habebat aureum, hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & hyacinthinas.
 24. Quicumque in sublime tollebant Thruma argenti & æris obtulerunt Thruma Domino. Quicumque habebant Ligna Sitim pro uniuerso opere Ministerii ea obtulerunt. Argenti ærisque metalla obtulerunt Domino, lignaque Setim in varios usus.
 25. Omnes quoque mulieres, quæ erant sapienti corde, manibus suis nebant, & quod manibus operatæ erant, attulerunt, nempe Hyacinthum (sericum) purpureum, coccinum bis tinctum & byssum. Sed & mulieres doctæ, quæ neuerant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum ac byssum:
 26. Sed & omnes mulieres, quas incitabat cor suum, neuerunt industrie pilos caprinos. Et pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes.
 27. Principes quoque attulerunt Lapidés Schoham, & gemmas inferendas in Ephod & pectorale. Principes vero obtulerunt lapidés onychinos, & gemmas ad superhumerales & rationales.
 28. Odoramenta quoque & Oleum pro luminari, & pro Oleo unctionis, & aromata ad suffitum. Aromataque & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum unguentum, ac thymiama odoris suauissimi componendum.

Vide Exod. XXV. 3 - 7.

XXX

Exod.

Exod. Cap. XXXV. vers. 35.

Impleuitque eos sapientia cordis, ut facere possint omne opus fabrile Polymitum & Phrygium, hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & bysso textorioque opere, factores omnium Operum, & Polymiti ingeniosi.

Ambos erudiuit sapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii de hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto, & bysso, & texant omnia, ac noua quæque reperiunt.

Vide Loc. Cit.

Exod. Cap. XXXVI. vers. 8. - fin.

8. Fecerunt itaque omnes, qui sapienti erant corde, per hos, qui faciebant Opus Tabernaculi, decem aulæa ex Bysso torta, hyacinthino (serico) purpureo, & coccino bis tincto. Cherubim fecit in eis opere polymito.

Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de bysso retorta, & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, opere vario, & arte polymita:

9. Longitudo unius aulæi erat viginti octo cubitorum, & latitudo aulæi unius quatuor cubitorum eadem mensura erant omnia aulæa.

Quarum una habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor: una mensura erat omnium cortinarum.

10. Et confociauit quinque aulæa unum ad alterum.

Conjunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi inuicem copulauit.

11. Fecit etiam ansulas ex hyacintho in Oris unius cuiusque aulæi, ut extremis suis alterum alteri confociaretur.

Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ unius ex utroque latere, & in ora cortinæ alterius similiter.

12. 13. Et fecit quinquaginta fibulas aureas, & conjunxit aulæa, unum ad alterum illis fibulis, factumque est Tabernaculum unum.

12. Ut contra se inuicem venirent ansæ, & mutuo jungerentur.

13. Unde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum ansas, & fieret unum Tabernaculum.

14. Fecit & aulæa de pilis caprarum pro tentorio Tabernaculi undecim aulæa fecit.

Fecit & saga undecim de pilis caprarum, ad operiendum tectum tabernaculi.

15. Longitudo unius aulæi habuit triginta cubitos, & latitudo unius aulæi habuit quatuor cubitos, eandem mensuram habebant undecim aulæa.

Unum sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor, unius mensuræ erant omnia saga.

16. Et

16. Et confociauit quinque aulæa seorsim, & rursus sex seorsim. Quorum quinque junxit seorsum, & sex alia separatim.
17. Fecit quoque ansulas quinquaginta unicuique aulæo in oris, ut extremis suis alterum alteri confociaretur excipientibus sese mutuo anfulis. Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi unius, & quinquaginta in ora sagi alterius, ut sibi inuicem jungerentur.
18. Fecit deinde quinquaginta fibulas æneas ad conjungendum tentorium illud in unum. Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necleretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret.
19. Et fecit tegumentum super illud Tentorium ex pellibus arietum rubris, & tegumentum ex pellibus melium super illud. Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque desuper velamentum de pellibus hyacinthinis.
20. Fecit & asseres pro Tabernaculo ex lignis Sitim stantes. Fecit & tabulas tabernaculi de lignis Setim stantes.
21. Decem Cubitorum erat longitudo asseris, latitudo vero asseris cubiti unius & dimidii. Decem cubitorum erat longitudo tabulæ unius: & unum ac semis cubitum latitudo retinebat.
22. Duos denticulos habebat unusquisque asser, qui incisi erant alter è regione alterius; Sic fecit omnibus asseribus Tabernaculi. Binæ incastraturæ erant per singulas tabulas, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.
23. Fecit (inquam) asseres pro Tabernaculo, nempe viginti asseres versus plagam Meridionalem. E quibus viginti ad plagam Meridianam erant contra Austrum.
24. Et quadraginta bases argenteas fecit sub viginti asseres, duas bases sub unum asserem, pro duobus denticulis ejus, & duas bases sub alio asserem pro duobus denticulis ejus. Cum quadraginta basibus argenteis. Duæ bases sub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, ubi incastraturæ laterum in angulis terminantur.
25. Alteri lateri Tabernaculi, quod est ad Angulum aquilonarem fecit viginti asseres. Ad plagam quoque Tabernaculi, quæ respicit ad Aquilonem, fecit viginti Tabulas.
26. Et quadraginta bases argenteas, duas bases sub unoquoque asserem. Cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.
27. Ad latus vero Tabernaculi Occidentale fecit sese asseres. Contra Occidentem vero, id est, ad eam partem tabernaculi, quæ Mare respicit, fecit sex tabulas.
28. Et duos asseres fecit in angulis Tabernaculi, qui gemini erant infra. Et duas alias per singulos angulos tabernaculi retro.
29. Sic gemini erant in capite suo ad annulum unum: Sic fecit pro duobus illis, pro duobus (inquam) angularibus. Quæ junctæ erant à deorsum usque forsum, & in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos.
30. Et fuerunt octo asseres, bases autem eorum argenteæ sedecim. Ut octo simul essent tabulæ, & haberent bases argenteas sedecim, bicerant,

- erant, sub unoquoque asserere duæ bases.
31. Fecit & Vectes ex lignis Sitim, quinque pro asseribus Tabernaculi in latere uno.
32. Et quinque vectes pro asseribus Tabernaculi in latere altero, & quinque vectes pro lateribus Tabernaculi ad duo latera Occidentis.
33. Fecit & vectem intermedium, qui per medium asserem (transiens) contignet à fine ad finem.
34. Et asseres ipsos obduxit auro, eorumque annulos fecit aureos, qui essent loculi ipsis vectibus, obduxitque vectes auro.
35. Fecit & Velum ex hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta, Cherubim fecit in ipsis opere Polymito.
36. Fecit quoque illi quatuor columnas de Lignis Sitim, easque auro obduxit, uncini autem earum aurei erant, & fudit pro eis quatuor bases argenteas.
37. Fecit quoque velamen in ostium Tabernaculi ex hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta opere Phrygio.
38. Et columnas ejus quinque cum uncinis earum, obduxitque capita illarum & ambitus illarum auro, bases autem earum erant æneæ.
- nas scilicet bases sub singulis tabulis.
- Fecit & vectes de lignis Setim, quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi.
- Et quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad Occidentalem plagam tabernaculi contra Mare.
- Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perueniret.
- Ipsa autem tabulata deauravit, fufis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos: per quos vectes induci possent, quos & ipsos laminis aureis operuit.
- Fecit & velum de hyacintho, vermiculo ac bysso retorta, opere polymitario, varium atque distinctum.
- Et quatuor columnas de lignis Setim, quas cum capitibus deauravit, fufis basibus earum argenteis.
- Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque retorta, opere plumarii.
- Et columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit æneas, quas & operuit auro.

Vide ad Exod. XXVI.

Exod. Cap. XXXVII. vers. I.

- Fecit quoque Bezaleel arcam de lignis Sitim, longitudo ejus fuit duorum cubitorum & dimidii, latitudo ejus cubiti unius & dimidii: Sic quoque altitudo ejus cubiti & dimidii.
- Fecit autem Beseleel & arcam de lignis Setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit & dimidii.

Vide Exod. XXV. 10.

Exod.

Exod. Cap. XXXVII. vers. 6.

Fecit & propitiatorium de auro mundo, longitudo ejus fuit duorum cubitorum & dimidii, latitudo autem ejus unius cubiti atque dimidii.

Fecit & propitiatorium, id est oraculum, de auro mundissimo duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.

Vide Exod. XXV. 17.

Exod. Cap. XXXVII. vers. 10.

Et fecit mensam ex lignis Sitim, longitudo ejus erat duorum cubitorum, latitudo ejus unius cubiti, altitudo ejus cubiti unius atque dimidii.

Fecit & mensam de lignis Setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine unius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac semissam.

Vide Exod. XXV. 23.

Exod. Cap. XXXVII. vers. 12.

Et fecit ei limbum palmarium per ambitum, limbo autem addit per ambitum coronam auream.

Ipsique labio coronam auream interrasilem quatuor digitorum, & super eandem, alteram coronam auream.

Vide Exod. XXV. 25.

Exod. Cap. XXXVII. vers. 24.

Ex Talento auri mundi fecit ipsum cum omnibus vasis ejus.

Talentum auri appendebat candela-
brum cum omnibus vasis suis.

Vide Exod. XXV. 39.

Exod. Cap. XXXVII. vers. 25.

Fecit & aram suffitus ex Lignis Sitim, longitudo ejus erat unius cubiti, & latitudo ejus cubiti unius, quadrata erat, altitudo ejus erat duorum cubitorum, ex ipsa quoque prodibant cornua ejus.

Fecit & altare thymiamatis de lignis Sitim, per quadrum singulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cujus angulis procedebant cornua.

Vide Exod. XXX. 1. 2.

Exod. Cap. XXXVIII. vers. 1. 2.

1. Fecit quoque aram holocausti ex lignis Sitim, quinque cubitorum erat longitudo ejus, & quinque cubitorum latitudo ejus, quadrata erat, & trium cubitorum erat altitudo ejus. 2. Et fecit quatuor cornua ejus in quatuor angulis ejus: ex ipsa erant cornua ejus, & obduxit eam ære.	Fecit & altare holocausti de lignis Setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine. Cujus cornua de angulis procedebant: operuitque illud laminis æneis.

Vide Exod. XXVII. 1.

Exod. Cap. XXXVIII. vers. 9 - 18.

9. Atrium quoque fecit in angulo, qui est versus meridionalem plagam, & tapetes atrii erant ex bysso torta centum cubitorum. 10. Columnæ earum erant viginti, & bases earum æneæ viginti; uncini autem columnarum, & cincturæ earum argenteæ. 11. Versus angulum aquilonarem (tapetes) centum cubitorum, columnæ earum viginti & bases earum æneæ viginti, uncini columnarum & cincturæ earum erant ex argento. 12. Ad angulum occidentalem erant tapetes quinquaginta cubitorum, columnæ earum decem, & bases earum decem, uncini vero columnarum & cincturæ earum erant ex Argento. 13. Ad angulum Orientalem tapetes quinquaginta cubitorum. 14. Erant autem tapetes quindecim cubitorum ad latus, columnæ earum tres & bases earum tres. 15. Ex alio deinde latere hinc & illinc ad portam atrii tapetes quindecim cubitorum cum columnis suis tribus & basibus earum tribus. 16. Omnes tapetes atrii per ambitum erant ex Bysso torta.	Fecit & atrium, in cujus Australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum. Columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea. Æque ad Septentrionalem plagam tentoria, columnæ, basesque, & capita columnarum ejusdem mensuræ, & operis ac metalli, erant. In ea verò plaga, quæ ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum basibus suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea. Porro contra Orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria. E quibus, quindecim cubitos, columnarum trium, cum basibus suis unum tenebant latus. Et in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æque cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & bases totidem. Cuncta atrii tentoria byssus retorta texuerat.

17. Ba-

17. Bases vero columnarum æneæ erant, & uncini columnarum & cincturæ earum argenteæ, capita vero earum obducta erant argento, & cingebantur cingulis argenteis omnes columnæ atrii.
- Bases columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis suis argentea: sed & ipsas columnas atrii vestiuit argento.

Vide Exod. XXVII. 9.

Exod. Cap. XXXVIII. vers. 18. 19. 20.

18. Velum vero, quod erat in porta Atrii, erat opus Phrygium ex hyacinthino (serico) purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta, habens viginti cubitos in longitudine, & in altitudine ac latitudine quinque cubitos secundum Proportionem tapetium atrii.
- Et in introitu ejus opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo vero quinque cubitorum erat, juxta mensuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.
19. Columnæ earum erant quatuor, & bases earum quatuor æneæ, uncini autem earum argentei, & obductio capitum earum, atque cincturæ earum ex argento.
- Columnæ autem in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis, capitæque earum & cælaturæ argenteæ.
20. Omnes quoque clavi Tabernaculi & Atrii per circuitum erant ænei.
- Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos.

Vide Loc. cit.

Exod. XXXIX. 1 - 6.

1. De hyacinthino vero (serico) purpureo, & coccino bis tincto fecerunt vestes (quidam dicunt Ministerii: posset etiam dici inuolucra) inuolutionis, quæ seruirent sanctuario.
- De hyacintho verò & purpura, vermiculo ac bysso, fecit vestes, quibus indueretur Aaron, quando ministrabat in Sanctis.
2. Et fecit Ephod ex auro, hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & bysso torta.
- Fecit igitur superhumerales de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.
3. Et diduxerunt bracteas aureas, ut abscinderentur fasciæ, quæ texebantur inter hyacinthum, purpuram, & coccum bis tinctum, & byssum, opere scilicet Polymito.
- Opere polymitario, inciditque bracteas aureas, & extenuauit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine.

Yyy 2

5. Tex-

5. Textura Polymita limbi ejus, quæ erat superne, in eo erat, quemadmodum opus ejus, quin ex ipso fuit, nempe ex auro, hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & bysso torta, quemadmodum præceperat DOMINUS Mosi.

Et baltheum ex eisdem coloribus, sicut præceperat Dominus Moyfi.

Vide Exod. XXV. 2. 3. 4.

Exod. Cap. XXXIX. vers. 6 - 13.

6. Fecerunt quoque lapides Schoham circumdatos aureis spintribus, sculptos cælaturis ejus, qui signa cælat cum nominibus filiorum Israel. Parauit & duos lapides Onychinos, astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israel.
7. Et posuit eos in humeris Ephod, ut essent lapides Monumenti pro filiis Israel, sicut præceperat Dominus Mosi. Posuitque eos in lateribus superhumeralis, in monimentum filiorum Israel, sicut præceperat Dominus Moyfi.
8. Fecit & Pectorale opere textili polymito, quemadmodum opus humeralis, ex auro, hyacinthino, (serico) purpureo, coccino bis tincto & bysso torta. Fecit & rationale opere polymito juxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.
9. Quadratum fuit, atque duplicatum fecerunt pectorale illud, cujus longitudo palmum habebat, & latitudo palmum duplicatum. Quadrangulum duplex, mensuræ palmi.
10. Et impleuerunt ipsum quatuor Ordinibus gemmarum. Ordo Sardonychis, Topacii & Smaragdi Ordo unus. Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor: in primo versu erat Sardius, Topazius, Smaragdus.
11. Secundus Ordo Carbunculi, Sapphiri & Adamantis. In secundo: Carbunculus Sapphirus & Jaspis.
12. In tertio Ordine, Lyncurius, Achates & Amethystes. In tertio: Ligurius, Achates, & Amethystus.
13. In quarto ordine, Hyacinthus, Onyx & Jaspis, circumdati palis aureis, quibus erant inserti. In quarto: Chrysolithus, Onychinus, & Beryllus, circumdati & inclusi auro per ordines suos.

Vide Exod. XXVIII. 9 - 15.

Exod. Cap. XXXIX. vers. 22. 24.

22. Ad Ephod fecit interulam laxiorem, opere textili, quæ fuit tota hyacinthina. Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam.

24. Fe-

24. Feceruntque in fimbriis interu- Deorsum autem ad pedes mala pu-
læ mala punica ex hyacinthino nica ex hyacintho, purpura, ver-
(serico) purpureo, coccino bis miculo ac bysso retorta:

Vide Exod. XXVIII. 31. 33.

Exod. Cap. XXXIX. vers. 27. 28. 29.

27. Fecerunt quoque tunicas byssi- Fecerunt & tunicas byssinas opere
nas opere textili pro Aharone & textili Aaron & filiis ejus.
filiis suis.
28. Et tiaram byssinam, & pileolos Et mitras cum coronulis suis ex bys-
byssinos decoros, & femoralia li- so; feminalia quoque linea, bys-
nea ex torta bysso. fina:
29. Et Zonam ex bysso torta, hya- Cingulum verò de bysso retorta, hya-
cinthino, (serico) purpureo, & cintho, purpura, ac vermiculo,
coccino bis tincto opere Phry- distinctum arte plumaria, sicut
gio, quemadmodum DOMINUS præceperat Dominus Moyse.

Vide Exod. XXV. 4.

Exod. Cap. XXXIX. vers. 34.

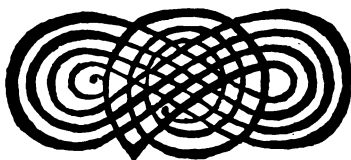
- Et tegumentum ex pellibus arietinis Opertorium de pellibus arietum ru-
rubris, & tegumentum ex pelli- bricatis, & aliud operimentum
bus melium, & velum obtentio- de hyacinthinis pellibus.
nis.

Vide Exod. XXV. 5.

Exod. Cap. XL. vers. 38.

- Nam nubes DOMINI erat super Ta- Nubes quippe DOMINUS incuba-
bernaculum interdiu, & ignis erat bat per diem tabernaculo, & ignis
in eo noctu coram oculis uni- in nocte, videntibus cunctis po-
uersæ domus Israel, in omnibus pulis Israel per cunctas mansio-
profectionibus suis. nes suas.

Vide Exod. XIII. 21.

Zzz

TAB.

TAB. CCXXIII. CCXXIII. a.

Leuit. Cap. I. vers. 2. 3.

Loquere ad filios Israel, & dic ad eos.

Si quispiam adduxerit ex vobis Sacrificium DOMINO, ex animalibus his, nempe de bobus & ouibus adducetis sacrificia.

Si Holocaustum fuerit sacrificium ejus ex armento, adferat (vitulum) marem integrum, & adducat eum ad Ostium Tentorii constitutionis, ut acceptus sit ipse coram DOMINO.

Loquere filiis Israel, & dices ad eos:

Homo qui obtulerit ex vobis hostiam DOMINO; de pecoribus, id est, de bobus & ouibus offerens victimas.

Si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento, masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonii, ad pacandum sibi DOMINUM.

MAneant immundis Diis Sacrificia immunda, Soli Equi, Marti Lupi, Priapo Afini, Cereri Sues, Hecate Canes. Seligit sibi sanctissimus DEUS ex Animantium genere ea, quæ munda sunt, *Boues, Oves & Capras*, nam heic ὄνυξ *Ison* non *oues* duntaxat, ut in proprio sensu, notat, sed & *Capras*. vid. ad Gen. XII. 16. Fuere & munda hæc tria Gentilibus Sacra. Sanè *Achilles* ille apud *Homerum Iliad.* fere ab initio dubius hæret, an Græcis pestem immiserit Apollo propter neglecta hujusmodi Sacrificiorum vota.

Ἐστ' ἄρ' ὅγ' ἐν χυλῇ ἐπιμέμφεται, εἴτ' ἐκαστὸς βῆ.
 Αἱ κέν πως ἀρνῶν κνίσσης, αἰγῶν τε τελείων
 Βέλεται ἀντίασας ἡμῖν ἀπὸ λογὸν ἀμύναι;

Animantium Sacrificiis destinatum agmen ducit *Bos*, major illa *Hostia Livio*: unde *vitime optime*, & *lautissima Deorum placatio*. Plin. L. VIII. c. 45. Hinc in Veterum proverbiis, βεδυτεῖν, *magnificos facere sumptus*, βεδυσία, *splendidus apparatus*. *Erasm. Adag.* 2150.

Primatum tenet inter victimas *Bos*, inter sacrificia *Holocausta*, quæ & offendimus ad Gentilium Aras. Occurrit τὸ ὀλοκαυτεῖν apud *Xenophontem* L. VII. & VIII. *Cyrop.* ubi de Tauris Joui, Equis Soli oblati: *Strabonem* L. IV. ubi

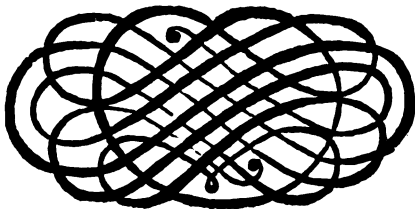
de omnis generis Bestiis, etiam Hominibus: *Plutarchum Sympof.* L. VI. *Probl.* 8. Licet illi plerumque non integras cremarint hostias, sed partem duntaxat, & reliqua seruarint in Conuiuia Sacrificiis juncta. Ita *Homerus Odysf.* ξ. v. 429. de *Eumæo*.

Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλῃς, πάλιν αἰσέμεναι αἰκτῇ,
 Μίσυλλον τ' ἄρα τ' ἄλλα, καὶ ἀμφοῖν βελόισιν ἐπείρασιν.

Et partem quidem in Ignem jecit, ubi commiscuisset farinæ flore,
 Alia verò minutatim secuerunt, & verubus confixerunt.

Poscit Legislator in Holocaustum *Bouem marem & integrum*. Id quoque obseruatum *Ægyptiis*. *Herodot.* L. II. c. 41. τὰς μὲν &c. *Boues mundos*, eosque *mares ac vitulos uniuersi Ægyptii immolant*: *scæminas autem immolare ipsis non licet*. Quas in aliis sacrificiis admittebant Hebræi. Hebræorum *תמידי* *thamim* ἁμῶν red-dunt Græci, alibi τέλειον. vide plura ad Exod. XII. 5. *Bochart Hieroz.* L. II. c. 32.

Βουθυσία Gentibus sacram exhibent Numismata ex Cimeliarchio Galliæ Regis moduli maximi, *Antonini Pii, Marci Aurelii, Gordiani III. Treboniani*. Tab. CCXXIII. a.

TAB.

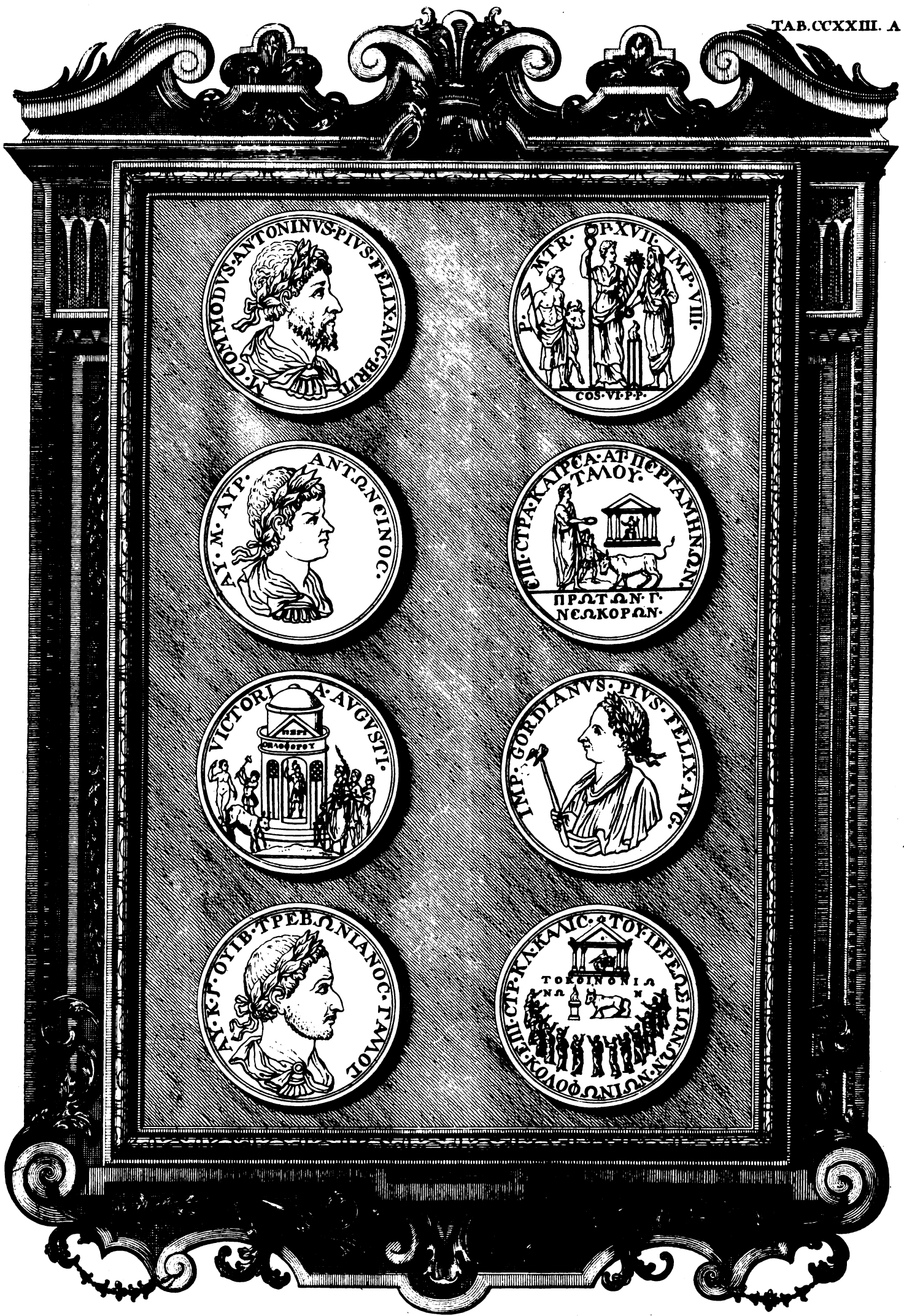

LEVITICI Cap. I. v. 2. 3.
Sacrificia ex mundis.

III. Buch Moses Cap. I. v. 2. 3.
Opfer von reinen Thieren.

M. Tyroff sculp.

LEVITICI Cap. I. v. 2. 3.
ΒΟΘΕΣΙΑ Gentilium.

III Buch Moses Cap. I. v. 2. 3.
Der Henden reine Ochsen-Opfer.

M. Tiroff sculps.

TAB. CCXXIV.

Leuit. Cap. I. vers. 8. 14.

8. Caput videlicet & exta super Ligna, quæ sunt in Ara super Igne.

Quidam pro extis Truncum legunt.

14. Si verò Holocaustum quis DOMINO offerre voluerit ex aui-
bus, adducat de Turturibus aut
pullis Columbarum Sacrificium
suum.

8. Et membra quæ sunt cæsa, desuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent Jecori.

14. Si autem de aui-
bus, holocausti oblatio fuerit DOMINO: de tur-
turibus & pullis columbæ.

VOcem, quæ heic v. 8. 12. item VIII. 20. occurrit, *ⲛⲓⲛⲓ peder*, non accipiunt eodem sensu omnes. *Pagninus* exponit *Adipem*, *Castellio Sebum*, *Junius Intestina*, ita & Nos *Extæ*, dissimiles nobis, qui in Vernacula Versione habemus *Feiste*. *Schindlerus Diapbragma: Mercerus Truncum Corporis*, dempto Capite & Cruribus: *Münsterus Reticulum quod super Hepar positum inuenitur*. Sunt & Veteres incerti. *Jonathān* exponit *ⲛⲓⲛⲓ gupb*, *Corpus: Hieronymus ea omnia, quæ Jecori adhærent*. Arabs Parisiis editus *fistulam*, nempe Jecoris, *ⲛⲓⲛⲓ ⲧⲉ ⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓ*, ut legitur apud *Hippocratem Lib. de Nat. Muliebr.* id est, *Venam Cauam* it. *Portæ*: imò specialiori adhuc sensu *Venam Portæ*, cui si jungamus Partes, ex quibus hæc vel oritur, vel in quas ea inseritur, nempe Ventrículum, Intestina, Lienem, Mesenterium, Omentum, Pancreas, Hepar, habebimus fortè Interpretationem omnium optimam, & simul plerarumque sententiarum conciliatricem. Plerisque verò notat *ⲛⲓⲛⲓ*, *Adipem*, eamque, si ad Etymon *ⲛⲓⲛⲓ separare*, attendamus, à carne sejunctam. conf. *Leu. III. 9. IV. 35.* ut flamma aleretur, & citius absumeret victimam, inprimis, si ei superponeretur. Ita quoque Græci Joui sacra facientes.

ⲛⲓⲛⲓ ⲧⲉ ⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓ

Femora inciderunt, & adipe adoperuerunt.

Homer. Iliad. β. v. 423. Bochart. Hieroz. L. II c. 45. Breuiori via inuenimus vocis *peder* Etymon, si sumamus Arabicam vocem *parada*, quæ præter alia significat *obesitatem*.

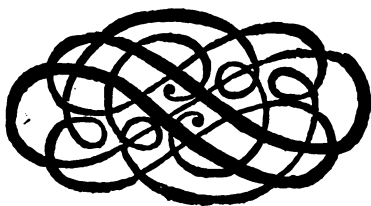
De *Columbis* occurrunt multa passim. Sacrificiorum ex hoc Auium genere fit heic v. 14. mentio, frequens in *Leuitico V. 7. II. XII. 6. XIV. 22. XXV. 14. 29. Num. VI. 10.* Ante Legem Abrahamus DEO offerre iussus *Turturem & Columbæ pullum*. *Gen. XV. 9.* Fuerunt & Gentilibus Sacrificia ex *Columbis. Propertius L. IV. Elegiā ad Lenam.*

Sed cape, Torquatæ, Venus O Regina,
Columbæ
Ob meritum ante tuos guttura secta
focos.

Ouidius L. I. Fastor.

Ergo sæpe suo conjux adducta marito
Uritur in calidis alba columba focus.

Hoc Animantium genus DEUM prætulisse volunt propter puritatem, castitatem, simplicitatem, mansuetudinem, & alias virtutum umbras, umbras dico, quia propriè ita virtutes Brutis non competunt. Et fuerunt hæc Sacrificia inprimis tenuiorum. *Leuit. V. 7. XII. 6.* Unde colligi potest paupertas Diuæ Virginis, quæ post purificationem obtulit *ⲛⲓⲛⲓ ⲧⲉ ⲛⲓⲛⲓ ⲛⲓⲛⲓ* *Luc. II. 24. v. Bochart Hieroz. P. II. L. I. c. 5.*

TAB. CCXXV.

Leuit. Cap. III. vers. 4. 16. 17.

4. Et duos Renes, & Adipem, qui est circum eos, & super Omentum illorum, & Reticulum, quod est super jecur, una cum Renibus tollet. 16. Et adolebit ea Sacerdos in Ara, cibarium Sacrificium, quod Igne confit, ut sit ad odorem suaueolentem DOMINO omnis Adeps. 17. Ritus hic perpetuus sit ad posteros vestros, per cunctas habitationes vestras, ut nullum Adipem, nullumque Sanguinem edatis.	4. Duos Renes cum Adipe, quo teguntur ilia, & reticulum jecoris cum renunculis. 16. Adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis & suauissimi odoris. 17. Omnis adeps, DOMINI erit jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

VExat Interpretes vox כסלי *Cesalim* v. 4. obuia, & v. 10. 15. IV. 9. VII. 4. ubi de Boue, Oue & Capra, item Job. XV. 27. Psal. XXXVIII. 8. ubi de Homine. Hebræi Recentiores reddunt *Ilia*, ut *Aquila* λαγόναι, *Symmachus* ψάας vel ψύας, partes Lumborum musculofas: notus in Scholis Anatomicorum *Psoas* Musculus, unus ex totius Corporis Sapidioribus, nobis *Schlauchbraten*. Seniores in Jobo & alibi μηρίς & μύρια, *Femora*. *Hieronymus* in Leuitico *Ilia*, in Jobo *latera*, in Psalmo *Lumbos*. Inde Nos *Lenden*. Sunt certe כסלי partes Renibus proximæ, eæque adiposæ. Patet id ex Textu. Et ex כסל *Cesal* Græcorum ἰξὺς, quod *Lumbum* notat, deriuat *Boch. Hieroz.* P. I. L. II. c. 46. Igitur per כסלי intelligi possunt & debent illæ Abdominis caui partes, quæ à Renibus sese extendunt ad Ossis Ilii Spinam & Peluim, quibus Pinguedo solet incumbere, auellenda pro sacrificio.

De *Adipis* præstantia differui ad Exod. XXIX. 13. Sed hæc è medio tollenda est ἐναγριοπάνας. Est juxta Legem heic expressam omnis Adeps DOMINO; & interdicitur Judæis Sanguinis & Adipis omnis esus. & Leuit. VII. 23. *Omnem Adipem Bouis & Ovis, atque Capræ non comedetis*. Imo v. 25. additur pro transgressoribus feuerissima interminatio. *Omnis qui Adipem Animalis, quod adducitur ad sacrificium, quod Igne confit DOMINO, comederit, Anima illa edens excindetur è populis suis.* (Si quis Adipem, qui offerri debet in incensum DOMINI, comederit, peribit de populo suo.) Obstare videtur benedictio illa, qua DEUS Populo suo concedit *Adipem Agnorum & Arietum è Basane, & Hirco-*

rum. Deut. XXXII. 13. 14. Varia sunt, quæ quærunt, effugia, Doctores Judæi. Violatæ Legis reum volunt, qui per superbiam comederit, non qui per errorem. Prohiberi non omnem Adipem, sed Bouis, Ovis & Capræ, eumque duntaxat, qui tegit exta, Renes & Ilia, quem adoleri jubet DEUS Leuit. III. 9. 10. Eum proin, qui Carnem ambit, non qui in media carne latet. Unde apud illos valet Axioma. *Ubique repereris Adipem sub carne, & carnem illam undequaque ambientem, ita ut non appareat, nisi caro dilaceretur, illius Adipis esus concessus est.* v. *Maimon. Tractat. de vetitis cib.* c. 7. §. 1. 5. 8. Notandum heic, Adipem non solum esse in cauo Abdominis, sed & sub cute Musculis instratum, imo illis ita sæpe intertextum, ut nonnisi summo labore, & Anatomici dextrâ industria inde separari queat, & proin haud probabile sit, tantam adhiberi potuisse solertiam, ut omnis omnino Adeps Animalium esui destinatum auferri debuerit, aut à Mensis prorsus excludi. Imo distinctè præcipit DEUS Leu. IV. 8. 9. qualem velit Adipem, ne scrupulum fortè injiciat Præceptum generale, & ad omnem omnino totius Corporis applicetur. *Et omnem Adipem juuenci, qui est sacrificium pro peccato tollendo separabit ex eo, nempe Adipem, qui obtegit Ventrem, & omnem Adipem, qui est circa Intestinum.* Sed & duos Renes, & Adipem, qui est super eos, & super Ilia, & reticulum Jecoris cum Renibus tollet. (Et adipem vituli offeret pro peccato; tam eum qui vitalia operit, quam omnia quæ intrinsecus sunt: Duos Renunculos, & reticulum, quod est super eos juxta ilia, & adipem Jecoris cum renunculis.)

TAB.

LEVITICI Cap. I. v. 8. 14.
Holocausta ex Adipe et Avibus.

III. Buch Moses Cap. I. v. 8. 14.
Opfer von Fett und Vögeln.

G. D. Heuman sculp.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

LEVITICI Cap. III. v. 4-16. 17.
Renes cum pinguedine et omento.

III. Buch Moses Cap. III. v. 4-16. 17.
Hieren mit Fett und Leber.

M. Tyroff sculp.

